ALEXANDRE DUMAS

HÚSZ ÉV MÚLVA

„A HÁROM TESTŐR” FOLYTATÁSA

Fordította: Jékely Zoltán

TARTALOM

ELSŐ KÖTET

1 Richelieu fantoma
2 Éjjeli őrjárat
3 Két régi ellenfél
4 Ausztriai Anna negyvenhat éves korában
5 A gascogne-i s az olasz
6 D'Artagnan negyvenéves korában
7 D'Artagnan bajba kerül, de egyik régi hölgy ismerősünk segít rajta
8 Milyen hatást tehet a fél arany egy sekrestyésre, és milyent egy ministráns fiúra
9 D'Artagnan Aramist valahova messze képzeli, de észreveszi Planchet mögött, a ló hátán
10 D'Herblay abbé
11 A két paprikajancsi
12 Porthos du Vallon de Bracieux de Pierrefonds uram
13 Miből veszi észre D'Artagnan, Porthost viszontlátván, hogy a vagyon nem boldogítja az embert
14 Melyből kiderül, hogy ha Porthos elégedetlen volt is állapotával, bezzeg elégedett volt a magáéval Mousqueton
15 Két angyalfej
16 A Bragelonne-kastély
17 Athos diplomáciája
18 Beaufort herceg
19 Mivel szórakozott Beaufort herceg a vincennes-i öregtoronyban
20 Grimaud megkezdi működését
21 Mi mindent tartalmazott Marteau apó utódjának pástétoma
22 Marie Michon kalandja
23 Scarron abbé
24 Saint-Denis
25 Beaufort herceg egyik szökési módja a negyven közül
26 D'Artagnan jókor érkezik
27 Az országút
28 Találkozás
29 Négy régi jó barát találkozásra készül
30 A Royale tér
31 Komp az Oise-on
32 Csetepaté
33 A szerzetes
34 A feloldozás
35 Grimaud beszél
36 A csata előestéje
37 Egy hajdani estebéd
38 I. Károly levele
39 Cromwell levele
40 Mazarin és Henriette királyné
41 Hogyan tekintik olykor a szerencsétlenek a véletlent gondviselésnek
42 Nagybátya és unokaöcs
43 Apaság
44 Még egy segítségkérő királyné
45 Melyből kiderül, hogy az első sugallat mindig a legjobb
46 Te Deum a lensi győzelemért

MÁSODIK KÖTET

47 A Saint-Eustache templom koldusa
48 A Saint-Jacques-la-Boucherie templom tornya
49 A felkelés

50 A zavargásból lázadás lesz
51 A balszerencse jó emlékeztető
52 A találkozás
53 A menekülés
54 A koadjutor úr kocsija
55 Hogyan szerzett D'Artagnan kétszázhatvankilenc, Porthos kétszáztizenegy aranyat szalmaeladáson
56 Hírek Aramisról
57 .....
58 A bosszuló
59 Oliver Cromwell
60 A „ficsúrok"
61 Uram Jézus!
62 Melyben bizonyíttatik, hogy a nemes szív a legnehezebb helyzetben sem veszíti el a bátorságát, sem a jó gyomor az étvágyát
63 Üdv a bukott felségnek
64 D'Artagnan megoldást talál
65 A lánckenet-parti
66 London
67 A per
68 Whitehall
69 A munkások
70 Remember
71 Az álarcos ember
72 Cromwell háza
73 Beszélgetés
74 A Villám nevű gálya
75 A portói bor
76 A portói bor (Folytatás)
77 A végzet
78 Melyben Mousquetont, miután majdnem megsütötték, majdnem megeszik
79 A visszatérés
80 A követek
81 A fővezér három alvezére
82 A charentoni csata
83 A picardiai út
84 Ausztriai Anna hálája
85 Mazarin királysága
86 Óvatosság
87 Az ész és az erő
88 Az ész és az erő (Folytatás)
89 Az erő és az ész
90 Az erő és az ész (Folytatás)
91 Mazarin süllyesztői
92 Tanácskozás
93 Melyben hihetővé kezd válni, hogy Porthos végre báró s D'Artagnan kapitány lesz
94 Melyből kiderül, hogy tollal és fenyegetéssel jobb s gyorsabb eredmény érhető el, mint karddal és önfeláldozással
95 Melyből kiderül, hogy tollal és fenyegetéssel jobb s gyorsabb eredmény érhető el, mint karddal és önfeláldozással (Folytatás)
96 Melyből kiderül, hogy a királyoknak olykor bajosabb birodalmuk fővárosába visszatérni, mint kivonulni onnan
97 Melyből kiderül, hogy a királyoknak olykor bajosabb birodalmuk fővárosába visszatérni, mint kivonulni onnan (Folytatás)
Zárószó

ELSŐ KÖTET

1
Richelieu fantoma

A Bíborosi Palota egyik, előttünk jól ismert szobájában, négy sarkán aranyveretű, irományokkal s könyvekkel megrakott asztalnál, kezébe hajtott fővel egy férfi ült.

Mögötte hatalmas, vörösen izzó kandalló, melynek szikrázó parazsai széles, aranyozott tűzikutyákon omlottak szerte. E kályha fényei hátulról világították meg a tűnődő pompás öltözetét, elölről pedig több karú gyertyatartó vetett rá világosságot.

A vörös palást, a dús csipkék, a sápadt, tűnődésbe merült homlok, a dolgozószoba magánya, az előcsarnokok csendje, az őrt álló gárdisták kimért léptei láttán az ember azt hitte volna, hogy Richelieu bíboros árnyéka még mindig itt van a szobájában.

Sajnos, valóban csak árnyéka volt a nagy férfiúnak! A meggyengült Franciaország, a királyi tekintély hanyatlása, a megerősödött és garázdává vált hatalmasok, a határokon bevonult ellenség azt bizonyította, hogy Richelieu nincs többé jelen.[1]

De ami mindennél jobban bizonyította, hogy a vörös palást nem az öreg bíborosé: a magányosság volt, mely, amint mondtuk, inkább holmi kísértetből látszott áradni, mint élő személyből; meg azok az udvaroncok nélkül kongó folyosók s az őröktől nyüzsgő udvarok; bizonyítá továbbá az utcáról beözönlő, csúfolkodó hangulat, mely áthatolt e miniszter ellen összefogott város izzó leheletében rázkódó szobának az ablakain; végül a távoli s megmegújuló puskalövések dördülései, melyeket szerencsére vaktában s eredmény nélkül eregettek, csak azért, hogy megmutassák a gárdistáknak, a svájci gárdának, a testőröknek s a Palais-Royalt körülvevő katonaságnak (mert maga a Bíborosi Palota is nevet változtatott), hogy a népnek is vannak fegyverei.

Richelieu-nek ez a fantoma: Mazarin volt.

Nos, Mazarin egyedül volt, s gyengének érezte magát.

- Idegen! - suttogta. - Olasz! Ez hát a jelszavuk! Ezzel a jelszóval gyilkolták meg, akasztották fel s pusztították el Concinit,[2] s ha engedném nekik, engem is így gyilkolnának meg, akasztanának fel és pusztítanának el, ámbár soha egyéb rosszat nem míveltem velük, csak egy kicsit megszorongattam őket. Az ostobák! Nem érzik hát, hogy nem ez a franciául rosszul beszélő olasz az ellenségük, hanem sokkal inkább azok, kik oly ékesszóló s oly hibátlan párizsi szójárásban mondanak nekik szép hazugságokat.

- Igen, igen - folytatta a miniszter, ravasz mosolyával, mely ez alkalommal oly furcsának hatott sápadt ajkain -, igen, morajotok azt mondja nekem: a kegyencek sorsa kétes; de ha ezt tudjátok, azt is tudnotok kell, hogy én nem akármilyen kegyenc vagyok! Essex grófjának[3] pazar, gyémántokkal tündöklő gyűrűje volt, melyet királyné-szeretőjétől kapott; az én gyűrűm

---

[1] A cselekmény 1648 januárjában indul (6 évvel Richelieu halála után), amikor a Tréville-féle testőrséget valójában már két éve feloszlatták; ebből az időből hiteles adat már csak D'Artagnan sorsáról maradt fenn.

[2] *Concini*t 1617-ben ölték meg (lásd *A három testőr* 2. és 16. fejezetét).

[3] *Essex grófja*, Robert Devereux (1567-1601) Erzsébet angol királynő kegyence; összeesküvésének lelepleződése után lefejezték.

egyszerű, csak egy monogram s egy dátum diszíti[4], ezt a gyűrűt azonban megáldották a Palais-Royal kápolnájában; de nem is fognak engem megtörni kényük-kedvük szerint! Nem veszik észre, hogy örökös „Le Mazarinnal" kiáltozásuk közben, hol „éljen Beaufort"-t[5], hol „éljen a Hercegúr"-at[6], hol „éljen a parlament"-et kiáltatok velük!... Nos: Beaufort Vincennes-ben van, a Hercegúr maholnap követi oda, a parlament pedig...

Most a bíboros mosolya oly gyűlölet fintorát öltötte, amilyenre szelíd ábrázata képtelennek látszott.

- Az ám, a parlament!... Majd meglátjuk, mit csinálunk a parlamenttel; itt van Orléansis Montargis. Ó, ráérünk arra még; de azok, akik elkezdték, hogy „Le Mazarinnal", előbb-utóbb úgy végzik, hogy ezeket az urakat hurrogják le, sorra mind! Richelieu, kit gyűlöltek, amíg élt, s kit halála óta folyton emlegetnek, lennebb volt, mint én; mert több ízben elkergették, s még többször félt, hogy elkergetik. A királyné engem soha el nem kerget, s ha kénytelen leszek a népnek engedni, velem együtt fog engedni ő is; ha menekülök, ő is menekül, s akkor majd meglátjuk, mit kezdenek a rebellisek királynéjuk s királyuk nélkül! Ó, csak legalább ne volnék idegen, ha legalább francia volnék, ha legalább nemesember!

És visszaesett révedezésébe.

A helyzet csakugyan súlyos volt, s az elmúlt nap csak még bonyolultabbá tette. Mazarin, piszkos fösvénységtől sarkallva, adókkal szipolyozta a népet, s a nép, melynek csak a lelke maradt, ahogyan Talon főügyész mondta volt (s lelke is csak azért, mert azt nem lehetett elárverezni), a nép, melynek türelmét a győzelmes csaták hírével próbálták táplálni, úgy találta, a babér nem pecsenye, hogy megehetné:[7] már régóta zúgolódott.

De ez még nem minden; mert ha csak a nép zúgolódik, amúgy magában, a polgárságtól s a nemességtől elrekesztve, az udvar meg se hallja. Azonban Mazarin elég meggondolatlan volt, és megtámadta a magas rangú tisztviselőket. Eladott tizenkét kincstári előadói pátenst, s lévén, hogy a régebbi tisztviselők állásukat nagyon drágán vásárolták meg, s a tizenkét új kolléga bevonulása jövedelmüket apasztotta, összegyűltek s megesküdtek az evangéliumra, hogy nem tűrik ezt a szaporulatot, s az udvar minden zaklatásának ellenállnak, megfogadván egymásnak, hogy ha egyikük vagy másikuk e tiltakozás miatt állását vesztené, közadakozásból kárpótolnák veszteségét.

Íme, mi történt hát e két társadalmi rétegben:

Január 7-én hét- vagy nyolcszáz párizsi kereskedő gyűlt össze, s tiltakozott az új adó ellen, melyet a háztulajdonosokra készültek kivetni, s tízüket küldöttségbe menesztették az orléans-i herceghez, ki régi szokása szerint kereste a népszerűséget. A herceg fogadta őket; kijelentették: még akkor sem fizetnék meg ezt az új adót, ha fegyveresen kellene védekezniök a király adószedői ellen. Orléans hercege nagy megértéssel hallgatta meg őket, s némi

---

[4] Tudjuk, hogy Mazarin nem volt felszentelt pap, s így semmi akadálya nem volt annak, hogy feleségül vegye Ausztriai Annát. Lásd: Laporte *Emlékiratai*t, valamint a Palatinus hercegnőét (Dumas jegyzete).

[5] IV. Henrik unokája (1616-1669); a Fronde egyik vezére; nagy népszerűsége miatt a *Vásárcsarnok királya* névvel illetik. 1653-ban behódol XIV. Lajosnak, s több ütközetet megnyer.

[6] A „Nagy Condé"-nak nevezett Bourbon herceg (1621-1686). ő a lensi ütközet győztese; a Fronde-dal szemben az udvart támogatja, majd - Mazarinnal összekülönbözve - a spanyolok pártjára áll, és csak 1659-ben tér meg hazájába, ahol még 17 éven át szerez dicsőséget a francia fegyvereknek.

[7] Madame de Motteville *Emlékiratai* (Dumas jegyzete).

módosítás reményét csillantotta meg, ígérve, hogy beszélni fog a királynéval az ügyről, s a fejedelmek szokásos: „majd meglátjuk”-ával elbocsátotta őket.

A másik részen, január 9-én, a kincstári előadók a bíborost keresték fel, s egyikük, a többi szószólója, oly erélyesen és bátran beszélt, hogy a bíboros valósággal megdöbbent; de csak elküldte őket, ugyanazt mondván, amit az orléans-i herceg, hogy majd meglátjuk.

Ekkor, hogy *meglássák*, összehívták az államtanácsot, s odakérették Émery adófőfelügyelőt is.

Ezt az Émeryt igen gyűlölte a nép; először, mert adófőfelügyelő volt, s minden adófőfelügyelőt gyűlölni kell; aztán meg, mi tagadás, mert erre némileg rászolgált.

Egy Particelli nevű lyoni bankár fia volt, ki nevét csődbe jutása után Émeryre változtatta.[8] Richelieu bíboros nagy pénzügyi talentumot fedezvén fel benne, Émery néven bemutatta XIII. Lajos királynak, s adófelügyelővé akarván kineveztetni, csupa jót mondott róla.

- Nagyszerű - felelte a király -, örülök, hogy Émeryt emlegeti ez állásra, mely becsületes embert kíván. Azt mondták, azt a gazember Particellit támogatja, s féltem, hogy még a nyakamba varrja!

- Sire! - felelte a bíboros -, nyugodjék meg felséged, azt a Particellit, akit emleget, felakasztották.

- Úgy!? Annál jobb! - kiáltott fel a király -, vagyis nemhiába hívnak engem Igazságos Lajosnak!

És aláírta Émery kinevezését.

Ugyanez az Émery lett azután adófőfelügyelő.

Amikor a miniszter hívatta, sápadtan és rémülten rohant be, mondván, a fiát kis híja hogy meg nem ölték a Palota téren: a tömeg felismerte, s szemére hányta felesége fényűzését, akinek arannyal futtatott vörösbársony tapétájú lakosztálya volt. Ez annak a Nicolas de Camus-nak a leánya volt, ki 1617-ben még szekretárius, s Párizsba húsz frankkal érkezett, nemrég pedig, magának negyvenezer frank évjáradékot tartva meg, szétosztott kilencmilliót a gyermekei közt.

Émery fiát kis híján megfojtották, mivel egy lázadó azt tanácsolta, hogy addig szorítsák, míg vissza nem adja a felzabált aranyakat... A gyűlés mit sem határozott aznap, lévén a főfelügyelő túlságosan felzaklatva, semhogy a feje világos lehessen.

Másnap az első elnököt, Mathieu Molét,[9] kinek bátorsága mindez ügyekben - Retz bíboros szerint - fölért a Beaufort-ével s Condé hercegével, vagyis ama két emberével, kiket Franciaországban a legbátrabbaknak tartottak, másnap, mondom, az első elnököt is megtámadták; a nép azzal fenyegette, hogy rajta torolja meg a sérelmet, ami őket érte; de az első elnök szokásos nyugalmával azt felelte, minden izgalom és meghökkenés nélkül, hogy ha a zavargók nem engedelmeskednek a király akaratának, bitófákat állíttat fel a tereken, és tüstént felkötteti reájuk a rendbontókat. Mire azok azt felelték, hogy alig várják már ezeket a bitókat, legalább lesz mire felhúzniok a gonosz bírókat, kik a nép nyomorán vásárolják meg az udvar kegyét.

---

[8] Ami nem zavarta abban Omer Talon főügyész urat, hogy továbbra is Particelle-nek szólítsa, az idegen nevet, a korszellemnek megfelelően, franciásítva (Dumas jegyzete).

[9] *Mathieu Molé* (1584-1656) jelentős szerepet töltött be a Fronde idején; 1649-ben hozzájárul a szemben álló felek kibékítéséhez.

Ez nem minden; 11-én, amikor a királyné, mint szokása szerint minden szombaton, a Notre-Dame miséjére tartott, nyomába szegődött vagy kétszáz igazságot kérő-követelő asszony. Egyébként mi rossz szándékuk sem volt, csupán térdre akartak borulni előtte, hogy benne könyörületet ébresszenek; de az őrök megakadályozták, a királyné gőgösen és fenségesen vonult tovább, meg se hallgatva jajszavukat.

Délután újabb tanácsülés volt; s azon elhatározták, hogy a királyi tekintélyt fenntartják; következésképpen a parlament másnapra, 12-re összehívatott.

E napon, melynek estjén új történetünk kezdődik, az akkor tízéves király, bárányhimlőből lábadozva, azzal a magyarázattal, hogy gyógyulásáért hálát adandó, a Notre-Dame-ba megy, mozgósította gárdistáit, svájciait és testőreit, felállította őket a Palais-Royal körül, a rakparton s az Új Hídon, s a mise meghallgatása után átment a parlamentbe, hol rögtönzött trónjáról nemcsak hogy fenntartotta régebbi rendeleteit, hanem öt-hat újabbal is megtoldotta, Retz bíboros szerint károsabbnál károsabbakkal; oly mértékben, hogy az első elnök, ki, amint láttuk, az előző napon még az udvar pártján volt, most igen bátran tiltakozott az eljárás ellen, hogy a királyt a parlamentbe hozzák, így ellenőrzendő és befolyásolandó a szavazás szabadságát.

De az új adók ellen a leghevesebben mégis Blancmesnil elnök és Broussel[10] tanácsos tiltakozott.

A rendeleteket kiadva, a király visszatért a Palais-Royalba. Nagy sokaság lepte el útvonalát, tudván, hogy a parlamentből jön, azt azonban nem, hogy a népnek igazságot szolgáltatni, vagy a népet még jobban elnyomni ment-e oda, egyetlen örömkiáltás sem hangzott amerre elhaladt, hogy gyógyulását üdvözöljék. Sőt, az arcok egytől egyig zordonak s nyugtalanok voltak, némelyek éppenséggel fenyegetők.

A király hazatért ugyan, de a csapatok helyükön maradtak: félő volt, hogy zendülés tör ki, ha a parlamenti ülés eredményét megtudják; s valóban, alighogy híre terjedt az utcákon, hogy a király az adókat nemhogy csökkentette volna, de még emelte is: csoportok verődtek össze, s hatalmas ordítások visszhangoztak: „Le Mazarinnal! Éljen Broussel! Éljen Blancmesnil!" - mert a nép megtudta, hogy Broussel és Blancmesnil az érdekében szólalt fel; s bár ékesszólásuk hasztalan volt, azért nem kevésbé esett jól nekik.

Ezeket a csoportokat persze szét akarták oszlatni, s a kiáltozást el akarták némítani, de ahogyan ilyenkor történni szokott, a csoportok egyre növekedtek, s a kiáltozások megkétszereződtek. A királyi gárdisták s a svájciak éppen megkapták a parancsot, nemcsak arra, hogy tartsanak ki a helyükön, hanem indítsanak őrjáratokat is a Saint-Denis s a Saint-Martin utcába, hol különösen nagyszámú s izgatott csoportok mutatkoztak, mikor a Palais-Royalban bejelentették a polgármestert.

Azonnal bevezették; azért jött, hogy megmondja: ha ezeket a fenyegető csapatmozdulatokat tüstént vissza nem vonják, két órán belül egész Párizs fegyvert ragad.

Javában tanakodtak, mitévők legyenek, mikor Comminges gárdahadnagy megtépázva, vérző arccal beállított. A királyné, ahogy megpillantotta, ijedtében felsikoltott, s megkérdezte, mi történt.

---

[10] 1648. augusztus 26-án mindkettőjüket letartóztatták; Brousselt a frondőrök később kinevezik a Bastille kormányzójának.

Az történt, hogy a gárdisták láttán, ahogyan a polgármester jósolta, a lelkek végképp nekikeseredtek. Megrohanták a tornyokat, s a harangokat félreverték. Comminges jól tartotta magát, elfogott egy embert, ki az egyik főkolomposnak látszott, s megparancsolta, hogy elrettentő például akasszák fel a Trahoir keresztjére.[11] A katonák, a parancsot végrehajtandó, elvonszolták. A vásárcsarnoknál azonban kőzápor fogadta őket, s alabárdcsapások; a lázadónak e csetepatéban sikerült megszöknie a Lombardok utcáján át, s beugrott egy házba, melynek kapuját tüstént betörték.

Ez az erőszak hasztalan volt, a bűnösre nem tudtak ráakadni. Comminges őrséget hagyott az utcában, s csapata többi részével visszatért a Palais-Royalba, hogy a királynénak beszámoljon a történtekről. Egész úton fenyegető és becsmérlő kiáltások kísérték, több emberét dárda- és alabárddöfés érte, őt magát is egy kődobás, hogy felhasadt a szemöldöke.

Comminges beszámolója alátámasztotta a polgármester véleményét, komoly lázadással nem állt módjukban szembeszállni; a bíboros szétkürtöltette Párizs-szerte, hogy a csapatok a rakparton s az Új Hídon csak a szertartás miatt sorakoztak fel, s hamarosan visszatérnek onnan. Valóban, délután négy óra tájt mind a Palais-Royal köré húzódtak; a Sergents sorompóhoz őrséget állítottak, egy másikat a Quinze-Vingts-hez, s végül egy harmadikat is, a Saint-Roch dombra. Az udvarokat s a földszintet svájciakkal és testőrökkel szállatták meg, és vártak.

Így álltak tehát a dolgok, midőn olvasóinkat Mazarin bíboros dolgozószobájába vezettük, mely Richelieu bíborosé volt azelőtt. Láttuk, milyen lelkiállapotban figyelte a nép moraját, mely fülébe hatolt, s a puskalövések szobájában visszhangzó dördüléseit.

Hirtelen felkapta a fejét, s félig ráncolt szemöldökkel, mint aki végre határozott, rámeredt a hatalmas ingaórára, mely hamarosan tízet ütött, majd felkapott egy aranysípot az asztaláról, s kettőt füttyentett.

A faliszőnyegek mögé rejtett ajtó kinyílt, s egy fekete ruhás ember közelgett feléje halkan, majd a karosszék mögött megállt.

- Bernouin - mondta a bíboros, s még csak hátra se fordult, mert a két füttyentésre, tudta, csak a komornyikja jöhet -, miféle testőrök szolgálnak a palotában?

- A fekete testőrök, kegyelmes uram.

- Melyik század?

- Tréville százada.

- Van-e itt az előszobában valamiféle tiszt a századból?

- D'Artagnan hadnagy.

- Megbízható, remélem?

- Az, kegyelmes uram.

- Hozzon nekem egy testőrruhát, és segítsen átöltözni!

A lakáj éppoly halkan, ahogyan jött, kiment, s egy pillanat múlva visszatért a kért ruhával.

[11] Innen indult 1648. augusztus 26-án a „Barikádok napja" (vö. *A három testőr* 13. fejezetével).

A bíboros ekkor, némán s tűnődőn, elkezdett kivetkőzni a főpapi ünneplőből, s katonazubbonyba bújt, melyet bizonyos könnyedséggel viselt, hála régi itáliai hadjáratainak; majd, midőn teljesen átöltözött, így szólt:

- Menjen, s hozza ide D'Artagnan urat.

S a lakáj most már a középső ajtón ment ki, éppoly halkan osonva, mondhatni, mint valami árnyék.

A bíboros, egyedül maradva, bizonyos elégedettséggel nézte meg magát a tükörben; még fiatal volt, alig negyvenhat éves, termete elegáns, s a közepesnél valamivel magasabb; arcszíne élénk, tetszetős, szeme csupa tűz, orra nagy s mégis eléggé arányos, homloka széles és parancsoló, barna haja egy kissé göndör, szakálla hajánál sötétebb s mindig gondosan bodorított, ami csinos külsőt kölcsönzött neki. Ekkor felcsatolta vállszíját, gyönyörködve nézte meg a kezét, mert szép keze volt, s nagy gondot fordított rá, majd a hatalmas szarvasbőr kesztyűt - mely az egyenruhához tartozott, s már felhúzta volt - levetvén, egyszerű selyemkesztyűt húzott fel. Ebben a pillanatban nyílt az ajtó.

- D'Artagnan úr - mondta a komornyik.

Belépett egy tiszt.

Harminckilenc-negyven év körüli férfiú volt, alacsony, sovány, de mokány termetű; szeme élénk és értelmes, szakálla fekete, s haja deresedő, mint általában azoké, akik az életet túl jónak vagy túl rossznak találták, kivált ha sötétbarnák.

D'Artagnan egyet-kettőt lépett a szobában, ráismert, mivel járt benne egyszer Richelieu idejében, s látván, hogy egy századbeli testőrön kívül senki sincs odabent, megállt, szemügyre vette a testőrt, s ruhája alatt az első pillantásra felismerte a bíborost.

Megállt, tiszteletadó, de méltóságteljes magatartásban, mint ahogy rangos emberhez illik, kinek többször volt alkalma életében nagyurakkal érintkezni.

A bíboros rászegezte inkább ravasz, mint átható tekintetét, figyelmesen vizsgálta, majd néhány pillanatnyi hallgatás után megkérdezte:

- D'Artagnan úr?

- Én vagyok, kegyelmes uram - felelte a tiszt.

A bíboros még nézte egy pillanatig ezt az értelmes főt, ezt az arcot, melynek rendkívüli mozgékonyságát esztendők és tapasztalatok merevítették; D'Artagnan azonban olyan ember módján állta ezt a vizsgálatot, kit valaha egészen másként tűző szemsugarak bámultak, mint aminők most igyekeztek a veséjébe látni.

- Uram - mondta a bíboros -, most velem fog jönni, vagy inkább én megyek magával.

- Parancsára, kegyelmes uram - mondta D'Artagnan.

- Személyesen akarom meglátogatni a Palais-Royalt körülvevő őrsöket; gondolja, van valami veszély?

- Veszély, kegyelmes uram? - kérdezte D'Artagnan csodálkozva. - Miféle volna?

- Azt mondják, a nép teljes forrongásban.

- A királyi testőrök uniformisát nagyon tisztelik, kegyelmes uram, s ha nem tisztelnék, én negyedmagammal száz ilyen bugrist meg bírnék szalasztani!

- Mégis, láthatta, Comminges-zsal mi történt?!

- Comminges úr a gárdistáknál szolgál, nem a testőröknél - felelte D'Artagnan.

- Ami azt jelenti - kérdezte a bíboros mosolyogva -, hogy a testőrök jobb katonák, mint a gárdisták?

- Mindenki büszke a maga uniformisára, kegyelmes uram.

- Kivéve engem, uram - jegyezte meg a bíboros tréfásan -, mert hisz láthatja, hogy a magamét a magukéra cserélem!

- Ugyan, kegyelmes uram, ez csak szerénység - mondta D'Artagnan. - Ami engem illet, kijelentem, hogy ha az eminenciádét viselhetném, beérném vele, s ha kell, megfogadnám, hogy soha mást fel nem veszek!

- Csakhogy a ma esti kiruccanáshoz talán nem lett volna elég biztonságos. Bernouin, a kalapomat!

A komornyik széles karimájú testőrkalappal jött vissza. A bíboros legényesen a fejébe nyomta, majd ismét D'Artagnanhoz fordult:

- Felnyergelt ló, ugyebár, mindig van az istállóban?

- Van, kegyelmes uram.

- Nos hát induljunk!

- Hány embert akar, kegyelmes uram?

- Azt mondta, négy emberrel száz bugris megfutamítására vállalkozik; mivelhogy kétszázzal is szembekerülhetünk, hozzon nyolcat.

- Ahogy eminenciád parancsolja.

- Maga után megyek, vagy jobb lesz - torpant meg a bíboros -, ha erre megyünk ki. Világítson nekünk, Bernouin.

A komornyik fogott egy gyertyát, a bíboros felkapott egy kicsi, lyukas kulcsot az íróasztaláról, s a titkos lépcső ajtaját kinyitván, néhány pillanat, s lent voltak a Palais-Royal udvarán.

2
Éjjeli őrjárat

A kis csoport tíz perccel ezután kilépett a Bons-Enfants utcára,[12] a színház mögött, melyet a *Mirame* előadására Richelieu építtetett; benne Mazarin, a muzsikát az irodalomnál jobban kedvelvén, nemrégiben játszatta az első operát Franciaországban.[13]

A város nagy nyugtalanság képét mutatta; az utcákon hatalmas csoportok jöttek-mentek, s bármit mondott is D'Artagnan, a katonákat fenyegető csúfondárossággal bámulták meg útjukban, ami arra vallott, hogy a polgárok megszokott jámborságukat harciasabb indulatokra cserélték. Időről időre lárma, kiabálás hallatszott a Vásárcsarnok felől. A Saint-Denis utcában puskák ropogtak, s némelykor hirtelen, azt se tudták, miért, kongani kezdett egy-egy, a népszeszély megszólaltatta harang.

D'Artagnan olyan ember módjára folytatta útját, aki az effajta bohóságokat fel se veszi. Ha valami csoport az utca közepén ácsorgott, figyelmeztetés nélkül nekik rúgtatott, s azok, lázadók vagy sem, mintha tudták volna, kivel van dolguk, szétváltak, utat nyitottak az őrjárat előtt. A bíboros irigyelte ezt a higgadtságot, s a veszélyhez szokottságnak tulajdonította; de azért nem kevésbé csodálta a tisztet, kinek ez idő szerint rendelkezése alá helyezte magát, azzal a tisztelettel, mellyel az óvatosság adózik a könnyelmű bátorságnak.

Mikor a Sergents sorompó őrségéhez értek, az őrszem „Állj, ki vagy!" kiáltására D'Artagnan felelt, s miután megkérdezte a bíborostól a jelszót, előrelépett. *Louis* és *Rocroi* volt a jelszó.

Jelszót váltottak, majd D'Artagnan megkérdezte, nem Comminges-e az őrség parancsnoka. Az őr rámutatott egy tisztre, ki állva s kezét a ló nyakán tartva beszélgetett nyeregben ülő társával; ő volt az, akit D'Artagnan keresett.

- Itt van Comminges úr - mondta D'Artagnan a bíboroshoz visszatérve.

A bíboros hozzájuk rúgtatott, D'Artagnan tapintatból hátrahúzódott; de arról, ahogyan a földön álló s a lovon ülő tiszt kalapot emelt, látta, hogy felismerték őeminenciáját.

- Bravó, Guitaut[14] - mondta a bíboros a lovon ülőnek -, látom, hogy hatvannégy éves fejével még mindig a régi, rugalmas és szolgálatkész. Mit mondott itt ennek az ifjúnak?

- Azt, kegyelmes uram - mondta Guitaut -, hogy furcsa korszakban élünk, s hogy ez a mai nap módfelett hasonlít a Liga ama napjához, melyről annyit beszéltek ifjúkoromban. Tudja, hogy nem kevesebbről volt szó a Saint-Denis s a Saint-Martin utcában, mint hogy barikádot állítsanak?

- S erre Comminges mit válaszolt, kedves Guitaut uram?

- Kegyelmes uram - felelt meg Comminges -, azt feleltem, hogy az új Liga megteremtéséhez csak egy, méghozzá lényeges kellék hiányzik nekik, s ez egy másik Guise herceg;[15] egyébként sem csinálja az ember kétszer ugyanazt a dolgot.

---

[12] Ennek az utcának 19. számú házában székelt a restauráció idején az akkori orleans-i herceg, a későbbi Lajos-Fülöp kancelláriája, ahol a fiatal Dumas, mint létszámfölötti, állást kapott (lásd Dumas: *Emlékeim*).

[13] Luigi de Rossi olasz szerző *Orfeo* c. operája.

[14] Comminges nagybátyja, ki unokaöccse előtt volt a királyné testőrkapitánya.

- Azt nem, de Fronde-ot[16] igen, amint nevezik - jegyezte meg Guitaut.

- Micsoda is az a Fronde? - kérdezte Mazarin.

- Kegyelmes uram, így nevezik ők a pártjukat.

- S honnan származik ez az elnevezés?

- Azt hiszem, Bachaumont tanácsos mondta a Palais-ban néhány nappal ezelőtt, hogy a zavargók általában az olyan iskolás gyermekekhez hasonlítanak, kik a párizsi várárkokban parittyáznak, s ha megpillantják a csendbiztost, szétszaladnak, aztán mihelyt elment, újra összegyűlnek. Nos, ők pedig röptiben kapták el a szót, ahogy a „koldusok”[17] annak idején Brüsszelben, s elnevezték magukat parittyásoknak. Ma és tegnap már minden a Fronde-é volt, a kenyér, a kalap, a kesztyű, a karmantyú, a legyező; figyelje csak!

Csakugyan, e pillanatban kinyílt egy ablak; megjelent benne egy ember, s énekelni kezdte:

Ma reggel újra
zúg a fronde-i szél;
Mazarin úrra
ezt-azt döngicsél.
Ma reggel újra
zúg a fronde-i szél.

- A pimasz! - dörmögte Guitaut.

- Kegyelmes uram - szólt Comminges, aki sebe miatt keserves kedvében volt, s szemet-szemért, bosszúra vágyott -, akarja, hogy golyót eresszek abba a fickóba, s egyszer s mindenkorra elvegyem a kedvét ily hamis énekléstől?

S már nyúlt is nagybátyja nyeregkápájához.

- Nehogy, nehogy! - kiáltotta Mazarin. - Diavolo! Mindent elrontana, kedves barátom. Ellenkezőleg: a dolgok pompásan alakulnak. Úgy ismerem a maguk franciáit, mintha egytől egyig én alkottam volna őket; énekelnek, fizetni fognak. A Liga idején, melyről Guitaut az imént beszélt, csak a misén énekeltek, rosszul is ment minden. Jöszte, Guitaut, hadd nézzük meg, a Quinze-Vingts-nél is oly éberen őrködnek-e, mint a Sergents sorompónál?

És Comminges-tól egy intéssel búcsúzva, ismét csatlakozott D’Artagnanhoz, ki kis csapata élére állt, mögötte közvetlenül a bíboros és Guitaut, s nyomukban a kíséret többi tagjai.

- Persze, persze - suttogta Comminges, a távolodó bíborosra nézve -, elfeledtem, hogy neki csak az a fontos, hogy fizessenek, semmi más.

---

[15] *Guise herceg* a Szent Bertalan-éj egyik vezére; 1576-ban ő állt a hugenották ellen szervezkedő katolikus nemesi Liga élén, melytől tulajdon családja trónra juttatását várta.

[16] Fronde - szó szerint: parittya; így hívták a Mazarin abszolút monarchiát megszilárdító intézkedései ellen fellépő fegyveres nemesi felkelést (1648-1653); voltak polgári reformkövetelései is, de - kivált utolsó két évében, vagyis második szakaszában - egyes főurak igyekeztek személyes érdekeik szolgálatába állítani.

[17] Koldusok - 1566-ban a spanyol nemesség nevezte így az uralma ellen lázadó németalföldieket, akik azután büszkén vállalták ezt a nevet.

Befordultak a Saint-Honoré utcába, egyik csoportot a másik után hárítván el útjukból; ezekben a csoportokban egyébről sem beszéltek, mint az új rendeletről; vádolták az ifjú királyt, mert tudtán kívül így megnyomorítja népét; mindent Mazarin bűnéül róttak fel; hangoztatták, hogy Orléans hercegéhez s a Hercegúrhoz folyamodnak; Blancmesnilt és Brousselt magasztalták.

D'Artagnan oly gondtalanul haladt e csoportok között, mintha lovával együtt vasból lett volna; Mazarin és Guitaut halkan, suttogva beszélgetett; a testőrök, kik végül felismerték a bíborost, némán léptettek a nyomukban.

A Saint-Thomas-du-Louvre utcához érve, ahol a Quinze-Vingts őrhely volt, Guitaut oda-szólította egy alantasát jelentésre.

- Nos? - kérdezte Guitaut.

- Kapitány uram - mondta a tiszt -, e környéken minden rendben, hacsak ott nem történik valami, gondolom, ama palotában!

S egy nagyszerű palotára mutatott, mely addig a térig terjedt, hol később a Vaudeville[18] épült.

- Ebben a palotában? - csodálkozott Guitaut. - De hisz ez a Rambouillet-palota![19]

- Azt nem tudom, miféle palota - folytatta a tiszt -, de annyi szent, hogy számtalan sötét alakot láttam oda bemenni!

- Az ám - fakadt hahotára Guitaut -, hiszen azok költők!

- Ejnye, Guitaut - mondta Mazarin -, nagyon kérlek, ne beszélj ilyen tiszteletlenül ezekről az urakról! Nem tudod, hogy magam is költő voltam ifjúkoromban, s Benserade módján írogattam verseket?

- A kegyelmes úr?

- Én bizony! Mondjak el vagy egyet?

- Nekem ugyan mondhat, kegyelmes uram! Nem értek olaszul.

- De franciául értesz, nemde, kedves és derék Guitaut-m - folytatta Mazarin, s kezét barátságosan a vállára tette -, s akármilyen parancsot kapnál e nyelven, végrehajtanád?

- Kétségkívül, kegyelmes uram, ahogyan eddig is tettem, feltéve, ha a királynétól kapom!

- Persze, persze! - mondta Mazarin, ajkát beszíva. - Tudom, hogy a legáldozatosabb híve vagy.

- Több mint húsz esztendeje vagyok gárdistáinak kapitánya.

- Indulás, D'Artagnan úr - fordult D'Artagnanhoz a bíboros -, minden rendben van ezen a tájon.

D'Artagnan szó nélkül elfoglalta helyét a csapat élén, az öreg katonákra jellemző néma engedelmességgel.

A Saint-Roch domb felé vette útját, a harmadik őrhelyhez, a Richelieu utcán s a Villedo utcán áthaladva. Ez volt a legmagánosabbik, mert majdnem a sáncoknál feküdt, s a város gyéren lakott volt errefelé.

---

[18] A *Vaudeville* színház 1792-ben épült; 1838-ban leégett (vö. V. Hugó: *Ezt láttam*).

[19] Rambouillet márkiné a szellemi elitet gyűjtötte maga köré; ez a társaság 1620 és 1665 között jelentős hatással volt a francia nyelv és irodalom fejlődésére.

- Kicsoda az őrség parancsnoka?

- Villequier - felelte Guitaut.

- Az ördögbe! - mondta Mazarin. - Beszélj vele magad; tudod, összezördültünk, mióta te kaptál megbízatást Beaufort herceg elfogására; mint királyi gárdakapitány, úgy ítélte, ez a megtiszteltetés őt illeti.

- Jól tudom, s százszor mondottam neki, hogy nincs igaza, a király nem adhatott neki ilyen megbízatást, lévén a király akkor alig négyesztendős.

- Igen, de én adhattam volna neki, Guitaut, csak jobbnak láttam neked adni.

Guitaut mit sem válaszolt, előreléptetett, s az őrszemnek megmondván kicsoda, hívatta Villequier-t.

Villequier előjött.

- Nocsak, maga az, Guitaut! - mondta szokása szerint morcosan. - Mi az ördögöt keres itt?

- Jöttem megkérdezni, van-e valami újság errefelé?

- Ugyan mi volna? „Éljen a király", kiáltozzák, meg: „Le Mazarinnal." Ez igazán nem újság; egy idő óta megszoktuk az efféle kiáltozásokat.

- És velük fújják? - kérdezte nevetve Guitaut.

- Becsületemre, néha nagy kedvem volna! Nézetem szerint igazuk van, Guitaut. Szívesen odaadnám ötévi fizetésemet, ha öt évvel idősebb volna a király!

- Igazán, és mi történnék, ha a király öt évvel idősebb volna?

- Mihelyt nagykorú volna, maga adná ki rendeleteit, s az ember szívesebben engedelmeskednék IV. Henrik unokájának, mint Pietro Mazarini fiának. A királyért, az ördögit neki, szívesen adnám az életem, de ha Mazarinért öletném meg magam, mint ahogy ez majdnem megesett ma a maga unokaöccsével, nincs az a paradicsom, mely, bármily jó helyre kerülnék is benne, valaha is megvigasztalna érte!

- Jól van, jól van, Villequier uram - mondta Mazarin. - Legyen nyugodt, hűségéről beszámolok a királynak!

Aztán a kíséretéhez fordult.

- Menjünk, uraim, minden rendben van, menjünk haza.

- No nézd csak - mondta Villequier -, Mazarin volt itt! Annál jobb! Már régóta szemébe akarom mondani, mit gondolok róla; maga alkalmat adott rá, Guitaut; s ha talán nem is a legjobb szándék vezette, hálás köszönet érte.

Sarkon fordult és visszatért az őrséghez, közben egy Fronde-dalt fütyörészve.

Mazarin azonban töprengve ügetett hazafelé; amit egymás után Comminges-tól, Guitaut-tól és Villequier-től hallott, megerősítette abban a gyanújában, hogy súlyos zavargások esetén csak a királyné volna vele, s még a királyné is annyiszor cserbenhagyta barátait, hogy támogatása, bármily óvintézkedéseket tett is Mazarin, vajmi bizonytalannak és kétesnek tűnt fel olykor előtte.

Végig az éjjeli őrjárat alatt, vagyis körülbelül egy órán át, a bíboros, míg felváltva Comminges-t, Guitaut-t és Villequier-t fürkészte, egy embert figyelt. Ez az ember, ki a nép fenyegető viselkedésére rá se hederített, s arca Mazarin csípős megjegyzéseire éppúgy nem

fintorodott el, mint az őt csipdesőkre, ez az ember különös lénynek s az olyanfajta eseményekben jártas egyéniségnek tetszett, melyek most voltak alakulóban.

A D'Artagnan név különben sem volt egészen ismeretlen előtte, s noha ő maga csak 1634 vagy 1635 körül jött Franciaországba, vagyis hét-nyolc évvel az előző történetben elbeszélt események után, úgy rémlett a bíborosnak, hallotta emlegetni e nevet, mint olyan emberét, aki magát, már nem jutott eszébe, milyen körülmények között, a bátorság, ügyesség s önfeláldozás mintaképeként tüntette ki.

Ez a gondolat annyira izgatta, hogy elhatározta, tüstént a végére jár; de a D'Artagnanról kívánt felvilágosítást természetesen éppen D'Artagnantól nem kérhette. A testőr egy-két szavából tudta már, hogy gascogne-i; s az olaszok és a gascogne-iak túl jól ismerik egymást, s túlságosan hasonlítanak, semhogy megbíznának abban, amit magukról mondhatnak. Éppen ezért, a Palais-Royalt övező kert falához érkezve, a bíboros kopogtatott egy kiskapun, azon a tájon, ahol ma a Foy kávéház található, s megköszönve D'Artagnannak szolgálatát, megkérte, várakozzék az udvarban, majd intett Guitaut-nak, hogy kövesse. Leszálltak a lóról, a kantárszárat a kaput nyitó lakáj kezébe adták, s eltűntek a kertben.

- Kedves Guitaut - szólalt meg a bíboros, kezét az öreg gárdakapitány karjára téve -, azt mondta az imént, ugyebár, hogy idestova húsz éve áll a királyné szolgálatában?

- S ez így is igaz - felelte Guitaut.

- Kedves Guitaut - folytatta a bíboros -, észrevettem, hogy elvitathatatlan bátorságán s kétségbevonhatatlan hűségén kívül csodálatos emlékezőtehetséggel is megáldatott!

- Észrevette, kegyelmes uram? Az ördögbe, annál rosszabb rám nézve! - mondta a gárdakapitány.

- Hogyhogy?

- Mert, gondolom, az udvaronc egyik legelső erénye, hogy felejteni tudjon.

- De hát maga nem udvaronc, Guitaut, hanem derék katona, az olyan kapitányok fajtájából, amilyenek már kevesen élnek, IV. Henrik idejéből, s nemsokára, sajnos, egy sem marad belőlük.

- Ejnye, kegyelmes uram! Azért hívott magával, hogy horoszkópot mondjon nekem?

- Nem - mondta nevetve Mazarin -, azért hívtam, hogy megkérdezzem: megfigyelte-e a mi testőrhadnagyunkat?

- D'Artagnan urat?

- Őt.

- Nem kellett megfigyelnem, kegyelmes uram, már régóta ismerem.

- Akkor mondja meg, miféle ember?

- Hát - mondta Guitaut, akit a kérdés meglepett - igazi gascogne-i.

- Igen, ezt tudom, de azt kérdezem, olyan ember-e, akiben megbízhatunk?

- Tréville úr nagyon becsüli, s Tréville úr, amint tudni méltóztatik, a királyné legjobb hívei közül való.

- Azt szeretném tudni, olyan ember-e, aki megállta már a próbát?

- Ha úgy érti, hogy mint bátor katona, azt hiszem, igennel válaszolhatok. La Rochelle ostrománál, a Suze-szorosnál és Perpignanban, úgy hallottam, nemcsak a kötelességét teljesítette.

- Igen, igen, de maga tudja, Guitaut, hogy nekünk, szegény miniszereknek, néha más emberekre is szükségünk van, nemcsak bátrakra. Szükségünk van ügyes emberekre is. Vajon nem keveredett-e bele D'Artagnan úr a bíboros idejében valami cselszövénybe, melyből, a szóbeszéd szerint, igen ügyesen vágta volt ki magát?

- Kegyelmes uram - mondta Guitaut, ki jól látta, hogy a bíboros szóra akarja bírni -, erre vonatkozóan kénytelen vagyok azt felelni eminenciádnak, hogy magam is csak annyit tudok róla, amennyit a szóbeszéd elárul. A magam részéről soha semmiféle cselszövénybe nem keveredtem bele, s ha olykor hallottam is egyet-mást mások cselszövényeiről, kegyelmes uram nem helyteleníthetí, ha némely titkát megőrzöm azoknak, akik rám bízták.

Mazarin a fejét csóválta.

- Hej - sóhajtott -, pedig szavamra, vannak olyan boldog miniszterek, kik mindent megtudnak, amit akarnak!

- Kegyelmes uram - mondta Guitaut -, ez azért van, mert nem mérnek mindenkit azonos mértékkel, háború dolgában katonaemberhez fordulnak, s cselszövény dolgában cselszövőkhöz. Forduljon csak ama korszak valamelyik cselszövőjéhez, attól majd mindent megtud, amire kíváncsi, természetesen, ha megfizeti.

- Hej, a keservit! - mondta Mazarin bizonyos fintor kíséretében, mely mindig megjelent az arcán, valahányszor oly értelemben érintettek előtte pénzkérdést, mint most Guitaut -, megfizetem hát, ha más módon nem megy.

- Komolyan akarja eminenciád, hogy megnevezzek valakit, ki e korszak minden ármányában benne volt?

- *Per Bacco!*[20] - vágta rá Mazarin, mert kezdte türelmét veszteni - már egy órája, hogy erre kérem, maga vasfejű!

- Nohát, tudok egy embert, akiért felelek e tekintetben, ha akar beszélni egyáltalán.

- Csak bízza rám!

- Jaj, kegyelmes uram, nem mindig könnyű dolog kiszedni az emberekből, amit nem akarnak elmondani!

- Ugyan! Türelemmel elérhető. Nos, ki ez az ember?

- Rochefort gróf.

- Rochefort gróf!

- De sajnos, eltűnt vagy négy-öt esztendeje, s nem tudom, mi lett vele.

- De én tudom, Guitaut - mondta Mazarin.

- Akkor hát miért panaszkodott az imént eminenciád, hogy semmit sem tud?

- S azt hiszi, hogy Rochefort...

- A bíboros rossz szelleme volt, kegyelmes uram; de figyelmeztetem, hogy nagy ára lesz! Richelieu bőkezű volt kreatúráihoz.

---

[20] kb.: A teremtésit!

- Igen, igaz, Guitaut, nagy ember volt - mondta Mazarin -, de megvolt ez a hibája. Köszönöm, Guitaut, s élni fogok jó tanácsával még ma este!

S minthogy a két társalgó férfi közben a Palais-Royal udvarába ért, Mazarin egy intéssel elbúcsúzott Guitaut-tól; s megpillantván egy fel s alá járkáló testőrtisztet, feléje indult.

D'Artagnan volt; várta a bíboros hazaérkezését, ahogyan a parancsa szólt.

- Jöjjön, D'Artagnan úr - mondta Mazarin a legfuvolázóbb hangján -, valami utasításom lesz magának.

D'Artagnan meghajolt, követte a bíborost a titkos lépcsőn át, s egy pillanat múlva újra a dolgozószobában állt, ahonnan elindultak. A bíboros egy ív papírt tett maga elé, s néhány sort firkantott rá.

D'Artagnan szenvtelenül, türelmetlenség s kíváncsiság nélkül állt és várt: rugóra járó, vagy inkább engedelmeskedő katonagéppé vált az idők folyamán.

A bíboros összehajtogatta a levelet, s rátette pecsétjét.

- D'Artagnan úr - mondta -, vigye el ezt a levelet a Bastille-ba, s hozza ide azt a személyt, akiről szó van benne; menjen hintóval, kísérettel, s a fogolyra gondosan vigyázzon!

D'Artagnan átvette a levelet, kezét a kalapja széléhez emelte, sarkon fordult, hogy a legügyesebb kiképző őrmester se jobban, kiment, s egypár pillanat múlva hallani lehetett rövid, kopogó parancsait:

- Négy embert kíséretnek, egy hintót, a lovamat!

Öt perc múlva felhallatszott a kocsikerekek dübörgése s a lópatkók dobogása az udvar kövezetén.

3
Két régi ellenfél

D’Artagnan fél kilenc tájt érkezett a Bastille elé. Bejelentette magát a kormányzónak, s ez, mihelyt megtudta, hogy a miniszter parancsát hozza, egészen a folyosóig sietett eléje.

A Bastille kormányzója akkor Tremblay úr volt, a híres Joseph kapucinus barát, Richelieu Szürke Eminenciásnak nevezett iszonyú kegyence fivére.

Mikor Bassompierre marsall a Bastille-ban raboskodott, hol, mellesleg, legalább tizenkét évet töltött, s rabtársai szabadságról álmodozva azt mondogatták egymásnak: én ekkor meg ekkor kerülök ki, én ekkor meg ekkor, Bassompierre így szólt: én pedig, uraim, akkor, amikor Tremblay úr! Amivel azt akarta mondani, hogy a bíboros halálával Tremblay feltétlenül elveszti a Bastille-beli állást, Bassompierre pedig visszanyeri a magáét az udvarnál.

Jóslása teljesült is, csak egy kissé másként, ahogyan Bassompierre elképzelte, mert a bíboros meghalt ugyan, de a dolgok, minden várakozás ellenére, ugyanúgy folytak tovább; Tremblay úr nem került ki, s Bassompierre is csak nagy nehezen.

Tremblay úr tehát még a Bastille kormányzója volt, mikor D’Artagnan, a miniszter parancsát végrehajtandó, jelentkezett ottan; a legnagyobb udvariassággal fogadta, s mivel éppen asztalhoz készült, meghívta D’Artagnant, hogy vacsorázzék vele.

- Nagy örömömre szolgálna - mondta D’Artagnan -, de ha nem tévedek, a borítékon *nagyon sürgős* olvasható!

- Csakugyan - mondta Tremblay úr. - Hé, várnagy! Hozassa be a 256-ost!

Aki a Bastille-ba került, megszűnt ember lenni, szám lett belőle.

D’Artagnant a kulcscsörgés hallatára kirázta a hideg, maradt lóháton, mi hajlandóságot sem érzett leszállni, s elnézte a rácsokat, a megerősített ablakokat, melyeket eddig csak a vársánc túlsó feléről látott, s oly nagy félelmet keltettek benne húsz évvel ezelőtt.

Csengőszó zendült.

- Itt hagyom - mondta Tremblay úr -, hívnak, hogy a rab obsitját aláírjam. A viszontlátásra, D’Artagnan úr!

„Az ördög szánkázzék a hátamon, ha viszonzom a kívánságodat! - gondolta D’Artagnan, s a legnyájasabb mosollyal kísérte átkát. - Öt perc elég ebben az udvarban, hogy belebetegedjem. Bizony mondom, szívesebben halok meg szalmavackon, ami vár is rám alkalmasint, mint hogy tízezer frank életjáradék reményében a Bastille kormányzója legyek!”

Alighogy e monológot befejezte, megjelent a fogoly. Rápillantva D’Artagnan összerezzent meglepetésében, de nyomban úrrá is lett érzelmein. A rab úgy szállt be a kocsiba, mintha D’Artagnant nem ismerte volna meg.

- Uraim - mondta D’Artagnan a négy testőrnek -, lelkemre kötötték, hogy a fogolyra a lehető legjobban vigyázzunk; nos, hogy a hintónak nincsenek záros ajtajai, beszállok melléje. Lillebonne úr, szíveskedjék a lovamat vezetékre venni.

- Készségesen, hadnagy úr - felelte a megszólított.

D’Artagnan leszállt a lováról, a kantárt a testőr kezébe adta, beszállt a hintóba, a fogoly mellé telepedett, s a legszenvtelenebb hangon, melyen a legkisebb megindultságot sem lehetett észrevenni, kiszólt:

- A Palais-Royalba, de ügetésben!

A hintó rögtön elindult, s D’Artagnan a kapuboltozatban uralkodó sötétséget kihasználva, a fogoly nyakába borult.

- Rochefort! - kiáltotta. - Maga! Csakugyan maga! Nem tévedek?

- D’Artagnan! - kiáltott fel most már Rochefort is, meglepetésében.

- Jaj, szegény barátom! - folytatta D’Artagnan. - Hogy négy-öt éve sehol se láttam, holtnak hittem.

- Higgye el - mondta Rochefort -, nincs valami nagy különbség a halott s az eltemetett között; márpedig engem eltemettek, vagy majdnem el...

- S milyen bűnért került a Bastille-ba?

- Akarja, hogy megmondjam az igazat?

- Akarom.

- Nos hát, fogalmam sincs róla.

- Bizalmatlan irányomban, Rochefort?

- Nem én, nemesi becsületemre, nem! De lehetetlenség, hogy azért kerültem volna be, amivel vádolnak.

- Mivel vádolják?

- Éjszakai rablással.

- Maga mint éjszakai rabló! Rochefort, tréfál?

- Értem. Ugye, ez magyarázatra szorul?

- Mi tagadás.

- Nos hát, így történt: egy este Reinard-nál szórakoztunk a Tuilériakban, s a dáridóból jövet D’Harcourt herceggel, Fontrailles-jal, De Rieux-vel s másokkal, D’Harcourt herceg indítványára elmentünk az Új Hídra kabátokat lehúzogatni; ezt a szórakozást, amint tudja, az orléans-i herceg tette nagy divattá.

- Bolond volt, Rochefort? A maga korában!

- Nem, csak részeg; de így is, hogy e mulatságot középszerűnek tartottam, De Rieux lovagnak azt javasoltam, legyünk nézők szereplők helyett, s hogy a mutatványt az első páholyból lássuk, másszunk fel a bronz lóra.[21] A gondolatot tett követte! Hála a sarkantyúnak, mely vaskampóul szolgált, egy pillanat alatt a ló hátán voltunk; pompásan ültünk, pazarul láttunk. Már négy vagy öt kabátot leszedtek páratlan ügyességgel, s anélkül, hogy a kárvallottak mukkanni mertek volna, mikor nem tudom melyik, a többinél kevésbé béketűrő hülye, kiáltozni talált: „Őrség!”, s nyakunkra hozott egy őrjáratot. D’Harcourt herceg, Fontrailles s a többiek menekülnek; De Rieux is szeretne. Én tartóztatom, mondván, hogy onnan, ahol vagyunk, nem szednek le bennünket. Nem hallgat rám, lábát a sarkantyúra illeszti, hogy

[21] IV. Henrik bronz lovas szobra.

leszálljon, a sarkantyú eltörik, ő lezuhan, lábát töri, s nemhogy hallgatna, de mint akit nyúznak, üvölteni kezd. Most már én is ugrani akarok, de késő: az őrség karjaiba esem, mindjárt a Châtelet-ba visznek, ott elalszom, mint a bunda, abban a hitben, hogy másnap kieresztenek. De a másnap eltelik, el a következő nap is, el egy hét; írok a bíborosnak. Még aznap értem jönnek, s a Bastille-ba visznek. Öt éve vagyok ott. Nos, maga elhiszi, hogy azért, mert elkövettem a szentségtörést, hogy felmásztam a ló hátára, IV. Henrik mögé?

- Nem, nem, igaza van, kedves Rochefort, ezért nem lehetett, de talán hamarosan megtudja, miért.

- Persze, persze! Csak most jut eszembe megkérdeznem: hova visz?

- A bíboroshoz.

- Mit akar tőlem?

- Sejtelmem sincs róla, hiszen még azt sem tudtam, hogy magáért megyek.

- Lehetetlen! Maga, aki egyik kegyence!

- Kegyenc, én? - csodálkozott D'Artagnan. - Jaj, szegény Rochefort, hisz most még inkább gascogne-i apród vagyok, mint amikor Meung-ben először találkoztunk, emlékszik, ó jaj, vagy huszonkét esztendeje!

S a mondatot hatalmas sóhajtással fejezte be.

- De hisz ezt a szakaszt maga hozta értem!

- Mert véletlenül éppen én voltam az előszobában, a bíboros úgy fordult hozzám, ahogy bárki máshoz is fordult volna; biz én még mindig csak testőrhadnagy vagyok, s ha jól számítom, már húsz esztendeje az!

- Hát ha vesszük, hogy nem esett baja, már az is valami!

- Ugyan már, milyen bajom esett volna? Ahogy az a latin vers mondja, melyet már elfelejtettem, azaz sohasem is tudtam pontosan: villám nem vág a völgybe. Én pedig völgy vagyok, kedves Rochefort, valóságos szurdok!

- Tehát Mazarin még mindig Mazarin?

- Inkább, mint valaha, kedvesem; azt mondják, egybekelt a királynéval.

- Egybekelt!

- Ha nem is a férje, feltétlenül a szeretője.

- Ellenállt Buckinghamnek, s egy Mazarinnak engedett!

- Ilyenek a nők! - bólintott rá filozofikusan D'Artagnan.

- A nők hagyján, de a királynék!

- Istenem, e tekintetben a királynék kétszeresen nők.

- Hát Beaufort: még mindig börtönben van?

- Még mindig. Miért?

- Csak azért, mert jóakaróm volt, s kihúzhatott volna a csávából.

- Lehet, hogy maga közelebb van a kiszabaduláshoz, mint ő; így maga húzza majd ki őt.

- Hát a háború?

- Meglesz.

- Spanyolországgal?

- Nem, Párizzsal.

- Hogy érti ezt?

- Hallja ezeket a puskalövéseket?

- Hallom. Nos?

- A polgárok! Most még csak játszadoznak, mielőtt igazi játékba kezdenének.

- Azt hiszi, lehet valamit kezdeni a polgárokkal?

- Hogyne, fogadkoznak, s ha volna vezérük, ki eggyé kovácsolná a különböző csoportokat...

- De keserves, hogy nem vagyok szabad!

- Ej, csak semmi kétségbeesés! Ha Mazarin előszedi, szüksége van magára; ha pedig szüksége van magára, akkor fogadja szerencsekívánataimat! Bezzeg rám senkinek sincs szüksége már jó néhány esztendeje; láthatja is, mire vittem.

- Menjen panaszra, tanácsolom!

- Rochefort, ide hallgasson. Kössünk egyezséget...

- Mire?

- Ugyebár, jó barátok vagyunk?

- Az áldóját, viselem is bizonyítékát barátságunknak: három kardvágást!...

- Nos, ha újra kegybe kerül, ne feledkezzék meg rólam.

- Szavamat adom, de viszontszolgálat fejében.

- Rendben van, itt a kezem.

- Tehát az első kínálkozó alkalommal beszélni fog rólam.

- Én igen, hát maga?

- Én szintúgy.

- Erről jut eszembe: hát a barátai? Róluk is beszéljek?

- Miféle barátaim?

- Athos, Porthos s Aramis, hát elfelejtette őket?

- Majdnem.

- Mi lett belőlük?

- Sejtelmem sincs róla.

- Csakugyan?!

- Bizony, bizony! Istenem! Tudja, hogyan váltunk el egymástól; élnek, ez minden, amit mondhatok; néhanapján hallok róluk közvetett híreket; de hogy a világ melyik pontján élnek, vigyen el az ördög, ha csak sejtem is. Nem, becsületemre! Már csak maga van barátom, Rochefort.

- S az a híres-neves... Hogy is hívták azt a legényt, akit őrmesterré tettem a piemonti ezredben?

- Planchet?

- Úgy van, ez az! Hát a híres-nevezetes Planchet-ból mi lett?

- Hát, feleségül vett egy cukrászboltot a Lombardok utcájában, mert hát a fiú mindig szerette az édességet; úgyhogy már párizsi polgár, s most éppen a lázadás tésztáját keveri, minden valószínűség szerint. Meglátja, a fickó hamarabb lesz városi tanácsúr, mint én kapitány!

- Ugyan, kedves D'Artagnan, fel a fejjel! Amikor a legalján vagyunk, akkor fordul át, s emel fel a kerék! Sorsa, talán már ma este, megváltozhatik!

- *Ámen!* - bólintott rá D'Artagnan, s a kocsit megállíttatta.

- Mit csinál?

- Azt, hogy mindjárt megérkezünk, s nem akarom, hogy lássanak kiszállni a hintájából; nem ismerjük egymást.

- Igaza van. Isten vele!

- A viszontlátásra; s ígéretéről ne feledkezzék!

Azzal D'Artagnan ismét lóra ült, s a kíséret élére rúgtatott.

Öt perc múlva berobogtak a Palais-Royal udvarába.

D'Artagnan a foglyot a főlépcsőn vezette fel, s átszelte vele az előcsarnokot s a folyosót. Mazarin dolgozószobája elé érve éppen be akarta jelentetni magát, mikor Rochefort kezét a vállára tette:

- D'Artagnan - mondta mosolyogva -, akarja-e, hogy bevalljak valamit, ami egész úton eszemben járt, a polgárok csoportjait látván, amint át-átvágtunk rajtuk, s ők szikrázó szemmel nézték magát és négy emberét?

- Hadd halljam - felelte D'Artagnan.

- Hogy csak kiáltanom kellene, hogy miszlikbe vagdalják magát és kíséretét, s máris szabad volnék!

- S miért nem kiáltott? - kérdezte D'Artagnan.

- Ugyan már! - felelte Rochefort. - A megpecsételt barátság! Hej, ha másvalaki kísért volna, akkor, nem mondom...

D'Artagnan lehajtotta a fejét.

„Lehetséges, hogy Rochefort jobb ember lett énnálam?" - gondolta.

És bejelenttette magát a miniszterhez.

- Vezesse be Rochefort urat - szólalt meg Mazarin türelmetlen szava, mihelyt a két nevet meghallotta -, s kérje meg D'Artagnan urat, várjon; még nem végeztem vele.

És e néhány szó D'Artagnant egészen felvidította. Amint mondotta, régóta nem volt rá szüksége senkinek, s Mazarinnak e ragaszkodását őhozzá jó előjelnek vette.

Ami Rochefort-t illeti, rá Mazarin hangja úgy hatott, hogy teljesen gyanakodóvá tette. Belépett a dolgozószobába, s Mazarint asztala előtt szokott, vagyis érseki öltözetében találta; ez majdnem azonos volt a korszak papjainak viseletével, kivéve, hogy lila harisnyát és palástot viselt.

Az ajtók becsukódtak, Rochefort a szeme sarkából nézte Mazarint, s egyszer csak a miniszter tekintete összevillant az övével.

A miniszter még mindig ugyanaz volt: szépen fésült, szépen bodorított, jó illatú, s hála hiúságának, annyi idősnek sem látszott, amennyi volt. Rochefort-ral bezzeg másként állt a dolog: a börtönben töltött öt esztendő megvénítette Richelieu e méltó barátját; fekete haja galambősz lett, arcának bronzszínét a kimerültség teljes fakósága váltotta fel. Ahogy megpillantotta, Mazarin észrevétlenül olyan arckifejezéssel csóválta a fejét, mintha ezt mondta volna:

„Nem olyan embernek látom, akit használni lehetne még valamire."

A valóságban is eléggé hosszú csend után, mely azonban Rochefort-nak egy évszázadig tartott, Mazarin egy iratcsomóból nyitott levelet húzott elő, odamutatta Rochefort-nak, mondván:

- Egy levél került itt a kezembe, melyben szabadságáért könyörög. Tehát börtönben van?

Rochefort e kérdésre összerázkódott.

- De hisz, gondoltam, eminenciád mindenkinél jobban tudja!

- Én? Honnan tudnám? Annyi fogoly van még a Bastille-ban Richelieu úr óta, hogy a nevüket sem tudom.

- Igen, de én más eset vagyok, kegyelmes uram! Az én esetemről tudott, mert eminenciád parancsára vittek volt a Châtelet-ból a Bastille-ba!

- Azt hiszi?

- Biztos vagyok benne!

- Igen, igen, csakugyan, mintha derengene valami; nem tagadta meg abban az időben, hogy a királyné szolgálatában Brüsszelbe utazzék?

- Vagy úgy? - nézett nagyot Rochefort. - Ez hát az igazi ok? Öt éve töröm rajta a fejem. S én balga, nem találtam ki!

- Egy szóval sem mondtam, hogy fogságának ez az oka; de hogy megértsük egymást, hadd tegyek fel egy kérdést: nem tagadta-e meg, hogy a királyné szolgálatában Brüsszelbe utazzék, holott a boldogult bíboros szolgálatában vállalkozott ez utazásra?

- Éppen, mert a bíboros szolgálatában már jártam ott, nem térhettem vissza a királyné szolgálatában. Borzalmas körülmények közt voltam Brüsszelben. A Chalais-féle összeesküvés idején volt ez. Azért küldtek, hogy elfogjam Chalais levelezését a főherceggel, s már akkor, amikor felfedeztek, kis híja, hogy ízekre nem szaggattak ott. Hogy kívánja, hogy visszamentem légyen? A királynét így elvesztettem volna, ahelyett hogy szolgálnám.

- No látja, kedves Rochefort uram, így magyarázhatók félre a legjobb szándékok is. A királyné a maga tiltakozásában egyszerű visszautasítást látott; nyomós oka volt őfelségének neheztelni magára, a boldogult bíboros idejében!

Rochefort megvető mosollyal válaszolta:

- Éppen, amiért jól szolgáltam Richelieu bíborost a királynéval szemben, kellene eminenciádnak megértenie, hogy ha már ő halott, eminenciádat is jól szolgálnám az egész világgal szemben!

- Én, Rochefort uram, nem vagyok olyan, mint Richelieu - mondta Mazarin -, ki teljhatalomra tört; én egyszerű miniszter vagyok, s a királyné szolgája lévén, szolgákra nincs szükségem. Nos, őfelsége módfelett érzékeny; mikor tudomására jutott a maga visszautasítása, gondolom, hadüzenetnek vette, s magát kiváló, tehát veszedelmes embernek tartva, kedves Rochefort uram, elrendelte, hogy fogassam el. Íme, így került a Bastille-ba.

- Jó, jó, kegyelmes uram, de ha, mint látom, tévedésből kerültem oda, talán...

- Hogyne, hogyne - vágott közbe Mazarin -, a dolog természetesen elsimítható; maga olyan ember, aki megért bizonyos ügyeket, hallja, s ha megérti, lendíteni is tud rajtuk.

- Ez volt a Richelieu bíboros úr véleménye is, s csodálatom e nagy ember iránt még csak fokozza, ha hallom, hogy eminenciád is így vélekedik.

- Bizony - felelte Mazarin -, a bíboros úrban sok ravaszság volt, ez emelte őt annyira fölém, ki egészen egyszerű, fondorlat nélkül való ember vagyok; s ami főként árt nekem: franciásan nyíltszívű!

Rochefort beharapta az ajkát, hogy ne mosolyogjon.

- De térjünk a tárgyra. Nekem jó barátokra, hű szolgákra van szükségem; azt mondom, nekem, de a királynét értem. Amit teszek, a királyné parancsára teszem, érti-e? Nem úgy van, mint Richelieu-nél, ki mindent a maga szeszélye szerint tett. Épp ezért soha nem is leszek oly nagy ember, mint ő; ezzel szemben jó ember vagyok, Rochefort úr, s remélem, be is bizonyíthatom magának!

Rochefort ismerte ezt a selymes hangot, melybe olykor-olykor viperáéhoz hasonló sziszegés vegyült.

- Kész vagyok hinni eminenciádnak - mondta -, ámbár, ami engem illet, vajmi kevés bizonyítékom van e jámborságra, amelyről beszél. Ne felejtse el, kegyelmes uram - folytatta Rochefort a miniszter egy leplezhetetlen mozdulatára -, ne felejtse, hogy öt esztendeje a Bastille-ban vagyok, s hogy mi sem befolyásolja jobban a gondolkodást, mint az, ha börtönrácson keresztül látjuk a dolgokat!

- Ej, Rochefort uram, mondottam már, hogy semmi közöm nem volt a börtönéhez! A királyné... női, s királynői düh, hiába! De oly gyorsan illan, ahogyan jött, s nem gondol rá többé...

- Meghiszem azt, kegyelmes uram, hogy nem gondol rá többé! A Palais-Royalban töltötte ezt az öt évet, ünnepségek, udvaroncok között; de én, aki a Bastille-ban...

- Istenem, Rochefort úr, valóban azt hiszi, hogy a Palais-Royalban vidám az élet? Bizony nem az, higgye el. Nekünk is megvoltak a kellemetlenségeink, megnyugtatom. De mondok valamit: ne beszéljünk erről többet. Én nyílt kártyával játszom, mint mindig is. Halljam hát, mellettünk marad-e?

- Meg kell értenie, kegyelmes uram, hogy bár jobbat nem is kívánok, de hát fogalmam sincs a mai helyzetről. A Bastille-ban csak a katonákkal s a porkolábokkal beszél az ember politikáról, s elképzelheti, kegyelmes uram, mit tudnak ezek az emberek a világ zajlásáról. Egyébként még mindig Bassompierre-rel tartok... Még mindig a tizenhét zászlósúr egyike?

- Meghalt, uram, s ez nagy veszteség. A királyné őszinte híve volt, s ritkák az áldozatos emberek.

- Meghiszem azt! - hagyta helyben Rochefort. - De a nemjóját, ha akad egy-egy, a Bastille-ba küldik!

- Meg aztán az is - mondta Mazarin -, hogy mi bizonyítja őszinte hűségüket?

- A tettek! - mondta Rochefort.

- No, persze, a tettek! - bólintott eltűnődve a miniszter. - De hol vannak a tettre kész emberek?

Rochefort a fejét csóválta.

- Ilyenekben sosincs hiány, kegyelmes uram, csak helytelenül keresi őket.

- Helytelenül keresem! Mit akar ezzel mondani, kedves Rochefort uram? Nosza, okosítson ki! Bizonyára sokat tanult a boldogult bíborossal való meghittségben. Hej, az volt csak a nagy ember!

- Nem sértődik meg, kegyelmes uram, ha megleckéztetem?

- Én? Soha! Jól tudja, nekem mindent megmondhatnak. Arra törekszem, hogy szeressenek, s nem hogy féljenek tőlem.

- Nos hát, kegyelmes uram, van egy közmondás a cellám falán szeggel bekarcolva.

- Hogy szól az a közmondás? - kérdezte Mazarin.

- Így, kegyelmes uram: *Amilyen a gazda...*

- Ismerem: *olyan az inasa.*

- Nem: *a szolgája*. Apró módosítás csupán, az imént említett hűséges lelkek eszközölték, egyéni elégtételül.

- Nos hát: mit jelent e közmondás?

- Azt jelenti, hogy Richelieu úr tudott magának hűséges szolgákat találni, akár tucatjával!

- Ő, minden gyilok céltáblája! Ő, aki életét azzal töltötte el, hogy kivédje a feléje irányuló döféseket!

- De végtére is kivédte, pedig keményen intézték őket. Igen, mert ha kemény ellenségei voltak, voltak jó barátai is.

- De hisz ez minden, amit kívánok!

- Ismertem embereket - folytatta Rochefort, vélvén, itt a pillanat, hogy teljesítse D'Artagnan-nak tett ígéretét -, ismertem embereket, akik ügyességükkel százszor jártak túl a bíboros eszén; bátorságukkal legyőzték őreit és kémeit; és pénz, támogatás, jutalom nélkül megvédték a koronát egy koronás főn, s térdre kényszerítették a bíborost.

- De ezek az emberek, akikről beszél - mondta Mazarin, azon mosolyogva, hogy Rochefort oda lyukad ki, ahová ő akarta kormányozni -, nem voltak a bíboros hívei, hiszen ellene harcoltak.

- Nem, pedig nagyobb jutalomban részesültek volna; de szerencsétlenségükre mégis a királynénak voltak odaadó hívei, ki számára az imént hű szolgákat kért.

- Honnan tudhat maga mindent ezekről a dolgokról?

- Tudok ezekről a dolgokról, mert ezek az emberek ellenségeim voltak abban az időben, harcoltak ellenem, én úgy ártottam nekik, ahogy tudtam, ők is nekem, ahogy tőlük telt; s mert egyiküktől, akivel a leginkább meggyűlt a bajom, idestova hét éve, kardvágást kaptam: ez volt a harmadik ugyanattól a kéztől... egy régi ügy elszámolásaként.

- Hej - sóhajtotta Mazarin hihetetlen jámborsággal -, ha én ilyen embereket ismernék!

- Ugyan, kegyelmes uram, hiszen hat év óta áll az ajtaja előtt, s hat év óta nem találta jónak semmire.

- Kicsoda hát?

- D'Artagnan úr.

- Ez a gascogne-i! - kiáltott fel Mazarin tökéletesen színlelt meglepetéssel.

- Ez a gascogne-i megmentett egy királynét, s Richelieu-vel beismertette, hogy ügyesség, ravaszság és politika dolgában hozzá képest nebuló.

- Csakugyan?!

- Úgy igaz, ahogy van szerencsém eminenciádnak állítani!

- Mesélje el egy kissé részletesebben, kedves Rochefort uram!

- Nagyon nehéz, kegyelmes uram - mondta a nemes mosolyogva.

- Akkor majd ő fogja elmesélni!

- Kötve hiszem, kegyelmes uram.

- S vajon miért?

- Mert a titokkal nem élhet vissza; mert amint már mondottam, ez a titok egy nagy királyné titka!

- S ama vállalkozás végrehajtására egymagában volt?

- Nem, kegyelmes uram, három barátja volt, három bátor ember segédkezett neki, olyan emberek, amilyeneket épp most keres eminenciád.

- S ez a négy ember összefogott, azt mondja?

- Egy emberként, kegyelmes uram, mintha négy szív egy kebelben dobogott volna! És mi mindent vittek végbe ők négyen!

- Nem tagadom, kedves Rochefort, úgy felcsigázza képzeletemet, hogy az már sok! Nem tudná mégis elmesélni azt a történetet?

- Azt nem. De elmondhatok egy mesét, egy igazi tündérmesét, erről kezeskedem, kegyelmes uram!

- Jaj, mesélje már, Rochefort uram! Imádom a meséket.

- Igazán akarja, kegyelmes uram? - kérdezte Rochefort, s igyekezett kifürkészni az igazi szándékot e ravasz és fondor ábrázaton.

- Akarom.

- Jó. Figyeljen hát. Egyszer volt, hol nem volt, volt egyszer egy királyné... de hatalmas királyné ám, a világ egyik legnagyobb birodalmának királynéja, kit egy nagy miniszter nagyon gyűlölt, miután addig nagyon szerette... Ne találgassa, kegyelmes uram! Úgyse tudja meg, ki volt. Mindez réges-rég történt, mielőtt még eminenciád ama birodalomba jött volna, ahol a

királyné uralkodott... Nos, az udvarba egy oly rendkívül derék, gazdag és előkelő nagykövet érkezett, hogy minden nő belebolondult, maga a királyné pedig elkövette a meggondolatlanságot, s emlékül az államközi ügyekben való tevékenységére egy oly feltűnő ékszert adott neki, melyet pótolni nem tudott. Lévén, hogy ezt az ékszert a királytól kapta volt, a miniszter rávette a királyt, követelje feleségétől, hogy a legközelebbi bálon a ruháján viselje. Felesleges mondanom, kegyelmes uram, hogy a miniszter biztos tudomása szerint az ékszer a nagykövettel együtt távozott, az pedig már nagyon messze, a tenger túlsó partján volt. A nagy királyné el volt veszve! Mélyebben, mint a legutolsó alattvalója, mert nagyságának magasából zuhant...

- Hallatlan! - mondta Mazarin.

- Nos, kegyelmes uram, négy ember elhatározta, hogy megmenti. Ez a négy ember nem volt herceg, fejedelem, nem voltak nagy hatalmú urak, még csak gazdagok sem: négy nagyszívű, jó izmú, fürge kardú katona volt. Elindultak. A miniszter tudott indulásukról, s az út mentén embereket állíttatott lesbe, megakadályozandó célba jutásukat. Hármukat nagyszámú támadójuk harcképtelenné tette; egyikük azonban elérte a kikötőt, megölte vagy megsebesítette azokat, akik útját állták, átkelt a tengeren, s elhozta az ékszert a nagy királynénak, s az a kijelölt napon keblére tűzhette; mitől a miniszter majdnem nyakát törte. Mit szól ehhez a csínyhez, kegyelmes uram?

- Nagyszerű! - mondta révedezve Mazarin.

- Nahát, még tíz ilyent tudok!

Mazarin többé nem szólalt meg, tűnődött. Öt-hat perc telhetett el.

- Nincs tőlem több kérdeznivalója? - kérdezte Rochefort.

- De van: e négy ember közül egyik D'Artagnan volt, azt mondja?

- Ő volt az egész vállalkozás lelke.

- S a többi három ki volt?

- Kegyelmes uram, engedje meg, hogy megnevezésüket D'Artagnan úrra bízzam. Az ő barátai voltak, nem az enyémek; csak neki lehetne rájuk némi befolyása, én magam még a valódi nevüket sem tudom.

- Maga bizalmatlan irántam, Rochefort uram. Hát jó, én a végsőkig őszinte leszek: szükségem van magára, őrá, mindnyájukra!

- Kezdjük rajtam, kegyelmes uram, ha már értem küldetett, és itt vagyok. Ugye, nem lepi meg kíváncsiságom: ha az ember öt évet tölt börtönben, nem sértődik meg, ha megmondják neki, hová fogják küldeni.

- Maga, kedves Rochefort-om, bizalmi feladatot kap, s bemegy a Vincennes-erődbe, hol Beaufort úr raboskodik. Szemmel tartja őt. Nos, mi leli?

- Csak az, hogy lehetetlenséget ajánl - mondta Rochefort, és fejét rázta, csalódott arckifejezéssel.

- Hogyhogy lehetetlenség? Miért volna ez lehetetlenség?

- Mert Beaufort a barátom, vagy inkább én vagyok az ő barátja; elfelejtette, kegyelmes uram, hogy ő vállalt kezességet értem a királynénál?

- Beaufort úr attól az időtől fogva az állam ellensége.

- Ez lehetséges, kegyelmes uram; de mivel sem király, sem királyné, sem miniszter nem vagyok, énnekem nem ellenségem, s nem fogadhatom el ezt az ajánlatot.

- Tehát ezt nevezi maga hűségnek? Gratulálok! Hűsége nem valami kecsegtető, Rochefort uram!

- Aztán meg - folytatta Rochefort -, eminenciád megérti, hogy kijönni a Bastille-ból, s bemenni a Vincennes-be: cseberből vederbe, bizony!

- Inkább mondja meg mindjárt, hogy a Beaufort pártjához tartozik, ez sokkal őszintébb volna.

- Kegyelmes uram, én oly sokáig voltam börtönben, hogy csak egy párthoz tartozom: a szabad levegőéhez! Használjon fel bármi másra, indítson küldetésbe, foglalkoztasson tevékenyen, de az országutakon, ha lehetséges!

- Kedves Rochefort - mondta Mazarin, most már csúfondáros hangján -, buzgalma elragadja: még fiatal embernek tartja magát, mivel a szíve az maradt; de ereje fogytán! Higgyen hát nekem: legfőképpen nyugalomra van szüksége! Hé, valaki!

- Mit sem határoz hát felőlem, kegyelmes uram?

- Ellenkezőleg, már határoztam. Bernouin lépett be.

- Hívj egy ajtónállót - szólt Mazarin -, s maradj mellettem tette hozzá halkan.

Bejött egy ajtónálló. Mazarin néhány szót írt, odaadta az embernek, majd bólintva elköszönt:

- Ég vele, Rochefort uram - mondta.

Rochefort tisztelettel meghajolt.

- Látom, kegyelmes uram - mondta -, hogy visszavisznek a Bastille-ba.

- Értelmes ember.

- Visszamegyek hát, kegyelmes uram; azonban még egyszer mondom, rosszul teszi, ha nem tud engem felhasználni!

- Magát, ellenségeim barátját?!

- Hát aztán? Tett volna róla, hogy ellenségei ellensége legyen.

- Azt hiszi, maga az egyetlen, Rochefort uram? Ne féltsen engem, találok én magánál értékesebbeket is!

- Szívből kívánom, kegyelmes uram.

- Köszönöm. Menjen, menjen! Még egy szót: felesleges nekem írogatnia, Rochefort úr, levelei elveszett levelek lesznek.

- Kikapartam a gesztenyét - motyogta Rochefort, kifelé farolva -, s ha D'Artagnan nem lesz elégedett, mikor most mindjárt elmesélem neki, micsoda dicshimnuszt zengedeztem róla, akkor lehetetlen fráter. De hova a pokolba visznek?

Bizony, Rochefort-t a kisebbik lépcsőn vezették, ahelyett, hogy az előszobán át kísérték volna, hol D'Artagnan várakozott. Az udvarban ott találta a hintót s négy kísérőjét; de a barátját hiába kereste.

„Tyűha - mondta magában Rochefort -, a helyzet ezzel szörnyen megváltozott. De ha még mindig oly nagy a népnyüzsgés az utcákon, majd megpróbálom bebizonyítani Mazarinnak, hogy másra is jó vagyok én még, hál' istennek, mint fogolyőrzésre!"

4
Ausztriai Anna negyvenhat éves korában

Bernouinnal kettesben maradva Mazarin tűnődött még egy pillanatig; sokat megtudott, de mégsem eleget. Mazarin mindig csalt a játékban; s amint Brienne feljegyzése megőrizte, ezt ő előnyszerzésnek hívta. Elhatározta, hogy D'Artagnannal csak akkor kezdi meg a játszmát, mikor ellenfelének már minden kártyáját ismeri.

- Kegyelmes uram, nem parancsol semmit? - kérdezte Bernouin.

- De igen - felelte Mazarin -: világíts nekem, megyek a királynéhoz.

Bernouin fogott egy gyertyát, s előrement.

Volt egy titkos folyosó, mely Mazarin dolgozószobájából a királyné lakosztályába vezetett; ezen közlekedett a bíboros, hogy bármely pillanatban Ausztriai Annánál lehessen.[22]

A hálószobába érve, melybe ez a folyosó közvetlenül vezetett, Bernouin Beauvais-néval találkozott. Beauvais-né és Bernouin bizalmas beavatottjai voltak ez élemedett kori szerelemnek, s Beauvais-né készséggel jelentette be a bíborost Ausztriai Annánál, ki az ifjú XIV. Lajossal a házi kápolnában volt.

Ausztriai Anna, hatalmas karszékben ülve, fejét a kezébe s könyökét egy asztalkára támasztva, nézte a királyi gyermeket, ki a szőnyegen hasalva lapozgatott egy csataképes könyvet. Ausztriai Anna olyan királyné volt, ki fenségében a legjobban tudott unatkozni: néhanapján órákon át ült így a szobájában vagy kápolnájában, minden olvasás vagy imádkozás nélkül.

A könyv, mellyel a király szórakozott, Quintus Curtiusnak Nagy Sándor hőstetteit ábrázoló metszetekkel díszített műve volt.

Beauvais-né megjelent a kápolna ajtajában, s jelentette Mazarin bíborost.

A gyermek fél térdre ereszkedett, s szemöldökráncolva kérdezte anyjától:

- Miért csak így, anélkül, hogy kihallgatást kérne?

Anna enyhén elpirult.

- Rendkívül fontos - felelte -, hogy a miniszter ilyen időkben bármikor beszámolhasson a királynénak az eseményekről, anélkül hogy az udvar kíváncsiságát vagy képzeletét felizgatná.

- De nekem úgy dereng, hogy Richelieu úr sohase jött be csak így - felelte a gyermek kérlelhetetlenül.

- Hogyan emlékezhetik arra, mit mívelt Richelieu? Nem tudhatja, hisz egészen kicsi volt.

- Nem is emlékszem, csak érdeklődtem és megmondták.

- És ki mondta meg? - kérdezte Anna, alig palástolható bosszúsággal.

- Azoknak a nevét, akik kérdéseimre felelgetnek, tudom, sohasem árulhatom el - felelte a gyermek -, különben semmit se tudhatnék meg többé.

---

[22] A járat, melyen a bíboros a királynéhoz ment, még látható a Palais-Royalban A Palatinus hercegnő *Emlékiratai*, 331. oldal. (Dumas jegyzete).

E pillanatban lépett be Mazarin. A király ekkor felkelt, fogta a könyvét, becsukta, s odavitte az asztalra, mely mögött állva maradt, hogy Mazarint is állni kényszerítse.

Mazarin értelmes szemével végigfigyelte ezt a jelenetet, s belőle mintha a megelőzőt szerette volna kihámozni.

Hódolatteljesen meghajolt a királyné előtt, s mély hajbókolással üdvözölte a királyt, ki meglehetősen hetyke biccentéssel válaszolt; azonban a királyné szemvillanása felrótta neki, hogy ismét hagyja magán eluralkodni a gyűlölet amaz érzését, mellyel XIV. Lajos apró gyermekkora óta viseltetett Mazarin iránt, mire mosolygós ajakkal fogadta a miniszter üdvözletét.

Ausztriai Anna igyekezett leolvasni Mazarin arcáról e váratlan látogatás okát, hiszen a bíboros rendszerint csak akkor ment be hozzá, mikor már mindenki nyugovóra tért.

A miniszter bólintott egyet, alig észrevehetőt, mire a királyné Beauvais-néhoz fordult, mondván:

- Ideje, hogy a király pihenni térjen, hívja be Laporte-ot.

A királyné már kétszer-háromszor mondta volt az ifjú Lajosnak, hogy térjen nyugovóra, de a gyermek mindig szelíden kérlelte, hogy még maradhasson; most azonban nem tett semmi megjegyzést, csak ajkát beharapta és elsápadt.

Egy pillanat múlva Laporte belépett.

A gyermek egyenest hozzáment, anélkül hogy anyját megcsókolta volna.

- Ejnye, Lajos - mondta Ausztriai Anna -, még csak meg se csókol?

- Azt hittem, neheztel rám, Madame: elkerget!

- Nem kergetem én, de most volt bárányhimlője, még maródi, s féltettem, fárasztja a virrasztás.

- Bezzeg nem féltett, mikor ma a Palais-ba küldött, hogy azokat a gonosz rendeleteket kiadjam, melyek úgy felbőszítették a népet.

- Sire - szólalt meg Laporte, a figyelmet elterelendő -, a gyertyát kinek óhajtja átaladnom?

- Akinek akarja, Laporte - felelte a gyermek, majd emeltebb hangon így folytatta -, csak Mancininak ne!

Mancini a bíboros unokaöccse volt; a bíboros apródnak tette meg Lajos mellé, aki rá is kiterjeszté nagybátyja ellen táplált gyűlöletét.

És a király kiment, anélkül hogy anyját megcsókolta s a bíborost üdvözölte volna!

- Nagyon helyes! - mondta Mazarin. - Örömmel látom, hogy őfelségét így nevelik, a képmutatástól való borzadozásban!

- Miért mondja ezt? - kérdezte a királyné szinte félénk hangon.

- Úgy vélem, a király távozásának módja nem kíván semmi kommentárt: őfelsége egyébként sem igyekszik titkolni, hogy vajmi kevéssé vagyok kedves neki; ez persze nem akadályoz abban, hogy éppoly odaadó hűséggel szolgáljam, mint felségedet.

- Bocsánatot kérek miatta, bíboros - mondta a királyné -, ő még gyermek, nem tudhatja, mi mindenért a lekötelezettje.

A bíboros elmosolyodott.

- De, gondolom, valami fontos ügyben jött - folytatta a királyné -, mi történt hát?

- Az - felelte a bíboros -, hogy alkalmasint kénytelenek leszünk nemsokára elválni egymástól, hacsak irántam való odaadásában hajlandó nem lesz velem Itáliába jönni.

- Ugyan miért? - kérdezte a királyné.

- Mert - folytatta Mazarin -, ahogyan a *Thisbe* című operában hangzik:

A világ összefog kettészakítni lángunk.

- Tréfálkozik, uram! - mondta a királyné, hajdani méltóságát feltámasztani igyekezvén.

- Sajnos nem, Madame - mondta Mazarin -, a legkevésbé sem tréfálkozom, inkább sírni szeretnék, higgye el; mert van miért, s jól jegyezze meg, amit mondtam:

A világ összefog kettészakítni lángunk.

Nos, mivel asszonyom is része a világnak, figyelmeztetem, hogy szintén cserbenhagy engem!

- Bíboros!

- Mert Istenem, talán nem láttam, hogy mosolygott a minap az orléans-i hercegre, vagy inkább arra, amit mondott!

- Ugyan, mit mondott?

- Ezt mondta, asszonyom: „Mazarinja a botránykő, Madame; menjen el, s minden jóra fordul."

- Mit tehettem volna?

- Ejnye, asszonyom a királyné, ha nem tévedek!

- Szép királynéság, a Palais-Royal bármely irattári firkászának vagy az ország akármelyik kurtanemesének kénye-kedve szerint!

- Ahhoz mégis elég erős, hogy a kelletlen alakokat távol tartsa magától!

- Vagyis azokat, akik magának kelletlenek! - vágott vissza a királyné.

- Nekem?!

- Biz' úgy! Ki űzte el Chevreuse hercegnét, azt a nőt, aki tizenkét évig volt üldözött Richelieu idejében?

- Azt a cselszövő teremtést, aki ellenem akarta folytatni a Richelieu ellen kezdett ármánykodást?

- Ki küldte el Marie Hautefort-t, ezt a tökéletes barátnőt, ki a király kegyeit visszautasította, csakhogy az én kegyeimben maradhasson?

- Azt az álszemérmes banyát, ki minden este, miközben vetkőztette, azt mondta magának: elkárhozik, ha papot szeret - mintha bizony pap volna az ember, amiért bíboros!

- Ki fogatta el Beaufort urat?

- Azt a hóbortosat, ki másról se beszélt, csak arról, hogy meggyilkoljanak?

- Jól tudja, bíboros - jegyezte meg a királyné -, hogy ellenségei az én ellenségeim.

- Madame, az kellene, hogy barátai is a barátaim legyenek!

- A barátaim, uram!... - a királyné megrázta a fejét. - Sajnos, nincsenek többé.

- Hogyhogy nincsenek többé barátai, boldogságában, mikor oly sok volt balsorsában?

- Azért, mert boldogságomban megfeledkeztem a barátaimról, uram, mert úgy viselkedtem, mint Medici Mária, ki első száműzetéséből visszatérve mindenkit megvetett, ki szenvedett érte, s aztán, második száműzetésében, Kölnben, mindenkitől, még a fiától is elhagyatva halt meg, mert most már őt is megvetette mindenki.

- Nos hát lássuk csak: nem lehetne még idejekorán jóvátenni a bajt? Keresgéljen csak legrégibb barátai között!

- Mit akar ezzel mondani, uram?

- Semmi egyebet, mint amit mondok: keresgéljen!

- Fájdalom, hiába tekintek körül, senkire sincs befolyásom. Az orléans-i herceget, mint mindig, kegyence sugalmazza, tegnap Choisy volt, ma La Rivière, holnap másvalaki. A Hercegurat a koadjutor sugalmazza, kinek a sugalmazója viszont De Guéménée hercegnő.

- Nem is azt mondom, asszonyom, hogy mostani barátai közt nézzen szét, hanem a régiek között!

- A régi barátaim között? - kérdezte a királyné.

- Úgy van, a régi barátai között, kik segítették küzdelmében, sőt, győzelmében Richelieu ellen!

- Hova akar kilyukadni? - suttogta a királyné, s riadtan nézte a bíborost.

- Bizony - folytatta az -, a hatalmas és éles elmével, mely felségedet jellemzi, képes volt bizonyos körülmények közt barátai vállvetett segítségével visszaverni az ellenfél támadásait.

- Én? - kérdezte a királyné. - Én csak szenvedtem, semmi több.

- Igen - mondta Mazarin -, ahogyan már a nők szenvednek, mikor bosszút állnak! De térjünk a tárgyra! Ismeri Rochefort urat?

- Rochefort úr nem tartozott a barátaim közé - mondta a királyné -, éppen ellenkezőleg, a legádázabb ellenségeim közé tartozott, mint Richelieu egyik leghűbb embere. Azt hittem, tudja.

- Olyan jól tudtam - felelte Mazarin -, hogy a Bastille-ba dugattuk.

- Kijött onnan? - kérdezte a királyné.

- Nem, nyugodjék meg, még ott van; s csak azért emlegetem, hogy egy másikra kapcsoljak. Ismeri D'Artagnan urat? - szegezte Mazarin a királynénak a kérdést.

Ausztriai Annát szíven találta a döfés. „Lovagiatlan lett volna a gascogne-i?" - motyogta magában.

Majd fennhangon:

- D'Artagnant? Várjunk csak. Hogyne, persze hogy ismerős nekem ez a név. D'Artagnan az a testőr, nemde, aki az egyik udvarhölgyembe, abba a boldogtalan kis teremtésbe volt szerelmes, ki megmérgezve halt meg miattam.

- Ez az egész? - kérdezte Mazarin.

A királyné most már döbbenten bámult Mazarinra.

- De, uram - mondta -, úgy látom, holmi vallatásnak vetett alá?!

- Melyre, asszonyom, természetesen - mondta Mazarin örökös mosolyával és mindig nyájas hangján - kedve szerint válaszol.

- Fejezze ki világosan, mit kíván, uram, s én is úgy válaszolok - mondta a királyné fokozódó türelmetlenséggel.

- Nos, asszonyom - mondta Mazarin meghajolva -, azt kívánom, ajánlja fel nekem a barátait, miképpen magam is felajánlottam, ami kis tehetséggel s szorgalommal az ég megáldott. A helyzet súlyos, erélyesen kell cselekedni.

- Megint! - mondta a királyné. - Azt hittem, Beaufort-ral mindent elintéztünk.

- Igen, mert csak az áradatot látta, amely el akarta seperni, s a lassú vízre ügyet sem vetett. Pedig a lassú vízről van egy francia közmondás.

- Fejezze be - sürgette a királyné.

- Jó! - folytatta Mazarin. - Naponta elszenvedem hercegeinek, címzetes lakájainak és a többi pojácának sértéseit, kik nem tudják, hogy én dróton rángatom őket, s méltóságteljes türelmem mögött nem fedezték fel a felbőszült ember keserű fintorát, ki megfogadta, hogy egy napon leszámol velük. Elfogattuk Beaufort urat, való igaz, de ez volt a legkevésbé veszedelmes valamennyi közt; aztán itt van a Hercegúr...

- A rocroi-i győző! Reá gondol?

- Rá, asszonyom, méghozzá gyakran; de *pazienza*,[23] ahogyan mi olaszok mondjuk. Aztán Condé úr után itt van még az orléans-i herceg.

- Mit beszél? Az első királyi herceg, a király nagybátyja?

- Sem első királyi herceg, sem a király nagybátyja, hanem aljas összeesküvő, ki a másik uralom alatt, szertelen s kapkodó természetétől hajtva, méltatlan bosszúságok, sivár történés sarkalltjaként, mindenkire féltékenyen, kik hűségben, bátorságban felülmúlták, bosszankodva, hogy senki volta következtében senki és semmi: mindenféle aljas rágalmat terjesztett, minden ármány és cselszövés lelke lett, buzdító intéssel sok-sok derék embert, akik ostobán hittek egy királyi herceg szavában, bátorított, hogy előre, s aztán, mikor a vérpadra léptek, megtagadta őket! Sem első királyi herceg, sem a király nagybátyja, ő, ismétlem, Chalais, Montmorency s Cinq-Mars gyilkosa, ki manapság is ugyanazt a játékot próbálja játszani, s azt képzeli, hogy mert ellenfelet cserél, a játszmát is megnyeri, s mert nem olyan ember áll vele szemben, aki fenyegeti, hanem mosolygós ember. De csalódik, rajtavesztett, hogy behálózta Richelieu-t, s nekem nem érdekem, hogy megtűrjem a királyné mellett a viszály e kovászát, amivel a boldogult bíboros húsz éven át forraltatta a király epéjét.

Anna elpirult, s arcát két kezébe temette.

- Nem szándékom megalázni felségedet - folytatta Mazarin higgadtabb hangon, de ugyan-akkor valami különös határozottsággal. - Azt akarom, hogy tiszteljék a királynét, s tiszteljék a miniszterét, hisz mindenki szemében csak ez vagyok. Felséged már tudja, hogy nem vagyok, amint sokan mondják, holmi Itáliából jött pojáca; ezt mindenkinek tudnia kell, ahogyan felséged tudja.

- Jó, jó, mit kell tennem tehát? - kérdezte Ausztriai Anna e parancsoló hang előtt meghajolva.

---

[23] Türelem.

- Találja meg emlékezetében ama hűséges és áldozatos férfiak nevét, kik Richelieu akaratával dacolva átkeltek a tengeren, vérükkel festették útvonalukat, hogy visszahozzanak felségednek bizonyos ékszert, melyet Buckinghamnek adományozott...

Anna méltóságteljesen és bőszülten ugrott fel, mintha acélrugó lökte volna, s a bíborost azzal a gőggel s fensőséggel mérte végig, mely oly ellenállhatatlanná tette fiatal korában, így szólt:

- Sérteget, uram!

- Azt akarom végül - fejezte be Mazarin a gondolatsort, melyet a királyné felugrása félbeszakított -, hogy a férje kedvéért tegye meg, amit a szerető kedvéért tett meg annak idején.

- Megint ez a rágalom! - kiáltott fel a királyné. - Pedig azt hittem, rég szertefoszlott, kihunyt, mert mindeddig megkímélt tőle. De lám, most maga emlegeti nekem! Annál jobb! Mert most legalább kettőnk közt lesz róla szó, s mindennek vége lesz, megértette?

- De asszonyom - mondta Mazarin, meglepődve, hogy a királyné így erőre kap -, én nem azt kérem, hogy mindent elmondjon nekem!

- Én pedig mindent el akarok mondani, érti! - felelte Ausztriai Anna. - Figyeljen hát! El akarom mondani, hogy valóban volt abban az időben négy áldozatos szív, hűséges lélek, biztos kard, kik többet mentettek meg, mint az életemet, uram: megmentették a becsületemet!

- Úgy! - mondta Mazarin. - Hát bevallja!

- Mintha bizony a becsülete csak a bűnösnek foroghatna kockán, uram, s nem lehetne, kiváltképp egy asszonyt, a látszat alapján is becstelennek nyilvánítani! Igen, a látszat ellenem szólt, s már elvesztettem a becsületem, amikor pedig, esküszöm, ártatlan voltam. Esküszöm...

A királyné valami szentséges dolgot keresett, amire esküdhetnék; s egy, a faliszőnyegbe rejtett szekrényfiókból kis, rózsaszínű, ezüstberakásos ládikót vett elő, az oltárra tette, s így szólt:

- Esküszöm ezekre a szent ereklyékre, szerettem ugyan Buckinghamet, de sohasem volt a szeretőm!

- És mik ezek az ereklyék, melyekre megesküdött, asszonyom? - kérdezte mosolyogva Mazarin. - Mert figyelmeztetem, hogy római mivoltomban hitetlenkedő vagyok: ereklye s ereklye közt nagy a különbség!

A királyné apró aranykulcsot húzott ki a kebléből, s a bíboros kezébe adta:

- Nyissa ki, uram, s győződjék meg! - mondta.

Mazarin hökkenten fogta a kulcsot, s kinyitotta a ládikát; csak egy rozsdamarta kést meg két levelet talált benne; az egyiken vérfoltokat.

- Ez micsoda? - kérdezte Mazarin.

- Ez micsoda, uram? - mondta Ausztriai Anna, királynői taglejtéssel, s az esztendők ellenére is tökéletesen szép karját a nyitott ládika felé nyújtotta. - Mindjárt megmondom magának. Ez az a két levél, amit neki valaha is írtam. Ez a kés pedig: mellyel Felton meggyilkolta. Olvassa ezeket a leveleket, s meglátja, hazudtam-e?

Noha engedélyt kapott rá, ahelyett hogy a levelekhez nyúlt volna, Mazarin természetes érzékkel a kést vette a kezébe, melyet a haldokló Buckingham rántott volt ki sebéből, s melyet aztán Laporte-tal elküldött a királynénak; éle teljesen csorba volt, mert a vér rajta rozsdává változott; Mazarin vizsgálgatta néhány pillanatig, miközben a királyné oly fehér lett, mint az oltár terítője, melyre támaszkodott, majd önkéntelen borzongással tette vissza a dobozba.

- Jól van, asszonyom, esküjében megbízom.

- Nem, nem! Csak olvassa! - mondta a királyné szemöldökráncolva. - Olvassa, akarom, parancsolom, azért, hogy legyen már vége egyszer, s többé ne térjünk vissza erre az ügyre. Vagy azt hiszi, hajlandó leszek ezt a dobozt - tette hozzá félelmetes mosollyal - minden jövendő vádaskodására újra kinyitni?

Mazarin, ez energiától lenyűgözve, szinte gépiesen engedelmeskedett, s olvasta a két levelet. Az egyik az volt, melyben a királyné a gyémántrezgőket kérte vissza Buckinghamtől; D'Artagnan vitte volt, s még idejében érkezett. A másik az, melyet Laporte-tal küldött, figyelmeztetve benne Buckinghamet, hogy meg fogják ölni, s amellyel elkésett.

- Jól van, asszonyom - mondta Mazarin -, erre nincs mit mondani.

- De van, uram - mondta a királyné, s a dobozt, rátenyerelve, becsukta -, bizony van mit mondani: azt, hogy mindig hálátlan voltam ezekkel az urakkal szemben, akik megmentettek engem, és mindent elkövettek, hogy őt is megmentsék; azt, hogy egyebet sem adtam ennek a derék D'Artagnannak, akit az imént emlegetett, csak azt, hogy megcsókolhatta a kezemet és ezt a gyűrűt.

És a királyné a bíboros felé nyújtotta szép kezét, s egy csodálatos drágakövet mutatott, mely az ujján tündöklött.

- Eladta, azt hiszem - folytatta némi zavarban -, eladta, hogy megmentsen másodszor is, mert az árán futárt küldött a hercegnek, hogy figyelmeztesse a veszedelemre.

- D'Artagnan tehát tudta?

- Mindent tudott. Honnan? Hogyan? Fel nem foghatom. Végül is eladta Des Essarts úrnak, kinek az ujján később megpillantottam és visszavásároltam; de ez a gyűrű az ő tulajdona, uram! Adja hát vissza nevemben, s ha már olyan szerencsés, hogy ilyen ember lehet a környezetében, becsülje is meg!

- Köszönöm, asszonyom - mondta Mazarin -, tanácsával élni fogok.

- Ezek után - mondta a királyné megtörten a nagy felindulástól - van-e még valami kérdezni valója?

- Semmi, asszonyom - felelte a bíboros a leghízelgőbb hangján -, csupán arra kérem, bocsássa meg alaptalan gyanúsításomat; de annyira szeretem, hogy nem csoda, ha féltékeny vagyok még a múltra is!

Valami meghatározhatatlan kifejezésű mosoly suhant át a királyné ajkán.

- Akkor hát, uram, ha nincs más kérdeznivalója, hagyjon magamra; meg kell értenie, hogy egy ilyen jelenet után magányra van szükségem.

Mazarin meghajolt.

- Megyek, asszonyom; megengedi, hogy visszajöjjek?

- Igen, de holnap; vajmi kevés időm lenne rá, hogy összeszedjem magam.

A bíboros megfogta a királyné kezét, gálánsan megcsókolta és elment.

Alighogy kitette a lábát, a királyné sietett a fia lakosztályába, s megkérdezte Laporte-tól, alszik-e a király. Laporte egy kézmozdulattal az alvó gyermekre mutatott.

Ausztriai Anna fellépett az ágylépcsőre, ajkát fia ráncolt homlokához közelítette, s gyengéd csókot lehelt reá; aztán halkan, ahogy jött, távozott, s csak ennyit mondott a lakájnak:

- Hasson oda, kedves Laporte, hogy a király legyen nyájasabb a bíboros úrhoz, kinek mindketten sok hálával tartozunk.

5
A gascogne-i s az olasz

Ezalatt a bíboros visszament a dolgozószobájába, melynek ajtajában Bernouin őrködött; megkérdezte, nem történt-e valami, s nem érkezett-e hír a városból. Tagadó válaszára intett, hogy nyugovóra térhet.

Egyedül maradván, elment kinyitni a folyosó, majd az előszoba ajtaját; D'Artagnan, fáradtan, egy padkán aludt.

- D'Artagnan úr! - hangzott halkan, szelíden.

D'Artagnan meg se moccant.

- D'Artagnan úr! - mondta hangosabban.

D'Artagnan tovább aludt.

A bíboros odament, s vállát megérintette az ujja hegyével.

D'Artagnan erre már összerezdült, felriadt, s hirtelen úgy szökkent talpra, mint riadóra a háborúban.

- Jelen! - mondta. - Ki szólít?

- Én - mondta Mazarin a legmosolygósabb ábrázatával.

- Bocsánatot kérek eminenciádtól - mondta D'Artagnan -, de olyan fáradt voltam...

- Tőlem ne kérjen bocsánatot, uram - mondta Mazarin -, hiszen az én szolgálatomban fáradt el.

D'Artagnan alig győzte csodálni a bíboros nyájas ábrázatát.

- Ejha! - mormolta a foga közt. - Igaz volna a közmondás, hogy a jó álmában éri az embert?

- Jöjjön velem, uram! - mondta Mazarin.

- Mi a csoda? - suttogta D'Artagnan. - Rochefort megtartotta a szavát! De hová a pokolba tűnhetett?

S a dolgozószoba minden zegébe-zugába bekémlelt, ám Rochefort-nak hűlt helye volt.

- D'Artagnan úr - kezdte Mazarin, miközben elterpeszkedett a karszékében -, maga mindig derék és lovagias ember volt az én szememben.

„Lehetséges - gondolta D'Artagnan -, de jó sokáig várt, hogy ezt kimondja!"

Ez a gondolat azonban nem akadályozta abban, hogy földig hajolva köszönje meg Mazarin kitüntető bókját.

- Nos, eljött az ideje hasznosítani tehetségét és képességeit!

A tiszt szemében villámszerű öröm villant, de ki is hunyt mindjárt, mert nem tudta, mire akar ezzel Mazarin kilyukadni.

- Rendelkezzék, kegyelmes uram - mondta -, készségesen engedelmeskedem parancsának.

- D'Artagnan úr - folytatta Mazarin -, az előző uralom alatt bizonyos vállalkozásokat hajtott végre...

- Eminenciád rendkívül jó hozzám, hogy visszaemlékezik... Nem mondom, a háborúban voltak némi sikereim.

- Én nem a hadi vállalkozásairól beszélek - mondta Mazarin -, mert hisz, ha kelt is némi hírük, más tettei alaposan túlszárnyalták!

D'Artagnan adta az álmélkodót.

- Nos - mondta Mazarin -, hát nem felel nekem?

- Várom - felelte D'Artagnan -, hogy kegyelmes uram mondja már meg, miféle vállalkozásokról beszél.

- Arról a kalandról beszélek... No! Jól tudja maga, melyikről!

- Fájdalom - felelte D'Artagnan elképedve -, nem én!

- Titoktartó, de annál jobb. A királynénak ama kalandjáról beszélek, tudja, a gyémántrezgőkkel, s arról az utazásról, melyre három barátjával együtt vállalkozott.

„Hohó! - gondolta a gascogne-i. - Ez csapda is lehet, tartsuk keményen magunkat!"

S ábrázatát oly tökéletes álmélkodással vértezte fel, hogy Mondori vagy Bellerose, a korszak két legjobb komédiása is megirigyelhette volna.

- Nagyon jó! - mondta Mazarin nevetve. - Bravó! Nekem azt mondták, maga az az ember, akire szükségem van. Hadd lássam hát, mi mindent tenne meg értem?

- Mindent, amit eminenciád tennem parancsolna - mondta D'Artagnan.

- Megtenné értem, amit egy királynéért tett annak idején?

„Nyilván beszéltetni akar - gondolta D'Artagnan. - Vajon hogy csinálja? Richelieu-nél nem lehet ravaszabb, az ördögbe is..."

- Egy királynéért? - kérdezte fennhangon. - Nem értem, kegyelmes uram!

- Nem érti, hogy szükségem van magára és három barátjára?

- Miféle barátaimra?

- A három régire.

- Régen - felelte D'Artagnan - nem három, de ötven barátom volt, kegyelmes uram! Húszéves korában az ember mindenkit barátjának nevez.

- Jó, jó, hadnagy uram! - mondta Mazarin. - Szép, szép a lovagiasság, de most már bánhatja, hogy annyira lovagias volt.

- Kegyelmes uram, Püthagorasz ötéves hallgatásra kényszerítette tanítványait, hogy megtanítsa őket hallgatni.

- Maga húsz évig hallgatott, uram. Tizenöttel tovább, mint egy püthagoreánus filozófus, amit még ésszerűnek tarthatok. De most már beszéljen, mert esküje alól maga a királyné oldozza fel.

- A királyné! - álmélkodott D'Artagnan, de ez már nem volt színlelés.

- Úgy van, a királyné! És annak bizonyságául, hogy a nevében beszélek, felhatalmazott, mutassam meg ezt a gyűrűt, melyet, feltételezi, ismernie kell; Des Essarts-tól vásárolta vissza.

És Mazarin a tiszt felé nyújtotta kezét; az pedig sóhajtva ismert rá a gyűrűre, melyet a királyné a városházi bálon adott neki.

- Csakugyan - mondta D’Artagnan -, ráismerek a királyné gyűrűjére!

- Láthatja tehát, hogy az ő nevében beszélek. Ezentúl minden komédiázás nélkül válaszoljon nekem. Mondtam már, s még egyszer mondom: a szerencséjéről van szó!

- Bizony, rám fér a szerencse, kegyelmes uram! - mondta D’Artagnan. - Oly régóta megfeledkezett rólam eminenciád.

- Ez egy hét alatt orvosolható. Maga legalább itt van, de hol vannak a barátai?

- Semmit se tudok róluk, kegyelmes uram.

- Hogyhogy semmit se tud?

- Semmit; már régen elváltunk, mert mindhárman otthagyták a szolgálatot.

- Hát hol találhatná meg őket?

- Bárhol, ahol vannak. Az én dolgom.

- Jó. Feltételeik?

- Pénz, kegyelmes uram, amennyi vállalkozásunkhoz szükséges. Emlékszem, hányszor torpantunk meg pénz híján, s e gyűrű nélkül, melyet kénytelen voltam eladni, végképp elakadtunk volna.

- A patvarba! Pénz, méghozzá sok! - csóválta a fejét Mazarin. - De kereken kimondja, hadnagy uram! Hát nem tudja, hogy a király ládáiban semmi sincs?

- Akkor hát kövesse példámat, kegyelmes uram, s adja el a korona gyémántjait; hallgasson rám, ne alkudozzunk, szerény eszközökkel bajosan hajtunk végre nagy dolgokat!

- Nos jó! - mondta Mazarin. - Azon leszünk, hogy kielégítsük.

„Richelieu - gondolta D’Artagnan - már adott volna ötszáz aranyat foglalóul.”

- Tehát az én embereim lesznek?

- Igen, ha barátaim is akarják.

- De ha ők vonakodnak, magára, ugye, számíthatok?

- Soha semmit se csináltam jól egyedül - mondta fejét csóválva D’Artagnan.

- Menjen hát, s keresse meg őket!

- Mit mondjak, hogy rábírjam őket eminenciád szolgálatára?

- Maga jobban ismeri őket. Ígérjen nekik jellemük szerint.

- Mit ígérjek?

- Ha úgy szolgálnak engem is, ahogyan akkor a királynét, hálám pazar lesz.

- Mi lesz a teendőnk?

- Minden, mert úgy látszik, mindenre képesek.

- Kegyelmes uram, ha az ember megbízik valakiben, s azt akarja, hogy az is megbízzék benne, jobban tájékoztatja, mint most eminenciád!

- Ha a cselekvés órája üt - folytatta Mazarin -, legyen nyugodt, mindenbe beavatom.

- De addig?

- Várjon és keresse barátait.

- Kegyelmes uram, talán nincsenek Párizsban, sőt ez valószínű, s akkor utazni kell. Én csak egy szegény testőrhadnagy vagyok, s az utazások költségesek.

- Nem célom, hogy valami nagy hűhóval magára vonja a figyelmet - mondta a bíboros -, tervemnek titoktartásra van szüksége, s a túl nagy kíséret csak ártana.

- Azonkívül, kegyelmes uram, fizetésemből nem utazhatom, mert három hónappal elmaradtak vele, félretett pénzemből sem utazhatom, lévén, hogy huszonkét évi szolgálatom alatt csak adósságaimat tettem félre...

Mazarin egy pillanatig töprengett, mintha nagy lelki tusa tombolna benne; aztán odament egy hármas lakattal bezárt szekrényhez, kivett belőle egy zacskót, s miután kétszer-háromszor meglatolgatta a markában, átadta D'Artagnannak.

- Fogja hát ezt - sóhajtotta -, útiköltségre.

„Ha jó spanyol aranyak vagy aranytallérok - gondolta D'Artagnan -, még összefoghatunk egymásért!"

Elköszönt a bíborostól, s a zacskót öblös zsebébe süllyesztette.

- Nos hát, rendben van: útnak indul.

- Igenis, kegyelmes uram.

- Írjon nekem naponta, s tájékoztasson a fejleményekről.

- Okvetlenül, kegyelmes uram.

- Nagyon helyes. Még valami: barátai neve?

- Barátaim neve? - visszhangozta D'Artagnan némi nyugtalansággal.

- Igen; mialatt keresi őket, én magam is érdeklődni fogok, s talán megtudok valamit.

- La Fère gróf, más néven Athos; Du Vallon úr, más néven Porthos; és D'Herblay lovag, ma D'Herblay abbé, más néven Aramis.

A bíboros mosolygott.

- Nemes ifjak - mondta -, azért álltak testőrnek álnévvel, hogy ne szeplősítsék be családi nevüket! Üres erszény, hosszú kard: ismerjük ezt.

- Ha Isten akaratából ezek a hosszú kardok eminenciád szolgálatába állnak - mondta D'Artagnan -, hadd reméljem, hogy ezúttal eminenciád erszénye legyen üres, s az övék tömött! Mert e három emberrel meg velem egész Franciaországot, sőt egész Európát felforgathatja!

- Ezek a gascogne-iak kérkedésben majdnem felérnek az olaszokkal - mondta nevetve Mazarin.

- Kardforgatásban pedig - mondta D'Artagnan a bíboroséhoz hasonló nevetéssel - felül is múlják őket!

S miután szabadságot kért, melyet Mazarin rögtön írásban adott meg neki, kiment. Mihelyt az udvarban egy lámpához ért, a zacskót lázasan kibontotta.

- Ezüsttallérok! - mondta fitymálva. - Sejtettem. Hej, Mazarin, Mazarin! Nem bízol bennem! A te bajod! Ezt még bánni fogod!

Ezalatt a bíboros a kezét dörzsölte.

- Száz tallér, száz tallér! - motyogta. - Száz tallérért olyan titkot vásároltam meg, melyért Richelieu húszezerrel fizetett volna! Nem is beszélve a gyémántról - pislantott szerelmesen a gyűrűre, melyet megtartott, ahelyett hogy D'Artagnannak adta volna -, e gyémántról nem is beszélve, mely legalább tízezer frankot ér!

És a bíboros, eredményes estjének örvendezve, bevonult a hálószobájába, a gyűrűt betette egy különféle gyémántokkal megrakott ékszeres dobozba, lévén nagy rajongója a drágaköveknek, s Bernouint szólította, hogy vetkeztesse, nem törődve többé a lármával, mely továbbra is hullámokban rezegtette az ablakokat, sem a puskalövésekkel, amelyek imitt-amott még mindig visszhangoztak Párizsban, noha már tizenegy óra is elmúlt.

Közben D'Artagnan a Tiquetonne utca felé igyekezett, hol A Gödölyéhez címzett fogadóban lakott.

Hadd mondjuk el röviden, mi indította D'Artagnant, hogy ezt a szállást válassza.

6
D’Artagnan negyvenéves korában

Fájdalom, azóta, hogy *A három testőr* című regényünkben D’Artagnantól a Sírások utcája 12. alatti házban elbúcsúztunk, sok minden elmúlt, kivált sok esztendő.

Nem D’Artagnan szalasztotta el az alkalmakat, hanem az alkalmak szalasztották el őt. Mindaddig, míg barátai vették körül, D’Artagnan fiatal s költői maradt; amaz éles eszű, szellemes természetek közül való volt, kik könnyűszerrel sajátítják el mások jó tulajdonságait. Athos nagyvonalúságából, Porthos lelkesedéséből, Aramis választékosságából adott neki. Ha D’Artagnan továbbra is e három ember közt él, rendkívüli ember lehetett volna. Elsőnek Athos hagyta el, hogy visszavonuljon Blois táján örökölt kis birtokára; másodiknak Porthos, hogy feleségül vegye az ügyvéd özvegyét, végül harmadiknak Aramis, hogy végleg szerzetbe lépjen, s abbé legyen. Ettől fogva D’Artagnan, ki jövőjét mintha összekapcsolta volna három barátja jövendőjével, magányosnak és gyengének érezte magát, s bátortalannak egy olyan pályán, melyen, tudta, csak úgy vihetne valamire, ha barátai átengednék neki, ha lehet így mondani, egy-egy részét ama delejes erőnek, melyet az égtől kaptak.

Így aztán, noha testőrhadnagy lett, D’Artagnan továbbra is csak magányosnak érezte magát; származása nem volt olyan főrangú, mint Athosé, hogy a paloták megnyíljanak előtte; nem volt annyira hiú, mint Porthos, hogy elhitesse magával: bennfentes az előkelő társaságban; nem volt annyira előkelő, mint Aramis, hogy megmaradjon vele született eleganciájában, önnönmagából merítvén az eleganciát. Bonacieux-né bájos emléke bizonyos költészettel jegyezte ugyan el az ifjú hadnagy lelkét; de mint minden e világon, rendre-rendre ez a törékeny emlék is elhomályosult; a laktanyaélet végzetes, még a főúri intézményekben is. A személyiségét alkotó két ellentétes jellem közül hovatovább az anyagias győzött, s mindig laktanyában, mindig táborban, mindig lovon, D’Artagnan szép csendesen, hogy ő maga sem vette észre, azzá vált (nem tudom, ama korban minek nevezték), amit napjainkban igazi hadfinak neveznek.

De azért D’Artagnan egyáltalán nem vesztette el vele született talpraesettségét; ellenkezőleg: talpraesettsége talán még fokozódott is, és még jobban kiütközött a kissé durva külső alól; csakhogy ezt a talpraesettséget az élet apró-cseprő ügyeire fordította, s nem pedig nagy dolgokra; az anyagi jólétre, ahogyan ezt a katonák értelmezik, vagyis hogy jó szállása, kosztja, gazdasszonya legyen.

S hat esztendeje A Gödölyéhez címzett Tiquetonne utcabeli vendégfogadóban mindezt megtalálta.

Itt-tartózkodása elején a fogadósné, egy huszonöt-huszonhat év körüli szép és üde flamand nő, fülig szerelmes lett bele; s némi turbékolás után, melyet a D’Artagnan által tízszer is karddal fenyegetett kellemetlenkedő férj erősen akadályozgatott, ez utóbbi eltűnt egy szép napon, örökre elbujdosván, miután egy-két hordó bort suttyomban eladott, és árát meg az ékszereket magával vitte. Holtnak hitték; kiváltképp a felesége, kinek hízelgett az elözvegyülés kellemes gondolata, erősítgette bőszen, hogy férje megboldogult. Végül, háromévi kapcsolat után, melyet D’Artagnan nagyon óvakodott megszakítani, mert tanyáját és szeretőjét egyre kellemesebbnek találta, hisz egyik a másik tekintélyét fokozta: a menyecske azzal a lehetetlen igénnyel állt elő, hogy D’Artagnan vegye feleségül.

- Piha! - válaszolta D'Artagnan. - Ez bigámia, drágám! Csak nem gondolja komolyan!

- De hát holtbiztos, hogy megholt!

- Nagy kópé volt, még visszajön, s felakasztat bennünket.

- Hát csak jöjjön! Majd maga megöli; ha már oly bátor és talpraesett!

- A rosseb! Akkor is felakasztanak, életem!

- Tehát visszautasítja a kérésemet?

- De még mennyire! A leghatározottabban.

A szép fogadósné kétségbeesett. Milyen szívesen tekintette volna D'Artagnant nemcsak férjének, de istenének! Oly szép férfi volt, s micsoda büszke bajsza!

E viszony negyedik évében következett be a franche-comté-i hadjárat[24]. D'Artagnant beosztották, indulásra készült. Volt is bánat, sírás-rívás, ünnepélyes fogadkozás, hogy hű marad, természetesen a fogadósné részéről. D'Artagnan túl agyafúrt volt ahhoz, hogysem bármit is ígérjen; csak annyit ígért meg, hogy minden tőle telhetőt megtesz majd hírnevének öregbítésére.

E tekintetben ismerjük D'Artagnan bátor természetét. Csodálatos módon vitte vásárra a bőrét; egyszer, amint csapata élén támadott, mellét golyó járta át, s egész hosszában elterítette a csatamezőn. Látták lováról leesni, többé fel se kelni, holtnak hitték, s valahányan a rangjára pályáztak, annak is hirdették, vaktában. Az ember könnyen elhiszi, amire vágyik; nos, a hadseregnél, az altábornoktól kezdve, ki a tábornok halálát kívánja, a közlegényig, ki káplárja halálát kívánja, mindenki kívánja valakinek a halálát.

D'Artagnan azonban nem az az ember volt, aki hagyta volna csak úgy megöletni magát. A nappali forróságban ugyan aléltan hevert a csatatéren, az éj hűvösében azonban magához tért; beért egy faluba, bekopogott a legszebb ház kapuján, beengedték s úgy fogadták, mint mindig mindenütt minden franciát, ha sebesült; Franciaországba érve egyenest Párizsba, Párizsban pedig a Tiquetonne utcába igyekezett.

Szobájában azonban tömött férfi utazótáskát talált s egy kardot a falnak támasztva.

„Úgy látszik, hazajött - gondolta -, annál rosszabb, és annál jobb!"

D'Artagnan természetesen egyre a férjre gondolt.

Érdeklődött: új inas, új szobalány, a fogadósné pedig sétálni ment.

- Egyedül? - kérdezte D'Artagnan.

- Az úrral.

- Az úr tehát visszajött?

- Vissza hát - felelte a szolgáló ártatlanul.

„Ha volna pénzem - gondolta D'Artagnan -, továbbállnék; de nincsen, maradnom kell, s követnem fogadósném tanácsát, keresztülhúzván e kelletlen kísértetférj számításait."

Alighogy befejezte e monológot, ami bizonyítja, hogy nehéz helyzetben mi sem természetesebb, mint a monológ, midőn a szolgáló, ki a kapuban leskelt, hirtelen elkiáltotta magát:

- Oda nézzen! Épp most jő asszonyom az úrral!

---

[24] Valójában csak 1668-ban következett be.

D’Artagnan pillantása messzire szállt az utcán, s csakugyan, a Montmartre utca sarkán meglátta a fogadósnét egy hatalmas termetű svájci karján, ki oly hányaveti módon s oly arckifejezéssel lépkedett, hogy régi barátját, Porthost juttatta eszébe jólesően.

„Ez volna a férje? - töprengett D’Artagnan. - Ejha, mintha megnőtt volna, ha nem tévedek!”

S leült a szobában, olyan helyen, hogy rögtön feltűnjék.

A fogadósné, ahogy belépett, azonnal észrevette, s halkan felsikoltott.

E kis sikoltást D’Artagnan felismertetésének tulajdonítván, hozzárohant s gyengéden megcsókolta.

A svájci nagyot nézett, a fogadósné viaszfehér lett.

- Jaj, maga az, uram? Mit akar tőlem? - kérdezte a legnagyobb zavarban.

- Ez az úr az unokaöccse? Vagy az öccse ez az úr? - kérdezte D’Artagnan, egy pillanatra ki nem esvén a szerepéből.

S a választ meg se várva, a svájci nyakába borult, aki dermedten tűrte.

- Ki ez az ember? - kérdezte.

A fogadósné csak hebegett-habogott.

- Ki ez a svájci? - kérdezte D’Artagnan.

- Ez az úr feleségül vesz engem - felelt a fogadósné, egyik ájulásból a másikba esvén.

- Hát az ura meghalt végre?

- Mi köze hozzá?

- Az a közöm hozzá - felelte D’Artagnan -, hogy nemcsak azért nem veheti feleségül az asszonyságot, mert nem kérte a beleegyezésemet, hanem mert...

- Mert?

- Mert nem adom - mondta a testőr.

A svájci olyan veres lett, mint a bazsarózsa; szép aranypaszomántos uniformisában volt, D’Artagnan holmi szürke hacukában, a svájci hat láb magas volt, D’Artagnan alig öt; a svájci otthon érezte magát, D’Artagnant betolakodónak vélte.

- Nem tagarodig inned? - rikácsolta, s nagyot dobbantott, mint aki komolyan dühbe gurult.

- Én? Eszem ágában sincs! - mondta D’Artagnan.

- Úgy hát karhatalomhoz kell folyamodni - mondta egy inas, ki fel nem foghatta, hogy e kis ember magának követeli az óriás helyét.

- Te - mondta D’Artagnan, kinek a harag kezdett a fejébe szállni, s az inast fülön ragadta -, ha nem maradsz veszteg, kitépem ezt, aminél fogva kezemben tartalak! Maga pedig, dicső Tell Vilmos-ivadék, menjen, csomagolja össze a motyóját ott az én szobámban, mert utamban van, s tüstént lóduljon más fogadót keresni.

A svájci harsány nevetésre fakadt.

- Én lótuljag? - kérdezte. - Utyan mérd?

- Vagy úgy! Helyes - mondta D’Artagnan -, látom, ért franciául. Jöjjön hát, járjunk egyet, mindent megmagyarázok.

A fogadósné, ki tudta, hogy D’Artagnan remek kardforgató, sírásra fakadt, s a haját tépte.

D’Artagnan visszaszólt a kétségbeesett asszonynak.

- Hát akkor adja ki az útját maga!

- Tjű! - toporzékolt a svájci, kinek némi időre volt szüksége, hogy felfogja D’Artagnan indítványát. - Tjű, ki fan maga etyáltalán, hogy aszt montya, járjunk etyet?

- Őfelsége testőrhadnagya vagyok - felelte D’Artagnan -, ehhez képest a maga feljebbvalója, mindenben! Csakhogy itt nem rangról, hanem beszállásolócéduláról van szó, ismeri a szokást. Jöjjön, váltsa ki a magáét! Aki elsőnek tér ide vissza, az foglalja el a szobát!

D’Artagnan elindult a svájcival, a fogadósné akárhogy is jajveszékelt, mert bár szíve a régi babája felé hajolt, nem bánta volna, ha megleckéztetik a büszke testőrt, ki elkövette azt a sértést, hogy kezét visszautasította...

Az ellenfelek egyenest a montmartre-i sáncokba mentek; mire odaértek, beesteledett; D’Artagnan udvariasan megkérte a svájcit, adja át neki a szobát, s ne jöjjön többet vissza; ez azonban tagadólag rázta a fejét, s kardját kivonta.

- Akkor hát itt fog aludni - mondta D’Artagnan -, cudar fekhely, de nem tehetek róla, maga kívánta.

Azzal ő is kardot rántott, s a másikén keresztbe tette.

Markos legénnyel volt dolga, de hajlékonyságával az erőnek fölébe kerekedett. A német vasa sohasem találta el testőrünknek még vasát sem. A svájci két vágást is kapott, mielőtt, a hideg miatt, egyáltalán észrevette volna; a vérveszteség okozta gyengeség azonban hirtelen leülni kényszerítette.

- Lám-lám - mondta D’Artagnan -, nem megjósoltam! Most aztán jól járt, a makacs fejével! Szerencsére két hét alatt kiheverheti. Maradjon itt, cókmókját az inassal ideküldetem. A viszontlátásra! Erről jut eszembe: költözzék a Labdázó Macskába a Montorgueil utcában. A koszt ott kitűnő, ha a fogadósné még a régi. Ég áldja!

S azzal vidáman visszatért a Gödölyébe, a cókmókot valóban a svájci után küldte, kit az inas ugyanazon a helyen talált üldögélve, ahol D’Artagnan hagyta volt, s ahol még mindig ellenfele bátor fellépésén hüledezett.

Az inas, a fogadósné s az egész ház úgy bámult D’Artagnanra, ahogy Herkulesre bámultak volna, ha visszatér a földre, tizenkét hőstettét újra kezdeni.

De mihelyt kettesben maradt a fogadósnéval, így szólt:

- Most már tudja, szép Madeleine, mi a különbség egy svájci s egy nemesember között; egyébként úgy viselkedett, mint egy kocsmárosné. Elég baj ez magának! mert ezzel a viselkedéssel elvesztette megbecsülésemet s vonzódásomat is. A svájcit elkergettem, hogy megalázzam magát; de többet nem lakom itt; hé, inas, holmimat vigyék a Szerelmes Hordóba, a Bourdonnais utcába! Isten áldja, asszonyom.

D’Artagnan, úgy látszik, e dörgedelmet tartva, magasztos s egyszersmind megindító is volt: a fogadósné térdre vetette magát előtte, úgy kért bocsánatot, s gyöngéd erőszakossággal tartóztatta. Mit mondjunk még? A nyárs éppen forgott, a kemence duruzsolt, a szép Madeleine sírdogált; D’Artagnan érezte, hogy az éhség, a hideg, a szerelem egyszerre környékezi: megbocsátott, s megbocsátván, maradt.

Nos hát ezért lakott D’Artagnan a Tiquetonne utcabeli Gödölye fogadóban!

7
D’Artagnan bajba kerül, de egyik régi hölgy ismerősünk segít rajta

D’Artagnan tehát mély tűnődésben mendegélt hazafelé, nem kis örömét lelvén a Mazarintól kapott erszényben, s a szépséges gyémántra gondolgatván, mely az övé volt egyszer, s most a főminiszter ujján látta tündökölni.

„Ha az a gyémánt valaha még a kezembe kerül - gondolta -, azonnal eladom, az árán valami birtokocskát vásárolok apám kastélya körül, mely egészen csinos hajlék, de minden tartozéka egy kert, nem nagyobb, mint az Aprószentek temetője, s ott várnám majd, fenségesen, hogy valamely gazdag örökösnő, jóképűségemtől csábíttatva, jöjjön s férjül vegyen; aztán majd lesz három fiam; az egyikből olyan nagyurat csinálok, mint Athos, a másodikból olyan nyalka katonát, mint Porthos, a harmadikból olyan bájos abbét, mint Aramis. Isten bizony, ez száz-szor többet érne, mint mostani életmódom; de sajnos, Mazarin túlságosan hitvány alak ahhoz, semhogy gyémántját az én kedvemért kiengedje a markából!”

Mit szólt volna D’Artagnan, ha tudja, hogy a királyné azt a gyűrűt azért bízta Mazarinra, hogy neki átadja?

A Tiquetonne utcába érve nagy nyüzsgést látott, s tekintélyes csoportosulást a szállása táján.

- Tyűha! - mondta - tán kigyulladt a Gödölye, vagy csakugyan visszajött volna Madeleine ura?

De sem ez, sem az nem történt; közeledvén, D’Artagnan észrevette, hogy nem a fogadó előtt zajlik, hanem a szomszéd ház előtt, ez a csődület. Hangos kiáltások estek, fáklyákkal futkostak, s a fáklyák világánál D’Artagnan uniformisokat is látott.

Megkérdezte, mi történt.

Azt felelték, hogy egy polgár vagy húsz cimborájával megtámadott egy hintót, melyet a bíboros gárdistái kísértek, de ezek erősítést kaptak, s a polgárok menekülésre fogták. A rajtaütés vezére egy szomszédos házba menekült, s épp most folyik a ház átkutatása.

D’Artagnan fiatal korában odafutott volna, ahol uniformisokat lát, és támogatta volna a katonákat a polgárokkal szemben, de forrófejűsége rég lehiggadt; egyébként is a zsebében csörgött a bíboros száz tallérja, s nem akart semmiféle csetepatéba keveredni.

Többet nem kérdezősködött, bement a fogadóba.

Régebben D’Artagnan mindig mindent tudni akart; most mindig eleget tudott.

A szép Madeleine-t ott találta, ki nem remélte jöttét, mert hisz maga D’Artagnan mondta, hogy a Louvre-ban éjszakázik; annál kitörőbb örömmel adózott a váratlan hazatérőnek, ki azért is kapóra jött neki, mert az utcán zajló események szörnyen megijesztették, s egyetlen svájcija sem volt, hogy oltalmazza.

Mindjárt társalgásba akart vele bocsátkozni, elmesélni a történteket; de D’Artagnan azt mondta, küldje fel a vacsoráját a szobájába, s egy palack régi burgundit is mellé.

A szép Madeleine megszokta, hogy katonásan engedelmeskedjék, vagyis egy-egy intésre is. Ezúttal D’Artagnan beszélni is kegyeskedett, tehát kettős gyorsasággal engedelmeskedett neki.

D’Artagnan fogta kulcsát és gyertyáját, s felment a szobájába. Hogy ne rontsa az üzletet, egy negyedik emeleti szobával is beérte. Sőt igazságszeretetünk arra kényszerít, hogy bevalljuk: a szoba közvetlenül az ereszcsatorna s a tetőfedél alatt volt.

Ez volt az ő Akhilleusz-sátra. Ebbe a szobába zárkózott, valahányszor távolmaradásával akarta büntetni a szép Madeleine-t.

Első dolga volt, hogy erszényét, melynek tartalmáról meggyőződendő nem érezte szükségét az ellenőrzésnek, egy új zárral felszerelt íróasztalkába zárja; aztán, hogy a vacsorát hamarosan felszolgálták, s borát is felhozták, az inast elküldte, s asztalhoz ült.

Ezt nem azért tette, hogy gondolkozzék, ahogy vélte volna az ember, hanem mert D'Artagnan szerint csak akkor csinálunk jól valamit, ha a maga idejében csináljuk. Éhes volt, vacsorázott; vacsora után pedig lefeküdt. D'Artagnan nem tartozott azok közé sem, akik azt vallják, hogy az éjszaka jó tanácsadó; éjjel D'Artagnan aludt. Ezzel szemben reggel friss volt és eleven, s a legjobb ötletek villództak a fejében. Régóta nem volt alkalma rá, hogy reggel gondolkozzék, azonban éjjel mindig aludt.

Korán reggel ébredt, katonás határozottsággal ugrott ki az ágyból, és a szobájában körbe-körbe járva elmélkedett.

„43-ban - így gondolkozott -, körülbelül fél évvel a boldogult bíboros halála előtt, levelet kaptam Athostól. Hol is? Lássuk csak... Megvan, Besançon ostrománál, emlékszem... a lövészárokban voltam. Mit is írt benne? Hogy egy kis birtokon lakik, igen, így írta, egy kis birtokon; de hol? Eddig jutottam a levélben, mikor egy szélroham kikapta a kezemből, valaha utánamentem volna, noha a szél nyílt területre sodorta. De a fiatalság nagyon hiányzik... mikor az ember már nem fiatal. Hagytam hát a levelemet címestül a spanyolokhoz repülni, kik, nem lévén mit kezdeniük vele, bizony visszaküldhették volna... Athosra hát ne gondoljunk többé. Lássuk Porthost.

Tőle is kaptam egy levelet: nagy vadászatra hívott meg a birtokára 1646 szeptemberében. A levél, szerencsétlenségemre, Béarnba jött utánam, ahová apám halála szólított: akkor ért oda, mikor már onnan is továbbmentem. Még tovább is üldözött, de Montmédyben is csak hűlt helyemet találta. Végül 1647 áprilisában utolért; de hogy a meghívás 46 szeptemberére szólt, természetesen nem élhettem vele. Keressük csak meg: itt kell lennie az okmányaim között."

Kinyitott egy öreg ládát, mely a szoba sarkában hevert, s tele volt pergamenekkel kétszáz évre visszamenőleg a családja birtokára vonatkozóan, amely azóta teljesen kicsúszott a lábuk alól; felkiáltott örömében: ráismert Porthos szarkaláb betűire, s alatta, néhány sorban, derék hitvese ákombákomára.

A levél újraolvasására nem fecsérelt időt, úgyis tudta, mit tartalmaz, csak a cím érdekelte.

A cím ennyi volt: a Du Vallon kastélyban.

Porthos minden egyéb felvilágosításról megfeledkezett. Büszkeségében azt hitte, mindenkinek ismernie kell a kastélyt, melyet a maga nevére keresztelt.

- A mennykő a hiúságodba! - mondta D'Artagnan. - Mindig ugyanaz! Pedig mégis vele kell kezdenem, tekintve, hogy bizonyára nincsen pénzszűkiben, hisz Coquenard úrtól nyolcszázezer frankot örökölt. Éppen ilyen ember kell nekem! Athos talán meghülyült a sok ivástól, Aramist pedig alkalmasint végképp elnyelték a hitbuzgalmi gyakorlatok.

D'Artagnan, miközben így morfondírozott, még egyszer Porthos levelére pillantott; egy *post scriptum* is volt benne, a következő mondat formájában:

Postajártával Aramisnak is írok, a kolostorába.

„A kolostorába? Az ám, de melyik kolostorba? Csak Párizsban van kétszáz, s Franciaországban háromezer. És az is lehet, hogy kolostorba vonulván, harmadszor is nevet változtatott.

Vajha tudós volnék a teológiában, s emlékezném a tételekre, melyek fölött Crèvecoeurben a montdidier-i plébánossal meg a jezsuita rendfőnökkel vitatkozott, megállapíthatnám, miféle doktrínáért lelkesedik, s melyik szentnek ajánlotta fel magát. Csakugyan, ha felkeresném a bíborost, s menlevelet kérnék minden kolostorba, még az apácazárdákba is?! Nem rossz ötlet, s talán megtalálnám valamelyikben, mint Akhilleuszt a...[25] Igen, de ezzel már a kezdet kezdetén elárulnám tehetetlenségemet, s egy csapásra elveszett emberré válnék a bíboros szemében. A hatalmasok csak akkor hálásak, ha az ember lehetetlenséget művel értük. »Ha lehetséges lett volna, magam is megtettem volna« - mondják nekünk. És igazuk van. De várjunk csak, gondolkozzunk egy kicsit. Hisz ő is írt volt egy levelet, a kedves jó barát, abból az alkalomból, hogy valami kis szívességre kérjen, melyet meg is tettem neki. Igen, így van! De hová tehettem most már ezt a levelet?"

Egy pillanatig törte a fejét, aztán a fogas felé indult, melyen régi ruhadarabjai lógtak; keresni kezdte az 1648-beli ujjasát, s minthogy rendes fiú volt a mi D'Artagnanunk, szegre akasztva meg is találta. Kotorászott, kotorászott a zsebében, s előhúzott egy papírdarabot: éppen az Aramis levele volt.

> D'Artagnan úr - írta -, talán tudja, hogy összekülönböztem egy nemessel, s az találkozót adott nekem ma estére, a Place-Royale-on; minthogy az Egyházhoz tartozom, s az ügy árthatna nekem, ha nem olyan megbízható barátommal közölném, mint maga, ez úton kérem meg, legyen a segédem.
>
> Az Új-Szent-Katalin utcáról jöjjön, jobbra a második oszlop mellett találja ellenfelét. Én a magaméval a harmadik alatt leszek.
>
> Készséges híve
>
> Aramis.

Ennek a levélnek még utóirata sem volt. D'Artagnan megpróbálta felidézni emlékeit: a találkozóra elment, találkozott jelzett ellenfelével, kinek még a nevét se tudta, csinos szúrást ejtett a karján, aztán indult Aramishoz, ki éppen elébe sietett, mivel szintén végzett már az ő ellenfelével.

- Végeztünk - mondta Aramis. - Azt hiszem, megöltem a pimaszt. Persze, kedves barátom, ha szüksége lesz rám, tudja, hogy készséges híve vagyok.

Erre kezet nyújtott neki, s eltűnt az árkádok alatt.

Tehát nem derítette ki, hol volt Aramis, hol Athos és Porthos, s érezte, a dolog kezd kínossá válni, midőn a másik szobája ablaka hirtelen betört. Rögtön az erszényére gondolt, ott az asztalkában, s rohant a másik szobába. Nem tévedett. Amikor betoppant, egy ember lépett be az ablakon.

- Megállj, nyomorult! - kiáltott fel, a fickót rablónak tartván, s kardot ragadván.

- Uram - könyörgött az ember -, az égre kérem, tegye vissza kardját hüvelyébe, s ne öljön meg, míg meg nem hallgat! Nem vagyok tolvaj, egyáltalán nem! Becsületes, jómódú polgár vagyok, utcai-portálos boltom van! A nevem... De ni! Ha nem tévedek, D'Artagnan úr!

- Te pedig Planchet! - kiáltott fel a hadnagy.

- Szolgálatára, uram - mondta Planchet, túláradó boldogsággal -, ha ugyan még erőmből futja.

---

[25] Akhilleuszt anyja, hogy a haláltól megóvja - minthogy a jóslat szerint Trója ostrománál kellett elesnie -, női ruhába öltöztetve elküldte Lükomedész udvarába.

- Remélem - mondta D'Artagnan -, de mi a csudát mászkálsz te a háztetőkön reggel hét órakor, januárius havában?

- Uram - mondta Planchet -, meg kell tudnia... De nem, talán mégsem kell megtudnia.

- Ugyan mit, te? - kérdezte D'Artagnan. - Előbb azonban tégy egy kendőt az ablakra, s húzd le a függönyt.

Planchet engedelmeskedett, s mikor végzett, D'Artagnan tovább faggatta:

- Nos, mi baj?

- Mindenekelőtt, uram - mondta az óvatos Planchet -, milyen viszonyban van Rochefort úrral?

- A legjobban! Rochefort-ral...? Tehát tudod, hogy most ő az egyik legjobb barátom?!

- Úgy? Annál jobb!

- De mi köze Rochefort-nak ahhoz, hogy így állítsz be a szobámba?

- Jaj, éppen ez az, uram! Először is meg kell mondanom, hogy Rochefort úr...

Planchet habozott.

- Az áldóját! - kiáltotta D'Artagnan. - Magam is jól tudom, a Bastille-ban van.

- Azaz hogy csak volt - helyesbítette Planchet.

- Hogyhogy csak volt? - csodálkozott D'Artagnan. - Talán szerencséje volt megszökni?

- Jaj, uram - csodálkozott most Planchet -, ha ezt szerencsének nevezi, akkor minden rendben! Hadd mondjam el hát, hogy tudtommal tegnap elmentek a Bastille-ba Rochefort úrért.

- Az áldóját, ezt aztán tudom, hiszen én magam mentem érte!

- De vissza már nem D'Artagnan úr vitte az ő nagy szerencséjére; mert ha magát ott láttam volna a kíséretben, elhiheti, uram, még mindig túlságosan respektálom, semhogy...

- Fejezd be már, barom! Halljam hát, mi történt?

- Nos, az történt, hogy a Ferronnerie utca közepén, amint Rochefort úr hintaja egy csoporton hajtott át s a kíséret emberei bántalmazták a népet, nagy ribillió támadt; a fogoly úgy gondolta, itt az alkalom, megmondta a nevét, és segítségért kiáltott. Ott voltam, meghallottam a Rochefort nevet; eszembe jutott, hogy ő csinált belőlem őrmestert a piemonti ezredben; elkiáltottam magam, hogy a fogoly Beaufort herceg barátja. Több se kellett nekik! A lovakat megállították, a kíséretet fellökdösték, én közben kinyitottam a hintóajtót, Rochefort úr kiugrott, s eltűnt a sokaságban. Szerencsétlenségre egy őrjárat épp akkor ért oda, összefogott a kísérettel, s nekünk estek. A Tiquetonne utca felé vonultam vissza, a sarkamban voltak, bemenekültem ide a szomszéd házba; a házat körülzárták, átkutatták, de hiába; az ötödik emeleten egy megértő emberre akadtam, elbújtatott két matrac közé. Majdnem hajnalig a rejtekhelyen maradtam, majd attól tartva, hogy este elölről kezdik a hajszát, kimerészkedtem a háztetőkre, hogy előbb be-, majd kijárást találjak valamelyik házban, melyet nem őriznek. Ez a történetem, uram, s becsületemre, kétségbeesném, ha bosszúságára szolgálna!

- Éppen nem, ellenkezőleg - mondta D'Artagnan -, biz' isten, nagyon örülök, hogy Rochefort szabad; de tudod-e, hogy ha a király emberei elcsípnek, könyörtelenül felakasztanak?

- Az áldóját, hogy tudom-e? Éppen emiatt fáj a fejem, s most már tudja, mért örülök, hogy találkoztunk; mert ha el akarna rejteni: úgy elrejthet, hogy senki jobban!

- Hogyne - felelte D’Artagnan -, magam is ezt szeretném, noha se többet, se kevesebbet nem kockáztatok, mint a rangomat, ha kitudódik, hogy menedéket adtam egy lázadónak.

- Ó, uram! Ugye tudja, hogy én az életemet kockáztatnám magáért!

- Azt is hozzátehetnéd, hogy egyszer már kockáztattad is, Planchet. Én csak olyasmit felejtek el, amit el kell felejtenem, márpedig erre szeretek emlékezni. Ülj hát le szépen, egyél nyugodtan, mert úgy veszem észre, félreérthetetlen pillantásokat vetsz vacsorám maradványaira.

- Igen, uram, mert a szomszéd éléstára tartalmas dolgokban igen-igen szűkölködött, s tegnap dél óta egy darab kenyéren meg egy kis lekváron kívül semmit sem ettem. Az édességet nem vetem meg ugyan a maga helyén és idejében, ezt a vacsorát azonban egy kissé túl könnyűnek találtam.

- Szegény fiú! - mondta D’Artagnan. - Csak rajta, gyűjts erőt!

- Ó, uram! Maga kétszer menti meg az életemet - mondta Planchet.

És asztalhoz ült, s elkezdett zabálni, akárcsak a Sírások utcájabeli szép napokban.

D’Artagnan tovább rótta fel s alá a szobát; azon törte a fejét, hogyan vehetné hasznát Planchet-nak az adott helyzetben. Planchet ezalatt derekasan dolgozott, hogy pótolja a mulasztottakat.

Végül a jóllakott ember elégedett sóhajával jelezte, hogy az első, tartalmas bevezetés után rövid szünetet fog tartani.

- Mondd csak - kérdezte D’Artagnan, úgy gondolván, itt az ideje, hogy vallatásba kezdjen -, haladjunk sorrendben: tudod, hol van Athos?

- Nem én, uram - felelte Planchet.

- Átok! Tudod, hol van Porthos?

- Azt se jobban.

- Átok, átok! Hát Aramis?

- Nem én.

- Átok, átok, átok!

- De viszont - mondta Planchet hamiskás vigyorral - tudom, hol van Bazin!

- Hogyan? Tudod, hol van Bazin?

- Tudom, uram.

- Hát hol van?

- A Notre-Dame-ban.

- S mit csinál a Notre-Dame-ban?

- Egyházfi.

- Bazin egyházfi a Notre-Dame-ban? S ebben bizonyos vagy?

- Tökéletesen: láttam, s beszéltem is vele.

- Tudni fogja, hol a gazdája!

- Semmi kétség!

D’Artagnan gondolkozott, majd fogta kardját, köpenyét, s indulni készült.

- Uram - kérlelte Planchet siralmas képpel -, hát így hagy cserben engem? Gondolja meg, magában van minden reménységem!

- De hisz csak nem fognak az én szobámban keresni!

- És ha mégis keresnének - mondta az okos Planchet -, gondolja meg, hogy a háznép szemében, kik nem láttak bejönni, tolvaj leszek!

- Igaz - mondta D'Artagnan. - Mondd csak, nem beszélsz valami tájszólást?

- Nemcsak hogy valami táj szólást: egy valódi nyelvet beszélek, vagyis flamandul, uram!

- Hol az ördögben tanultad?

- Artois-ban, hol két évig táboroztunk. Hallgassa csak: Goeden morgen, myjnheer! Ik ben begeerig te weten de gezondheitsomstand.

- S ez mit jelent?

- Jó napot, uram! Sietek érdeklődni egészségi állapota felől.

- S ezt még nyelvnek hívja!... De bánom is én, ez is jól fog most.

Azzal az ajtóhoz ment, hívott egy inast, s üzent a szép Madeleine-nek, hogy jöjjön fel.

- Mit mível, uram? - kérdezte Planchet. - Csak nem bízza titkunkat asszonyszemélyre!

- Légy nyugodt, ez nem fogja kikotyogni!

E pillanatban betoppant a fogadósné. Abban a hitben, hogy egyedül találja, mosolygós arccal sietett D'Artagnan felé; de Planchet-t megpillantva rémülten hőkölt hátra.

- Drága asszonyom - mondta D'Artagnan -, hadd mutassam be bátyjaurát, most érkezett Flandriából, s néhány napra szolgálatomba fogadom.

- A bátyámat? - kérdezte egyre döbbentebben a fogadósné.

- Kívánjon hát adjonistent a húgának, master Peter.

- Welkom, zuster! - vágta ki Planchet.

- Goeden dag, broer![26] - mondta rá az elképedt fogadósné.

- A helyzet a következő - mondta D'Artagnan. - Ez az úr a maga bátyja, s ha maga talán nem is ismerte, én ismertem. Amszterdamból jött; távollétem alatt felöltözteti; visszatértemkor, vagyis körülbelül egy óra múlva, bemutatja nekem, s én, a maga ajánlására, ámbár egy szót sem tud franciául, mert hát megtagadhatnék-e magának valamit, szolgálatomba fogadom. Érti?

- Inkább csak sejtem, mit kíván, s ennyi nekem elég - mondta Madeleine.

- Csodálatos asszony maga, drága Madeleine, s én mindent magára bízok!

Azzal Planchet-nak bátorító búcsút intve, elindult a Notre-Dame-ba.

[26] Adjonisten, húgom! - Jó napot, bátyám!

8
Milyen hatást tehet a fél arany egy sekrestyésre, és milyent egy ministráns fiúra

D'Artagnan a Planchet-val való találkozástól boldogan vágott neki a Pont-Neufnek; mert ha látszatra ő tett is szolgálatot a derék fickónak, valójában az segített rajta. Mi sem lehetett kellemesebb neki jelen pillanatban, mint egy derék és értelmes inas. Igaz, hogy Planchet alkalmasint nem maradhat sokáig a szolgálatában; de ha újra elfoglalja polgári helyét a Lombardok utcájában, lekötelezettje marad D'Artagnannak, ki a lakásán rejtegetvén, úgyszólván az életét mentette meg, s D'Artagnan egyáltalán nem bánta, hogy kapcsolatban van a polgársággal akkor, mikor az háborút készít indítani az udvar ellen. Betekintés volt ez az ellenséges táborba, s egy olyan éles eszű ember számára, mint amilyen D'Artagnan volt, a legapróbb dolgok is nagy dolgokra vezethettek.

Ilyen hangulatban, eléggé hálásan a sorsnak s magamagának, ért D'Artagnan a Notre-Dame elé. Felment a lépcsőn, belépett a templomba, s az egyik kápolnában sepregető sekrestyéshez fordulva megkérdezte, ismeri-e Bazin urat.

- Bazin urat, az egyházfit?

- Őt magát.

- Ahol ni, a misénél segédkezik, a Szűz kápolnájában.

D'Artagnan majd felugrott örömében, mert bármit mondott is neki Planchet, nem hitte, hogy Bazinra valaha is rátalál; de most, hogy úgyszólván kezében tartotta a fonál egyik végét, semmi kétsége sem volt afelől, hogy odaér a fonál másik végéhez.

Letérdelt a kápolnával szemben, hogy emberét szem elől ne tévessze. Szerencsére csendes mise volt, s rövidesen véget kellett érnie. D'Artagnan imádságait rég elfeledvén, és imádságoskönyvet most is elmulasztván kezébe venni, Bazin fürkészésére fordította az áhítat pillanatait.

Elmondható, hogy Bazin éppoly méltóságteljesen, mint boldogan viselte öltözetét. S ez érthető, hisz vágyainak alkalmasint csúcspontjára ért, s a kezében tartott ezüstveretű seprűnyelet legalább oly tiszteletet parancsolónak vélte, mint ama parancsnoki pálcát, melyet Condé herceg a fribourg-i csatában az ellenség vonalai közé dobott, ha igaz...[27] Testalkata az öltözetével teljesen párhuzamos változáson esett át: meggömbölyödött, úgyszólván elpapiasodott. Ami pedig ábrázatát illeti: a kiugró részek mintha végképp eltűntek volna róla. Az orra még megvolt, de pufók orcái jobbról s balról maguk felé lapították, álla beolvadt a tokájába, amit nem háj, hanem valami puffadtság növesztett meg olyan szépen, hogy a szeme is beragadt tőle; homlokát pedig majdnem a szemöldökéig borította szögletesen és szentéletűen nyírott haja. De siessünk megjegyezni, hogy Bazin homloka soha, még a legfedetlenebb korszakában sem volt másfél hüvelyknél magasabb.

A pap a misét D'Artagnan vizsgálódásával egyidőben fejezte be; s az elbocsátó szavak után, D'Artagnan legnagyobb csodálatára, áldását adta a letérdeplő hívekre. Csodálkozása azonban eloszlott, mikor a miséző papban ráismert magára a koadjutorra, vagyis a hírhedt Jean-

[27] Michelet, a híres francia történetíró szerint a francia katonák ekkor mind az ellenség sorai közé rontottak, hogy a marsallbotot visszaszerezzék.

François de Gondyra[28], ki a rá váró szerepet megérezvén, ez időben kezdte magát, alamizsnák révén, népszerűvé tenni. E népszerűség fokozása végett mondott időnként egy-egy reggeli misét, melyet csak a szegényebb nép szokott meghallgatni.

D'Artagnan letérdelt, akárcsak a többi, ő is megkapta az áldást, s keresztet vetett; de abban a minutában, mikor Bazin, égre fordult szemmel s alázatosan utolsónak maradva, mellette haladt el, D'Artagnan köntöse aljánál fogva megrángatta. Bazin az égről a földre fordítá tekintetét, s úgy szökött egyet hátra, mintha kígyó csípte volna meg.

- D'Artagnan úr! - kiáltott fel. - Vade retro, Satanas![29]

- No lám, kedves Bazin - mondta nevetve a testőr -, hát így fogadja régi barátját!

- Uram - felelte Bazin -, a keresztény embernek azok az igazi barátai, kik segítik őt az üdvözülésben, s nem akik attól eltérítik!

- Nem értem magát, Bazin - mondta D'Artagnan -, s nem látom, mivel volnék én akadálya üdvözülésének!!

- Elfelejti, uram - felelte Bazin -, hogy majdnem örökre lehetetlenné tette szegény gazdám üdvözülését, s nem magán múlt, hogy testőrnek maradván el nem kárhozott, holott hivatása lángolón vonzá az egyház felé.

- Kedves Bazin - folytatta D'Artagnan -, már e helyről is láthatja, ahol találkozunk: mindenben gyökeresen megváltoztam! A kor meghozza az ember eszét; s mivel bízvást hiszem, hogy gazdája legjobb úton halad az üdvözülés felé, azért jöttem, hogy megtudjam, hol tartózkodik, hadd segítse elő jó tanácsaival az én üdvözülésemet is.

- Inkább azért jött, hogy visszacsalja magával a világi életbe! Azonban szerencsére nem tudom, hol tartózkodik; szent helyen vagyunk, nem mernék hazudni.

- Hogyan? - kiáltott fel D'Artagnan keserűn csalódva. - Nem tudja, hol van Aramis?

- Először is - mondta Bazin - *Aramis* a kárhozatát jelentette, benne a *Simara* név foglaltatik, ez pedig egy démon neve; szerencsére örökre letette ezt a nevet!

- De hisz - mondta D'Artagnan, aki eltökélte, hogy a végsőkig türelmes lesz - nem is Aramist keresem én, hanem D'Herblay abbét. Ugye, kedves Bazin, megmondja, hol van?

- Nem hallotta, D'Artagnan úr, hogy nem tudom, merre van?

- Hogyne hallottam volna; erre azonban azt felelem, hogy ez lehetetlen!

- Márpedig ez az igazság, uram, a tiszta igazság, az Isten igazsága!

D'Artagnan belátta, hogy semmit se szedhet ki Bazinból; nyilvánvaló volt, hogy hazudik, de olyan buzgón és konokul hazudott, hogy sejthető volt: most már kitart mellette.

- Jól van, Bazin! - mondta D'Artagnan - mivelhogy nem tudja, hol lakik a gazdája, többet ne beszéljünk a dologról, váljunk el jó barátságban, ezt a fél aranyat pedig igya meg az egészségemre.

---

[28] A későbbi Retz bíboros (1614-1679), a Fronde egyik fontos szereplője, az 1648-as „Barikádok napjá"-nak egyik szervezője; ekkor még csak koadjutora nagybátyjának, Párizs érsekének. Dumas sok vonatkozásban felhasználja érdekes emlékiratait.

[29] Távozz tőlem, Sátán!

- Én nem iszom, uram - mondta Bazin, s a testőrtiszt kezét méltóságteljesen ellökte magától -, az ilyesmi világiaknak való.

- Megvesztegethetetlen! - dörmögte D'Artagnan. - Üldöz a balsors, semmi kétség.

S ahogy D'Artagnan gondolataiba merülve, szórakozottan elengedte Bazin köntösét, ez, élve szabadságával, hanyatt-homlok vonult vissza a sekrestyébe, de ott sem érezte magát biztonságban, amíg az ajtót magára nem zárta.

D'Artagnan csak állt, állt tűnődve, mozdulatlan, s szemét az ajtóra szegezve, mely közéje és Bazin közé válaszfalat emelt, mikor hirtelen könnyű ujjbegyek érintése súrolta vállát.

Hátrafordult, s már-már felkiáltott meglepetésében, midőn az, aki ujjbegyével megérintette, ujját most már az ajkára tette, hogy csendre intse.

- Maga itt, kedves Rochefort! - szólt halkan.

- Pszt! Tudta-e, hogy szabad vagyok?

- Méghozzá első kézből.

- S kitől?

- Planchet-tól.

- Hogyhogy Planchet-tól?

- Bizony tőle! Hiszen ő szabadította ki!

- Planchet!... Csakugyan, mintha felismertem volna, íme, ez is bizonyíték rá, hogy a jótett sosem vész kárba.

- És itt mit keres?

- Jöttem hálát adni Istennek, szerencsés megszabadulásomért - mondta Rochefort.

- S azonkívül? Mert feltételezem, hogy nemcsak ezért jött.

- Meg azért, hogy átvegyem a koadjutor parancsait, s lássam, nem tudjuk-e egy kicsit megtáncoltatni Mazarint.

- Konok ember! A végén még újra bedugatja magát a Bastille-ba.

- Ó, ettől ne féltsen, ettől óvakodni fogok, kezeskedem! Oly pazar a friss levegő! El is megyek kószálni vidékre - folytatta Rochefort, s teleszívta tüdejét -, kiszellőztetem magam.

- Érdekes! - mondta D'Artagnan. - Magam is készülök.

- S ha szabad kérdeznem, hova megy?

- Megkeresni barátaimat.

- Miféle barátait?

- Azokat, akikről tegnap érdeklődött.

- Athost, Porthost és Aramist? Őket keresi?

- Őket.

- Becsületére?

- Mi ebben a meglepő?

- Semmi. Furcsa. És kinek a megbízásából keresi őket?

- Máris kitalálta.

- Bizony.

- Csak az a baj, hogy nem tudom, hol lehetnek.

- És semmi módja, hogy róluk hírt szerezzen? Várjon egy hetet, én majd szerzek!

- Egy hét: sok; három nap alatt meg kell találnom őket.

- Három nap: kevés - mondta Rochefort -, Franciaország pedig nagy!

- Nem számít; ismeri a szót: *muszáj*; ezzel a szóval sok mindent végre lehet hajtani.

- S mikor indul keresésükre?

- Már el is indultam.

- Jó szerencsét!

- Magának pedig jó utazást!

- Alkalmasint találkoznak még az útjaink.

- Nem valószínű.

- Ki tudja? A véletlen oly kiszámíthatatlan.

- Isten áldja.

- A viszontlátásra! Még valamit: ha Mazarin emlegetne, mondja meg, azt üzenem neki: hamarosan meglátja, hogy vajon, mint ő mondta, túl öreg vagyok-e a cselekvésre!

És Rochefort azzal a diabolikus mosollyal távolodott, mely oly gyakran borzongatta meg D'Artagnant annak idején.

- Csak menj, sátán, s tégy, amit akarsz - mondta magában -, még egy Constance nincs a világon!

Ahogy megfordult, észrevette Bazint, ki, hivatali ruhájától immár megválva, a másik sekrestyéssel beszélgetett, kit D'Artagnan a templomba lépve megszólított. Bazin módfelett izgatottnak látszott, s rövid, vastag karjaival hevesen gesztikulált. D'Artagnan megértette, hogy minden valószínűség szerint őt illetően intette a legnagyobb titoktartásra.

D'Artagnan a két templomszolga beszélgetését a székesegyházból való kisurranásra s a Canettes utcában való lesben állásra használta fel. Arról a pontról nézve, ahol elrejtőzött, Bazin nem léphetett ki észrevétlenül.

Öt perccel azután, hogy D'Artagnan elfoglalta leshelyét, Bazin megjelent a templom előterén; jobbra-balra nézelődött, hogy lássa, nem figyelik-e, de hogyan is fedezhette volna fel tisztünket, ki csak a fejét dugta ki egy ház sarkánál, vagy ötven lépésnyire! A látszattól megnyugodva beóvakodott a Notre-Dame utcába. D'Artagnan előugrott leshelyéről, s idejében ért oda, hogy lássa, mikor a Zsidók utcája felé fordulva betért a Calandre utcában egy tisztes külsejű házba. Egy percig se kételkedett, hogy a derék sekrestyés ebben a házban lakik.

Esze ágában sem volt bemenni s kérdezősködni: a házmestert, ha volt, már bizonyosan figyelmeztették; ha pedig nem volt, kihez is fordulhatott volna?

Belépett egy kiskocsmába, a Saint-Élois s Calandre utca sarkán, s egy icce mézes bort kért. Ennek az italnak az elkészítéséhez jó félóra kellett; D'Artagnan ezalatt minden feltűnés nélkül leshetett Bazinra.

Az ivóban megpillantott egy tizenkét-tizenöt éves forma, értelmes képű kis lurkót, akit mintha ministráns köntösben látott volna vagy húsz perccel előbb. Megszólította, s minthogy az alszerpapinasnak mi oka sem volt mellébeszélni, elmondta, hogy reggelenként héttől kilencig ministráns fiú, kilenctől éjfélig pedig a borfiú hivatalát tölti be.

Mialatt a gyermekkel beszélgetett, egy lovat vezettek Bazin házának kapuja elé. A ló teljesen felszerszámozva állt elő. Egy pillanat múlva az utcán termett Bazin.

- Nini! - mondta a fiú. - Sekrestyésünk útnak indul.

- Vajon hova mehet? - kérdezte D'Artagnan.

- Biz én nem tudom.

- Egy fél aranyat adok - mondta D'Artagnan -, ha megtudod.

- Nekem? - kérdezte a fiú, s szemében öröm csillant. - Ha megtudom, hová megy Bazin?! Mi sem könnyebb! Nem bolondít az úr?

- Nem én, tiszti becsületemre, ihol a fél arany.

S megmutatta a megvesztegető pénzdarabot, de még nem adta oda.

- Megyek s megkérdezem tőle.

- A legjobb módja, hogy mit se tudj meg - mondta D'Artagnan.

- Várd meg, míg elmegy, s csak aztán érdeklődj, fürkéssz, kérdezősködj, hékám! A te dolgod, a pénzed itt van. - És újra zsebre tette.

- Értem - mondta a gyerek, a kis párizsi csibészek sajátos mosolyával. - Akkor hát várjunk.

Nem kellett sokáig várni. Bazin öt perc múlva poroszkálva útnak indult, s lovát esernyő-csapásokkal nógatta gyorsabb ügetésre.

Bazin ugyanis, szokása szerint, korbács helyett mindig esernyőt vitt magával.

Alig fordult be a Zsidók utcája sarkán, a fiú mint a vizsla vetette magát a nyomába.

D'Artagnan úgy ült vissza az asztalhoz, mely mellé az imént telepedett, hogy tíz percen belül meg fogja tudni, amit akart.

Valóban, még ennyi idő se kellett, s a gyermek visszajött.

- Nos? - kérdezte D'Artagnan.

- Nos - mondta a fiúcska -, tudjuk a dolgot.

- Hová ment hát?

- A fél arany még mindig az enyém?

- Persze! Beszélj!

- Előbb látni szeretném. Adja ide egy kicsit, hadd lám, nem hamis?

- Fogd.

- Hallja-e, gazduram - szólt oda a korcsmárosnak -, ez az úr váltani szeretne.

A korcsmáros a pultnál állt; elvette az aranyat, s aprót adott vissza.

A gyermek az aprót zsebre tette.

- Megmondod-e végre, hová ment? - kérdezte D’Artagnan, ki mosolyogva nézte a fickó ügyködését.

- Noisyba.

- Honnan tudod?

- Istenkém, ehhez igazán nem kellett nagy ravaszság! A lovat ismerem: a mészárosé; időnként Bazin úrnak bérbe adja. Nos, azt gondoltam, a mészáros nem adja oda a lovát csak úgy, hogy ne kérdezné meg, hová megy vele, ámbár én magam nem hiszem, hogy Bazin úr képes volna agyonhajszolni bármiféle lovat is.

- S ő azt mondta, hogy Bazin úr...

- Noisyba ment. Egyébként azt hiszem, szokása ez, eljárogat oda hetente kétszer-háromszor is.

- Ismered Noisyt?

- Meghiszem azt! Ott él a dajkám.

- Van valami kolostor Noisyban?

- Méghozzá nagy, a jezsuitáké!

- Jó, most már semmi kétség.

- Most aztán megelégedett?

- Az. Mi a neved?

- Friquet.

D’Artagnan elővette noteszét, felírta a fiú nevét s a korcsma címét.

- Mondja csak, tiszt uram - kérdezte a gyerek -, lehet-e ilyen fél aranyat többet is szerezni?

- Talán - mondta D’Artagnan.

S miután így megtudta, amit tudni akart, megfizette a mézes bort, melyet meg se kóstolt, s szaporán indult vissza a Tiquetonne utcába.

9
D'Artagnan Aramist valahova messze képzeli, de észreveszi Planchet mögött, a ló hátán

D'Artagnan hazatérve, egy embert látott a kemencepadkán; Planchet volt, de az elszökött férj hagyta ruháknak hála, oly átalakult külsővel, hogy alig ismert reá. Madeleine bemutatta őt, valamennyi inas füle hallatára. Planchet szép flamand mondatot intézett a testőrtiszthez, az felelt neki néhány szóval, valami nem létező nyelven, s kész volt az egyezség. Madeleine bátyja D'Artagnan szolgálatába szegődött.

D'Artagnan terve már tökéletesen kész volt: Noisyba nem akart nappal érkezni, mert félő volt, felismerik. Volt tehát még elég ideje, lévén Noisy csak három-négy mérföldnyire a meaux-i út mentén.

Bőséges reggelivel kezdte hát, ami kezdetnek nem valami jó, ha az ember a fejével akar dolgozni, de ha testi próba várja, kiváló gondoskodás; aztán ruhát váltott, attól tartva, hogy testőrsisakja bizalmatlanságot kelthet; majd három kardja közül a legerősebbet s legbiztosabbat választotta ki, melyet csak nagy napokon használt. Két óra tájban felnyergeltetett két lovat, s nyomában Planchet-val, a La Viliette sorompón át, kilovagolt a városból. A Gödölyével szomszédos házban még mindig lázas kutatás folyt Planchet után.

Párizstól másfél mérföldnyire D'Artagnan, látván, hogy türelmetlenségében még mindig túl korán indult, megállt, hogy a lovak kifújhassák magukat; az útszéli fogadó eléggé rossz képű alakokkal volt tele, akik mintha éppen valamiféle éjjeli vállalkozásra készülődtek volna. Az ajtóban megjelent egy köpenybe burkolózott alak; az idegen láttán azonban intett egyet, mire két ivó hozzálépett, s tanácskozásba merült vele.

D'Artagnan azonban gondtalanul lépett a fogadósnéhoz, borát dicsérte, mely pedig irtózatos montreuili vinkó volt, egyet-mást kérdezett tőle Noisyról, s megtudta, hogy a faluban csak két feltűnőbb ház van: az egyik Párizs érsekéé, s most éppen az unokahúga, Longueville hercegné tartózkodik benne; a másik a jezsuita kolostor, derék atyák tulajdona; tévedni hát nem lehetett.

D'Artagnan négy órakor továbbindult; lépésben haladt, nem akart odaérni az éj beállta előtt. Nos, ha az ember lépésben lovagol, téli napon, borús időben, eseménytelen táj közepén, legjobb, ha azt teszi, amint La Fontaine mondja, amit a nyúl a vackán: gondolkozik. Csakhogy, amint látni fogjuk, egy kissé különböztek ábrándjaik.

A korcsmárosné egy szava sajátos irányba terelte D'Artagnan gondolatait; ez a szó a Longueville hercegné neve volt.

S valóban, Longueville-nében meg is volt minden, ami miatt gondolni kellett reá: a királyság egyik legelőkelőbb s az udvar egyik legszebb hölgye volt. Hozzámenvén az öreg Longueville herceghez, akit nem szeretett, előbb abban a hírben állt, hogy Coligny szeretője, ki miatta ölette meg magát Guise herceggel párbajban a Place-Royale-on[30]; ezután a bátyja, Condé herceg iránt való kissé túl gyöngéd barátságáról beszéltek, ami megbotránkoztatta az udvar aggályos lelkeit; végül, ennek is híre járta, barátságát valódi, mély gyűlölség váltotta fel, s Longueville hercegné jelenleg, amint beszélték, politikai viszonyt tart fenn Marcillac

[30] 1643-ban.

herceggel, a vén La Rochefoucauld herceg idősebb fiával, s azon buzgólkodik, hogy Condé hercegnek, vagyis a bátyjának ellenségévé tegye...

D'Artagnannak ezek a dolgok most mind eszébe jutottak. Arra gondolt, hogy mikor a Louvre-ban volt, a szépséges Longueville-nét gyakran látta maga előtt tündöklőn, sugárzón elsuhanni. Aramisra gondolt, aki, anélkül hogy több volna őnála, valaha Chevreuse hercegné kedvese volt, ki a régi udvarnál az volt, ami most az újnál Longueville hercegné. S azon töprengett, mért vannak a világon olyan emberek, akik mindent elérnek, amit kívánnak, rangban, szerelemben, viszont mások, véletlenből vagy balszerencséből, vagy velük született természetes gátoltságból, minden reménységüknek fele útjáig érnek.

Kénytelen volt bevallani magának, hogy hiába minden eszessége, ő az utóbbiak közé tartozik, s talán fog is mindig, mikor Planchet hozzá rúgtatott, s így szólt:

- Fogadjunk, uram, hogy egy dologra gondolunk!

- Nem hinném, Planchet - mondta mosolyogva D'Artagnan -, de te mire gondolsz?

- Azokra a sötét alakokra, akik a kocsmában ittak, mikor betértünk.

- Mindig ez az óvatosság, Planchet!

- Uram, ez nálam ösztön.

- Nos hát lássuk, mit súg az ösztönöd az adott körülmények között.

- Uram, ösztönöm azt súgta, hogy azok a fickók ottan valami rosszat forralnak, s azon tépelődtem, amit ösztönöm súgott az istálló legsötétebb zugában, mikor egy köpenybe burkolózott alak surrant be oda, s két másik alak a nyomában.

- Tyűha! - mondta D'Artagnan, mert Planchet előadása igazolta az ő megfigyeléseit. - És aztán?

- Az egyik ember így szólt: „Bizonyosan Noisyban van vagy lesz ma este, mert felismertem a szolgáját!"

„- Biztos vagy benne?"

„- Biztos, hercegem."

- Hercegem - jegyezte meg D'Artagnan.

- Igen, „hercegem". De hadd folytatom:

„- Ha ott van, mit csináljunk vele?" - kérdezte a másik.

„- Mit csináljunk vele?" - kérdezte vissza a herceg.

„- Mit? Nem olyan ember az, aki hagyja magát csak úgy elfogni, használni fogja kardját."

„- Akkor hát követni kell a példát! De azért csak próbáljátok élve elfogni! Van-e jó erős köteletek, s pecek a szájába?"

„- Ez mind van."

„- Vigyázzatok, alkalmasint lovagnak lesz öltözve."

„- Hogyne, hogyne, csak legyen nyugodt, kegyelmes uram."

„- Egyébként magam is ott leszek, s vezetlek titeket."

„- Kezeskedik-e, hogy a törvény..."

„- Mindenért kezeskedem” - mondta a herceg.

„- Jól van, megtesszük a tőlünk telhetőt.”

- Ezzel kimentek az istállóból.

- No és - mondta D’Artagnan -, mi közünk nekünk mindehhez? Ilyen vállalkozás naponta előfordul.

- Bizonyos benne, hogy nem ellenünk irányul?

- Ellenünk? Ugyan miért?

- A szentjét! Emlékezzék csak, mit mondott az egyik: „Felismertem a szolgáját”, s ez bízvást rám vonatkozhatik.

- Aztán?

- Aztán a herceg így szólt: „Vigyázzatok, alkalmasint lovagnak lesz öltözve”, ami nézetem szerint félreérthetetlen, hisz maga lovagruhában van, s nem testőrtisztiben! Ehhez mit szól?

- Jaj, kedves Planchet - sóhajtott nagyot D’Artagnan -, azt mondom, hogy sajnos rég elmúlt az a kor, mikor hercegek akartak engem megöletni! Haj, azok voltak a szép idők! Légy hát nyugodt, ezek az alakok egyáltalán nem ránk fenik a foguk.

- Bizonyos ebben, uram?

- Kezeskedem!

- Akkor jó; többet ne beszéljünk róla.

Azzal Planchet újra D’Artagnan háta mögé került, azzal a fenséges bizalommal, mellyel gazdája iránt mindig is viseltetett, s melyen a tőle távol eltöltött tizenöt év sem változtatott.

Körülbelül egy mérföldet haladtak így.

A mérföld vége felé Planchet ismét D’Artagnan mellé rúgtatott.

- Uram - mondta.

- Mi az? - kérdezte D’Artagnan.

- Nézze csak, amott - mondta Planchet - nem úgy rémlik, mintha árnyékok suhannának a sötétben? Figyeljen! Mintha lódobogást is hallanék!

- Lehetetlen - mondta D’Artagnan -, dagasztó sár az út; de azért, ahogy mondod, mintha én is látnék valamit.

Megállt nézelődni, hallgatózni.

- Ha lódobogás nem is, de nyerítés az hallatszik! Figyeld!

Valóban, a sötétben messziről nyerítés hatolt D’Artagnan füléig.

- Ezek a mi embereink, valami éjjeli portyán - mondta -, de mi közünk hozzá, csak folytassuk utunkat.

És továbbindultak.

Egy félóra múltán elérték Noisy első házait; az idő fél kilenc-kilenc körül járhatott.

Falusi szokás szerint mindenki aludt már, s a faluban egyetlen lámpa sem égett.

D’Artagnan és Planchet folytatta útját. Az út jobb és bal felén a sötét eget a háztetők még sötétebbre csipkézték, rovátkolták; olykor-olykor felriadt kutya ugatott a kapu mögött, vagy rémült macska ugrott fel a kövezetről, s menekült hanyatt-homlok valami rőzserakásba, honnét csak úgy parázslott feléjük, mint a karbunkulus, ijedt két szeme. Mintha rajtuk kívül más élőlény nem is lett volna a faluban.

A falu közepe táján, a piactér felett uralkodva, sötét, két utcácska közé szorult kastély darvadozott, homlokzatára hatalmas hársfák nyújtogatták lombtalan karjaik. D’Artagnan figyelmesen vizsgálgatta az épületet.

- Ez lehet az érsek kastélya, a szép Longueville-né laka! De hol a kolostor?

- A kolostor? - kérdezte Planchet. - A falu végén, jól ismerem.

- No, Planchet - mondta D’Artagnan -, akkor nyargalj el odáig, én azalatt megszorítom a lovam hevederét; nézd meg, van-e világos ablak a jezsuitáknál!

Planchet engedelmeskedett, s elnyelte a sötét. D’Artagnan pedig, amint mondta, leszállt, s megigazította a nyeregkötést.

Planchet öt perc múlva visszajött.

- Uram, csak egy ablak világít, a mező felőli oldalon.

- Hm - mondta D’Artagnan -, ha frondőr volnék, itt kopognék be, s biztosra venném, hogy jó szállást találok; ha szerzetes volnék, ott zörgetnék be, s biztosra vehetnem, hogy jó vacsorát kapok; így viszont nagyon valószínű, hogy a puszta földön alszunk a kastély s kolostor között, étlen-szomjan haldokolva!

- Bizony - hagyta helyben Planchet -, miként Buridan híres szamara. Addig is akarja-e, hogy kopogtassak?

- Pszt! - mondta D’Artagnan. - Az egyetlen világos ablak hirtelen elsötétült!

- Hallja ezt, uram? - kérdezte Planchet.

- Csakugyan, miféle lárma?

Olyan zaj támadt, mintha fergeteg közelednék; ugyanakkor két lovascsapat, tizenöt-tizenöt ember, rontott ki az épület előtt húzódó két utcácskából, s D’Artagnan és Planchet elől minden kijárást elzárva, körülvették őket.

- Tyű - mondta D’Artagnan, s kardot rántva húzódott a lova mögé, miközben Planchet ugyanígy járt el -, lehet, hogy igazad volt, s valóban bennünket keresnek?

- Ihol ni, elcsíptük! - kiáltottak a lovasok, s kivont karddal rontottak D’Artagnanra.

- El ne szalasszátok! - hallatszott parancsolón.

- Ne féljen, kegyelmes uram!

D’Artagnan elérkezettnek látta az időt, hogy belevegyüljön a társalgásba.

- Hohó, uraim - kezdte gascogne-i tájszólásban -, mit akarnak? Mit óhajtanak?

- Mindjárt megtudod! - kiáltották kórusban a lovasok.

- Megálljatok! Megálljatok! - kiáltotta az, akit kegyelmes úrnak szólítottak. - Megálljatok, ez nem az ő hangja!

- No még ilyet, uraim - méltatlankodott D'Artagnan -, hát mindenki megveszett Noisyban? De csak vigyázzanak, mert istenuccse, az elsőt, aki kardvégemig jön, márpedig a kardom hosszú, kibelezem!

A vezér közelebb jött.

- Mit keres itt? - kérdezte emelt s láthatólag parancsoláshoz szokott hangon.

- És maga mit? - pattogott D'Artagnan.

- Legyen illedelmes, vagy derekasan elkefélik itt! Amiért nem óhajtja magát megnevezni az ember, azért a rangjának a tiszteletet megköveteli!

- Azért nem akarja magát megnevezni, mert valami orvtámadást irányít - mondta D'Artagnan -, de nekem, aki békésen utazom a szolgámmal, mi okom sincs rá, hogy nevem elhallgassam.

- Most már elég! Hogy hívják?

- Megmondom, hogy tudja, hol találhat meg, kegyelmes uram, herceg uram, vagy ahogy óhajtja szólíttatni magát - mondta a gascogne-i, nem akarván azt a látszatot kelteni, mintha hatna rá a fenyegetés. - Ismeri-e D'Artagnant?

- A testőrhadnagyot? - kérdezte a hang.

- Azt.

- Ismerem.

- Nos - folytatta a gascogne-i -, talán hallotta, hogy kemény öklű s jó kardú ember?

- Maga D'Artagnan?

- Az vagyok.

- Akkor hát az *ő* védelmére jött?

- *Ő*?... Ki *ő*?

- Akit keresünk.

- Úgy látszik - folytatta D'Artagnan -, Noisy helyett óvatlanul a Titkok birodalmába értünk.

- Inkább feleljen! - mondta a hetyke hang. - Itt várja őt az ablak alatt? Azért jött Noisyba, hogy védelmezze?

- Senkit se várok - mondta D'Artagnan, s kezdte türelmét veszteni -, senkit se védelmezek, csak magamat, de azt, ha kell, határozottan védelmezem, erre figyelmeztetem!

- Jó - mondta a hang -, akkor pedig azonnal tűnjék el innen!

- Tűnjek el? - pattogott D'Artagnan, mert ez a felszólítás keresztezte terveit. - Nem könnyű dolog, tekintve hogy összeesem a fáradtságtól, s a lovam szintúgy; azonban ha hajlandó, vacsorámról s szállásomról gondoskodni valahol a közelben...

- Gazfickó!

- Hallja az úr - mondta D'Artagnan -, válogassa meg, kérem, a kifejezéseit, mert ha ilyesmit talál még mondani, lehet márki, herceg, fejedelem vagy király: a torkára fojtom, megértette?!

- Ejnye, ejnye - mondta a vezér -, semmi kétség, gascogne-i ez, vagyis nem az, akit keresünk. Ma este hoppon maradtunk, vonuljunk vissza. De én még találkozom magával, D'Artagnan mester! - toldta meg a főnök még emeltebb hangon.

- Igen, de soha ilyen előnyös helyzetben - mondta a gascogne-i gúnyosan -, mert akkor talán egyedül lesz, s fényes nappal!

- Jól van, jól van! - mondta a herceg. - Indulás, uraim!

S a csoport zúgolódva, szitkozódva tűnt el a sötétségben, Párizs irányában.

D'Artagnan és Planchet még egy-két percig védelmi állásban maradt; de hogy a lódobogás távolodott, kardjukat visszadugták a hüvelyébe.

- Na látod, tökfej - mondta higgadtan D'Artagnan Planchet-nak -, hogy nem ránk fenekedtek!

- Akkor hát kire? - kérdezte Planchet.

- Esküszöm, fogalmam sincs róla! És nem is érdekel. Csak az érdekel, hogy bemehetünk-e a jezsuiták kolostorába. Lóra hát! Menjünk s kopogtassunk be. Lesz, ahogy lesz, az ördögbe is, talán meg nem esznek bennünket.

És nyeregbe vetette magát.

Planchet követte a példát, amikor váratlanul súlyos teher zökkent mögéje, a lova hátára, hogy az beleroggyant.

- Jaj, uram! - kiáltott fel Planchet. - Egy ember ül a hátam mögött!

D'Artagnan hátrafordult, s valóban két emberi alakot is látott Planchet lován.

- Az ördög üldöz bennünket! - kiáltotta, kardot rántott, s már-már a jövevényre rontott.

- Nem, kedves D'Artagnan, nem az ördög - mondta az. - Én vagyok, Aramis! Vágtában, Planchet, a falu végére, s ott balra tarts?

És Planchet nekivágott galoppban, Aramisszal a háta mögött, s maga előtt D'Artagnannal, aki kezdte hinni, hogy valami fantasztikus, összefüggéstelen álmot él át.

10
D’Herblay abbé

Planchet a falu végén balra fordult, ahogy Aramis előírta volt; majd megállt a világos ablak alatt. Aramis leugrott a lóról, s hármat tapsolt. Az ablak rögtön kinyílt, s egy kötélhágcsó, ereszkedett alá.

- Kedves barátom - mondta Aramis -, ha feljönne hozzám, örömmel fogadnám!

- Ejha! - kiáltott fel D’Artagnan. - Hát így lehet magához bejutni?!

- Este kilenc után, az istenfáját, bizony így! - mondta Aramis. - A kolostor fegyelme vajmi szigorú!

- Bocsásson meg, kedves barátom - replikázott D’Artagnan -, de mintha azt mondta volna: az istenfáját!

- Gondolja? - nevetett Aramis. - Ez bizony lehetséges; nem is képzeli, kedvesem, milyen rossz szokások ragadnak az emberre ez átkozott klastromban, s milyen cudarul viselkednek ezek az egyházi férfiak, akikkel kénytelen vagyok egy fedél alatt élni! Nos, feljön-e hát?

- Menjen előre, követem.

- Ahogyan a boldogult bíboros a boldogult királynak mondta: „Hogy megmutassam az utat felségednek.”

Azzal Aramis fürgén kapaszkodni kezdett a hágcsón, s egy pillanat alatt elérte az ablakot.

D’Artagnan a nyomában kapaszkodott, de lagymatagabban; látszott, hogy a közlekedés e módja nem oly megszokott neki, mint a barátjának.

- Bocsánat - szólt le hozzá Aramis, észrevéve ügyetlenségét. - Ha tudtam volna, hogy látogatásával szerencséltet, idehozatom a kertészlétrát; de hát nekem ez is megfelel.

- Uram - szólalt meg Planchet, látván, hogy D’Artagnan már-már sikeresen a magasba ér -, ez jó lehet Aramis úrnak, s beválik, lám, magának is, sőt, szükség esetén nekem is, de már a két ló sehogy se mászhatik fel a létrán!

- Vigye őket ama szín alá, barátom - mondta Aramis, s egy fészerre mutatott a mezőn -, ott majd talál nekik szénát és zabot.

- Hát nekem mit?

- Majd visszajön ez alá az ablak alá, hármat tapsol, s lebocsátunk némi harapnivalót. Nyugodjék meg, teringettét, itt nem lehet éhen halni!

Azzal a hágcsót felhúzta, s az ablakot becsukta.

D’Artagnan szemügyre vette a szobát.

Soha harciasabb s ugyanakkor előkelőbb lakást nem látott: minden sarokban haditrófeák, szemnek-kéznek mindenféle kardokat kínálók, a falon négy nagy festmény, Lorraine, Richelieu, Lavalette bíborosok és a bordeaux-i érsek, mindegyikük harci ruhában. Ezenkívül viszont mi sem árulta el, hogy abbé lakik benne; kárpitja damaszt, szőnyegei Alençonból valók, az ágy meg csipkés ágyneműivel és takaróival sokkal inkább olyan, mint egy szép-asszonyé, semmint olyan férfiúé, ki fogadalmat tett, hogy önmegtartóztatással, önsanyargatással érdemli ki az üdvösséget.

- Bámulja az odúmat? - mondta Aramis. - Bocsásson meg, kedvesem. Mit tehetnék? Úgy lakom, mint egy karthauzi. De mit keres a szemével?

- Azt, aki a hágcsót leeresztette; senkit se látok, márpedig a hágcsó magától le nem ereszkedett.

- Nem, Bazin volt az.

- Vagy úgy! - mondta D'Artagnan.

- De - folytatta Aramis - az én Bazinom jól nevelt legény, s látván, hogy nem egyedül jövök fel, tapintatosan elvonult. Üljön le, kedvesem, s beszélgessünk.

Ezt mondván, öblös karszéket tolt D'Artagnan felé, s az kényelmesen elterpeszkedett benne.

- Először is, ugyebár, velem vacsorázik? - kérdezte Aramis.

- Hogyne, ha szívesen lát - mondta D'Artagnan -, sőt, nagy örömömre szolgálna, mi tagadás; az utazástól farkasétvágyam támadt!

- Ó, szegény barátom! - mondta Aramis. - Sovány kosztot talál, hisz váratlan vendég.

- Tán csak nem az a bizonyos éhkopp-palacsinta fenyeget, ürömmártással? Vagy nem így nevezte a spenótfőzeléket annak idején?

- No, azért van rá némi remény - mondta Aramis -, hogy Isten és Bazin segedelmével valami jobbat is találunk a derék jezsuita atyák éléskamrájában! Bazin barátom, jöjjön csak! - kiáltott ki.

Az ajtó kinyílt, s Bazin betoppant; de amint észrevette D'Artagnant, akkorát üvöltött, hogy segélykiáltásnak is bevált volna.

- Kedves Bazin - mondta D'Artagnan -, örömmel tapasztalom, milyen lelki nyugalommal hazudik még a templomban is!

- Uram - jelentette ki Bazin -, a derék jezsuita atyáktól azt tanultam, szabad hazudni, ha az ember jó szándékkal hazudik.

- Jól van, jól van, Bazin - avatkozott közbe Aramis. - D'Artagnan úr mindjárt éhen hal, de én magam is, adjon hát valami vacsorát, amilyen jót csak adhat, s jó bort hozzon fel, legkivált!

Bazin engedelmessége jeléül meghajolt, sóhajtott egy hatalmasat s kiment.

- Most, hogy végre magunkban vagyunk, kedves Aramisom mondta D'Artagnan, s szemét a szobáról lakójára fordította, s a berendezésen kezdett vizsgálódását annak ruháján fejezte be -, mondja meg, honnét az ördögből jött, mikor a Planchet háta mögé pottyant?

- Ej, hát amint láthatta, egyenest az égből!

- Az égből! - csóválta a fejét D'Artagnan. - Nem úgy fest, mint aki onnét jön, hanem mint aki oda igyekszik!

- Barátom - mondta Aramis oly elbizakodott arckifejezéssel, milyent D'Artagnan sosem észlelt rajta testőrkorában -, ha nem is az égből, de legalábbis a Paradicsomból: s e kettő nagyon hasonlatos.

- Akkor hát a tudósok végre megvilágosodtak - állapította meg D'Artagnan. - Mindmáig nem tudtak megegyezni a Paradicsom pontos helyében; némelyek az Ararát hegyére tették, mások a Tigris s az Eufrátesz közé; úgy látszik, túl messze keresték, mikor pedig itt van, egészen közel. A Paradicsom tehát itt keresendő Noisyle-Secben, a párizsi érsek őeminenciája kastélya

területén. S belőle nem az ajtón, hanem az ablakon a kijárás; nem holmi előcsarnok márványlépcsőjén ereszkednek le, hanem egy hársfa ágbogain, s a lángpallosú angyal, aki őrzi, úgy látom, égi Gábriel nevét a földi Marcillac herceg nevére változtatta.

Aramis kacagásra fakadt.

- Még mindig a régi, vidám cimbora, kedvesem - mondta -, s nem hagyta cserben szellemes gascogne-i humora. Bizony, van valami abban, amit mond; csak nehogy azt találja hinni, hogy Longueville-nébe vagyok szerelmes!

- Isten ments! - mondta D'Artagnan. - Miután oly sokáig volt szerelmes Chevreuse hercegnébe, szívét nem volna képes az ő leghalálosabb ellenségének ajándékozni.

- Ez így is van - mondta Aramis közönyös arccal -, bizony, a szegény hercegnőt nagyon szerettem valaha, s annyi igazsággal tartozunk neki, hogy nagy hasznunkra volt; de, Istenem, el kellett hagynia Franciaországot! Durva ellenfél volt ez az átkozott bíboros! - folytatta Aramis, s a néhai miniszter arcképére futó pillantást vetett. - Parancsot adott, hogy fogják el, s vigyék a loches-i várkastélyba; becsületemre, leüttette volna a fejét, mint Chalais-nak, Montmorencynak és Cinq-Marsnak; férfinak öltözve menekült, komornájával, a szegény Kettyvel; amint hallottam, furcsa kalandja is esett valamilyen faluban, már nem tudom, milyen nevű pappal, akitől szállást kért, s aki, csak egy szobája lévén, felajánlotta, ossza meg vele. Mert a drága Marie a férfiruhát hihetetlen ügyesen viselte. Csak egy nőt ismerek még, aki ilyen ügyesen viseli, de írtak is róla gúnydalocskát:

Laboissière, mondsza...

- Tudja ezt a dalt?

- Nem én, dalolja el, barátom!

És Aramis rágyújtott, amúgy legényesen:

Laboissière, mondsza hát,
nem festek én jól férfimezbe?
- Úgy lovagol, az angyalát,
mint senki más a regimentbe.
És úgy feszít
az alabárdosok sorában,
s a gárdatisztek táborában,
mint egy kadét.

- Bravó! - kiáltott D'Artagnan. - Még mindig pompásan énekel, kedves Aramisom, s megállapítom, hogy a misézés nem tette tönkre a hangját.

- Tudja, kedves barátom - mondta Aramis -, testőrkoromban a lehető legritkábban álltam őrségben; most, hogy abbé vagyok, a lehető legkevesebbszer mondok misét. De térjünk csak vissza a szegény hercegnére.

- Melyikre? Chevreuse-nére vagy Longueville-nére?

- Mondtam már, kedves barátom, hogy az égvilágon semmi sem volt köztem s Longueville-né között, némi kacérkodás talán, semmi több. Tehát a szegény Chevreuse hercegnéről beszélek. Látta-e őt, mikor Brüsszelből visszatért, a király halála után?

- Hogyne, természetes, s még nagyon szép volt akkoriban.

- Az - mondta Aramis. - Én is találkoztam vele akkortájt; kiváló tanácsokat adtam neki, de nem fogadta meg; egyre hajtogattam, hogy Mazarin a királyné szeretője; nem akarta elhinni nekem, mondván, ismeri Ausztriai Annát: és sokkal kevélyebb, semhogy egy sehonnaiba szeressen bele. Közben azután szépen belekeveredett Beaufort herceg hálójába, Beaufort-t a sehonnai börtönbe vetette, Chevreuse-nét pedig száműzte.

- Tudja-e - kérdezte D'Artagnan -, hogy engedélyt kapott a visszatérésre?

- Tudom, sőt azt is, hogy visszatért... Még újra elkövet valami ostobaságot.

- Ugyan! Ez alkalommal csak megfogadja tanácsait!

- Haj, ez alkalommal nem találkoztunk - mondta Aramis -: nagyon megváltozott.

- Nem úgy, mint maga, kedves Aramis, mert maga mindig ugyanaz; ugyanaz a szép fekete haja, elegáns alakja, nőies keze, mely lám, bámulatos prelátus-kézzé finomult!

- Hát igen, ez igaz - mondta Aramis -, sokat ápolom magam. Tudja, barátom, öregszem, maholnap harminchét éves vagyok.

- Hallgasson ide - mondta D'Artagnan somolyogva -, ha már találkoztunk, állapodjunk meg valamiben: hogy a jövőben milyen idősek leszünk?

- Hogy érti ezt? - nézett nagyot Aramis.

- Úgy - mondta D'Artagnan -, hogy hajdanán én voltam magánál két-három évvel ifjabb; de ha nem tévedek, a negyvenet is már alaposan megütöttem.

- Ugyan! - csodálkozott Aramis. - Akkor hát én tévedek, mert hisz maga, barátom, mindig kiváló matematikus volt. Tehát a maga számítása szerint negyvenhárom éves lehetek! A rossznyavalyába, kedvesem! Csak el ne mondja a Rambouillet-palotában, ez fájna nekem.

- Legyen nyugodt - mondta D'Artagnan -, nem is járok oda.

- De lám csak - kiáltott fel Aramis -, mit csinálhat az a barom Bazin? Bazin! Igyekezzék hát, tökfej uram! Éhen-szomjan itt megveszünk!

Bazin, ki éppen most állított be, magasba emelte egy-egy palackkal felfegyverzett két kezét.

- Készen vagyunk-e valahára, hé? - kérdezte Aramis.

- Hogyne, uram, rögtön - mondta Bazin -, de hát kellett hozzá egy kis idő, hogy felhozzam a...

- Mert mindig a vállán érzi sekrestyéslebernyegét - vágott szavába Aramis -, s minden idejét breviárium-olvasással tölti. De figyelmeztetem, ha a kápolnák holmijainak tisztogatása miatt elhanyagolnád kardom fényesítését, valamennyi szentképedből máglyát rakok, s elevenen megégetlek rajta!

Bazin felháborodva vetett keresztet a kezében tartott flaskóval. D'Artagnan pedig, jobban csodálkozva, mint valaha, D'Herblay abbé hanghordozásán s viselkedésén, mely a testőr Aramis hangjának, viselkedésének épp ellentéte volt, tágra nyílt szemmel állt barátja előtt.

Bazin damasztabrosszal sürgősen asztalt terített, s erre az abroszra annyi ropogós, illatos holmit rakott, hogy D'Artagnannak tátva maradt a szája.

- Mi az, talán várt valakit? - kérdezte.

- Hát!... Mindig jöhet valaki; azonkívül tudtam, hogy keresett.

- Kitől?

- Bazin mestertől, aki magát az ördögnek nézte, barátom, s ide nyargalt, hogy figyelmeztessen a lelkemet fenyegető veszélyre, ha újra olyan rossz társaságba keveredném, amilyen egy testőrhadnagy.

- Jaj uram!... - nyögött fel Bazin, s könyörögve az égre emelte összefont kezét.

- Csak semmi szemforgatás! Tudja, hogy ezt nem szeretem. Jobbat cselekszik, ha ablakot nyitván leenged egy sült csirkét, egy cipót s egy flaska bort Planchet barátjának, ki belepusztul a folytonos tapsolásba.

Csakugyan: Planchet, miután a lovaknak szénát és zabot adott, visszajött az ablak alá, idestova egy órája, s a megbeszélt jelt kétszer-háromszor is megismételte ottan.

Bazin engedelmeskedett, a mondott három tárgyat egy madzag végére kötözte, s leengedte Planchet-nak, akinek több se kellett, tüstént indult velük a fészer alá.

- Most pedig vacsorázzunk - mondta Aramis.

A két cimbora asztalhoz ült, s Aramis a csirkék, foglyok, sonka felvagdalásához valóságos ínyesmesteri ügyességgel látott hozzá.

- A kutyafáját, de jól táplálkozik! - mondta D'Artagnan.

- Nem panaszkodhatom. A böjtös napok alól felmentésem van Rómától, a koadjutor úr járta ki, egészségem miatt; azonkívül szakácsnak Lafollone ex-szakácsát fogadtam meg, emlékszik, a bíboros régi barátjáét, aki nagy ínyenc volt, s minden asztali áldása így hangzott: „Én Istenem! add, hogy jól megemészthessem, amit oly jóízűen megettem!"

- Ami nem akadályozta, hogy gyomorrontásban haljon meg! - mondta nevetve D'Artagnan.

- Hát bizony - jegyezte meg fásult arccal Aramis -, sorsát senki sem kerülheti el.

- De kérdeznék valamit, s előre bocsánatot kérek érte - mondta D'Artagnan.

- Csak nyugodtan; jól tudja, hogy köztünk nem lehet titok.

- Jól látom, hogy gazdag ember lett?

- Dehogy lettem, Istenem! Évi tizenkétezer frankot keresek, nem számítva egy kisebb, ezertalléros javadalmat, melyet a Hercegúr juttatott nekem.

- S ezt a terítéket mivel keresi meg? - kérdezte D'Artagnan. - A költeményeivel?

- Nem, a versírásról lemondtam, kivéve egy-egy bordalt nagy néha, vagy gáláns szonettet, ártatlan epigrammát; szentbeszédeket írok, kedvesem.

- Szentbeszédeket?

- Az ám, mégpedig csodálatosakat, ha hiszi, ha nem! Legalábbis úgy látom.

- S maga is mondja el őket?

- Nem, eladom.

- Kinek?

- Azoknak a rendtársaknak, kik nagy hitszónokok szeretnének lenni.

- Valóban? S magát nem kísértette meg ez a dicsőség?

- De meg, kedvesem, csakhogy a természet elnyomta. Mikor a szószéken vagyok, s véletlenül rám tekint egy szépasszony, én is reá; ha mosolyog, mosolygok én is. S aztán bolondokat beszélek: ahelyett, hogy a gyehenna gyötrelmeit ecsetelném, a Paradicsom pompáiról papolok.

Például a Marais-beli Saint-Louis templomban is mi történt velem: egy ficsúr az arcomba röhögött, mire én a beszédet félbeszakítottam, s közöltem vele, hogy hülye. A hívek kitódultak, köveket kapdostak fel; közben azonban oly szerencsésen változtattam a jelenlevők hangulatán, hogy végül őt kövezték meg. Igaz, hogy másnap meglátogatott, azt hívén, hogy olyan abbéval van dolga, mint a többi.

- S e látogatás eredménye mi lett? - kérdezte D'Artagnan, s kacagtában az oldalát fogta.

- Az lett, hogy másnapra találkozást beszéltünk meg a Royale téren. De, istenuccse, erről maga is tud valamit!

- Az a pimasz lett volna, akivel szemben párbajsegédje voltam? - kérdezte D'Artagnan.

- Pontosan. Látta, hogyan intéztem el.

- Belehalt?

- Nem tudom. Mindenesetre feloldozást adtam neki, *in articulo mortis*[31] Épp elég a testet megölni, a lélek hadd éljen!

Bazin kétségbeesett mozdulattal jelezte, hogy ha helyesli is ezt a morált, a hangot, melyen kifejezték, nagyon helyteleníti.

- Bazin, barátom, nem veszi észre, hogy a tükörben látom magát! Nem megtiltottam egyszer s mindenkorra minden helyeslést vagy tiltakozást? Tehát legyen szíves, szolgálja fel a spanyol bort, s térjen szépen nyugovóra. Különben is, D'Artagnan barátom valami titkosat akar nekem mondani. Nemde, D'Artagnan?

D'Artagnan rábólintott, s Bazin, miután a spanyol bort az asztalra tette, visszavonult.

A két jó barát, magára maradva, egy pillanatig szótlanul ült ott egymással szemben. Aramis mintha édesdeden ejtőzött volna. D'Artagnan a mondókájára készült. Felváltva, mikor a másik nem nézett oda, hol egyik, hol másik kockáztatott meg egy-egy pillantást.

Elsőnek Aramis törte meg a csendet.

[31] A halál pillanatában.

11
A két paprikajancsi

- Mire gondol, D'Artagnan - kérdezte -, milyen gondolatra mosolyog?

- Azon tűnődöm, kedvesem, hogy mikor testőr volt, minduntalan abbésdit játszott, s most, hogy abbé, úgy látom, erősen testőrködik![32]

- Ez igaz - mondta nevetve Aramis. - Az ember furcsa állat, ugye tudja, kedves D'Artagnan, csupa ellentét alkotja. Amióta abbé vagyok, már csak csatákról álmodom.

- Ez meglátszik a berendezésén: tele van változatos ízlésű, igen súlyos pallosokkal. Még mindig olyan jól vív?

- Én? Úgy vívok, ahogy maga vívott annak idején, talán még jobban. Egész nap egyebet se csinálok.

- És kivel?

- Egy kiváló vívómesterrel, aki itt él.

- Hogyhogy itt?

- Itt bizony, a kolostorban, kedvesem. Van minden a jezsuita kolostorban.

- Maga tehát megölte volna Marcillac urat, ha egyedül jön, s nem húsz lovas élén?

- Feltétlenül - mondta Aramis -, sőt húsz lovasa élén is, ha a felismerés kockázata nélkül ránthattam volna kardot.

„Isten bocsá! - mormolta magában D'Artagnan -, azt hiszem, gascogne-ibb lett még nálam is!"

Aztán hangosan:

- Nos, kedves Aramis, azt kérdezi, miért jöttem?

- Nem kérdezem én - mondta Aramis finom arckifejezéssel -, de várom, hogy megmondja.

- Nos hát, hogy Marcillac megölésének egyetlen módját felajánljam, akármilyen herceg is, amikor magának jólesik!

- Lám csak, lám! - mondta Aramis. - Egészen jó gondolat!

- Ajánlom hát, hogy éljen is vele. Mert nézzük csak: ezertalléros javadalmával meg a tizenkétezer frankkal, amit szentbeszéd-árulással szerez: gazdag-e? Feleljen őszintén.

- Én? Koldus vagyok, mint Jób, s ha minden zsebemet-ládámat is kikutatnám, nem hinném, hogy száz aranyat találnék!

„Száz aranyat, a kutyafáját, s még azt mondja, koldus, mint Jób - morfondírozott magában D'Artagnan. - Ha nekem mindig volna ennyi, Krőzusnak érezném magam!"

Aztán hangosabban:

- Nagyralátó?

---

[32] Célzás arra, hogy Gaspard de Coligny annak idején olyan szerelmes volt Longueville hercegnébe, hogy párbajban életét adta érte; és Aramis most ugyanúgy az életét kockáztatja.

- Mint Enkeladész[33].

- Akkor hát, barátom, olyasmit hozok, amitől gazdag, hatalmas lehet, s kedvére tehet mindent, amit akar.

Aramis homlokán valami felhő árnyéka suhant át, gyorsan, mint az augusztusi búzatábla fölött suhanók; de bármily futó volt is, D'Artagnan észrevette.

- Hadd halljam - mondta Aramis.

- De előbb még egy kérdést. Foglalkozik politikával?

Aramis szemében éppoly gyors villám cikázott, amilyen gyors az a felhőárnyék volt a homlokán, de mégsem annyira gyors, hogy D'Artagnan észre ne vegye.

- Nem - felelte.

- Akkor minden ajánlat kapóra jön magának, mivelhogy jelenleg nincs más gazdája Istenen kívül - mondta nevetve a gascogne-i.

- Lehetséges.

- Gondolt-e olykor, kedves Aramis, ifjúságunk nevetgélve, iddogálva, verekedve eltöltött szép napjaira?

- Hogyne, természetesen, s nem is egyszer sírom őket vissza. Haj, boldog idő volt, delectabile tempus!

- Nos, kedves barátom, ez a boldog idő újjáéledhet, e szép napok visszatérhetnek! Megbízást kaptam, hogy keressem meg társaimat, s magán akartam kezdeni, ki társaságunknak lelke volt.

Aramis meghajolt, inkább udvariasan, mint meghatottan.

- Újra beleártsam magam a politikába? - mondta elhaló hangon, s karszékében hátravetette magát. - Jaj, kedves D'Artagnan, nem látja, milyen szabályosan s kényelmesen élek! A hatalmasok hálátlanságából kaptunk már kóstolót, tudhatja!

- Ez igaz - mondta D'Artagnan -, de talán a hatalmasok megbánják hálátlanságukat.

- Ebben az esetben - mondta Aramis - más volna a helyzet. Hiszen minden bűnre lehet bűnbocsánat. Egyébként egy ponton igaza van, éspedig: ha egyszer kedvünk támadna újra beleártani magunkat az állam ügyeibe, ennek az ideje, azt hiszem, elérkezett.

- Honnét tudja maga, aki politikával nem foglalkozik?

- Hát Istenem, ha én magam nem is, de olyan világban élek, ahol foglalkoznak vele. Mikor még verselgettem, s persze szerelmeskedtem is, kapcsolatba kerültem Sarasin úrral, aki a Conti embere; Voiture-rel, aki a koadjutoré és Boisrobert-ral[34], ki, mióta Richelieu bíboros nincs többé, senkié sem, vagy mindenkié, ahogy tetszik; vagyis a politikától nem maradtam teljesen érintetlen.

- Sejtettem - mondta D'Artagnan.

---

[33] A görög mitológiában az istenek ellen lázadó titánok egyike

[34] *Sarasin* (1614-1654) költő, drámaíró, esszéista, tagja a Rambouillet palotabeli értelmiségi társaságnak; *Voiture* (1597-1648) író és költő, a Francia Akadémia tagja; szellemes ember, levelei irodalmi értékűek; *Boisrobert* (1592-1662) költő, a Francia Akadémia első tagjai közé tartozik, mi több, ő sugalmazta Richelieu-nek az Akadémia alapításának gondolatát.

- Egyébként, kedves barátom, amit most mondani fogok, tartsa csak amolyan remetebeszédnek, visszhang módján fecsegő ember szavának, ki egyszerűen szajkózza, amit hallott - folytatta Aramis. - Azt hallottam, hogy Mazarint mostanában nagyon nyugtalanítják a fejlemények. Mintha nem engedelmeskednének neki oly hajbókolva, miként madárijesztőnknek, a boldogult bíborosnak hajdanán, kinek arcképét látja itt; mert akármit mondjanak is, meg kell adni, nagy ember volt!

- Ebben nem mondok ellent, kedves Aramis, hisz ő csinált belőlem hadnagyot.

- Kezdetben szívvel-lélekkel a bíboros oldalán álltam; gondoltam, egy minisztert sosem szeretnek, de ha valóban oly zseniális, mint hírlik, előbb-utóbb diadalmaskodik ellenfelein, és rettegni fogják, ami, nézetem szerint, talán többet ér, mint ha szeretnék.

D'Artagnan bólintással jelezte, hogy e kétes értékű maximával teljesen egyetért.

- Igen - folytatta Aramis -, kezdetben ez volt a véleményem, lévén azonban teljesen járatlan ilyesmiben, a hivatásommal járó alázatosság megköveteli, hogy ne a magam véleményére hagyatkozzam, hát kérdezősködtem. Nos, kedves barátom...

- Nos? - kérdezte D'Artagnan.

- Nos - folytatta Aramis -, meg kell aláznom önfejűségemet, s be kell vallanom, hogy tévedtem.

- Igazán?

- Bizony! Kérdezősködtem, amint már mondottam, s hát mit feleltek többen is, más-más ízlésű és törekvésű emberek: Mazarin egyáltalán nem zseni, mint hittem.

- No még ilyet! - mondta D'Artagnan.

- Nem bizony. Egy senki, aki azelőtt Bentivoglio bíboros szolgája volt, s ármány nőttette naggyá; jöttment, senkiházi, ki Franciaországban csak átal-utakon járhat. Sok aranyat harácsol össze, eltékozolja a király jövedelmét, s minden járadékot magának fizettet, amiket a boldogult bíboros mindenkinek fizetett, de egy percig sem fog a legerősebb, a legnagyobb, a legtiszteltebb jussán kormányozni. Azonkívül úgy rémlik, sem viselkedése, sem lelke szerint nem nemesember ez a miniszter, inkább amolyan paprikajancsi: Pulcinella vagy Pantaleone. Maga ismeri? Mert én nem ismerem.

- Tyű - mondta D'Artagnan -, van némi igazság abban, amit mondott.

- Akkor hát, kedves barátom, csak büszke lehetek rá, hogy hála bizonyos éleslátásnak, mellyel megáldattam, véleményem a magáéval, ki az udvarban él, megegyezik.

- Igen, de csak őróla beszélt, s nem a pártjáról és támaszairól.

- Ez igaz. A királyné mellette van.

- S ez nem kis dolog, azt hiszem.

- De a király nincs mellette!

- Gyermek!

- Gyermek, de négy év múlva nagykorú.

- Ez a jelen.

- Igen, de nem a jövő, és még a jelenben sincs mellette sem a parlament, sem a nép, vagyis a pénz; és nincs mellette a nemesség sem, a főurak sem, vagyis a kard.

D’Artagnan csak vakargatta füle tövét, kénytelen volt beismerni, hogy a vélekedés nemcsak alapos, de igaz is.

- Látja, szegény barátom, még mindig a régi éleslátással rendelkezem. Lehetséges, hogy tévedés volt ily nyíltan beszélnem, mert maga mintha Mazarin felé hajlana.

- Én? - tiltakozott D’Artagnan. - Én? Mi sem áll tőlem távolabb!

- Valamilyen megbízatásról beszélt.

- Megbízatásról beszéltem volna? Akkor tévedtem. Nem, csak arra gondoltam, amit maga is mondott: a helyzet, íme, zavarodik. Nos hát, dobjunk tollat a szélbe, menjünk arra, amerre a szél viszi, s kezdjük elölről a kalandos életet! Fogjunk össze újra, nem a szívünkkel, hisz szívünkben sosem is szakadtunk el, hanem szerencsénkkel és bátorságunkkal. Az alkalom kedvező, hogy gyémántnál értékesebb dolgot is szerezzünk!

- Igaza van, D’Artagnan, mindig igaza! - folytatta Aramis. Bizonyíték rá, hogy én is ilyesmire gondoltam; csakhogy nekem, ki nélkülözöm a maga nyugtalan és termékeny képzelőerejét, sugalmazták; manapság mindenkinek támaszokra van szüksége; ajánlatokat kaptam, hajdani hőstetteink még nem merültek feledésbe, s miért kertelnék magának: a koadjutor üzent nekem.

- Gondy úr, a bíboros ellensége! - kiáltott fel D’Artagnan.

- Nem: a király barátja - mondta Aramis -, a király barátja, értse meg! Arról van hát szó, hogy a királyt kellene szolgálni, ami nemesi kötelesség!

- De a király Mazarinnal tart, barátom!

- Valójában nem jószántából: színből, de nem szívből, s éppen ez a csapda, melyet a király ellenségei a szegény gyermeknek állítanak!

- Az ám! De hisz ez egyszerűen polgárháború, amit itt ajánl, cimbora!

- Háború, a királyért.

- De a király annak a hadseregnek áll majd az élén, mely Mazarinért küzd.

- De szívvel ama másik mellett áll, melynek Beaufort lesz a parancsnoka.

- Beaufort? Az Vincennes-ben van.

- Beaufort-t mondtam? - kérdezte Aramis; majd így folytatta: - Beaufort, vagy valaki más, Beaufort, vagy a Hercegúr.

- De hisz a Hercegúr a hadsereghez áll majd, ő mindenestül a bíborosé.

- No, no! - mondta Aramis. - Most éppen valami civakodás van köztük. Egyébként, ha nem a Hercegúr, akkor Gondy...

- De Gondyból bíboros lesz, most kérik neki a lila kalpagot.

- Talán nincsenek harcos bíborosok? - kérdezte Aramis. - Ihol csak itt körülöttünk is, négy hadvezér-bíboros, akik Guébriant-nal és Gassionnal is felértek.

- Mégis: egy púpos generális![35]

---

[35] Retz bíboros nem volt púpos; Dumas félreérthetett egy korabeli krónikát, amely „rossz alakú”-nak nevezi.

- Páncélja alatt nem látszik majd a púpja. Egyébként jusson eszébe, hogy Nagy Sándor sánta volt, s Hannibál félszemű.

- Lát-e nagyobb előnyöket ezen az oldalon? - kérdezte D'Artagnan.

- Látom a hatalmas hercegek támogatását.

- Akiket a kormány majd proskribál.

- S a parlament meg a forradalom ezt semmissé teszi.

- Minden úgy alakulhatna, ahogyan mondja, ha sikerülne a királyt az anyjától elválasztani.

- Talán sikerülni fog.

- Soha! - kiáltott fel D'Artagnan, most már visszatérve meggyőződéséhez. - Magára hivatkozom, Aramis, ki éppoly jól ismerte Ausztriai Annát, mint jómagam. Azt hiszi, egy pillanatra is el tudná felejteni, hogy a fia az ő biztonsága, palladiuma, tekintélyének, vagyonának s életének záloga? Az kellene, hogy vele együtt a hercegek oldalára álljon, faképnél hagyván Mazarint; de maga bárkinél jobban tudja, milyen nyomós okok miatt nem fogja soha cserbenhagyni!

- Lehet, hogy igaza van - mondta révetegen Aramis -, tehát nem állok kötélnek.

- Nekik nem - mondta D'Artagnan -, de nekem?

- Senkinek. Pap vagyok, mi közöm a politikához? Breviáriumot sem olvasok; van egy kis társaságom, huncut-kellemes papok, bájos asszonyok; minél zavarosabb lesz a világ, annál kisebb botrányt keltenek kilengéseim. Vagyis minden a legjobban halad, anélkül, hogy bármibe is beleártanám magam; s nyilván nem is fogom beleártani.

- Nos hát, barátom - mondta D'Artagnan -, filozófiája meggyőz, s istenuccse, nem tudom, a nagyravágyás micsoda ördöngös legye csípett meg; állásom van, megélek belőle; a jámbor Tréville halála után, ki már erősen öregszik, kapitány lehetek; nagyon szép marsallbot ez egy gascogne-i nemesúrfinak, s érzem, hogyan vonzódom e szerény, de mindennapi kenyérhez: kalandok keresése helyett biz' én elfogadom Porthos meghívását, elmegyek vadászgatni a birtokára... Tudja, hogy Porthosnak birtoka van?

- Hogyne tudnám! Tíz négyzetmérföldnyi erdő, mocsár és szakadék; hegynek s völgynek ura, s hűbérúri jogokért pereskedik a noyoni érsekkel.

„Remek - gondolta D'Artagnan -, csak ezt akartam tudni! Porthos Picardiában van."

Aztán, fennhangon:

- S újra a Du Vallon nevet használja?

- A De Bracieux-t is hozzátoldta, valami régi báróság nevét!

- Úgyhogy láthatjuk még bárónak is?

- Semmi kétség! Kiváltképp Porthos báróné lesz csodálatos!

A két jó barát nagyot kacagott.

- Tehát - folytatta D'Artagnan - nem akar a mazarinistákhoz állni?

- Sem maga a herceghez?

- Nem. Akkor hát senkihez se álljunk, s maradjunk jó barátok; ne legyünk bíborosisták, se frondőrök!

- Úgy van - mondta Aramis -, legyünk csak testőrök.

- Még a csuhácskában is - jegyezte meg D'Artagnan.

- Főként a csuhácskában! - helyesbített Aramis. - Ez teszi igazán vonzóvá!

- Akkor hát, Isten áldja - mondta D'Artagnan.

- Nem marasztalom, kedvesem - mondta Aramis -, tekintve, hogy nem tudnám hová fektetni, hacsak méltatlanul fel nem ajánlanám Planchet fészerének a felét.

- Párizs különben is alig három mérföldnyire; a lovak pihentek, s egy óra alatt otthon vagyok.

S utolszor még töltött magának.

- Régi jó időnkre - mondta.

- Arra - mondta Aramis -, csak az a kár, hogy múlt idő... fugit irreparabile tempus...5[36]

- Ugyan! - mondta D'Artagnan. - Hátha még visszatér! Akárhogy is, ha szüksége van rám, megtalál a Gödölyében, a Tiquetonne utcában.

- Engem pedig a jezsuiták kolostorában: reggel hattól este nyolcig, a kapun át; este nyolctól reggel hatig, az ablakon át.

- Isten áldja, barátom!

- Ohó, nem válunk el csak így, hadd kísérjem ki. - És fogta kardját, köpenyét.

„Meg akar róla bizonyosodni, hogy valóban elmegyek-e" - gondolta D'Artagnan.

Aramis füttyentett Bazinnak, de Bazin aludt az előszobában a vacsora maradványai felett, s Aramis kénytelen volt a fülénél fogva felrázni.

Bazin szétcsapta a karját, szemét dörzsölte, s megpróbált újra elaludni.

- Gyerünk, gyerünk, hétalvó uram, gyorsan a létrát.

- De hiszen - mondta Bazin, s akkorát ásított, hogy majd kiakadt az állkapcsa - az ablakban maradt!

- A másikat, a kertészét! Nem láttad, hogy D'Artagnan úr mily bajosan mászott fel? Most még bajosabban fog leereszkedni?!

D'Artagnan épp azon volt, hogy eloszlassa Aramis ebbéli aggodalmait, mikor hirtelen eszébe jutott valami, és inkább hallgatott.

Bazin keserves sóhajtással indult a létráért. Néhány pillanat múlva jó erős létra támaszkodott az ablakhoz.

- Ez már igen! - mondta D'Artagnan. - Ezt már nevezhetjük közlekedési eszköznek, egy ilyen lajtorján feljöhet akár egy asszony is!

Aramis tekintete mintha barátja szívének legmélyéig hatolt volna, kifürkészni gondolatát; de D'Artagnan bámulatos ártatlan képpel állta ezt a pillantást.

És aztán mindjárt a létra legfelső fokára lépett, s indult lefelé.

Egy pillanat múlva lent volt. Bazin mellesleg az ablakban maradt.

- Maradj ott - mondta Aramis -, mindjárt visszajövök.

---

[36] Megállíthatatlanul szalad az idő.

Elindultak a fészer felé; közeledtükre Planchet előjött, a két lovat kantárszáron vezetve.

- Ez már beszéd! - mondta Aramis. - Végre egy buzgó s éber szolga! Nem olyan, mint a rest Bazin, ki semmire se használható, mióta Isten szolgája lett. Jöjjön utánunk, Planchet, a falu végéig eldiskurálunk.

A két jó barát csakugyan így ment végig, közömbös dolgokról társalogván, az egész falun; de az utolsó házaknál így szólt Aramis:

- Menjen hát, kedves barátom, folytassa hivatását, s ha a szerencse magára mosolyog, ne szalassza el; ne feledje, hogy a szerencse kurtizán, s eszerint bánjék vele; ami engem illet, én megmaradok az alázatosságban és tespedtségben. Isten áldja!

- Tehát jól meggondolta - kérdezte D'Artagnan -, s amit ajánlottam, egy cseppet se vonzza?

- Ellenkezőleg, nagyon is vonzana - mondta Aramis -, ha olyan ember volnék, mint a többi, de, még egyszer mondom, ellentétek ötvözete vagyok: amit ma gyűlölök, holnap imádni fogom és vice versa. Be kell látnia, hogy nem csaphatok fel úgy, mint például maga, kinek kialakult elvei vannak.

„Hazudsz, alamuszi - gondolta D'Artagnan -, ellenkezőleg, te vagy az egyetlen, aki tudsz magadnak célt találni, s titokban feléje haladsz."

- Isten áldja hát, kedvesem - folytatta Aramis -, köszönöm a jó szándékot, s kivált a jelenléte ébresztette kedves emlékeket!

Megölelték egymást. Planchet már nyeregben volt. D'Artagnan is lóra pattant, s aztán még egyszer kezet szorítottak. A két lovas sarkantyúba kapta lovát, s eltávolodtak Párizs felé.

Aramis ott állt mozdulatlanul a kövezeten, míg csak el nem tűntek előle.

Azonban alig kétszáz lépésnyire D'Artagnan hirtelen megállt, leugrott, a gyeplőt Planchet karjára dobta, a nyeregtáskából elővette pisztolyait, s az övébe dugta.

- Mi baj, uram? - kérdezte döbbenten Planchet.

- Az, hogy bármilyen ravasz is, arról szó sem lehet, hogy lóvá tegyen! Maradj itt, s ne mozdulj; csak éppen húzódj az útfélre, s várj!

Azzal D'Artagnan átugrott az út menti árkon, s nekivágott a mezőnek, mintha meg akarná kerülni a falut. A Longueville-né szállása s a jezsuita kolostor között észrevett volt egy sövény kerítette tisztást.

Egy órával azelőtt vajmi bajosan találhatott volna ide vissza, de a hold felkelt, s noha időnként eltakarták is a fellegek, az ember még az ilyen sötétedések alatt is látott annyira, hogy meglelje az utat.

D'Artagnan tehát visszatalált e sövényhez, s megbújt mögötte. Elmenőben amaz ablak alatt, mely mögött az imént leírt esemény történt, feltűnt neki, hogy az ablak újra kivilágosodott, pedig meggyőződése volt, hogy Aramis még nem tért haza, mikor pedig hazatér, nem egyedül fog hazatérni.

És csakugyan, néhány pillanat múlva közeledő lépéseket hallott, és halk beszélgetés foszlányait.

A sövény elején a lépések megálltak.

D'Artagnan fél térdre ereszkedett, s rejtekhelyül a sövény legsűrűbb részét választotta.

Ebben a pillanatban, D’Artagnan legnagyobb csodálkozására, két férfi jelent meg; de csodálkozása hamarosan megszűnt, mert selymes, dallamos hangok csengését hallotta: az egyik férfi lovagruhába bújt nő volt.

- Legyen nyugodt, kedves Reném, ilyesmi többé nem fordulhat elő - mondta a selymes hang -; egyfajta alagútra bukkantam, az út alatt vezet, s elég felemelnünk egy kőlapot a kapu előtt, hogy kijáratot találjon.

- Ó - hangzott a másik hang, melyben Aramiséra ismert -, lelkemre mondom, hercegnő, hogy ha nem a becsületünk függne ezektől az óvintézkedésektől, s ha csak az életemet kockáztatnám...

- Igen, igen, tudom, hogy éppoly bátor és vállalkozó szellemű, mint valami világi ember; de maga nemcsak az enyém, hanem az egész pártunké! Legyen óvatos, meggondolt.

- Mindig engedelmeskedem, asszonyom - mondta Aramis -, mikor ily édes hangon parancsolnak nekem.

És gyöngéden kezet csókolt.

- Jaj - kiáltott fel az édes hangú lovag.

- Mi történt? - kérdezte Aramis.

- Hát nem látja, hogy a szél lekapta a kalapomat?

Mire Aramis a szökevény kalap után vetette magát.

D’Artagnan megragadta az alkalmat, s a sövény gyérebb részén keresett kandikálóhelyet a rejtelmes lovagra. A hold, éppoly kíváncsian, mint a testőr, éppen kibújt egy felhő mögül, s tapintatlan világánál D’Artagnan felismerte Longueville hercegné nagy kék szemét, aranyhaját és nemes arcát.

Aramis, egy kalappal a fején, másikkal a kezében, nevetve jött vissza, s azzal szépen elindultak a jezsuita kolostor felé.

- Jól van - mondta D’Artagnan feltápászkodva s leporolva térdét -, most megfogtalak: frondőr vagy, s Longueville hercegné szeretője!

12
Porthos du Vallon de Bracieux de Pierrefonds uram

Az Aramisnál szerzett értesüléseknek hála, D'Artagnan, ki már addig is tudta, hogy Porthost családneve szerint Du Vallonnak hívják, most tudomásul vette, hogy birtokáról De Bracieux nevet is visel, s e birtok miatt pereskedik a noyoni püspökkel.

Tehát Noyon környékén keresendő e birtok, vagyis valahol Île-de France és Picardia határán.

Útvonalát egykettőre megállapította: egészen Dammartinig megy, ahol az út elágazik, egyik ága Soissons-ba, a másik Compiègne-be vezet; itt majd érdeklődik a Bracieux nevű birtok felől, s a válasz értelmében jobbra vagy balra megy tovább.

Planchet, ki menekülése színterén még nem érezte magát biztonságban, kijelentette, hogy D'Artagnant a világ végére is követné, akár jobbra, akár balra menne. Csupán arra esdekelt régi gazdájának, hogy este induljanak, több biztonságot kínál a sötétség. D'Artagnan ekkor azt javasolta, értesítsék a feleségét, hogy legalább megnyugodjék sorsa felől; Planchet azonban nagy bölcsességgel azt felelte, hogy biztos benne, miszerint hitvese abba még nem hal bele, ha nem tudja, hol van, viszont, ismerve nyelvének szaporaságát, mellyel megáldatott, őt, Planchet-t ölné meg a nyugtalanság, ha az asszony tudná, hol van.

Ezt az érvelést D'Artagnan annyira jónak találta, hogy beadta a derekát, s este nyolc óra tájban, mikor a köd sűrűsödni kezdett az utcákon, elindult a Gödölyéből, s Planchet-val a nyomában kisurrant a fővárosból a Saint-Denis kapun át.

A két utas éjfélkor Dammartinban volt.

Már túl késő volt ahhoz, hogy érdeklődjenek. A Hattyú fogadósa már aludt. D'Artagnan a kérdezősködést másnapra halasztotta.

Másnap hívatta a fogadóst. Afféle ravasz normandiai volt, ki nem mond sem igent, sem nemet, s azt hiszi, bajba keveri magát, ha egyenes választ ad a hozzá intézett kérdésre; mégis, azt vélvén kihámozni válaszából, hogy jobbra kell mennie, D'Artagnan, a meglehetősen homályos felvilágosítás szerint, útnak indult. Reggel kilenckor Nanteuilben volt; itt megállt reggelizni.

A fogadós ezúttal nyíltszívű, derék picardiai volt, ki Planchet-ban földijére ismervén, minden kertelés nélkül megadta neki a kívánt útbaigazítást. A Bracieux nevű birtok néhány mérföldnyire volt Villers-Cotterets-től.[37]

D'Artagnan ismerős volt Villers-Cotterets-ben, mert kétszer is járt ott valaha az udvarral, lévén akkoriban Villers-Cotterets királyi szállás. Meg sem állt hát e városig, s szokott fogadójában szállt meg, vagyis az Arany Delfinben. Itt igen megnyugtató felvilágosítást kapott. Megtudta, hogy Bracieux a várostól négy mérföldnyire van, Porthost azonban a világért sem itt kell keresni. Porthosnak csakugyan volt valami perpatvara a noyoni püspökkel, az övével határos pierrefonds-i birtok miatt, s megunván a sok birtokjogi pereskedést, melyből egy szót sem értett, ennek véget vetendő, megvette Pierrefonds-t, úgyhogy régi nevéhez az újat is hozzábiggyesztette. Most már Du Vallon de Bracieux de Pierrefonds volt a neve, s ott lakott

[37] Itt született 1802-ben Dumas.

új birtokán. Más hírnév, dicsőség híján Porthos nyilván a Carabas márki dicsőségére törekedett.[38]

Az Arany Delfinben másnapig kellett vesztegelni, mert a lovak egy nap alatt tíz mérföldet tettek meg s kimerültek. Igaz, vehettek volna másokat, de hatalmas erdőn kellett átkelniök, s Planchet, emlékszünk rá, nem kedvelte az erdőt éjnek évadján.

Volt még valami, amit Planchet nem kedvelt, éhgyomorral útra kelni; ehhez képest D'Artagnant, mikor felébredt, készen várta a reggeli. Ilyen figyelmesség panaszra igazán nem adott okot. D'Artagnan tehát mindjárt asztalhoz is ült; Planchet pedig, régi foglalkozásában természetesen régi alázatosságát is elővette, s éppoly kevéssé restellte a D'Artagnan hagyta maradékot, miként Motteville-né vagy Fargisné sem azt, amit Ausztriai Anna hagyott az asztalon.

Elég az hozzá, csak nyolc óra tájt indulhattak el. Tévedni nem lehetett, a Villers-Cotterets-ből Compiègne-be menő utat kellett követni, s az erdőből kiérve jobbra tartani.

Szép tavaszi reggel volt, a nagy fákon daloltak a madarak, a tisztásokon széles napsugarak ragyogtak át, mint valami aranyos függönyök.

Máshelyütt a napsugarak alig törték át a sűrű lombot, s a vén tölgyfatörzsek, a lovasok közeledtére hanyatt-homlok menekülő mókusokkal, homályba merültek. A reggeli természetből csak úgy áradt a növények, virágok s levelek szívvidító illata. D'Artagnan, megelégelvén Párizs poshadt bűzeit, arra gondolt, milyen boldog lehet az ember ebben a paradicsomban, ha három egymással érintkező birtok nevét viseli! Majd fejét csóválva mondta magában: „Ha én volnék Porthos, s D'Artagnan eljönne, s azt ajánlaná, amit én fogok neki, tudom Istenem, mit válaszolnék D'Artagnannak!"

Planchet bezzeg mire sem gondolt, emésztett.

Az erdő szélén D'Artagnan felfedezte a mondott utat, s az út végén egy hatalmas hűbérúri kastély tornyait.

- Ejha - suttogta -, ez a kastély, úgy rémlik, az orléans-i hercegek régi ágához tartozott; Porthos Longueville hercegtől szerezte volna?

- Úgy éljek, uram - mondta Planchet -, kitűnően művelt földek! S ha Porthos úr a gazdájuk, gratulálni fogok!

- Rosseb! - mondta D'Artagnan. - Nehogy Porthosnak szólítsd, még Du Vallonnak sem; szólítsd De Bracieux-nek vagy De Pierrefonds úrnak. Különben elpackázod a vállalkozásomat.

Ahogy a kastély közelébe értek, D'Artagnan megállapította, hogy barátjának semmiképp sem lehet ez a lakhelye; a tornyok bármily jól s tegnap rakottaknak látszottak is, repedezettek, úgyszólván kibelezettek voltak, mintha valami fejszés óriás hasogatta volna őket össze.

Az út végére érve D'Artagnan egy csodaszép völgyre tekinthetett alá; mélyén kies tavacska szendergett, néhány elszórt, hol cserép-, hol szalmafedelű házzal a partján, melyek hűbéruruknak egy csinos, IV. Henrik uralkodása elején épült kastélyt látszottak elismerni, főúri szélvitorlákkal a tetején.

D'Artagnannak most már nem volt kétsége, hogy Porthos hajléka áll előtte.

---

[38] Perrault *A csizmás kandúr* című meséjének hőse, kit egyetlen öröksége, egy kandúr macska tett mérhetetlen gazdaggá.

Az út egyenest a csinos kastélyhoz vezetett, mely őséhez, a hegyi várhoz képest olyan volt, amilyen Enghien hercegnek valamelyik klikkvezére lehetett egy talpig vasba öltözött, VII. Károly korabeli lovaghoz képest... D'Artagnan a lovát ügetésre nógatva indult lefelé, Planchet pedig paripája járását gazdája lováéhoz igazította.

Alig tíz perc múlva D'Artagnan befordult egy szép, szabályosan ültetett nyárfasorba, mely aranyozott dárdájú és keresztvasú rácsos kapuba torkollt. E fasor közepén egy zöld, s a kerítéshez hasonlóan aranyos ruhájú uraságféle volt látható, hatalmas vasderesen. Jobbján és balján két tetőtől talpig sujtásos mentéjű csatlós; tekintélyes számú naplopó hajbókolt körülötte.

- Jaj - mondta D'Artagnan -, csak nem Du Vallon de Bracieux de Pierrefonds báró? Ejnye, a nemjóját, de összetöpörödött, mióta nem Porthos a neve!

- Ez nem lehet ő - mondta Planchet, arra is felelve, amit D'Artagnan csak gondolt magában -, Porthos úr majdnem hat láb magas volt, ez meg alig öt láb magas.

- Pedig - folytatta D'Artagnan - vajmi alázatosan hajbókolják körül ezt az urat.

S azzal közelebb rúgtatott a vasdereshez, a tekintélyes férfiúhoz s a csatlósokhoz. Ahogy közeledett, mintha egyre ismerősebb lett volna az illető fizimiskája.

- Jézus Mária! Uram - ájuldozott Planchet, aki szintén felismerni vélte -, lehetséges volna, hogy ő az?!

E felkiáltásra a lovon feszítő férfiú roppant méltóságteljes lassúsággal hátrafordult, s a két utas teljes nagyságában láthatta felcsillanni kerek szemét, pirospozsgás képét és ékesszóló mosolyát - Mousquetonnak.

Mert valóban ő volt, egy zsír-háj, kövérségtől duzzadó, egészségtől kicsattanó Mousqueton, a képmutató Bazin tökéletes ellentéte, aki most lecsusszant a földre vasdereséről, s lekapott kalappal ment a testőrtiszt felé, elannyira, hogy az egybegyűltek hajbókolása egyetlen félfordulattal máris ez új, s a régit elhomályosító napra vonatkozott.

- D'Artagnan úr! D'Artagnan úr! - pötyögtette pufók pofijából Mousqueton, s csak úgy izzadt örömében. - Micsoda boldogság ez gazdámnak, Du Vallon de Bracieux de Pierrefonds báró úr őméltóságának!

- Jól van, Mousqueton! Tehát itt van a gazdád?

- Az ő birtokán áll, uram!

- No de hogy te be szép vagy, be kövér vagy, be viruló vagy! - folytatta D'Artagnan, fáradhatatlanul a változás részletezésében, melyben a szerencse a régi éhenkórászt részesítette.

- Hát nem mondom, hál' istennek, uram! - mondta Mousqueton - megvolnék jó egészségben.

- Hát régi barátodnak, Planchet-nak semmit sem mondasz?

- Planchet barátomnak? Planchet, igazán te volnál? - kiáltott fel Mousqueton kitárt karral, s könnyel szemében.

- Személyesen - mondta Planchet most is óvatosan -, de előbb tudni akartam, nem lettél-e túlságosan kevély.

- Kevély, egy régi cimborával szemben?! Soha, Planchet. Vagy nem gondoltad komolyan, vagy nem ismerted Mousquetont.

- No, ennek örülök! - mondta Planchet, lováról leszállva, s karját szintén ölelésre tárva. - Bezzeg az az aljas Bazin úgy hagyott két óra hosszat egy fészerben, hogy még azt sem árulta el, megismert-e egyáltalán!

És Planchet meg Mousqueton oly kitörő érzelmességgel borult egymás nyakába, hogy a szemtanúk mélységesen megilletődtek, és feltételezték, hogy Planchet is valami álruhás nagyúr, oly magasra becsülték Mousqueton tisztségét.

- Most pedig, uram - mondta Mousqueton, mihelyt kibontakozott Planchet öleléséből, ki hasztalanul igyekezett két kezét összefogni barátja hátán -, most pedig, uram, engedje meg, hogy itt hagyjam, ugyanis nem szeretném, ha érkezése hírét gazdám másvalakitől tudná meg; nem bocsátana meg nekem, ha hagynám, hogy elémbe vágjanak.

- Hát az én kedves barátom - mondta D'Artagnan, gondosan kerülve, hogy Porthost akár az új, akár a régi nevén emlegesse - nem felejtett el engem?

- Ő? Magát, uram? - tiltakozott Mousqueton. - Nincs olyan nap, hogy ne várnók tábornagyi kinevezésének hírét, Gassion avagy Bassompierre uraimék helyére!

D'Artagnan ajka körül megjelent az a ritka kesernyés mosoly, amely szíve legmélyén húzódott meg s élt tovább ifjúkorának csalódásaiból.

- Ti pedig, parasztok - folytatta Mousqueton -, maradjatok itt D'Artagnan gróf úr körül, szórakoztassátok, ahogy tudjátok, mialatt én bejelentem a kegyelmes úrnak, hogy megérkezett.

S két könyörületes lélek segítségével felhágván termetes lovára, míg a fürgébb Planchet egyedül a magáéra, Mousqueton oly csinos galoppot vágott ki a fasor gyepén, hogy inkább a derék négylábú derekának, mint combjainak vált dicsőségére.

- Ez már beszéd! Ez jól kezdődik! - mondta D'Artagnan. - Semmi titokzatosság, semmi suba alatt, semmi politizálás itten; teli torokkal nevetnek, örömkönnyeket sírnak, mindenütt rőfnyi széles orcákat látok, úgy érzem, mintha itt maga a természet is ünnepet ülne, s a fák, levelek s virágok helyett, apró zöld meg piros szalagokkal volnának tele.

- Nekem meg úgy rémlik, hogy a legínycsiklandóbb pecsenyeillat lengedezik itten, s mintha bámész kukták sorfalát látnám, ahol végigmegyünk. Haj, uram, micsoda szakácsa lehet Pierrefonds úrnak, aki már akkor is annyit s oly jókat szeretett enni, mikor még csak Porthosnak hívták!

- Megállj! - szólt rá D'Artagnan. - Megijesztesz; ha a valóság megfelel a látszatnak, elvesztem. Egy ilyen boldog ember sohase fogja otthagyni a boldogságát, s vele szemben is úgy elbukom, mint Aramisszal szemben.

13
Miből veszi észre D’Artagnan, Porthost viszontlátván, hogy a vagyon nem boldogítja az embert

D’Artagnan belépett a rácsos kapun, s előtte állt a kastély; leugrott, hát valami óriás jelent meg a tornácon. Hadd legyünk igazságosak D’Artagnan iránt, s mondjuk meg, hogy önzés ide, önzés oda, a szíve repesett az örömtől e magas termetet s marcona alakot megpillantván, mely őt egy derék s jó emberre emlékeztette.

Futva borult a Porthos nyakába; az egész cselédség tisztes távolságban köréjük seregelve alázatos kíváncsisággal bámult. Mousqueton, az első sorban, könnyeit terelgette, lévén, hogy szegény fickó azóta sem hagyta abba a sírást, amióta D’Artagnant s Planchet-t felismerte.

Porthos karon fogta régi barátját.

- Jaj, micsoda öröm viszontlátni magát, kedves D’Artagnan - lelkendezett baritonból basszusba bicsakló hangon. - Hát nem felejtett el, hallja?!

- Magát elfelejteni? Jaj, kedves Du Vallon, hát el lehet felejteni az ifjúság legszebb napjait, a legőszintébb barátokat, az együtt vállalt veszedelmeket?! Most, hogy viszontlátom, úgy érzem, régi barátságunknak nincs egy pillanata, melyre ne emlékezném!

- Bizony, bizony - mondta Porthos, igyekezvén bajuszának visszaadni azt a kackiás pörgeséget, mely magányában elveszett róla -, bizony, sok szép dolgot míveltünk a mi időnkben, s épp elég borsot törtünk a boldogult bíboros orra alá!

És sóhajtott egyet. D’Artagnan csak nézte.

- Mindenesetre - folytatta Porthos bágyadt hangon - Isten hozta, kedves barátom, majd segít nekem megtalálni régi kedvemet! Holnap nyulat kergetünk a pusztámon, mely csodálatos, vagy őzet az erdőmben, mely gyönyörű. Van négy agaram, a leggyorsabbak a tartományban, s olyan falkám, hogy párját ritkítja széles e világon!

És Porthos másodszor is sóhajtott.

„Ejha - gondolta D’Artagnan -, az én cimborám nem volna olyan boldog, amilyennek látszik?”

Aztán fennhangon:

- De mindenekelőtt mutasson be Du Vallonné asszonynak, mert hisz emlékezem bizonyos lekötelező meghívólevélre, melyet volt kedves írni nekem, s hitvese is vetett az aljára néhány szavacskát.

Porthos harmadszor sóhajtott.

- Már két éve elvesztettem Du Vallonné asszonyt - mondta -, attól lát még mindig ily bánatosnak. Ezért hagytam ott valloni kastélyomat, Corbeil mellett, s költöztem át ide Bracieux-be, s e változás vitt rá, hogy megvásároljam új birtokomat. Szegény Du Vallonné asszony természete - folytatta Porthos fancsali ábrázattal - nagyon különbözött az enyémtől, végül azonban kezdte elnézni szokásaimat, s beletörődött apró kedvteléseimbe.

- Most hát gazdag és szabad? - kérdezte D’Artagnan.

- Sajnos - felelte Porthos - özvegy vagyok, s negyvenezer frank az évi jövedelmem. Menjünk villásreggelizni, ha úgy tetszik.

- De még mennyire! - mondta D'Artagnan. - Jó étvágyat csinált a reggeli levegő.

- Igen - mondta Porthos -, a levegő kitűnő.

Beléptek a kastélyba; minden aranyozott volt, a padlótól a mennyezetig, párkányok, szegélyek, a székek fája: minden aranyozott.

Terített asztal várta őket.

- Látja - mondta Porthos -, ez a megszokott reggelim.

- Mi a fene? - csóválta a fejét D'Artagnan. - Ehhez csak gratulálhatok! A királyé sem bőségesebb!

- De nem ám - mondta Porthos -, hallottam, hogy Mazarin szörnyű sovány koszton tartja. Kóstolja meg ezt a bordát, kedves D'Artagnan, a saját ürüimből való!

- Zsenge húsú jószágok! Igazán gratulálok!

- Saját legelőimen táplálkoznak, első osztályú legelőkön!

- Adjon még belőle.

- Nem én, inkább ebből a nyúlból vegyen, tegnap lőttem a nyulaskertemben.

- Az áldóját! Micsoda íze van! - mondta D'Artagnan. - Talán bizony kakukkfűvel eteti a nyulait?

- S mit szól a boromhoz? - kérdezte Porthos. - Kellemes, nemde?

- Mámorító.

- Pedig erről a vidékről való.

- Igazán?

- Bizony, egy kis déli lejtőn, amott a hegyemen; háromszázötven hektót terem.

- De hisz ez már valódi szüret, hallja!

Porthos az ötödiket sóhajtotta. D'Artagnan számlálta Porthos sóhajtásait.

- S mégis - mondta, hogy a dolog végére járjon - azt mondaná az ember, kedves barátom, hogy valami bántja. Talán csak nem beteg?... Lehetséges, hogy az egészsége...

- Kifogástalan, barátom, jobb mint valaha. Egy ökröt leterítenék egyetlen ökölcsapással.

- Úgy hát családi bajok...

- Családi bajok!... Szerencsére senkim a világon.

- Akkor hát mitől sóhajtozik?

- Kedvesem - mondta Porthos -, őszinte leszek magához: nem vagyok boldog.

- Maga nem boldog, Porthos? Akinek kastélya, rétjei, hegyei, erdei vannak, akinek negyvenezer frank évi jövedelme van, a végén még nem is boldog!

- Megvan mindenem, az igaz, barátom, de magam vagyok, egyedül ennyi minden között.

- Hej, most már értem: együgyű paraszt népség veszi körül, s keserűség nélkül nem láthatja magát közöttük.

Porthos enyhén elsápadt, s felhajtott egy hatalmas pohárral az ő jó kis déli lejtőn termett borából.

- Éppen nem - mondta -, sőt, ellenkezőleg! Ha hiszi, ha nem, ezek mind afféle kurtanemesek, egytől egyig van valami címerük, s Pharamond-tól, Nagy Károlytól, vagy legalább Capet Hugótól származtatják családfájukat. Eleinte, az utolszor jött lévén, kedveskednem kellett nekik, megtettem; de tudja, barátom, Du Vallonné asszony...

Porthos, amint e szavakat kimondta, mintha kínnal nyelte volna a nyálát.

- Du Vallonné asszony nemessége kétes eredetű volt - folytatta -, első házasságában (de hiszen ezzel nem mondok újat magának) fiskális volt az ura. Ezt ők undorítónak találták. Mondták is, hogy undorító. Ezért a szóért harmincezer embert meg lehetne ölni. Én kettőt öltem meg; ez a többit elhallgattatta, de barátjukká, persze, nem tett. Így hát semmi társaságom, magamban éldegélek, unatkozom, emésztem magam.

D'Artagnan mosolygott; látta, hol vékony a páncél, szúrásra készült.

- De végtére is - mondta - maga magában is valaki, s a hitvese nem teheti kevesebbé.

- Az ám, de értse meg: nem lévén a történelmi nemességből való, mint a Coucyak, kik beérték azzal, hogy a nagyúr címet viselhették, s a Rohanok, kik nem akartak hercegek lenni, ezeknek az alakoknak itt, csupa grófnak meg őrgrófnak, elsőbbségük van velem szemben a templomban, az ünnepségeken, mindenütt, s én egy szót sem szólhatok. Jaj, volnék csak...

- Báró? Nem igaz? - kérdezte D'Artagnan, befejezvén barátja mondatát.

- Jaj - sóhajtott fel Porthos, s vonásai kisimultak -, jaj, ha báró lehetnék!

„Nagyon jó! - gondolta magában D'Artagnan. - Itt elérem a célom."

Aztán fennhangon:

- Nahát, kedves barátom, éppen ezt az áhított rangot hozom én most magának!

Porthos akkorát ugrott ültéből, hogy a terem megrázkódott bele, s két-három borospalack egyensúlyát vesztve a földre gurult s összetört. A csörömpölésre Mousqueton berohant, s Planchet is felbukkant a háttérben, szája tele volt, a kezében asztalkendő.

- Szólított a kegyelmes úr? - kérdezte Mousqueton.

Porthos intett Mousquetonnak, hogy szedje össze az üvegtörmeléket.

- Örömmel látom, hogy még mindig maga mellett e derék fiú - mondta D'Artagnan.

- Ő az ispánom - mondta Porthos.

Aztán emeltebb hangon:

- Lehet egy s más a füle mögött, látszik rajta; de - folytatta halkabban - ragaszkodik hozzám, s semmiért sem hagyna el a világon!

„És kegyelmes úrnak szólítja" - jegyezte meg magában D'Artagnan.

- Elmehet, Mouston - mondta Porthos.

- Moustonnak szólítja? Jaj, értem, rövidítésül: a Mousquetont hosszú volna kimondani.

- Igen, aztán meg egy mérföldről megérződik rajta a hajdani kvártélymester. De éppen beszéltünk valamiről, mikor a kópé beállított.

- Csakugyan! - mondta D'Artagnan. - De jobb, ha folytatását későbbre halasztjuk, emberei még megneszelnének valamit; talán kémek is akadnak a környéken... Gondolhatja, Porthos, komoly dologról van szó!

- Rosseb! - mondta Porthos. - Hát jó, akkor sétáljunk egyet a parkomban.

- Örömest!

S mivel mindketten alaposan bereggeliztek, sétára indultak a csodálatos kertben; szelídgesztenyék és hársfák zártak körül egy legalább harmincholdnyi területet; mindegyik cserjésbe, bozótba torkolló fasor végén nyulak szaladgáltak, el-eltűntek a csalitban, vagy játszadoztak a magas fűben.

- Biz' isten - mondta D'Artagnan -, a park is oly szép, mint minden más itt! S ha hal is van annyi a halastavában, amennyi nyúl a csalitban, akkor boldog ember maga, Porthos, ha csak egy kicsit is megőrizte vadászó kedvét, s megjött horgászó kedve is!

- Barátom, a horgászást Mousquetonnak hagyom, nyárspolgári mulatság; de néha vadászgatok, vagyis, ha unatkozom, letelepszem egy ilyen márványpadra, puskámat s kedvenc kutyámat, Gredinet-t kihozatom, s lődözöm a nyulakat.

- De hisz ez nagyon szórakoztató! - mondta D'Artagnan.

- Az ám - felelte Porthos, nagyot sóhajtva -, nagyon szórakoztató.

D'Artagnan nem számlálta tovább sóhajtásait.

- Aztán - folytatta Porthos - Gredinet megkeresi őket, s beviszi egyenest a konyhába: így van idomítva.

- Ó, a bájos kis állat! - mondta D'Artagnan elismerésül.

- De hagyjuk már Gredinet-t, ha akarja, magának adom, kezdek már ebbe belefáradni, s térjünk vissza arra az ügyre!

- Örömest - mondta D'Artagnan -, de figyelmeztetem, kedves barátom, hogy aztán ne foghasson rám csalafintaságot: életmódot kellene változtatni.

- Hogyhogy?

- Újra páncélt ölteni, kardot kötni, kalandokba keveredni, s mint hajdan: húsunkból ott-otthagyni egy kicsit az utakon; de hisz emlékszik, hogy folyt ez annak idején.

- Mennydörgős mennykő! - fohászkodott Porthos.

- Igen, megértem, elkényesedett, öreg barátom! Pocakot eresztett, csuklójának sincs meg már az a rugalmassága, melynek annyiszor érezték bizonyítékát a bíboros úr fogdmegjei!

- Ejnye, a csuklóm még a régi, erről kezeskedem - mondta Porthos, s kiterjesztette birkalapocka szélességű tenyerét.

- Annál jobb!

- Tehát újra háborúznunk kell?

- Hát, Istenkém, mi tagadás!

- És ki ellen?

- Figyelte a politikai fejleményeket?

- Én? Mi sem áll tőlem távolabb.

- A Mazarin oldalán áll-e, avagy a hercegekén?

- Nem állok én senki oldalán.

- Vagyis velünk van. Annál jobb, Porthos, a legjobb magatartás az előmenetelhez! Megmondhatom hát, öregem, hogy a bíboros megbízatásából jövök.

Ez a szó Porthosra olyan hatást tett, mintha még 1640-et írnának, s az igazi bíborosról volna szó.

- Ejha - mondta -, mit akar tőlem őeminenciája?

- Őeminenciája szeretné magát szolgálatában látni.

- S ki beszélt neki rólam?

- Rochefort. Emlékszik rá?

- Hogy a csodába ne! Az, aki annyi bosszúságot okozott nekünk esztendők során, s annyit nyargaltatott az utakon, vagyis az, akit maga három ízben is úgy megvagdalt, ahogy egyébként meg is érdemelte!

- De tudja-e, hogy a barátunk lett? - kérdezte D'Artagnan.

- Nem, ezt nem tudtam! Nahát! S nincs benne neheztelés?

- Téved, Porthos - mondta D'Artagnan -, bennem nincs neheztelés.

Porthos nem értette világosan e distinkciót; de az olvasó emlékszik, hogy felfogóképessége nem volt valami ragyogó.

- Tehát azt mondja - folytatta -, hogy a bíborosnak Rochefort beszélt énrólam?

- Úgy van, meg aztán a királyné.

- A királyné? Hogyhogy?

- Bennünk bizalmat keltendő, odaadta a bíborosnak azt a híres gyémántgyűrűt, tudja, amelyet eladtam volt Des Essarts-nak, s mely, hogy, hogy nem, ismét birtokába jutott.

- Ámbár úgy gondolom - mondta Porthos nagy jámboran -, jobban tette volna, ha magának adja vissza!

- Nekem is ez a véleményem - mondta D'Artagnan. - De hát mit tegyünk: a királyoknak s a királynéknak olykor furcsa hóbortjaik vannak. De végeredményben, mivel gazdagság s rang tőlük származik, s pénzt, címet ők osztogatnak, odaadó irántuk az ember.

- Az, az, odaadó! - mondta Porthos. - Maga tehát éppen odaadó kedvében van e pillanatban?

- A király, a királyné s a bíboros iránt; mi több, a maga odaadását is biztosítottam!

- S azt mondja, hogy ezt bizonyos feltételekhez kötötte?

- Kitűnőkhöz, kitűnőkhöz, öregem! Először is: pénze van, nem igaz? Évi negyvenezer frank jövedelem, amint mondta!

Porthos kezdett bizalmatlan lenni.

- Az úgy van, tudja, hogy azért soha sincs az embernek túl sok belőle! Du Vallonné asszony meglehetősen tisztázatlan örökséget hagyott; ilyesmihez én nem nagyon értek, úgyhogy egyik napról a másikra élek, elmondhatom.

„Attól fél, kölcsönkérni jöttem hozzá" - gondolta D'Artagnan. - Ó, barátom - mondta fennhangon -, csak annál jobb, ha szűkösen él!

- Hogyhogy annál jobb? - kérdezte Porthos.

- Úgy, hogy őeminenciája úgyis mindent megad, amit kíván, földet, pénzt, címet!

- Hú! huhuhú! - lelkendezett Porthos, s az utolsó szóra a szeme csak úgy meredezett az üregéből.

- A másik bíboros idején - folytatta D'Artagnan - nem tudtuk megragadni a szerencsét, ezt bizony el lehet mondani; persze nem magára értem, akinek évi negyvenezer frankja van, s akit a világ legboldogabb emberének tartok.

Porthos felsóhajtott.

- Mindazonáltal - folytatta D'Artagnan -, évi negyvenezer frank ellenére, sőt, tán épp a negyvenezer frank miatt, úgy gondolom, egy kis hétágú korona nem ártana a hintáján! Hm, hm!

- De nem ám - mondta Porthos.

- Hát akkor szerezze meg, öregem! Csak a kardját kell érte nyújtania. Csak nem leszünk önmagunk ellensége! A maga célja: cím. Az enyém: pénz; hogy újjáépíttessem Artagnan várát, melyet düledezni hagytak a keresztes háborúkban elszegényedett őseim, s vagy harminc holdat vásárolhassak körülötte, ez minden, amire vágyom; oda húzódom vissza, ott halok meg nyugodtan.

- Én pedig - mondta Porthos - báró akarok lenni.

- Az lesz.

- És a többi két barátunkra nem is gondolt? - kérdezte Porthos.

- Dehogy nem! Aramist meg is látogattam.

- S ő mit kíván? Püspök szeretne lenni?

- Aramis - mondta D'Artagnan, nem akarván Porthost kiábrándítani -, Aramis, képzelje, szerzetes lett, jezsuita, s úgy él, mint egy medve; mindenről lemondott, csak az üdvösségére gondol. Ajánlataim sem tudták megingatni.

- Kár érte! - mondta Porthos. - Elmés valaki volt. Hát Athos?

- Vele még nem találkoztam - mondta D'Artagnan -, de magától mindjárt hozzá indulok! Nem tudja, hol találom meg?

- Blois mellett, egy kis birtokon, melyet azóta örökölt, nem tudom milyen rokonától.

- A neve?

- Bragelonne. Értse meg, kedves barátom, Athos, aki amúgy is olyan előkelő származású, mint a császár, a tetejébe még egy grófságot örököl! Mi a csodát kezd majd ennyi grófsággal? La Fère grófja, Bragelonne grófja...

- S ha vesszük, hogy nincsen gyermeke - mondta D'Artagnan.

- Hohó! Nekem azt mesélték - mondta Porthos -, örökbe fogadott egy fiút, aki azonban nagyon hasonlít hozzá.

- Athos, a mi Athosunk, aki oly erényes volt, mint Scipio? Találkoztak azóta?

- Nem.

- Nos, holnap elindulok őhozzá, s majd beszámolok magáról. Köztünk legyen mondva, attól tartok, koravén s roskatag lett borisszasága miatt.

- Bizony, bizony, mi tagadás, sokat ivott.

- Azonkívül ő volt köztünk a legidősebb.

- Csak néhány évvel - jegyezte meg Porthos -; a komolysága öregített rajta.

- Ez is igaz. Akárhogy is, ha megnyerjük, jó; ha nem, egye fene, elviseljük valahogy. Mi ketten egy tucattal is fölérünk!

- Bizony - mondta Porthos, s mosolygott hajdani hőstetteikre emlékezve. - De négyen harminchattal érnénk föl; mert hisz nehéz dolgunk lesz, amint mondja.

- Nehéz az újoncoknak, de nem nekünk.

- Sokáig tart?

- Hát bizony eltarthat három-négy évig is.

- Sokat fogunk verekedni?

- Remélem.

- Annál jobb, végül is annál jobb - lelkesedett Porthos. - Fogalma sincs róla, öregem, hogy ropognak a csontjaim, amióta itt vagyok. Némelykor, vasárnap mise után, lóháton beszágul-dozom a szomszédok földjeit, hogy valami jó kis csihi-puhiba keveredjem, annyira hiányzik nekem! De semmi, semmi, öregem! Vagy azért, mert tisztelnek, vagy azért, mert rettegnek, ami valószínűbb, elég az hozzá, békésen tűrik, hogy letapostassam kutyáimmal a lucerná-sukat, borsot törjek az orruk alá, és csak még nagyobb unalomban térek haza; ez az egész. De, mondja csak, Párizsban legalább egy kissé könnyebben lehet verekedni?

- Ha már kérdi: ott lehet még csak igazán! Se rendeletek, se bíborosi gárdisták, se Jussac vagy hasonló kopók. Istenkém! Ha hiszi, ha nem, egy lámpa alatt, a fogadóban, vagy bárhol. Frondőr vagy? Kard ki kard, és el van intézve. Guise herceg Colignyt a Place-Royale kellős közepén ölte meg, és nem lett belőle semmi baja.

- Hej, akkor biztató a helyzet, csakugyan! - mondta Porthos.

- Azonkívül rövidesen valódi csatáink is lesznek - folytatta D'Artagnan -, ágyúzással, tűzvésszel, vagyis igen-igen változatos lesz!

- Akkor hát döntöttem.

- Szavát adja?

- Mondom, ez elhatározott dolog. Szúrni-vágni fogok Mazarinért. De...

- De?

- De báróvá fog tenni!

- Ejnye, a mindenségit - mondta D'Artagnan -, ezt eleve kikötöttük! Mondottam már, s újra mondom: bárságáról kezeskedem!

Erre az ígéretre Porthos, ki nem kételkedett barátja szavában, indult is vele vissza a kastély felé.

14
Melyből kiderül, hogy ha Porthos elégedetlen volt is állapotával, bezzeg elégedett volt a magáéval Mousqueton

A kastély felé mendegélve, miközben Porthos bárósságáról szőtt álmaiban ringatózott, D'Artagnan az ember átkozott természetéről elmélkedett, mely mindig elégedetlen azzal, amije van, s mindig az után sóvárog, amije nincsen. Porthos helyében D'Artagnan a világ legboldogabb emberének érezte volna magát, Porthosnak ellenben ahhoz, hogy boldog legyen, micsoda is hiányzott? Öt betű a neve előtt, s egy kis hétágú korona, hogy rápingáltathassa hintája oldalára. „Egész életemet azzal tölthetném hát - tűnődött magában -, hogy jobbra-balra nézelődjem, s mégsem találnék soha egyetlen igazán boldog emberi arcot!"

Ennél a filozófiai felismerésnél tartott, mikor a Gondviselés mintha szándékosan kínált volna rá eleven cáfolatot. Mihelyt Porthos magára hagyta, hogy a szakácsának valami utasítást adjon, Mousqueton közeledett felé. A derék fickó ábrázata, némi enyhe zavartól eltekintve, mely nyári felhőcske módján inkább csak árnyalta, mintsem fátyolozta arcát, a legtökéletesebb boldogságot tükrözte.

„Ihol ni, ilyet keresek én - gondolta D'Artagnan -, de sajnos, a szegény fiú nem tudja, miért jöttem."

Mousqueton tisztes távolságban maradt. D'Artagnan leült egy padra, s intett, hogy jöjjön közelebb.

- Uram - mondta Mousqueton, élvén az engedéllyel -, nagy szívességre kérném!

- Beszélj, barátom - biztatta D'Artagnan.

- Beszélnék, csak nem merek, attól félek, azt hinné, hogy a jólét megrontott.

- Tehát boldog vagy, barátom? - kérdezte D'Artagnan.

- Amilyen boldog ember csak lehet, de azért még boldogabbá is tehetne!

- Nos hát, ki vele! S ha tőlem függ, elintézem a dolgot.

- Ó, uram, csupán magától függ, senki mástól.

- Nosza!

- Nagy-nagy szívességre kérem! Éspedig: ne szólítson engem eztán Mousquetonnak, hanem Moustonnak. Mióta szerencsés vagyok a kegyelmes úr ispánja lenni, ezt a nevet vettem fel, mert méltóságteljesebb, s hozzájárul, hogy alantasaim tiszteljenek. Uraságod jól tudja, mily szükséges a tekintély a cselédség előtt!

D'Artagnan elmosolyodott: Porthos meghosszabbította a nevét, Mousqueton megkurtította.

- Remélhetek, uram? - kérdezte Mousqueton valósággal remegve.

- Jól van, kedves Mouston - mondta D'Artagnan -, légy nyugodt, nem felejtem el kérésedet, s ha örömödre szolgál, tegezni sem tegezlek tovább.

- Ó, uram - ujjongott Mousqueton, s elpirult örömében -, ha ekkora megtiszteltetésben részesít, hálás leszek, míg élek, de nem lesz túl sok, amit ezzel kérek?

„Fájdalom - gondolta magában D'Artagnan -, vajmi kevés a váratlan megrázkódtatáshoz képest, melyet e szegény ördögnek okozok, ki oly jól fogadott engem."

- És az úr még sokáig marad minálunk? - kérdezte Mousqueton, s arca visszanyervén előbbi derűjét, úgy virított, mint a pipacs.

- Holnap elmegyek, barátom - felelte D'Artagnan.

- Jaj, uram, hát csak azért jött, hogy nekünk fájdalmat okozzon?

- Attól tartok - mondta D'Artagnan oly halkan, hogy a hajlongva hátráló Mousqueton nem hallhatta meg.

Valami lelkiismeret-furdalásféle suhant át D'Artagnan lelkén, lett légyen bármily kérges szívű is.

Porthost nem szánta olyan vállalkozásba sodorni, melyben élete s vagyona forog veszélyben, mert Porthos mindezt boldogan kockáztatja a bárói címért, melyre már tizenöt esztendeje sóvárog; ellenben Mousquetont, aki csak annyit kívánt, hogy Moustonnak nevezzék: nem volt-e kegyetlenség kiszakítani megrakott csűrének pazar életéből? Ez a gondolat marcangolta, mikor Porthos újra megjelent.

- Asztalhoz! - mondta Porthos.

- Hogyhogy asztalhoz? - kérdezte D'Artagnan. - Hát hány óra van?

- Egy óra múlt, barátom.

- Valóságos paradicsom az otthona, Porthos! Az időt itt elfelejti az ember. Megyek, de nem vagyok éhes.

- Csak jöjjön! Ha enni nem is lehet mindig, de inni lehet; szegény Athos egyik aranymondása ez, s csak azóta tudom, milyen igaz, amióta unatkozom.

D'Artagnan, akit gascogne-i természete mindig mértékletességre intett, mintha nem hitt volna ennyire Athos axiómájának igazában; de azért mindent elkövetett, hogy házigazdájával lépést tartson.

Eközben, amint Porthos lakmározását figyelte, s maga is tőle telhetően ivott, eszébe jutott Mousquetonra vonatkozó aggodalma, annál is erősebben, mert a derék fickó, bár nem ő maga szolgálatoskodott az asztal körül, mivel ezt méltóságán alulinak tartotta: időnként megjelent az ajtóban, s iránta való hálás elismerésének a felszolgáltatott borok korával és minőségével adott kifejezést.

Ehhez képest, mikor a csemegénél D'Artagnan egy intésére Porthos az inasokat kiküldte, s a két jó barát kettesben maradt, így szólt:

- Porthos, kicsoda kíséri majd e vállalkozásban?

- Hát Mouston, gondolom - felelte Porthos a legnagyobb természetességgel.

Ez D'Artagnant szíven találta; már látta, hogyan változik keserves fintorrá az ispán jóságos mosolya.

- Igen, de Mouston már nem mai gyerek, barátom! - vetette ellen D'Artagnan. - Mi több, szörnyen elhízott, s talán elvesztette fürge rugalmasságát.

- Tudom - mondta Porthos. - De megszoktam őt; egyébként sem hagyna magamra, túlságosan szeret.

„Ó jaj, milyen is a vak hiúság!" - gondolta D'Artagnan.

- S különben is - folytatta Porthos - maga talán nem a régi inasát tartja még mindig, azt a jó, derék, értelmes... hogy is hívják csak?

- Planchet-nak. Hát igen, újra rátaláltam, de már nem inas.

- Hát mi?

- Megmondom. Ezerhatszáz frankjából, emlékszik, abból az ezerhatszázból, amit La Rochelle ostrománál kapott egy levél elviteléért De Winter lordnak, egy kis üzletet nyitott a Lombardok utcájában, s most cukrász.

- Úgy! Cukrász, őkelme a Lombardok utcájában?! Akkor miért szolgálja magát?

- Vaj van a fején, s fél, hogy zaklatni fogják.

S elmesélte barátjának, hogyan került Planchet-val újra össze.

- Nahát! - csodálkozott Porthos. - Mit szólt volna annak idején, ha valaki azt mondja magának, hogy Planchet egy napon Rochefort-t kiszabadítja, s ezért maga bújtatni fogja őt?

- Nem hittem volna. De hát mit akar, az események megváltoztatják az embert!

- Ennél mi sem igazabb - ismerte el Porthos -; csak egy nem változik idővel, vagy ha igen, csak hogy javuljon: a bor. Kóstolja meg ezt; jófajta spanyol bor. Athos barátunk igen becsülte: jerezi.

Ebben a pillanatban az ispán bejött, hogy gazdájával tanácskozzék a másnapi ebédről, s a tervezett vadászkirándulásról is.

- Mondd csak, Mouston - kérdezte Porthos -, jókarban vannak a fegyvereim?

D'Artagnan dobolni kezdett a lábával az asztal alatt, hogy leplezze zavarát.

- A fegyverei, kegyelmes uram? - kérdezte Mouston. - Miféle fegyverei?

- Az áldóját, hát a páncélom!

- Miféle páncél?

- A hadipáncélom!

- Hát hogyne, kegyelmes uram. Legalábbis azt hiszem.

- Holnap megvizsgálod őket, s kijavíttatod szükség esetén. Melyik a gyorsabb lovam?

- Vulkán.

- S a legkitartóbb?

- Bayard.

- S te melyik lovat szereted a legjobban?

- Én? Rustaud-t, kegyelmes uram; kedves jószág, ezzel nagyszerűen megértjük egymást.

- Erős, szívós, nemdebár?

- Normandiai-mecklenburgi keverék, éjjel-nappal bírná az iramot.

- Akkor hát dologra! Abrakoltasd meg a három lovat, csiszolgasd vagy csiszoltasd meg a fegyvereimet; ezenkívül egy pisztolyt a te számodra s egy vadászkést.

- Tehát utazni fogunk, kegyelmes uram? - kérdezte Mousqueton aggodalmas képpel.

D'Artagnan, aki eddig csak bizonytalan akkordokat kopogott ki, most indulót vert.

- Annál is jobbat, Mouston! - felelte Porthos.

- Expedícióra indulunk, uram? - kérdezte az ispán, s arca rózsái kezdtek liliommá változni.

- Visszatérünk a szolgálatba, Mouston! - vágta ki Porthos, s közben folyton azon igyekezett, hogy bajszának visszaadja elvesztett marcona pörgeségét.

Alighogy e kijelentés elhangzott, Mousquetont oly reszketés fogta el, hogy márványfehér arca csak úgy rezgett bele, s oly kimondhatatlan gyöngéd szemrehányással pislogott D'Artagnanra, hogy a testőr alig tudta elviselni elpityeredés nélkül; aztán megtántorodott, s fojtott hangon kérdezte:

- Szolgálatba! Szolgálatba, a király hadseregébe?

- Igen is, nem is. Újra táborba szállunk, mindenféle kalandot keresünk, végre újrakezdjük életünket, a hajdanit!

Ez az utolsó szó úgy vágott bele Mousquetonba, mint a villám. Ez a borzalmas *hajdani* tette oly édessé a *mostanit*.

- Jaj, drága Istenem! Mit hallok? - kérdezte Mousqueton, még az előbbinél is rimánkodóbb tekintettel, mely D'Artagnannak szólt.

- Lássa be, szegény jó Mouston barátom - mondta D'Artagnan -, ilyen a végzet...

Most már lehetett tapintatos azzal, hogy nem tegezi s nevét az általa kívánt formában használja: Mousquetont éppoly súlyosan érte a csapás, s a csapás oly rettenetes volt, hogy egészen megzavarodva ment ki, s még az ajtót is elfelejtette betenni.

- A jó Mousqueton nem tud hová lenni örömében - mondta Porthos olyan hangon, amilyent Don Quijote használhatott, mikor Sanchót gebéje felnyergelésére nógatta, még egy utolsó vállalkozásra.

A két cimbora kettesben maradva beszélgetni kezdett a jövendőről, s ezer légvárat épített. A Mousqueton kitűnő bora D'Artagnannak rózsás látomást mutatott aranyhalmokról, ezüsthegyekről, Porthosnak pedig kékszalagot és hercegi palástot. Mi tagadás, az asztalra borulva aludtak, mikor értük jöttek, hogy éjjeli nyugovóra szólítsák őket.

Másnap Mousquetonba mégis sikerült D'Artagnannak lelket vernie, megsúgván neki, hogy a háború mindvégig Párizsban zajlik majd alkalmasint és a Vallon kastély közelében, mely Corbeil-jel szomszédos, Bracieux közelében, mely Melun mellett s Pierrefonds közelében, mely Compiègne s Villers-Cotterets közt fekszik...

- De én úgy emlékszem, mintha annak idején... - mondta félénken Mousqueton.

- Ó - mondta D'Artagnan -, manapság nem úgy háborúznak, mint annak idején! Ma ez merőben diplomáciai tevékenység, kérdezze meg Planchet-t.

Mousqueton elment felvilágosítást kérni régi barátjától, s ez minden pontban megerősítette, amit D'Artagnan mondott; csak - tette hozzá - ebben a háborúban a foglyokat a felakasztás veszélye fenyegeti.

- Nyavalyakórság! - mondta Mousqueton - azt hiszem, akkor már jobb szeretem La Rochelle ostromát!

Porthos pedig, miután őzet lövetett vendége tiszteletére, miután erdeiből hegyeire, hegyeiről tavaira vezetgette, miután megmutatta agarait, falkáját, Gredinet-t, vagyis mindent, amije volt, s még három felülmúlhatatlanul pompás lakomát készíttetett, végleges útbaigazításokat kért D'Artagnantól, ki kénytelen volt továbbindulni útján.

- Nos hát, ide hallgasson, kedves barátom! - mondta a bíboros követe. - Innen Blois-ig négy nap kell nekem, egyet ott töltök, aztán még három vagy négy nap, míg Párizsba érek. Induljon hát egy hét múlva, kíséretével; szálljon meg a Tiquetonne utcabeli Gödölye fogadóban, s várja meg érkezésemet!

- Rendben van - mondta Porthos.

- Én hát elindulok Athoshoz, e reménytelen útra - mondta D'Artagnan. - De hát ha mégoly magatehetetlen lett is, barátainkkal tartani kell a kapcsolatot.

- Ha magával mennék - mondta Porthos -, azt hiszem, jó szórakozás volna nekem.

- Meglehet - mondta D'Artagnan -, énnekem is az! De akkor nem volna ideje az előkészületekre.

- Ez igaz - mondta Porthos. - Menjen hát, s csak bátorság! Ami engem illet, csupa lelkesedés vagyok!

- Nagyszerű! - mondta D'Artagnan.

És csak Pierrefonds határának mezsgyéjénél vettek búcsút egymástól, mert Porthos a barátját egészen odáig kísérte.

- Legalább - mondta D'Artagnan Villers-Cotterets felé mentében -, legalább nem leszek egyedül. Ez az ördögadta Porthos még kitűnően bírja magát. Ha Athos jön, jó, akkor hárman leszünk, hogy Aramison gúnyolódjunk, e szerelemben szerencsés kis csuháson!

Villers-Cotterets-ből írt a bíborosnak.

> Kegyelmes uram, egyet már felajánlhatok Eminenciádnak, de ez hússzal felér. Indulok Blois-ba, mert La Fère gróf e város közelében, a Bragelonne-kastélyban lakik.

S ezzel nekivágott a blois-i útnak, Planchet-val egyvégtiben társalogván, ki az egész hosszú utazáson nagy mulatságára szolgált.

15
Két angyalfej

Hosszú útról volt szó; D'Artagnan azonban egy cseppet sem nyugtalankodott: tudta, hogy lovai erőt gyűjtöttek Bracieux urának kövér szénájú jászolrácsai előtt. Bizalommal vágott hát neki a négy-öt napi utazásnak, a hű Planchet kíséretében.

Amint már mondottuk, e két ember, az utazás unalmát elütendő, egymás mellett lovagolt és fesztelenül beszélgetett. D'Artagnan fokról fokra levetkezte a gazdát, Planchet pedig teljesen kibújt inas bőréből. Minden hájjal megkent alak volt, ki is rögtönzött polgárrá válása óta sokszor sajnálta az országutak potya lakomáit, valamint a nemesurak ragyogó bátorságát s társalgását, és személyes értéke tudatában fájdalmas volt magát a közönséges halandókkal és gondolatokkal való érintkezésben elszürkülni látnia.

Annak oldalán tehát, akit még gazdájának szólított, hamarosan a bizalmas rangjára emelkedett. D'Artagnan hosszú esztendők óta nem nyitotta meg a szívét, így történt, hogy ez a két ember, egymásra találva, csodálatosan összemelegedett.

Planchet egyébként sem volt csak amolyan közönséges kalandtárs; jó tanácsadó volt, s ha nem is kereste a veszélyt, de a csapások elől sem hátrált meg, s ezt D'Artagnan már több ízben tapasztalhatta; végül pedig katonaember volt, s a fegyverek megnemesítették; s mindezen felül nemcsak Planchet-nak volt rá szüksége, neki sem volt Planchet végképp haszontalan, így aztán D'Artagnan és Planchet Blois vidékére úgyszólván két testi-lelki jó barátként érkezett.

Útközben D'Artagnan fejét csóválva téregetett vissza minduntalan rögeszmeszerű gondolatára:

- Jól tudom, hogy fellépésem Athosnál hiábavaló és lehetetlen, de régi barátomnak tartozom ezzel a gesztussal, aki a világ legnemesebb, legnagylelkűbb emberének tulajdonságait hordozta magában!

- Ó, Athos úr büszke nemesember volt! - mondta Planchet.

- Nemde? - kérdezte D'Artagnan.

- Úgy szórta a pénzt, mint a jégesőt az ég - folytatta Planchet -, s királyi arckifejezéssel tartotta kezét a kardján. Emlékszik, uram, az angolokkal való párviadalra, a karmelita barátok rétjén? Hej, be szép és magasztos volt Athos úr azon a napon, amikor azt mondta ellenfelének: „Azt követelte, hogy megmondjam a nevem, uram, csak magának ártott vele, mert arra kényszerít, hogy megöljem!" Mellette voltam s hallottam. Szó szerint idéztem a szavait. S az a szemvillanás, uram, mikor, amint megmondta, eltalálta ellenfelét, s az egyetlen jajszó nélkül rogyott össze. Ó, uram, ismétlem, igazi nemesember volt!

- Igen - mondta D'Artagnan -, mindez oly igaz, mint a szentírás, de félő, hogy minden jó tulajdonságát elvesztette egyetlen hibája miatt.

- Emlékszem - mondta Planchet -, szerette az italt jobban mondva: ivott. De nem úgy ivott, mint mások. Szeme mit sem árult el, mikor szájához emelte a poharat. Való igaz: nem volt még ilyen beszédes hallgatás. Nekem úgy rémlett, mintha ezt suttogta volna: „Befele, bor, s gyere mámor!" S hogy törte el a pohár talpát vagy a palack nyakát. Ehhez egyedül ő értett!

- Nos, ma ez a szomorú látvány vár reánk - állapította meg D'Artagnan. - Ez a büszke tekintetű nemesember, ez a délceg s páncéljában oly tündöklő lovag, hogy az ember sohasem értette, miért tart marsallbot helyett csak egy szál kardot a kezében: haj, bizonyára görnyedt hátú, vörös orrú, könnyes szemű aggastyánná változott! Ott találjuk valami gyepen, eldőlve s üveges tekintettel fog reánk meredni, s talán már meg sem ismer. Isten a tanúm, Planchet, messze kerülném e szomorú látványt - folytatta D'Artagnan -, ha nem érezném szükségét tisztelettel meghajolnom a hajdani dicső La Fère gróf nagybecsű árnyéka előtt, kit annyira szerettünk!

Planchet a fejét csóválta, s egy szót sem szólt; de látszott, hogy osztja gazdája aggodalmait.

- Aztán meg a rokkantság, mert Athos bizony már öreg; és talán a nyomorúság is, mert alkalmasint hagyta tönkremenni, ami kis jószága volt; s az a piszkos Grimaud, ki némább, mint valaha, s a gazdájánál is iszákosabb... Most már tudhatod, Planchet, mitől szakad meg a szívem.

- Mintha máris ott volnék, s látnám őt csukladozva, dülöngélve - mondta Planchet siralmas hangon.

- Bevallom, csak attól félek - folytatta D'Artagnan -, hogy Athos egy harcias-részeg pillanatában elfogadja ajánlatomat! Ez Porthosnak és nekem is nagy csapás volna, s főként szörnyű kényszerhelyzet állna elő; no de első dáridója közben egyszerűen faképnél hagyjuk. Ha magához tér, meg fogja érteni.

- Akárhogy is, uram - mondta Planchet -, hamarosan mindent megtudunk, mert azt hiszem, azok a napszentületben pirosló magas falak, amott, Blois városfalai!

- Valószínű - mondta D'Artagnan -, s ama hegyes és faragott tornyocskák, amott bal felől az erdőben, nagyon hasonlítnak ahhoz, amit Chambord városáról hallottam.

- Bemegyünk a városba? - kérdezte Planchet.

- Természetesen, hogy kérdezősködjünk.

- Uram, azt tanácsolom, hogy ha már bemegyünk, kóstoljuk meg azt a bizonyos krémet, melyet annyit emlegettek volt nekem, de sajnos Párizsba nem szállítható, helyben kell elfogyasztani.

- Persze hogy megkóstoljuk! Légy nyugodt - mondta D'Artagnan.

Ebben a pillanatban egy súlyos, ökörhúzta szekér, amilyenekkel a környék szép erdeiben vágott fát szállítják a Loire menti kikötőkig, fordult be egy csupa kerékvágás ösvényről az útra, melyen két lovagunk ballagott. Mellette egy ember, kezében hosszú, szeges végű rúd, azzal ösztökélte lomha barmait.

- Hé, barátom! - kiáltott oda D'Artagnan az ökörhajtónak.

- Mivel szolgálhatok, uraim? - kérdezte a paraszt e környék lakóinak rendkívül tiszta nyelvén, mely a Sorbonne tér s az Université utca finomkodó polgárait is megszégyenítené.

- La Fère gróf úr házát keressük - mondta D'Artagnan. - Ismer-e kend ilyen nevűt a környékbeli uraságok között?

A pór lekapta a kalapját e név hallatán, s így válaszolt:

- Uraim, ez a fa, melyet viszek, az övé; ebben a szálasban vágtam, s egyenest a kastélyba hordom.

D’Artagnan többet nem kérdezősködött ettől az embertől: irtózott esetleg más szájából hallani, amit ő maga mondott Planchet-nak az imént.

„*A kastélyba!* - gondolta -, a *kastélyba*! Ó, értem! Athos nem lemondó; bizonyára kényszeríti parasztjait, akárcsak Porthos, hogy kegyelmesezzék s viskóját kastélynak nevezzék; súlyos keze volt a kedves Athosnak, kivált ha ivott.”

Az ökrök lassan ballagtak. D’Artagnan és Planchet a szekér mögött léptetett. A baktatásban türelmük fogyni kezdett.

- Ez az út tehát - kérdezte D’Artagnan az ökörhajtótól -, s nem kell féljünk, hogy eltévedünk rajta?

- Ó, Istenem, csak bátran, uraim - válaszolta az ember -, egyenest tovább! Unalmas ez így kelmeteknek a lassú ökrök mögött. Egy fél mérföld járásra megpillantanak egy kastélyt, jobb kéz felől; innét még nem látható, topolyaerdő takarja el. De ez nem Bragelonne, hanem La Vallière; haladjanak túl rajta: három puskalövésnyire egy nagy-nagy fehér, palafedelű házat látnak egy halmon, hatalmas platánok árnyékában, ez a La Fère gróf kastélya.

- S mennyi ez a fél mérföld ide? - kérdezte D’Artagnan. - Mert mérföld és mérföld közt nagy a különbség a mi szép francia hazánkban.

- Tízperces út, uram, az ilyen finom lábú lónak.

D’Artagnan köszönetet mondott az ökörhajtónak, s lovát rögtön sarkantyúba kapta; egy kissé később azonban, attól való zavarában, hogy hamarosan viszontlátja azt a különös embert, aki őt annyira szerette s tanácsaival, példájával annyira hozzájárult nemesemberi neveléséhez, lovát egyre lassúbb járásra fogta, s már úgy ballagott, lehajtott fővel, mint valami holdkóros.

A paraszttal való találkozás és annak viselkedése fölött Planchet is talált magának komoly elmélkednivalót. Sem Normandiában, sem Franche-Comtéban, sem Artois-ban, vagyis amely tartományokban a leginkább otthon volt, nem tapasztalt a falusiaknál ily könnyed viselkedést, derűs arcot, tiszta beszédet. Hajlandó volt azt hinni, hogy valami nemesemberrel, talán frondőrrel találkozott, amilyen ő is, aki politikai okokból volt kénytelen álruhát ölteni.

Nemsokára, az út kanyarulatában, amint az ökörhajtó mondotta volt, a La Vallière kastély tűnt az utasok szemébe; aztán körülbelül egy negyed mérföldnyivel messzebb, a platánfák keretezte fehér ház is kirajzolódott a tavasz virághavával hintett sűrű fák hátteréből.

Erre a látványra D’Artagnan, ki vajmi ritkán szokott megilletődni, különös zavart érzett a szíve mélyéig hatolni: oly erősek életünk végéig az ifjúkor emlékei. Planchet, kinek nem volt mitől megilletődnie, gazdáját ily izgatottnak látván, felváltva hol D’Artagnanra, hol a fehérlő házra bámult.

A testőr néhány lépés után abban a stílusban készült rácsos kapuval találta magát szemben, mely jellemzi e korszak öntvényeit.

A rácsokon át gondozott veteményeskertet, eléggé téres udvart lehetett látni, hol más-más livréjű lovászok több lovat jártattak kötőféken, egy hintó is volt ott s két helyi fajta ló elébe fogva.

- Vagy mi tévedünk, vagy az az ember tévesztett meg - mondta D’Artagnan -, ez itt nem lehet az Athos otthona! Úristen! Meghalt volna, s ez a birtok valamely névrokonának tulajdona? Szállj le, Planchet, eredj, s érdeklődj: megvallom, nekem nincs hozzá bátorságom.

Planchet leszállt.

- Mondd azt, hogy egy átutazó nemes óhajtja üdvözölni La Fère gróf urat, s ha a felvilágosítás kedvező, akkor, Isten neki, mondd meg a nevem!

Planchet, lovát kantárszáron vezetve, odament a kapuhoz, megrázta a kapucsengőt, mire rögtön előállt egy rizsporos hajú, öreg rendű s mégis egyenes tartású szolga, s fogadta.

- Itt lakik-e La Fère gróf? - kérdezte Planchet.

- Igenis, uram, itt lakik - felelte a szolga Planchet-nak, ki nem volt livrében.

- A gróf úr, ugye, katonai szolgálatból vonult vissza?

- Úgy, ahogy mondja.

- S volt neki egy Grimaud nevezetű inasa - folytatta Planchet, kinek szokásos óvatosságában felvilágosításból sohasem volt elég.

- Grimaud úr ez idő szerint nincs a kastélyban - mondta a szolga, s tetőtől talpig végigmérte Planchet-t, szokatlan lévén neki az effajta kérdezősködés.

- Akkor hát - kiáltott fel Planchet - bizony mondom, ez az a La Fère gróf, akit keresünk! Nosza, nyissa ki a kaput, hadd jelentsem a gróf úrnak, hogy gazdám, az ő kedves barátja, üdvözölni szeretné!

- Mért nem mondta hamarabb? - mondta a szolga, s kaput nyitott. - De hát hol a gazdája?

- Valahol itt, a hátam mögött.

A szolga kitárta a kaput, s betessékelte Planchet-t, aki intett D'Artagnannak, s az, olyan szívdobogással, mint még soha, az udvarba lépett.

Mikor Planchet a kastély elé ért, egy földszinti teremből ezt hallotta:

- Ejnye, hát hol az a nemes, s mért nem vezetik már be?

A hang D'Artagnanig is elhatolt, s szívében ezer meg ezer érzést, rég elfelejtett emléket keltett. Sebbel-lobbal leugrott, Planchet pedig mosolygós képpel indult a ház gazdája felé.

- De hisz én ismerem ezt a legényt! - mondta Athos, a küszöbön megjelenve.

- Hát már hogyne ismerne a gróf úr, mikor a gróf urat én is jól ismerem! Planchet vagyok, tetszik tudni, az a Planchet...

A derék szolga többet nem tudott mondani, annyira meghatotta a házigazda váratlan megjelenése.

- Micsoda? Planchet? - kiáltott fel Athos. - Tehát D'Artagnan úr is itt volna?

- Itt vagyok, barátom! Itt vagyok, kedves Athos! - mondta D'Artagnan dadogva, s majdnem tántorogva.

E szavakra látható elfogódottság jelent meg Athos szép arcán és nyugodt vonásain is. Két lépéssel D'Artagnan előtt termett, szemét egy pillanatra se vette le róla, s gyöngéden megölelte. D'Artagnan, zavarából magához térve, olyan elérzékenyedéssel viszonozta, mely könnyek formájában csillogott a szemében.

Athos ekkor kézen fogta, bevezette a szalonba, hol már voltak egynéhányan. Mindenki felállt.

- Bemutatom D'Artagnan urat, őfelsége testőrhadnagyát, hűséges barátomat, a legbátrabb, legszeretetreméltóbb nemesembert, kit valaha ismertem!

D'Artagnan, a szokásnak megfelelően, fogadta a jelenlevők bókjait, tőle telhetően viszonozta is, majd leült körükben, s mikor az imént félbeszakadt társalgás ismét általános lett, vizsgálni kezdte Athost.

Különös dolog! Athos alig öregedett. Szép szeme a virrasztások és orgiák okozta sötét karikáktól megszabadulva, nagyobbnak s tisztább tükrűnek látszott, mint valaha; némileg hosszúkás arca méltóságban nyerte vissza, amit lázas mozgékonyságából veszített. Még mindig csodálatosan szép és ideges keze, ha puhább húsú lett is, a csipkés kézelőből úgy fehérlett elő, miként némely Tizian vagy Van Dyck festette kéz. Karcsúbb volt, mint annak idején, széles, formás válla nem közönséges erőt sejtetett; szürke szállal csak elvétve hintett hosszú fekete haja előkelően, természetes hullámmal omlott a vállára; hangja most is oly csengő, üde volt, mintha huszonöt éves volna, s fehéren, épen megőrzött pompás foga leírhatatlan bájt kölcsönzött a mosolyának.

A gróf vendégei eközben, a társalgás alig érezhető kihűléséből észrevévén, hogy a két jó barát alig várja, hogy kettesben maradjon, a régiek minden tapasztalatával és illedelmével készülődni kezdtek a búcsúzkodásra, a nagyvilági emberek e komoly ügyére, mikor még voltak nagyvilági emberek. Ekkor azonban hatalmas kutyaugatás zendült az udvaron, s egyszerre több vendég is mondta:

- Ha! Raoul visszaérkezett!

Athos, a Raoul nevét hallván D'Artagnanra pillantott, mintha azt fürkészné, mekkora kíváncsiságot ébreszt barátja arcán ez a név. D'Artagnan azonban még semmit sem értett, hisz alig ocsúdott fel káprázatából. Tehát úgyszólván csak gépiesen fordult hátra, mikor egy szép, tizenöt éves, egyszerűen, de tökéletes ízléssel öltözött ifjú toppant be a szalonba, s kecsesen lekapta hosszú piros tollakkal díszített kalapját.

Ez a teljesen váratlanul érkezett új vendég hogy, hogy nem, lenyűgözte. Egész sereg új gondolata sarjadt, s ezek szelleme, értelme minden szálával magyarázták Athos megváltozását, mely eddig oly megmagyarázhatatlannak tűnt neki. A házigazda s ez ifjú közti rendkívüli hasonlatosság volt a kulcsa ez új erőre kapott élet rejtélyének... Várt, nézelődött és figyelt.

- Hát már visszajött, Raoul? - kérdezte a gróf.

- Vissza, uram - felelte az ifjú tisztelettel -, s teljesítettem a rám bízott feladatot.

- De mi leli, Raoul? - kérdezte Athos aggodalmasan. - Sápadt s izgatottnak látszik.

- Igen, uram, mert szerencsétlenség érte a mi kis szomszédunkat!

- La Vallière kisasszonyt? - kérdezte Athos izgatottan.

- Mi történt hát? - kérdezték többen is.

- Marceline-nal, a szolgálójával sétált azon a tisztáson, ahol a favágók fűrészelgetik a fájukat, mikor lóhátról észrevettem és megálltam, ő is meglátott, s egy farakásról, melyre felmászott volt, oly szerencsétlenül ugrott le, hogy a lába elcsúszott, s nem tudott felkelni. Azt hiszem, kificamította a bokáját[39].

- Ó, Istenem! - mondta Athos - s Saint-Rémyné asszonyt, az édesanyját, értesítették?

[39] XIV. Lajos későbbi szeretője valóban sántított kissé, mint mondták, egy gyermekkori ficam következtében; történetünk idején négyesztendős.

- Nem, uram, Saint-Rémyné asszony Blois-ban van, az orléans-i hercegnőnél. Attól félek, az elsősegélynyújtás ügyetlenül történt, futottam hát, hogy tanácsot kérjek.

- Küldjön valakit gyorsan Blois-ba, Raoul! Vagy inkább üljön a lovára, s maga nyargaljon el.

Raoul meghajolt.

- Hát Louise hol van? - kérdezte még a gróf.

- Idáig hoztam, uram, és Charlot feleségénél hagytam, aki addig is jeges vízbe mártatja a lábát.

E magyarázat után, mely ürügyet kínált a felkelésre, Athos vendégei elbúcsúzkodtak; csak a vén Barbé herceg, ki a La Vallière-házzal való húszéves barátság jussán családiasan viselkedett, látogatta meg a sírdogáló kis Louise-t, aki azonban Raoult megpillantván, szép szemét megtörölte, s rögtön mosolyogni kezdett.

A herceg ekkor felajánlotta, hogy a kis Louise-t elviszi Blois-ba a hintáján.

- Igaza van, uram - mondotta Athos -, hamarább lesz az anyja mellett; ami pedig magát illeti, Raoul, biztos vagyok benne, hogy hebehurgyán viselkedett, és maga is oka!

- Jaj, nem, nem, uram, esküszöm! - kiáltotta a lányka, az ifjú pedig halálsápadt lett a gondolatra, hogy talán ő a baleset oka.

- Ó, uram, biztosítom... - suttogta Raoul.

- Azért csak menjen el Blois-ba - folytatta a gróf jóságosan -, s kérjen bocsánatot nevemben is Saint-Rémyné asszonytól, aztán jöjjön vissza.

Az ifjú arcszíne rózsásan visszatért; miután a grófra kérdő szemmel tekintett, erős karjába kapta a leánykát, ki fájdalmas s egyszersmind mosolygós arccal borult a vállára, s szelíden elhelyezte a hintóban; aztán a tapasztalt lovas ügyességével és könnyedségével lóra pattant, s Athostól és D'Artagnantól elbúcsúzva, gyorsan távolodott a hintó ajtaja mellett s szemét folyton a belsejére szegezve.

16
A Bragelonne-kastély

D’Artagnan mindvégig ámuldozva, szinte szájtátva figyelte az egész jelenetet, hisz a dolgok annyira nem fedték eredeti elképzelését, hogy csak úgy hüledezett a csodálkozástól.

Athos karon fogta, s a kertbe vitte.

- Mialatt a vacsora elkészül - mondta mosolyogva -, ugye nem sértem meg, kedves barátom, ha röviden megmagyarázom a rejtélyt, mely tűnődésre készteti?

- Valóban, gróf úr - mondta D’Artagnan, ki hovatovább újra érezte eluralkodni maga fölött Athos határtalan arisztokratikus fölényét, mely mindig is jellemezte.

Athos szelíd mosollyal nézte.

- Először is - mondta -, kedves D’Artagnan, itt nincs semmiféle gróf úr! Ha én lovagnak címeztem, az a vendégeimnek szólt, hogy megtudják, kicsoda; de magának, remélem, még mindig Athos vagyok, bajtársa és barátja! Vagy azért volna ilyen ceremóniás, mert már kevésbé szeret?

- Isten ments! - mondta a gascogne-i, az ifjúság olyan őszinte hevével, amilyennel érett korban vajmi ritkán találkozik újra az ember.

- Akkor hát térjünk vissza régi szokásainkhoz, s kezdetnek legyünk egymáshoz őszinték. Mindenen csodálkozik itt?

- Határtalanul.

- De vallja be - mondta mosolyogva Athos -, leginkább éppen rajtam.

- Bevallom.

- Még fiatal vagyok, nemde, negyvenkilenc éves fejjel, még felismerhető vagyok?

- Ellenkezőleg - felelte D’Artagnan, az Athos kérte őszinteség túlzására készen -, mert bizony egyáltalán nem az!

- Hej, megértem - mondta Athos gyengén elpirulva -, egyszer minden véget ér, D’Artagnan, a bolondság éppúgy, mint minden egyéb.

- Azonkívül valami változás esett a vagyonában, amint látom. Otthona csodálatos; ez a ház a magáé, remélem.

- Az enyém; ez az a kis birtok, barátom, emlékszik, melyet akkor örököltem volt, mikor otthagytam a szolgálatot.

- Van parkja, lovai, falkája.

Athos mosolygott.

- A park húsz hold, barátom - mondta -, húsz hold, ebbe a veteményes s a melléképületek is beleértendők; lovaim száma: kettő; nem számítva, persze, inasom gebéjét. Falkámat négy kopó, két agár s egy vizsla teszi. De még ez a fényűző falkásdi sem való nekem - tette hozzá kesernyés mosollyal.

- Igen, értem - mondta D’Artagnan -, ez fiatalembernek, Raoulnak való.

És önkéntelen mosollyal pillantott Athosra.

- Kitalálta, barátom - mondta Athos.

- S ez az ifjú ember az apródja, a keresztfia vagy rokona? Hej, kedves Athos, de megváltozott!

- Ez az ifjú - felelte Athos nyugodtan -, ez az ifjú ember, kedves D'Artagnan, árva gyermek, kit az anyja egy szegény falusi plébánosnál hagyott; én istápoltam, neveltem.

- Ugye nagyon ragaszkodik magához?

- Azt hiszem, úgy szeret, mintha az apja volnék.

- S főképpen nagyon hálás?!

- Ó, ami a hálát illeti, az kölcsönös, én legalább annyival tartozom neki, mint ő nekem; amit neki nem mondok meg, csak magának: még lekötelezettje is vagyok!

- Hogy értsem? - kérdezte D'Artagnan álmélkodva.

- Hát úgy, Istenem, hogy neki köszönhetem ezt a változást, melyet észrevett; úgy száradoztam, mint valami árva, magános fa, melyet mi sem köt már a földhöz, s már csak valami mély érzelem verethetett volna velem az életbe újra gyökeret. Szerető? Ahhoz túl öreg voltam. Barátok? Maga messze került tőlem. Ez a gyermek találtatta hát meg velem mindazt, amit elvesztettem; magamért nem volt bátorságom élni, őérette éltem. A leckék terhesek a gyermeknek, a példa többet ér! Példát mutattam neki, D'Artagnan! Minden rossz szokásomat elhagytam; és színleltem a hiányzó jó tulajdonságokat. És nem hiszem, hogy túloznék vagy dicsekedném, D'Artagnan, de Raoult az Isten is arra teremtette, hogy belőle oly tökéletes nemesember váljék, aminőt szegényes korunknak teremnie még egyáltalán megadatott.

D'Artagnan növekvő álmélkodással nézett Athosra. Üde és árnyas fasor alatt sétáltak, melyen haránt át-átszűrődött a lenyugvó nap egy-egy sugara. Egy ilyen arányló sugár Athos arcába világított, s mintha a szeme is ugyanezt a langyos esti fényt tükrözte volna vissza, mely beléhatolt.

D'Artagnannak hirtelen a milady jutott az eszébe.

- Boldog, Athos? - kérdezte barátjától.

Athos éber szeme D'Artagnan szíve gyökeréig hatolt, s mintha olvasott volna gondolataiban.

- Olyan boldog, amilyen Isten teremtménye csak lehet e földön. De csak fejezze be, D'Artagnan, a gondolatát, mert nem mondta végig.

- Athos, maga félelmetes, hisz mit sem lehet titkolni maga előtt - mondta D'Artagnan. - Nos hát, bevallom, azt akartam kérdezni, nincsenek-e néha rémületei, hasonlatosak a...

- Lelkifurdaláshoz? - folytatta Athos. - Befejezem a mondatát, barátom. Igen is, nem is: nincsen lelkifurdalásom, mert az a nő, azt hiszem, megérdemelte az elszenvedett büntetést; nincsen lelkifurdalásom, mert ha életben hagytuk volna, kétségkívül folytatja kárhozatos munkáját; ezzel azonban nem akarom azt mondani, hogy jogunk volt megtenni, amit tettünk. Talán minden vérért lakolni kell. Ő már meglakolt; lehet, minekünk is lakolnunk kell.

- Én is ilyesmire gondoltam néha-néha, Athos - mondta D'Artagnan. - Annak a nőnek volt, ugye, egy fia?

- Volt.

- Hallott-e róla valaha is valamit?

- Soha. Huszonhárom éves lehet - suttogta Athos -; sokszor gondolok erre a fiatalemberre, D'Artagnan!

- Furcsa! És én teljesen elfeledtem!

Athos kesernyésen mosolygott.

- Hát Winter lordról van-e valami híre?

- Csak azt tudom, hogy nagy kegynek örvendett I. Károly királynál.

- Bizonyára osztozik sorsában, s az most keserves.[40] Látja, D'Artagnan - folytatta Athos -, ezzel visszatértünk ahhoz, amit az előbb mondtam: ő Straffordnak ontotta vérét; a vér vért kíván. S a királyné?

- Melyik királyné?

- Angliai Henriette, IV. Henrik leánya.[41]

- A Louvre-ban van, amint tudja.

- Igen, ahol semmije sincs meg, ugyebár? Az idei hideg telet beteg kisleánya, amint hallottam, tüzelő híján kénytelen volt ágyban tölteni. Érti ezt? - kérdezte Athos, vállát felhúzva. - IV. Henrik leánya, egy nyaláb tűzifa híján, didereg! Miért nem kérte bármelyikünk vendégszeretetét inkább, mint a Mazarinét! Meg lett volna mindene.

- Ismeri hát őt, Athos?

- Nem, de anyám látta gyermekkorában. Nem mondtam még soha, hogy anyám Medici Mária udvarhölgye volt?

- Nem. Ilyesmikről maga nem beszél, Athos.

- Ó, Istenem, dehogynem! - folytatta Athos. - Csak látja, alkalom kell erre is.

- Porthos nem várta volna ilyen türelmesen - mondta D'Artagnan mosolyogva.

- Természet dolga, kedves D'Artagnan, Porthosnak, ha egy kissé hiú is, vannak kiváló tulajdonságai. Találkozott vele?

- Öt napja búcsúztam tőle el - mondta D'Artagnan.

S ekkor áradó gascogne-i humorával elmesélte Porthos minden fényűző hóbortját, ott, a pierrefonds-i kastélyában; s miközben barátját így szurkálta, két-három nyilat a kiváló Mouston úr címére is röppentett.

- Csodálatos - vette át a szót Athos, s közben szép napjaikra emlékeztető vidámsággal mosolygott -, hogy annak idején véletlenül talált egymásra ez a néhány ember, kik még most, húsz-évnyi elszakadás után is összetartoznak. A barátság mély gyökeret ereszt a tiszta szívekben, D'Artagnan, higgye el, csak a rossz emberek tagadják a barátságot, mert nem értik meg. Hát Aramis?

- Vele is találkoztam - mondta D'Artagnan -, de ridegnek találtam.

---

[40] *I. Károly* (1600-1649) angol király zsarnoki uralmának polgárháború vetett véget; a király Skóciába menekült, Cromwell hívei elfogták, és 1649-ben kivégezték; egyik főtanácsadója volt Strafford lord, akit még a király uralma alatt végeztek ki.

[41] IV. Henrik és Medici Mária lánya (1609-1669) 1625-ben lett I. Károly felesége (lásd: *A három testőr* utalásait); 1644-től kezdve újra Franciaországban él leányával, aki később XIV. Lajos fivérének, Philippe orléans-i hercegnek lett a felesége.

- Ó, tehát találkozott Aramisszal! - folytatta Athos, s fürkésző szemmel nézett D'Artagnanra. - De hisz ez már valóságos zarándoklás, amit mível, kedves barátom, a Barátság templomához, ahogyan a költők mondanák.

- Hát igen - mondta D'Artagnan zavarában.

- Aramis, amint tudja - folytatta Athos -, természettől fogva hideg, aztán meg mindig lekötik bonyodalmas nőügyei.

- A mostani csak igazán bonyodalmas! - jegyezte meg D'Artagnan.

Athos erre nem válaszolt.

„Nem kíváncsi" - gondolta D'Artagnan.

Athos nemcsak hogy nem válaszolt, de még beszédtémát is változtatott.

- Látja - mondta, így kívánva észrevétetni D'Artagnannal, hogy visszaértek a kastélyhoz -, egyórás sétával körbejártuk a birtokomat!

- Minden takaros, s főként minden nemes gazdáját érezteti - állapította meg D'Artagnan.

Ebben a pillanatban lódobogás hallatszott.

- Raoul jön vissza - mondta Athos -, mindjárt megtudjuk, mi van a kicsikével.

Az ifjú csakugyan megjelent a kapuban, porral borítottan; belovagolt az udvarra, leugrott, a lovát valami lovászfélére bízta, s jött, hogy a grófot s D'Artagnant üdvözölje.

- Ez az úr - mondta Athos, s kezét D'Artagnan vállára tette -, ez az úr D'Artagnan lovag, akiről annyit meséltem, Raoul.

- Uram - mondta az ifjú, s D'Artagnant újra, még mélyebb meghajtással üdvözölte -, nevét a gróf úr mindig a rettenthetetlenség s a nagylelkűség példaképéül említette!

Ez a kis bók D'Artagnanra, persze, érzékenyen hatott, a szíve jólesően elbizseredett. Kezét nyújtotta Raoulnak, s így szólt:

- Fiatal barátom, minden nekem szóló dicséret a gróf urat illeti, mert nevelésemet neki köszönhetem minden dologban, s nem az ő hibája, ha növendéke oly keveset tanult. De magában kárpótlása lesz, szentül hiszem! Kedves nekem az arca, Raoul, s udvariassága meghatott.

Athos elragadtatását szó le nem írhatja; hálásan tekintett D'Artagnanra, majd azzal a különös mosollyal tisztelte meg Raoult, melyre a gyermekek, ha észreveszik, nagyon büszkék.

„Most aztán - gondolta D'Artagnan, ki e néma arcjátékot nem szalasztotta el - megbizonyosodtam!"

- Nos hát - kérdezte Athos a fiútól -, remélem, a balesetnek semmi következménye?

- Még nem tudni, uram, az orvos nem tudott a dagadás miatt bizonyosat mondani; de attól fél, hogy valami ideg is megsérülhetett.

- S mért nem maradt tovább is Saint-Rémyné asszonynál?

- Attól tartottam, nem érek vissza ebédidőre, uram - mondta Raoul -, és következésképp megvárakoztatom.

Ebben a pillanatban egy félig paraszt-, félig inasfiúcska jelentette, hogy a vacsorát felszolgálták.

Athos vendégét egy igen egyszerű ebédlőbe vezette, melynek ablakai egyfelől a kertre, másfelől egy csodálatos virágokkal teli melegházra nyíltak.

D'Artagnan szemügyre vette a terítéket; az étkezőkészség pompás volt, láthatóan régi családi ezüstnemű. Egy tálalóasztalkán felséges ezüstkancsó; D'Artagnan szeme megakadt rajta.

- Hát ez aztán isteni remek - mondta.

- Az - mondta Athos -, egy nagy firenzei mester, Benvenuto Cellini remekműve.

- És miféle csatát ábrázol?

- A melegnanóit. Ez a pillanat, mikor egyik ősöm átadja a kardját I. Ferencnek, mert azé eltörött. Ez alkalomból avatta a király ősömet, Enguerrand de La Fère-t, a Szent Mihály-rend lovagjává. Ezen a kancsón kívül a király később, tizenöt év múlva, nem feledvén el, hogy még három órán át harcolt Enguerrand barátja kardjával, anélkül hogy eltörött volna, egy kardot is adott neki, azt, amelyet látott talán nálam annak idején, s szintén elég szép ötvösmunka. Óriások kora volt az - mondta Athos. - Mi törpék vagyunk hozzájuk képest. Üljön le, D'Artagnan, s vacsorázzunk. De most jut eszembe - szólt oda Athos a kis étekfogónak, ki a levest épp behozta -, hívd be Charlot-t.

A gyermek kiment, s egy pillanat múlva belépett az a szolga, kihez utasaink fordultak volt, mikor a kastély elé értek.

- Kedves Charlot - fordult hozzá Athos -, különös figyelmébe ajánlom mindvégig, míg itt tartózkodik, Planchet-t, a D'Artagnan úr inasát. Szereti a jó bort; a pincekulcs magánál. Sokáig aludt kemény fekhelyen, a jó ágynak örülni fog; gondoskodjék erről is, kérem.

Charlot meghajolt s kiment.

- Charlot szintén derék ember - mondta Athos -, éppen tizennyolc éve szolgál nálam.

- Maga mindenre gondol - mondta D'Artagnan. - Köszönöm is Planchet nevében, kedves Athos!

Az ifjú e névre nagy szemet meresztett, s nézte, hogy a gróf-e csakugyan, kihez D'Artagnan beszélt.

- Ez a név furcsának hallatszik, ugye, Raoul? - kérdezte Athos mosolyogva. - Ez volt az álnevem, mikor D'Artagnan úr, két derék barátom meg jómagam La Rochelle-nél vitézkedtünk, a néhai bíboros és Bassompierre idejében, ki szintén meghalt azóta. D'Artagnan úrnak jólesik megőriznie számomra e baráti nevet, s valahányszor hallom, szívem felvidul.

- Híres név volt ám - mondta D'Artagnan -, s egy napon a győzelem babérja lengte körül.

- Mit ért ezen, uram? - kérdezte Raoul fiatalos kíváncsisággal.

- Esküszöm, mit sem tudok róla - mondta Athos.

- Elfeledte a Szent Gervasius bástyát? S azt a kendőt, melyből három golyóbis zászlót csinált! Nekem jobb az emlékezőtehetségem, én nem feledtem el, s el is mesélem magának, ifjú uram!

S elmesélte Raoulnak a bástya történetét, ahogy Athos az őse történetét az imént.

E történet alatt az ifjú azt hitte, olyan haditett pereg le előtte, amilyeneket Tasso és Ariosto írt le, s a lovagvilág dicső idejéből valók.

- De arról nem beszél D’Artagnan - mondta Raoulnak Athos -, hogy volt abban az időben egy kiváló bajnok: vas lábikra, acélcsukló, biztos szem, szikrázó tekintet, igen, ezekkel várta ellenfelét. Tizennyolc éves volt, hárommal idősebb, mint most maga, Raoul, mikor megláttam először harc közben, próbált férfiakkal szemben!

- És D’Artagnan úr lett a győztes? - kérdezte az ifjú, kinek csak úgy ragyogott a szeme e beszélgetés közben, s epedve várta a részleteket.

- Az egyiket megöltem, azt hiszem - mondta D’Artagnan, s Athost kérdezte tekintetével. - A másikat pedig lefegyvereztem vagy megsebesítettem, már nem is emlékszem.

- Úgy van, megsebesítette. Hej, de kemény bajvívó volt!

- Most sem vagyok sokkal gyengébb - jelentette ki D’Artagnan, egy kis magahitt gascogne-i mosollyal -, s még nemrégiben is...

Athos egy pillantása elnémította.

- Szeretném, ha megtudná, Raoul - vette át a szót Athos -, mert jó kardforgatónak tartja magát, de hiúsága egy napon keserves csalódást okozhat, szeretném, ha megtudná, milyen veszedelmes ellenfél az, akinek hidegvére fürgeséggel párosul! Mivel jobb példát úgysem mutathatok, kérje meg holnap D’Artagnan urat, hogy ha nem nagyon fáradt, szíveskedjék leckét adni magának.

- Ejnye, kedves Athos, hiszen maga is jeles mester, különösen azokban a tulajdonságokban, miket bennem is dicsér. Látja, épp ma emlegette Planchet azt a híres párbajt a karmeliták telkén, Winter lorddal és társaival. Bizony, fiatalember - folytatta D’Artagnan -, itt kell lennie valahol annak a kardnak, melyet gyakran az ország első kardjának neveztem!

- Ó, csak tönkretettem volna a kezemet, ha ezzel a gyermekkel vívok - mondta Athos.

- Van olyan kéz, amely sohasem megy tönkre, kedves Athos - mondta D’Artagnan -, de sok más kezet tönkretesz.

Az ifjú szívesen hallgatta volna ezt a társalgást akár reggelig; Athos azonban figyelmeztette, hogy vendégük bizonyosan fáradt, s pihenésre van szüksége. D’Artagnan udvariasan tiltakozott, de Athos ragaszkodott, hogy foglalja el a szobáját. A ház vendégét Raoul vezette be oda; Athos, attól tartván, hogy a fiú sokáig talál D’Artagnannál maradni, hogy ifjúkora minden hőstettét elmeséltesse, nemsokára maga is bement, s a szép estét egy baráti kézszorítással s a testőrnek jó éjszakát kívánva, bezárta.

17
Athos diplomáciája

D'Artagnan nem is annyira azért feküdt le, hogy aludjék, mint inkább, hogy egyedül legyen, s gondolkozzék az este látottakon és hallottakon.

Természeténél fogva jó ember lévén, s Athoshoz kezdettől fogva ösztönösen vonzódván, amiből végül őszinte barátság lett, most alig győzött eleget csodálkozni, hogy ezt az erőtől és értelemtől sugárzó férfiút találta a züllött, iszákos helyett, kit holmi szemétdombon képzelt el, tökrészegen hortyogva; minden ellenkezés nélkül elfogadta Athos állandó felsőbbségét, s nemhogy féltékenységet vagy csalódást érzett volna, ami megkeserített volna kevésbé nemes szíveket: végeredményben őszinte és igaz öröm járta át, s ez, küldetését illetően, a legrózsásabb reménységben ringatta.

Mindazonáltal úgy rémlett neki, hogy Athost mégsem találta minden ponton nyíltnak és világosnak. Ki volt ez az ifjú, akiről azt mondta, hogy örökbe fogadta, s aki oly feltűnően hasonlít hozzá? Mi ez a visszatérése a társasági életbe, s az a túlzó józanság, melyet az asztalnál megfigyelt? Még egy látszólag oly jelentéktelen körülmény is, Grimaud távolléte, kitől Athos nem tudott megválni valaha, de most még a nevét sem ejtette ki, bár e tárgyban történt némi kezdeményezés: mindez nyugtalanította D'Artagnant. Úgy látszik, barátja bizalmát nem bírja többé, vagy Athos valami láthatatlan lánc rabja, vagy lehetséges, hogy látogatására jó előre figyelmeztették.

Lehetetlen volt Rochefort-ra nem gondolnia, s hogy a Notre-Dame-ban mit mondott volt neki. Rochefort megelőzte volna Athosnál?

D'Artagnan nem vesztegethette az időt hosszas találgatásra. Elhatározta hát, hogy másnap végére jár a dolognak. Athos rendkívül ügyesen álcázott vagyonkája arra vallott, hogy ad a látszatra, s könnyűszerrel felébreszthető ambícióról árulkodott. Szellemi élénksége és eszméinek világossága pedig Athost másoknál gyorsabban lelkesedővé tette. A miniszter tervébe hát annál is buzgóbban kapcsolódhatnék bele, mivel természetes aktivitását a rászorultság tényezője még meg is kettőzné.

Ezek a gondolatok tartották most ébren D'Artagnant, bármilyen fáradt volt is; haditerveit csiszolgatta, s ámbár tudta, hogy Athos kemény ellenfél, támadásának időpontját a reggeli utáni pillanatokra tűzte ki.

Közben persze azt is meggondolta, hogy ilyen új területen óvatosan kell haladnia, s több napon keresztül tanulmányozni Athos ismereteit, figyelni, fölmérni új szokásait, s a naiv Raoultól vívóleckék közben vagy apróvadat űzve megpróbálni kiszedegetni a hézagot betöltő adatokat, melyek híján sehogy se tudta a hajdani Athost a mostanival összeegyeztetni; ez a módszer célravezető lesz, mert hisz a tanítómester alaposan hathatott növendéke szívére s lelkére.

De D'Artagnan, ki maga is rendkívül éles eszű fickó volt, azt is belátta rögtön, hogy micsoda támadási felületet kínálna, ha valami tapintatlanság vagy ügyetlenség folytán hirtelen Athos szeme elé tárulnának mesterkedései.

Azonkívül, kell-e mondani, hogy D'Artagnan, ki oly könnyeden élt csellel Aramis fortélyosságával vagy Porthos hiúságával szemben, D'Artagnan szégyellt Athosszal, a nyíltszívű, őszinte emberrel ravaszkodni. Úgy érezte, hogy míg Aramis és Porthos a furfangosságban

mesterüknek ismervén el, csak még jobban becsülnék: Athos szemében viszont csak kisebbednék.

- Jaj, Grimaud, a hallgatag Grimaud mért nincsen itt? - sóhajtotta D'Artagnan. - Bezzeg sok mindent megértettem volna hallgatásából! Grimaud mindig oly beszédesen hallgatott!

Eközben a házban rendre-rendre minden zaj elült; D'Artagnan hallotta, hogy zárják az ajtókat, ablakokat; majd, miután egy ideig feleselgettek egymással, a falusi kutyák is sorban elhallgattak; a végén már csak egy facsoportban rejtőző fülemüle morzsolta egy ideig szépen zengő skáláját, majd elaludt; a kastélyban most már egyéb sem hallatszott, csak lépések egyhangú dobogása a szobája alatt, feltehetően az Athos szobájából.

„Sétál és elmélkedik - gondolta D'Artagnan -, de min? Lehetetlen megtudni. A többit sejtheti az ember, de ezt nem."

Athos végül kétség kívül lefeküdt, mert az utolsó zaj is elnémult.

A csend s a fáradtság közös erővel D'Artagnant is legyőzte; szemét lehunyta, s szinte azonnal elnyomta az álom.

D'Artagnan nem volt nagy alvó. Alighogy a hajnal a függönyt bearanyozta, kiugrott az ágyból és ablakot nyitott. Az ablaktábla résén át mintha kószálni látott volna valakit az udvaron, zajtalan óvatossággal. Szokása szerint, hogy a közelében mit se hagyjon úgy végbemenni, hogy meg ne állapítsa, micsoda: minden zajt kerülve figyelt, s felismerte Raoul gránátveres mentéjét és barna haját.

Az ifjú, mert csakugyan ő volt, kinyitotta az istállóajtót, kihozta azt a pej lovat, amelyen azelőtt való nap ült, ő maga felnyergelte s szerszámozta, olyan ügyesen és gyorsan, hogy a leggyakorlottabb lovász se különben, majd a veteményesből nyíló fasoron végigvezetve kinyitott egy ösvényre nyíló kis oldalajtót, újra bezárta, s D'Artagnan még látta a kerítéstető fölött, amint nyílsebesen, a virágos juhar- s akácfaágak alatt meghajolva elvágtatott.

D'Artagnan megjegyezte az előző napon, hogy az az ösvény bizonyára Blois-ba vezet.

„Ejha - mondta magában a gascogne-i -, lám, a fickó már érti a dürgést, s egyáltalán nem úgy viselkedik, mintha osztaná Athosnak a szebbik nem elleni gyűlöletét; nem vadászni megy, mert se fegyver, se kutya vele; nem holmi üzenetet visz, mert lopakodik. Ki elől lopakodik?... Előlem-e, vagy az apja elől?... Mert szentül hiszem, hogy Athos az apja... Az áldóját! Ezt pedig megtudom, mert nyíltan szóba hozom majd Athosnak."

A nap emelkedett; mindazok a zajok, melyeket este rendre-rendre elnémulni hallott, egymás után éledeztek fel; a madarak a lombban, a kutyák az ólban, a juhok a mezőn. A Loire-on horgonyzó hajók mintha maguktól ébredtek volna, elváltak a parttól, s magukat a víz sodrára bízták. D'Artagnan még sokáig maradt így az ablaknál, hogy senkit fel ne keltsen, majd mikor meghallotta, hogy nyitogatják a kastély kapuit és ablakait, haját még egyszer végigsimította, bajszát megsodorintotta, kalapja karimáját, szokása szerint, mentéje ujjával körülkefélte, s lement. Alig lépett ki a feljárat küszöbén, megpillantotta Athost a földre hajolva s olyan ember testtartásában, ki például egy pénzdarabot keres a homokban.

- Jó reggelt, kedves házigazdám! - köszönt rá D'Artagnan.

- Jó reggelt, kedves barátom! Jól telt az éjszaka?

- Kitűnően, Athos, mint ahogy az volt az ágy is, a vacsora is, melytől bizonyára ily jól aludtam, vagy amilyen a fogadtatásom is, mikor viszontlátott. De mit néz olyan figyelmesen? Talán nem lett tulipánkertész, vagy mi a csoda?

- Kedves barátom, azért még nem kellene velem gúnyolódjék! Vidéken az ízlés erősen változik, s a végén mindent szeretünk, anélkül hogy tudatosítnók, ami szépet csak Isten tekintete előhívott a föld mélyéből, s amit az ember úgy megvet a városban. Éppen e magam ültette íriszeket néztem itt, a medence körül: valaki ma reggel letaposta őket! Ezek a kertészek a világ legügyetlenebb emberei. Hagyták, hogy a ló itatás után belegázoljon az ágyasba.

D'Artagnan elmosolyodott.

- Ejnye - mondta -, azt hiszi?

És barátját végigvitte a fasoron, hol még jó sok lábnyom éktelenkedett, hasonló ahhoz, amely az íriszeket összetaposta.

- Ihol, még itt is, ha nem tévedek; nézze csak, Athos - mondta közömbösen.

- Bizony, bizony! Méghozzá egész friss nyomok!

- Egészen frissek - hagyta helyben D'Artagnan.

- De hát ki ment ki innen ma reggel? - kérdezte magában Athos nyugtalanul. - Kiszökött volna egy ló az istállóból?

- Nem valószínű - mondta D'Artagnan -, hisz a lépések nagyon egyenletesek és nyugodtak.

- Hol van Raoul? - kiáltott fel Athos. - S hogy lehet, hogy ma még nem láttam?

- Pszt! - mondta D'Artagnan, s egy ujját az ajkára tette.

- Mi történt hát? - kérdezte Athos.

D'Artagnan ekkor elmesélte, mit látott, s közben fürkészte házigazdája arckifejezését.

- Ó, most már mindent értek! - mondta Athos könnyed vállrándítással. - Szegény gyermek Blois-ba ment.

- Miért ment volna?

- Istenem, hát hogy hírt halljon a La Vallière leánykáról. Arról a gyermekről, tudja, aki tegnap kimarjította a bokáját.

- Gondolja? - kérdezte hitetlenkedve D'Artagnan.

- Nemcsak hogy hiszem, de bizonyos vagyok benne - felelte Athos. - Hát nem vette észre, hogy Raoul szerelmes?

- Jó! De kibe? Ebbe a hétéves kölyökbe?

- Barátom, Raoul életkorában a szív olyan teli, hogy álomra, valóságra, de valamire ki kell csordulnia. Nos hát, az ő szerelme ilyen: félig álom, félig valóság.

- Tréfálkozik! Ugyan! Egy kicsi leányba!

- Hát nem nézte meg? A legszebb kis teremtés a világon! Azok az ezüstszőke fürtök! Az a két, máris huncut és sóvárgó kék szeme!

- És mit szól ehhez a szerelemhez?

- Semmit, nevetek rajta s Raoulon is; de a szívnek az első követelőzései oly parancsolók, az ifjaknak e mélabús áradozásai egyszersmind oly édesek és keserűek, hogy sokszor a szenvedély jellegét öltik. Emlékszem, Raoul korában én egy görög szoborba szerettem bele, melyet a jó IV. Henrik király adott volt atyámnak, s azt hittem, fájdalmamba beleőrülök, mikor megtudtam, hogy Pügmalión története csak mese.

- A tétlenség teszi! Raoult nem foglalkoztatja eléggé, keres hát magának elfoglaltságot.

- Erről van szó. Gondoltam is, hogy elküldöm innen.

- Nagyon jól tenné.

- Kétségtelen; de a szíve megszakadna, s épp úgy szenvedne, mint egy igazi szerelemtől. Három vagy négy esztendő óta, mikor ő maga is még gyermek volt, megszokta, hogy díszítgesse és csodálja ezt a pici bálványt, kit a végén imádni fogna, ha itt marad. Ez a két gyermek egész nap együtt álmodozik, s úgy társalog ezer komoly dologról, mint igazi húszéves szerelmesek. A La Vallière leányka szülei sokáig csak mosolyogtak a dolgon, de azt hiszem, már kezdik ráncolni a szemöldöküket!

- Gyermekdolog! De Raoulnak kell valami szórakozás; távolítsa hát el, de gyorsan, különben sohasem nevel embert belőle!

- Azt hiszem - mondta Athos -, Párizsba fogom küldeni.

- Úgy! - mondta D'Artagnan.

S azt gondolta, elérkezett az erőpróba ideje.

- Ha akarja - mondta -, megalapozhatjuk a fiú szerencséjét.

- Úgy! - mondta most Athos is.

- Sőt, éppen beszélni akarok valamiről, ami megjárta az eszemet.

- Rajta.

- Nem gondolja, hogy ideje volna szolgálatba állni?

- Hát maga nincs már szolgálatban, D'Artagnan?

- Aktív szolgálatot értek. Vagy a régi életből már semmi sem kísérti, s ha valódi kedvezések és előnyök várnák, nem kezdené újra örömest, az én társaságomban, meg a Porthosében, ifjúkorunk kalandjait?

- Ezek szerint ajánlatot tesz nekem? - mondta Athos.

- Nyíltat és őszintét!

- Hogy újra harcba induljak?

- Úgy van.

- Ki mellett és ki ellen? - kérdezte gyorsan Athos, s tiszta, jóságos szemét a gascogne-ira szegezte.

- Teringettét, de türelmetlen!

- S főként akkurátus. Ide figyeljen, D'Artagnan. Egyetlen ember, jobban mondva: egyetlen ügy van, amit magamfajta ember hasznosan szolgálhat: a király ügye.

- Pontosan erről van szó - mondta a testőr.

- Igen, de értsünk szót - folytatta komolyan Athos -, ha a király ügyén a Mazarin ügyét érti, vége köztünk az egyetértésnek.

- Nem mondom határozottan - felelte zavartan a gascogne-i.

- Nézze, D'Artagnan - mondta Athos -, ne köntörfalazzunk, hiszen csűrés-csavarása, szófacsarása elárulja, kitől jön hozzám. Ezt a célt csakugyan nem meri az ember fennen bevallani; s aki ennek érdekében verbuvál, fülét lesunyja s hangja bátortalan.

- Jaj, kedves Athos! - mondta D'Artagnan.

- Nagyon jól tudja - folytatta Athos -, hogy nem magáról beszélek, ki a bátor s derék emberek gyöngye, hanem arról a hitvány, cselszövő olaszról, arról a jöttmentről, ki fejére szeretné tenni a párna alól lopott koronát, arról a sehonnairól, ki pártját a király pártjának nevezi, s arra vetemedik, hogy vérbeli hercegeket tömlöcbe dugjon, mert megölni nem meri őket, ahogyan a mi bíborosunk, a nagy bíboros tette volt; egy uzsorás, ki aranyait méricskéli és halmokban őrzi, attól való félelmében, hogy ha mégúgy csal is, a másnapi játékon elveszítheti; egy barom, végül, ki sanyargatja a királynét, amint bizonygatják nekem; egyébként úgy kell neki! Három hónapon belül pedig polgárháborút fog kirobbantani, hogy megtarthassa jövedelmeit. Ezt a gazdát ajánlja nekem, D'Artagnan? Köszönöm szépen!

- Hevesebb, mint régente volt, Isten bocsássa meg nekem! - mondta D'Artagnan. - Az esztendők csak tüzesítették a vérét, nemhogy hűtötték volna. De ki mondta magának, hogy ez az én gazdám, s magának is a nyakába akarom varrni?

„Az áldóját - gondolta -, egy ilyen rosszkedvű embernek ne szolgáltassuk ki titkainkat!"

- Akkor hát, kedves barátom - kérdezte Athos -, mik azok az ajánlatok?

- Istenem, mi sem egyszerűbb: maga itt éldegél a birtokán, s úgy látszik, arany középszerűségében boldog is. Porthosnak talán ötven-hatvan ezer frank jövedelme van; Aramisnak mindig tizenöt hercegnője van, kik most úgy kapdossák el egymástól a papot, ahogyan valaha a testőrt kapdosták; a sors igazi elkényeztetett gyermeke ő! De én, én mit csinálok vajon e világon? Húsz év óta viselem páncélomat és pajzsomat, alacsony rangba görcsösödve, se előre, se hátra nem lépve, se nem élve! Egyszóval: halott vagyok. Most pedig, mikor arról van szó, hogy egy kicsikét feltámadhatnám, mind azt mondják nekem: az a jöttment, az a sehonnai gazember, az a rossz gazda! Hát a mindenségit, én is ezt vallom, de találjon valaki jobbat, vagy pedig szerezzen évjáradékot nekem!

Athos három másodpercig gondolkozott, s e három másodperc alatt átlátott D'Artagnan ravaszkodásán, ki, túlságosan előresietvén az előbb, most támadásba ment át, hogy leplezze szándékát. Azt világosan látta, hogy az ajánlat komoly, s részletezésére is sor került volna, ha meghallgatja.

„Jó - gondolta magában -, D'Artagnan a Mazarin embere."

Ettől fogva rendkívül óvatosan viselkedett.

D'Artagnan pedig kerülni akarta a kockázatot, jobban, mint valaha.

- Egyáltalán, van valami elképzelése? - kérdezte Athos.

- Természetesen. Tanácsot akartam kérni mindhármuktól, s megállapodni a cselekvés módjában, mert mi egymás nélkül sohasem leszünk tökéletesek.

- Ez igaz. Az imént említette Porthost: rábírta hát, hogy újra szerencsét próbáljon? De hisz ő a szerencséjét megalapozta!

- Meg, semmi kétség; de az ember úgy született, mindig sóvárog valamire.

- És Porthos mire sóvárog?

- A báróságra.

- Persze, persze, el is felejtettem! - mondta Athos mosolyogva.

„Mi a csoda? - ámult el D'Artagnan. - Hát ezt honnan tudja? Aramisszal levelezget? Hej, ha ezt tudnám, mindent tudnék."

A beszélgetés itt véget ért, mert Raoul betoppant. Athos harag nélkül meg akarta pirongatni, de a fiú oly csüggedt volt, hogy nem vitte rá a lélek, s abbahagyta, hogy megkérdezze, mi baja.

- Talán csak nincs rosszabbul a kis szomszéd leányka? - kérdezte D'Artagnan.

- Jaj, uram - felelte Raoul, s szinte fojtogatta a fájdalom -, súlyos az eset, s ha nincs is látható elváltozás, az orvos attól fél, egész életében sántítani fog!

- Ó, az borzasztó volna! - mondta Athos.

D'Artagnannak valami tréfa volt a nyelvén; de látván Athos részvevő magatartását, türtőztette magát.

- Jaj, uram - folytatta Raoul -, főként az bánt, hogy ennek a balesetnek én vagyok az oka!

- Hogyhogy maga, Raoul? - kérdezte Athos.

- Bizony! Vagy nem azért ugrott le a farakásról, hogy hozzám szaladjon?

- Csak egy megoldás van, kedves Raoul, éspedig az, hogy engesztelésül feleségül veszi!

- Jaj, uram, úgy látom, gúnyolódik őszinte fájdalmamon: ez nem szép dolog - mondta Raoul.

S ezzel, hogy szemtanúk nélkül kedvére kisírhassa magát, bement a szobájába, s csak a reggeli idején jött elő.

A két jó barát egyetértését egy cseppet se zavarta meg a reggeli összekoccanás; a legjobb étvággyal falatoztak, olykor-olykor a szegény Raoulra pillantva, ki könnyes szemmel, nehéz szívvel alig evett valamit.

A reggeli vége felé két levél érkezett, Athos rendkívül figyelmesen olvasta őket, s nem tudta megállni, hogy össze ne rázkódjék közben-közben. D'Artagnan, ki az asztal másik oldaláról átható pillantásokkal figyelte, hogyan olvas, meg mert volna esküdni, hogy az egyik levélen Aramis apró betűit ismerte fel. A másik női írás volt, szálkás és kusza.

- Gyerünk - mondta Raoulnak, látván, hogy Athos magára akar maradni, vagy, hogy a levelekre válaszoljon, vagy, hogy elgondolkozzék a tartalmukon -, gyerünk, nézzünk körül a vívóteremben, ez majd szórakoztatni fogja.

Az ifjú Athosra nézett, aki ezt beleegyező tekintettel viszonozta.

Bementek egy földszinti terembe, melynek falai kardokkal, vívósisakokkal, kesztyűkkel, mellvértekkel s más vívófelszereléssel voltak teleaggatva.

- Nos? - kérdezte Athos, mikor egy negyedóra múlva utánuk ment.

- Ez már a maga keze, kedves Athos - mondta D'Artagnan -, s ha a maga hidegvérével is rendelkeznék, csak gratulálhatnék neki...

Az ifjú azonban egy kissé restellte magát. Egy vagy két érintéssel szemben, melyet sikerült D'Artagnan karjára vagy combjára bevinnie, emez hússzor is megbökte a felsőtestén.

Ebben a pillanatban belépett Charlot, D'Artagnannak hozván egy igen sürgős levelet, mely futárral érkezett.

Most aztán Athos sandíthatott a szeme sarkából.

D’Artagnan elolvasta a levelet, látszólag minden izgalom nélkül, éppen csak a fejét csóválta:

- Látja, kedves barátom - mondta -, milyen a szolgálat! Biz’ isten igaza van, ha nem akarja újra kezdeni: Tréville úr beteg, s lám, a század nem tud meglenni nélkülem; így hát befellegzett a szabadságomnak.

- Visszamegy Párizsba? - kérdezte Athos izgatottan.

- Istenem, hát mit tegyek? - sóhajtott D’Artagnan. - De mondja, nem jön fel maga is?

- Ha felmegyek, boldog leszek, ha találkozhatunk.

- Hahó, Planchet! - kiáltotta D’Artagnan az ajtóból. - Tíz perc múlva indulunk: abrakoltasd meg a lovakat!

Aztán újra Athos felé fordult.

- Úgy érzem, valami hiányzott nekem innen, s igazán keserű a szívem, hogy itt kell hagynom anélkül, hogy Grimaud-val találkoztam volna.

- Grimaud!... Igazán? Magam is furcsálltam, hogy nem is érdeklődik iránta. Kölcsönadtam egyik barátomnak - mondta Athos.

- Aki olvas arcjátékából, mozdulatából is? - kérdezte D’Artagnan.

- Remélem - mondta Athos.

A két jó barát szeretettel megölelte egymást. D’Artagnan Raoultól kézfogással búcsúzott, megígértette Athosszal, hogy ha Párizsba jő, meglátogatja, ha nem, írni fog neki, és lóra ült. A mindig pontos Planchet nyeregben volt már.

- Nem jönne velem? - kérdezte Raoultól nevetve. - Blois-n megyek át!

- Nem, uram - felelte a fiú -, a gróf úrral maradok.

- Akkor hát Isten velük, kedves barátaim! - mondta D’Artagnan, s még egyszer kezet fogott mindkettőjükkel. - S Isten óvjon bennünket! ahogy mindig mondtuk egymásnak, valahányszor a néhai bíboros idejében búcsúzkodtunk.

Athos még egyet intett, Raoul még egyszer meghajolt feléje, s azzal D’Artagnan és Planchet elvágtatott.

A gróf sokáig nézett utánuk, kezét az ifjú vállán nyugtatva, kinek termete majdnem oly magas volt, mint az övé; de mihelyt eltűntek a fal mögött, így szólt:

- Raoul, ma este indulunk Párizsba!

- Hogyhogy? - kérdezte a fiú, s egészen belesápadt.

- Elmehet búcsút venni a nevemben is Saint-Rémyné asszonytól. Hét órára várom.

A fiú fájdalommal s hálával vegyes arckifejezéssel hajolt meg, s indult nyergelni.

D’Artagnan pedig, alighogy kijutott házigazdája látósugarából, elővette a levelet a zsebéből, s újra elolvasta:

Rögtön jöjjön vissza Párizsba.

G. M.

- A levél szűkszavú, száraz - dörmögte -, s ha nem volna post scriptuma, talán meg sem érteném; de szerencsére van post scriptuma.

És elolvasta a nevezetes post scriptumot, mely a levél száraz hangját elfelejtette:

> P. S. - Blois-ban menjen be a király kincstárnokához, mondja meg a nevét, s mutassa meg ezt a levelet: kétszáz arany üti a markát.

- Istenemre - mondta D'Artagnan -, tetszik nekem ez a stílus; a bíboros jobban ír, mintsem gondoltam volna. Gyerünk, Planchet, gyerünk, látogassuk meg a kincstárnok urat, s aztán fel, útra!

- Párizsba, uram!

- Párizsba.

S azzal sebes-vágtatva elnyargaltak.

18
Beaufort herceg

Íme, mi minden történt közben, ami szükségessé tette, hogy D'Artagnan Párizsba visszatérjen.

Egy este, mikor Mazarin szokása szerint indult a királynéhoz, s már mindenki nyugovóra tért volt, az őrség szobája előtt menvén hangos beszédet hallott onnan; kíváncsi lett rá, miről diskurálnak a katonák, s szokása szerint lábujjhegyen odaosont, óvatosan benyitott, s az ajtónyíláson bedugta a fejét.

Az őrök vitatkoztak valamin.

- Márpedig én állítom - mondta az egyik -, hogy ha Coysel megjósolta, ez olyan biztos, mintha már be is következett volna. Én nem ismerem, de azt mondják róla, hogy nemcsak asztrológus, hanem varázsló is!

- No hiszen! Ha barátaid közül való, hékám, jól vigyázz! Kellemetlenséget okozhatsz neki.

- Ugyan miért?

- Mert könnyen perbe foghatják.

- Ugyan! Manapság már nincs boszorkányégetés!

- Nincs? Pedig mintha nem is olyan régen a boldogult bíboros megégettette volna Urbain Grandier[42]-t. Erről tudok egyet-mást, hallod-e? A máglya mellett álltam őrségben, s láttam, hogyan sült meg!

- Barátocskám, Urbain Grandier nem kuruzsló volt, hanem tudós, ami egészen más dolog. Urbain Grandier nem mondott jövendőt. A múltat ismerte ő, ami néha még rosszabb.

Mazarin helybenhagyólag bólintott, de a szóban forgó jóslatot mindenképp tudni szeretvén, a helyén maradt.

- Nem azt mondtam - folytatta az őr -, hogy Coysel nem kuruzsló, hanem azt, hogy ha eleve elhíreszteli jövendölését, csak azt éri el vele, hogy soha be nem teljesül!

- Miért?

- Márpedig így van. Ha például verekszünk egymással, s én bejelentem neked: „no, most mindjárt kapsz egy egyenest vagy egy oldalvágást", könnyűszerrel kivéded. Na látod! Ha Coysel oly fennhangon hirdeti, hogy a bíboros is meghallja: „Ez s ez nap előtt, ez s ez a fogoly meg fog szökni", kézenfekvő dolog, hogy a bíboros minden óvintézkedést megtesz, hogy a szökést megakadályozza.

- Istenem - szólalt meg egy másik, aki eddig a padon bóbiskolt, de ha látszólag aludt is, egy szót sem szalasztott el a beszélgetésből -, ó, Istenem, hát ti azt hiszitek, hogy az ember megszökhetik a végzete elől? Ha az van megírva odafent, hogy Beaufort hercegnek meg kell szöknie, akkor meg is fog szökni, s a bíboros minden intézkedése hiábavaló.

Mazarint kirázta a hideg. Olasz volt, vagyis babonás; hirtelen az őrök közt termett, kik, mihelyt észrevették, abbahagyták a beszélgetést.

- Mit beszéltek az urak? - kérdezte mézesmázos képpel. - Hogy Beaufort úr megszökött?

---

[42] Pap, akit 1634-ben elevenen elégettek, azzal vádolva, hogy apácákat megrontott.

- Isten ments, kegyelmes uram - mondta a hitetlenkedő katona -, távol áll tőle pillanatnyilag. Csak azt mondták ott, hogy talán meg fog szökni.

- S ezt ki mondta?

- Nosza, ismételd el a mesédet, Saint-Laurent - mondta a katona, s bajtársa felé fordult.

- Kegyelmes uram - szólalt meg az őr -, mindössze annyit mondtam ezeknek itt, hogy fülembe jutott egy bizonyos Coysel jóslata, mely szerint Beaufort úr, akárhogy őrzik is, pünkösd előtt megszökik.

- S ez a Coysel valami holdkóros vagy bolond?

- Nem a - mondta az őr, megátalkodott babonásan -, sok mindent megjövendölt már, ami mind be is következett, például az is, hogy a királyné fiúgyermeknek ad életet, hogy Coligny urat megölik a Guise herceggel való párbajában, s végül, hogy a koadjutort bíborossá fogják kinevezni. S lám csak: a királynénak nemcsak hogy elsőszülöttje, de két év múlva a második gyermeke is fiú lett, és Coligny urat is megölték.

- Igen, de a koadjutor még nem lett bíboros.

- Nem, kegyelmes uram - mondta az őr -, de az lesz!

Mazarin olyan fintort vágott, mintha azt akarta volna mondani: még nincs a fején a bíboros süveg.

- Vagyis az a véleménye, barátom, hogy Beaufort úr meg fog szökni.

- Oly mértékben ez a véleményem, kegyelmes uram - mondta a katona -, hogy ha most eminenciád felajánlaná nekem Chavigny úr állását, vagyis a vincennes-i várnagyságot, el sem fogadnám. Persze, pünkösd másnapján másként állna a dolog.

Mi sem meggyőzőbb az erős meggyőződésnél, megejti még a hitetleneket is; márpedig Mazarin, amint mondtuk, nemhogy hitetlen, de babonás vala. Mélyen elgondolkozva vonult hát vissza.

- A zsugori! - mondta az őr, amelyik a padon hevert volt - megjátssza, hogy nem hisz a kuruzslódnak, Saint-Laurent, nehogy meg kelljen jutalmazzon; de mihelyt a szobájába ér, mindent megtesz, hogy kihasználja a jóslatodat.

S Mazarin, valóban, ahelyett hogy továbbment volna a királyné lakosztálya felé, behúzódott a dolgozószobájába, Bernouint behívta, s megparancsolta, hogy másnap korán reggel menjen el a rendőrtisztért, akit Beaufort mellé rendelt, s ébresszék fel, mihelyt az megérkezik.

A gárdista, tudtán kívül, a legérzékenyebb pontján érintette a bíborost. Öt év óta, amióta Beaufort tömlöcben volt, nem telt el nap, hogy Mazarin ne gondolt volna arra: előbb-utóbb kiszabadul. Nem tarthatta börtönben életfogytiglan IV. Henrik egy unokáját, kivált ha ez a királyi unoka még alig harmincéves. De akármi módon szabaduljon is, micsoda gyűlöletet halmozhatott fel a börtönben az ellen, akinek fogságát köszönhette; aki gazdag, bátor, dicső-séges korában fogatta el az asszonyok e bálványát s a férfiak e rémét, hogy életéből kivágja legszebb esztendeit, mert hisz a börtönélet nem élet! Mazarin mindenesetre megkétszerezte Beaufort őrizetét. Mégis hasonlatos volt a mesebeli fösvényhez, ki nem tudott aludni kincse mellett. Több ízben riadt fel éjjelente, mert azt álmodta, hogy Beaufort-t elrabolták. Ilyenkor érdeklődött felőle, s minden esetben keserves volt hallania, hogy a fogoly játszik, iszik, dalol, mint a pinty; de játék, ivás, dalolás közben minduntalan esküdözve fogadkozik, hogy Mazarin drágán fogja megfizetni ezeket az örömöket, amelyeket Vincennes-ben kényszerített rá.

Ez a gondolat foglalkoztatta álmában a minisztert mostan is; első szava tehát, midőn Bernouin hét órakor belépett a szobájába, hogy felébressze, ez volt:

- No mi van? Beaufort csakugyan megszökött Vincennes-ből?

- Nem hiszem, kegyelmes uram - mondta Bernouin, kit hivatalos nyugalma sosem hagyott cserben -, híreket azonban mindenesetre hozok róla, mert La Ramée vártiszt, kiért ma reggel Vincennes-be küldtünk, itt van, s várja eminenciád parancsait.

- Nyiss ajtót, s engedd be - mondta Mazarin, s párnáit úgy igazította el, hogy az ágyban ülve fogadja.

A vártiszt belépett. Nagy, tagbaszakadt, pirospozsgás és jóképű ember. Belőle olyan nyugalom áradt, hogy Mazarint nyugtalanítani kezdte.

- Vajmi buta fráternek nézem - suttogta.

A vártiszt némán állt a küszöbön.

- Jöjjön beljebb, uram - biztatta Mazarin.

A vártiszt engedelmeskedett.

- Tudja, mit beszélnek? - kérdezte a bíboros.

- Nem, kegyelmes uram.

- Nos hát, azt beszélik, hogy Beaufort úr meg fog szökni Vincennes-ből, ha ugyan már meg nem szökött!

A vártiszt arcán a legmélyebb meglepetés rajzolódott ki. Apró szemét, hatalmas száját egyszerre nyitotta tágra, hogy jobban élvezhesse a tréfát, amivel a kegyelmes úr őt megtisztelni kegyeskedett; aztán komoly képpel nem bírván tovább elviselni ilyesfajta feltételezést, hahotában tört ki, de olyanban, hogy kövér tagjai úgy rángatóztak mulattában, mintha vitustánca volna.

Mazarint elbűvölte, ha mégoly tiszteletlen volt is, ez az érzelemnyilvánítás, de azért megőrizte méltóságteljes komorságát.

Mikor La Ramée végre jól kinevette magát, s a szemét megtörölte, úgy gondolta, itt az ideje, hogy megszólaljon, s illetlen jókedvéért mentegesse magát.

- Megszökött, kegyelmes uram, megszökött?! Hát nem tudja eminenciád, hol van Beaufort?

- Tudom, hogyne tudnám, a vincennes-i öregtoronyban!

- Ott, kegyelmes uram, de egy olyan szobában, melynek fala hét láb vastag, s ablakain karvastagságú a rács!

- Uram - mondta Mazarin -, türelemmel minden falat át lehet fúrni, s egy órarugóval vasrácsot reszelhet keresztül az ember!

- De azt, úgy látom, nem tudja eminenciád, hogy nyolc őr van körülötte, négy az előszobájában, négy a szobájában, s ezek az őrök egy pillanatra se hagyják magára.

- Igen, de ki-kimegy a szobájából, métázik, labdázik!

- Kegyelmes uram, a foglyok megengedett szórakozásai! De ha eminenciád akarja, megvonjuk tőle.

- Nem, dehogy - mondta Mazarin, attól félvén, hogy foglya, ha eltiltják szórakozásaitól, csak még nagyobb elkeseredést táplál őellene, ha valaha kijön Vincennes-ből. - Csak azt mondja meg, kivel játszik?

- Kegyelmes uram, az őrtiszttel, vagy velem, avagy a többi fogollyal.

- És játék közben nem megy közel a várfalakhoz?

- Kegyelmes uram, hát egyáltalán nem ismeri ezeket a falakat?! Hatvan láb magasak, s nem hiszem, hogy Beaufort úr annyira megunta volna életét, hogy ilyen magasról leugorván, kockáztassa nyaka kitörését.

- Hm - dünnyögte a bíboros, s kezdett megnyugodni. - Tehát azt mondja, La Ramée uram, hogy Beaufort...

- Hacsak madárkává nem változik, felelek érte!

- Jól vigyázzon! Nagyon elbízza magát - folytatta Mazarin. - Beaufort úr azt mondta volt az őröknek, kik Vincennes-be vitték, gyakran gondolt rá, hogy börtönbe kerül, s erre az esetre a szökés negyven módját eszelte ki!

- Kegyelmes uram, ha e negyven mód közül egy is bevált volna - felelte La Ramée -, már régóta künt volna!

„No lám - gondolta. Mazarin -, nem is olyan buta ez a fickó, amilyennek véltem."

- Azonkívül elfelejti eminenciád, hogy Vincennes-ben Chavigny úr a várnagy - folytatta La Ramée -, és Chavigny úr nem tartozik Beaufort barátai közé.

- Igen, de ha Chavigny úr nincs ott.

- Ha ő nincs ott, én ott vagyok.

- De amikor maga sincs ott, La Ramée uram?

- Ó, ha én magam nem volnék ott, olyan embert hagyok a helyemen, ki főporkolábságot remél kapni őfelségétől, s felelek érte, hogy jól őrködik. Amióta három hete szolgálatomba fogadtam, csak annyi kifogásom van ellene, hogy túl szigorú a rabokhoz.

- És kicsoda ez a cerberus?

- Valami Grimaud nevezetű, kegyelmes uram.

- S mivel foglalkozott, mielőtt Vincennes-ben maga mellé került volna?

- Hát, valahol vidéken élt, amint attól hallám, aki beajánlotta; valami rossz fát tett a tűzre, konokságából kifolyólag, s gondolom, csak hálás lehet, hogy a király uniformisába bújva büntetlenséget élvez.

- És kicsoda ajánlotta magának ezt az embert?

- Grammont herceg udvarbírója.

- Tehát megbízhatik benne, azt hiszi?

- Akárcsak bennem magamban, kegyelmes uram.

- Nem valami fecsegő alak?

- Jézus Mária! Kegyelmes uram, sokáig azt hittem, néma az istenadta, mert csak jelekkel kérdez és felel; úgy vélem, régebbi gazdája szoktatta így.

- Akkor hát mondja meg neki, kedves La Ramée uram - folytatta a bíboros -, hogy ha jó és hűséges porkolábunk lesz, szemet hunyunk vidéki csínytevései felett, s olyan uniformisba bújtatjuk, mely becsületet szerez neki, az uniformis zsebébe pedig néhány aranyat teszünk.

Mazarin ígéretekben roppantul bőkezű volt: szöges ellentéte a jámbor Grimaudnak, akit La Ramée úgy dicsért az imént, s ki keveset beszélt, de sokat cselekedett.

A bíboros még sok mindent kérdezett La Ramée-tól a fogolyról, táplálkozásáról, fekhelyéről, szobájáról, s mindenre oly kielégítő választ kapott, hogy emberét majdnem megnyugodva bocsátotta el.

Aztán, reggeli kilenc óra lévén, felkelt, beillatosította magát, felöltözött s átment a királynéhoz, hogy közölje vele, miért maradt el az esti látogatás. A királyné, aki legalább úgy félt Beaufort-tól, mint maga a bíboros, s legalább oly babonás volt, mint az, szóról szóra elismételtette vele La Ramée minden fogadkozását, s helyettesérő ejtett dicsérő szavait; majd, mikor a bíboros befejezte, így szólt:

- Ó, jaj, uram - mondta szinte sóhajtva -, miért is nem lehet minden herceg mellett egy-egy Grimaud-nk!

- Türelem - vigasztalta Mazarin olasz mosolyával -, ezt is megérjük tán egy napon! Addig is...

- Mit addig is?

- Addig is mindig meg fogom tenni óvintézkedéseimet.

Ezután írt D'Artagnannak, hogy megsürgesse visszatértét.

19
Mivel szórakozott Beaufort herceg a vincennes-i öregtoronyban

A fogolynak, ki a bíboros úrnak oly nagy félelmet okozott, s kinek szökési tervei az egész udvar nyugalmát megzavarták, sejtelme sem volt róla, mekkora ijedtség támadt miatta a Palais-Royalban.

Felismervén, mily csodálatosan őrzik, belátta, hogy minden kísérlet hiábavaló; bosszúja abban merült ki, hogy nem győzte eleget átkozni, gyalázni Mazarint. Még gúnydalok szerzésével is próbálkozott, de ezt hamarosan abbahagyta. Mert Beaufort az égtől nemcsak hogy verselőtalentumot nem kapott, de gyakran még prózában is csak igen keservesen tudta magát kifejezni. Blot, e korszak dalnoka-lantosa, így vélekedett róla:

A harcban mennydörög, cikázik,
s bizony, hogy joggal rettegik:
bezzeg, ha bölcsködik s vitázik,
együgyű lúdnak nézhetik.

Még Gastonnak is, ha papolgat,
úgy jár a szája, mint a pinty;
mért, hogy nincsen nyelve Beaufort-nak,
s mért, hogy Gastonnak karja nincs?

Ennek ismeretében érthető, ha a fogoly átkozódásra és szitkozódásra szorítkozott.

Beaufort herceg IV. Henrik és Gabrielle d'Estrées unokája volt, éppoly jó, bátor, büszke s főként gascogne-i, mint a nagyapja, csak sokkal kevésbé művelt. Egy ideig, XIII. Lajos halála táján, az udvar kedvence, fő-fő bizodalmasa, egyszóval első embere volt, helyét azonban csakhamar Mazarinnak kellett átengednie, s hirtelen másodiknak érezte magát; másnap, elég balgatag lévén, hogy megsértődjék e felváltás miatt, s elég meggondolatlan, hogy sértődöttségének kifejezést adjon, a királyné elfogatta és Vincennes-be vitette, azzal a Guitaut-val, kivel már találkoztunk e történet elején, s akivel még lesz alkalmunk találkozni. Természetesen, aki királynét mond: Mazarint mond. Nemcsak hogy megszabadultak ilyenformán személyétől és igényeitől, de nem is számoltak többé vele, bármily népszerű herceg volt is, s már öt esztendeje lakott a vincennes-i öregtorony egyáltalán nem hercegi szobájában.

Ez az időszak, melyben mindenki másnak benőtt volna a feje lágya, Beaufort szellemében mi változást sem idézett elő. Másvalaki valóban úgy gondolkozott volna, hogy ha lemond a bíborossal való ujjat húzásról, a hercegekkel való dacolásról s arról, hogy, amint Retz bíboros mondta volt: egy-két melankolikus, délibábkergető cinkost nem számítva, egyedül haladjon az útján, az eltelt öt év alatt vagy visszakapta volna szabadságát, vagy pártfogókra tett volna szert. Ilyen meggondolások azonban talán fel sem merültek a herceg lelkében, sőt, hosszú fogsága csak fokozta konokságát, s a bíboros naponta olyan értesüléseket kapott róla, melyek vajmi kevéssé voltak kellemesek őeminenciájának.

Miután a verselésbe beletört a bicskája, Beaufort úr festészettel próbálkozott. Szénnel lerajzolta a bíborost, de középszerű lévén e művészetben is, s nem érvén el különösebb hasonlatosságot: az arckép eredetijét mindenkivel felismertetendő, alája írta: „Ritratto dell'ilustrissimo facchino Mazarini."[43] Chavigny úr, értesülvén erről, meglátogatta a herceget,

[43] Az illusztris csirkefogó Mazarini arcképe.

s megkérte, áldozzék más szórakozásnak, vagy legalábbis ne lássa el felirattal arcképeit. Másnap a szoba fala tele volt arcképekkel és feliratokkal. Beaufort úr, mint általában a rabok, nagyon hasonlított a gyermekekhez, kik görcsösen ragaszkodnak ahhoz, amit megtiltanak nekik.

Chavigny úr értesült e profil arcképek elszaporodásáról. Ugyanis Beaufort, nem lévén elég önbizalma, hogy Mazarint szemből nézve rajzolja le, szobáját profil ábrázolatok kiállítási termévé tette. Ez esetben Chavigny egy szót sem szólt; de mikor egy napon Beaufort odakünt labdázott, lemosatta az összes rajzot, s a szobát enyves festékkel befestette.

Beaufort megköszönte Chavignynak, hogy szíves volt őt ilyenformán új rajzlapokkal ellátni; szobáját most már rekeszekre osztotta, s minden rekesz falát Mazarin élete egy-egy jelenetének szentelte.

Az első az illusztris csirkefogó Mazarinit Bentivoglio bíboros botütései alatt ábrázolta, akinek inasa volt.

A második az illusztris csirkefogó Mazarinit, amint Loyola Ignác szerepét játssza a hasoncímű tragédiában.

A harmadik az illusztris csirkefogó Mazarinit, mikor éppen elorozza a főminiszteri tárcát Chavigny elől, ki már a markában érezte.

Végezetül a negyedik az illusztris csirkefogó Mazarinit, amint megtiltja az ágynemű váltást Laporte-nak, XIV. Lajos komornyikjának, mondván, hogy egy francia királynak elég, ha minden negyedévben váltják az ágyneműjét.[44]

Hatalmas kompozíciók voltak ezek, s minden bizonnyal meghaladták a fogoly képességeit; be is érte hát a képek felvázolásával s címmel való ellátásával.

De így is elegendők voltak, hogy Chavignyt felhergeljék; megüzente hát Beaufort-nak, hogy ha nem mond le mázolmányai folytatásáról, minden alkalmas eszközt elkoboztat tőle. Beaufort erre azt felelte, hogy mivel a katonai dicsőség lehetőségétől megfosztották, festői hírnévre pályázik, s ha már sem Bayard, sem Trivulzio nem lehet belőle, Michelangelo vagy Raffaello akar lenni.

Egy napon, mikor Beaufort az udvaron sétált, elvitték a tűzhelyét, tűzhelyével a szenét, szenével az üszköt, úgy, hogy visszatérve semmi olyan tárgyat nem talált többé, amit plajbászként használhatott volna.

Beaufort káromkodott, ordibált veszettül, mondván, hideg és nyirkosság által akarják elveszejteni, ahogyan Puylaurens-t, Ornano marsallt és Vendôme nagyperjelét elpusztították,[45] mire Chavigny azt üzente, hogy elég, ha becsületszóval megfogadja, hogy nem rajzol többet, vagy megígéri, hogy nem alkot történelmi tárgyú képeket, s rögtön visszakapja a tüzelőt s mindent, ami a begyújtáshoz szükséges. Beaufort nem akarta megfogadni, s a tél hátralevő részére tűz nélkül maradt.

---

[44] A tilalmat maga Laporte említi memoárjában; de olyan köztudott volt, hogy más memoárokban is helyet kapott.

[45] *Puylaurens* herceg Richelieu ellen lépett fel, az a vincennes-i erődbe záratta, ahol néhány hónap alatt végzett vele a hideg és nyirkosság, vagy valami mérges gomba. - *Ornano*, Montlaur grófja, Gaston orléans-i herceg embere (1583-1626) hasonló sorsra jutott, és ugyanez történt Beaufort nagybátyjával, IV. Henrik és Gabrielle d'Estrée fiával, a *nagyperjellel* is.

Mi több, egy fogolysétáltatás alatt lekaparták a rajzolatokat, s a szoba ismét fehér falú és csupasz volt, a freskóknak hírük-hamvuk sem maradt.

Ekkor Beaufort vásárolt az egyik őrtől egy Pistache nevű kutyát, mi sem tiltván, hogy a rabok kutyát tartsanak. Chavigny hozzájárult, hogy a négylábú gazdát cseréljen. Beaufort néha órákra bezárkózott a kutyájával. Azt sejtették ugyan, hogy ez órák alatt a rab Pistache idomításával foglalkozik, de arról fogalmuk sem lehetett, mire tanítja. Mikor Pistache elég tanultnak bizonyult, Beaufort meghívta Chavigny urat s a vincennes-i tiszteket a szobájában tartandó nagy látványosságra. A meghívottak megjelentek; a szobában annyi gyertya világított, ahányra Beaufort csak szert tudott tenni. A mutatvány megkezdődött.

A rab, a szoba padlóján, egy falból kikapart gipszdarabbal hosszú fehér vonalat húzott, mely kötelet jelképezett. Pistache gazdája első parancsára elhelyezkedett e vonalon, hátsó lábára állt, s első lábaival egy ruhaporoló pálcát fogván, elindult a vonal mentén, s úgy imbolygott is hozzá, mint valami kötéltáncos; miután pedig kétszer-háromszor végigment a „kötélen”, a pálcát Beaufort-nak szépen visszaadta, s a mutatványt újrakezdte, most már egyensúlyozgatás nélkül.

Az értelmes állatot tapsviharral jutalmazták.

Az előadás három részből állt; az első szám leperegvén, a második következett.

Chavigny úr Pistache elé tartotta a zsebóráját. Az óra fél hetet mutatott.

Pistache hatszor emelte fel s engedte le a lábát, hetedszer pedig a levegőben hagyta egy darabig. Felvilágosítás ennél értelmesebb nem lehetett; egy napóra sem válaszolhatott volna jobban; a napórának tudniillik az a hátránya, hogy csak addig mutatja az időt, amíg süt a nap.

A következő számban meg kellett mutatnia az egész társaság előtt, ki a legjobb börtönőr egész Franciaországban.

A kutya háromszor körbejárta őket, s végül a legnagyobb tisztelettel lefeküdt Chavigny úr lába elé.

Chavigny úr úgy viselkedett, mintha nagyon bájosnak találná a tréfát, s kényszeredetten kacagott hozzá; mihelyt abbahagyta, harapdálni kezdte az ajkát, s összevonta szemöldökét. Ezután Beaufort ezt a nehezen megválaszolható kérdést intézte Pistache-hoz: kicsoda a földkerekség legnagyobb tolvaja?

Pistache most is körbejárta a szobát, de senki előtt nem hasalt le, majd az ajtóhoz menvén nyüszítve kaparni kezdte.

- Látják, uraim - mondta a herceg -, ez a különös állat, a kérdezettet nem találván idebent, odakünt keresné. De ne aggódjanak, a választól nem esnek el azért! Pistache barátom - folytatta a herceg -, jer ide. - A kutya szót fogadott. - A földkerekség legnagyobb tolvaja, ugyan bizony nem a király titkára, Le Camus-e, aki Párizsba húsz frankkal érkezett, s most tízmilliója van?

A kutya a fejét rázta, tagadása jeléül.

- Avagy - folytatta a herceg - Émery főintendáns-e, aki fiának, Thoré úrnak kiházasításakor háromszázezer frank évjáradékot s egy olyan palotát adott, hogy ahhoz képest kaliba a Tuiléria s a Louvre kulipintyó?

A kutya fejét rázta tagadása jeléül.

- Még ő sem az - mondta a herceg. - De csak keressük tovább! Vajon véletlenül nem az illusztris csirkefogó, Mazarini di Piscina volna az?[46]

A kutya kétségbeesetten jelezte, hogy igen, ő az, s egyvégtiben nyolcszor-tízszer is bólintott a fejével.

- Uraim - fordult Beaufort a jelenlevőkhöz, kik most már kényszeredetten sem mertek nevetni -, láthatják, hogy az illusztris csirkefogó Mazarini di Piscina a földkerekség legnagyobb tolvaja; Pistache legalábbis ezt állítja. De térjünk át egy másik mutatványra! Uraim - folytatta Beaufort, a hosszú csendet arra fordítván, hogy előkészítse az előadás harmadik részét -, bizonyára mindnyájan emlékeznek reá, hogy Guise herceg Párizs minden kutyáját megtanította ugrálni Pons kisasszony tiszteletére, kit a szépek szépének hirdetett. Nos hát, uraim, ez bizony nem valami sok, mert azok az állatok gépiesen engedelmeskedtek, nem tudtak különcséget (Beaufort különbséget akart mondani) tenni, hogy kinek ugráljanak, s kinek ne a kisasszonyok között. Pistache most megmutatja a várnagy úrnak s minden jelenlevőnek, mennyivel többet ér ebtársainál. Chavigny uram, legyen szíves, adja kölcsön a botját.

Chavigny úr odaadta a pálcáját Beaufort-nak.

Beaufort a pálcát vízszintesen egylábnyi magasságban tartotta.

- Pistache barátom - mondta -, ugorj egyet a kedvemért Montbazonné[47] tiszteletére!

Mindenki kacagott: tudott dolog volt, hogy letartóztatása idején Beaufort Montbazonné nem titkolt szeretője volt.

Pistache, minden ellenkezés nélkül, vidáman átugrott a pálcán.

- Jó, jó - mondta Chavigny -, de amint látom, ez sem csinál többet, mint ebtársai, mikor Pons kisasszony tiszteletére ugráltak.

- Várjunk csak - mondta a herceg. - Pistache barátom, ugorj a királyné tiszteletére!

És a pálcát vagy hat hüvelykkel feljebb emelte.

A kutya tisztelettudóan átugrott a pálcán.

- Pistache barátom - folytatta a herceg, s a pálcát tíz hüvelykkel magasabbra tartotta -, ugorj a királyért!

A kutya nekirugaszkodott, s akármilyen magasan volt is, könnyeden átvetette magát a pálcán.

- Most pedig, figyelem! - emelte fel a hangját a herceg, botját viszont majdnem a föld színéig lebocsátotta. - Pistache barátom, ugorj most az illusztris csirkefogó Mazariniért!

A kutya hátulját fordította a bot felé.

- Ejnye, mit jelent ez? - kérdezte a herceg, s egy félkört írt le a kutya farkától a fejéig, a pálcát ismét elébe tette. - Nosza, ugorj, Pistache uram!

De Pistache, mint az előbb is, megint csak fordult egyet, s a fenekét mutatta oda a pálcának.

---

[46] *Mazarin* (1602-1661) Piscinában született. Az abszolút királyi hatalom megszilárdítására törekedett, ezért került ellentétbe a nemesség és a polgárság egy részével. A diplomáciában nagyvonalú, sikeres külpolitikájával, az 1648-as vesztfáliai és az 1659-es pireneusi békében, jelentősen kiterjesztette Franciaország európai befolyását és területét.

[47] *Montbazon hercegné* (1612-1657) második felesége annak a Rohan hercegnek, akinek lánya a későbbi Chevreuse hercegné.

Beaufort harmadszor is elébe került, megismételte a felszólítást, Pistache-nak azonban elfogyott a béketűrése; dühödten elkapta a pálcát, kirántotta a herceg kezéből, s fogai közt kettéroppantotta.

Beaufort kivette a szájából a két darabot, s a legnagyobb komolysággal adta át Chavignynak, nem győzvén eleget mentegetőzni, s kijelentvén, hogy az előadás véget ért; de ha három hónap múlva méltóztatik megjelenni egy új előadáson, Pistache addigra új mutatványokat fog megtanulni.

Pistache-t három nap múlva megmérgezték.

Keresték a tettest; de, amint gondolható, a tettes ismeretlen maradt. Beaufort síremléket állíttatott, ezzel a felirattal:

„Itt nyugszik Pistache, a világ legokosabb kutyája."

E dicséret ellen nem lehetett kifogást találni: Chavigny úr nem tilthatta meg.

Ekkor azonban a herceg jó fennszóval hangoztatni kezdte, hogy a kutyán próbálták ki a mérget, melyet neki szántak, s egy napon, ebéd után, ágyba feküdt, azt kiabálván, hogy hascsikarása van, mert Mazarin megmérgeztette.

Ez újabb kópéság fülébe jutott Mazarinnak, s nagyon megijesztette. A vincennes-i vártornyot szörnyű egészségtelennek tartották: Rambouillet asszony azt híresztelte, hogy a szobának a fala, melyben Puylaurens, Ornano marsall s a vendôme-i perjel meghalt, merő arzén, s mondása szárnyra kelt. Mazarin elrendelte hát, hogy a rab addig ne nyúljon az ételhez, míg a bort s a húst meg nem kóstolták. Ekkor tették melléje La Ramée várnagyhelyettest előkóstolói minőségben.

Chavigny azonban korántsem bocsátotta meg a csínytevéseket, melyekért az ártatlan Pistache már megbűnhődött. Chavigny a néhai bíboros kreatúrája volt, sőt, azt rebesgették, hogy a fia; a zsarnoksághoz tehát konyíthatott valamit. Beaufort ellen megkezdte kellemetlenkedéseit; elvétette, amit addig meghagytak neki: az acélkést és ezüstvillát, s helyette ezüstkést és favillát adatott. Beaufort panasszal élt; Chavigny azt üzente, hogy a bíboros, közölvén Vendôme hercegasszonnyal, hogy fia életfogytiglan Vincennes-ben marad, aggodalmának adott kifejezést, hogy foglya netán öngyilkosságot kísérelhet meg. Két hét múlva a labdatérhez vivő út mentén Beaufort két sorban elültetett, kisujjnyi facsemetéket látott; megkérdezte, mi az, mire azt felelték, azért ültették, hogy majdan neki árnyékot adjanak. Végül egy reggel bement hozzá a kertész, s jelentette, hogy spárgaágyásokat állítanak be neki. Nos, a spárgának, aminek manapság négy év kell, hogy élvezhető legyen, öt év kellett a kertészet ama kezdetlegesebb korában. Ettől a kedveskedéstől Beaufort dührohamot kapott.

Beaufort ekkor elhatározta, hogy negyven módjának egyikéhez folyamodik, vagyis a legegyszerűbbhöz, La Ramée megvesztegetéséhez; La Ramée azonban állását ezerötszáz tallérért vásárolta meg, s nagyon ragaszkodott hozzá. Ahelyett hát, hogy a rab oldalára állt volna, futva árulta be Chavignynak; Chavigny azonnal nyolc embert rakatott a herceg szobájába magába, a porkolábokat megkettőzte, a strázsákat megháromszorozta. Ettől fogva a herceg úgy járkált, akárcsak a színpadi királyok: négy ember előtte, négy mögötte, nem számítván azokat, akik láthatatlanul tartották szemmel.

Beaufort eleinte sokat nevetett ezen a szigorúságon: valósággal szórakoztatta. Amíg bírta, ezt hajtogatta: „Ez engem csak mulattat, *szarakoztat*." (Beaufort azt akarta mondani: szórakoztat, de, amint tudjuk, nem mindig azt mondta, amit mondani akart.) Majd megtoldta: „Különben is, ha ki akarnám vonni magamat e megtiszteltetés alól, még mindig harminckilenc módszerhez folyamodhatom."

Ez a szórakozás végül is gyötrelemmé vált. Beaufort legénykedésből állta a sarat vagy fél esztendeig; de akkor, állandóan nyolc ember között, kik leültek, ha leült, felkeltek, ha felkelt, megálltak, ha megállt, elkezdte ráncolni a szemöldökét s számlálni a napokat.

Ez az újabb gyötrés csak fellángoltatta Mazarin elleni gyűlöletét. Reggeltől estig átkozódott, ezerszer megfogadván, hogy ízekre szaggatja Mazarin fülét. Ez iszonyú volt; a bíboros mindenről értesülvén, ami Vincennes-ben történt, önkéntelenül a fülére húzta bíborossüvegét.

Egy napon Beaufort maga köré hívta őreit, s ékesszólásban való közmondásos fogyatékossága ellenére, ezt a beszédet tartotta nekik, melyet, igaz, előre elkészített:

- Uraim, meddig tűrik hát, hogy a jó IV. Henrik király unokájára gyötrelmeket és *sertéseket* (sértéseket akart mondani) zúdítsanak! Lánchordta-teremtette, ahogy nagyatyám mondogatta, hisz majdnem Párizs ura voltam, tudják-e! Egy álló napon át voltam a király s a Hercegúr őrzője; a királyné akkor megsimogatott, s a birodalom legbecsületesebb emberének nevezett. Uraim, derék polgárok, tegyenek ki innen, egyenest a Louvre-ba megyek, Mazarin nyakát kitekerem, kegyelmeteket testőreimmé teszem, szép nyugdíjú tisztjeimmé! Lánchordta-teremtette! Előre, indulj!

De bármily patetikus volt is IV. Henrik unokájának e szózata, nem hatotta meg e kőszívűeket; egyikük sem mozdult. Ezt látva Beaufort legazemberezte s ezzel kegyetlen ellenségeivé tette őket.

Valahányszor Chavigny meglátogatta, s ezt megtette hetenként kétszer-háromszor is, a herceg megragadta az alkalmat, hogy megfenyegesse.

- Mit csinálna, uram - kérdezte -, ha látná egy napon, hogy itt terem egy páncélos, puskás párizsi sereg, hogy kiszabadítson?

- Fenséges uram - válaszolta Chavigny, mélyen hajbókolva a herceg előtt -, a bástyákon húsz ágyúm van, s a kazamatákban harmincezer ágyúgolyó; lövetném őket, minden erőmből.

- Igen, de mikor mind a harmincezret kilőtte, a tornyot rohammal bevennék, s ha bevették, kénytelen volnék megengedni, hogy magát felakasszák, ami pedig nagyon elszomorítana.

Most a herceg hajlongott a legudvariasabban Chavigny úr előtt.

- Csakhogy én, fenség - magyarázta Chavigny -, az első nyomorult láttán, mely átlépi falaim küszöbét, vagy bástyáimra felhág, kénytelen lennék, igen nagy fájdalmamra, saját kezűleg megölni fenségedet, tekintve, hogy egészen különlegesen a lelkemre kötötték, s élve vagy halva el kell számolnom excellenciáddal!

És újra mélyet bókolt a herceg előtt.

- Az ám - folytatta Beaufort -, de mivel ezek a derék emberek bizonyára csak akkor indulnának ide, mikor Giulio Mazarini őkelmét már felakasztották, maga őrizkednék attól, hogy kezet emeljen rám, s életben hagyna, nehogy négy ló farkára kössék a jó párizsiak, ami még kellemetlenebb, mint a felakasztatás!

Ezek a keserédes élcelődések tíz percig, negyedóráig, legfeljebb húsz percig tartottak, s mindig ilyenformán értek véget:

Chavigny úr az ajtó felé fordulva elkiáltotta magát:

- Hé! La Ramée!

La Ramée előállt.

- La Ramée - mondta neki -, Beaufort urat a legmelegebb figyelmébe ajánlom! Bánjék vele a nevét s rangját megillető tisztelettel, s ehhez képest egy pillanatra se tévessze szem elől.

Aztán ott hagyta Beaufort-t, oly gúnyos udvariassággal üdvözölve, hogy az dührohamot kapott tőle.

La Ramée tehát a herceg kényszerű asztaltársa lett, állandó asztaltársa, valóságos árnyéka; de meg kell mondani, La Ramée, e jó kedélyű, életvidám, elismerten jó ivó, nagy labdajátékos s alapjában jámbor ördög társasága, akinek Beaufort szempontjából csak egy hibája volt, az, hogy nem lehetett megvesztegetni: a hercegnek végül is inkább szórakoztató volt, mint fárasztó.

Sajnálatosképpen azonban La Ramée szempontjából egyáltalán nem így állt a dolog, s noha értékesnek tartotta a megtisztelést, hogy ily nagy fontosságú rabbal lehet összezárva, a IV. Henrik unokájával való meghitt együtt-tanyázás örömei nem kárpótolták azért, hogy csak hébe-hóba látogathatta meg a családját.

Lehet az ember kiváló királyi porkoláb, s egyszersmind jó férj és atya. Nos, La Ramée mester imádta feleségét s gyermekeit, kiket csak a bástya tetejéről láthatott, mikor apai és férji lelkének vigasztalására eljöttek sétálni a sánc túlsó oldalán; ez, minden jel szerint, vajmi kevés volt neki, s La Ramée úgy érezte, hogy vidám jókedve, melyet jó egészsége forrásának tartott, nem is gondolván arra, hogy ellenkezőleg, alkalmasint következménye volt: nem sokáig bír el ilyen böjtölést. Ez a meggyőződés csak megerősödött benne, mikor Beaufort és Chavigny úr viszonya hovatovább úgy megromlott, hogy abbamaradt köztük minden találkozás. La Ramée lelkére attól kezdve egyre súlyosabb felelősség nehezedett, s joggal keresett, a fent leírt okoknál fogva, megkönnyebbülést, hogyne fogadta volna hát melegen barátja, Grammont marsall udvarbírája ajánlatát, hogy segítőtársat ád neki. Azonnal beszélt is Chavigny úrral, ki azt válaszolta, semmi ellenvetése, feltéve, ha az illető megfelel neki.

Teljesen feleslegesnek tartjuk Grimaud testi-lelki bemutatását olvasóinknak; ha, amint reméljük, nem felejtették el e mű első részét, bizonyára elég világosan emlékeznek e tiszteletre méltó egyéniségre, kin egyéb változás sem esett, csak az, hogy húsz évvel idősebb lett: mely gyarapodás csak még hallgatagabbá és csendesebbé tette, ámbár Athos, viselkedésének megváltoztatása óta, rég megengedte neki, hogy annyit beszéljen, amennyit akar.

De akkoriban Grimaud már vagy tizenöt éve hallgatott, s e tizenöt éves szokás második természetévé vált.

20
Grimaud megkezdi működését

Grimaud tehát, előnyös külsejével, jelentkezett a vincennes-i várban. Chavigny úr büszke volt rá, hogy szeme csalhatatlan, ami ismét csak arra vallott, hogy csakugyan a Richelieu bíboros fia, ki szintén csalhatatlannak tartotta magát. Figyelmesen megvizsgálta hát a jelöltet, s megállapította, hogy az összenőtt szemöldök, a keskeny ajak, a horgas orr s a kiugró pofacsontok döntő ismérvek. Csak tizenkét szót intézett hozzá; Grimaud ezekre néggyel felelt.

- Végre egy kiváló legény, mert annak tartom magát - mondta Chavigny úr. - Menjen, jelentkezzék La Ramée-nál, s mondja meg neki, hogy minden szempontból megfelel nekem!

Grimaud sarkon fordult s elindult, hogy alávesse magát La Ramée sokkal szigorúbb vizsgálatának. La Ramée-t az tette akadékosabbá, hogy Chavigny tudta, hogy megbízhatik benne, s ő is szeretett volna megbízhatni Grimaud-ban.

Grimaud-nak minden tulajdonsága megvolt, melyekkel megnyerhetett egy segítőtársra vágyó porkolábot; ehhez képest, a feltett ezernyi kérdés után, melyekre egyenként egy fél szó választ ha kapott, La Ramée e szűkszavúságtól elbűvölve dörzsölte kezét, s Grimaud-t beosztotta.

- Az utasítás? - kérdezte Grimaud.

- Ez: a rabot sohase hagyja egyedül, minden szúró vagy vágó szerszámot vegyen el tőle, akadályozza meg, hogy küntvaló személyekkel jeleket váltson, vagy túl sokáig beszélgessen őreivel.

- Ennyi? - kérdezte Grimaud.

- Ennyi, ez idő szerint - felelte La Ramée. - Új körülmények, ha netán felmerülnek, új utasításokat hoznak.

- Jó - felelte Grimaud.

És beállított Beaufort herceghez.

A herceg éppen szakállát fésülte, amit a hajával egyetemben megnövesztett volt, hogy megtréfálja Mazarint, nyomorúságával, beteges külsejével tüntetvén. Mivel azonban néhány nappal azelőtt a torony tetejéről egy hintóban Montbazonnét vélte megpillantani, kinek emléke még mindig kedves volt neki, nem akart előtte annak látszani, aminek Mazarin előtt; ehhez képest, a viszontlátás reményében, kért egy ólomfésűt, és meg is kapta.

Beaufort úr ólomfésűt kért, mert, mint a szőke férfiaknak általában, szakálla egy kissé vörhenyes volt: ezzel fésülködve festegette.

Grimaud, ahogy belépett, megpillantotta a fésűt, amit a herceg akkor tett az asztalra; elvette s mélyen meghajolt.

A herceg elképedve bámult a különös alakra.

Az alak a fésűt zsebre tette.

- Hallod-e, hé! Hát ez mi? - ordított rá a herceg. - S ki ez a barom?

Grimaud meg se mukkant, de újra meghajolt.

- Tán néma vagy? - üvöltötte a herceg.

Grimaud intett, hogy nem az.

- Akkor mi vagy? Felelj, parancsolom - mondta a herceg.

- Őr - felelte Grimaud.

- Őr! - bömbölte a herceg. - Még csak ez az akasztófavirág hiányzott a gyűjteményemből... Hé, La Ramée vagy valaki!

La Ramée berohant; a herceg szerencsétlenségére, Grimaud-ban megbízván, éppen Párizsba indult, már az udvarban volt, s bosszúsan mászta meg a lépcsőt.

- Mi az, herceg uram? - kérdezte.

- Ki ez a hupciher, aki elveszi a fésűmet és zsebre vágja? - kérdezte Beaufort.

- Egyik őre nagyméltóságodnak; derék legény, én mondom, úgy fogja becsülni excellenciád is nemsokára, ahogy Chavigny úr vagy jómagam!

- Miért veszi el a fésűmet?

- Csakugyan - fordult Grimaud-hoz La Ramée -, mért vette el a fenséges úr fésűjét?

Grimaud elővette a fésűt a zsebéből, ujját végighúzta rajta, nézte, mutatta hosszú fogait, s egyetlen szóval válaszolt:

- Szúr!

- Ez igaz - mondta La Ramée.

- Mit mond ez az állat? - kérdezte a herceg.

- Hogy excellenciádtól minden szúró tárgyat eltiltott a király.

- No még ilyet! - fakadt ki a herceg. - Bolond maga, La Ramée? Hisz éppen maga adta ezt a fésűt!

- S nagyon rosszul tettem, fenséges uram, mert odaadván, megszegtem a kapott utasítást.

A herceg dühödten mérte végig Grimaud-t, ki a fésűt átadta La Ramée-nak.

- Az már bizonyos, hogy ez a fickó sehogy se fog nekem tetszeni - dörmögte a herceg.

Valóban, a fogságban nincs átmeneti érzés. Mivel minden, ember és tárgy vagy barátunk, vagy ellenségünk, gyakran okkal szeretünk vagy gyűlölünk, de még gyakrabban ösztönösen. Nos, Grimaud, azon egyszerű oknál fogva, hogy első pillanatban megtetszett Chavignynak és La Ramée-nak, ám a várnagy s az őrtiszt felfedezte jó tulajdonságai a rab szemében fogyatékosságokká váltak, Beaufort-nak eleitől fogva csak ellenszenves lehetett.

Grimaud azonban nem akarta a fogollyal már az első napon összerúgni a patkót; nem szalmaláng utálatra, hanem szívós, állhatatos gyűlöletre pályázott.

Tehát most elhúzódott tőle, s helyét átengedte a négy őrnek, akik, reggelijüket befejezvén, szolgálatukat a herceg mellett ismét átvehették.

Ami a herceget illeti, éppen valami új kópéságot eszelt ki, amitől szép sikert remélt: másnapi ebédjére rákot kért, s ezt a napot takaros kis bitófa eszkábálásával készült eltölteni, melyre majd a legszebb példányt szobája közepén felakasztja. Főzés közben kapott bíborveres színe mi kétséget sem hagy a célzás felől, vagyis meglesz az öröme, hogy a bíborost jelképesen felakaszthatja, addig is, míg a valóságban felkötheti, s még csak meg sem róhatják, hogy valami egyebet, s nem csak egy rákot akasztott fel.

A napot az aktus előkészületeire fordította. A fogságban gyermekké válik az ember, s Beaufort hajlamos volt reá, hogy mindenkinél gyermekebbé váljék. Szokása szerint sétára ment, letört kéthárom, parádés céljának megfelelő ágacskát, és hosszas keresgélés után talált egy üvegcserepet, aminek láthatóan nagyon megörült. Visszatérve szobájába széthasogatta zsebkendőjét.

E mozzanatok közül egy sem kerülte el Grimaud figyelmét.

Másnap reggelre kész volt a bitófa, s Beaufort, hogy felállíthassa a szoba közepén, tövét hegyezni kezdte az üvegdarabkával.

La Ramée olyan családapa érdeklődésével figyelte működését, ki gyermekei számára új játék felfedezésében reménykedik, a négy őr pedig azzal a semmitmondó bámészkodással, mely akkoriban is, akárcsak manapság, a katona ábrázatának fő-fő jellemvonása volt.

Amikor Grimaud betoppant, a herceg éppen letette üvegdarabját, noha a bitófa tövét kellőleg még nem hegyezte meg; azért hagyta abba, hogy a másik végére ráerősítse a kötelet.

Grimaud-ra olyan pillantást vetett, mely a tegnapi bosszúság némi emlékéről árulkodott; mivel azonban eleve elégedett volt új találmánya elmaradhatatlan sikerével, nem méltatta különösebb figyelemre.

Igen, de miután a hurokkal elkészült, s a teli tál rákra pillantva kiszemelte a legpompásabb példányt, megfordult, hogy elővegye üvegdarabját. Az üvegdarab eltűnt.

- Ki vette el az üvegdarabomat? - kérdezte a herceg, s összevonta szemöldökét.

Grimaud némán jelezte, hogy ő volt.

- Hogyan? Megint te? És miért vetted el?

- Igen, igen - kérdezte La Ramée -, miért vetted el őexcellenciája üvegdarabját?

Grimaud, kezében az ablaküveg-törmelékkel, ujját végighúzta a szélén, s így szólt:

- Vág!

- Ez igaz, fenséges uram - mondta La Ramée. - Az áldóját! Micsoda remek legényt kaptunk mi ezzel!

- Grimaud úr - mondta a herceg -, esedezem, a saját érdekében, őrizkedjék attól, hogy a kezem ügyébe kerüljön!

Grimaud tisztelettel meghajolt, s a szoba végébe húzódott.

- Pszt, pszt, fenség - mondta La Ramée -, adja csak ide az akasztófácskáját, hadd hegyezzem meg a késemmel!

- Maga? - kérdezte nevetve a herceg.

- Én magam, hát nem ezt akarta?

- Mindenesetre. És így még érdekesebb lesz! - lelkesedett a herceg. - Fogja, kedves La Ramée.

La Ramée, mit sem érezve meg a herceg ujjongásából, a lehető legügyesebben hegyezte meg a kis akasztófa tövét.

- Ez az! - mondta a herceg. - Most pedig vájjon egy kis lyukat a padlóba, míg én előállítom a delikvenst.

La Ramée letérdelt, s vájni kezdte a padló földjét.

Azalatt a herceg a szép piros rákot madzagra fűzte. Aztán az akasztófát beállította a szoba közepére, s hahotára fakadt.

La Ramée is a hasát fogta nevettében, bár nemigen tudta, min nevet, s az őrök is kórusban röhögtek.

Csak Grimaud nem nevetett.

Odament La Ramée-hoz, s a rákra mutatva így szólt:

- Bíboros!

- Beaufort herceg őfensége által felmagasztalva - harsogta a herceg, s oly hangosan hahotázott, mint még soha -, Jacques-Chrysostome La Ramée mester, királyi őrtiszt segédletével!

La Ramée rémülten felordított, odarohant az akasztófához, a padlóból kitépte, diribdarabra törte, s kihajította az ablakon. A rákot is készült utánadobni fejvesztettségében, azonban Grimaud kikapta a kezéből.

- Ennivaló - mondta, és betette a zsebébe.

A hercegnek ez a jelenet oly derültséget szerzett, hogy szerepének hála, Grimaud-nak majdnem megbocsátott. De mikor később, a nap folyamán, elgondolkozott őre szándékán, s mert e szándékot alapjában rossznak vélte, gyűlölete irányában tetemesen növekedett.

Persze a rákhistóriának, La Ramée kétségbeesésére, így is hatalmas visszhangja támadt, nemcsak a várbörtönön belül, hanem kívül is. Chavigny úrnak, aki szíve mélyén igen-igen utálta a bíborost, volt gondja rá, hogy az esetet elmesélje két-három jó szándékú barátjának, kik azon melegiben elterjesztették.

Ez Beaufort-nak két-három jó napot szerzett.

Közben a herceg felfedezett őrei közt egy meglehetősen jóképű legényt, s annál is inkább igyekezett maga felé hajlítani, mert Grimaud percről percre gyűlöletesebb lett neki. Hát egy reggel, mikor sikerült ezt az embert félrevonnia és vele egy ideig négyszemközt beszélgetnie, betoppan Grimaud, látja, mi folyik, s az őrhöz s a herceghez illedelmesen közelebb lépve, az előbbit karon ragadja.

- Mit akar megint? - förmedt rá durván a herceg.

Grimaud az őrt elrángatta négy lépésnyire, s ajtót mutatott neki.

- Menjen! - mondta.

Az őr engedelmeskedett.

- Szörnyeteg! - kiáltotta a herceg. - Egy percig sem tűröm itt tovább. Most lakolni fog!

Grimaud illedelmesen meghajolt.

- Spion úr, most összetöröm a csontját! - üvöltötte magánkívül a herceg.

Grimaud hátrálva hajlongott.

- Spion úr - folytatta a herceg -, saját kezemmel fogom megfojtani!

Grimaud továbbra is hajlongva hátrált.

- Meg én - követte a herceg, s azt gondolta, jobb, ha most mindjárt elintézi -, ebben a szent pillanatban!

S görcsös két kezét kinyújtotta Grimaud nyaka felé, ki beérte azzal, hogy az őrt kilökje, s az ajtót bezárja mögötte.

Ebben a pillanatban már érezte is, hogy a herceg keze a vállára ereszkedik, mint két vaskapocs; beérte azzal, hogy segélykiáltás helyett mutatóujját lassan a szájáig emelje, s halkan, a legnyájasabb mosoly kíséretében ennyit mondjon:

- Csitt!

Egy mozdulat, egy mosoly és egy szó egyszerre: oly ritka teljesítmény volt Grimaud-tól, hogy őexcellenciája szinte megbénult az álmélkodástól.

Grimaud ezt a pillanatot használta fel, hogy lajbija béléséből elővegyen egy címeres pecsétű levélkét, melyet eredeti illatától a Grimaud ruhájában való hosszú tartózkodás sem foszthatott meg teljesen, s szó nélkül átnyújtotta a hercegnek.

A herceg, mindjobban elámulva, elengedte Grimaud-t, a levélkét elvette, s írását megismervén felkiáltott:

- Montbazonnétól?

Grimaud rábólintott.

A herceg gyorsan feltépte a borítékot, ujjával végigsimította a szemét, annyira káprázott, s olvasta, amint következik:

Kedves hercegem,

teljesen megbízhatik a derék legényben, ki e levelet átadja, mert egy közülünk való nemesember szolgája, s az húszévi kipróbált hűsége alapján kezeskedik róla. Vállalkozott rá, hogy porkolábjának szolgálatába álljon, s bezárassa magát Vincennes-be, hercegséged szökését előkészítendő, melyen mi is munkálkodunk.

Szabadulásának órája közeleg; merítsen türelmet és bizakodást a gondolatból, hogy az idő s a távollét dacára minden barátja a régi hűséggel és ragaszkodással érez maga iránt.

Mindig és mindenestül hűséges barátnője

Marie de Montbazon.

P.S. - Teljes nevemet írom alá, mert túlságos magahittség volna feltételeznem, hogy ötévi távollét után is rám ismerne nevem kezdőbetűiről.

A herceg egy pillanatig szédelegve állt. Amit öt év óta hiába keresett: egy hű szolgát, segítőtársat, jó barátot, hirtelen az égből pottyant elébe, amikor a legkevésbé nyújtogatta felé a kezét. Grimaud-ra álmélkodva nézett, s a levelet elejétől végig újra elolvasta.

- Ó, drága Marie - suttogta, mikor a végére ért -, hát mégis csak ő volt, akit a hintóban megpillantottam! Hogyan? Hát még mindig gondol rám, ötévi távollét után is! Istenuccse, olyan állhatatosság ez, amilyent csak az *Astrée*-ban[48] láthat az ember!

Aztán Grimaud-hoz fordult.

- S te, derék fiú, vállalkoztál, hogy segíts nekünk?

Grimaud rábólintott.

---

[48] Honoré d'Urfé (1567-1625) híres pásztorregénye.

- És ezért jöttél ide?

Grimaud ismételte a bólintást.

- És én meg akartalak fojtani! - sopánkodott a herceg.

Grimaud elmosolyodott.

- De várj - mondta a herceg, s kotorászni kezdett a zsebében -, várj - mondta megint, s elölről kezdte az elsőre eredménytelen kísérletet -, olyan nincs, hogy IV. Henrik unokája jutalmazatlan hagyjon ekkora áldozatot.

Beaufort herceg mozdulata a lehetséges legjobb szándékra vallott a világon. Azonban a vincennes-i elővigyázatossági rendszabályokhoz tartozott, hogy ne hagyjanak pénzt a foglyoknál.

Mire Grimaud, látván a herceg fájdalmas csalódását, elővett a zsebéből egy arannyal tele erszényt és odaadta.

- Ezt keresi, ugye - mondta.

A herceg az erszényt kinyitotta, s a Grimaud markába akarta üríteni, de Grimaud a fejét rázta, mondván:

- Köszönöm, uram - és hátrálni kezdett -, de már megfizettek.

A herceg egyik meglepetésből a másikba esett.

Kezét nyújtotta Grimaud-nak; az odarohant és tisztelettel megcsókolta. Athos nagyúri szokásai mély nyomot hagytak Grimaudban.

- Most aztán mi a teendőnk? - kérdezte a herceg.

- Tizenegy óra van - felelte Grimaud. - Kérjen La Ramée-tól két órakor egy labdajátszmát, fenséges uram, s közben üssön át két-három labdát a várfalon!

- No és aztán?

- Aztán menjen el a falig, s kiáltson oda a sáncban foglalatoskodó embernek, hogy dobja vissza őket!

- Értem - mondta a herceg.

Grimaud arcáról élénk megelégedés sugárzott: annyira elszokott a beszédtől, hogy hosszabb társalgás vajmi keserves volt neki.

Máris hátrált, s el akart vonulni.

- No még ilyet - csóválta a fejét a herceg. - Hát igazán semmit sem akar elfogadni?

- Szeretném, ha fenséged megígérne valamit.

- Éspedig? Beszélj!

- Azt, hogy amikor majd szökünk, mindenütt s mindég én mehessek elöl; ha excellenciádat elfogják, legfeljebb azt kockáztatja, hogy visszaviszik a tömlöcbe, viszont ha engem fognak el, legkevesebb, hogy felakasztanak.

- Ez több, mint valószínű - mondta a herceg -, s becsületszavamat adom, úgy lesz, ahogy kívánod.

- Most pedig - folytatta Grimaud - még csak egyet kérek excellenciádtól: szerencséltessen továbbra is eddigi gyűlöletével!

- Majd igyekszem - mondta a herceg.

Kopogtak az ajtón.

A herceg a levelet s az erszényt eltette a zsebébe, s ágyára heveredett. Köztudomású volt, hogy legkeservesebb pillanataiban mindig így merített erőt. Grimaud ment nyitni: La Ramée jött, egyenest a bíborostól, az után a jelenet után, amit jóval fentebb már elbeszéltünk.

La Ramée árgus tekintettel nézett körül, s a fogoly és őre közt a kölcsönös ellenszenv tüneteit észlelvén, elmosolyodott, s az elégedettségtől csak úgy hízott a mája.

Aztán Grimaud-hoz fordult, s így szólt:

- Jól van, barátom, jól van! Szó esett magáról illetékes helyen, hamarosan örvendetes híreket fog hallani!

Grimaud a lehető legnyájasabb arckifejezéssel próbálta megköszönni, s mint máskor is, ha feljebbvalója bejött, szépen kioldalgott a szobából.

- Mi az, fenséges uram? - harsogta La Ramée vaskosan röhögve. - Még mindig prüszköl erre a derék fiúra?

- Ó, maga az, La Ramée? - pislogott a herceg. - Esküszöm, legfőbb ideje volt, hogy megérkezzék. Ágyamra heveredtem, a falnak fordultam, hogy ne engedjek a kísértésnek, és valóra ne váltsam fenyegetéseimet, vagyis meg ne fojtsam ez elvetemült Grimaud-t!

- Márpedig nem hiszem - mondta La Ramée, szellemes célzással alantasának szófukarságára -, hogy bármi kellemetlent mondott volna excellenciádnak!

- Hát azt nem is, a teremtésit! Napkeleti néma ez! Akárhogy is, éppen ideje volt visszajönnie, La Ramée, alig vártam, hogy viszontlássam.

- Milyen jó hozzám nagyméltóságod! - mondta La Ramée boldogan, mintha hájjal kenegették volna.

- Bizony - folytatta a herceg. - Ma ugyanis oly ügyetlennek érzem magam, hogy örülni fog a szíve, ha látja!

- Tehát menjünk egyet labdázni? - kérdezte gépiesen La Ramée.

- Ha volna hozzá kedve.

- Állok rendelkezésére!

- Mert hát, kedves La Ramée - folytatta a herceg -, maga igazán olyan finom ember, s immár csak azért is örökre Vincennes-ben szeretnék maradni, hogy hátralevő napjaimat a társaságában tölthessem.

- Fenséges uram - mondta La Ramée -, azt hiszem, a bíboroson nem múlik, hogy ebbéli kívánsága teljesüljön.

- Hogyhogy? Hát találkozott vele mostanában?

- Ma reggel hívatott.

- Csakugyan? Hogy rólam beszéljen magával?

- Ugyan, mi másról beszélne? Az az igazság, hogy fenséged az ő réme.

A herceg keserűen elmosolyodott.

- Hej, ha elfogadná az ajánlatomat, La Ramée!

- Ejnye, fenséges uram, látja, már megint erről beszél! Bizony isten nem beszámítható!

- La Ramée, már mondtam, de még egyszer mondom: megalapozom a szerencséjét!

- Ugyan miből? Alighogy kijut a börtönből, minden vagyonát elkonfiskálják!

- Alighogy kijutok a börtönből, Párizs ura vagyok!

- Csend! Csend legyen! Elvégre szabad-e nekem ilyesmiket hallgatnom? Éppen ilyen társalgás való a király tisztjéhez! Már látom, fenséges uram, még egy Grimaud-t kell ide szereznem!

- Jó, erről ne beszéljünk többet. Tehát eszmecserét folytattál a bíborossal? La Ramée, egyszer, amikor hívat, hagynod kellene, hogy felöltsem a ruhádat; elmennék helyetted, megfojtanám, s utána, nemesi becsületemre, ha az volna a feltételed, visszajönnék a börtönbe.

- Fenséges uram, látva-látom, hívnom kell Grimaud-t!

- Belátom, hibáztam. És mit mondott neked az a giliszta?

- Eltűröm ezt a szót, fenséges uram - mondta La Ramée ravasz képpel -, mert rím arra, hogy miniszter. Hogy mit mondott nekem? Azt, hogy jól vigyázzak excellenciádra.

- S miért kell rám jól vigyázni? - kérdezte a herceg izgatottan.

- Mert egy asztrológus megjósolta, hogy megszökik innen!

- Hűha, egy asztrológus ezt jósolta? - kérdezte a herceg, és hirtelen remegni kezdett.

- Hát Istenem, ezt! Már nem tudják, mit eszeljenek ki a becsületes emberek rémítgetésére ezek a kelekótya vajákosok.

- És te erre mit válaszoltál az eminenciás úrnak?

- Azt, hogy ha a szóban forgó asztrológus kalendáriumot nyomatna, nem tanácsolnám, hogy vásároljon belőle!

- Miért?

- Mert ahhoz, hogy fenségedet innen megszöktessék, pinttyé vagy ökörszemmé kéne változnia!

- Ebben bizony igazad van, sajnálatomra. Gyerünk, labdázzunk egyet, La Ramée.

- Fenséges uram, engedelmet kérek, de előbb egy félórát még adnia kell nekem.

- Hát azt miért?

- Mert Mazarin úr büszkébb, mint excellenciád, ha nem is oly előkelő származású, s elfelejtett meghívni reggelire.

- Nos hát, akarod-e, hogy ide hozassam a reggelit?

- Azt már nem, fenséges uram! El kell mondanom, hogy a cukrász, aki a kastéllyal szemben lakott, és akit Marteau apónak hívtak...

- Nos?

- Nos, egy héttel ezelőtt eladta a boltját egy párizsi cukrásznak, akinek az orvosok, mint hallom, falusi levegőt ajánlottak.

- Nos, mi közöm nekem hozzá?

- Várjon, fenséges uram! Az a helyzet, hogy ennek az átkozott új cukrásznak olyan sütemények állnak garmadával a kirakatában, hogy az embernek összefut a nyála.

- Te pákosztos!

- Hát Istenem, az ember nem mindjárt pákosztos, ha szeret jól táplálkozni. Benne van az emberi természetben, hogy a süteményekben is éppúgy a tökéleteset keresse, mint egyéb dologban. Nos, ez a kódis cukrász, hadd mondom el, amikor meglátott a kirakata előtt, csupa liszt képpel kijött hozzám, s így szólt: „La Ramée uram, szerezzen be engem áruimmal a várbeli foglyok közé! Azért vettem meg elődöm üzletét, mert állította, hogy szállít a kastélyba: viszontag, becsületemre, La Ramée uram, amióta ide telepedtem, Chavigny úr még egy árva tortácskát sem vitetett tőlem!”

„- Igen, mondom én, mert Chavigny úr bizonyára attól tart, hogy nem jók a süteményei!”

„- Nem jók a süteményeim?! No hát, La Ramée uram, ítélje meg kegyelmed, most mindjárt!”

„- Képtelenség, feleltem, okvetlenül vissza kell mennem a kastélyba.”

„- Akkor hát csak menjen dolgára, mondta, mert látom, milyen sietős, de jöjjön vissza egy félóra múlva!”

„- Egy félóra múlva?”

„- Úgy van. Reggelizett?”

„- Nem biz én.”

„- Akkor hát ez a pástétom várja, ide nézzen, egy üveg burgundi óborral...”

- Megértheti, fenséges uram, hogy korgó gyomromra való tekintettel, excellenciád engedelmével...

És La Ramée meghajolt.

- Eredj hát, barom - mondta a herceg -, de figyelmeztetlek, hogy csak egy félórát adok rá!

- Megígérhetem Marteau apó utódjának excellenciád szíves támogatását?

- Meg, de csak akkor, ha nem tesz gombát a pástétomba. Tudod - nyomta meg a szót a herceg -, a vincennes-i erdők gombái halált hozók az én famíliámra.[49]

La Ramée, anélkül hogy felfogta volna a célzást, kiment, s öt perccel távozása után beállított az őrség egy tisztje, azzal az ürüggyel, hogy enyhíteni szeretné a herceg úr magányát, valóságban azonban a bíboros parancsának eleget teendő, ki is, mint már mondottuk, lelkükre kötötte, hogy a foglyot egy pillanatig se tévesszék szem elől.

De az öt perc, amíg egyedül lehetett, elég volt a hercegnek ahhoz, hogy újra elolvassa Montbazonné levelét, mely azt bizonyította, hogy barátai nem feledkeztek meg róla, s kiszabadításán munkálkodnak. De mi módon? Még nem tudta, s el is határozta, hogy akármilyen szűkszavú is, beszédre bírja Grimaud-t, kiben annál is inkább megbízott, mert most már felmérte egész viselkedését, s belátta, hogy apró kellemetlenkedéseit csak azért eszelte ki, hogy az őrökben fel se merüljön a vele való cimborálás gyanúja.

E furfangosság alapján a herceg igen jó véleményt alkotott Grimaud szellemi képességeiről, s elhatározta, hogy teljesen megbízik benne.

[49] Célzás arra, hogy a nagy perjelt esetleg megmérgezték.

21
Mi mindent tartalmazott Marteau apó utódjának pástétoma

Egy félóra múlva La Ramée vidáman s élénken toppant be, mint olyan ember, aki jól evett, s mi fő: jól ivott. A pástétomot kitűnőnek, a bort isteninek találta.

Az idő szép volt, igen alkalmas a tervezett labdajátszmára. A Vincennes-ben szokásos labdajáték a hosszúzás volt, vagyis szabadtéri, mi sem volt tehát könnyebb a hercegnek, mint Grimaud utasítását követni, vagyis egy-egy labdát a várárokba ütni.

Mindazonáltal, amíg az óra el nem kongatta a kettőt, a herceg nem ügyetlenkedett, mert ez volt a kitűzött idő. De azért addig is elvesztett minden játszmát, ami indokolttá tette, hogy dühbe guruljon, s mint ilyenkor már szokás, hibát hibával tetézzen.

Ehhez képest, mihelyt elkongatta a kettőt, a labdák elkezdtek az árok felé repülni, La Ramée nagy örömére, ki a herceg minden kiütött labdájáért tizenöt jó pontot számított magának.

A kiütések oly mértékben sűrűsödtek, hogy egyszerre csak elfogyott a labda. La Ramée ekkor azt javasolta, küldjenek ki valakit, hogy szedje össze a labdákat a várárokban. A herceg azonban nagyon bölcsen megjegyezte, hogy ez idővesztés volna, s a várfalhoz menvén, mely azon a helyen, ahogy a porkoláb mondta, legalább ötven láb magas volt, észrevett egy embert, ki ott dolgozott a számtalan kiskert egyikében, melyeket a parasztok az árok peremén művelgettek.

- Hé, jóember! - kiáltotta a herceg.

Az ember felkapta a fejét, s a herceg majdnem felujjongott meglepetésében. Ez az ember, ez a paraszt, ez a kertész vagy micsoda, nem volt más, mint Rochefort, akit a herceg a Bastille-ban hitt.

- Hát mi a baj odafent? - kérdezte az ember.

- Legyen szíves, dobja vissza a labdáinkat! - mondta a herceg.

A kertész bólintott, elkezdte hajigálni a labdákat, s La Ramée meg az őrök felszedegették. Az egyik a herceg lába elé pottyant, s mivel láthatóan neki szánták, zsebre dugta.

Aztán, a kertésznek köszönetet intve, folytatta a játékot.

De a hercegnek határozottan rossz napja volt: labdái továbbra is el-elkószáltak, s ahelyett hogy a játékvonalak közt maradtak volna, kettő-három megint az árokban ért földet. Mivel azonban a kertész már nem volt ott, hogy visszadobhassa őket, odavesztek, a herceg pedig kijelentette, hogy szégyell ennyi ügyetlenkedést, s jobb, ha a játékot abbahagyja.

La Ramée odavolt a dicsőségtől, hogy így tönkrevert egy vérbeli herceget.

A herceg szobájába vonult s lefeküdt; majdnem egész nap mást sem csinált, amióta elvették a könyveit.

La Ramée fogta a herceg ruháját, s azzal az ürüggyel, hogy csupa por, elvitte, hogy lekefélje őket, valójában azonban azért, hogy bizonyos legyen benne: a herceg nyugton marad. Körültekintő ember volt ez a La Ramée.

Szerencsére a hercegnek volt rá ideje, hogy a labdát a vánkosa alá rejtse.

Mihelyt az ajtó becsukódott, fogával tépte fel a labda burkát, mert hisz elvették minden vágóeszközét; még enni is hajlékony ezüstkéssel evett, mely jóformán nem is vágott.

A labda burka alatt egy levél volt, ezt írták benne:

Főméltóságú uram, barátai ébren őrködnek, szabadulása órája közeleg; holnap-után kérjen egy pástétomot az új cukrásztól, aki megvásárolta a régi üzletét, s nem más, mint Noirmont, fenséged asztalnoka. A pástétomot csak akkor szegje meg, amikor magára marad, remélem, örülni fog a tartalmának!

Fenségednek mindig készséges híve a Bastille-ban csakúgy, mint mindenütt

Rochefort gróf

P.S. - Grimaud-ban tökéletesen megbízhatik, nagyon értelmes fiú, s mindenestül a mi emberünk.

Beaufort herceg elégette a levelet - mióta ugyanis lemondott a festészetről, a tűzhelyét visszaadták -, mint ahogyan, nagyobb szívfájdalommal, a Montbazonnéét is; s már-már a labdát is tűzbe dobta, mikor eszébe jutott, hogy a Rochefort-nak adandó válasz eljuttatásában segítségére lehet.

Alaposan szemmel tarthatták, mert mihelyt egyet mozdult, betoppant La Ramée.

- Szüksége van valamire fenségednek? - kérdezte.

- Csak fáztam - felelte a herceg -, s felszítottam a tüzet, hadd melegítsen. Tudja, barátom, a vincennes-i torony szobái hűvösségükről híresek. Jeget lehetne vermelni bennük és salétromot gyűjteni! Azokról, melyekben Puylaurens, Ornano marsall s nagybátyám, a perjel, meghalt, elmondhatjuk Rambouillet márkinéval, hogy merő arzén a faluk!

S a herceg a labdát a vánkos alá dugva visszafeküdt. La Ramée szája szögletén fanyar mosoly jelent meg. Derék fickó volt alapjában véve, s csupa ragaszkodás előkelő foglya iránt, úgyhogy kétségbeesett volna, ha valami szerencsétlenség éri. A három említett személyiséget ért egymást követő baleset pedig tagadhatatlan volt.

- Ne engedje át magát ilyen gondolatoknak, fenséges uram! Az ilyen gondolatok ölik meg az embert, nem a salétrom!

- Igazán nagyon kedves hozzám - mondta a herceg. - S ha én is el-eljárogathatnék pástétomra és burgundi óborra a Marteau apó utódjához, nem is volna semmi bajom!

- Annyi szent, fenség, hogy csodálatos a pástétoma, s a bora is pazar.

- Ezek szerint - mondta a herceg - pincéje is, konyhája is vetekedik a Chavigny úr konyhájával s pincéjével!

- Meghiszem azt - mondta La Ramée, s lépre ment -; de ki akadályozza, hogy fenséged is ne élvezhesse? Különben is már megígértem fenséged kegyes pártfogását.

- Jól tetted - mondta a herceg -, mert ha életfogytig kell itt maradnom, amint ezt Mazarin jóságos volt tudtomra adatni, kell valami szórakozásról gondoskodnom öreg napjaimra, vagyis nagy torkossá kell válnom.

- Fenséges uram, fogadja meg a tanácsomat: ne várjon vele, míg megöregszik.

- Jó - mondta Beaufort csak úgy maga elé -, ha igaz, hogy a hét főbűnből minden embernek kioszt legalább egyet a mennyei bölcsesség, ha ugyan nem kettőt: akkor La Ramée mesternek a falánkságot osztotta. Ám legyen! Majd hasznomra fordítom!

Aztán hangosan:

- Nos hát, La Ramée-m, holnapután ünnep?

- Az van, fenség, pünkösd!

- Adnál nekem egy kis leckét holnapután?

- Miből?

- Nyalánkságból.

- Örömest, fenséges uram!

- De négyszemközt! Az őröket elküldjük Chavigny úr konyhájára ebédelni, s mi ketten itt csapunk lakomát, a te gusztusod szerint!

- Hm - dünnyögte La Ramée.

Az ajánlat csábító volt; csakhogy La Ramée, bármily ügyefogyottnak nézte is a bíboros, öreg róka volt, s ismert minden csapdát, amit a foglyok csak állíthattak neki. Beaufort herceg, gondolta, a szökés negyven módját eszelte ki. Nem valami ravaszságot leplez ez a lakoma?

Egy pillanatig tűnődött, s tűnődése azt az elhatározást szülte, hogy a fogásokat s a bort ő maga rendeli meg, mihez képest semmiféle por nem kerülhet az ételbe, s a borba semmi gyanús folyadék.

Ami pedig a berúgatást illeti: a hercegnek esze ágába se lehet ilyen szándék, s kacagni kezdett már a gondolatára is, s közben olyan ötlete támadt, amitől teljesen megnyugodott.

A herceg figyelemmel kísérte La Ramée lelki tusáját, arcjátéka szerint több vagy kevesebb izgalommal; de végül a porkoláb arca felderült.

- Nos hát - kérdezte a herceg -, rendben van?

- Rendben, fenség, egy kikötéssel.

- Éspedig?

- Ha Grimaud lesz a felszolgálónk.

A hercegnek mi sem lehetett volna kedvesebb. Mégis volt hozzá lelkiereje, hogy a legszembetűnőbb savanyú arckifejezést öltse.

- A pokolba Grimaud-val! - kiáltotta. - Megkeseríti nekem az egész ünnepet!

- Megparancsolom neki, hogy fenséged háta mögött maradjon, s mivel amúgy sem beszél egy szót sem, fenséged se nem látja, se nem hallja majd, s egy kis jóakarattal azt képzelheti, hogy száz mérföldre van innen!

- Tudod, mit látok mindebből - kérdezte a herceg -, méghozzá világosan, mint a nap? Azt, hogy nem bízol meg bennem!

- Fenséges uram, holnapután pünkösd van!

- Hát mi közöm nekem a pünkösdhöz? Attól félsz tán, hogy a Szentlélek tüzes nyelvek képében leszáll ide, s kinyitja nekem a börtön kapuit?

- Nem, de elmondtam fenségednek, mit jósolt az az átkozott kuruzsló.

- Mit is mondott hát?

- Hogy a pünkösd nem múlik el anélkül, hogy fenséged ki ne kerüljön Vincennes-ből.

- Hát te hiszel a kuruzslóknak? Tökfilkó!

- Én - mondta La Ramée - ennyit sem törődöm vele - és pattintott az ujjával. - Bezzeg törődik Giulio kegyelmes úr; babonás, mint afféle talján.

A herceg vállat vont.

- Jól van, nem bánom hát - mondta tökéletesen színlelt együgyűséggel -, megtűröm Grimaud-t, mert enélkül füstbe menne az egész; de Grimaud-n kívül senkit se lássak! Mindent rád bízok. Olyan vacsorát rendelj, amilyent akarsz, minden kívánságom csak az a pástétom, melyről beszéltél. Az én számomra rendeld egyenest, hogy Marteau apó utódja hadd vágja ki a rezet, minek fejében megígéred neki pártfogásomat, nemcsak arra az időre, amíg börtönben vagyok, hanem akkorára is, mikor kiszabadulok!

- Hát még mindig hiszi, hogy kiszabadul? - kérdezte La Ramée.

- Hiszem hát! - vágta rá a herceg. - Ha hamarabb nem, Mazarin halálakor; tizenöt évvel vagyok fiatalabb! Igaz ugyan - tette hozzá mosolyogva -, hogy Vincennes-ben az ember gyorsabban él.

- Fenség! - csóválta a fejét La Ramée. - Fenséges uram!

- Vagy pedig gyorsabban hal meg - toldta meg a herceg -, ami egyre megy.

- Fenséges uram - mondta La Ramée -, megrendelem a vacsorát.

- S azt hiszed, fogsz valami eredményt elérni a tanítványoddal?

- Legalábbis remélem, fenség - felelte La Ramée.

- Ha ugyan lesz rá időd - dörmögte a herceg.

- Mit mondott fenséged? - kérdezte La Ramée.

- Fenségem azt mondta, ne kíméld a bíboros úr bukszáját, ki volt kegyes vállalni ellátásunkat.

La Ramée a küszöbön megállt.

- Kit küldjek be addig fenségedhez?

- Akit akarsz, csak Grimaud-t ne!

- Akkor hát a tisztet?

- A sakkjátékost.

- Azt.

Ezzel La Ramée kiment.

Öt perc múlva az őrtiszt bejött, s Beaufort herceget mélységesen elmerülve találta a sakk és matt magasztos szövevényeiben.

Rendkívüli dolog az emlékezés, s micsoda forradalmakat idézhet elő benne egyetlen jel, szó vagy reménysugár is! A herceg öt éve volt börtönben, s egyetlen visszapillantására megjelent előtte ez az öt esztendő, s bármily lassúdan telt légyen is, most rövidebbnek tűnt neki, mint az a két nap, mely a szökésre kitűzött percig még hátra volt.

Aztán meg volt valami, ami különösképpen nyugtalanította: hogy milyen módon hajtják végre a szökést. Eredménnyel kecsegtették, de például azt sem kötötték az orrára, mit fog az a titokzatos pástétom rejteni. Milyen barátai várják? Hát ötévi fogság után voltak még barátai? Ez esetben igazán vajmi kiváltságos herceg volt.

Elfeledte, hogy barátain kívül, bármily rendkívüli dolog is, egy asszony emlékezett reá; lehetséges, hogy nem maradt hozzá szigorúan hűséges, de nem felejtette el, ami nagy dolog.

Mindez épp elég okot adott a hercegnek fejtörésre; következésképp a sakkban is úgy járt, mint a labdajátékban: egyik hibás lépést a másik után követte el, s a tiszt úgy megverte este, ahogy reggel La Ramée.

De sorozatos vereségeinek volt valami haszna is: agyon lehetett ütni az időt, egykettőre nyolc óra lett, ez is három óra nyereség; aztán jött az éjszaka, s az éjszakával az álom.

A herceg legalábbis remélte: csakhogy az álom nagyon szeszélyes istenség, s mikor a legjobban hívják, várat a legtovább magára. A herceg éjfélig várta, úgy forgolódván az ágyán, miként Szent Lőrinc a nyárson. Végtére elaludt.

De már hajnalban felébredt; fantasztikus álma volt; szárnya nőtt; fel is repült, egészen természetesen, s szárnya eleinte tökéletesen fenntartotta, de egy bizonyos magasságba érve ez a szokatlan végtagja csődöt mondott hirtelen, letört, vagy micsoda, s ő máris zuhanni kezdett a feneketlen mélybe, s úgy riadt fel, verejtékes homlokkal, mintha valóban a levegőből zuhant volna le.

Hamarosan újra elaludt, hogy megint csak a legszertelenebb álmok útvesztőjébe tévedjen; alighogy a szemét behunyta, egyetlen cél, a szökés irányába feszülő lelke máris a menekülés új módjával próbált szerencsét. De most már ekképpen: föld alatti folyosóra akadtak, mely feltehetően kivezetett Vincennes-ből, s ő nekivágott ennek az alagútnak, Grimaud nyomában, ki lámpással ment elöl; de az alagút fokról fokra szűkebb lett, s ő mégis egyre beljebb hatolt; végül annyira elszűkült, hogy a szökevény sehogy sem juthatott tovább: az alagút fala összeszorult, szorítani kezdte, hallatlan erőfeszítéssel igyekezett továbbjutni, de lehetetlen volt; s közben láthatta Grimaud-t a lámpással, amint vígan haladt tovább, tovább; hívni akarta, hogy segítse ki a fojtogató szűkületből, de egyetlen szót se tudott kinyögni. S akkor, az alagút másik végén, ahol behatolt volt, lépéseket hallott, üldözőinek lépteit, s a lépések egyre közeledtek, felfedezték, menekülésre már semmi remény. Az alagút mintha cinkosa lett volna ellenségeinek: annál jobban szorította, nyomta, minél életbevágóbb volt menekülnie; végül hallotta La Ramée hangját, s már látta is. La Ramée kinyújtotta mancsát, röhögve ragadta vállon; elfogták, s bevitték amaz alacsony, boltozatos szobába, ahol Ornano marsall, Puylaurens és a nagybátyja meghaltak; sírjuk is ott volt, mind a három, felhantolva, s egy negyedik sír is volt, frissen ásott, már csak a holttestre várva.

Mikor most felébredt, a herceg legalább úgy erőlködött ébren maradni, ahogyan elaludni az imént; s mikor La Ramée beállított, oly sápadtan s elgyötörten találta, hogy megkérdezte, nem beteg-e.

- Csakugyan - szólalt meg egyik a szobában alvó őrök közül, akinek fogfájása miatt alig jött álom a szemére -, őfenségének igen nyugtalan éjszakája volt, s álmában kétszer-háromszor is segítségért kiabált.

- De hát mi baja fenségednek? - kérdezte La Ramée.

- Mi? Hát te, tökfilkó - felelte a herceg. - Mert locsogásoddal, a szökésemről, este teletömted a fejem, ezért álmodtam, hogy megszöktem, s szökés közben nyakamat szegtem.

La Ramée hahotára fakadt.

- Látja, fenséges úr - mondta La Ramée -, ez az ég figyelmeztetése! De remélem is, soha fenséged magát ilyen esztelenségre nem ragadtatja!

- Neked pedig igazad van, kedves La Ramée - mondta a herceg, s törölgette még mindig, ébren is verejtékező homlokát -, ezentúl csak eszem-iszomon jár majd az eszem!

- Pszt! - intett La Ramée.

S az őröket különféle ürügyekkel eltávolította.

- Nos? - kérdezte a herceg, mikor kettesben maradtak.

- Nos - mondta La Ramée -, megrendeltem a vacsorát!

- Hű! És mi mindenből állítottad össze? No, ki vele, főétekfogó uram!

- Fenséged azt ígérte, hogy gusztusomra bízza, nem?

- S pástétom lesz-e a fogások között?

- De még milyen! Mint valami torony.

- Marteau apó utódja remekeli?

- Rendelés szerint.

- És megmondtad neki, hogy az én asztalomra lesz?

- Meg biz én.

- S erre mit felelt?

- Mindent elkövet, hogy rászolgáljon fenséged megelégedésére.

- Hála a fennvaló Úristennek! - mondta a herceg, s kezét dörzsölte.

- Ejha, fenséges uram - mondta La Ramée -, de nagy bolondja lett a hasának! Öt év alatt még egyszer sem láttam ilyen vidámnak az arcát!

A herceg észbe kapott, hogy egy kissé ellovagolta magát; de ebben a pillanatban Grimaud, mintha az ajtónál hallgatózván megértette volna, hogy La Ramée-nak másra kell terelni a figyelmét, betoppant, s jelezte, hogy van valami mondanivalója. La Ramée odament hozzá; Grimaud súgott valamit a fülébe.

A herceg közben összeszedte magát.

- Nem megtiltottam ennek az embernek, hogy engedélyem nélkül betegye a lábát?

- Fenséges uram - mondta La Ramée -, bocsásson meg neki, mert én magam hívattam.

- És mi az ördögnek hívattad, amikor jól tudod, hogy nem szenvedhetem.

- Fenséged csak emlékezzék, mi volt a megállapodás - mondta La Ramée -, vagyis hogy ő fog nekünk felszolgálni. Fenséged megfeledkezett a vacsoráról!

- A vacsoráról nem, de Grimaud-ról megfeledkeztem.

- Fenséged tudja, hogy nélküle nincs vacsora!

- Hagyd abba már, s tégy belátásod szerint.

- Jöjjön csak ide - mondta La Ramée -, s hallgassa meg, amit mondok.

Grimaud a legmorcosabb képpel lépett közelebb.

La Ramée folytatta:

- Őfensége megtisztelt azzal, hogy holnapra vacsorára hívott, vele kettesben.

Grimaud egy mozdulatával olyasmit látszott kifejezni, hogy mi köze neki hozzá.

- Sőt, sőt! - mondta La Ramée. - Nagyon is van köze, mert magát érte a megtiszteltetés, hogy felszolgáljon nekünk, és bárminő hatalmas az étvágyunk és a szomjúságunk, valamit csak hagyunk a tálakon s a palackok fenekén, az pedig mind a magáé lesz!

Grimaud meghajolt, hálája jeléül.

- Most pedig, fenség - mondta La Ramée -, engedelmet, de Chavigny úr néhány napra elutazik, s indulása előtt egy-két utasítást kell átvennem.

A herceg megpróbált összenézni Grimaud-val, de annak tekintete tökéletesen báva volt.

- Menjen csak - biztatta a herceg La Ramée-t -, s jöjjön vissza minél előbb.

- Úgy hát fenséged revánsot akar venni a tegnapi vereségért?

Grimaud észrevétlenül bólintott.

- Bizony - mondta a herceg -, de vigyázz, kedves La Ramée-m, nem mindig papsajt, s ma elhatároztam, hogy döntő vereséget mérek rád!

La Ramée kiment: Grimaud követte a szemével, anélkül hogy a teste egy hajszálra is elmozdult volna; aztán, mikor látta, hogy az ajtó becsukódott, sebtében elővett a zsebéből egy plajbászt, egy papírdarabot, s így szólt:

- Írja, fenséges uram!

- Mit írjak?

Grimaud felemelte az ujját, s diktálni kezdte:

> *Holnap estére minden készen, álljanak a leshelyükön két felnyergelt lóval, a körfolyosó első ablakából fogunk leereszkedni.*

- Aztán? - kérdezte a herceg.

- Aztán, fenséges uram? - kérdezte Grimaud megütközve. - Aztán írja alá.

- Ez az egész?

- Mit akar még fenséged? - kérdezte Grimaud, a legzordabb szűkszavúság barátja.

A herceg aláírta.

- Most pedig megvan-e még a labda, fenséges uram?

- Miféle labda?

- Amelyikben a levél volt.

- Ihol! Gondoltam, hogy még hasznunkra lehet. Fogdsza.

S a herceg elővette a labdát a vánkos alól, odaadta Grimaud-nak.

Grimaud boldogan mosolygott, ahogy csak kitelt tőle.

- Nos? - kérdezte a herceg.

- Nos, fenséges uram - mondta Grimaud -, a levelet belevarrom a labdába, s labdázás közben üsse át az árokba.

- De hátha elvész?

- Legyen nyugodt, fenség, lesz ott valaki, aki felvegye.

- Valami kertész? - kérdezte a herceg.

Grimaud igent bólintott.

- Ugyanaz, aki tegnap?

Grimaud megint bólintott.

- Akkor hát Rochefort gróf?

Grimaud ezúttal hármat bólintott.

- Ejnye - mondta a herceg -, legalább egy-két mozzanatot árulj el: mi módon fogunk megszökni.

- Ezt megtiltották nekem - mondta Grimaud -, amíg a szökés perce el nem érkezik.

- Kik várnak majd a várárok túlsó oldalán?

- Fogalmam sincs róla, fenség.

- Akkor hát csak azt mondd meg, mi lesz abban a híres pástétomban, ha nem akarod, hogy megbolonduljak.

- Fenséges uram - mondta Grimaud -, lesz benne két tőr, egy kötél s egy nyuvasztókörte[50].

- Jó, értem.

- Láthatja fenséged, épp elég ez nekünk.

- A két tőrt s a kötelet magunknak tartjuk meg? - kérdezte a herceg.

- A körtét pedig megetetjük La Ramée-val - felelte Grimaud.

- Kedves Grimaud - mondta a herceg -, te ritkán beszélsz, de amikor megszólalsz, el kell ismerni, arany minden szavad!

[50] Ez egyfajta furfangos pecek volt; beletették az ember szájába, és rugó segítségével annyira kitágították, hogy az állkapcsot a lehető legszélesebbre feszítette szét (Dumas jegyzete).

22
Marie Michon kalandja

Az idő tájt, mikor Beaufort herceg és Grimaud ezeket a szökési terveket szövögette, két lovas kocogott be Párizsba a Saint-Marcel előváros főutcáján át s a nyomukban egy csatlós. La Fère gróf és Bragelonne vicomte volt ez a két lovas.

Az ifjú most jött először Párizsba, s Athos nem nagyon dicsekedett a fővárossal, régi szerelmével, mikor erről az oldaláról mutatta meg. Annyi szent, hogy Touraine legutolsó faluja is kellemesebb látványt kínált, mint Párizsnak ez a Blois felé néző arculata. Hadd mondjuk is meg, e sokat dicsért város szégyenére, hogy vajmi középszerű hatást tett az ifjúra.

Athos arcáról most is gondtalanság és derű sugárzott. A Saint-Médard-hoz érve Athos, mint ifjabb útitársának kalauza, a Postes, majd az Estrapade, aztán a Fossés-Saint-Michel, s végül a Vaugirard utcába fordult. Innen a Férou utcába tértek be. Ez utca közepe táján Athos mosolyogva nézett fel, s egy polgári külsejű házra mutatott.

- Látja, Raoul, ebben a házban töltöttem életem legszebb s legkedvesebb hét esztendejét!

Raoul is elmosolyodott, és tisztelgett a ház előtt. Pártfogója iránti odaadása megnyilvánult élete minden mozzanatában.

Ami Athost illeti, amint már mondtuk, Raoul nemcsak élete középpontja volt, hanem hajdani ezredemlékeitől eltekintve, érzelmeinek egyetlen tárgya is, s képzelhető, mily gyöngéden s mélységesen szerethetett ez esetben Athos szíve.

A két utas megállt a Vieux-Colombier utcában, a Zöld Róka cégére alatt. Athos régóta ismerte ezt a kocsmát, százszor is járt volt benne barátaival; de húsz év alatt sok változás esett a fogadón, kezdve mindjárt a gazdán.

Az utasok átadták lovukat az inasoknak, s nemes vérű állatokról lévén szó, lelkükre kötötték, hogy a leggondosabban lássák őket el, szalmát, zabot kapjanak, s langyos borral mossák meg lábukat, szügyüket. Utóvégre húsz mérföldet tettek meg e napon. Aztán, hogy igazi lovasok módján előbb lovukról gondoskodtak, kértek maguknak két szobát.

- Szedje rendbe magát, Raoul - mondta Athos -, be akarom mutatni valakinek.

- Ma, uram? - kérdezte a fiatalember.

- Egy félóra múlva.

Az ifjú meghajolt.

Athosnál kevésbé fáradhatatlan lévén, aki mintha acélból lett volna, alkalmasint jobban örül, ha megfürödhetik a Szajnában, melyről már annyit hallott, s melyről eleve elhatározta, hogy a Loire-nál alábbvalónak találja, majd aztán nyugovóra térhet; de La Fère gróf másként beszélt, s ő mindenképp engedelmeskedett.

- Egy szóra még! Csípje ki magát, Raoul - mondta Athos -, azt akarom, hogy csinosnak találják.

- Remélem, uram - mondta mosolyogva az ifjú -, szó sincs valami házasságról. Tudja Louise iránti kötelezettségem...

Athos elmosolyodott.

- Nem, ne féljen - mondta -, ámbár valóban egy hölgynek fogom bemutatni.

- Hölgynek? - kérdezte Raoul.

- Igen, sőt, azt szeretném, hogy szeresse.

Az ifjú bizonyos nyugtalansággal bámult a grófra; de Athos mosolya láttán rögtön meg is nyugodott.

- És hány éves ez a hölgy? - kérdezte Bragelonne vicomte.

- Kedves Raoulom, tanulja meg egyszer s mindenkorra, hogy ezt a kérdést sohase szabad feltennie! Ha egy nő arcáról leolvashatja életkorát, felesleges tőle megkérdeznie; ha nem olvashatja le, akkor tapintatlanság.

- Szép-e ez a hölgy?

- Tizenhat esztendeje nemcsak Franciaország legszebb, de legbűbájosabb nőjének is számított.

Ez a válasz a vicomte-ot tökéletesen megnyugtatta: Athosnak semmiféle terve sem lehetett vele és egy olyan nővel, ki születése előtt egy esztendővel számított Franciaország legszebb s legbűbájosabb nőjének.

Behúzódott hát a szobájába, s azzal az öntetszelgéssel, mely oly jól illik az ifjúsághoz, követte Athos utasítását, vagyis csinosítani kezdte magát, ahogy csak tudta. De hát könnyű dolga volt, hisz a természet eleve kezére játszott.

Amikor előállt, Athos azzal az atyai mosollyal fogadta, mely hajdan D'Artagnannak is kijárt, csakhogy a Raoulnak szólót még mélyebb gyöngédség hatotta át.

Athos egy pillantást vetett lábára, kezére, hajára, a nemes vér e három ismertetőjelére. Haját előkelően kétfelé fésülte, e kor divatja szerint, s halvány orcáját keretező csigákban viselte a vállán; szürkés szarvasbőr kesztyűje, mely színben jól illett kalapjához, finom és előkelő kezet sejtetett, kesztyűjével és kalapjával egyszínű csizmája pedig mintha egy tízéves forma gyermek lábát borította volna.

- Ejnye - suttogta Athos -, ha nem lesz rá büszke, ugyancsak nehéz természetű asszony lett belőle!

Délután három óra volt, vagyis a legmegfelelőbb vizitidő. A két utas nekivágott a Grenelle utcának, ebből a Rosiers, majd a Saint-Dominique utcába fordult, míg végre a Jakobinus kolostorral szemben meg nem álltak egy pompás palota előtt, amelynek homlokzatán a Luynes címer díszelgett.

- Ez az - mondta Athos.

S azzal a határozott és biztos járással lépett be a palota kapuján, melyből a kapus megérthette, hogy van rá jussa ide belépnie. A lépcsőházban megkérdezte egy livrés inastól, meglátogatható-e Chevreuse hercegasszony, s fogadhatja-e La Fère grófot.

Egy perc múlva visszajött a lakáj, s jelentette, hogy Chevreuse hercegasszony La Fère grófot, noha nincs szerencséje ismernie, fogadja, s arra kéri, jöjjön be.

Athos követte az inast számtalan szobán át, s végül megállt egy zárt ajtó előtt. Egy szalonban voltak. Athos intett Bragelonne vicomte-nak, hogy maradjon ott, ahol van.

Az inas benyitott, s jelentette La Fère grófot.

Chevreuse hercegasszony, kiről annyit beszéltünk volt a három testőrről szóló történetünkben, anélkül hogy egyszer is szerepeltettük volna, még igen szép nőnek számított. Valóban, ámbár immár negyvennégy-negyvenöt éves lehetett, alig látszott harmincnyolc-harminckilenc évesnek; még mindig megvolt szép szőke haja, nagy, élénk és okos szeme, melyet annyiszor nyitott kerekre az intrika, s annyiszor hunyatott be a szerelem, s megvolt nimfatermete is, melynek hála, ha hátulról látták, még mindig mintha az a leányka lett volna, aki Ausztriai Annával átugrotta a Tuiléria árkát, mely 1633-ban egy örököstől fosztotta meg a francia trónt.[51]

Egyébként még mindig az a bolondos teremtés volt, ki szerelmeibe oly eredeti színt vitt bele, hogy ezek a szerelmek családjának szinte díszére váltak.

Egy kis szalonban üldögélt, melynek ablaka a kertre nézett. Ezt a kis női szalont, a madame de Rambouillet behozta divatnak megfelelően, egyfajta rózsaszín virágos, aranylombos kék damaszt vonta be. Nagy hiúság kellett ahhoz, hogy valaki a Chevreuse asszony korában ilyen szalonocskában fogadjon vendéget, kivált úgy, ahogyan e pillanatban volt, vagyis a kereveten elheveredve, a virágos selyemhuzatnak vetett fejjel.

Kezében nyitott könyvet tartott, s könyvet tartó kezét egy párnával támasztotta meg.

Az inas bejelentésére egy kissé felemelkedett, s fejét kíváncsian előrenyújtá.

Athos belépett.

Lila bársonyruha volt rajta, ugyanilyen paszománnyal; vállrojtjai barnás-ezüstből, köpenyén semmi aranyhímzés, s fekete kalapjára egyszerű lila toll borult.

Lábán fekete bőrcsizma, s fényes derékszíján ama pompás markolatú kard, melyet Porthos a Férou utcában oly sokszor megcsodált, de amelyet Athos sohasem akart neki kölcsönadni. Inge visszahajtott gallérja a legragyogóbb csipke; csizmaszára hajtókáján is csipke fodrozódott.

Az egész személyiségből, akit a Chevreuse asszony előtt teljesen ismeretlen néven jelentettek be, olyan főrangú előkelőség áradt, hogy az asszony fektéből félig felemelkedett, s kecses kézmozdulattal intett, hogy üljön le egy székre a közelében.

Athos meghajolt és engedelmeskedett. Az inas kimenőfélben volt, mikor Athos egy intéssel visszahívta.

- Asszonyom - mondta a hercegnének -, én bátorkodtam ismeretlenül is megjelenni palotájában; ez sikerült, mert kegyeskedett fogadni. Most az a kérésem, viselje el egy félóráig társaságomat!

- Elviselem, uram - felelte Chevreuse hercegasszony, a legbűbájosabb mosolyával.

- De ez nem minden, asszonyom! Tudom, rendkívül követelődző vagyok, de úgy képzelem, hogy négyszemközt viseljen el, s hő óhajom, hogy azalatt senki se zavarjon!

- Senkinek sem vagyok itthon - mondta a hercegné az inasának. - Elmehet.

Az inas kiment.

---

[51] Csakis az 1622-es évi esetről lehet szó, amikor Ausztriai Anna Luynes connétable feleségével (a későbbi Chevreuse hercegnével) és egy másik udvarhölgyével a nagyteremben fogócskázott, elcsúszott és elvetélt; XIII. Lajos ekkor száműzte az udvarból a két hölgyet.

Egy pillanatig csend volt, s ezalatt ez a két ember, akik már az első pillanatban kölcsönösen felismerték a másik előkelő lényét, mindkét részről a legfesztelenebbül vizsgálgatta egymást.

Elsőnek Chevreuse-né törte meg a csendet.

- Nos, uram - mondta mosolyogva -, nem látja, milyen türelmetlenül várok?

- Én pedig - felelte Athos - csak ámulok-bámulok!

- Uram - mondta Chevreuse hercegné -, bocsásson meg, de szeretném tudni, kivel beszélek. Udvari ember, az kétségtelen, de az udvarnál mégsem láttam soha! Nem a Bastille-ból jött ki véletlenül?

- Nem, asszonyom - felelte Athos mosolyogva -, de talán a legjobb úton vagyok, hogy oda jussak.

- Ah! Ez esetben mondja meg gyorsan, kicsoda, és menjen innen - mondta a hercegné azon a derűs hangon, mely szintén bájaihoz tartozott -, mert már így is eléggé kompromittáltam magam, és semmi kedvem még nagyobb bajba keveredni.

- Kicsoda vagyok, asszonyom? Nevemet már megmondták: La Fère gróf. Ezt a nevet asszonyom sohasem hallotta. Annak idején más nevet használtam, azt ismerte talán, csak bizonyára elfelejtette.

- Mondja meg hát, uram!

- Annak idején - mondta La Fère gróf - Athosnak hívtak.

Chevreuse-né nagy, álmélkodó szemet meresztett. Nyilvánvaló volt, hogy, amint a gróf is mondta, ez a név nem mosódott el végképp az emlékezetében, noha meglehetősen összekeveredett más, régi emlékeivel.

- Athos? - mondta. - Várjon csak...

S két tenyerébe fogta homlokát, mintegy a mögötte elraktározott ezernyi suhanó gondolatot akarván rögzíteni egy pillanatra, hadd láthasson világosan e tündöklő és tarkabarka seregben.

- Akarja, hogy segítsek, asszonyom? - kérdezte mosolyogva Athos.

- Hogyne - mondta a hercegné, már belefáradva a kutatásba -, örömömre szolgálna!

- Ez az Athos három ifjú testőrrel volt barátságban, akiket pedig így hívtak: D'Artagnan, Porthos és...

Athos itt megállt.

- És Aramis - mondta élénken a hercegné.

- És Aramis! Ez az! - lelkesedett Athos. - Tehát mégsem felejtette el ezt a nevet?

- Nem - mondta a hercegné -, nem felejtettem el; szegény Aramis! Milyen vonzó, elegáns, jó érzésű fiatalember volt, egész csinos verseket írt! Azt hiszem, rossz útra tért - tette még hozzá.

- A legrosszabbra: pap lett belőle.

- Ó, micsoda csapás! - sóhajtotta Chevreuse hercegné, hanyagul játszadozván a legyezőjével. - Bevallom, gróf úr, hálára kötelez.

- Ugyan miért, asszonyom?

- Amiért eszembe juttatta ezt, vagyis ifjúságom egyik legszebb emlékét!

- Megengedi hát, hogy egy másikat is fölidézzek?

- Tán ezzel kapcsolatos?

- Igen is, nem is.

- Akárhogy is - biztatta Chevreuse-né -, csak mondja bátran! Olyan emberért, mint maga, mindenre vállalkozom.

Athos meghajolt.

- Aramisnak - folytatta - viszonya volt egy tours-i varróleánnyal.

- Egy tours-i varróleánnyal? - kérdezte Chevreuse hercegasszony.

- Igen, egy unokahúgával, akit Marie Michonnak hívtak.

- Ó, jól ismertem - kiáltott fel Chevreuse-né -, azzal, akinek levelet írt La Rochelle alól, hogy figyelmeztesse a szegény Buckingham ellen szőtt összeesküvésre!

- Pontosan - mondta Athos -; volna szíves megengedni, hogy róla beszéljek?

Chevreuse-né Athosra nézett.

- Megengedem - mondta -, feltéve, ha nem valami rosszat fog mondani róla.

- Hálátlan lennék - mondta Athos -, márpedig én a hálátlanságot nem holmi hibának vagy vétségnek, hanem egyenesen bűnnek tekintem!

- Maga hálátlan Marie Michon iránt, uram? - kérdezte Chevreuse-né, s megpróbált olvasni Athos szemében - hát ez hogy volna lehetséges? Hisz nem is ismerte személy szerint!

- Haj, asszonyom, ki tudja? - folytatta Athos. - Van egy közmondás, mely szerint csak a hegyek nem találkoznak, s a közmondások néha hihetetlenül igazak!

- Folytassa csak, folytassa, uram! - mondta izgatottan a ház asszonya. - El sem tudja képzelni, mennyire szórakoztat ez a társalgás.

- Felbátorít, asszonyom - mondta Athos -, tehát folytatom. Aramisnak ez az unokahúga, Marie Michon, vagyis ez a fiatal varrólány, szerény körülményei ellenére, a legmagasabb körökkel érintkezett; az udvar legnagyobb dámáit mondta barátnőinek, s a királyné, bármily gőgös volt is osztrák és spanyol volta szerint, húgának szólította.

- Sajnos - mondta Chevreuse-né egy könnyed sóhaj s enyhe szemöldökráncolás kíséretében, mely rá oly jellemző volt -, sajnos, azóta sok minden megváltozott!

- És a királynénak igaza volt - folytatta Athos -, mert Marie hozzá nagyon hűséges volt, oly hűséges, hogy közvetítőnek használhatta közte s bátyja, a spanyol király között.

- Amit ma nagy bűnéül rónának fel! - mondta a hercegné.

- Oly mértékben - folytatta Athos -, hogy a bíboros, az igazi bíboros, a másik, elhatározta egy napon, hogy elfogatja a szép Marie Michont, és Loches várába viteti. Szerencsére a dolgot nem lehetett oly titkosan intézni, hogy ne szivárgott volna ki; jó előre megállapodtak: ha Marie Michont veszély fenyegeti, a királyné zöld bársony kötésű, képes imakönyvet küld neki.

- Így volt, uram! Alaposan ismeri az ügyet.

- S egy reggel megérkezik a zöld könyv, Marcillac herceg vitte.[52] Nem volt vesztegetni való idő. Szerencsére Marie Michon és Ketty nevű szolgálója módfelett ügyesen viselte a férfiruhát. A herceg szerzett nekik, Marie Michonnak lovagruhát, Kettynek csatlósruhát, két pompás lovat adott nekik, a két szökevény sebtiben elhagyta Tours-t, s nekivágott Spanyolországnak, a legkisebb nesztől is remegve, s mindenféle átalutakon, mert az országúton féltek, s ha fogadót nem találtak, hol itt, hol ott kértek szállást.

- Nahát, ez szakasztott így történt! - kiáltott fel Chevreuse-né, és a kezét összecsapta. - Csakugyan roppant érdekes volna...

Itt megállt.

- Ha a két menekülőt egészen útjuk végéig követném? - kérdezte Athos. - Nem, asszonyom, ennyire mégsem garázdálkodom az idejével, tehát csak a Limoges-vidék egy kis falujáig kísérjük őket, Tulle és Angouleme között, mely falucskának Roche-l'Abeille a neve.

Chevreuse hercegné felsikoltott meglepetésében, s olyan elképedve bámult Athosra, hogy a hajdani testőr elmosolyodott.

- Várjon, asszonyom - folytatta -, mert amit még elmondani akarok, egészen másként furcsa, mint amit eddig elmondtam.

- Uram - mondta Chevreuse-né -, maga valóságos varázsló, mindenre elkészültem; de, igazság szerint... nem fontos, csak folytassa!

- Ez a napjuk hosszú és fáradalmas volt, hideg, október 11-ike; a faluban se kastély, se fogadó, a parasztházak nyomorúságosak és piszkosak, Marie Michon pedig rendkívül arisztokratikus teremtés; mint a „királyné húga", jó illatokhoz, finom fehérneműkhöz szokott; elhatározta hát, hogy a papi lakban kér szállást.

Athos szünetet tartott.

- Jaj, folytassa - kérlelte a hercegné -, kijelentettem, hogy mindenre elkészítettem magam!

- A két utas megzörgette a kaput; az idő későre járt; a pap, aki már lefeküdt volt, „szabad"-ot kiáltott; bementek, mert a kapu be sem volt zárva. Nagy a bizalom faluhelyen. Abban a szobában, ahol a pap volt, égett a lámpa. Marie Michon, aki bizony a világ legcsinosabb lovagja volt, benyitott az ajtón, fejét bedugta és szállást kért.

„- Szívesen, ifjú lovag - mondta a pap -, ha megelégszik vacsorám maradékával s szobám felével."

A két utas egy pillanatig tanakodott; a pap hallotta, hogy jót kacagnak, aztán az úr, jobban mondva az úrnő, így felelt:

„- Köszönöm, atyám, elfogadom."

„- Akkor hát falatozzanak, s ne nagyon lármázzanak - mondta a pap -, mert magam is egész nap nyargaltam, s nem bánnám, ha aludhatnám ma éjszaka."

Chevreuse-né szemmel láthatóan egyik meglepetésből a másikba, sőt ámulatba esett; arca, amint Athost nézte, leírhatatlan kifejezést öltött; látszott rajta, hogy szólni akar, de mégis hallgat, nehogy az elbeszélő egyetlen szavát is elszalassza.

---

[52] A későbbi híres La Rochefoucauld herceg (1613-1680), aki 1652-ig jelentős szerepet játszott a politikában. *A zöld könyv* - mint a herceg *Emlékiratai* mondják - megbeszélt jel volt a királyné és Séguier főpecsétőr jelenetének (lásd: *A három testőr* 16. fejezetét) kimenetelét illetően.

- S aztán?

- Aztán? - mondta Athos. - Most következik a legnehezebbje!

- Ó, mondja, mondja, mondja! Nekem mindent el lehet mondani. Egyébként sem rám tartozik, a Marie Michon kisasszony ügye ez!

- Ez így is van - mondta Athos. - Nos, Marie Michon meg a szolgálója megvacsorázott, s aztán, élve az engedelemmel, maga bement a szobába, melyben házigazdája feküdt, Ketty pedig elhelyezkedett az első szoba egy karszékében, vagyis ott, ahol megvacsoráztak.

- Biz' isten - mondta Chevreuse-né -, hacsak nem maga az ördög személyesen, fel nem foghatom, honnan tudja ezeket a részleteket!

- Bájos nő volt ez a Marie Michon - folytatta Athos -, amolyan bolondos teremtés, ki szüntelenül a legfurcsább ötleteket forgatja fejében, s arra született, hogy miatta mindnyájan mindenestül elkárhozzunk. Nos, a gondolatra, hogy házigazdája pap, eszébe jutott e ledérnek, micsoda vidám emlék lesz öregkorában, a már meglevő szép számú vidám emléke közt, ha elkárhoztat egy papot.

- Uram - mondta a hercegné -, becsületszavamra, rémületbe ejt!

- Sajnos, a szegény pap nem volt Szent Ambrus, s még egyszer mondom, Marie Michon imádni való teremtés!

- Uram - kiáltott fel a hercegné, s megragadta Athos kezét -, azonnal mondja meg, honnan tudja ilyen pontosan, különben hívatok egy barátot a Nagy-Augusztinusok kolostorból, hogy kiűzze magából az ördögöt!

Athos elkacagta magát.

- Mi sem könnyebb, asszonyom. Egy lovag, szintén valami fontos küldetésben járván, egy órával asszonyom előtt kért volt szállást a papi lakban, abban a percben, mikor a pap, egy haldoklóhoz hívatván, nemcsak a házát, de a falut is otthagyta egy éjszakára. Ekkor az Isten szolgája, vendégében tökéletesen megbízva, aki egyébként nemesember volt, házát, vacsoráját, szobáját átengedte neki. Tehát a jóságos pap vendége, s nem maga a pap volt az, kitől éjjeli szállást kért Marie Michon.

- S az a lovag, az a vendég, az a nemesember, aki előtte érkezett?!

- Én voltam, La Fère gróf - mondta Athos felállva és tisztelettel meghajolva a hercegné előtt.

A hercegné egy pillanatra megrökönyödött, aztán hirtelen elkacagta magát:

- Nahát! - mondta. - Biz' isten mulatságos dolog! S hogy ennek a bolondos Marie Michonnak milyen szerencséje volt! Üljön le, kedves gróf, s folytassa történetét.

- Most pedig a magam vádolása következik, asszonyom. Mondtam már, hogy magam is sürgős küldetésben voltam; nos, alig virradt, halkan kiosontam a szobából, s hagytam, hadd aludjék édes hálótársam. Az első szobában, fejét a karszékben hátravetve, az úrnőjéhez oly méltó szolgáló is aludt. Csinos orcája megkapott, közelebb mentem, s felismertem a kicsi Kettyt, akit a mi Aramisunk szerzett volt be Marie Michonhoz. Így tudtam meg, hogy bűbájos hálótársam...

- Marie Michon! - mondta izgatottan Chevreuse-né.

- Marie Michon - hagyta helyben Athos. - Aztán kimentem a házból, egyenest az istállóba, s lovamat felnyergelve, inasom útra készen találván, felkerekedtünk.

- És többé sosem tért vissza abba a faluba? - kérdezte a hercegné izgalommal.

- Egy év múlva, asszonyom.

- No és?

- Találkozni akartam a jó plébánossal. Javában foglalkoztatta valami, amit sehogy sem értett. Egy héttel azelőtt kosárbölcsőben egy bájos, háromhónapos fiúcskát küldtek neki, s mellette egy arannyal teli erszényt meg egy levelet, ezekkel az egyszerű szavakkal: *„1633. október 11.”*[53]

- Ama különös kaland dátuma! - jegyezte meg a hercegné.

- Igen; de ő mit sem értett az egészből, csak arra emlékezett, hogy azt az éjszakát egy haldokló mellett töltötte, hisz Marie Michon maga is eltávozott a paplakból az ő visszatérte előtt!

- Tudja-e, uram, hogy Marie Michon, mikor 1643-ban hazatért Franciaországba, rögtön érdeklődött e gyermek felől, kit mint menekülő nem tudott magánál tartani; de mihelyt visszajött Párizsba, maga mellett akarta neveltetni.

- És mit válaszolt a pap? - kérdezte most Athos.

- Azt, hogy egy ismeretlen földesúr volt szíves elvállalni, jövőjéről kezeskedett és magával vitte.

- Valóban így volt.

- Ó, most már értem! Ez a földesúr maga volt, az apja!

- Pszt! Ne olyan hangosan, asszonyom! A fiú itt van.

- Itt van? - kiáltotta Chevreuse-né, és nagy sebbel-lobbal felkelt a kerevetről. - Itt a fiam, a Marie Michon fia itt van! Azonnal látni akarom!

- Vigyázzon, asszonyom, mert sem apját, sem anyját nem ismeri! - figyelmeztette Athos.

- A titkot megőrizte, s így hozza ide nekem, remélve, hogy boldoggá tesz vele! Ó, köszönöm, köszönöm, uram! - ujjongott Chevreuse-né, megragadta Athos kezét, s mindenáron csókot akart rá nyomni. - Köszönöm! Igazi nemesszívűség!

- Azért hozom el így, hogy most asszonyom tegyen érte valamit. Ez ideig én őrködtem nevelése felett, s azt hiszem, tökéletes nemesembert faragtam belőle; de úgy fordult az idő, hogy újra kénytelen vagyok folytatni az elkötelezett ember kóbor és veszedelmes életét. Már holnap valami kalandos vállalkozásba bocsátkozom, s bele is pusztulhatok; s akkor csak asszonyom vezetheti őt be a világba, ahol is méltó helyre hivatott.

- Ó, legyen nyugodt! - jelentette ki a hercegné. - Igaz, hogy jelenleg nincs sok tekintélyem, de ami maradt, az az övé; ami pedig a vagyonát s a címét illeti...

- Efelől cseppet se aggódjék, asszonyom! Ráírattam a bragelonne-i birtokot, melyhez örökségként jutottam, címét-nevét ez adja neki, s azonkívül tízezer frank évjáradékot.

- Lelkemre mondom, uram - hálálkodott a hercegné -, maga aztán igazi úriember! De most már sietek, hadd lássam a mi kis vicomte-unkat. Hol van hát?

- Itt a szalonban; behívatom, ha megengedi.

Athos egyet lépett az ajtó felé. Chevreuse-né megállította.

---

[53] Chevreuse hercegné menekülése 1637-ben történt.

- Szép? - kérdezte.

Athos elmosolyodott.

- Anyjához hasonlít - mondta.

Közben nyitotta is az ajtót, intett a fiúnak, s az megjelent a küszöbön.

Chevreuse hercegné nem állhatta meg, hogy fel ne ujjongjon örömében, megpillantván a csinos kis lovagot, ki még leghiúbb reményét és elképzelését is felülmúlta.

- Jöjjön beljebb, vicomte - mondta Athos -, Chevreuse hercegasszony megengedi, hogy kézcsókra járuljon elébe.

A fiú bájosan mosolyogva, hajadonfővel lépett elébe, fél térdre ereszkedett, s megcsókolta Chevreuse-né kezét.

- Gróf úr - fordult vissza Athos felé -, nemcsak gyámoltalanságomat kímélendő mondta, hogy a hölgy Chevreuse hercegasszony, mikor inkább a királyné maga?

- Nem, vicomte - mondta Chevreuse-né, s most ő fogta meg a fiú kezét és maga mellé ültetve nézte-nézte örömtől csillogó szemmel. - Nem, fájdalom, nem én vagyok a királyné, mert ha az volnék, rögtön megtennék mindent magáért, amit megérdemel. De bárki legyek is - tette hozzá, s alig tudta türtőztetni magát, hogy ajkát rá ne nyomja e tiszta homlokra -, lássuk csak, milyen pályára kívánkozik?

Athos, amint ott állt, a kimondhatatlan boldogság arckifejezésével nézte őket.

- Azt hiszem, asszonyom - mondta a fiú bársonyosan zengő hangján -, nemesember számára csak egyetlen pálya lehetséges, a katonai. A gróf úr, gondolom, azzal a szándékkal nevelt, hogy katonát csináljon belőlem, s remélnem engedte, hogy Párizsban valaki olyannak mutat be majd, ki talán bemutathat a Hercegúrnak.

- Igen, megértem, és természetes, hogy egy ilyen ifjúnak, mint maga, olyan hadvezér alatt kell szolgálni, amilyen ő, no de lássuk csak... Személy szerint eléggé rosszban vagyok vele, mostohaanyám, Montbazon hercegné civakodásai miatt Longueville hercegasszonnyal; de Marcillac herceg révén... Ez az! Csakugyan, gróf úr, Marcillac herceg egyik régi barátom, a mi kedves vicomte-unkat ő majd bemutatja Longueville-nének, aki majd levelet ír a bátyjának, a Hercegúrnak, az pedig gyöngédebben szereti, semhogy ne teljesítené azonnal, bármit is kérne.

- Nos hát ez a legjobban alakul! - mondta a gróf. - De ugye megbocsátja, ha a legnagyobb sürgősséget ajánlom?! Van rá okom azt kívánni, hogy a vicomte holnap este már ne legyen Párizsban.

- Óhajtja-e, hogy megtudják, miszerint érdeklődik iránta, gróf uram?

- A jövőjéért üdvösebb volna talán, ha azt sem tudnák, hogy ismertem valaha!

- Jaj, uram - sóhajtott fel az ifjú.

- Tudja, Bragelonne - mondta a gróf -, hogy semmit sem teszek ok nélkül!

- Igen, uram - felelte az ifjú -, tudom, hogy bölcsessége határtalan, s szokásom szerint most is engedelmeskedem.

- Nos, jól van, gróf, hagyja őt most nekem - mondta a hercegné -; mindjárt üzenek Marcillac hercegnek, aki szerencsére éppen Párizsban van, s addig nem hagyok neki békét, míg az ügyet el nem intézte.

- Nagyszerű, hercegné asszony, ezer köszönet! Nekem is bokros teendőim vannak máma, s majd ha túlvagyok rajtuk, várom a vicomte-ot hat órakor, a szállóban.

- És este mi dolga?

- Scarron abbéhoz megyünk, levelem van a számára, azonkívül találkoznom kell nála egy barátommal.

- Jól van - mondta a hercegné -, egy pillanatra én is átnézek hozzá, el ne menjen addig!

Athos elköszönt Chevreuse-nétől, s indulni készült.

- Mi az, gróf úr - kérdezte nevetve a hercegné -, hát régi barátnőnktől ily komoran búcsúzunk?

- Haj! - mormolta Athos, a hercegné kezére hajolva. - Ha én hamarabb tudtam volna, hogy Marie Michon ilyen bűbájos teremtés!...

És sóhajtva távozott.

23
Scarron abbé[54]

Volt egy lakás a Tournelles utcában, melyet jól ismert Párizs minden gyaloghintósa s minden urasági inasa, pedig ez a lakás nem is valami nagyúré volt, sem holmi bankáré. Se nem lakomáztak, se nem kártyáztak, se nem táncoltak benne.

S mégis ez volt az előkelő világ találkozóhelye, s egész Párizs látogatta.

E lakás a kis Scarron lakása volt.

Annyit kacagtak e szellemes abbénál, annyi hírt hordtak oda, s e híreket oly gyorsan magyarázták, taglalták és változtatták át hol mesékké, hol epigrammákká, hogy mindenki igyekezett egy-egy órát a kis Scarronnál tölteni, meghallgatni, mit mond, s amit mondott, továbbadni. Sokan égtek a vágytól, hogy hallathassák ott a szavukat; s ha mulattatók voltak, szívesen látott vendégek lettek.

A kis Scarron abbé, ki egyébként csak azért volt abbé, mert volt egy apátsága, s nem mintha valami szerzethez tartozott volna, valaha lakóhelye, Mans város egyik leghiúbb tékozlója volt. Egy farsangi napon módfelett meg akarta örvendeztetni ezt a jó várost, melynek ő volt a lelke; lakájával tetőtől talpig mézbe mártatta magát, majd kibontott párnája pihéiben meghempergőzött, s az elképzelhető legfurább szárnyassá változott, így kezdte sorra látogatni barátait, barátnőit, ebben a szokatlan ruhában; előbb tátott szájjal tódultak a nyomába, aztán hurrogva, aztán a teherhordók megverték, a gyermekek kővel dobálták, s végül kénytelen volt futva menekülni e lövedékek elől. Ekkor már mindenki üldözte, minden oldalról, s bekerítve, megszorítva, fenyegetve Scarron csak egy módon menekülhetett üldözői elől: bevetette magát a folyóba. Úszott, mint a hal, de a víz jeges volt; izzadtan ugrott be, átjárta a hideg, s mire a túlsó partra ért, béna volt.

Minden ismert módon megpróbálták újra használhatóvá tenni tagjait, a kezelésekkel annyit gyötörték, hogy minden orvost elkergetett, mondván, a betegséget jobban szereti; aztán visszakerült Párizsba, ahol mint szellemes embernek már elég nagy híre volt. Itt csináltatott magának egy guruló széket, a saját leleménye szerint; s mikor egy szép napon ezen a széken meglátogatta Ausztriai Annát, szellemessége annyira elbűvölte a királynét, hogy megkérdezte, nem óhajt-e valami címet magának.

- De igen, felséges asszony, van egy, amire nagyon fáj a fogam - felelte Scarron.

- Melyik hát? - kérdezte Ausztriai Anna.

- *A királyné betege!* - felelte az abbé.

És ki is nevezték a *királyné betegé*nek, évi ezerötszáz frank kegydíjjal.

Ettől a pillanattól fogva, a jövő miatt többé nem aggódva, Scarron víg életet folytatott, felélve tőkéjét, jövedelmét.

Egy napon azonban a bíboros egy küldöttje közölte vele, hogy helytelen dolog volt a koadjutort fogadnia.

---

[54] Kora híres burleszk-költője (1610-1660); kivált Mazarin ellen ín gúnyversei (*Mazarinade*) ismertek; felesége, Françoise d'Aubigné, a későbbi híres Madame de Maintenon lett XIV. Lajos titkos felesége.

- Ugyan miért? - kérdezte Scarron. - Talán nem elég jó származású ember?

- Dehogynem, a teremtésit!

- Nem elég szeretetre méltó?

- Kétségtelenül!

- Nem elég szellemes?

- Sajnos, túlságosan is az.

- Akkor hát miért kívánja, hogy ne fogadjak többé ilyen embert?

- Mert rosszul vélekedik.

- Igazán? Kiről-miről?

- A bíborosról.

- Hogyhogy? - lepődött meg Scarron. - Én Gilles Despréaux urat[55], ki rosszul vélekedik rólam, továbbra is szívesen látom, s most azt akarja, hogy ne fogadjam a koadjutort, mert valakiről rosszul vélekedik? Lehetetlenség!

A társalgás itt félbeszakadt, és Scarron, merő ellenkezésből, Gondy urat ezentúl még többször látta vendégül.

Nos, ama nap reggelén, amelyhez érkeztünk és amely éppen a negyedévi esedékesség napja volt, Scarron, ahogy máskor is szokta, elküldte inasát a nyugtával, hogy negyedévi járandóságát a nyugdíjpénztárból felvegye. De ezt a választ kapta: „Az államnak nincs többé pénze Scarron abbé számára."

Mikor az inas e választ Scarronnal közölte, Longueville herceg úr éppen nála volt, s rögtön kétszer akkora kegydíjat ígért neki, mint amekkorát Mazarin beszüntetett; de a ravasz köszvényesnek esze ágában sem volt elfogadni. Gondoskodott róla, hogy délután négy órára az egész város megtudja a bíboros eljárását. Éppen csütörtök volt, az abbé fogadónapja; csak úgy csődültek hozzá, s veszettül súgtak-búgtak városszerte.

Athos a Saint-Honoré utcában két ismeretlen nemesemberrel találkozott, szintén lovon, s akárcsak ő, egy inas kíséretében, s az ő útvonalát követve. Az egyik kalapját lekapva fordult hozzá:

- El tudja-e hinni, uram, hogy az a hitvány Mazarin beszüntette a szegény Scarron nyugdíját!

- Hallatlan! - mondta Athos, s ő is üdvözölte a két lovast.

- Látszik, hogy becsületes ember, uram - folytatta az a férfiú, aki már az előbb is szóba elegyedett Athosszal -, ez a Mazarin valóságos csapás!

- Sajnos, uram - felelte Athos -, az, aminek mondja.

És nagy udvariassággal elbúcsúztak.

- Éppen jókor, hogy ma este kell meglátogatnunk - mondta Athos a vicomte-nak -, biztosíthatjuk nagyrabecsülésünkről szegény fejét!

---

[55] Nicolas Boileau, a nagy klasszikus költő bátyja (1631-1669); Despréaux Scarron ellen is írt epigrammákat; kölcsönösen utálták egymást.

- De hát ki ez a Scarron úr - kérdezte Raoul -, hogy egész Párizst így felzaklatja? Talán valami kegyvesztett miniszter?

- Ó, Istenem, vicomte - felelte Athos -, egyszerűen csak egy nagy szellemű kis nemesember, ki azért lőn kegyvesztett a bíborosnál, mert néhány rigmust írt ellene.

- Hát írnak verset nemesemberek is? - kérdezte naivul Raoul. - Azt hittem, ez méltóságukon aluli...

- Az, kedves vicomte-om - felelte Athos mosolyogva -, ha rosszakat írnak; de ha jókat, az dicsőség. Itt van például Rotrou.[56] Mindazonáltal - folytatta Athos a jótanácsadás atyai hangján - jobb, ha nem ír az ember verseket.

- Tehát ez a Scarron úr költő? - kérdezte Raoul.

- Az, most már tudja, vicomte; nagyon ügyeljen magára ebben a házban; csak gesztusokkal beszéljen, vagy inkább csak folyton figyeljen.

- Igenis, uram - felelte Raoul.

- Látni fogja, hogy sokat beszélek majd egy barátommal: az lesz D'Herblay abbé, akiről már annyit beszéltem.

- Emlékszem, uram.

- Jöjjön hát közelünkbe, mintha mondani akarna valamit, de ne szóljon hozzánk; ne is figyeljen ránk; ez a játék arra lesz jó, hogy ne zavarjanak az alkalmatlankodók.

- Értem, uram, utasítását szó szerint követem.

Athos még két látogatást tett a városban. Aztán hét órakor elindultak a Tournelles utcába. Az utcát valósággal eltorlaszolták a gyaloghintók, lovak, kocsisok, inasok. Athos utat nyittatott magának, s nyomában az ifjúval belépett. Az első, aki szemébe tűnt, Aramis volt, egy nagyon széles, szőnyegmennyezettel borított kerekes karszék mellett állván, melyben brokáttakaróba burkolva egy apró, elég fiatal, elég mosolygós alak izgett-mozgott, s olykor elsápadt, anélkül hogy szeme egy pillanatig is abbahagyta volna eleven, sziporkázó vagy nyájas kifejezését. Ez volt Scarron abbé; folyton nevetgélt, gúnyolódott, dicsért, nyögött s egy pálcikával vakargatta magát.

A kerekes sátorszerűség körül nemesurak és hölgyek serege tolongott. A szoba igen tiszta s kényelmes bútorzatú volt. Hatalmas virághímes selyemfüggönyök, egykor tán élénk színűek, de most már egy kissé avíttak, omlottak a széles ablakok elé; a falkárpit szerény volt, de jó ízlésre valló. Két igen udvarias és jól nevelt inas végezte a szolgálatot, kifogástalanul.

Athost megpillantva, Aramis elébe sietett, kézen fogta s bemutatta Scarronnak, ki éppoly örömmel, mint tisztelettel fogadta új vendégét, s igen szellemes bókot intézett hozzá. Raoul hökkenten állt, a ragyogó elme e pazarlására nem volt elkészülve. De azért kellő kecsességgel üdvözölte. Athos ezután két-három úrral váltott üdvözletet, kiknek Aramis bemutatta; aztán a bevonulása keltette tolongás rendre-rendre eloszlott, s kialakult az általános társalgás.

Négy vagy öt perc múlva, melyet Raoul az egybegyűltek tanulmányozására fordított, nyílt az ajtó, s az inas Paulet kisasszonyt jelentette be.

Athos ujja hegyével megérintette a fiú vállát.

---

[56] Jónevű, tehetséges és termékeny drámaíró volt (1609-1650).

- Nézze meg ezt a hölgyet, Raoul - mondta - mert történelmi személyiség; őhozzá igyekezett volt IV. Henrik, amikor meggyilkolták.[57]

Raoul megborzongott; néhány nap óta lépten-nyomon egy-egy függöny emelkedett fel előtte, s hősi látványokat kínált: ez a még fiatal s szép nő, ki most belépett, ismerte IV. Henriket, beszélt vele.

Mindenki az újonnan jött köré sereglett, mert még mindig erősen divatban volt. Előkelő, kígyózó termetű nő volt, erdőnyi aranyhaja olyan volt, amilyent Raffaello kedvelt, s amilyennel Tizian látta el minden Magdalénáját. Ez a vörösbarna szín s a többi nőn aratott győzelme szerezte neki a „Nőstényoroszlán" elnevezést!

Mai szépasszonyaink, kik e fashionable[58] címre pályáznak, ebből megtudhatják, hogy ez nem Angliából származik, ahogyan talán hitték, hanem szépséges és szellemes honfitársnőjüktől, Paulet kisasszonytól.

Paulet kisasszony, a megjelenésére támadt és mindenütt jelenvaló zajongás közepette, egyenesen Scarronhoz ment.

- Nos, kedves abbém - szólalt meg nyugodt hangján -, hát szegény ember lett? Ma délelőtt tudtuk meg Rambouillet-né asszonnyal; Grasse úr mondta meg nekünk.

- Igen, de az állam most legalább gazdag - mondta Scarron. - Tudni kell áldozatot hozni hazánkért.

- A bíboros úr ezerötszáz frankkal több pomádét és parfümöt fog évente vásárolni - mondta egy frondőr, kiben Athos arra az úrra ismert, akivel a Saint-Honoré utcában találkozott össze.

- Hát a Múzsa mit mondana erre, kinek arany középszerűségre van szüksége - kérdezte Aramis behízelgő hangján. - Mert elvégre is:

Si Virgilio puer aut tolerabile desit
Hospitium, caderent omnes a crinibus hydri.[59]

- Nem rossz! - mondta Scarron, s kezét nyújtotta Paulet kisasszonynak - de ha kígyóm nincs is többé, oroszlánom legalább megmaradt!

Ezen az estén Scarron minden szava csodálatosnak hatott. Ez az üldöztetés privilégiuma. Ménage úr[60] lelkesedésében fel-felugrált.

Paulet kisasszony szokott ülőhelyére indult, de mielőtt leült volna, termetessége magasából végighordozta királynői tekintetét az egybegyűlteken, s szeme megakadt Raoulon.

Athos elmosolyodott.

- Vicomte, Paulet kisasszony felfedezte! Menjen és üdvözölje. Annak mutatkozzék, ami: őszinte vidékinek; de eszébe se jusson előtte IV. Henriket emlegetni!

---

[57] A vörös hajú szépség (1591-1650) sok korabeli krónikában szerepel, egyes helyeken *Parthénia*nak nevezik (1. a 195. oldalt).

[58] Az előkelő társaságban dívó.

[59] Mert ha eléggé jó szállást nem kap s vele szolgát Vergilius, nem fon fürtjébe a Furia kígyót... (Iuvenalis VII. szatírája, Muraközy Gyula fordítása.)

[60] Neves filológus, köztudottan Scarron jó barátja (1613-1692).

A vicomte pirulva ment oda az oroszlánhoz; s hamarosan elvegyült a szobát körülvevő urak között.

Most már két élesen elkülönült csoport alakult: az egyik Ménage úr, a másik Paulet kisasszony körül; Scarron egyiktől a másikhoz futkosott, kerekes székét oly ügyesen kezelte e sokaságban, mint tapasztalt kormányos a bárkát a hullámsűrű tengeren.

- Mikor beszélhetünk? - kérdezte Athos Aramistól.

- Később - felelte az -, még nincs elég vendég, s feltűnést keltenénk.

Ebben a pillanatban nyílt az ajtó, s az inas a koadjutort jelentette be.

E névre mindenki arrafelé fordult, mert ez a név már kezdett nagyon elhírhedni.

Athos is odafordult; Gondy abbét csak hírből ismerte.

Egy kicsi, fekete, rút, rövidlátó ember toppant be, kinek keze a kard s a pisztoly kivételével mindenhez ügyetlen volt, s aki most is nekiment az asztalnak, s kis híján feldöntötte; de mindennek ellenére volt valami előkelő és büszke vonás az arcán.

Scarron is feléje fordult, s karszékével eléje sietett; Paulet kisasszony integetéssel üdvözölte a helyéről.

- Nos, hallom - szólalt meg a koadjutor, Scarront végre figyelmére méltatva, de csak akkor, mikor közvetlen közelébe ért -, hogy kegyvesztett lett, abbé!

Ez volt ma a vezérszólam; százszor elhangzott az est folyamán, s Scarron már száz szójátékot is rögtönzött reá; nem is volt sok hija, hogy most csődöt mondjon; de kétségbeesett arckifejezéssel kivágta magát.

- Mazarin bíboros úr kegyeskedett gondolni rám - mondta.

- Csodálatos! - lelkesedett Ménage.

- De miből telik majd további fogadónapjaira? - folytatta a koadjutor. - Ha így megcsappant a jövedelme, kénytelen leszek kanonoknak kineveztetni a Notre-Dame-ba.

- Jaj, csak azt ne! - mondta Scarron. - Nagyon is rossz hírbe keverném!

- Akkor hát olyan erőforrásai vannak, melyeket mi nem ismerünk?

- Kölcsönt kérek a királynétól.

- De a királynénak semmije sincsen - mondta Aramis -; avagy nem házastársi vagyonközösségben él-e?

A koadjutor megfordult, rámosolygott Aramisra, s intett neki az ujja hegyével, barátsága jeléül.

- Bocsánat, kedves abbém - mondta neki a koadjutor -, maga elmaradt a világtól, kell hát tőlem egy ajándékot kapnia.

- Micsodát?

- Egy kalapzsinórt.

Mindenki a koadjutor felé fordult, aki most egy különös alakú selyemzsinórt húzott ki a zsebéből.

- Tyű, de hisz ez egy parittya! - mondta Scarron.

- Pontosan! - hagyta helyben a koadjutor. - Mindent parittyaszerűen készítenek. Paulet kisasszony, van egy parittyaszerű legyezőm magának! Megadom a kesztyűsöm címét, D'Herblay, az parittyás kesztyűket csinál; magának meg, Scarron, a pékemet, korlátlan hitellel: parittyás kenyeret süt, méghozzá kitűnőt!

Aramis átvette a zsinórt, s felkötötte a kalapja köré.

E pillanatban ismét nyílt az ajtó, s az inas jól hallhatón kiáltotta:

- Chevreuse-né hercegasszony.

Chevreuse-né nevére mindenki felállt.

Scarron a karszékét fürgén az ajtó felé kormányozta. Raoul elpirult. Athos intett Aramisnak, s az gyorsan belapult egy ablakfülkébe.

A tisztelgő bókok közepette, melyekkel megjelenését fogadták, a hercegné láthatóan keresett valakit vagy valamit. Végül felfedezte Raoult, s szeme csillogni kezdett; észrevette Athost, s ábrándos arckifejezést öltött; végül megpillantá Aramist az ablakfülkében, s meglepetést tükröző arcát alig tudta legyezője mögé rejteni.

- Hadd kérdezzem meg - fordult a házigazdához, mintegy azért, hogy elhessentse önkéntelenül rázúduló gondolatait -, hogy s mint van a szegény Voiture? Tud-e róla, Scarron?

- Hogyan? Hát Voiture beteg? - kérdezte az az úr, aki Athost a Saint-Honoré utcában megszólította. - S ugyan mi baja?

- Beleizzadt a kártyacsatába, de váltóingről az inasával nem gondoskodtatott - mondta a koadjutor -, aztán úgy meghűlt, hogy most halálán van.

- S hol történt?

- Istenem, hát nálam. Képzelje csak, a szegény Voiture ünnepélyes fogadalmat tett, hogy nem kártyázik többet. Nem bírta három napnál tovább, s eljött az érsekségre, hogy oldozzam fel fogadalma alól. Balszerencséjére éppen nagy horderejű ügyekről tárgyaltam a jó Broussel tanácsossal lakásom legmélyén, mikor Voiture felfedezi egy asztalnál Luynes márkit, aki játékostársra várt. A márki megszólítja, asztalához hívja. Voiture azt feleli, hogy addig nem játszhatik, míg fogadalmát fel nem oldozom. Luynes nevemben vállalkozik reá, s a vétket magára veszi; Voiture leül, négyszáz tallért veszít, beleizzad, meghűl, hazamegy, lefekszik és többé fel se kel.

- És csakugyan odavan az a kedves Voiture? - kérdezte Aramis, félig behúzódva az ablakmélyedésbe.

- Sajnos! - felelte Ménage úr - nagyon oda, úgy, hogy ez a nagy ember hamarosan itthagy bennünket, deseret orbem.[61]

- Ugyan - csattant fel epésen Paulet kisasszony. - Szultánák veszik körül, mint egy török császárt. Sainctot-né húslevessel rohan hozzá, Renaudot lánya a takaróit melegíti,[62] s egészen kedves barátnénkig, Rambouillet márkinéig nincs, aki ne küldene herbateát neki!

- Nem nagyon kedveli őt, kedves Parthéniám! - jegyezte meg kacagva Scarron.

---

[61] Elhagyja a világot. Voiture egyébként 1648. május 26-án halt meg.

[62] A neves lapkiadó, Renaudot lánya a krónikák szerint botrányos viszonyt folytatott Voiture-rel.

- Ejnye, micsoda igazságtalanság, kedves betegem! Olyan kevéssé gyűlölöm, hogy szívesen mondatnék a lelkéért engesztelő misét!

- Nemhiába hívják Oroszlánnak, kedvesem - szólt oda Chevreuse hercegné a helyéről -: kegyetlenül harap!

- Egy nagy költőt sért meg súlyosan, ha nem tévedek, asszonyom! - kockáztatta meg Raoul a megjegyzést.

- Voiture nagy költő! Ugyan, vicomte, látszik, hogy vidékről jött, ahogyan az imént mondta is, s hogy sohasem látta őt. Voiture nagy költő?! Hisz alig öt láb magas!

- Bravó! - mondta egy nyalka bajszú, hatalmas kardú, száraz, fekete férfi. - Bravó, szép Paulet! Ideje, hogy a kis Voiture-t a maga helyére tegyük! Bátran kijelentem, érteni vélek a költészethez, s az övét mindig szörnyű utálatosnak találtam.

- Kicsoda ez a hetvenkedő? - kérdezte Raoul Athostól.

- Scudéry úr.

- A *Clélie* meg a *Nagy Cyrus* írója?

- Amiket felesben készített a húgával,[63] aki most azzal a csinos dámával beszélget, amott, Scarron mellett.

Raoul odafordult, s meglátta a két újonnan érkezettet: egy bájos, nagyon törékeny, nagyon szomorú, szép, fekete haj keretezte arcú hölgyet, kinek szeme oly bársonyos, mint az árvácska szirmai, melyek mélyén aranykehely ragyog; s egy másik, fölötte gyámkodni látszó, hideg, aszott és sárga nőszemélyt, a kegyes hárpia valódi mintaképét.

Raoul erősen eltökélte, hogy addig el nem megy a szalonból, míg a szép, bársonyos szemű leánnyal nem beszélt, mert a gondolat különös játéka folytán, noha egy cseppet se hasonlított hozzá, a szegény kis Louise-ra emlékeztette, akit maródi állapotban hagyott a La Valière-kastélyban, s e sokaság közt egy pillanatra elfelejtett.

Ezalatt Aramis odament a koadjutorhoz, s ez kacagva néhány szót súgott a fülébe. Aramis, bármilyen önuralommal rendelkezett is, nem tudta palástolni meglepődését.

- Kacagjon hát - mondta Retz úr -; figyelnek bennünket.

Aramis nevetést színlelt, hogy egy-két kíváncsi figyelmét tévútra vezesse, s észrevéve, hogy most Athos húzódott abba az ablakmélyedésbe, melyben ő is rejtőzködött néhány pillanatig, azon volt, hogy jobbra-balra egy-két szót elejtegetve, feltűnés nélkül hozzá siessen.

Mihelyt együtt voltak, élénk taglejtések kísérte beszélgetésbe kezdtek.

Ekkor Raoul is odament hozzájuk, ahogy Athos utasította volt.

- Házigazdánk Voiture egy rondóját szavalja - mondta Athos jó hallatosan -, páratlan jónak találom!

Raoul egy pillanatig velük maradt, aztán Chevreuse-né körébe vegyült, melyhez egyik felől Paulet kisasszony, másik felől Scudéry kisasszony közeledett.

---

[63] *Georges de Scudéry* (1601-1667) valóban együtt dolgozott *Madeleine* nevű húgával, de az említett művek csak az 1650-es években jelentek meg.

- Én bizony - mondta a koadjutor - bátorkodom nem mindenben osztani a Scudéry úr véleményét! Nézetem szerint Voiture költő, méghozzá tiszta költő! Mentes minden politikai eszmétől.

- Így tehát? - kérdezte Athos.

- Holnap! - felelte Aramis.

- Hány órakor?

- Hatkor.

- Hol?

- Saint-Mandéban.

- Ki mondta?

- Rochefort gróf.

Valaki közeledett.

- Hát még a filozófiai eszmék! Ezektől mentes csak igazán szegény jó Voiture költészete. Én is a koadjutor úr véleményét vallom: tiszta költő.

- Igen, kétségkívül, költészetben csodálatos volt - mondta Ménage -, mindazonáltal az utókor, ha majd csodálja is őt, valamit felró neki, éspedig azt, hogy túl nagy formai szabadságot vezetett be; s anélkül, hogy tudná, megölte a költészetet.

- Megölte, ez a helyes kifejezés! - mondta Scudéry.

- De micsoda mesterművek a levelei! - jelentette ki Chevreuse-né hercegasszony.

- Ó, e tekintetben csakugyan remek és tökéletes! - vallotta Scudéry kisasszony.

- Ez igaz - vélekedett Paulet kisasszony -, de csak amíg tréfálkozik, mert a komoly levél műfajában szánalmas, s otrombán, ismerje el, nagyon silányan közli mondanivalóját.

- De azt legalább elismeri, hogy tréfában utánozhatatlan!

- Hogyne, feltétlenül - felelte Scudéry, megsodorintva bajszát -, csakhogy úgy érzem, humora erőltetett, s tréfálkozása túlságosan közönséges. Itt van például *A ponty levele a csukához*...[64]

- Arról nem is szólván - vette át a szót Ménage -, hogy legjobb ötleteit a Rambouillet-palotának köszönheti. Példa rá a *Zélide és Alcidal* is.

- Ami engem illet - mondta Aramis, a körhöz közeledvén, s tisztelettel üdvözölve Chevreuse-nét, ki ezt bájos mosollyal viszonozta -, ami engem illet, még azt is szemére vetném, hogy a nagyokkal szemben túl sokat engedett meg magának. Több ízben sértette meg a hercegné asszonyt, D'Albret marsallt, Schomberg urat s magát a királynét is.

- Hogyhogy a királynét? - kérdezte Scudéry, s jobb lábát előrerakta, mintha vívóállásba helyezkednék. - A kutyafáját, ezt nem is tudtam. S ugyan bizony hogy sértette meg a királynét?

- Nem ismerik az *Arra gondoltam...* kezdetű versét?

- Nem - mondta Scudéry kisasszony.

---

[64] Leleményes csúfolódássorozat az enghieni herceg rajnai útjáról, szeretőiről és játékaikról, amelyek egyikében azelőtt Voiture játszotta a pontyot.

- Nem - mondta Paulet kisasszony is.

- Csakugyan, a királyné, azt hiszem, nem soknak mutatta meg; én azonban biztos forrásból ismerem.

- És tudja is?

- Azt hiszem, még tudom.

- Halljuk! Halljuk! - kérték mindenfelől.

- Íme, milyen alkalomból írta ezt - mondta Aramis. - Voiture a királyné hintájában ült, kettesben sétakocsikáztak a fontainebleau-i erdőn; úgy tett, mintha gondolkodnék, hogy a királyné megkérdezze, mire gondol, ami be is következett.

„- Mire gondol hát, Voiture uram?" - kérdezte őfelsége.

Voiture elmosolyodott, öt percig elmélkedést színlelt, majd így felelt:

Arra gondoltam, hogy a végzet
jogtalan sok-sok vész után,
joggal koszorúzza fenséged
fénnyel, hírnévvel szaporán;
mennyivel vígabb volt az elme s
a szív is, akkor, hajdanán,
hogy azt ne mondjam: víg szerelmes!...
S ha mondom, a rímért csupán.

Scudéry, Ménage és Paulet kisasszony a vállukat vonogatták.

- Várjanak, várjanak - mondta Aramis -, három versszakból áll!

- Ej, mondja inkább azt, rigmusból - jegyezte meg Scudéry kisasszony -, hisz legfennebb sanzon ez.

Arra gondoltam: árva Ámor,
ki nyilát mindig kölcsönadta,
most, száműzetve udvarából
pőrén bolyong az istenadta;
hát énnekem mi lesz a hasznom,
ha még a legkészségesebb
hívének is a királyasszony
ilyen jutalmat fizetett?

- No, én ennek a rigmusnak, akár megfelel a költészet szabályainak, akár nem - mondta Chevreuse-né -, kegyelmet kérek, mert színigazság, és Hautefort-né meg Seneceyné is mellém áll,[65] ha kell, Beaufort hercegről nem is szólván!

- Hagyjuk az egészet - mondta Scarron -, engem ez már nem érdekel: ma reggel óta nem vagyok a *királyné betege*!

- Hát az utolsó rigmus? - kérdezte Scudéry kisasszony. - Halljuk az utolsó rigmust!

---

[65] Ausztriai Anna udvarhölgyei voltak, s 1637-ben, Séguier főpecsétőr vallatása után (1. *A három testőr* 16. fejezete) száműzték őket az udvarból.

- Rögtön - mondta Aramis -; ennek az az előnye, hogy személyneveket is emleget, úgyhogy félreértés nem eshetik.

Arra gondoltam - mi poéták
gondolunk őrültségeket -,
hogy ha a palota terén át
jőni látná Buckinghamet,
s ő felköszönne felségednek:
amily szeszélyes-kedvű ma,
ki volna itt a kegye-vesztett,
a herceg, vagy Vincent atya?[66]

Erre az utolsó szakaszra általános felhördülés visszhangozta Voiture szemtelenségét.

- De én ezt a verset - mondta halkan a bársonyos szemű leányzó is - vesztemre egész kedvesnek találom.

Ez volt a Raoul véleménye is, aki odament Scarronhoz, s pirulva kérte:

- Scarron úr, tisztelettel kérem, szíveskedjék megmondani nekem, ki az az ifjú hölgy, ki ily egyedül áll véleményével ebben az illusztris társaságban?

- Mi az, kedves vicomte - mondta Scarron -, csak nem készül véd- és dacszövetségre lépni vele?

Raoul megint elpirult.

- Megvallom - mondta -, én is nagyon ügyesnek tartom ezt a verset.

- Mint ahogy az is - mondta Scarron -, de csitt, költők között ilyesmit nem illik mondani.

- Igen, de - mondta Raoul - én nem mondhatom költőnek magam, s azt szerettem volna megkérdezni...

- Persze, persze: hogy ki az az ifjú hölgy, nemde? A szép Indián-nő.

- Engedelmet, uram - mondta Raoul, egyik pirulásból a másikba esve -, de még mindig nem tudok többet, mint eddig. Sajnos, vidéki vagyok!

- Amiből következik, hogy nem ismeri a dagályos szóvirágokat, melyeket itt csak úgy ontanak a szájak. Örüljön neki, fiatalember, örüljön neki! Ne is igyekezzék megtanulni, csak kárba veszett idő: mire megtanulná, remélhetőleg már kimennek a divatból.

- Tehát, ugye, megbocsát, uram - mondta Raoul -, s lesz szíves megmondani, ki az a hölgy, akit a szép Indián-nőnek nevez?

- Hogyne, hogyne, párját ritkító bájos teremtés, Françoise d'Aubigné kisasszony.

- A híres Agrippának, IV. Henrik barátjának családjából?

- Agrippa unokája. Most jött Martinique szigetéről, azért hívom a szép Indián-nőnek.

Raoul szeme kerekre nyílt: és találkozott a fiatal hölgy szemével; mosolygott.

Tovább beszéltek Voiture-ről.

---

[66] Vincent atya volt a királyné gyóntatója (Dumas jegyzete).

- Uram - fordult most d'Aubigné kisasszony is a házigazdához, hogy bekapcsolódjék a vicomte-tal folytatott társalgásba -, nem csodálja a szegény Voiture barátait? Figyelje csak, hogy kopasztják meg, dicsérgetése közben is! Egyik a jó érzést, a másik a költészetet, a harmadik az eredetiséget vitatja el tőle, a negyedik... Istenem, mit hagynak hát meg neki e tökéletes remekből, ahogy Scudéry kisasszony mondta.

Scarron elnevette magát, Raoul nemkülönben. A szép Indián-nő, maga is csodálva szavainak hatását, szemét lesütötte, s újra naiv arckifejezést öltött.

- Milyen szellemes és igaz! - mondta Raoul.

Athos, még mindig ott az ablakfülkében, az egész jelenet fölött lebegett, megvető mosollyal az ajkán.

- Hívja csak ide La Fère grófot - fordult Chevreuse-né a koadjutorhoz -, beszélnem keli vele.

- Nekem pedig az kell - mondta a koadjutor -, hogy el tudjam hitetni: nem beszélek vele. Szeretem és csodálom őt, mert ismerem régi kalandjait, vagy legalább egynéhányat; de csak holnapután reggel szándékszom üdvözölni.

- És mért csak holnapután reggel? - kérdezte Chevreuse-né.

- Holnap este megtudja - mondta nevetve a koadjutor.

- Igazán úgy beszél, kedves Gondy - mondta a hercegné -, mint az Apokalipszis. Kedves D'Herblay uram - fordult Aramishoz -, akar-e ma este még egyszer a lovagom lenni?

- Micsoda kérdés, hercegné asszony! - mondta Aramis. - Ma este, holnap vagy bármikor, rendelkezzék velem!

- No, akkor menjen, s hozza ide nekem La Fère grófot, beszélnem kell vele.

Aramis odament Athoshoz, majd együtt jöttek vissza.

- Gróf úr - mondta a hercegné, Athosnak egy levelet adva át -, íme, amit ígértem! Pártfogoltunkat készséggel fogadják!

- Asszonyom - mondta Athos -, ő nagyon boldog, hogy valamivel adósa lehet.

- No, e tekintetben nincs tőle mit irigyelnie! Mert én viszont magának köszönhetem, hogy megismertem - vágott vissza a ravaszdi nő olyan mosollyal, mely Athost és Aramist Marie Michonra emlékeztette.

E szavakra felkelt s kérette kocsiját. Paulet kisasszony már elment, Scudéry kisasszony éppen indult.

- Vicomte - fordult Athos Raoulhoz -, kísérje el Chevreuse hercegnét; kérje tőle azt a kegyet, hogy fogadja el a karját, midőn kiszáll a kocsiból, s ha kiszállt, köszönje meg.

A szép Indián-nő is búcsúzkodott Scarrontól.

- Hát már elmegy? - kérdezte a házigazda.

- Amint látja, az utolsók között. Ha hall valamit Voiture-ről, kiváltképp ha valami jót, kegyeskedjék holnap megüzenni nekem.

- Ó, most már nyugodtan meghalhat! - mondta Scarron.

- Hogyhogy? - kérdezte a bársonyos szemű leány.

- Úgy bizony! Már elmondták a búcsúztatóját.

És nevetve váltak el, s a leány visszafordult, hogy lássa még egy pillanatra a szegény bénát, s a szegény béna szerelmes tekintettel nézett a leány után.

A csoportok lassanként meggyérültek. Scarron úgy tett, mintha nem vette volna észre, hogy egy-két vendége titokzatosan össze-összedugta a fejét, hogy többnek is levelet hoztak, s hogy az egész estélyének mintha olyan rejtélyes célja lett volna, aminek vajmi kevés köze van az irodalomhoz, bármily hűhóval irodalmárkodtak is. De bánta is ezt Scarron? Most már frondőrködhettek nála kedvükre: reggel óta, ahogyan mondotta, már nem volt a *királyné betege*.

Raoul pedig csakugyan elkísérte a hintájáig a hercegnét, aki úgy ült be, hogy közben csókra nyújtá a kezét; majd azzal a szeszéllyel, mely oly imádnivalóvá s kivált veszedelmessé tette, hirtelen megfogta a fiú fejét, homlokon csókolta, s így szólt:

- Vicomte, imádságom és csókom hozzon magának szerencsét!

Aztán eltaszította, s kocsisának felszólt, hogy hajtson a Luynes-palotába.

A hintó elindult; a hercegné még egyszer intett az ifjúnak az ablakból, s az szédelegve baktatott vissza a lépcsőn.

Athos megérezte, mi történt, s mosolygott.

- Jöjjön, vicomte - mondta -, itt az ideje, hogy nyugovóra térjen; holnap indul a Hercegúr táborába! Töltse jól utolsó civil éjszakáját!

- Tehát katona leszek? - kérdezte az ifjú. - Ó, uram, szívből köszönöm!

- Isten vele, gróf - mondta D'Herblay abbé -, visszamegyek kolostoromba.

- Isten vele, abbé - mondta a koadjutor -, holnap szentbeszédet mondok, s még húsz textust kell átnéznem ma éjjel.

- Isten vele, uram - mondta Athos -, megyek, s huszonnégy órát alszom egyhuzamban, rogyok össze a fáradtságtól.

S a három férfi, még egy utolsó pillantást vetve, elbúcsúzott egymástól. Scarron, szalonja üvegajtaján át, figyelte őket a szeme sarkából.

- Egyik sem azt teszi, amit mond - dörmögte kismajom-mosolyával -, de csak menjenek a derék nemesurak! Ki tudja, vajon nem a nyugdíjam visszaszerzésén munkálkodnak-e!... Ők tudják mozgatni kezük-lábuk, s jaj, az nagy dolog! Nekem csak a nyelvem ép, de meg-próbálom bizonyítani, hogy az is valami! Hé, Champenois, az óra elütötte a tizenegyet! Jöjjön, gurítson az ágyamhoz... Valóban, milyen csinos ez a D'Aubigné kisasszony!

Erre a szegény béna eltűnt a hálószobájában, az ajtó becsukódott mögötte; és a gyertyák egymás után kialudtak a Tournelles utcai szalonban.

24
Saint-Denis

Pitymallott, mikor Athos már felkelt s felöltözködött; szokásosnál erősebb sápadtságáról s a virrasztás hagyta vonásokról az arcán látható volt, hogy az éjszakát jóformán álmatlanul töltötte. Ebben az általában határozott és elszánt emberben volt ma reggel valami lassúság és tétovaság.

Igen, mert Raoul utazásának előkészületei foglalkoztatták, s ki akarta használni az időt. Először is illatos bőrtokból egy kardot vett elő, ő maga fente ki, megvizsgálta, elég biztonságos-e a markolata, s a penge elég szilárdan áll-e a markolatban.

Aztán a fiúnak előkészített útitáska mélyére egy kis erszény aranyat dobott, behívta Olivaint, az inast, akit Blois-ból hozott magával, az útipoggyászt a szeme előtt készíttette elő, ügyelve, hogy minden holmi belekerüljön, amire csak szüksége lehet egy táborba készülő ifjúnak.

Végül, legalább egy óra tevés-vevés, gondoskodás után, halkan benyitott a vicomte szobájába.

A nap már sugarasan tűzött a szobába a széles szárnyú ablakon át, melynek függönyét a későn hazatért Raoul elmulasztotta összezárni. Még aludt, fejét kecsesen a karjára hajtva. Hosszú fekete haja félig eltakarta bájos homlokát, melyen verejték gyöngyözött, és arcán is végigpergett, mint általában a fáradt gyermekekén.

Athos odament, gyöngéd-szomorkás testtartással föléje hajolt, sokáig elnézte a mosolygós ajkú, félig hunyt pillájú fiút, kinek álma bizonnyal édes, alvása könnyű volt: annyi gondoskodást, szeretetet sugárzott rá néma őrködésében védangyala. És Athos szemtől szembe e gazdag és tiszta ifjúsággal, mindjobban átengedte magát ábrándozása varázsának. Megjelent a saját ifjúsága, amaz édes emlékek, melyek inkább illatok, mint gondolatok. E múlt s a jelen között szakadék tátongott. De a képzeletnek angyal- és villámröpte van: átszel tengereket, melyeken majdnem hajótörést szenvedtünk, sötét mélységeket, ábrándjaink elnyelőit, s örvényeket, melyekbe boldogságunk fulladt bele. Eszébe jutott, hogy élete egész első felét egy asszony zúzta össze; s borzalommal gondolt rá, micsoda hatással lehet a szerelem egy rendkívül finom és erőteljes szervezetre.

Elmúlt szenvedéseire emlékezve elképzelte, mennyi szenvedés várhat Raoulra is, s a szívét elfogó gyöngéd és mélységes szánalom megnyilvánult könnyes tekintetében is, ahogy most a fiú fölé hajolt.

Ebben a pillanatban Raoul felébredt abból a felhőtlen, szorongás és fáradtság nélkül való álomból, mely jellemző bizonyos, madárszerűen finom alkatokra. Szeme találkozott Athosé-val, s minden bizonnyal felfogta, mi minden zajlott e férfiú szívében, ki úgy várta ébredését, mint szerelmes a kedveséét, mert most már az ő tekintete is végtelen szeretetet sugárzott vissza.

- Itt volt, uram? - kérdezte megilletődve.

- Itt voltam, Raoul - felelte a gróf.

- És fel sem ébresztett?

- Hagyni akartam, hadd élvezze még a jótékony álmot néhány pillanatig, barátom; fáradt lehet a tegnapi naptól, hisz késő éjszakába nyúlt.

- Ó, milyen jó hozzám, uram! - mondta Raoul.

Athos elmosolyodott.

- Hogy érzi magát? - kérdezte.

- Igazán kitűnően, uram, pihenten és jókedvűen.

- Ugyanis még fejlődésben van - folytatta Athos a felnőtt férfi atyai és kedves érdeklődésével -, s a fáradalmak kétszeresek a maga korában.

- Jaj, bocsásson meg, uram - mondta Raoul, ennyi gondoskodástól megszégyenülten -, de egy pillanat alatt felöltözködöm.

Athos behívta Olivaint, s az ifjú tíz perc alatt, azzal a pontossággal, melyet Athos, a katonaságtól magával hozva, nevelt fiába ültetett, csakugyan el is készült.

- Most pedig - mondta az ifjú az inasnak - fogjunk hozzá a csomagoláshoz!

- Poggyászai készen várják, Raoul - mondta Athos. - Szemem előtt folyt a csomagolás, semmije sem fog hiányozni. Már ott lehetnek, inasa holmijával egyetemben, a lovakon, ha végrehajtották utasításomat.

- Minden a gróf úr parancsa szerint történt - mondta Olivain -, s a lovak már várnak.

- És én aludtam! - kiáltott fel Raoul. - Míg a gróf úr szíves volt bajlódni helyettem! Valósággal elhalmoz a jóságával, uram!

- Tehát szeret egy kicsit, legalábbis remélhetem?! - válaszolta Athos, majdnem elérzékenyült hangon.

- Jaj, uram - sóhajtott Raoul, s nehogy meghatottságát valami érzelmi kitörésben nyilvánítsa, majdnem a bénaságig fékezte magát -, Isten a tanúm, mennyire szeretem és tisztelem!

- Nézzen szét, nem felejt-e itt valamit - s úgy tett, mintha maga körül tekingetne, hogy leplezze meghatottságát.

- Nem, semmit sem, uram - mondta Raoul.

Az inas ekkor, némi habozással, odament Athoshoz, s halkan mondta:

- A vicomte úrnak nincsen kardja, mert a gróf úr tegnap este elvétette azt, melyet letett.

- Rendben van - mondta Athos -, ez az én dolgom.

Raoul mintha e beszélgetésről nem vett volna tudomást. Úgy indult lefelé, hogy minden pillanatban a grófra nézett, hadd lássa, eljött-e a búcsúpillanat; de Athosnak szempillája se rezzent.

A feljáró előtt Raoul három lovat talált.

- Jaj, uram - ujjongott fel -, velünk jön hát?

- Elkísérem egy darabig - mondta Athos.

Öröm csillámlott Raoul szemében, és könnyeden nyeregbe szökkent.

Athos lassan ült fel a lovára, miután az inasnak halkan mondott valamit, aki is, ahelyett hogy rögtön követte volna, visszament a lakásba. Raoul boldogan, hogy a gróf társaságában lehet, mit sem vett, vagy úgy tett, mintha mit sem vett volna észre.

Átmentek az Új Hídon, végigmentek a rakparton, vagy inkább ott, amit akkor Pépin itatójának neveztek, s elhaladtak a Nagy Châtelet fala alatt. Befordultak a Saint-Denis utcába, mikor az inas utolérte őket.

Csendben folytatták útjukat. Raoul érezten-érezte, hogy a búcsú pillanata közeleg; a gróf előző este, a rá vonatkozó dolgokban, megszokott modorában különféle utasításokat adott. Egyébként tekintete kétszeres gyöngédséget sugárzott, s el-elejtett szavaiban is kétszeresre nőtt az érzelmesség. Időnként egy észrevétel vagy jó tanács szaladt ki a száján, s ezek is a féltő gondoskodás jegyében.

Miután átmentek a Saint-Denis kapun, s már a Récollets-zárda táján jártak, Athos egy pillantást vetett a Raoul lovára.

- Vigyázzon, Raoul - mondta -, ezt már többször mondtam, és nem szabad elfelednie, mert lovasnál ez nagy hiba. Látja, lova már fáradt; izzad, pedig az enyém olyan, mintha most hozták volna ki az istállóból. Eldurvítja a száját, ha így feszíti a zablát; de figyelmeztetem, nem tudja majd a kellő könnyedséggel irányítani! Márpedig a lovas boldogulása sokszor lova gyors engedelmességében rejlik. Jusson eszébe, hogy egy hét múlva már nem a lovardában, hanem a csatatéren lovagol!

Aztán, hogy ne adjon túl szomorú jelentőséget e megjegyzésnek, hirtelen így szólt:

- Oda nézzen, Raoul, micsoda szép fogolymadár-reptető mező!

A fiú megjegyezte a leckét, de főként azt csodálta, milyen gyöngéd tapintatossággal adták.

- Azt is megfigyeltem a minap - folytatta Athos -, hogy célzás közben túlságos merev karral tartotta a pisztolyt. Ez a merevség veszélyezteti a lövés biztosságát. Tizenkét lövésből három el is tévesztette a célpontot!

- Bezzeg a gróf úr mind a tizenkétszer beletalált! - felelte mosolyogva Raoul.

- Mert én behajlítottam a karomat, s így a kezemet úgyszólván a könyökömön nyugtattam. Ugye érti, mit akarok mondani, Raoul?

- Értem, uram; azóta egyedül is lövögettem célba, tanácsai szerint, s tökéletes eredményt értem el.

- S még valamit - folytatta Athos -: vívás közben túl hevesen támad. Ez életkora hibája, jól tudom; de a túl heves indulatok támadásban mindig kibillentik a kardot a vonalból; s ha hidegvérű emberrel kerülne szembe, már az első ilyen kitöréskor figyelmeztetné magát; egyetlen könnyű védéssel vagy éppenséggel egy egyenes vágással!

- Igen, ahogy a gróf úr is gyakran elbánt velem, csakhogy nem mindenki rendelkezik ilyen ügyességgel és bátorsággal.

- Micsoda hűvös szél kerekedett! - folytatta Athos. - Még a tél emléke ez... Aztán, mondja csak, ha majd tűzvonalba kerül, márpedig kerül, mert olyan ifjú hadvezérhez kapott ajánlást, ki él-hal a puskaporszagért, jól jegyezze meg, hogy párviadalban, amibe gyakran keveredünk, kivált mi, lovasok, jól jegyezze meg, hogy sohase lőjön elsőnek: aki elsőnek lő, ritkán találja el ellenfelét, mert eleve azzal a félelemmel lő, hogy utána fegyvertelen marad fegyveres ellenfele előtt. És amikor ellenfele lő, ágaskodtassa fel a lovát; ez az eljárás kétszer vagy háromszor is megmentette életemet.

- Alkalmazni fogom, már csak hálából is.

- Nini! Tán nem vadorzókat fognak el ottan? - kérdezte Athos. - De bizony, azokat... És még valami fontos dolog, Raoul: ha támadás közben megsebesül, lováról lezuhan, de marad némi ereje, húzódjék félre az ezred követte vonalból, mert visszafordulhatnak, s a lovak patái összetiporják. Akárhogy is, ha megsebesül, írjon vagy írasson nekem, mihelyt lehet; a sebekhez értünk mi magunkfajták - toldta meg mondanivalóját mosolyogva.

- Köszönöm, uram - mondta elérzékenyülten a fiú.

- Lám csak, megérkeztünk Saint-Denis-be - suttogta Athos.

S csakugyan, e percben értek a strázsák őrizte városkapu elé; az egyik így szólt a társához:

- Ahol ni, még egy nemesúrfi, ki, amint látom, szintén a táborba tart!

Athos erre megfordult; minden, ami, ha közvetett módon is, de Raoulra vonatkozott, rendkívüli érdeklődést keltett benne.

- Ezt vajon miből látja? - kérdezte az őrtől.

- Az arcáról, uram. Azonkívül megvan hozzá a kora is. Ez ma már a második.

- Hát már elment itt előttem egy velem egyívású fiú? - kérdezte Raoul.

- De el ám! Délceg, szép felszereléssel, egyszóval, akin látszott, hogy valami úriházból való.

- Legalább lesz útitársam, uram - mondta Raoul, továbbléptetve. - De fájdalom, ez még nem tudja elfeledtetni, akit itt hagyok!

- Nem hinném, hogy utolérheti, Raoul, mert beszélnivalóm van magával itt, s mondandóm tovább tart majd, semhogy az az ifjú alaposan elébe ne vágjon!

- Ahogy parancsolja, uram.

Imígy beszélgetve tovább ügettek az utcákon, melyek, ünnepnap lévén, tele voltak néppel, s megérkeztek a régi bazilika elé; odabent még tartott az első mise.

- Szálljunk le, Raoul - mondta Athos -, Olivain, vigyázzon a lovakra, s adja ide a kardot.

Athos átvette a kardot a csatlóstól, s oldalán Raoullal belépett a templomba.

Raoulnak szenteltvizet kínált. Némely apában oly figyelmes szeretet él, mint egy-egy szerelmesben a kedvese iránt.

Az ifjú megérintette Athos kezét, térdet hajtott és keresztet vetett.

Athos valamit mondott egy templomszolgának, az meghajolt, s indult a kripták felé.

- Jöjjön, Raoul, kövessük ezt az embert.

Az őr kinyitotta a királysírok rácsos ajtaját, s ott maradt a lépcső elején, Athos és Raoul pedig lefelé indult. A sírbolt grádicsát a legalsó lépcsőfokokon égő ezüstlámpás világította, s éppen e lépcsőfok fölött nyugodott, széles, aranyliliomos lila bársony takaróba vonva, egy tölgyfa bakra helyezett ravatal.

Az ifjú, kit szomorúsággal telő szíve s már a templom áhítatos fensége előkészített e pillanatra, ünnepélyes, lassú léptekkel szállt alá, s fedetlen fővel állt meg az utolsó király földi maradványai előtt, ki is csak akkor kerülhet ősei mellé, mikor majd utódja is őmellé kerül, s most mintegy azért tartózkodik itt, hogy azt mondja az emberi gőgnek, mely a királyi trónon oly gyakran bőszködik:

„- Földi porhüvely, várlak!”

Némán álltak egy pillanatig.

Aztán Athos felemelte a kezét, s a koporsóra mutatott:

- Ez ideiglenes koporsó - mondta -, egy gyarló s nagyság nélkül való emberé, kinek uralkodása mégis fontos eseményekben bővelkedett; igen, mert a király felett úgy őrködik egy másik ember szelleme, miként e lámpás őrködik világítón e koporsó felett. Ez az ember volt az igazi

király, Raoul; a másik csak fantom, akire a lelkét áldozta. De mivelhogy a monarchia fensége oly hatalmas minálunk, ez az ember még sírhelyet sem érdemelt annak lábánál, kinek dicsőségéért életét áldozá, mert ez az ember, s ezt, Raoul, ne felejtse el, ha a királyt kicsinnyé is, a királyságot naggyá tevé, és a Louvre-palotában két dolog lakozik: a király, aki halandó, s a királyság, mely halhatatlan. Ez az uralom elmúlt, Raoul; s a gazdájától annyira gyűlölt és rettegett miniszter sírba dőlt, s maga után rántotta a királyt, nem akarván, hogy nélküle éljen tovább, és tönkretegye művét; mert egy király csak akkor alkot, amikor mellette van Isten vagy Isten szelleme. S mégis akkoriban mindenki felszabadulásnak érezte a bíboros halálát; s én magam is, lévén a kortársak vakok, keresztülhúztam olykor e nagy ember számítását, ki egész Franciaországot kezében tartá, s aszerint, hogy kinyitotta vagy becsukta markát, fojtogatá vagy juttatá kedvére levegőhöz. Ha nem zúzott össze engem és barátaimat rettentő dühében, bizonnyal azért volt, hogy ma elmondhassam itt: Raoul, igyekezzék a királyt mindig különválasztani a királyságtól! A király csak ember, a királyság Isten szelleme; ha kétség fogja el, és nem tudja, kit szolgáljon, hagyja ott az anyagi megjelenési formát a láthatatlan elvért, mert minden a láthatatlan elv! De Isten ezt az elvet foghatóvá akarta tenni azzal, hogy emberben testesítette meg. Raoul, úgy rémlik nekem, mintha valami felhőn át látnám a jövőjét. Jobb, mint a mienk, azt hiszem. Ellentétben a mienkkel, kiknek volt egy miniszterünk, király nélkül, maguknak egy miniszter nélküli királyuk leend! Tehát szolgálhatják, szerethetik s tisztelhetik a királyt. Ha pedig ez a király zsarnok, mert a teljhatalom örvénye vad, mely a zsarnokság felé sodorja: szolgálják, szeressék és tiszteljék a királyságot, vagyis a csalhatatlan elvet, Isten szellemét e földön, amaz égi szikrát, mely a port oly naggyá és szentté teszi, hogy még mi, főrangú emberek is oly semmik vagyunk e lépcső legalsó fokára szegezett tetem előtt, miként ez a tetem az Úr trónusa előtt.

- Imádni fogom istent, s tisztelni a királyságot, uram - mondta Raoul -; szolgálni fogom a királyt, s igyekezni fogok, hogy ha meg kell halnom, az a királyért, királyságért vagy Istenért legyen. Jól értettem, uram?

Athos mosolygott.

- Nemes jellem - mondta -, íme, a kardja.

Raoul fél térdre ereszkedett.

- Atyám viselte volt, egy hű nemes. Én is viseltem, s olykor becsületet szereztem neki, mikor markolata kezemben volt s csak hüvelye az oldalamon. Ha keze még gyenge volna e kard forgatására, Raoul, sebaj; annál több ideje lesz megtanulni, hogy csak akkor rántsa ki, mikor napvilágot kell látnia.

- Uram - mondta Raoul, s a kardot elvette a gróf kezéből -, mindent magának köszönhetek; ez a kard azonban a legdrágább ajándék minden eddigi közt. Esküszöm, örökös hálával fogom hordani.

A kardra hajolt, s markolatát áhítattal megcsókolta.

- Jól van - mondta Athos. - Emelkedjék fel, vicomte, s csókoljuk meg egymást.

Raoul felkelt, s lelkendezve veté magát Athos karjába.

- Isten vele - suttogta a gróf, s szíve majd meghasadt -, Isten vele, és gondoljon rám!

- Ó, örökké, örökké! - kiáltotta a fiú. - Esküszöm rá, uram, s ha valami baj ér, a neve végső leheletem, s emléke az utolsó gondolatom!

Athos, elfogódottságát leplezendő, valósággal felrohant a lépcsőn, a sírbolt őrzőjének adott egy aranyat, az oltár előtt térdet hajtott, s nagy léptekkel ért ki a templomkapuba, mely előtt Olivain várakozott a lovaival.

- Olivain - szólt s Raoul kardszíjára mutatott -, szorítsa meg ezt a csatot, mert a kard egy kissé lelóg. Jól van. Most pedig addig kísérje a vicomte-ot, amíg Grimaud utol nem éri magukat; akkor búcsúzzanak el. Értette, Raoul? Grimaud bátor és tapasztalt régi szolga, kísérje Grimaud azután.

- Igenis, uram - mondta Raoul.

- Lóra, fel! Hadd lássam indulásukat.

Raoul engedelmeskedett.

- Isten vele, Raoul - mondta a gróf -, Isten vele, kedves gyermekem!

- Isten vele, uram - mondta Raoul. - Isten vele, szeretett pártfogóm!

Athos csak integetett, mert szólni nem mert többet, míg Raoul, még mindig fedetlen fővel, távolodott.

Athos addig állt ott mozdulatlanul, míg a fiú el nem tűnt az útkanyarban.

Akkor a kantárt egy paraszt kezébe adta, lassan felment a lépcsőn, vissza a templomba, annak is a legsötétebb sarkába, és imádságba merült.

25
Beaufort herceg egyik szökési módja a negyven közül

Ezalatt a fogoly ideje úgy telt, mint általában azoké, akik szökésen törik a fejüket; csakhogy neki lassan telt. Mert ellentétben azokkal, kik lázasan szánják rá magukat valami veszedelmes vállalkozásra, s annál jobban lehűlnek, minél jobban közeleg a végzetes pillanat, Beaufort herceg, kinek tüzes vakmerősége közmondásos lett, s kit ötévi tétlenség nyűgözött, most úgyszólván korbácsolta maga előtt az időt, s esengve hívta a cselekvés óráját. Már pusztán a szökése is magában foglalta - a jövőre vonatkozó más, s meg kell vallani, egyelőre nagyon ködös és ábrándos tervein kívül - a bosszúállás kezdetét, ami gyönyörűséggel töltötte el. Ez a szökés először is Chavigny úrnak lesz kínos ügy, kit amaz apró gyötrések miatt gyűlölt; de még kínosabb ügy lesz Mazarinnak, ki az ellene elkövetett nagyobb sérelmek miatt volt neki gyűlöletes. Látható, hogy az arány pontosan megtartatott Beaufort úr érzelmeiben a fő-fő porkoláb és a miniszter, vagyis az alárendelt és a gazda iránt.

Azonkívül Beaufort, ki éppoly jól ismerte a Palais-Royal belsejét, mint a királyné s a bíboros közti viszonyt, képzeletével megelevenítette börtönében a drámai jelenetet, mely akkor játszódik le, mikor a miniszter dolgozószobájából Ausztriai Anna szobájáig visszhangzik a hír: Beaufort elmenekült! Miközben efféléket gondolt magában, Beaufort már odakünt érezte magát, amint teli tüdővel szívja az erdők s mezők illatát, s virgonc lovát sarkantyúzva kiáltja: „Szabad vagyok!”

Persze képzelgéséből felocsúdva ott találta magát a négy fal között, tíz lépésre La Ramée-tól, aki hüvelykujjával malmozott, miközben az őrök nevetgéltek, iddogáltak az előszobában.

Az egyetlen, ami e gyűlöletes környezetben megnyugtatta, lévén az emberi lélek módfelett állhatatlan, Grimaud morcos alakja volt, kit eleinte annyira utált, de aki azóta minden reménysége lett. Sőt, oly szépnek látta, mint Antoniust.

Felesleges mondani, hogy ez csak a fogoly képzeletének lázas játéka volt. Grimaud nem változott. Tehát megőrizte fölöttese, La Ramée teljes bizalmát, ki most jobban bízott benne, mint önnönmagában: amint mondtuk, La Ramée szíve mélyén valami gyengédséget érzett Beaufort iránt.

Következésképp a jó La Ramée valóságos ünneppé avatta a foglyával kettesben elköltött kis vacsorát. La Ramée-nak csak egy hibája volt: a torkossága; a pástétomot pompásnak, a bort kitűnőnek találta volt. Nos, Marteau apó utóda most fácánpástétomot ígért neki baromfi-pástétom helyett, és chambertini bort, mâconi helyett. Mindez, e nagyszerű herceg jelenlétével emelve, ki alapjában véve oly jó ember volt, s oly mókás csínyeket eszelt ki Chavigny úr, s oly vidám tréfákat Mazarin ellen, La Ramée számára ezt a mostani pünkösdöt az esztendő négy nagy ünnepének egyikévé avatta.

La Ramée tehát az esti hat órát éppoly türelmetlenül várta, mint a herceg.

Már reggel óta az utolsó simításokkal foglalkozott, s másban nem bízván, személyesen látogatta meg Marteau apó utódát. Ez felülmúlta önmagát: valódi pástétomcsodát mutatott, burkolatán Beaufort herceg címerével. A burkolat maga még üres volt, de mellette két sült fácán és fogolymadár hevert, oly sűrűn szalonnázva, mintha megannyi egy-egy tűpárna volna. A nyál összefutott La Ramée szájában, és kezét dörzsölve sietett vissza a herceg szobájába.

Hogy öröme teljes legyen, Chavigny úr, amint már mondtuk, megbízva La Ramée-ban, kisebb utazásra indult reggel, miáltal La Ramée lett a vár helyettes parancsnoka.

Ami Grimaud-t illeti, mogorvábbnak látszott, mint valaha.

Délelőtt Beaufort labdázott egyet La Ramée-val; Grimaud-nak egy jelzése arra intette, hogy mindenre figyeljen és vigyázzon.

Grimaud, előttük haladva, megjelölte az este követendő útvonalat. A labdatér a kis várudvar zárt terének nevezett részen volt. Eléggé elhagyatott hely, csak akkor küldtek ide őröket, mikor Beaufort játszott; de a fal magasságát tekintve, még ez az óvatosság is feleslegesnek látszott.

Három ajtót kellett kinyitni, míg erre a térre értek. Mindegyiket más-más kulcs nyitotta.

A terecskére érve Grimaud gépiesen leült egy lőrés mellé, lábát kilógatván a falon. Nyilvánvaló volt, hogy valahova ide fogják a kötélhágcsót erősíteni.

Az egész manőver, amennyire világosnak tetszett Beaufort előtt, annyira felfoghatatlan maradt természetesen La Ramée-nak.

A labdajáték elkezdődött. Beaufort ez alkalommal elemében volt, azt lehetett volna mondani, kézzel illeszti a labdát a kívánt célba. La Ramée-t tönkreverte.

Négy őr jött-ment a labdák után, és szedegette őket; a játszma véget ért, és Beaufort, kedvére gúnyolván La Ramée ügyetlenségét, az őröknek két aranyat ajándékozott, hogy négy másik társukkal együtt menjenek és igyanak egyet az egészségére.

Az őrök La Ramée-tól kértek és kaptak engedélyt, de csakis estére. Addig La Ramée-nak fontos ügyekben kellett intézkednie, s azt kívánta, hogy a fogolyról le ne vegyék a szemüket.

Beaufort, ha ő maga rendezi, sem valószínű, hogy kedvére valóbban rendezheti vala a dolgokat, mint ahogy a porkolábja csinálta.

Végre hatot ütött az óra; noha az asztalhoz ülést eredetileg hétre tűzték ki, a vacsora már készen, felszolgálva várta őket. Egy külön asztalkán ott díszelgett a kolosszális pástétom, a herceg címerével, s fényes-piros színéről ítélve a lehető legropogósabbra sütve.

A többi fogás is ugyanilyen pazarnak ígérkezett.

Mindenki türelmetlen volt, az őrök, mert inni, La Ramée, mert enni, s Beaufort, mert már szökni szeretett volna.

Csak Grimaud volt szenvtelen. Mintha Athos egész nevelését e nagy helyzet előreláttában végezte volna.

Voltak pillanatok, mikor Beaufort, ha véletlenül rápillantott, azt kérdezte magában, vajon nem álmodik, s ez a márvány alak valóban őt szolgálja-e, s megelevenedik-e, ha eljön az ideje.

La Ramée elküldte az őröket, lelkükre kötvén, hogy igyanak a herceg egészségére; aztán, mikor elmentek, az ajtót bezárta, a kulcsot zsebre vágta, s olyan mozdulattal mutatott az asztalra, mintha azt mondta volna:

- Amikor fenséged parancsolja!

A herceg Grimaud-ra, Grimaud az órára nézett; alig negyed hét volt, a szökést hétre tűzték ki, tehát még háromnegyed órát kellett várni.

A herceg, hogy egy negyedórát nyerjen, érdekfeszítő olvasmányára hivatkozott, s türelmet kért a fejezet végéig. La Ramée odament, válla fölött megnézte, miféle könyv képes a herceget akadályozni abban, hogy asztalhoz üljön, mikor a vacsorát már felszolgálták.

Caesar *Kommentár*jai voltak, s a hercegnek ő maga szerezte meg Chavigny úr tiltó parancsa ellenére, három nappal azelőtt.

La Ramée most erős fogadalmat tett, hogy többé soha meg nem szegi a várbörtön szabályait.

Addig is ment, kinyitotta a borosflaskókat, s áhítattal körülszaglászta a pástétomot.

Fél hétkor a herceg feltápászkodott, s nagy súllyal jelentette ki:

- Határozottan Caesar volt az ókor legnagyobb embere!

- Úgy találja, fenség?

- Határozottan.

- Nos hát, én jobban szeretem Hannibált! - vélekedett La Ramée.

- Hát azt ugyan miért, La Ramée mester? - kérdezte a herceg.

- Mert nem hagyott hátra kommentárokat - mondta La Ramée vaskos vigyorával.

A herceg elértette, asztalhoz ült, s intett La Ramée-nak, hogy vele szemben foglaljon helyet.

A porkoláb nem mondatta kétszer.

Nincs kifejezésteljesebb arc, mint az igazi torkosé, ha gazdag lakomával találja magát szemközt; La Ramée ábrázata is, mihelyt a levest megkapta Grimaud kezéből, az üdvözültek boldogságát sugározta.

A herceg mosolyogva figyelte.

- A kakas rúgja meg! La Ramée - kiáltott fel -, ha valaki azt mondaná, hogy Franciaországban van e percben boldogabb ember, mint maga, nem hinném el neki!

- S biz' isten, igaza lenne, fenség - mondta La Ramée. - Én már olyan vagyok, hogy ha megéheztem, a terített asztalnál nagyobb gyönyörűséget nem ismerek; s ha még azt is hozzávesszük - folytatta La Ramée -, hogy aki e vacsorával megtisztelt, Nagy Henrik király unokája, akkor megértheti, fenség, hogy most dupla gyönyörűségben van részem!

A herceg is fejet hajtott, Grimaud arcán pedig alig észlelhető mosoly jelent meg, amint ott állt La Ramée háta mögött.

- Kedves La Ramée - mondta a herceg -, az az igazság, hogy ezt a hízelgő köszöntőt kegyelmed érdemli meg!

- Nem, fenség - mondta La Ramée túláradó érzelemmel -, az az igazság, hogy azt mondom, amit gondolok, és semmi hízelgés abban, amit fenségednek ezzel mondtam.

- Tehát a szívébe zárt? - kérdezte a herceg.

- Annyira - felelte La Ramée -, hogy vigasztalhatatlan lennék, ha fenséged kikerülne Vincennes-ből.

- Elég furcsa módja a rugaszkodásnak! (A herceg ragaszkodást akart mondani.)

- De fenség - folytatta La Ramée -, mit is csinálna odakünn? Valami bolondságot, az udvart végképp magára haragítaná, s Vincennes helyett a Bastille-ba dugnák. Chavigny úr nem valami szeretetre méltó, elismerem - folytatta La Ramée egy pohár madeirát szürcsölgetve -, de Tremblay úr sokkal rosszabb!

- Csakugyan? - kérdezte a herceg, kit a társalgás témája mulattatott, s minduntalan az órára nézett, mert a mutató kétségbeejtő lassúsággal baktatott.

- Mit várhatna egy kapucinus öccsétől, ki Richelieu bíboros iskolájában nevelkedett? Jaj, fenség, higgyen nekem, igen nagy áldás az, hogy a királyné, ki mindig is szerette fenségedet, legalábbis így járta híre, úgy határozott, hogy ide küldi, ahol séta, labdázás, jó koszt van s jó levegő.

- Hajói értelmezem, La Ramée - mondta a herceg -, még hálátlannak is tart, amiért egy pillanatig arra gondoltam, hogy kiszököm innen?

- Ó, fenség, ez a hálátlanság netovábbja! - mondta La Ramée. De fenséged soha nem is gondolt rá komolyan.

- Bizony gondoltam - felelte a herceg -, s meg kell vallanom, ha mégoly bolondság is, nem tagadom: némelykor még most is gondolok.

- S még mindig valamelyikre a negyven módszer közül?

- Mi tagadás! - mondta a herceg.

- Fenséges uram - mondta La Ramée -, ha már így bratyizunk, mondjon el legalább egyet a módszerei közül!

- Örömest - mondta a herceg -, Grimaud, ide azt a pástétomot!

- Csupa fül vagyok - mondta La Ramée, karszékében hátradőlt, emelte poharát s kacsintott, hadd lássa a bíbor folyadékon át a napot.

A herceg a faliórára sandított. Még tíz perc, s hetet üt.

Grimaud a herceg elé cipelte a pástétomot, ez fogta ezüstélű kését, hogy lehántsa burkolatát; de La Ramée, attól tartván, hogy valami baleset éri e pompás alkotást, odanyújtotta a maga kését, melynek acélpengéje volt.

- Köszönöm, La Ramée - mondta a herceg, s elvette a kést.

- Nos hát, fenség, hogy is az a híres módszer? - kíváncsiskodott a porkoláb.

- Azt mondjam-e - kérdezte a herceg -, melyben leginkább bíztam és legelőször akartam megpróbálni?

- Azt, azt! - türelmetlenkedett La Ramée.

- Nos hát - mondta a herceg, egyik kezével a pástétomba túrván, másikkal, melyben a kés volt, nagyot kanyarítva -, mindenekelőtt reméltem, hogy olyan jó fiú lesz az őröm, mint maga, La Ramée uram!

- No, ezt meg is kapta - mondta La Ramée. - Aztán?

- És nem győzök eléggé örülni neki!

La Ramée meghajolt.

- Úgy gondoltam, hogy ha már ilyen jó fiú van mellettem, mint La Ramée, megpróbálom valamelyik barátom által, kivel való kapcsolatomat ő nem ismerheti, beajánlani hozzá egy hű emberemet, s azzal a szökési tervet majd előkészíthetem.

- Ejha! Ejha! - mondta La Ramée. - Nem is olyan rossz elképzelés!

- Ugye? - folytatta a herceg. - Például valami derék nemesúr szolgáját, Mazarin ellenségét, amilyen már minden becsületes nemesember!

- Pszt, fenséges uram - mondta La Ramée -, ne beszéljünk politikáról!

- Mikor ez az ember mellettem lesz - folytatta a herceg -, feltéve ha ügyes, és meg tudja nyerni porkolábom bizalmát, az majd megbízik benne, s akkor kaphatok híreket a külvilágból.

- No hiszen - mondta La Ramée -, híreket a külvilágból! Hát azt hogyan?

- Ó, mi sem könnyebb annál - mondta Beaufort herceg -, például labdázás közben.

- Labdázás közben? - kérdezte La Ramée, s kezdett nagyobb figyelmet szentelni a herceg csevegésének.

- Igen! Átütöm a labdát a várárokba, ott van egy ember, felszedi. A labdában levél van; nem azt dobja vissza, hanem egy másikat. Ebben is van egy levél, így folytatunk eszmecserét, és senki se veszi észre.

- Vigye el az ördög - vakargatta La Ramée a fülét -, jól teszi, hogy elmondja nekem, fenség! Ezentúl vigyázok a labdaszedőkre.

A herceg mosolygott.

- Igen ám - folytatta La Ramée -, de ez még mindig csupán a levélváltás egy módszere!

- Azért már valami, ha nem tévedek.

- De nem elég.

- Már engedjen meg; ha például ezt írom a barátaimnak: „legyetek ez s ez napnak ez s ez órájában két vezeték lóval a sánc túlsó oldalán”?

- No és aztán? - kérdezte La Ramée némi izgalommal. - Ha csak e lovaknak szárnyuk nincsen, nem repülhetnek át a várfalon fenségedhez!

- Istenkém - mondta szórakozottan a herceg -, nem az a fontos, hogy e lovaknak szárnyuk legyen, amivel átrepülhessék a bástyát, hanem az, hogy nekem legyen valamim, amivel leereszkedjem.

- Micsodája?

- Kötélhágcsóm!

- Igen - mondta La Ramée, s megpróbált nevetni -, csakhogy a kötélhágcsót nem lehet csak úgy labdában bejuttatni, mint holmi levelet!

- Labdában nem, de másvalamiben igen!

- Másvalamiben? Másvalamiben? Miben?

- Egy pástétomban, például.

- Egy pástétomban? - hüledezett La Ramée.

- Abban. Képzelje el például - folytatta a herceg -, hogy volt szakácsom, Noirmont, megvásárolta Marteau apó üzletét.

- No és? - kérdezte La Ramée, s a hideg futkosott a hátán.

- No és: La Ramée, a jó falatok barátja, meglátja a pástétomát, úgy találja, hogy kívánatosabb, mint az elődeié, bejön és felajánlja, kóstoljam meg. Elfogadom, azzal a kikötéssel, hogy velem együtt La Ramée is kóstolja meg. Hogy zavartalanabbak legyünk, La Ramée elküldi az őröket, s csak Grimaud-t tűri meg felszolgáló gyanánt. Grimaud az az ember, akit egy barátomtól kaptam, az a szolga, kivel egy követ fújok, s kész mindenben segítségemre lenni. Szökésem időpontját hét órára tűzzük ki. Nos hát, néhány perccel hét óra előtt...

- Néhány perccel hét óra előtt?... - habogta La Ramée, s verejték gyöngyözött a homlokán.

- Néhány perccel hét óra előtt - folytatta a herceg, s a szavakat most már tettekkel kísérte - lehántom a pástétom héját. Két tőrt találok benne, egy kötélhágcsót meg egy szájpecket. Az egyik tőrt La Ramée mellének szegzem, s azt mondom: „Sajnálom, barátom, de ha egyet moccansz, halál fia vagy!”

Igen, ez utóbbi szavait a herceg már tettekkel kísérte. Ott állt La Ramée előtt, az egyik tőrt a mellének szegezte, s oly hangon beszélt, hogy akinek szólt, abban mi kétséget sem hagyhatott elszántsága felől.

Ezalatt Grimaud, mindvégig hallgatagon, kivette a pástétomból a másik tőrt, a kötélhágcsót s a nyuvasztókörtét.

- Jaj, fenség! - kiáltotta La Ramée olyan megrökönyödött arckifejezéssel, hogy a herceget más körülmények között alaposan megkacagtatta volna. - Hát volna szíve, hogy megöljön?

- Nem, ha nem akadályozod a szökésemet!

- De fenség, ha hagyom szökni, tönkrement ember vagyok!

- Minden veszteségedet megtérítem!

- És erősen elhatározta, hogy itthagyja Vincennes-t?!

- Mindenáron.

- S akármit is mondanék, nem változtatná meg elhatározását?

- Ma este szabad akarok lenni.

- S ha védekezek, segítséget hívok, ha ordítok?

- Nemesi szavamra: megöllek.

Ebben a pillanatban az óra ütni kezdett.

- Hét óra - mondta Grimaud, ki eddig meg se mukkant.

- Hét óra - mondta a herceg -, látod, már késésben is vagyok.

La Ramée mozdult egyet, mintegy hogy megnyugtassa lelkiismeretét.

A herceg szemöldöke összerándult, s a porkoláb érezte, hogy a tőr hegye, miután ruháján áthatolt, a bőrén készül áthatolni.

- Jól van, fenség - mondta -, ennyi elég. Többet nem moccanok.

- Siessünk! - mondta a herceg.

- Fenség, egy utolsó szívességet!

- Mit? Nyögd ki gyorsan!

- Kötözzenek meg jól, fenség!

- Hát azt miért?

- Nehogy azt higgyék, a cinkosa vagyok.

- A kezedet! - mondta Grimaud.

- Ne, ne elölről, hanem hátulról, az Istenért! - esengett La Ramée.

- De mivel? - kérdezte a herceg.

- Az övével, fenség - tanácsolta La Ramée.

- A lábadat! - mondta Grimaud.

La Ramée kinyújtotta a lábát, Grimaud fogott egy asztalkendőt, szalagokra tépte, s La Ramée-t összekötözte.

- Most a kardomat! - mondta La Ramée. - Kötözzék össze, kérem, a kardomat a hüvelyével!

A herceg lefejtett egy pantallózsinórt, s a porkolábja kérését teljesítette.

- Most pedig a nyuvasztókörtét, instállom - rimánkodott a szegény La Ramée -, enélkül törvény elé állítanának, mert hogy nem kiabáltam. Nyomják belém, fenség, jó mélyen!

Grimaud már-már teljesítette a porkoláb kívánságát, amikor az jelezte, hogy akar még valamit mondani.

- Beszélj - mondta a herceg.

- Csak még annyit, fenség - mondta La Ramée -, hogy ha valami bajom esik fenséged miatt, ne felejtse el, hogy feleségem van és négy gyermekem!

- Légy nyugodt! Nyomd bele, Grimaud!

La Ramée egy pillanat múlva betömött szájjal feküdt a földön, s két-három széket is fel-fordítottak a dulakodás jeléül. Grimaud minden kulcsot kivett a porkoláb zsebéből, kinyitotta a szobájuk ajtaját, aztán, már kívülről, újra bezárta, s gyorsan nekivágtak a főfolyosónak, mely a terecskére vezet.

Grimaud a közbeeső három ajtót oly gyors egymásutánban nyitogatta-zárogatta, hogy ügyességének újabb becsületére vált. Hamarosan kiértek a labdatérre. Teljesen kihalt volt, sehol egy őrszem, egy lélek se az ablakokban.

A herceg a várfalra rohant, s az árok túloldalán észrevett három lovast, két vezeték lóval. Jelet váltott velük, valóban miatta voltak ott.

Ezalatt Grimaud rögzítette a mentőkötelet. Nem kötélhágcsó volt, hanem egy gombolyag sodrott selyemzsinór, hozzá egy bot, amit az ember a lába közé fogott, s így a fonal, a leereszkedő test súlyától, legombolyodott.

- Indulj! - mondta a herceg.

- Elsőnek, fenség? - kérdezte Grimaud.

- Mindenesetre! - mondta a herceg. - Ha engem csípnek el, engem csak börtön fenyeget; ha téged csípnek el, felakasztanak!

- Ez így van - mondta Grimaud.

Azzal máris felült lovaglóülésben a botra, s elkezdte a veszedelmes ereszkedést; a herceg önkéntelen rémülettel figyelte; már a fal háromnegyed magasságához ért, mikor hirtelen elszakadt a zsinór. Grimaud lezuhant az árokba.

A herceg rémülten felkiáltott, de Grimaud még csak nem is nyögött; pedig súlyosan megsérülhetett, mert ott maradt, ahová esett.

Hanem az egyik várakozó ember rögtön lecsúszott a várárokba, Grimaud-t egy kötél végével a hóna alatt átkötötte, s a két másik pedig, a kötél másik végét fogva, húzni kezdte Grimaud-t.

- Ereszkedjék, fenség - szólt fel az ember a várárokból -, alig tizenöt láb magasság, s a gyep puha.

A herceg már hozzáfogott. De az ő feladata már nehezebb volt, mert nem volt többé bot, hogy fékezze az ereszkedést; markával kapaszkodva kellett hát ereszkednie, méghozzá vagy ötven láb magasságból. De, amint mondtuk, a herceg erőteljes, ügyes ember volt és csupa hidegvérűség; öt perc se telt bele, s a kötél végéhez érkezett; amint a várakozó ember felkiáltotta, itt a földtől már csak tizenöt lábnyira volt. Elengedte a zsinórt, és talpra esett, minden sérülés nélkül.

Rögtön kapaszkodott is fel a sánc oldalán, melynek peremén Rochefort-t találta. A két másik nemes ismeretlen volt neki. Az ájult Grimaud-t egy lóra kötözték.

- Uraim - mondta a herceg -, majd később hálálkodom; de most nincs egy perc veszteni való időnk, útra hát! Aki szeret, követ!

És felugrott a lovára, és elindult sebes-vágtatva, teli tüdővel lélegzett, és leírhatatlan öröm kifejezésével az arcán kiáltozta:

- Szabad vagyok!... Szabad!... Szabad!...

26
D’Artagnan jókor érkezik

D’Artagnan Blois-ban felvette a summát, melyet Mazarin, abbeli vágyakozásában, hogy az oldalán láthassa, elhatározta, hogy jövendő szolgálataiért adat neki.

Blois-tól Párizsig közönséges lovasnak négy nap az út. D’Artagnan már a harmadik napon, délután négy óra tájban a Saint-Denis kapuhoz érkezett. Hajdan két nap is elég lett volna neki. Már láttuk, hogy Athos, ki három órával utána indult, egy teljes nappal előbb megérkezett.

Planchet elszokott az erőltetett menetektől; D’Artagnan szemére hányta elpuhultságát.

- Ugyan már, uram, negyven mérföld három nap alatt: szerintem egy cukrozottmandula-árustól igen szép teljesítmény!

- Hát valóban árus lettél, Planchet, és most, mikor mind egymásra találtunk, komolyan képes volnál a butikodban tespedezni?

- Hej - sóhajtott Planchet -, igazság szerint csak uraságod termett a mozgalmas életre! Nézze meg Athos urat: ki mondaná, hogy ő az a rettenthetetlen kalandhős, akinek ismertük volt? Úgy él ma, mint egy valódi földesúr és vidéki nemes. Higgye el, uram, az az igazság, hogy nincs kívánatosabb, mint a nyugodalmas élet!

- Képmutató, te! - mondta D’Artagnan. - Látszik rajtad, hogy közeledsz Párizshoz, s Párizsban van egy kötéldarab meg egy gerenda, mely reád várakozik!

Csakugyan, mikor itt tartottak a társalgásban, utasaink a sorompóhoz érkeztek. Planchet szemére húzta kalapját, tudván, hogy olyan utcákon kell végigmennie, hol nagyon jól ismerik, D’Artagnan pedig felpödörte bajszát, eszébe jutván, hogy Porthosnak várnia kell őt a Tiquetonne utcában. Törte a fejét, mi módon feledtesse el vele bracieux-i birtokát s a homéroszi konyhát Pierrefonds-ban.

Ahogy befordultak a Montmartre utca sarkán, a Gödölyéhez címzett fogadónak egyik ablakában észrevette Porthost pompás, ezüsttel hímzett égszínkék ujjasban, amint akkorát ásított, hogy majd kiakadt az állkapcsa, elannyira, hogy néhány járókelő bizonyos álmélkodó tisztelettel nézett fel e szép és gazdag úrra, ki láthatóan rémítően unja hatalmát és gazdagságát.

Egyébként alighogy D’Artagnan és Planchet befordult az utcasarkon, Porthos is felismerte őket.

- Hé, D’Artagnan! - kiáltott le. - Hála Istennek! Csakhogy megérkezett!

- Jó napot, kedves barátom! - viszonozta D’Artagnan az üdvözletet.

Egész kis sereg bámészkodó verődött össze rövidesen a lovak körül, melyeket a vendégfogadó inasai tartottak kantárszáron fogva, s a lovasok körül, kik így, orrukkal a levegőben, társalogtak; de D’Artagnan szemöldökráncolása és Planchet-nak egy-két nem jó szándékú, de a bámészok által jól értelmezett mozdulata eloszlatta a sokaságot, mely közben annál sűrűbbé vált, mennél kevésbé tudta, miért csődült össze.

Porthos lejött, s kiállt a fogadó küszöbére.

- Jaj, drága barátom, de rossz itt szegény lovaimnak!

- Hát bizony! - mondta D’Artagnan - a szívem szakad meg e nemes jószágokért!

- Én magam is elég rosszul voltam - jegyezte meg Porthos -, s ha nincs a fogadósné - folytatta, miközben felsőtestét önelégült, széles vigyorral ringatta -, aki csupa előzékenység, s aki érti a tréfát, máshol kerestem volna szállást.

A szép Madeleine, ki e beszélgetés közben odajött, csak hátrahőkölt, s holtsápadt lett Porthos szavainak hallatán, mert azt hitte, megismétlődik a svájcival való jelenet. De legnagyobb ámulatára D'Artagnan még csak a szemöldökét sem vonta össze, s nemhogy megsértődött volna, de így válaszolt Porthosnak:

- Hej, barátom, megértem! A Tiquetonne utca levegője nem is említhető egy napon a pierrefonds-i völgyével; de legyen nyugodt, szerzek magának valami jobbat.

- Mikor?

- Hamarosan, remélem.

- Ó, hála legyen Istennek!

Porthos eme felkiáltására valami mély és keserves nyöszörgés válaszolt a kapuszegletből. D'Artagnan, aki éppen leszállt a nyeregből, hirtelen Mousqueton hatalmas pocakját látta kirajzolódni a ház falán, az ő szomorú szájából szaladtak ki ez alattomos jajszavak.

- Ugye maga sem érzi jól magát e hitvány fogadóban, szegény jó Mouston uram? - kérdezte D'Artagnan azon a kedélyes hangon, mely éppúgy lehetett részvét, mint gúnyolódás.

- A konyhát alávalónak találja - felelt helyette Porthos.

- De hát akkor mért nem szakácskodott ő maga, mint hajdanán Chantillyben!

- Ó, uram, hol volt itt nekem a Hercegúr tava, hogy pontyokat fogjak, őfensége erdeje, hogy fáin fogolymadarakat hurkoljak! Ami a pincét illeti, alaposan megvizsgáltam, de bizony elég hitvány.

- Szívből sajnálkoznám magán, biz' isten, kedves Mouston uram, ha nem volna valami egészen másként sürgető tennivalóm.

És Porthost félrevonva, így szólt:

- Kedves Du Vallon, milyen jó, hogy felöltözve találom, mert egyenest viszem is a bíboroshoz.

- Ejha! Csakugyan? - kérdezte Porthos, nagy szemet meresztve.

- Bizony, barátom!

- Bemutatkozás?

- S ez megijeszti?

- Nem, de felzaklat.

- Ugyan, csak nyugalom! Már nem a régi bíborossal lesz dolga, ennek a tekintélye előtt pedig nem fog hasra vágódni!

- Egykutya, értse meg, D'Artagnan: az udvar!

- Ugyan, barátom! Nincs is már udvar.

- A királyné!

- Majdnem azt mondtam: nincs is már királyné. A királyné! Megnyugtatom, nem fogja látni.

- Azt mondja, egyenest a bíboroshoz megyünk?

- Egyenest! S hogy ne késsünk, kölcsönkérem egyik lovát.

- Szívesen: mind a néggyel rendelkezhetik.

- Ó, csak egyre van szükségem ez idő szerint.

- Szolgáinkat nem visszük magunkkal?

- De igen, nem árt, ha hozza Mousquetont. Planchet-nak azonban megvan rá az oka, hogy az udvarban ne mutatkozzék.

- Ugyan miért?

- Hű! Mert haragban van őeminenciájával.

- Mouston - mondta Porthos -, nyergelje fel Vulkánt és Bayard-t.

- Magamnak pedig Rustaud-t, uram?

- Ne, inkább valamelyik pompásabb paripát, Főbuszt vagy Büszkét!

- Úgy! - lélegzett fel Mousqueton. - Tehát csak valami látogatásról van szó?

- Istenkém, Mouston úr, hát miről is lenne másról? De azért minden eshetőségre tegye be a pisztolyokat a nyeregkápába; az enyémeket ott találja, megtöltve, a nyeregtáskámban.

Mouston nagyot sóhajtott, nem nagyon értette az ilyen ünnepélyes látogatásokat, melyekre állig fegyverkezve indult az ember.

- Csakugyan, D'Artagnan - mondta Porthos, távolodó régi inasában gyönyörködve -, igaza van, Mouston is elég lesz, Mouston megjelenése kifogástalan.

D'Artagnan elmosolyodott.

- És maga még csak át sem öltözik? - kérdezte Porthos.

- Nem én, így maradok, ahogy vagyok.

- De hisz csupa verejték, csupa por, csizmája sáros!

- Ez az úti toprongyosság bizonyítja, mily lóhalálában engedelmeskedtem a bíboros hívásának.

E pillanatban Mousqueton visszajött a felszerszámozott három lóval. D'Artagnan úgy lendült nyeregbe, mintha egy hétig pihent volna.

- Ej - mondta Planchet-nak -, a hosszú kardomat!

- Én - mutatott Porthos az oldalán függő rövid, aranyos markolatú díszkardra - udvari kardommal megyek.

- Hozza csak a harci kardját, barátom.

- Ugyan miért?

- Nem tudhatom, de csak hozza, hallgasson rám.

- A harci kardomat, Mouston! - rendelkezett Porthos.

- De hisz ez hadikészültség, uram! - mondta Mouston. - Hát mégis háborúba megyünk? Akkor mondják meg gyorsan, hogy ehhez képest legyek elővigyázatos.

- A mi társaságunkban, Mouston uram - mondta D'Artagnan -, tudhatja, sosem árt az elővigyázatosság. Vagy rövid az emlékezete, vagy elfelejtette, hogy nemigen szoktuk az éjszakát bállal, szerenáddal tölteni.

- Sajnos, ez igaz - mondta Mousqueton, s tetőtől talpig fegyverbe öltözött -, de, úgy látszik, elfelejtettem.

Elég gyors ügetésben indultak, s negyed nyolcra a bíborosi palotához értek. Az utcákon nagy volt a sokaság, mert pünkösd első napja volt, s a sokaság bámészkodva nézte a két lovagot, akik közül az egyik olyan friss volt, mintha skatulyából vették volna ki, a másik pedig olyan csapzott, mintha most jött volna a csatatérről.

Mousquetonnak is elég bámulója akadt, s lévén a Don Quijote regény akkoriban csak igazán divatban, egyesek Sanchónak vélték, aki is, gazdáját elvesztvén, íme, kettőt is talált.

Az előszobába érve D'Artagnan ismerős környezetben találta magát. Éppen az ő századából való testőrök teljesítettek őrszolgálatot. Hívatta az ajtónállót, s megmutatta a bíboros levelét, mely haladéktalanul Párizsba szólítja. Az ajtónálló meghajolt, s bement őeminenciájához.

D'Artagnan Porthos felé fordult, s úgy vette észre, mintha enyhe remegés rázná. Elmosolyodott, s füléhez hajolva így biztatta:

- Bátorság, kedves barátom! Egy cseppet se féljen; higgyen nekem: a sas örökre behunyta szemét, már csak közönséges keselyűvel van dolgunk. Tartsa magát keményen, mint a Saint-Gervasius bástya napján, s ne hajoljon túl mélyet e talján előtt, mert lekicsinylő véleményt alkotna magáról.

- Jó, jó - felelte Porthos.

Az ajtónálló kijött.

- Lépjenek be, uraim - mondta -, őeminenciája várja kegyelmeteket.

Mazarin csakugyan ott ült az íróasztalánál, azon fáradozván, hogy mennél több nevet töröljön a nyug- és kegydíjasok listájáról. Szeme sarkából látta, hogy D'Artagnan és Porthos belépett, s noha az ajtónálló bejelentésére szeme szikrát hányt örömében, most közönyösnek mutatta magát.

- Ó, maga az, hadnagy uram? - szólalt meg. - Látom, igyekezett, s ez jól van; nos hát, hozta Isten.

- Köszönöm, kegyelmes uram. Itt vagyok hát eminenciád parancsára, úgyszintén Du Vallon úr, az a régi barátom, aki ősi nevét a Porthos név alá rejtette.

Porthos meghajlással üdvözölte a bíborost.

- A nagyszerű lovag! - mondta Mazarin.

Porthos a fejét jobbra forgatta, és méltóságteljesen húzta fel a vállát.

- Az ország legjobb kardforgatója, kegyelmes uram - mondta D'Artagnan -, s ezt sokan tudják, de nem mondják, mert már nem beszélnek.

Porthos főhajtással fejezte ki köszönetét D'Artagnannak.

Mazarin majdnem annyira kedvelte a szép katonákat, mint később a porosz Nagy Frigyes. Csodálattal vette szemügyre Porthos izmos kezét, széles vállát és szúrós szemét. Úgy érezte, minisztersége és az ország üdve áll előtte hús-vér alakban. Erről eszébe jutott, hogy a testőrök egykori társulásának négy tagja volt.

- És a két másik barátja? - kérdezte Mazarin.

Porthos már kinyitotta a száját, gondolván, itt az ideje, hogy ő is mondjon már valamit. De D'Artagnan hallgatásra intette a szeme sarkából, s ő maga válaszolt:

- Barátainknak pillanatnyilag még dolguk van, csak később csatlakoznak hozzánk.

Mazarin halkan köhentett.

- És Du Vallon úr, ki szabadabb, mint ők, örömmel vállalja a szolgálatot? - kérdezte.

- Hogyne, kegyelmes uram, merő odaadásból, mert De Bracieux úr gazdag ember!

- Gazdag? - nézett nagyot Mazarin, mert ennek az egyetlen szónak mindig megvolt az a kiváltsága, hogy mélységes tiszteletre hangolja.

- Ötvenezer frank évjáradék! - mondta Porthos.

Ez volt az első mondat, melyet kiejtett.

- Merő odaadásból - folytatta Mazarin, ravasz mosolyával -, tehát merő odaadásból?

- Kegyelmes uram talán nem nagyon hisz ebben a szóban? - kérdezte D'Artagnan.

- És maga, gascogne-i uram? - kérdezte Mazarin, két könyökét az íróasztalára s állát két kezére támasztva.

- Jómagam - felelte D'Artagnan - úgy hiszek az áldozatosságban, miként a keresztnévben, például, melyet természetszerűen egy földbirtoknévnek kell követnie. Az ember, már hajlamai szerint, többé vagy kevésbé áldozatos, az bizonyos; de azért nem árt, ha az áldozatosság végén várja is valami.

- És a barátja, például, mi kívánna áldozatossága végén?

- Nos hát, kegyelmes uram, a barátom három pompás birtok tulajdonosa: Valloné, Corbeilben, Bracieux-é, Soissons vidékén, s Pierrefonds-é, Valois-ban; azt szeretné hát, kegyelmes uram, ha e három birtok közül az egyik bárósságra emeltetnék.

- Ennyi az egész? - kérdezte Mazarin, s szeme szikrázott örömében, látván, hogy erszénye kioldása nélkül is megjutalmazhatja Porthos áldozatosságát. - Ennyi az egész? A dolog elintézhető.

- Báró leszek! - ujjongott fel Porthos, s egyet lépett előre.

- Mondtam magának - s kezénél fogva visszahúzta -, s most őeminenciájától is hallotta.

- S maga, D'Artagnan uram, mit kíván?

- Kegyelmes uram, jövő szeptemberben lesz húsz éve, hogy Richelieu bíboros úr hadnaggyá léptetett elő.

- Igen, s most azt szeretné, hogy Mazarin bíboros kapitánnyá léptesse elő.

D'Artagnan meghajolt.

- Nos - mondta Mazarin -, egyik sem lehetetlen. Majd meglátjuk, uraim, meglátjuk. Most pedig, Du Vallon uram, milyen szolgálatot szeretne? Városit vagy vidékit-e?

Porthos feleletre nyitotta száját.

- Kegyelmes uram - vágott elé D'Artagnan -, Du Vallon úr, akárcsak jómagam, a rendkívüli szolgálatot kedveli, vagyis az őrültnek és lehetetlennek tartott vállalkozásokat!

Ez a gascogne-ias hencegés tetszett Mazarinnak, s tűnődni kezdett.

- Márpedig, bevallom, azért hívattam az urakat, hogy helyhez kötött foglalkozást adjak. Bizonyos aggodalmaim vannak. No lám, ez meg micsoda? - kérdezte Mazarin.

Csakugyan, az előszobából valami lárma hallatszott, s máris nyílt a dolgozószoba ajtaja; porlepte férfi rontott be rajta.

- A bíboros úr! Hol van a bíboros úr? - kiáltozta.

Mazarin azt hitte, meg akarja ölni, s székét is feldöntve hátrált. D'Artagnan és Porthos egy mozdulattal a jövevény s a bíboros közt termett.

- Ejnye, uram - szólalt meg Mazarin -, mi történt hát, hogy úgy állít be ide, mint a vásár-csarnokba!

- Kegyelmes úr - mondta a tiszt, kinek e szemrehányás szólott -, csak két szót szeretnék váltani eminenciáddal, de gyorsan és négyszemközt! Poins vagyok, a vincennes-i őrség tisztje.

A tiszt sápadtságából, csüggedtségéből Mazarin felismerte, hogy valami fontos hírt hoz, s intett D'Artagnannak és Porthosnak, adjanak helyet a futárnak.

D'Artagnan és Porthos behúzódott a dolgozószoba egyik sarkába.

- Beszéljen, uram, beszéljen gyorsan - mondta Mazarin -, mi történt hát?

- Az történt, kegyelmes uram - mondta a futár -, hogy Beaufort megszökött a vincennes-i várból!

Mazarin felordított, s sápadtabb lett, mint maga a hír hozója; szinte megsemmisülve rogyott a karszékbe.

- Megszökött? - hebegte. - Beaufort megszökött?

- Kegyelmes uram, láttam, amint szökik, a bástya tetejéről.

- És nem lőtt utána?

- Lőtávolon kívül volt.

- De hát Chavigny mit csinált?

- Nem volt otthon.

- Hát La Ramée?

- Gúzsba kötve találtak rá a fogoly szobájában, szájában pecek s mellette egy tőr.

- És az az ember, akit Beaufort mellé raktak?

- A herceg cinkosa volt, s vele együtt szökött!

Mazarin nyögött egy keserveset.

- Kegyelmes uram - mondta D'Artagnan, s egyet lépett a bíboros felé.

- Mi az? - kérdezte Mazarin.

- Az a benyomásom, hogy eminenciád csak vesztegeti a drága időt!

- Hogyhogy?

- Ugyanis ha parancsot adna, hogy nyargaljanak a szökevény után, talán még utolérnék. Franciaország nagy, s hatvan mérföldnyire a legközelebbi határ.

- És ki nyargalna utána? - sopánkodott Mazarin.

- Én, a keservit!

- És elfogná?

- Miért ne?

- Elfogná Beaufort herceget, fegyverrel, harcban?

- Ha eminenciád azt parancsolná, hogy az ördögöt fogjam el, megmarkolnám a szarvát, s úgy hoznám elébe!

- Én nemkülönben - mondta Porthos.

- Maga nemkülönben? - kérdezte Mazarin, s csak bámulta ezt a két embert. - De a herceg elkeseredett harc nélkül nem adja meg magát!

- Akkor hát legyen harc! - mondta D'Artagnan, s szeme lángolt. - Úgyis nagyon rég nem verekedtünk, nem igaz, Porthos?

- Harc! - mondta Porthos.

- Hát azt hiszik, elcsíphetik?

- El, ha ügyesebbek s erősebbek vagyunk nála.

- Vigyenek hát annyi gárdistát, ahányat csak találnak itt, s rohanjanak.

- Parancsot ad-e, kegyelmes uram?

- Alá is írom - mondta Mazarin, s egy papírdarabra néhány sort vetett.

- Azt is írja rá, hogy minden lovat, amit útközben csak találunk, használhatunk.

- Hogyne, hogyne - mondta Mazarin -, királyi szolgálat! Fogja, s rohanjanak!

- Jó, kegyelmes uram.

- Du Vallon uram - mondta még Mazarin -, bárósága a Beaufort herceg lova hátán! Csak éppen el kell fognia. Magának pedig, kedves D'Artagnan uram, mit sem ígérek, de ha vissza-hozza nekem élve vagy halva, kérhet, amit akar!

- Lóra, Porthos! - mondta D'Artagnan, s barátját kézen fogta.

- Itt vagyok - mondta Porthos fenséges hidegvérrel.

S leszaladtak a nagy lépcsőn, s ahány őrrel találkoztak, mind magukkal vitték, „Lóra! Lóra!" - kiabálva.

Vagy tíz ember verődött össze.

D'Artagnan Vulkán, Porthos Bayard nyergébe pattant; Mousqueton Főbuszra zökkent.

- Utánam! - rikoltotta D'Artagnan.

- Útra! - mondta Porthos.

És a sarkantyút nemes paripájuk véknyába nyomták, hogy azok úgy vágtak neki a Saint-Honoré utcának, mint a megveszekedett fergeteg!

- No, báró uram, ígértem egy kis testedzést, s látja, szavamat tartom!

- Látom, kapitányom - felelte Porthos.

Hátrafordultak. Mousqueton, lovánál is izzadtabban, a köteles távolságban követte őket. Nyomában a tíz gárdista nyargalt.

A megrökönyödött polgárok kiálltak házuk küszöbére, a megvadult kutyák ugatva vetették magukat a lovasok után.

A Saint-Jean temető sarkán D'Artagnan elgázolt egy járókelőt; de ez túl apró esemény volt, semhogy ily sietős embereket megállítson. A vágtató csapat tehát úgy folytatta útját, mintha a lovaknak szárnyuk lett volna.

De apró események, sajnos, nincsenek e világon, s látni fogják, hogy emez is majdnem a királyság vesztét okozta.

27
Az országút

Így száguldtak végig a Saint-Antoine külvároson s a vincennes-i úton; nemsokára künt voltak a városból, s hamarosan az erdőben, majd egy falu látóközelében.

A lovak mintha lépésről lépésre jobban nekitüzesedtek volna, s orrlikuk úgy kezdett pirosodni, mint izzó kemence. D'Artagnan, sarkantyújával lova oldalában, Porthost vagy két lábbal megelőzte. Mousqueton két lóhossznyira követte őket. A gárdisták, lovuk képessége szerint, különböző távolságban.

Egy dombtetőről D'Artagnan valami csoportosulást látott a vársánc túlsó felén, az öregtorony Saint-Maurra néző oldalával szemközt. Mindjárt tudta, hogy a fogoly ezen a részen szökött meg, s ugyancsak ezen a részen szerezhet felvilágosítást. Öt perc múlva már ott is volt, s társai is egymás után utolérték.

A csoportosulás minden tagja roppant elmerült volt; bámulták a lőrésből még mindig lelógó s a földtől húsz lábnyira elszakadt zsineget. Szemük a magasságot méricskélte, s mindenféle észrevételt cseréltek. A bástya tetején rémült kapuőrök jöttek-mentek.

Egy őrmester vezette katonai őrs igyekezett távol tartani a polgárokat attól a helytől, hol a herceg lóra szállt.

D'Artagnan egyenest az őrmesterhez rúgtatott.

- Hadnagy uram - szólalt meg az -, itt nem szabad megállni.

- Ez a rendelkezés rám nem vonatkozik - mondta D'Artagnan. - Üldözőbe vették-e a szökevényeket?

- Igenis, hadnagy úr; sajnos, jó lovaik vannak.

- És hányan vannak?

- Négyen egészségesek, az ötödiküket sebesülten vitték magukkal!

- Négyen! - mondta D'Artagnan, s Porthosra nézett. - Hallod-e, báró? Csak négyen vannak.

Porthos arcát boldog mosoly sugározta be.

- És mennyi az előnyük?

- Két és egynegyed óra, hadnagy úr.

- Két és egynegyed óra, az semmi, lovaink pompásak, nemde, Porthos?

Porthos felsóhajtott; arra gondolt, mi vár szegény lovaira.

- Nagyon jó - mondta D'Artagnan. - Most pedig: melyik irányba mentek?

- Erre vonatkozóan, hadnagy úr, tilos felelnem.

D'Artagnan elővett egy papírdarabot a zsebéből.

- Királyi parancs - mondta.

- Akkor beszéljen a kormányzóval.

- És hol a kormányzó?

- Falun.

D’Artagnannak mérgében arcába szökött a vér, homloka összeráncosodott, halántéka izzott.

- Jaj neked, nyomorult! - mondta az őrmesternek. - Úgy látom, csúfolkodsz velem! No, megállj!

Kihajtotta a papirost, egyik kezével az őrmester elé tartotta, a másikkal kirántott egy pisztolyt a nyeregkápából és felhúzta.

- Királyi parancs, ha mondom! Olvasd el és válaszolj, mert kiloccsantom az agyvelődet! Melyik úton mentek?

Az őrmester látta, hogy D’Artagnan komolyan beszél.

- A vendôme-i úton - felelte.

- S melyik kapun mentek ki?

- A Saint-Maur kapun.

- Ha becsapsz, nyomorult, holnap felakasztanak!

- Maga viszont, ha utoléri őket, nem jön vissza, hogy felakasztasson - dörmögte az őrmester.

D’Artagnan vállat vont, intett a kíséretének és nekivágott.

- Erre, erre, uraim - kiáltotta, s a vincennes-i park megjelölt kapujának tartott.

Az ám, de most, hogy a herceg megszökött, a kapuőr időszerűnek találta kettős lakattal bezárni a kaput. Úgy kellett kényszeríteni, hogy kinyissa, ahogyan az őrmestert, s ez is tíz percbe került.

Az utolsó akadályt is legyőzve, a kis csapat az előbbi sebességgel vágtatott tovább.

De nem mindegyik ló bírja egyformán a vágtát; egyik-másik képtelen volt ez eszeveszett nyargalásban tovább kitartani; egyórás nyargalás után három megállt, egy kidőlt.

D’Artagnan, vissza se fordulván, még csak észre se vette. Porthos adta értésére, tökéletes nyugalommal.

- Csak mi ketten megérkezzünk - mondta D’Artagnan -, más nem is kell, hisz ők négyen vannak!

- Így van - mondta Porthos.

És lova hasába vágta sarkantyúját.

Kereken két óra alatt a lovak tizenkét mérföldet tettek meg pihenés nélkül; lábuk reszketni kezdett, a testükön kiverődött tajték befente a lovasok ujjasát, s izzadságuk átütött a nadrágjukon.

- Pihenjünk egy cseppet, juttassuk némi lélegzethez a szerencsétlen párákat - mondta Porthos.

- Inkább hajszoljuk agyon őket - mondta D’Artagnan -, és célba érünk! Friss nyomokat látok, egy negyedórája sincs, hogy erre mentek!

Valóban, az út hátát lópaták szaggatták fel. A lemenő nap fényében jól látszottak a nyomok.

Tovább vágtattak; de két mérföld után Mousqueton lova kidőlt.

- Tessék - mondta Porthos -, Főbusz is tönkrement!

- A bíboros ezer aranyat fizet érte!

- Ó - mondta Porthos -, még sokallom is!

- Tehát csak tovább, galoppban!

- Igen, ha bírunk.

Valóban, D'Artagnan lova felmondta a szolgálatot, elfogyott a szuflája. Az utolsó sarkantyú-nyomásra nemhogy továbbment volna, de összerogyott.

- Hogy az ördög - mondta Porthos -, már Vulkán is lerokkant.

- Hű, a keservit - kiáltott fel D'Artagnan, s két kézzel markolt üstökébe -, meg kell hát állanunk! Adja ide a lovát, Porthos. Az ám, de mi az ördögöt csinál?

- Hát, a mindenségit, leesem - mondta Porthos -, vagy jobban mondva, a lovam rogyik össze.

D'Artagnan, miközben Porthos valahogy kiakasztotta a kengyelből a lábát, fel akarta rángatni a lovat, de észrevette, hogy dől a vér az orrlikán.

- Mind a három! - mondta. - Most már mindennek befellegzett!

Ebben a pillanatban nyerítés hallatszott.

- Pszt! - mondta D'Artagnan. - Mi az?

- Nyerítést hallok!

- Valamelyik társunk lova; közelednek.

- Nem - mondta D'Artagnan -, elölről hallatszik.

- Akkor hát valami más.

És ő is figyelni kezdett, fülét a D'Artagnan mutatta irányba tartva.

- Uram - mondta Mousqueton, aki lerogyott lovát az országúton hagyva, gyalog jött a gazdája után -, uram, Főbusz nem bírta tovább, és...

- Csend legyen! - szólt rá Porthos.

Csakugyan, e pillanatban másodszor is nyerítést hozott feléjük az esti szellő.

- Nem csoda, uram - mondta Mousqueton -, hisz ötszáz lépésnyire tőlünk egy vadászkunyhó!

- Mousqueton, a pisztolyaidat! - mondta D'Artagnan.

- Már a kezemben vannak, uram.

- Porthos, elő a pisztolyait a nyeregtáskából!

- Már nálam vannak!

- Jó - mondta D'Artagnan, s ő is kivette két pisztolyát. - Ugye érti, Porthos?

- Nem nagyon.

- A király szolgálatában utazunk.

- No és?

- A király szolgálatában elrekviráljuk ezeket a lovakat!

- Úgy van! - mondta Porthos.

- Tehát egy szót se többet, dologra!

Oly némán lopakodtak hárman az éjszakában, mint a kísértetek. Az útkanyarból világosságot láttak a fák között.

- Ahol ni, a ház - mondta D'Artagnan halkan. - Hagyjanak cselekedni, Porthos, s azt tegyék, amit én.

Fától fáig surrantak, s húsz lépésre közelítették meg a házat észrevétlen. Ebből a távolságból egy színben függő lámpás világánál négy csinos lovat vettek észre. Egy lovász ápolta őket. Nyergek, kantárok mellettük voltak.

D'Artagnan gyorsan előreugrott, két társának intvén, hogy maradjanak egy-két lépéssel a háta mögött.

- Megveszem a lovakat - mondta a lovásznak.

A legény rémülten fordult hátra, s meg se mukkant.

- Nem hallottad, fickó? - förmedt rá D'Artagnan.

- De hallottam - mondta a lovász.

- Akkor miért nem válaszolsz?

- Mert ezek a lovak nem eladók!

- Akkor elveszem őket - mondta D'Artagnan.

S rátette a kezét a hozzá legközelebbire. Két társa is ott termett, s azok is ugyanígy tettek.

- De uraim! - kiabált a lovász - hatmérföldes útról jöttek meg, s alig egy félórája nyergeltem le őket!

- Félóra pihenés elég - mondta D'Artagnan -, annál jobban benne lesznek a lendületben!

A lovász segítségért kiáltott. Valami ispánféle éppen akkor jött ki a házból, mikor D'Artagnan és társai feltették a nyerget a lovak hátára.

Az ispán nagy lármát akart csapni.

- Kedves barátom - mondta D'Artagnan -, ha egyet mukkan, szétloccsantom az agyvelejét!

S orra elé tartotta pisztolya csövét, melyet mindjárt vissza is dugott a hónalja alá, hogy folytassa a nyergelést.

- De uram - mondta az ispán -, tudja, hogy ezek a Montbazon hercegúr lovai?

- Annál jobb - mondta D'Artagnan -, akkor bizonyára jóvérű állatok!

- Uram - mondta az ispán, s lépésről lépésre farolt a ház ajtaja felé -, figyelmeztetem, hogy hívom embereimet!

- Én meg az enyéimet! - mondta D'Artagnan. - Testőrhadnagy vagyok, tíz gárdista vágtat nyomomban, nem hallja a lódobogást? Mindjárt itt vannak!

Semmi sem hallatszott, de az ispán félelmében hallotta.

- Kész van, Porthos? - kérdezte D'Artagnan.

- Befejeztem.

- S maga, Mouston?

- Én is.

- Akkor nyeregbe, s indulás!

Mindhárman nyeregbe ugrottak.

- Segítség! - ordította az ispán. - Inasok, puskások, ide!

- Előre! - mondta D'Artagnan. - Itt lövöldözés lesz.

S elvágtattak, mint a szél.

- Segítség! - üvöltött az ispán, s közben a lovász rohant a közeli épület felé.

- Vigyázzon, mert megöli a lovait! - kiáltotta D'Artagnan, s nagyot kacagott.

- Tűz! - válaszolt az ispán.

Villámszerű lobbanás világította meg az utat; aztán, szinte a dörrenéssel egyidőben, a három lovas golyók fütyülését hallotta, melyek elvesztek a messzeségben.

- Ezek úgy lőnek, mint a lakájok - mondta Porthos. - Richelieu idejében bezzeg jobban lőttek! Emlékszik a crèvecoeuri útra, Mousqueton?

- Jaj, uram, még mindig attól fáj a jobb fenekem!

- Biztos benne, D'Artagnan, hogy jó nyomon vagyunk? - kérdezte Porthos.

- Az áldóját, hát nem hallotta?

- Mit?

- Hogy ezek a Montbazon úr lovai?

- Hát aztán?

- Hát aztán Montbazon úr a Montbazonné férjeura!

- S aztán?

- S aztán Montbazonné a Beaufort herceg szeretője!

- Vagy úgy! Most már értem! - mondta Porthos. - Pihent lovakról gondoskodott!

- Úgy van.

- S mi most azokon a lovakon üldözzük a herceget, amelyekről társaival leszállt.

- Kedves Porthos, maga csakugyan rendkívül értelmes - mondta D'Artagnan azzal a félig komoly, félig mókás mosolyával.

- Hát én már csak ilyen vagyok - mondta Porthos.

Így vágtattak egy óra hosszat, a lovak fehérek lettek a tajtéktól, véknyukról vér szivárgott.

- Nini, mit látok amott? - mondta D'Artagnan.

- Boldog ember, ha lát ott valamit ilyen éjszakában - mondta Porthos.

- Szikrák!

- Én is - mondta Mousqueton -, én is láttam!

- Ejha, hát utolértük volna őket?

- Itt egy döglött ló! - mondta D'Artagnan, s lovát a hirtelen kitérés után újra egyenesbe fogta -, úgy látszik, nekik is fogytán a szuflájuk.

- Mintha lovascsapat dobogását hallanám - mondta Porthos, lova sörényére hajolva.

- Lehetetlenség.

- Sokan vannak.

- Akkor másvalakik.

- Még egy ló! - mondta Porthos.

- Döglött?

- Nem, döglődő.

- Nyergestül vagy nyereg nélkül?

- Nyergestül.

- Akkor ők azok!

- Bátorság! Elkapjuk őket!

- De sokan vannak - mondta Mousqueton -, nem mi kapjuk el őket, hanem ők minket!

- Marhaság! - mondta D'Artagnan. - Azt hiszik, mi vagyunk az erősebbek, mert hisz üldözzük őket; tehát megijednek és szétszóródnak.

- Ez biztos - mondta Porthos.

- Hopp! Látta? Megint! - kérdezte D'Artagnan.

- Igen, szikrák! Most már én is láttam - mondta Porthos.

- Előre, előre! - kiáltott érces hangján D'Artagnan - és öt perc múlva lesz itt nemulass!

S újra nekirugaszkodtak. A fájdalomtól, hajszától dühös lovak valósággal repültek a sötét úton, melynek közepén nemsokára egy, a láthatár többi részénél feketébb és sűrűbb tömeg körvonala rajzolódott ki.

28
Találkozás

Még vagy tíz percig vágtattak így.

Hirtelen két fekete pont vált ki a tömegből, közeledtek, nőttek, s amint nőttek, hovatovább két lovas alakját öltötték.

- Ejha - mondta D'Artagnan -, ezek nekünk jönnek!

- Annál rosszabb nekik - mondta Porthos.

- Állj, ki vagy? - kiáltott egy érces hang.

A három száguldó lovas se nem állt meg, se nem felelt; csak a kirántott három kard suhogása hallatszott s a felhúzott pisztolykakasok kattanása a közeledő fekete árnyak felől.

- Kantárt a szájba! - mondta D'Artagnan.

Porthos megértette, s akárcsak D'Artagnan, ő is a foga közé kapta a gyeplőt, bal kezével kihúzta a pisztolyt a nyeregtáskából.

- Állj, ki vagy! - kiáltották másodszor is, - Egy lépést se tovább, különben meghaltok!

- Ne te ne! - felelte Porthos, majdnem fuldokolva a porban, s a kantárt úgy harapdálva, mint zabláját a ló -, ne te ne! Láttunk mi már cifrább dolgokat is!

Ezt hallván, a két árnyék keresztbe állt az úton, s a csillagok világánál látható volt lövésre tartott pisztolyuknak csillogása.

- Hátra! - kiáltott D'Artagnan - vagy ti haltok meg!

E fenyegetésre két pisztolylövés volt a válasz; de a két támadó oly gyorsan jött, hogy máris rávetették magukat ellenfeleikre. Harmadik lövés dördült, D'Artagnan lőtt, testközelből, s ellenfele lezuhant. Porthos közben oly erővel ugratott neki az ő ellenfelének, hogy ha kardja nem is találta el, de sikerült a lováról vagy tíz lépésre heppentenie.

- Intézd el, Mousqueton! - mondta Porthos.

És barátja után rúgtatott, ki már folytatta a hajszát.

- Nos? - kérdezte.

- Szétzúztam a fejét - mondta D'Artagnan. - Hát maga?

- Én csak felökleltem; de vigyázzon csak...

Dörrenést hallottak: Mousqueton most hajtotta végre gazdája utasítását.

- Rajta! Rajta! - rikoltotta D'Artagnan. - Jól alakul, s az első játszmát mi nyertük meg!

- Az ám! - mondta Porthos. - Ahol ni, az új játékosok!

Csakugyan, két újabb lovas vált ki a főcsapatból, s gyorsan közeledtek, hogy ismét útjukat állják.

Ez alkalommal D'Artagnan meg sem várta, hogy valamit mondjanak.

- Helyet! - kiáltotta elsőnek. - Helyet!

- Mit akarnak? - kérdezte egy hang.

- A herceget! - kiáltotta egyszerre Porthos és D’Artagnan.

Nagy hahota harsant, de nyögésben végződött; D’Artagnan a hahotázóba többször beledöfte kardját.

Ugyanakkor két lövés egyetlen dördülésbe olvadt: Porthos és ellenfele egyszerre lőtt.

D’Artagnan megfordult, s Porthost maga mögött látta.

- Bravó, Porthos - mondta -, úgy látom, elintézte.

- Azt hiszem, csak a lovát találtam - mondta Porthos.

- Mit akar, kedvesem, nem minden lövés telitalálat, s nem kell panaszkodni, ha csak a céltáblába megy. De, a keservit, mi van a lovammal?

- Úgy látom, rogyadozik - mondta Porthos, s megállította lovát.

Bizony, D’Artagnan lova térdre rogyott, majd hörgött egyet s elterült.

D’Artagnan első ellenfelének golyója a szügyébe hatolt.

D’Artagnan akkorát káromkodott, hogy majd leszakadt az ég.

- Akar egy lovat, uram? - kérdezte Mousqueton.

- Az áldóját, hogy akarok-e? - kérdezte vissza D’Artagnan.

- Tessék - mondta Mousqueton.

- Hogy az ördögben van két vezeték lovad? - kérdezte D’Artagnan, s felkapott az egyikre.

- Gazdáik meghaltak: gondoltam, jól jönnek még nekünk, s elhoztam őket.

Eközben Porthos újratöltötte pisztolyát.

- Vigyázz! - mondta D’Artagnan. - Ahol ni, megint kettő!

- No még ilyet! - mondta Porthos. - Ezekből hát holnapig is telik?

Újabb két lovas jött szélsebesen, csakugyan.

- Nini, uram - szólalt meg Mousqueton -, akit felöklelt, tápászkodik!

- Mért nem bántál vele is el, mint az elsővel?

- Képtelen voltam, uram, fogtam a lovakat.

Pisztoly dördült, Mousqueton feljajdult.

- Jaj, uram! A másikon ért, épp a másikon! Ez a lövés párja amaz amiens-inek.

Porthos mint egy oroszlán rontott a lovatlan lovasra, aki éppen a kardját húzogatta kifele; de mielőtt kihúzta volna, Porthos a kardja markolatával akkorát sújtott a fejére, hogy úgy zuhant el, mint mészárostaglótól az ökör.

Mousqueton, folyton nyöszörögve, lecsusszant a lováról: új sebe nem engedte meg, hogy tovább is nyeregben maradjon.

A lovasokat bevárva, D’Artagnannak volt ideje újra tölteni, sőt új lovának nyergén egy karabélyt is talált.

- Itt vagyok! Várjunk-e még vagy támadjunk? - kérdezte Porthos.

- Támadjunk - mondta D’Artagnan.

- Támadjunk - mondta Porthos.

Sarkantyújukat jó mélyen belevágták a ló oldalába.

A két lovas már alig lehetett húszlépésnyire.

- A király nevében! - kiáltott oda D'Artagnan. - Engedjetek tovább!

- A királynak itt semmi keresnivalója! - kiáltott vissza egy ércesen csengő hang, mely mintha valami felhőből érkezett volna, mert a lovast porfelleg örvénylette körül.

- Jól van, mindjárt meglátjuk, nem mehet-e át bárhol a király! - felelte D'Artagnan.

- Lássad! - hallatszott az előbbi hang.

Két lövés is dördült, majdnem egyszerre, egyik D'Artagnan, másik a Porthos ellenfelének pisztolyából. D'Artagnan golyója leröpítette ellenfele kalapját; Porthos ellenfeléé a ló nyakát fúrta át, hogy az egyetlen hördüléssel esett össze.

- Utoljára kérdem, hova igyekeztek? - kérdezte az előbbi hang.

- A pokolba! - felelte D'Artagnan.

- Jó! Odajuttok, legyetek nyugodtak!

D'Artagnan egy puskacsövet látott maga felé meredni; a nyeregkapában kotorászni nem volt már idő; eszébe jutott a jó tanács, melyet valaha Athostól kapott: lovát felágaskodtatta.

A golyó az állat hasát találta. D'Artagnan érezte, hogy rogy le alatta, s csodálatos ügyességgel oldalt vetette magát.

- Hallatlan! - hallszott az előbbi érces és gunyoros hangon. - Bizony lómészárlás ez, s nem párviadal, amit itt folytatunk! Kardra, uram, kardra!

És leugrott a lováról.

- Jól van, kardra hát - mondta D'Artagnan -, az az én formám!

D'Artagnan két ugrással ellenfelénél termett, s kardját máris az ő pengéjén érezte. Szokásos ügyességével a kardot kedvelt terc védőállásba vitte.

Ezalatt Porthos utolsókat nyögő lova mögé térdelve mindkét kezében egy-egy pisztolyt tartott.

D'Artagnan és ellenfele közt már kialakult a küzdelem. D'Artagnan nagy erővel támadott, szokása szerint; most azonban olyan játékra s oly csuklóra akadt, hogy gondolkodóba ejtette. Már kétszer kvárt-védésbe kényszerülve, egy lépést hátrált, ellenfele nem mozdult; D'Artagnan előretoppant, s kardját újra tercbe igazította.

Két-három suhintás, innen is, onnan is, eredménytelen maradt, a pengékről fürtökben peregtek a szikrák.

D'Artagnan végül elérkezettnek látta a pillanatot, hogy kedvelt cselét alkalmazza; nagyon ügyesen készítette elő, villámgyorsan hajtotta végre, s oly erővel vágott, hogy azt hitte, védhetetlen.

De kivédtek.

- Az ántiját! - kiáltotta el magát gascogne-i kiejtéssel.

E felkiáltásra ellenfele hátraszökkent, s fedetlen fővel előrehajolva igyekezett behatóbban szemügyre venni ellenfele arcát.

D'Artagnan viszont, cseltől félve, védőállásba helyezkedett.

- Vigyázat - mondta Porthos az ellenfelének -, még két töltött pisztolyom van!

- Egy okkal több, hogy maga lőjön először - felelte amaz.

Porthos lőtt: a lobbanás megvilágította a küzdőteret.

E lobbanás alatt a két másik ellenfél egyszerre kiáltott fel:

- Athos! - mondta D'Artagnan.

- D'Artagnan! - mondta Athos.

Athos felemelte, D'Artagnan leeresztette kardját.

- Aramis - kiáltotta Athos -, ne lőjön!

- Jaj, hát maga az, Aramis? - kérdezte Porthos.

S eldobta pisztolyát.

Aramis a magáét visszadugta a nyeregtáskába, s kardját is tokjába süllyeszté.

- Fiam! - szólt Athos, s kezét nyújtotta D'Artagnannak.

Így szólította annak idején is, gyöngédebb pillanataiban.

- Athos - mondta D'Artagnan, s a kezét tördelte -, hát maga védelmezi őt? S én megfogadtam, hogy élve-halva kézre kerítem! Jaj, oda a becsületem!

- Öljön meg - mondta Athos, s odatartotta mellét -, ha becsülete halálomat kívánja!

- Jaj, micsoda átok! - kiáltotta D'Artagnan. - Egyetlen ember van a világon, aki feltartóztathat, s épp ezt az embert küldi utamba a végzet! A bíborosnak most mit mondjak?

- Mondja neki, uram - felelte egy hang, s betölté az egész küzdőteret -, hogy azt a két embert küldte ellenem, kik egymaguk képesek négy embert letiporni, La Fère gróffal és D'Herblay lovaggal méltó ellenfélként megküzdeni, s csak ötven embernek hajlandók megadni magukat!

- A herceg - mondta feléje lépve Athos és Aramis, avégett, hogy felfedjék a szóló kilétét, miközben D'Artagnan és Porthos hátrált egy-egy lépést.

- Ötven lovas - rebegték mindketten.

- Nézzenek körül, uraim, ha kételkednek.

D'Artagnan és Porthos körülnézett; csakugyan, egy lovascsapat kellős közepén találták magukat.

- Akkora lármát csaptak, hogy azt hittem, vagy húszan vannak - mondta a herceg -, de mire kísérőimmel, a folytonos meneküléstől fáradtan, s magam is egy kis vagdalkozást kívánva, visszajöttem, csak kettejüket találtam.

- Igen, fenség - mondta Athos -, kettőjük hússzal felér!

- Nos hát, uraim - mondta a herceg -, a kardjukat!

- A kardunkat?! - csattant fel D'Artagnan, s hirtelen magához térve, fejét felvetette. - A kardunkat? Soha!

- Soha! - mondta Porthos.

- Egy pillanatra, fenség - mondta Athos -, két szót csupán.

Odament a herceghez, s egész halkan sugdosott valamit a fülébe.

- Ahogyan akarja, gróf - mondta a herceg. - Túlságosan lekötelezett, semhogy már első kérését megtagadjam. Húzódjanak hátra, uraim - mondta kíséretének. - D'Artagnan úr és Du Vallon úr szabad.

A parancsot azonnal teljesítették, s D'Artagnan meg Porthos már egy nagyobb kör középpontjának érezhette magát.

- Most pedig, D'Herblay - mondta Athos -, szálljon le a lóról, s jöjjön ide.

Aramis leszállt, s elindult Porthos felé, miközben Athos D'Artagnanhoz közeledett. Így együtt voltak mind a négyen.

- Barátaim - szólalt meg Athos -, sajnálják-e még, hogy nem ontották vérünket?

- Nem - mondta D'Artagnan -, csak azt sajnálom, hogy szembekerültünk egymással, mi, kik mindig oly egyek voltunk; s azt sajnálom, hogy két ellenkező táborban kell találkoznunk. Jaj, most már semmi sem sikerülhet nekünk!

- Jaj, édes Istenkém - mondta Porthos -, bizony ennek most vége.

- Nos hát álljanak mellénk! - mondta Aramis.

- Ejnye, D'Herblay - mondta Athos -, ilyen embereknek ne tegyünk efféle ajánlatokat. Ha a Mazarin pártjához csatlakoztak, lelkiismeretük szólította őket oda, ahogy minket a herceg oldalára a mi lelkiismeretünk.

- Addig is - mondta Porthos - ellenségek vagyunk; az áldóját, ki hitte volna valaha!

D'Artagnan nem mondott semmit, csak sóhajtott egyet.

Athos nézte őket, s kezüket kezébe fogta.

- Uraim - mondta -, az eset súlyos, s szívem úgy fáj, mintha kardjuk át- meg átszurkálta volna. Igen, elváltunk egymástól, ez a nagy és szomorú igazság, de ha hadat egymásnak nem is üzenünk még, talán kínálhatnánk egymásnak feltételeket, elkerülhetetlen volna valami magasztos tanácskozás.

- Részemről követelem! - mondta Aramis.

- Elfogadom - mondta büszkén D'Artagnan.

Porthos bólintott beleegyezése jeléül.

- Jelöljünk hát ki mindnyájunknak megfelelő találkozóhelyet - mondta Athos -, és állapítsuk meg végérvényesen kölcsönös álláspontunkat s az egymással szemben követendő magatartást.

- Jó - mondta a többi három.

- Tehát osztják a véleményemet?

- Tökéletesen.

- Nos hát hol legyen?

- A Royale tér megfelel? - kérdezte D'Artagnan.

- Párizsban?

- Ott!

Athos Aramisra nézett, Aramis bólintott.

- Legyen hát a Royale téren! - mondta Athos.

- És mikor?

- Holnap este, ha akarják.

- Addig visszaérnek?

- Vissza.

- Hánykor?

- Este tízkor megfelel-e?

- Tökéletesen.

- Ott majd elválik - mondta Athos -, hogy háború vagy béke lesz, de becsületünk, barátaim, mindenképp szeplőtlen marad!

- Sajnos - dörmögte D'Artagnan - a mi katonabecsületünknek vége!

- D'Artagnan - mondta Athos komoran -, esküszöm, nagyon bánt, hogy ilyesmire gondol, mikor én csak arra gondolok, hogy kardjaink az előbb egymástól szikráztak. Bizony, úgy van, ahogy mondta - folytatta, s szomorúan csóválta a fejét -, bizony, átok van rajtunk! Jöjjön, Aramis.

- Mi pedig, Porthos - mondta D'Artagnan -, kullogjunk vissza szégyenünkkel a bíboros elé.

- S főként azt mondják meg neki, nem vagyok oly öreg, hogy ne lehessek a tettek embere!

D'Artagnan Rochefort hangjára ismert.

- Legyen nyugodt, megmondjuk. Isten velük, uraim, rövidesen viszontlátjuk egymást, remélem, Párizs alatt, sőt talán magában Párizsban, s akkor majd revánsot vehetnek.

E szavakra a herceg búcsút intett, lovát sarkantyúba kapta és elvágtatott kíséretestül, melynek lármája és látványa hamarosan eloszlott az éjben és a térben.

D'Artagnan és Porthos egyedül maradt az úton egy lovassal, ki még két lovat tartott kantárszáron.

Azt hitték, Mousqueton, s odamentek.

- Mit látok? - kiáltott fel D'Artagnan. - Te vagy az, Grimaud?

- Grimaud! - csodálkozott Porthos.

- S a lovak kitől? - kérdezte D'Artagnan.

- Ki adta nekünk? - kérdezte Porthos.

- La Fère gróf.

- Athos, Athos - mormogta D'Artagnan -, maga mindenre gondol, igazi nemesember!

- Hála Istennek! - mondta Porthos. - Már féltem, hogy kénytelenek leszünk gyalogszerrel nekivágni.

És nyeregbe szállt. D'Artagnan már nyeregben volt.

- És most hova mégy, Grimaud? - kérdezte D'Artagnan. - Gazdádat elhagyod?

- Igen - felelte Grimaud -, megyek Bragelonne vicomte után a flandriai hadseregbe.

Elindultak csendesen a Párizs felé vivő országúton, de hirtelen jajgatást hallottak, mely mintha az árokból jött volna.

- Hát ez micsoda? - kérdezte D'Artagnan.

- Ez a micsoda - felelte Porthos -, ez Mousqueton.

- Én bizony, uraim, én vagyok! - mondta a keserves hang, s közben valami fantomszerűség emelkedett ki a sáncból.

Porthos odarohant ispánjához, kihez valóban ragaszkodott.

- Tán nem sebesültél meg komolyan, kedves Moustonom?!

- Mouston! - visszhangzott Grimaud, és nagy szemet meresztett.

- Nem, uram, nem hiszem; csak nagyon kellemetlen módon.

- Akkor hát lóra sem tudsz ülni?

- Jaj, uram, hogy is ajánlhat ilyesmit!

- Gyalogolni tudsz-e?

- Megpróbálok, a legelső házig.

- Mit kezdjünk? - kérdezte D'Artagnan. - Márpedig Párizsba kell jussunk mindenáron.

- Én vállalom Mousquetont - mondta Grimaud.

- Köszönöm, kedves Grimaud! - mondta Porthos.

Grimaud leszállt a lováról, s karját nyújtotta régi barátjának, ki könnyes szemmel fogadta, bár Grimaud nem tudta megállapítani, hogy e könnyeket a viszontlátás öröme vagy fájdalmas sebe váltotta-e ki.

D'Artagnan és Porthos pediglen némán folytatták útjukat Párizs felé.

Három óra múlva porlepett futárféle érte őket utol; a herceg küldte; levelet vitt a bíborosnak, melyben a herceg, ígérete szerint, tanúsította Porthos és D'Artagnan hősiességét.

Mazarinnak nagyon rossz éjszakát szerzett ez a levél; a herceg maga jelentette benne, hogy szabad, s hogy halálos harcot indít ellene.

A bíboros kétszer-háromszor is elolvasta, majd összehajtva és zsebre téve, ezt mondta magában:

- Ha D'Artagnan őt el is szalasztotta, az vigasztal, hogy üldözése közben legalább Brousselt megtiporta. Annyi szent, hogy a gascogne-i értékes ember, s még ügyetlenségével is hasznot hajt nekem.

A bíboros arra az emberre célzott, akit D'Artagnan a Saint-Jean temető sarkánál gázolt el Párizsban, s aki nem volt más, mint Broussel tanácsos.

29
Négy régi jó barát találkozásra készül

- Nos - kérdezte Porthos, a Gödölye udvarán üldögélve, D'Artagnantól, ki megnyúlt és morcos képpel tért vissza a bíborosi palotából -, nos, rosszul fogadták, derék barátom?

- Rosszul, a szentjét! Valóban ocsmány egy állat ez az ember! Mit eszik ott maga, Porthos?

- Hát, amint látja, kétszersültet mártogatok egy pohár spanyol borba. Kövesse a példám!

- Igaza van. Gimblou, egy poharat!

E zengzetes néven szólított inas odavitte a kért poharat, s D'Artagnan leült a barátja mellé.

- Hogy zajlott le?

- Hát gondolhatja, csak egyféleképpen mondhattam el a dolgot. Beléptem, ő keresztülnézett rajtam; vállat vontam, s azt mondtam neki:

„- Nos, kegyelmes uram, nem mi voltunk az erősebbek."

„- Igen, mindent tudok; de mondja el a részleteket."

- Ugye, megérti, Porthos, hogy nem mondhattam el a részleteket anélkül, hogy barátainkat meg ne nevezzem, márpedig megnevezni annyi, mint elveszejteni őket.

- Úgy bizony!

„- Kegyelmes uram - mondtam -, ők ötvenen voltak, mi ketten."

„- Igen, de ez még nem akadályozta, hogy golyókat ne váltsanak, amint hallom."

„- Való igaz, hogy mindkét félről esett egynéhány pisztolylövés, testközelből."

„- S a kardok láttak-e napvilágot?" - kérdezte tovább.

„- Inkább holdvilágot, kegyelmes uram" - válaszoltam.

„- Márpedig - folytatta a bíboros - én magát gascogne-inak hittem."

„- Csak akkor vagyok gascogne-i, amikor sikerem van, kegyelmes uram."

A válasz tetszett, mert elnevette magát.

„- Ebből megtanultam - mondta -, hogy gárdistáimnak jobb lovakat adassak; mert ha ezek magukkal maradhattak volna, s közülük ki-ki annyit tett volna, mint maga s a barátja, szavukat megtarthatják, s élve vagy halva idehozzák nekem őt."

- Na - mondta Porthos -, nem is olyan rossz ez, úgy érzem.

- Igen, de ahogyan mondta, kedvesem! Hihetetlen - folytatta D'Artagnan -, hogy felszívja a kétszersült a bort! Valóságos szivacs! Gimblou, még egy palackkal!

A palackot azzal a gyorsasággal vitték oda, mely D'Artagnan tekintélyének mértékét bizonyította e fogadóban. Így folytatta:

- Már indultam is, de visszahívott.

„- Három lovuk volt: ezeket, ugye, megölték vagy kidőltek?" - kérdezte.

„- Igenis, kegyelmes uram."

„- Mennyit értek?”

- Ejha, ez elég jó jel, ha nem tévedek - vetette közbe Porthos.

„- Ezer aranyat” - feleltem.

- Ezer aranyat? - mondta Porthos. - Ejnye, ez sok, s ha ért a lovakhoz, bizonyára alkudozni kezd.

- Szeretett volna, bizony, a csirkefogó, mert rettentően összerezdült, s csak nézett rám. Én is őrá; akkor megértette, belenyúlt egy fiókba, s a lyoni bankra szóló utalványokat húzott elő.

- Ezer aranyra?

- Pontosan annyira, a lator! Eggyel se többre.

- És elhozta?

- Ihol!

- Esküszöm, az eljárást egészen méltányosnak találom - mondta Porthos.

- Méltányosnak? Olyan emberekkel szemben, kik nemcsak a bőrüket kockáztatták, hanem még nagy szolgálatot is tettek neki?

- Miféle nagy szolgálatot? - kérdezte Porthos.

- Hát azt, gondolom, hogy eltapostam egy parlamenti tanácsurat.

- Hogyhogy? Azt a kicsi fekete embert, akit a Saint-Jean temető sarkánál lökött fel?

- Pontosan, barátom. Nos hát, ez az ember kellemetlen volt neki. Fájdalom, nem gázoltam halálra. Úgy hallom, gyógyulóban van, s még fog neki kellemetlenkedni.

- Nahát! S én még félrerántottam a lovamat, mely éppen hegyibe ment volna! No majd legközelebb!

- A tanácsosért is megfizethetett volna a csirkefogó!

- De hát, ha nem gázolta éppen halálra...

- Hej, Richelieu úr azt mondta volna: „Ötszáz tallér a tanácsosért!” De erről ne beszéljünk többet. Mennyibe került a két lova?

- Hej, kedves barátom, ha a szegény Mousqueton itt volna, megmondaná magának az utolsó frankig és petákig pontosan!

- Nem fontos! Elég, ha megmondja, tíz tallérig ide vagy oda.

- Hát Vulkán és Bayard egyenként körülbelül kétszáz aranyba került, s ha Főbuszt százötvenre becsüljük, azt hiszem, megközelítjük az összeget.

- Akkor marad még négyszázötven aranyunk - mondta D’Artagnan meglehetős elégedetten.

- Igen, de ott van a lószerszám!

- Ez bizony igaz. Mennyit érhetett?

- Hát, ha a háromért száz aranyat számítunk...

- Legyen hát száz arany - mondta D’Artagnan. - Háromszázötven még akkor is marad!

Porthos beleegyezően bólintott.

- Adjunk ötvenet a fogadósnénak költségeink fejében - mondta D'Artagnan -, s osztozzunk a többi háromszázon!

- Osztozzunk! - mondta Porthos.

- Sovány pecsenye - dörmögte D'Artagnan, a váltóit szorongatva.

- Haj - sóhajtotta Porthos -, mindig ugyanaz! De mondja csak...

- Mit?

- Engem sehogyan sem emlegetett?

- Ej, dehogynem! - csapott a homlokára D'Artagnan, mert attól tartott, hogy ha megmondja, miszerint a bíboros egyetlen szóval sem említette, nagyon elkedvetleníti barátját. - Dehogynem! Azt mondta...

- Mit mondott? - türelmetlenkedett Porthos.

- Várjon csak, hadd idézzem saját szavait! Azt mondta: „Ami pedig a barátját illeti, közölje vele, hogy nyugodtan alhatik."

- Jó - mondta Porthos -, ez napnál világosabban azt jelenti, hogy még mindig szándékában van engem báróvá tenni.

E pillanatban kilencet ütött a szomszéd templomtorony órája. D'Artagnan összerezzent.

- Abbizony! - mondta Porthos. - Elütötte a kilencet, s amint tudja, tízkor van találkozónk a Royale téren.

- Jaj, Porthos, nagyon kérem, hallgasson - mondta D'Artagnan egy türelmetlen mozdulattal -, ne emlékeztessen erre az élményre, emiatt vagyok tegnap óta rosszkedvű. Nem megyek el.

- Ugyan miért? - kérdezte Porthos.

- Mert keserű érzés azzal a két emberrel találkozni, kik vállalkozásunkat megbuktatták.

- Pedig - vette át a szót Porthos - egyikük sem volt fölényben. Nekem volt még egy töltött pisztolyom, maga meg, kezében karddal, szemtől szemben állt a másikkal.

- Igen - mondta D'Artagnan -, de ha e találkozó mögött rejlik valami...

- Ugyan - mondta Porthos -, csak nem gondolja, D'Artagnan!

És igaza volt. D'Artagnan nem is tételezett fel Athosról semmi cselt, csak kifogást keresett, hogy el se menjen a találkozóra.

- El kell mennünk - folytatta Bracieux kevély ura. - Még azt hinnék, félünk. Nos, barátom, ha az országúton szembeszálltunk ötven ellenféllel, két jó baráttal a Royale téren bízvást találkozhatunk!

- Igen, igen - mondta D'Artagnan -, tudom. De ők a herceg oldalára álltak, és bennünket nem is értesítettek róla; Athos meg Aramis aggasztó játékot űztek velem. Tegnap kiderült az igazság. Van értelme ma elmennünk azért, hogy valami egyebet tudjunk meg?

- Hát valóban bizalmatlan? - kérdezte Porthos.

- Aramis iránt igen, amióta abbé lett. El sem tudja képzelni, barátom, mennyire megváltozott! Úgy látja, elálljuk előle a püspökséghez vezető utat, s talán elpusztítani sem szánna!

- Jaj, Aramisszal másként áll a dolog - mondta Porthos -, s ezen nem is csodálkoznám.

- Beaufort is megpróbálhat elfogatni.

- Ugyan! Ha egyszer már elfogott és szabadon eresztett minket?! Egyébként nem árt, ha vigyázunk, felfegyverkezünk s magunkkal visszük Planchet-t a karabélyával.

- Planchet frondőr - mondta D'Artagnan.

- Pokolba a polgárháborúkkal! - fakadt ki Porthos. - Az ember sem barátaira, sem szolgáira nem számíthat többé. Jaj, ha a szegény Mousqueton itt volna! Egy ember, aki sohase hagyna cserben.

- Igen, ameddig gazdag! Ugyan, barátom, nem a polgárháborúk választanak el egymástól, hanem az, hogy már nem vagyunk húszévesek! Az ifjúság áldozatkész lelkesedése eltűnt, s helyébe az érdek suttogása, a törtetés sugallata, az önzés sarkallása ült. Igen, igaza van, menjünk el, Porthos, de állig felfegyverezve. Ha nem mennénk, ránk fognák, hogy félünk.

- Hé, Planchet! - kiáltotta D'Artagnan.

Planchet megjelent.

- Nyergeltesse a lovakat, s hozza a karabélyát!

- De uram, először is ki ellen megyünk?

- Nem megyünk senki ellen - mondta D'Artagnan -; egyszerű elővigyázatosság ez, megtámadásunk esetére.

- Tudja-e, uram, hogy meg akarták ölni a jó Broussel tanácsost, a nép atyját?

- Ó, csakugyan? - csodálkozott D'Artagnan.

- Bizony, de volt is szép elégtétele, mert a nép az ölében vitte haza. Azóta a háza ki nem ürül. Már meglátogatta a koadjutor úr, Longueville hercegúr és Conti herceg. Chevreuse hercegné és Vendôme hercegasszony is bejelentkezett nála, s most, ha akarja...

- Nos, ha akarja?

Planchet elkezdte dalolni:

A Fronde szele újra
súg-búg sokat;
Mazarin úrra
fúj átkokat.
A Fronde szele újra
súg-búg sokat.

- Most már nem csodálom - mondta halkan D'Artagnan Porthosnak -, hogy Mazarinnak sokkal jobban esett volna, ha tanácsosát halálra gázolom.

- Megértheti, uram - folytatta Planchet -, hogy ha valami hasonló merénylet miatt kellene hoznom a karabélyomat, mint amelyet Broussel ellen forraltak...

- Nem, nem, nyugodt lehetsz; de kitől hallottad az esetet?

- Biztos forrásból, uram, Friquet-től.

- Friquet-től? - kérdezte D'Artagnan. - Ismerem ezt a nevet.

- Broussel úr szolgálójának a fia, s olyan fickó, aki lázadás idején nem a kutyákra bízná, hogy széttépjék az ellenfelét.

- Nem az a ministráns gyerek a Notre-Dame-ból?

- De az; Bazin pártfogoltja.

- Ó, most már tudom! - mondta D'Artagnan. - És csaposfiú a Calandre utcai kocsmában?

- Pontosan.

- Mi köze ehhez a kölyökhöz? - kérdezte Porthos.

- Hej - mondta D'Artagnan -, igen jó értesüléseket szerzett nekem, s alkalomadtán még szerezhet is.

- Magának, aki a gazdáját majdnem halálra gázolta?

- Kitől tudhatná meg?

- Ez igaz.

Ezekben a pillanatokban érkezett Athos és Aramis Párizsba, a Saint-Antoine külvároson át. Útközben meg-megpihentek, s most siettek, hogy el ne mulasszák a találkozást. Csak Bazin követte őket. Grimaud, emlékszünk, hátramaradt Mousqueton istápolására, s aztán egyenest Bragelonne vicomte-hoz kellett csatlakoznia, ki a flandriai táborba ment volt.

- Most - mondta Athos - valami fogadóba kell mennünk, hogy városi ruhát öltsünk, pisztolyainkat, kardjainkat letegyük és inasunkat is leszereljük.

- Ellenkezőleg, kedves gróf, ebben nemcsak hogy nem osztom a véleményét, de nagyon szeretném magam mellé állítani.

- Hát azt miért?

- Mert haditalálkozóra megyünk.

- Mit akar ezzel mondani, Aramis?

- Azt, hogy a Royale tér nem egyéb, mint a vendôme-i országút folytatása.

- Hogyan? Hisz a barátaink...

- A legveszedelmesebb ellenfeleink lettek, Athos, higgyen nekem, legyünk bizalmatlanok, kivált maga legyen bizalmatlan.

- Jaj, kedves D'Herblay barátom!

- Ki tudja, hogy D'Artagnan nem ránk hárítja-e kudarcát, s nem tájékoztatta-e a bíborost? Ki tudja, hogy a bíboros nem használja-e ki ezt a találkozást, hogy minket elfogasson?

- Hogyhogy, Aramis? El tudja képzelni, hogy D'Artagnan és Porthos segédkezet nyújtanának egy ilyen aljassághoz?

- Barátok közt, kedves Athos, igaza van, aljasság volna ez; de ellenfelek közt csak hadicsel.

Athos karba fonta a kezét, s szép fejét mellére csüggesztette.

- Nézze, Athos - mondta Aramis -, az emberek már ilyenek, s nem örökké húszévesek. Jól tudja, kegyetlenül megsértettük azt a hiúságot, mely vakul vezeti D'Artagnan cselekedeteit. Legyőzetett. Nem észlelte kétségbeesését ott az országúton? Porthosnak pedig talán a bárósága függött a vállalkozás sikerétől. Nos hát, útjában belém ütközött, s még nem lesz báró ez alkalommal. Ki tudja, nevezetes bárósága nem a mai esti találkozáson múlik-e? Legyünk óvatosak, Athos!

- De ha ők fegyvertelenül jönnének? Micsoda szégyen volna ránk.

- Legyen nyugodt, kedves barátom, kezeskedem, hogy nem úgy jönnek. Egyébként van rá mentségünk, hisz útról érkezünk és lázadók vagyunk!

- Mentségünk, nekünk! Egyáltalán, hogy felmerülhet a mentség szükséges volta D'Artagnannal és Porthosszal szemben! Jaj, Aramis, Aramis - folytatta Athos, s szomorúan csóválta a fejét -, lelkemre mondom, a legboldogtalanabb emberré tesz a világon! Keserűen kiábrándít egy szívet, melyből még nem halt ki végképp a barátság. Higgye el, Aramis, jobban szeretném, ha szívemmel együtt tépnék ki belőlem! Menjen, ahogy akar, Aramis, én azonban fegyvertelenül megyek.

- Azt már nem, mert így nem engedem el. Már nem egy embert, nem Athost, nem La Fère grófot árulja el e gyengeséggel: hanem egy egész pártot, melyhez tartozik, s mely számít magára.

- Legyen hát akarata szerint - felelte Athos szomorúan.

És folytatták útjukat.

Alig érkeztek a Pas-de-la-Mule utcán át a kihalt tér rácskerítéséhez, az árkádok alatt a Sainte-Catherine utca torkolatánál három lovast vettek észre.

D'Artagnan és Porthos ügetett ott, köpenyébe burkolózva, melyet kardjuk hátul felemelt. Mögöttük Planchet léptetett, combjánál a karabéllyal.

Athos és Aramis, felismervén őket, leszállt a lováról.

Azok is leszálltak. D'Artagnannak feltűnt, hogy a három lovat, ahelyett, hogy Bazinra bízták volna, az árkádsor vasgyűrűihez kötötték. Utasították hát Planchet-t, hogy ugyanígy járjon el.

Ekkor elindultak egymással szemben, párosával, mögöttük a két inas, s udvarias üdvözletet váltottak.

- Hol óhajtják, hogy beszélgessünk, uraim? - kérdezte Athos, mert észrevette, hogy többen is megállnak, s bámulják őket, mintha olyasféle híres párbajról volna szó, amilyenek még éltek a párizsiak emlékezetében, s kivált azokéban, kik a Royale téren laktak.

- A park rácsos kapuját már bezárták - mondta Aramis -, de ha az urak szeretik a friss levegőn a fák alatt a zavartalan magányt, elhozom a kulcsát a Rohan-palotából, ott majd zavartalanul leszünk.

D'Artagnan a tér homályába fúrta tekintetét, Porthos pedig a fejét két rács közé dugta, hogy kifürkéssze a sötétséget.

- Ha valamilyen más helyet szeretnének, uraim - mondta Athos nemes és meggyőző hangján -, válasszanak maguk.

- Ez a hely, ha D'Herblay úr a kulcsot meg tudja szerezni, azt hiszem, a lehető legkellemesebb.

Aramis rögtön elindult, figyelmeztetvén Athost, ne maradjon így egyedül D'Artagnan és Porthos keze ügyében; de az, kinek a tanácsot adta, csak megvető mosollyal válaszolt, s egyet lépett régi barátai felé, kik mindketten a helyükön maradtak.

Aramis valóban bekopogott a Rohan-palotába, s nemsokára egy emberrel tért vissza, ki így szólt:

- Megesküszik, uram?

- Tessék - mondta Aramis, s egy aranyat nyomott a markába.

- Ej, hát nem akar megesküdni, uram? - mondta az ember fejcsóválva.

- Ejnye, hát mit esküdözzem semmire - mondta Aramis -, csak annyit állítok, hogy ezek az urak ez idő szerint barátaink.

- Így van - mondta hűvösen Athos, Porthos és D'Artagnan.

D'Artagnan hallotta a párbeszédet és megértette.

- Látja? - fordult Porthoshoz.

- Mit lássak?

- Hogy nem akart megesküdni.

- Mire?

- Ez az ember meg akarta eskedtetni Aramist, hogy nem párbajozni megyünk a Royale térre.

- És Aramis nem akart megesküdni?

- Nem.

- Akkor hát vigyázat!

Athos le nem vette a szemét a két beszélgetőről. Aramis kinyitotta a kaput s félreállt, hogy D'Artagnan és Porthos előremehessen. Belépve D'Artagnan beleakasztotta kardja markolatát a rácsba, s kénytelen volt felhajtani köpenyét. Köpenyét felhajtva felfedte pisztolyai fénylő agyát, melyeken meg-megcsillant a holdsugár.

- Látja - érintette meg Aramis Athos vállát, s a D'Artagnan övében hordott fegyvertárra mutatott.

- Fájdalom! - mondta Athos, mélységes sóhajtás kíséretében.

És harmadiknak lépett be. Aramis ment utoljára, s a rácsos kaput bezárta. A két inas künt maradt; de mintha ezek is gyanakodtak volna, tisztes távolságban álltak egymástól.

30
A Royale tér

Hallgatagon mentek a tér közepéig; de mivel a hold éppen kibukkant a felhők mögül, meggondolták, hogy e nyílt helyen könnyen felfedezhetők, s továbbmentek a hársakig, hol sűrűbb volt a sötétség.

Egy-egy pad volt imitt-amott; a négy sétáló megállt az egyik előtt. Athos intett, s D'Artagnan és Porthos leült. Athos és Aramis állva maradt előttük.

Egy-két pillanatnyi hallgatás után, mely alatt ki-ki érezte a magyarázkodásba kezdés zavarát, Athos megszólalt:

- Uraim - mondta -, régi barátságunk erejét bizonyítja, hogy megjelentünk e találkozón; egyikünk sem hiányzik, egyikünk sem tehet hát szemrehányást magának.

- Engedjen meg, gróf úr - mondta D'Artagnan -, de ahelyett, hogy bókkal illetnők egymást, mit tán kölcsönösen meg sem érdemlünk, inkább magyarázkodjunk férfiasan.

- Jobbat nem is kívánok - felelte Athos. - Én őszinte vagyok, beszéljen hát teljesen őszintén: van valami, amit szemünkre hányhat, nekem és D'Herblay abbénak?

- Van - mondta D'Artagnan. - Mikor volt szerencsém meglátogatni a Bragelonne-kastélyban, bizonyos ajánlatokat tettem, s maga megértette; de ahelyett, hogy úgy válaszolt volna, mint barátjának, kijátszott, mint valami gyerkőcöt, s azt a barátságot, melyet oly sokra tart, nem tegnap vágta el kardjaink összekoccanása, hanem már a kastélyában ez a színlelés.

- D'Artagnan! - mondta Athos, szelíden megrovó hangon.

- Őszinteségre kért - mondta D'Artagnan -, hát tessék; kérdezi, mit gondolok, hát megmondom. Szintígy magának is szolgálatára állok, D'Herblay abbé uram. Magánál is megfordultam, maga is kijátszott.

- Uram, ez csakugyan több, mint furcsa! - mondta Aramis. - Meglátogatott, hogy ajánlatokat tegyen, de végül is, tett-e bár egyet is? Nem, csak kifirtatott, semmi több. Nos hát, mit mondtam én? Hogy Mazarin gazfickó, és nem fogom szolgálni Mazarint. Hát ennyi az egész. Mondtam én, hogy másvalakit sem fogok? Ellenkezőleg, értésére adtam, úgy emlékszem, hogy a hercegek pártján vagyok. Sőt, ha nem tévedek, jóízűen tréfálkoztunk azon a nagyon valószínű eshetőségen, ha a bíborostól éppen maga kapna megbízatást elfogatásomra. Pártember maga? Az, kétségtelenül. Nos, miért ne lehetnénk mi is pártemberek? Maguknak is megvan a titkuk, mint ahogy nekünk is a mienk; ha nem cseréltük ki, annál jobb: azt bizonyítja, hogy titkainkat kölcsönösen meg tudjuk őrizni.

- Én semmit sem vetek a szemére, uram - mondta D'Artagnan -, csak mert La Fère gróf barátságról beszélt, vizsgálom az eljárásukat.

- És mit talál benne? - kérdezte hetykén Aramis.

D'Artagnannak rögtön fejébe ment a vér, felpattant, s így válaszolt:

- Azt, hogy rávall a jezsuita-tanítványra!

Látván, hogy D'Artagnan felpattan, Porthos is azonnal felállt. A négy ember most már fenyegetően állt szemtől szembe egymással.

D'Artagnan válaszára Aramis olyan mozdulatot tett, mintha kardjához akarna kapni.

Athos visszatartotta.

- D'Artagnan - mondta -, ma este még a tegnap esti kaland dühével jött ide. D'Artagnan, én nagyobb szívűnek ismertem, semhogy egy húszéves barátságot hagyjon összeomlani hiúságának negyedórás kudarca miatt! Nekem is mondja meg: úgy érzi, van mit szememre vetnie? Ha hibás vagyok, ó, D'Artagnan, beismerem a hibám.

Athos komor, szép csengésű hangja még mindig a régi jó hatással volt D'Artagnanra, viszont az Aramisé, mely rosszkedvű pillanataiban kellemetlen és rikácsoló lett, felzaklatta.

- Azt hiszem, gróf úr, jó lett volna, ha bevall nekem egyet-mást a Bragelonne-kastélyban, úgyszintén Aramis úr is - folytatta - a kolostorában; nem keveredtem volna olyan kalandba, melyben maguknak kellett utamat állniok. De amiért tapintatos voltam, azért ne tartsanak végképp ostobának! Ha hangsúlyozni akartam volna a különbséget azok között, kiket D'Herblay úr kötélhágcsón vagy akiket falétrán fogad, rábírhattam volna, hogy őszintén beszéljen.

- Mibe ártja magát bele? - rikácsolta dühtől sápadtan Aramis, mert szívébe döbbent a gyanú, hogy D'Artagnan megleste és látta találkozását Longueville-nével.

- Abba ártom magam bele, ami rám tartozik, és tudom színleni, hogy nem láttam, ami nem tartozik rám; de gyűlölöm a képmutatókat, s ebbe a kategóriába sorolom a testőröket, kik abbét játszanak, s az abbékat, kik testőrt játszanak, és - tette hozzá, Porthoshoz fordulva - ez az úr is osztja véleményemet!

Porthos, ki eddig még nem beszélt, most is csak egy szóval s egy mozdulattal felelt:

- Bizony - mondta, s a kardjára csapott.

Aramis hátraugrott és kardot rántott. D'Artagnan lehorgadt, támadni vagy védekezni készen.

Ekkor Athos, a fensőséges parancsoló erő ama mozdulatával, mely csak az ő sajátja volt, lassan felemelte tokostul a kardját, s térdéhez ütve hüvelyt, pengét egyszerre tört össze, a darabjait pedig elhajította.

Athos Aramis felé fordult, s így szólt:

- Aramis, törje el a kardját.

Aramis habozott.

- Meg kell lennie - mondta Athos. Aztán halkabb és szelídebb hangon: - Akarom!

Ekkor Aramis, még sápadtabban, de a mozdulattól leigázva s a hangtól legyőzve, két kezével törte ketté a hajlékony vasat, majd karját keresztbe fonta, s dühtől remegve várt.

Ez a jelenet meghátráltatta D'Artagnant és Porthost; D'Artagnan még kardot se rántott, Porthos a magáét visszadugta hüvelyébe.

- Soha - mondta Athos, s jobbját lassan az ég felé emelte -, esküszöm Isten előtt, ki lát és hall bennünket ez éj ünnepélyességében, soha kardom nem érinti többé a kardjukat, soha a szemem dühvel nem lobban, soha a szívem gyűlölettel nem dobban magukra! Mi együtt töltöttük életünk egy részét, együtt gyűlöltünk és szerettünk; vérünket együtt ontottuk s kevertük össze, s mi talán ennél is több: a barátságnál is erősebb kapcsolat van köztünk, éspedig a bűn szövetsége, mert mi négyen halálra ítéltünk és kivégeztünk egy emberi lényt, kit talán nem lett volna jogunk kiirtani a világból, ámbár inkább a pokolhoz, mint e világhoz tartozott. D'Artagnan, én mindig úgy szerettem magát, mint a fiamat. Porthos, mi tíz esztendeig aludtunk egy szobában. Aramis is úgy szerette magukat, ahogy én most szeretem, s

ahogy mindig is fogom. Mazarin bíboros mit számít nekünk, kik olyan ember szívén s hatalmán uralkodtunk, mint Richelieu?! Ez vagy az a herceg mit számít nekünk, kik egy királyné fején szilárdítottuk meg a koronát? D'Artagnan, bocsásson meg, hogy tegnap összekoccantottam a magáéval kardom! Aramis Porthostól kéri ugyanezt. Most pedig, ám gyűlöljenek, ha tudnak, én azonban esküszöm, hogy gyűlöletük ellenére csak megbocsátást és barátságot érzek maguk iránt. Aramis, kérem, ismételje meg szavaimat, s aztán, ha úgy akarják, s ha maga is úgy akarja, búcsúzzunk el régi barátainktól, mindörökre.

Egy pillanatra ünnepélyes csend lett, majd Aramis így szólt:

- Esküszöm - mondta nyugodt arccal s nyílt tekintettel, de olyan hangon, melyben a meghatottság utolsó könnye rezgett -, esküszöm, nincs bennem többé gyűlölet azok iránt, kik barátaim voltak. Sajnálom, Porthos, hogy kardommal érintettem a kardját; esküszöm, nemcsak ez nem fordul többé elő, hanem még legtitkosabb gondolataim mélyén sem lesz ezentúl magukkal szemben ellenséges érzésnek csírája sem! Jöjjön, Athos!

Athos már-már elindult.

- Jaj, ne, ne, még ne menjenek el - kiáltotta D'Artagnan olyan ellenállhatatlan indulattal, mely szíve melegségéről, lelke természetes nyíltságáról árulkodott -, ne menjenek el! Mert nekem is fogadalmat kell tennem, és esküszöm hogy vérem utolsó cseppjét, húsom utolsó rostját is odaadnám azért, hogy megtartsam egy olyan ember becsülését, mint maga, Athos, s egy olyan ember barátságát, mint maga, Aramis!

És Athos karjába vetette magát.

- Fiam! - mondta Athos, és szívére szorította.

- Én - mondta Porthos - nem esküszöm meg semmire, csak fuldoklok, a kirilejzumát! Ha meg kellene verekednem magukkal, hagynám magam rostává liggatni, mert senkit se szerettem, csak magukat, a világon!

S a derék Porthos sírni kezdett, mint a záporeső, s Aramis nyakába borult.

- Barátaim - mondta Athos -, ez az, amit ilyen szívű emberektől reméltem, amilyenek maguk ketten! Mondottam már, s most még egyszer mondom: sorsunk felbonthatatlanul összefonódott, kövessünk bár más-más útvonalat. Véleményét tisztelem, D'Artagnan; s Porthos, tisztelem a meggyőződését! S ha ellentétes célokért harcolunk is, maradjunk meg jó barátoknak; miniszterek, hercegek, királyok mint suhanó ár eliramlanak, el a polgárháború is, miként a láng lobbanása, de vajon mi, megmaradunk-e mi? Valami azt súgja, hogy megmaradunk.

- Igen - mondta D'Artagnan -, legyünk mindig testőrök, s egyetlen lobogónkul tartsuk meg a Szent Gervasius bástya ama híres keszkenőjét, melyre a nagy bíboros három liliomot hímeztetett.

- Igen - mondta Aramis -, legyünk bár bíborospártiak vagy frondőrök: bánjuk is mi azt! Találjuk meg egymásban a jó párbajszekundánst, nehéz ügyekben a hű barátot s mulatságban a vidám cimborát!

- És valahányszor csetepatéban, harc közben találkozunk, kiáltsuk ezt a szót: Royale tér! A kardot tegyük át bal kezünkbe, s jobbunkat nyújtsuk egymás felé, akár vérfürdő közepében is! - tette hozzá Athos.

- Elragadóan beszél! - mondta Porthos.

- A legnagyobb ember! - mondta D'Artagnan. - Mindhármunknál legalább tíz arasszal magasabb!

Athos arcán kimondhatatlan öröm mosolya ragyogott.

- Ezt tehát elvégeztük - mondta. - Ide a kezüket, uraim. Keresztények valamicskét?

- Isten uccse! - mondta D'Artagnan.

- Ez alkalommal azok leszünk, hogy megtartsuk esküvésünket - mondta Aramis.

- Kész vagyok megesküdni bármire - mondta Porthos -, akár Mohamedre is! Vigyen el az ördög, ha valaha is voltam boldogabb, mint e szent pillanatban!

S a derék Porthos megtörölte könnybe lábadt szemét.

- Van-e valamelyiküknél kereszt? - kérdezte Athos.

Porthos és D'Artagnan úgy nézett össze, fejét rázva, mint akiket valami mulasztáson értek.

Aramis elmosolyodott, s kebléből gyémántköves keresztet húzott elő, mely gyöngysoron függött a nyakában.

- Itt volna egy - mondta.

- Nos hát - folytatta Athos -, esküdjünk e keresztre, mely akármiből van is, mégiscsak kereszt, esküdjünk meg, hogy minden ellenére is, mind és örökre egyek maradunk; s vajha ez az esküvés nemcsak bennünket, de még utódainkat is összekötné!? Vállalják-e ezt az esküt?

- Vállaljuk! - mondták egyszerre.

- Ejnye, árulója! - súgta D'Artagnan Aramis fülébe. - Hát nem egy Fronde-párti hölgy keresztjére esketett bennünket!

31
Komp az Oise-on

Reméljük, az olvasó nem felejtette el egészen az ifjú lovagot, kit a Flandriába vivő úton hagytunk el.

Raoul, miután pártfogóját - kitől a királyi bazilika előtt vált el, de ki tekintetével követte még egy darabig - végül is elvesztette szem elől, lovát sarkantyúba kapta, először azért, hogy fájó gondolataitól meneküljön, aztán, hogy leplezze Olivain előtt a vonásait torzító elérzékenyedést.

Egyórai gyors ügetés azonban eloszlatta végre ezeket az ifjú gazdag képzeletét elborító szomorú felhőket. A szabadság és függetlenség ismeretlen öröme még azoknak is, kiket kötöttségek sohasem gyötörtek, ez az édes öröm Raoul előtt eget-földet bearanyozott, s kivált az élet ama távoli és kéklő horizontját aranyozta be, melyet jövendőnek neveznek.

Mindazonáltal többszöri társalgásra való kísérlet után Olivainnal rádöbbent, hogy vajmi szomorúak lesznek majd az így telő hosszú, hosszú napok, s a gróf oly szelíd, oly meggyőző és érdekfeszítő mondatai minduntalan eszébe jutottak, ahogy egy-egy városon áthaladt, amelyekben már senki sem adhatott neki oly értékes magyarázatokat, mint amilyeneket Athostól, a legbölcsebb és legszórakoztatóbb kalauztól szerezhetett volna.

Egy másik emlék is búsította Raoult: Louvres-ba értek, a nyárfák függönye mögött megpillantott egy kicsi kastélyt, s ez annyira emlékeztette a vallière-ire, hogy megállt, s vagy tíz percig nézte, majd sóhajtozva indult tovább, válaszra se méltatva Olivaint, ki tisztelettel kérdezte meg e szemlélődés okát. A külső dolgok látványa rejtelmes vezető, összeköttetésben van az emlékezés rostjaival, s olykor akaratunk ellenére serkenti fel őket; s ha egyszer ez a fonal, akárcsak Ariadnéé, életre kel, a gondoktok útvesztőjébe vezérel, s ott aztán a múlt árnyékát követve, melynek Emlék a neve, eltévedünk. Nos, e kastély megpillantása Raoult ötven mérföldnyire nyugatra vetette, s felidézte életét, attól a pillanattól, melyben a kis Louise-tól elbúcsúzott, visszafelé, egészen addig, mikor először látta őt; és minden tölgyfacsoport, minden szélkakas a palatetők ormán arra figyelmeztette: ahelyett, hogy visszafordulna gyermekkori barátai felé, minden pillanatban messzebb kerül, s lehetséges, hogy örökre elvált tőlük.

Nehéz szívvel, zúgó fővel utasította Olivaint, vezesse a lovakat egy kis fogadóhoz, melyet az út mellett, attól a ponttól, ahova értek, egy fél puskalövésnyire megpillantott. Ő maga leszállt, megállt egy szép, virágzó gesztenyecsoport alatt, mely körül méhek serege zümmögött, s meghagyta Olivainnek, küldessen a fogadóssal levélpapírt és tintát arra az asztalkára, mely mintha csak azért állt volna ottan, hogy levelet írjanak rajta.

Olivain engedelmesen folytatta útját, Raoul pedig fél könyökét az asztalra támasztotta; kósza tekintete az igéző tájba veszett, a zöldellő rétek és facsoportok közé; időnként leverte a hajáról a hópelyhek módján hulldogáló szirmokat.

Raoul idestova tíz percet töltött ott, s ebből vagy ötöt álmodozásba merülve, mikor révült tekintetének látókörén belül egy gömbölyded alakot pillantott meg, ki testére csavart s hónalja alá fogott asztalkendőkkel, fején fehér sapkával közeledett felé, papírral, tintásüveggel a kezében.

- Lám, lám - mondta a köpcös kísértet -, látszik, hogy minden nemes egy húron pendül, mert alig negyedórája, hogy egy úrfi, éppily jó lovú s éppily előkelő megjelenésű, s körülbelül magával egyívású is, állt meg e pagonyban, kihozatta ezt az asztalt, ezt a széket, s itt fogyasztott valami öreg úrral, ki szemre a nevelője lehetett, egy pástétomot, melyből egyetlen morzsát, s egy üveg mâconi óbort, melyből egy cseppet se hagytak; de szerencsére van még ilyen borunk és ilyen pástétomunk, s ha uraságod parancsolja...

- Nem, barátom - mondta Raoul mosolyogva -, köszönöm, csak arra van szükségem ez idő szerint, amit kérettem; viszont nagyon örülnék, ha a tinta fekete s a toll jó volna; ennek fejében a tollért a bor árát, a tintáért a pástétom árát fizetném.

- Ha így, uram - mondta a fogadós -, akkor a pástétomot s a bort a szolgájának adom, következésképp a tollat s a tintát csak ráadásul kapja uraságod!

- Ahogy magának jólesik - mondta Raoul, aki most kezdett ismerkedni ez egész sajátságos társadalmi réteggel, mely, mikor még rablók voltak az országutakon, velük társult, s miután eltűntek, előnyös módon a helyükbe lépett.

A fogadós, haszna felől megnyugodva, a papirost, a tintát az asztalra tette. A toll véletlenül tűrhető volt, és Raoul írni kezdett.

A fogadós egy darabig még ott maradt, s egyfajta önkéntelen álmélkodással nézte-nézte e csinos s egyszersmind oly komoly jelenséget. A szépség mindig királynő volt, s az is marad.

- Ez nem olyan vendég, mint amilyen az előbbi volt - mondta Olivainnak, ki visszajött Raoulhoz, hogy megkérdezze, nincs-e valamire szüksége -, mert a maga ifjú gazdájának semmi étvágya!

- Bezzeg volt még neki három nappal ennek előtte, de hát mit csináljak, tegnapelőtt óta egy falat sem megy le a torkán.

Azzal Olivain s a fogadós elindult a fogadó felé. Olivain a tisztjükben boldog urasági inasok módján mindent elmondott a kocsmárosnak, amit csak elmondhatónak vélt, az ifjú nemes felől.

Közben Raoul ezt írta:

Uram,

négyórás ügetés után megállok, hogy nagyjóuramnak levelet írjak, mert minden pillanatban érzem a hiányát, s minduntalan hátra-hátrafordulok, mint amikor beszélt hozzám, s én válaszolni akartam. Távozása annyira megzavart, elválásunk fájdalma annyira átjárt, hogy csak vajmi gyatrán fejeztem ki nagyjóuram iránt érzett hálámat és szeretetemet. Ugye azért megbocsát nekem, mert szíve csupa jóság, s mert bizonyára megértette, mi zajlott az én szívemben. Írjon nekem, jóuram, kérve-kérem, mert bölcs tanácsai életemnek feltételei; s azonkívül, hadd vallom be, nyugtalan vagyok; úgy rémlett nekem, szintén valami veszedelmes vállalkozásra készül, mely felől faggatni egyáltalán nem mertem, hiszen mit sem mondott róla. Beláthatja, miért van hát nagy szükségem, hogy híreket kapjak nagyjóuramtól. Amióta nincs többé mellettem, közelemben: minden percben attól félek, hogy valami hibát követek el. Nagyjóuram hatékonyan támogatott, istápolt engem, ma pedig, esküszöm, fölöttébb árvának érzem magam. Lenne szíves, ha Blois-ból híreket kapna, néhány szóval La Vallière kisasszonyt is érinteni, az én kis barátnőmet, kinek egészsége, amint tudja, elindulásunkkor némi aggodalomra adott okot. Ugye, megérti, uram és kedves pártfogóm, milyen drágák s nélkülöz-

hetetlenek számomra a nagyjóuram mellett töltött idő emlékei. Remélem, néhanapján én is eszébe jutok, s ha olykor-olykor hiányozni fogok, s ha valami kis sajnálkozást érez majd hiányom felett, határtalan örömömre szolgálna a gondolat, hogy érezten-érezte szeretetemet és hűségemet, s hogy ezt sikerült nagyjóurammal megéreztetnem akkor, midőn szerencsés voltam életemet a közelében tölteni.

E levelet befejezvén, Raoul nyugodtabban érezte magát; körülnézett, hogy nem figyeli-e a fogadós vagy Olivain, a papirost csókkal illette, néma és megható simogatással, melyet Athos érzékeny szíve bizvást megsejdít majd, amikor a levelet kibontja.

Ezalatt Olivain megitta borát, megette pástétomát, s a lovak is felfrissültek. Raoul odaintette a fogadóst, az asztalra egy tallért vetett, lóra szállt, és Senlisban a levelet postára tette.

A lovaknak és lovasoknak megadatott pihenésnek hála, megállás nélkül folytatták útjukat. Verbière-ben Raoul megbízta Olivaint, érdeklődjék az előtte járt ifjú nemes felől; alig háromnegyed órával azelőtt látták áthaladni, de jó lován, amit már a fogadós is emlegetett, igen gyorsan haladt.

- Próbáljuk meg utolérni ezt az ifjút - mondta Raoul Olivainnek -, ő is a táborba igyekszik, kellemes útitársunk lesz.

Délután négy óra volt, amikor Raoul Compiègne-be ért; megebédelt jó étvággyal, s ismét érdeklődött az előtte járt ifjú felől: az is, akárcsak Raoul, a Harang és Palack fogadónál állt meg, vagyis a legjobbnál Compiègne-ben, s azzal indult tovább, hogy Noyonban akar meghálni.

- Háljunk meg Noyonban - mondta Raoul.

- Uram - felelte tiszteletteljesen Olivain -, engedje meg figyelmeztetnem, hogy lovainkat már délelőtt nagyon meghajtottuk, úgy gondolom, jobb volna, ha itt meghálnánk, s holnap reggel indulnánk tovább! Tizennyolc mérföld: első útszakasznak éppen elég!

- La Fère gróf azt kívánja, hogy siessek - felelte Raoul -, s hogy negyednap reggel jelentkezzem a Hercegúrnál; menjünk el hát Noyonig, ez körülbelül akkora útszakasz lesz, mint amekkorát Bloistól Párizsig tettünk meg. Nyolc órára érünk oda. A lovak egész éjjel pihenhetnek, s hajnalban ötkor felkerekedünk.

Olivain ha nem is mert ellenkezni ez elhatározással, morogva vette tudomásul.

- Csak menjen, menjen - suttogta a fogai közt -, s pazarolja el erejét az első napon; holnap húsz mérföld helyett alig tízet fog megtenni, holnapután ötöt, s harmadnap ágyba kerül. Ott aztán kénytelen lesz kipihenni magát. Egytől egyig szájhősök ezek a fiatalemberek.

Látható, hogy Olivain nem a Planchet-k s a Grimaud-k iskolájában nevelkedett.

Raoul valóban fáradtnak érezte magát; de próbára akarta tenni erejét, s Athos elveitől fűtve, s ezerszer hallván emlegetni napi huszonöt mérföldes útszakaszokat, nem szeretett volna elmaradni mintaképe mögött. D'Artagnan is, ez a vasember, ki csupa idegből gyúrtnak tűnt fel előtte, csodálattal töltötte el.

Továbbment hát, egyre jobban nógatva lovát, hiába figyelmeztette Olivain, a kies kis ösvényen, mely valami komphoz vezetett, s amint mondták, kerek egy mérfölddel rövidítette az utat, mikor is egy dombtetőre érve megpillantotta odalent a folyót. Egy kis csoport lovas állt a parton, beszállásra készen. Raoul bizonyosra vette, hogy az ifjú nemes az, kíséretével; odakiáltott nekik, de túl messze voltak, semhogy meghallhatták volna; ekkor, bármily fáradt

volt is a lova, Raoul vágtára fogta; a hullámos talaj azonban hamarosan eltakarta a lovasok elől, s mire egy újabb buckára ért föl, a komp már messze járt a parttól, s ringatózott a túlsó rév felé.

Raoul belátván, hogy lekéste az utasokkal egyidőben való átkelést, megállt, hogy megvárja Olivaint.

Ebben a pillanatban kiáltást hallott, s úgy rémlett, a folyó felől. Raoul arra fordult, ahonnan a kiáltás hallatszott, s kezét a szeme elé téve, melyet a lemenő nap káprázтatott, elkiáltotta magát:

- Olivain, mit látok ott?!

Most egy második, az elsőnél élesebb kiáltás harsant.

- Hát, uram - mondta Olivain -, a rév kötele elszakadt, s a komp elúszik. De mi az ott a vízben? Valaki vergődik.

- Jaj, csakugyan - mondta riadtan Raoul, s szemét a folyó egy pontjára szegezte, melyen vakítóan csillogott a nap -, egy ló meg a lovasa!

- Elmerülnek! - kiáltotta Olivain is.

Igaz volt, s Raoul most bizonyossággal felismerte, hogy valami szerencsétlenség történt, s egy ember fuldokolt. A kantárt megeresztette, lovát megsarkantyúzta, s az, fájdalmában, s érezvén, hogy teret kínálnak neki, átugrotta a kikötőpalánkot, s belezuhant a folyóba, hogy messzire csaptak szét tajtékos hullámai.

- Jaj, uram! - kiáltotta Olivain. - Mit csinál, az Isten szerelmiért!

Raoul a lovát a szerencsétlen fuldokló felé úsztatta. Ilyesmiben egyébként nagy gyakorlata volt. A Loire partján nevelkedvén, mondhatni bölcsejét is hullámok ringatták; százszor is átkelt rajta lóháton, s vissza legalább ezerszer. Athos, előre látva az időt, mikor a vicomte katona lesz, hozzáedzette minden effajta vállalkozáshoz.

- Jaj, jaj, Úristen - sopánkodott tovább Olivain kétségbeesve -, mit mondana a gróf úr, ha látná?

- A gróf úr azt tette volna, amit én - felelte Raoul, s ahogy csak bírta, nógatta lovát.

- De én! De én! - óbégatta Olivain, és sápadtan, rémülten futkosott a parton. - Én hogyan kelek át?

- Ugorj, gyáva! - kiáltotta Raoul, s tovább úsztatott.

Aztán az utashoz, ki tőle már csak húsz lépésre vergődött, odakiáltotta:

- Bátorság, uram! Bátorság, itt a segítség!

Olivain nekirugaszkodott, farolt, lovát ágaskodtatta, megfordította, s végre szégyenmardosta szívvel nekilendült, mint Raoul az imént, de folyton hajtogatta közben: „Végem van, elvesztünk!”

Ezalatt a komp gyorsan eregélt lefelé, vitte, vitte a víz sodra, s hallatszott, mint jajveszékelnek, akiket magával ragadott.

Egy szürke hajú férfi beugrott róla a folyóba, s erőteljesen úszott a fuldokló felé; de lassan haladt, mert az árral szemben kellett úsznia.

Raoul tovább úsztatott, s szemlátomást közeledett; de a ló s a lovas, kiket egy pillanatra sem vesztett szem elől, szemlátomást merült, merült; a lónak már csak az orra volt kint a vízből, a lovas pedig, ki vergődés közben már elengedte a kantárt, karját nyújtogatta, s a feje hátrahanyatlott. Még egy perc, lovastul eltűnik.

- Bátorság! - kiáltotta Raoul. - Bátorság!

- Késő - sóhajtotta az ifjú -, késő!

A víz átcsapott a fején, és torkára fojtotta a szót.

Raoul elrugaszkodott a lovától, ösztönére bízta, s három nagy karcsapással az ifjúnál termett. A lovat megragadta álladzójánál fogva, s fejét kiemelte a vízből, az állat most már lélegzethez jutott, s mintha felfogta volna, hogy segítség érkezett, összeszedte minden erejét; Raoul ugyanakkor megragadta az ifjú fél kezét, s a ló sörényére tette, melybe az a fuldoklók görcsösségével kapaszkodott bele. Ekkor, bízva benne, hogy a lovas nem ereszti el, amit megfogott, Raoul már csak a lóval törődött, vagyis a túlsó part felé irányította, úszásában segítve, s szóval is biztatva.

Az állat hirtelen zátonyba botlott, s megvetette lábát a homokon.

- Megmentettek! - kiáltotta a deres hajú férfi, s ő is a zátonyra állt.

- Megmentettek! - motyogta gépiesen az ifjú is, a ló sörényét elengedte, s a nyeregből egyenest Raoul karjába csusszant alá.

Alig tíz lépésre voltak a parttól; Raoul az ájultat ölben vitte ki, lefektette a fűre, gallérja zsinórját megoldotta, s kigombolta ujjasa csatjait.

Egy-két pillanat múlva mellette volt a dereshajú is.

Olivain, sűrű keresztvetések közepett, szintén partra ért, a kompbéli utasok pedig, egy rúd segítségével, mely véletlenül ott volt a kompon, erejüktől telhetően evickéltek kifelé.

Lassan-lassan, hála Raoul s az ifjú kíséretében levő ember buzgalmának, az élet visszatért a haldokló sápadt orcájába; szemével előbb révülten tekingetett körül, de hamarosan megállapodott megmentőjén.

- Jaj, uram! - sóhajtott fel. - Magát kerestem: ha maga nincs, most halott vagyok, háromszorosan halott!

- De íme, feltámadunk, uram, amint látja - mondta Raoul -, s megúsztuk egy kis fürdéssel.

- Jaj, uram, csak győzzük meghálálni! - fohászkodott a dereshajú.

- Hát itt van, jó Arminges?! Ugye nagyon megijesztettem? De maga az oka: mint nevelőm miért nem tanított meg jobban úszni?

- Jaj, gróf úr - mondta az öreg -, ha valami baja esett volna, többet nem mertem volna a marsall elé kerülni!

- De hát hogyan történt a dolog? - kérdezte Raoul.

- Jaj, uram, a legegyszerűbben - felelte az, akit grófnak szólítottak. - A folyó harmadrészén lehettünk, mikor a kompkötél elszakadt. Lovam a révészek kiáltozásától és mozdulataitól megbokrosodott, s a vízbe vetette magát. Rossz úszó vagyok, nem mertem róla elrugaszkodni. Ahelyett, hogy mozgásában segítettem volna, megbénítottam, s legjobb úton voltam, hogy a legelegánsabban vízbe fúljak, midőn még idejében odaért és kimentett. Épp ezért, ha maga is úgy akarja, ezentúl köztünk életre s halálra szóló barátság legyen!

- Uram - mondta Raoul és meghajolt -, mindenestül rendelkezhetik velem, efelől biztosítom.

- Guiche gróf a nevem - felelte a lovag -; atyám Grammont marsall[67]. És most, hogy tudja, ki vagyok, nem tisztelne meg azzal, hogy megmondja, kicsoda?

- Bragelonne vicomte vagyok - mondta Raoul elpirulva, hogy atyját nem nevezheti meg, ahogyan Guiche gróf megnevezte.

- Kedves vicomte, arca, jósága, bátorsága lebilincselő, s máris örök hálámat érdemelte ki. Öleljük meg egymást, s legyünk jó barátok!

- Uram - mondta Raoul, viszonozván a gróf ölelését, - én is örökre szívembe zártam immár; tekintsen hát, kérem, igazi barátjának!

- És most hová megy, vicomte? - kérdezte Guiche.

- A Hercegúr táborába!

- Én is oda! - kiáltott fel az ifjú elragadtatással. - Nagyszerű, legalább együtt szagolunk először puskaport!

- Jól van, szeressék egymást - mondta a nevelő -; egyívásúak, kétségkívül egy a szerencse-csillaguk, tehát találkozniuk kellett.

A két ifjú a fiatalság bizalmával mosolygott egymásra.

- Most pedig - mondta a nevelő - át kell öltözniük; az inasoknak utasítást adtam, mihelyt a kompból kiszálltak, s ezóta már a fogadóba értek. A fehérnemű, a bor majd felmelegít. Gyerünk.

Az ifjaknak mi ellenvetésük sem volt ez indítványra; sőt, kitűnőnek tartották; rögtön lóra ültek hát, s csak nézték és kölcsönösen csodálták egymást: csakugyan szép szál lovag volt mindkettő, karcsú és sudár, nemes arcú, nyílt homlokú, szelíd és büszke tekintetű, ártatlan és finom mosolyú. Guiche tizennyolc éves lehetett, de Raoulnál egy ujjal sem volt magasabb, ámbár ő még csak tizenöt éves volt.

Kezet nyújtottak egymásnak, önkéntelen mozdulattal, és lovukat sarkantyúba kapva, a folyótól a fogadóig egymás oldalán tették meg az utat, egyikük jónak s derűsnek érezte az életet, melyet kis híja, hogy elveszített, másikuk hálát adott Istennek, hogy íme, megadatott neki olyasmit cselekednie, ami jólesik majd pártfogójának.

Egyedül Olivaint nem elégítette ki teljesen gazdájának e szép cselekedete. Mentéje ujjából és szárnyából csavargatta kifelé a vizet, s arra gondolt, hogy a Compiègne-ben való meghálás nemcsak e veszedelemtől kímélte volna meg, melyből csak az imént menekült, hanem az esetleges hektikától s csúztól is, vagyis annak természetes következményeitől.

[67] Guiche gróf, Armand de Gramont (vagy: Grammont) (1637-1673) és apja az igazi D'Artagnannak voltak pártfogói és barátai; utódaik pedig két évszázaddal később Dumas hű barátai.

32
Csetepaté

Noyoni tartózkodásuk rövid volt, s azt is mély álomban töltötték. Raoul meghagyta, ébresszék fel, mihelyt Grimaud megérkezik, Grimaud azonban nem érkezett meg.

A lovak is megbecsülték alkalmasint a nyolcórás teljes pihenést s a bőséges almot, mellyel ellátták őket. Guiche grófot reggel ötkor Raoul ébresztette, bemenvén hozzá jó reggelt kívánni. Sebtiben megreggeliztek, s hat órára már két mérföld volt a hátuk mögött.

Az ifjú gróf társalgása Raoulnak rendkívül érdekfeszítő volt. Tehát jobbadára hallgatott, s hagyta, hadd meséljen. A gróf Párizsban nevelkedett, ahol Raoul csak egyszer fordult meg; az udvarban, melyet Raoul sohasem látott, apródbolondságai, két párbaja, melyekre a tilalmak s kivált nevelője ellenére, módot s alkalmat talált: Raoul számára rendkívüli érdekességgel bírtak. Raoul csupán Scarronnál járt egy ízben; elsorolta Guiche-nek az ott látott személyek nevét. Guiche mindenkit ismert: Neuillannét, D'Aubigné kisasszonyt, Scudéry kisasszonyt, Paulet kisasszonyt, Chevreuse-né asszonyt. Mindenkit szellemesen kigúnyolt; Raoul reszketett, hogy Chevreuse hercegnét is megcsipkedi, ki iránt igazi, mély rokonszenvet érzett; de vagy ösztönből, vagy a hercegné iránt való vonzalomból csak a lehető legjobbat mondta róla. Raoul barátságát irányában megkettőzték ezek az elismerő szavak.

Aztán a gáláns kalandok s a szerelmek fejezete következett. Bragelonne-nak e tekintetben is több volt a hallgatni-, mint a mondanivalója. Tehát hallgatott, s a gróf három-négy eléggé átlátszó kalandjából úgy rémlett neki, mintha új barátja a szíve mélyén valami titkot rejtegetne, akárcsak jómaga.

Guiche, amint már mondottuk, az udvarban nevelkedett, és ismerte annak minden szerelmi históriáját. Ez volt hát az udvar, melyről La Fère gróftól annyi mindent hallott; csakhogy képe, azóta, mióta Athos utoljára látta, alaposan megváltozott. Guiche gróf történetei tehát merőben újak voltak az ifjú útitársnak. A csípős nyelvű és szellemes gróf mindenkit felvonultatott; elmesélte Longueville hercegné hajdani szerelmét Colignyval, ennek párbaját a Place-Royale-on, a végzetes párbajt, melyet Longueville-né az ablaktábla mögül nézett végig; új szerelmét Marcillac herceggel, ki, amint hírlett, oly féltékeny volt, hogy mindenkit meg akart ölni, még D'Herblay abbét is, szeretője gyóntatóját; a walesi herceg és Mademoiselle szerelmét, kit később Nagy Kisasszonynak hívtak, s ki Lauzunnal való titkos házassága révén lett híres csak igazán.[68] Magát a királynét sem kímélte, s a csipkelődésből alaposan kijutott magának Mazarin bíborosnak is.

A nap olyan gyorsan telt el, mintha egyetlen óra lett volna. A gróf nevelője, e jókedvű, társasági s ahogy a növendéke mondta, feje búbjáig tudós ember, Raoult minduntalan Athos mély műveltségére és szellemes, maró gunyorosságára emlékeztette; előkelőség, finomlelkűség, nemes külső dolgában azonban La Fère grófhoz senki sem volt hasonlítható.

---

[68] *Mademoiselle* volt a címe a király testvéröccse lányának; a *Nagy Kisasszony* címet XIII. Lajos öccsének, Gaston orléans-i hercegnek a lánya, Montpensier hercegnője (1627-1693) viselte; Lauzun herceggel (1632-1723), Franciaország marsalljával kötött házassága (1681) nagy port vert fel. A walesi herceggel való kalandját maga mondja el memoárjában (lásd 389. old.).

A lovak - több kíméletben volt részük, mint az előző napon - délután négy óra tájban megálltak Arrasban. Közeledtek a hadszíntérhez, s elhatározták, holnapig e városban maradnak, mert a spanyol csapatok az éjszakát kihasználva néha egészen Arras határáig portyáznak.

A francia hadsereg vonala Pont-à-Marcqtól Valenciennes-ig, s onnan Douai-ig terjedt. Úgy hírlett, maga a Hercegúr Béthune-ben tartózkodik.

Az ellenséges hadak Casel és Courtray közt álltak, s hogy nincs olyan rablás, erőszak, mit el ne követtek volna; a határ menti szegény nép elhagyta tanyáit, s a védelmet kínáló kerített városokba menekült. Arrast ellepték a menekülők.

Közeli döntő ütközetről beszéltek, lévén, hogy a Hercegúr eladdig erősítésekre várva csak manővrírozott, s ezek végül megérkeztek. Az ifjak örvendeztek, hogy éppen jókor jöttek.

Együtt vacsoráztak, s egy szobában aludtak. A hirtelen támadó barátságok korában voltak, úgy érezték, születésük óta ismerik egymást, s többé sohasem tudnak elszakadni.

Az estét úgy töltötték, hogy a háborúról beszélgettek; az inasok a fegyvereket tisztogatták; ifjaink közelharcra számítva, megtöltötték a pisztolyokat. S kétségbeesve ébredtek, mert mindketten azt álmodták, hogy későn érkeztek, s nem vehettek részt az ütközetben.

Reggel híre futamodott, hogy Condé herceg kiürítette Béthune-t, és Carvinba vonult vissza, Béthune-ben mindössze helyőrséget hagyva hátra. Mivel ez a hír alaptalannak látszott, az ifjak elhatározták, továbbindulnak Béthune felé, készen rá, hogy útközben letérnek jobbra, Carvinnak.

Guiche gróf nevelője töviről hegyire ismerte ezt a vidéket; következésképp azt tanácsolta, válasszanak egy átalutat, mely a lensi s a béthune-i út közt középen haladt; Ablainban tudakozódni fognak. Grimaud-nak hátrahagyták az útvonalat.

Hét órakor felkerekedtek.

Guiche, fiatal és forró fővel, azt mondta Raoulnak:

- Íme, hárman vagyunk, s velünk három szolga; az enyéim jól felfegyverkeztek s a magáét is elég elszántnak érzem.

- Még sohasem láttam a tettek mezején - felelte Raoul -, de breton, s ez eléggé biztató.

- Igaz, igaz - folytatta Guiche -, s szentül hiszem, hogy nem ijed meg az árnyékától; ami engem illet, két emberemben biztos vagyok; még az apámmal katonáskodtak; tehát hat fegyverforgatót képviselünk. Ha hasonló számú kis csapatra bukkanunk, vagy akár nagyobb számúra is, megtámadjuk-e, Raoul?

- Meg hát, uram! - felelte a vicomte.

- Hohó, fiúk, hohó! - avatkozott beszélgetésükbe a nevelő -, hogy nekitüzesedtek, az istenfáját! Hát az én utasításaim, gróf uram? Elfelejtette, hogy ép bőrrel kell a Hercegúrhoz vinnem? Majd mikor a hadseregnél lesz, ám ölesse meg magát, ha mindenképp erre vágyik; de mostantól kezdve, figyelmeztetem, hogy főparancsnoki tisztemnél fogva visszavonulást rendelek el, s a hátamat mutatom, mihelyt az első tollforgót megpillantom!

Guiche és Raoul a szemük sarkából mosolyogva összenéztek. A táj meglehetős borús lett, minduntalan kisebb menekülő parasztcsoportokkal találkoztak, amint jószágukat maguk előtt hajtották, és legértékesebb holmijukat taligán vonszolták vagy hátukon cipelték.

Ablainig minden baj nélkül eljutottak. Itt kérdezősködtek s megtudták, hogy a Hercegúr valóban kivonult Béthune-ből, s most Cambrin és Laventie közt tartózkodik. Erre, Grimaud-nak megint hátrahagyván az útirányt, egy átalútra tértek, mely a kis csapatot rövid félóra alatt egy Lysbe igyekvő patakocska partjára vezette.

Kies vidék volt, smaragdzöld völgyek szabdalták keresztül. Az ösvény időnként kisebb erdőket vágott át. Valahányszor egy ilyen erdőhöz értek, a nevelő, lesben álló fegyveresektől tartva, a gróf két csatlósát az élre küldte előőrs gyanánt. Ő maga s a két fiatalember a derék-hadat tette ki, Olivain pedig, térdén karabéllyal, fürkész szemmel egymaga volt az utóvéd.

Néhány perc óta elég sűrű erdő látszott a horizonton; mikor száz lépésre közelítették meg, Arminges, szokott elővigyázatosságával, a gróf két csatlósát előreküldte.

A két legény éppen eltűnt a fák között, az ifjak s a nevelő csevegve-nevetve követték őket, körülbelül száz méterről; Olivain hasonló távolságban kocogott a hátuk mögött, mikor hirtelen öt-hat puskalövés dördült. A nevelő állj-t kiáltott, az ifjak szót fogadtak, s visszafogták lovukat. Ugyanebben a pillanatban meglátták a két visszafelé ügető inast.

A két ifjú türelmetlenül, hogy megtudják a lövöldözés okát, a csatlósok elé ugrottak. A nevelő nyomukban.

- Feltartóztattak? - kérdezték lélekszakadva.

- Nem - felelték az inasok -, sőt az is lehetséges, hogy meg sem láttak; a puskalövések előttünk száz lépésre dördültek, körülbelül az erdő legsűrűbb pontján, hát visszajöttünk, hogy tanácsot kérjünk.

- Az a tanácsom - mondta Arminges úr -, s ha kell, a parancsom is, hogy vonuljunk vissza: ez az erdő valami csapdát rejthet!

- Tehát semmit se láttak? - kérdezte a gróf a szolgától.

- Úgy rémlett - mondta az egyik -, mintha sárga ruhás lovasokat láttam volna, éppen eregéltek lefelé a folyómederbe.

- Ez az - mondta a nevelő -, egy csapat spanyolra akadtunk. Vissza, uraim, vissza!

Az ifjak szemük sarkából némán kérdezgették egymást, mikor egyszer csak pisztolylövés hallszott, s nyomban segélykiáltás kettőhárom is.

A két ifjú még egy utolsó pillantással biztosította egymást, hogy egyikük sem hajlandó vissza-kozni, s mivel a nevelő már megfaroltatta lovát, gyorsan előreugrattak. „Előre, Olivain!" - kiáltotta Raoul, Guiche gróf pedig: „Urbain, Blanchet, ide!"

Mielőtt a nevelő meglepetéséből felocsúdhatott volna, eltűntek a sűrűségben.

Mikor lovukat sarkantyúzni kezdték, pisztolyukat is kézbe vették.

Öt perc múlva odaértek, ahonnan a hangokat vélték hallani. Ekkor lassítottak, s óvatosan mentek beljebb, beljebb.

- Pszt! - mondta Guiche. - Lovasok!

- Úgy van, három még lovon, és három már leszállva.

- Mit mívelnek? Látja-e?

- Úgy látom, egy sebesült vagy holt embert motoznak.

- Ez valami aljas gyilkosság - mondta Guiche.

- Pedig katonák - jegyezte meg Bragelonne.

- Igen, de martalócok, vagyis útonállók.

- Rajta! - mondta Raoul.

- Rajta! - mondta Guiche.

- Uraim! - ordított a szegény nevelő. - Uraim! Az Isten nevében...

De az ifjak nem is hallották. Nekivágtak közös akarattal, s a nevelő kiabálása csak arra volt jó, hogy a spanyolokat figyelmeztesse.

A három lovas martalóc rögtön az ifjak elé rúgtatott, a másik három közben befejezte az utasok kifosztását; ugyanis közeledvén, az ifjak nem egy, hanem már két heverő testet láttak.

Guiche, tíz lépésről, elsőül lőtt, s emberét elhibázta; az a spanyol, amelyik Raoullal rohant szemközt, szintén lőtt, és Raoul bal karjába olyan fájdalom nyilallt, mint valami ostorcsapás. Négy lépésről rásütötte pisztolyát, s a spanyol mellén találva karját kitárta, s lova farára hanyatlott, az megfordult és elnyargalt vele.

Raoul ebben a pillanatban, mint valami felhőn keresztül, egy puskacsövet látott maga felé meredni. Eszébe villant Athos tanácsa: lovát villámgyors mozdulattal felágaskodtatta, mire a lövés eldördült.

A ló oldalvást ugrott, négy lába összecsuklott, s Raoul lábát maga alá gyűrve lerogyott.

A spanyol előreugrott, s puskáját csövénél fogva ragadta meg, hogy agyával verje szét Raoul fejét.

Raoul szerencsétlenségére abban a helyzetben, amelyben leledzett, sem kardját kirántani, sem pisztolyát elővenni nem tudta; már látta forogni feje felett a puskaagyat, s szemét önkéntelenül behunyta, mikor Guiche egy ugrással a spanyolnál termett, s a nyakára tette pisztolyát.

- Add meg magad! - kiáltott rá - vagy meghalsz!

A puska kiesett a fickó kezéből, s azonnal megadta magát.

Guiche odahívta egyik szolgáját, rábízta a foglyot, meghagyván, hogy lője agyon, ha szökni próbál, majd leugrott a lóról, s Raoulhoz sietett.

- Úgy látom, uram - mondta Raoul kacagva, noha sápadtsága az első élmény óhatatlan elfogódottságáról árulkodott -, gyorsan vissza szokta fizetni adósságait, s nekem sem akar sokáig lekötelezettem maradni. Ha maga nincs - ismételte a gróf szavait -, halott volnék, háromszoros halott!

- Ellenfelem megfutamodván - mondta Guiche -, lehetővé tette segítségére sietnem; de talán nem sebesült meg súlyosan, hogy csurom véresnek látom?

- Mintha valami karcolásféleséget éreznék a karomon. Segítsen hát kikecmeregnem a lovam alól, s aztán, remélem, mi sem akadályozza, hogy folytassuk utunkat.

Arminges úr és Olivain már leszállt a lováról, s megemelték a haláltusában vonagló lovat. Raoulnak sikerült a kengyelből kihúznia lábát s combját is a ló alól, s egy szempillantás alatt talpon termett.

- Nem tört el semmije? - kérdezte Guiche.

- Nem, hálistennek - felelte Raoul. - De mi van a szerencsétlenekkel, kiket e nyomorultak meggyilkoltak?

- Későn érkeztünk, megölték őket, azt hiszem, s a zsákmánnyal elfutottak; két szolgám ott van a holttestek mellett.

- Menjünk, nézzük meg, hátha van még bennük valami élet, s hogy segíthetünk-e rajtuk - mondta Raoul. - Olivain, két lovat is örököltünk ugyan, de az enyém odalett: válassza ki a jobbikat, és adja át nekem a magáét.

Közben odaértek, ahol az áldozatok feküdtek.

33
A szerzetes

Két ember hevert ott, az egyik mozdulatlanul, arccal a földre borulva; három golyó járta át, vérében feküdt... ez halott volt.

A másik, akit közben egy fa tövéhez támasztott a két inas, égre emelt szemmel, összekulcsolt kézzel, forrón imádkozott... egy golyó a felső combját roncsolta szét.

A két ifjú előbb a halotthoz ment oda, s döbbenten néztek össze.

- Pap - mondta Bragelonne -, tonzúrája van. Jaj az átkozottaknak! Isten szolgájára emeltek kezet!

- Ide jöjjön, uram - mondta Urbain, az öreg katona, ki minden hadjáratban elkísérte volt a bíboros-herceget -, jöjjön ide... azzal már nincs mit kezdenie, de emezt talán még meg lehet menteni.

A sebesült szomorúan mosolygott.

- Engem megmenteni? Azt nem, de meghalni segíteni, igen.

- Pap? - kérdezte Raoul.

- Nem, uram.

- Ugyanis, ha nem tévedek, boldogtalan útitársa egyházi férfiú volt - jegyezte meg Raoul.

- A béthune-i plébános, uram; biztonságos helyre vitte volna templomának kelyheit és a káptalan kincseit; mert városunkból a Hercegúr tegnap kivonult, s talán már holnap bent lesz a spanyol; tudván pediglen, hogy ellenséges hordák nyargalják a vidéket, s a vállalkozás veszedelmes, senki se merte elkísérni; tehát én ajánlkoztam.

- S ezek a nyomorultak megtámadták magukat, ezek a nyomorultak papi személyre lőttek!

- Uraim - mondta a sebesült, s körülnézett -, nagyon szenvedek, de mégis szeretném, ha valami hajlékba vinnének.

- Ahol ápolásban részesülhetne? - kérdezte Guiche.

- Nem; ahol meggyónhatnék.

- De talán nem is olyan súlyos a sebe, mint amilyennek gondolja.

- Uram - mondta a sebesült -, higgyen nekem, nincs veszteni való idő, a golyó a combnyakat zúzta szét, s a beleimbe hatolt.

- Orvos az úr? - kérdezte Guiche.

- Nem - mondta a haldokló -, de valamicskét értek a sebekhez, és az enyém halálos. Próbáljanak hát bevinni valahova, ahol papot találhatnék, vagy ne átalljanak idehozni egyet, s az Isten megjutalmazza jótettüket; a lelkemet kell megmenteni, mert a testem, a testem már elveszett.

- Meghalni jószolgálat közben: lehetetlenség! Isten nem hagyja el.

- Uraim, a Megváltó nevére! - esengett a sebesült, s minden erejét összeszedte, hogy feltápászkodjék - ne vesztegessük beszéddel az időt! Vagy segítsenek bejutnom a legközelebbi faluba, vagy esküdjenek meg az üdvösségükre, hogy ideküldik az első szerzetest, az első plébánost

vagy bármiféle papot, akivel találkoznak. De tette hozzá kétségbeesett hangsúllyal - senki se mer majd idejönni, mert tudják, hogy spanyolok nyargalásznak a vidéken, s én feloldozás nélkül halok meg! Istenem! Istenem! - sóhajtott a sebesült oly rémülettel, hogy az ifjak beleborzongtak - ugye nem engedik meg ezt, ugye nem? Irtózatos volna!

- Uram, nyugodjék meg - mondta Guiche -, esküszöm, megkapja a kívánt vigasztalást. Csak azt mondja meg, van-e itt valahol olyan hajlék, ahonnan segítséget kérhetnénk, s olyan falu, ahonnan papot szerezhetnénk?

- Az Isten fizesse meg! Fél mérföldre van egy fogadó, s attól talán egy mérföldnyire, ugyanazon az úton haladva, Grenay-be érnek. Menjenek el a paphoz; ha nincs odahaza, menjenek be az Ágoston-rendi kolostorba, a falu utolsó épülete ez jobb felől, s hozzanak nekem egy barátot, vagy bánom is én, egy szerzetest vagy papot, feltéve, hogy egyházunktól jogot kapott feloldozásra in articulo mortis.

- Arminges uram - mondta Guiche -, maradjon a szerencsétlen mellett, s gondoskodjék róla, hogy a lehető legóvatosabban szállíttassék: csináljanak hordágyat ágakból, tegyék rá minden köpenyüket; két szolgánk vigye majd, a harmadik maradjon velük, hogy az elfáradtat felváltsa. Mi ketten a vicomte-tal megyünk papot keresni.

- Menjenek hát, gróf úr - mondta a nevelő -, de az Isten szerelméért, vigyázzanak a bőrükre!

- Legyen nyugodt. Ugyanis mára egyszer már megmenekültünk; és ismeri a közmondást: Non bis in idem.[69]

- Bátorság - mondta Raoul a sebesültnek -, teljesíteni fogjuk óhaját.

- Isten áldja meg, uram - felelte a haldokló, hangjában leírhatatlan háládatossággal.

Ezzel a két ifjú elvágtatott a jelzett irányba, Guiche nevelője pedig ellenőrizte a hordágykészítést.

Tízperces vágtatás után az ifjak megpillantották a fogadót.

Raoul leszállt, hívta a fogadóst, közölte, hogy hamarosan egy sebesültet hoznak hozzá, s megkérte, máris készítsen elő mindent, ami ápolásához szükséges, vagyis fekhelyet, gyolcsot, tépést, azonkívül felszólította, hogy ha ismer a környéken valami orvost, felcsert vagy kirurgust, küldessen érte, s vállalta a futár megjutalmazását.

A fogadós, a két előkelő úrfi láttán, mindent megígért nekik, s lovagjaink, meggyőződvén róla, hogy megkezdődtek a fogadtatás előkészületei, máris tovanyargaltak Grenay felé.

Egy mérföldnél is többet tettek meg, s már láthatták a falu első házait, hisz a piros cserepes háztetők rikítóan váltak ki a zöld lombos fák közül, mikor velük szemben haladva öszvérháton, egy szegény barátot pillantottak meg, s széles kalapjáról, hosszú szürke posztókámzsájáról Ágoston-rendi szerzetesnek nézték. Mintha maga a véletlen is azt küldte volna útjukba, akit kerestek.

Egyre közelebb értek hozzá.

Huszonkét-huszonhárom éves lehetett, de az önsanyargatás láthatólag vénített rajta. Sápadt volt, de nem szép hamvasan sápadt, hanem epekóros sárga. Rövid haja, mely alig látszott ki kalapja alól, fakószőke volt, világoskék szeme pedig mintha üveges lett volna.

- Uraságod - szólította meg Raoul szokott udvariasságával - papi személy?

---

[69] Jogi kifejezés; itt: nem történhetik kétszer ugyanaz.

- Miért kérdezi? - válaszolt szinte durva ridegséggel az idegen.

- Hogy tudjuk - vágta rá Guiche fölényesen.

Az idegen, öszvérét sarkával rugdosva, folytatta útját. Guiche egyetlen ugrással elállta útját.

- Feleljen, uram - mondta. - Illedelmesen kérdeztük, s minden kérdés feleletet kíván!

- Azt hiszem, én döntöm el, hogy két jöttment akárki fiának, kiknek kedvük szottyan faggatni, megmondjam vagy ne mondjam, ki vagyok.

Guiche alig tudta elfojtani szörnyű kedvét, hogy rögtön össze ne törje a barát csontjait.

- Először is - mondta erőt véve magán - nem vagyunk két jöttment akárki fia; a barátom itt Bragelonne vicomte, én magam Guiche gróf vagyok. S egyáltalán nemcsak úgy kedvünk szottyant feltenni e kérdést; egy sebesült s haldokló emberről van szó, ki az egyház segítségét kívánja. Ha pap, felszólítom az emberiesség nevében, kövessen, s segítsen azon a boldogtalanon! Ha nem pap, az más dolog. De figyelmeztetem az illedelem nevében, amit, úgy látom, kutyába sem vesz, hogy pimaszságáért meg fogom fenyíteni!

A szerzetes sápadtsága ólomszínt öltött, s oly különös módon mosolygott, hogy Raoul, aki egy pillanatra sem vesztette szem elől, úgy érezte, úgy összeszorul a szíve, mint valami sértéstől.

- Valami spanyol vagy flamand kém ez - mondta, s kezét pisztolya agyára tette.

Fenyegető s villámhoz hasonlatos pillantás volt reá a válasz.

- Nos hát, uram - ripakodott rá Guiche -, válaszol-e?

- Pap vagyok, uraim - mondta a fiatalember, s ábrázata újra felöltötte előbbi szenvtelenségét.

- Akkor hát, atyám - mondta Raoul, s pisztolyát visszaejtette a tokjába, szavaira pedig tiszteletteljes hangsúlyt erőltetett, mely dehogyis származott a szívéből -, ha pap, jó alkalom kínálkozik, hogy gyakorolja hivatását: egy szerencsétlen sebesültet találtunk, itt kell lennie a szomszédos fogadóban, s Isten szolgájának kéri segítségét; embereink vele vannak.

- Odamegyek - mondta a szerzetes.

És öszvérét megsarkazta.

- Ha nem oda menne, uram - mondta Guiche -, elhiheti, vannak olyan jó lovaink, hogy utolérjék ezt az öszvért, s van rá hatalmunk, hogy bárhol elfogathassuk; s akkor, esküszöm, rövid úton elintézzük az ügyet: egy szál fa s egy darab kötél mindenütt akad.

A barát szeme újra villant egyet, de semmi több; még azt mondta egyszer: „Odamegyek” - és elindult.

- Kövessük - mondta Guiche -, ez biztosabb.

- Éppen javasolni akartam - mondta Bragelonne.

S a két ifjú elindult a barát nyomdokában, kit ilyenformán egy pisztolylövésnyiről követtek.

Öt perc múlva a barát hátranézett, hadd lássa, követik-e vagy sem.

- Látja - mondta Raoul -, helyesen cselekedtünk.

- Irtózatos alak ez a barát! - mondta Guiche gróf.

- Irtózatos - hagyta helyben Raoul. - Kivált az arckifejezése! Az a sárga száj, üveges szem, azok az ajkak, melyek eltűnnek a legrövidebb szava közben is!

- Valóban - mondta Guiche, kit nem döbbentettek meg ennyire e részletek, mint Raoult, minthogy Raoul szemügyre vehette azalatt, amíg ő beszélt -, valóban különös figura; de hát ezek a szerzetesek megalázó gyakorlatoknak vetik alá magukat: a böjt sápadttá, az önsanyargatás álszentté teszi őket, s addig siratják az élet javait, melyeknek mi örvendhetünk, míg szemük üvegessé válik.

- Végre az a szegény ember megkapja a papját! - mondta Raoul.

- Csakhogy a bűnbánó arca jobb lelkiismeretre vall, mint a gyóntatóé. Én legalábbis, megvallom, egészen más külsejű papokhoz szoktam.

- Ugyan - mondta Guiche -, hát nem érti? Ez afféle kóborló barát, aki koldulva rója az országutat, míg valami áldás nem pottyan neki az égből; többnyire idegenek, skótok, írek, dánok. Mutattak már nekem egyet-kettőt.

- Ilyen rútakat?

- Nem, azok elviselhető rusnyák voltak.

- Milyen csapás szegény sebesültre, hogy egy ilyen csuhás keze között kell kimúlnia!

- Ugyan! - mondta Guiche. - A feloldozás nem attól származik, aki adja, hanem Istentől! De azért hadd mondjam meg: szívesebben halnék meg meggyónatlan, semmint ilyen gyóntatóval legyen dolgom. Ugye, egyetért velem, vicomte? Mert a pisztolya agyát úgy simogatta az előbb, mintha le akarta volna verni a fejét.

- Igen, gróf, különös dolog, s meg fogja lepni, de e fickó láttán meghatározhatatlan borzalom fogott el. Látott valaha kígyót felkunkorodni a lába előtt?

- Soha! - felelte Guiche.

- Nos, velem ez meg-megtörtént Blois-vidéki erdőnkben, s emlékszem, mikor az elsőt megpillantottam, amint üveges szemmel meredt rám, összetekeredve, fejét ingatva s nyelvét öltögetve, elsápadtam s dermedten álltam, szinte megbűvölten, míg végre La Fère gróf...

- Az atyja? - kérdezte Guiche.

- Nem, a gyámom - felelte Raoul és elpirult.

- Helyes.

- Míg végre La Fère gróf - folytatta Raoul - meg nem szólalt: Rajta, Bragelonne, ki a karddal! Csak akkor ugrottam a csúszómászónak, s vágtam ketté, mikor már sziszegve állt a farkára, hogy rám vesse magát. Nos, esküszöm, szakasztott ilyen iszonyodást éreztem ez ember láttán, mikor azt mondta: „Mért kérdezi?”

- Így hát szemrehányja magának, hogy nem vágta ketté, mint azt a kígyót?

- Biz’ isten, majdnem! - felelte Raoul.

Ebben a pillanatban felbukkant előttük a kis fogadó, s túlfelől megpillantották a sebesült-szállító menetet, az élén Arminges úrral. Két ember vitte a haldoklót, a harmadik a lovakat vezette.

Az ifjak megsarkantyúzták lovukat.

- Ihol a sebesült - mondta Guiche, amint a barát mellett elhaladt -, legyen szíves, igyekezzék egy cseppet, tisztelendő uram!

Raoul azonban nagy ívben tért ki mögüle, s elhaladtában irtózattal fordította el a fejét.

Most hát az ifjak a szerzetes előtt jártak, ahelyett hogy követték volna; odamentek a sebesülthöz, s jelentették a jó hírt.

A szerencsétlen feltápászkodott, hogy a jelzett irányba nézzen, meglátta a barátot, amint öszvérét nógatva közeledett, s arcán örömsugárral hanyatlott vissza.

- Most már megtettünk magáért minden tőlünk telhetőt - mondták az ifjak -, s mivelhogy sürgősen jelentkeznünk kell a Hercegúr seregében, továbbindulunk; ugye, megbocsát, uram? De hát úgy hírlik, holnap ütközet lesz, s nem szeretnénk holnapután érkezni.

- Menjenek, ifjú uraim - mondta a sebesült -, legyenek áldottak irgalmasságukért! Én csak azzal viszonozhatom, hogy még egyszer mondom: Isten tartsa meg magukat s mindazokat, akik kedvesek a szívüknek!

- Uram - mondta Guiche a nevelőjének -, mi előremegyünk a cambrini úton, majd utolérnek.

A fogadós a házkapuban állt, s mindent előkészített, ágyat, gyolcsot, tépést, egy lovászt pedig orvosért szalasztott Lensba, a legközelebbi városba.

- Jól van - mondta a fogadós -, minden úgy lesz, ahogyan kívánják; de az úrfi nem marad itt, hogy a sebét bekössék? - kérdezte Bragelonne-tól.

- Ó, az én sebem semmiség - mondta a vicomte -, ráérek a következő pihenőnél foglalkozni vele; azonban szíveskedjék, ha egy lovast lát elhaladni, s ez a lovas érdeklődik egy vörös-sárga lovon ülő, inasával utazó ifjú felől, megmondani neki, hogy igenis látott engem, de továbbmentem, s úgy gondolom, Mazingarbe-ban ebédelek, s Cambrinban fogok meghálni. A lovas ugyanis a szolgám.

- Nem volna jobb s megnyugtatóbb, ha megkérdezném tőle a nevét s ha az ifjuramét is megmondanám?

- Nem árt a fokozott körültekintés - mondta Raoul -, nevem Bragelonne vicomte, szolgámat Grimaud-nak hívják.

Ebben a pillanatban ért oda az egyik irányból a barát, a másikból a sebesült; a két ifjú hátra-húzódott, hogy ne álljon a hordágy útjába; a barát leszállt az öszvérről, s meghagyta, vigyék az istállóba, de hagyják fölnyergelve.

- Tisztelendő uram - mondta Guiche -, gyóntassa meg alaposan e derék embert, s ne aggódjék költségei miatt, sem az öszvéréé miatt: mindent megfizettünk.

- Köszönöm, uram! - mondta a barát megint olyan mosollyal, mint amilyen Bragelonne-t borzongatta.

- Jöjjön, gróf - mondta Raoul, ki, úgy látszik, ösztönösen nem bírta el a barát közelségét -, jöjjön, én itt rosszul érzem magam!

- Még egyszer köszönöm, szép ifjú uraim - mondta a sebesült -, és ne feledkezzenek meg rólam imáikban!

- Legyen nyugodt - mondta Guiche, és lovát megsarkantyúzta, hogy utolérje Bragelonne-t, ki már vagy húsz lépéssel járt előtte.

A hordágyat a két szolga e pillanatban vitte be a házba. A fogadós és elősiető felesége ott állt a lépcsőn. A szerencsétlen sebesült láthatóan kegyetlenül szenvedett; s mégis, mintha csak azzal törődött volna, hogy a szerzetes követi-e.

A sápadt és véres ember láttára a fogadósné nagyot szorított az ura karján.

- Ejnye, mi bajod? - kérdezte a fogadós. - Talán csak nem leszel rosszul?

- Nem, de nézd meg! - mondta a fogadósné, s a betegre mutatott.

- Bizony - felelte az ura -, úgy látom, nagyon odavan!

- Nem ezt akarom mondani - folytatta az asszony remegve -, hanem hogy megismered-e?

- Ezt az embert? Várj csak...

- Ó, már látom, hogy megismered - mondta az asszony -, mert egészen belesápadtál!

- Valóban! Jaj a házunknak: a volt béthune-i hóhér!

- A volt béthune-i hóhér! - suttogta a fiatal szerzetes, megtorpant és arcán kiütközött a haldokló keltette iszonyat.

Arminges, ki az ajtóban maradt, észrevette a meghőkölését.

- Tisztelendő uram - mondta -, akár hóhér volt, akár nem a nyomorult, azért mégiscsak ember. Adja fel hát neki az utolsó kenetet, ha már kéri, s jótette csak annál nagyobb elismerést érdemel!

A szerzetes nem válaszolt, de némán továbbment az alacsony mennyezetű szoba felé, amelyben a két szolga a haldoklót immár az ágyra tette.

Mikor látták, hogy Isten szolgája megindul az ágyfő felé, a két szolga kiment, az ajtót rácsukta a haldoklóra és a szerzetesre.

Arminges és Olivain várt rájuk; lóra kaptak, s ügetve vágtak neki az útnak, melynek végén már eltűnt Raoul és útitársa.

Abban a pillanatban, mikor a nevelő és Olivain is eltűnt, új lovas állt meg a fogadó kapujában.

- Mit óhajt az úr? - kérdezte a vendéglős, még sápadtan s remegve az iménti felfedezéstől.

Az utas a szomjas ember jellegzetes mozdulatát tette, majd leszállt a nyeregből, a lovára mutatott, s utánozta a csutakolók mozdulatait.

- Mi az ördög! - álmélkodott a gazda. - Ez, úgy látszik, néma.

- S aztán hol akar inni? - kérdezte.

- Itt - felelte az utas, egy asztalra mutatva.

- Tévedtem - mondta a fogadós -, nem teljesen néma.

Meghajtotta magát, elment, egy üveg bort meg kétszersültet hozott, s letette hallgatag vendége elé.

- Más valamit nem kíván az úr? - kérdezte.

- De - mondta az utas.

- Mit kíván az úr?

- Megtudni, hogy nem látott erre elmenni egy tizenöt éves forma úrfit, veres-sárga lovon, nyomában a szolgájával?

- Bragelonne vicomte-ot?

- Pontosan.

- Akkor hát kendet Grimaud-nak hívják.

Az utas bólintott.

- Nos hát - mondta a fogadós -: ifjú gazdája alig egy negyedórája járt itt; Mazingarbe-ban ebédel, s Cambrinban fog meghálni.

- Mennyire van ide Mazingarbe?

- Két és fél mérföldnyire.

- Köszönet.

Grimaud, remélve, hogy napszállta előtt találkozni fog a gazdájával, nyugodtabbnak látszott, homlokát megtörölte, töltött magának egy pohárral, s csendesen megitta.

Éppen visszatette poharát az asztalra s készült volna másodszor is megtölteni, mikor velőtrázó kiáltás harsant abból a szobából ahol a barát s a haldokló tartózkodott.

Grimaud talpra ugrott.

- Mi ez - kérdezte - s honnan hallszott?

- A sebesült szobájából - felelte a fogadós.

- Miféle sebesült? - kérdezte Grimaud.

- A volt béthune-i hóhér; spanyol martalócok golyója találta, aztán idehozták, s most gyónik meg egy Ágoston-rendi szerzetesnek: szörnyű kínjai lehetnek!

- A volt béthune-i hóhér? - suttogta Grimaud, s fölidézte emlékeit. - Egy ötvenöt-hatvanéves forma, tagbaszakadt, erőteljes, cserzett bőrű, fekete hajú s szakállú ember?

- Ő az, csakhogy szakálla deres lett s haja fehér. Hát ismeri? - kérdezte a fogadós.

- Találkoztam vele valaha - mondta Grimaud, s homloka elkomorult a jelenettől, mely felmerült emlékezetében.

A fogadósné egész testében remegve rohant elő.

- Hallottad? - kérdezte az urától.

- Hallottam - felelte a fogadós, s riadtan bámult az ajtó felé.

Ebben a pillanatban új, az előbbinél erőtlenebb kiáltás hallatszott, és nyomban hosszú, vontatott nyöszörgés.

Ezek itt hárman borzongva néztek össze.

- Meg kell nézni, mi történik ott - mondta Grimaud.

- Szakasztott úgy hörög, mint akit fojtogatnak - rebegte a fogadós.

- Úrjézus! - vetett keresztet az asszony.

Ha Grimaud keveset beszélt is, cselekedni, tudjuk, sokat cselekedett. Nekirugaszkodott az ajtónak, nagy erővel rázta, de belülről retesszel volt bezárva.

- Nyissa ki! - kiáltotta a fogadós. - Tisztelendő uram, azonnal nyissa ki!

Senki sem válaszolt.

- Kinyitja vagy betöröm az ajtót! - ordította Grimaud.

Ugyanaz a néma csend.

Grimaud lázasan körülnézett, s megpillantott egy vasfogót, mely ott hevert egy sarokban; felragadta, s mielőtt a házigazda megellenezhette volna, az ajtót kifordította a sarkából.

A szobát valósággal elárasztotta a sok vér, mely átcsurgott a szalmazsákon; a sebesült már nem beszélt, csak hörgött; a barát pedig sehol.

- A barát? - kiáltotta a fogadós. - Hova lett a barát?

Grimaud odaugrott egy nyitott ablakhoz, mely az udvarra szolgált.

- Itt menekülhetett! - kiáltotta.

- Gondolja? - rémüldözött a fogadós. - Legények, nézzétek meg, a barát öszvére az istállóban van-e még?

- Nyoma sincsen! - kiáltotta vissza egy szolga.

Grimaud összevonta a szemöldökét, a fogadós kezét tördelve, rémüldözve nézett körül. Ami a feleségét illeti, az asszony be sem merte tenni a lábát a szobába, odakint állt, elszörnyedve, a küszöbön.

Grimaud odament a sebesülthöz, nézte, nézte a durva és jellegzetes arcvonásokat, s újra feltolult benne a borzalmas emlék.

Végül, egy-egy másodpercnyi zordon és néma töprengés után, így szólt:

- Semmi kétség, ő az bizony!

- Él még? - kérdezte a fogadós.

Grimaud válasz helyett kigombolta a haldokló zubbonyát, hogy a szívét megtapintsa, miközben a fogadós is közelebb bátorkodott, de hirtelen egyszerre hőköltek hátra, a fogadós rémülten felordított, Grimaud falfehérre sápadt.

Markolatig döfött tőrt találtak a hóhér mellkasának bal felében.

- Fusson segítségért - mondta Grimaud -, én addig mellette maradok.

A fogadós tántorogva ment ki a szobából; felesége, már amikor az ura ordítását hallotta, hanyatt-homlok elrohant.

34
A feloldozás

Íme, ez történt.

Láttuk, hogy egy cseppet sem a maga jószántából, sőt meglehetősen kényszeredetten járult a szerzetes a sebesülthöz, kit oly szokatlan módon kötöttek a lelkére. Lehetséges, igyekezett volna kereket oldani, ha lett volna rá lehetőség; azonban a két nemesifjú fenyegetései, hátrahagyott, nyilván utasításokkal ellátott kíséretük s végül a józan megfontolás is rávette a barátot, hogy különösebb vonakodást nem tanúsítva végigjátssza a gyóntató atya szerepét, és ha már bement a szobába, odalépett a sebesült ágyfőjéhez.

A hóhér azzal a gyors és átható pillantással fürkészte végig leendő gyóntatója arcát, mely a haldoklók sajátja, kiknek nincs veszteni való idejük; meglepetésében felkapta a fejét, s így szólt:

- Ilyen fiatal, atyám?

- Akik ilyen ruhát viselnek, azoknak nincs koruk - felelte ridegen a barát.

- Jaj, beszéljen velem szelídebben, atyám - mondta a sebesült -, utolsó perceimben jó barátra van szükségem.

- Nagyon szenved? - kérdezte a szerzetes.

- Nagyon; de a lelkem sokkal jobban, mint a testem.

- Lelkét meg fogjuk menteni - mondta a fiatalember -; de valóban a béthune-i hóhér maga, ahogy ezek itt mondják?

- Az, az, jobban mondva - felelte izgatottan a sebesült, bizonyosan attól tartván, hogy a hóhér szó meg találja fosztani a várva várt utolsó kenettől -, jobban mondva csak voltam, de már nem vagyok; tizenöt éve, hogy másnak engedtem át a mesterségemet. A kivégzéseken még részt veszek, de már nem sújtok, nem én!

- Tehát hivatala irtózattal tölti el?

A hóhér keserveset sóhajtott.

- Amíg csak a törvény nevében sújtottam - mondta -, hivatalomtól nyugodtan aludtam; de ama szörnyűséges éjszaka óta, mikor egy magántermészetű bosszúnak voltam az eszköze, s a pallost gyűlölettel emeltem Isten egy teremtményére, azóta...

A hóhér abbahagyta, és kétségbeesett arckifejezéssel rázta meg a fejét.

- Folytassa - biztatta a barát; lábtul ült a sebesült ágyához, s egyre jobban érdekelte ez a rendkívül furcsán kezdődő história.

- Jaj! - kiáltott fel a sebesült, a sokáig elfojtott s végre kitörő fájdalom minden erejével. - Jaj, pedig húsz évi becsületes munkával próbáltam elnyomni ezt a lelkifurdalást! A vérontók természetes vadságát levetkeztem; valahányszor szükség volt, bőrömet kockáztattam, hogy megmentsem a veszedelemben forgók életét; emberéleteket óvtam meg a világnak, cserében amazokért, kiket a világtól elvettem volt. Ez nem minden: a hivatásom gyakorlásával szerzett vagyont szétosztottam a szegények közt, buzgó templombajáró lettem, az emberek, akik addig kerültek, megszokták, hogy lássanak. Mind megbocsátottak, még szerettek is némelyek. De az

Isten, azt hiszem, nem bocsátott meg nekem, mert e kivégzés emléke üldöz szüntelen, s mintha minden éjjel elém magasodnék annak az asszonynak a kísértete.

- Asszonynak! Tehát egy asszonyt gyilkolt meg? - kiáltott fel a barát.

- Hát maga is - sopánkodott a hóhér -, hát maga is ezt a szót használja, mely a fülembe sikolt: *meggyilkolta*! Vagyis hogy meggyilkoltam őt, s nem kivégeztem! Vagyis gyilkos vagyok, s nem ítéletvégrehajtó!

Nyögött egyet, a szemét behunyta.

A barát kétségkívül attól félt, hogy meghal, és nem mond többet, mert izgatottan biztatta:

- Folytassa! Még semmit sem tudok, de mihelyt befejezte a gyónását, Isten meg én ítélkezünk!

- Jaj, atyám - folytatta a hóhér, anélkül hogy a szemét kinyitotta volna, mintha attól félne, hogy kinyitván, valami rémítőt lát -, kiváltképp mikor éjszaka kell átkelnem valami folyón, szakad rám kétszeresen ez a leküzdhetetlen borzalom: ilyenkor úgy érzem, a kezem elnehezedik, mintha bárdom húzná le még mindig; s mintha a víz vérszínűre válnék, s a természet minden hangja, a fák zúgása, a hullámok csobogása csak azért egyesülne, hogy síró, kétségbeesett, borzalmas hangot formáljanak, mely ezt üvölti: „Teljesedjék be Isten ítélete!”

- Őrület - suttogta a barát, s most már ő is a fejét rázta.

A hóhér újra kinyitotta a szemét, hirtelen a fiatalember felé fordult, s megragadta a karját.

- Őrület - ismételte hóhér -, őrület, azt mondja? Jaj, nem, sajnos nem az, mert este történt, mert testét a vízbe dobtam, mert e négy szót, melyet lelkiismeretem folyton visszhangoz, e négy szót én magam ejtettem ki felfuvalkodottan: miután az emberi ítélkezés eszköze voltam, azt hittem, az isteni ítélkezésnek lettem eszköze.

- De halljuk, hogyan is történt? - kérdezte a barát.

- Este volt, egy ember jött hozzám, valami parancsot mutatott, s én követtem. Négy előkelő úr várt. Álarcosan vittek magukkal. Én mindig ellenkeztem és vonakodtam, ha jogtalannak éreztem a tőlem kért szolgálatot. Öt-hat mérföldet tehettünk meg, komoran, hallgatagon, jóformán egyetlen szót se váltva; végre valami kunyhó ablakán át egy nőt mutattak nekem, asztalra könyökölve, s azt mondták: „Ezt kell kivégezni.”

- Szörnyűség! - mondta a barát. - És engedelmeskedett?

- Atyám, ez a nő szörnyeteg volt: azt mondták, megmérgezte második férjét, meg akarta gyilkolni sógorát, ki ott volt amaz urak között; nemrégiben mérgezett meg egy ifjú hölgyet, aki vetélytársa volt, s mielőtt Angliából eljött volna, mondották, ledöfette a király kegyencét.

- Buckinghamet? - hördült fel a barát.

- Igen, ez az, Buckinghamet!

- Tehát angol volt ez a nő?

- Nem, francia, de Angliába ment férjhez.

A barát elsápadt, homlokát megtörölte, felkelt s bereteszelte az ajtót. A hóhér azt hitte, otthagyta, s nyögve rogyott vissza az ágyára.

- Nem, nem, itt vagyok - mondta a barát, és izgatottan ült vissza mellé. - Folytassa! Kik voltak azok az urak?

- Az egyik idegen volt, angol, gondolom. A többiek négyen, franciák, s testőrruhát viseltek.

- Nevük? - kérdezte a barát.

- A nevüket nem tudom. Csak azt, hogy az a négy francia úr az angolt milordnak szólította.

- S az a nő szép volt?

- Fiatal és szép! Ó, igen, főképpen szép! Még most is látom, amint térden állva imádkozik előttem, hátranyaklott fővel. Azóta sem értettem meg soha, hogy tudtam leütni ezt a gyönyörű, sápadt fejet.

Mintha a baráton különös izgalom vett volna erőt. Minden tagja reszketett; láthatóan kérdezni szeretett volna valamit, de nem mert.

Végül, minden erejét összeszedve így szólt:

- S a nő neve?

- Nem tudom. Amint már mondtam, kétszer volt férjnél, úgy rémlik, egyszer Franciaországban, egyszer meg Angliában.

- És azt mondja, fiatal volt?

- Huszonöt éves.

- Szép?

- Elragadó.

- Szőke?

- Az.

- Nagy hajú, nemde? Haja a vállára omlott alá.

- Úgy van.

- S csodálatos kifejezésű szeme?

- Ha akarta. Jaj, jaj, bizony ő volt az!

- S különös édességű hangja?

- Honnan tudja?

A hóhér felkönyökölt az ágyon, s döbbent szemmel meredt a barátra, ki most már falfehér volt.

- És maga megölte! - sziszegte a barát. - Eszközéül szolgált azoknak a gyáváknak, kik megölni nem merték! Maga megölte azt az asszonyt?

- Sajnos - sóhajtotta a hóhér -, már mondtam, atyám, ez az asszony mennyei külseje mögött pokoli lelket leplezett, s amikor látom, amikor eszembe jut mindaz a kár, amit nekem magamnak is okozott...

- Magának? Magának ugyan mit okozhatott? Ki vele!

- Elcsábította s elveszejtette a bátyámat, aki pap volt; megszökött vele a klastromból.

- A bátyjával?

- Úgy van. Bátyám volt az első szeretője: bátyám halálának ő volt az oka! Jaj, atyám! Ne nézzen hát így reám! Hát bűnös vagyok én? Hát nem fog nekem megbocsátani?

- De, hogyne, megbocsátok, ha mindent elmond nekem!

- Jaj! - kiáltott fel a hóhér. - Mindent! Mindent! Mindent!

- Akkor feleljen! Ha a bátyját elcsábította... mert azt mondja, elcsábította, nemde?

- Azt.

- Ha halálát okozta... azt mondja, halálát okozta?

- Úgy van - hagyta rá a hóhér.

- Akkor tudnia kell a leánynevét!

- Jaj! Istenem! - sopánkodott a hóhér. - Édes Istenem! Úgy érzem, mindjárt meghalok. Feloldozást, atyám, feloldozást!

- Mondd meg a nevét! - ordított rá a barát. - S megadom.

- A neve... Úristen, irgalmazz nekem - rebegte a hóhér.

És sápadtan, remegve hanyatlott a párnájára, mint akinek csak egy-két perce lehet hátra.

- A nevét! - ismételte a barát ráhajolva, hogy kicsikarja tőle azt a nevet, melyet nem akart megmondani. - A nevét!... beszélj, vagy nincs feloldozás!

A haldokló láthatóan minden erejét összeszedte.

A barát szeme szikrát szórt.

- Anne de Beuil - suttogta a hóhér.

- Anne de Beuil! - sikoltotta a barát, miközben két karját az égre tárta. - Anne de Beuil! Csakugyan azt mondtad, Anne de Beuil?

- Azt, azt, ez volt a neve, s most pedig oldozzon fel, mert meghalok.

- Én, téged, feloldozzalak? - ordította a barát olyan hangon, hogy a haldokló haja égnek állt tőle. - Én, téged, feloldozzalak? Nem vagyok pap!

- Nem pap? - hördült fel a hóhér. - Akkor hát kicsoda maga?

- Mindjárt megtudod, te nyomorult!

- Jaj! Úristen! Úrjézus!

- John Francis de Winter vagyok!

- Nem ismerem magát! - hörögte a hóhér.

- Várj csak, várj, mindjárt megismersz: John Francis de Winter vagyok - mondta még egyszer -, és az az asszony...

- Nos hát, az az asszony?

- Az anyám volt!

A hóhér erre ordította azt a borzalmasat, melyet először hallottak.

- Jaj, bocsásson meg nekem, bocsásson meg! - rebegte. - Ha nem is Isten, de legalább a maga nevében! Ha nem is mint pap, legalább mint annak az asszonynak a fia!

- Neked megbocsátani?! - üvöltötte az álbarát. - Neked megbocsátani?! Isten megbocsát talán, de én soha!

- Irgalom! - mondta a hóhér, s kezét feléje nyújtotta.

- Nincs irgalom annak, kiben nem volt irgalom! Halj meg bűnbocsánatlan, kétségbeesve, halj meg s légy kárhozott!

És csuhájából tőrt rántott elő, s a mellébe döfte.

- Nesze - mondta -, ihol a bűnbocsánatom!

Ekkor hallották azt a második, gyengébb kiáltást, s utána sokáig azt a hörgést.

A hóhér, ki közben felemelkedett, hanyatt rogyott az ágyra. A barát pedig, anélkül hogy a tőrt a sebből kihúzta volna, az ablakhoz rohant, kinyitotta, leugrott a kiskert virágaira, beosont az istállóba, fogta öszvérét, kisurrant egy hátsó kapun, a közeli erdőcskéig kocogott, ott barát-csuháját ledobta, batyujából teljes lovagruhát vett elő, magára ölté, gyalogszerrel eljutott a legelső postaállomásig, lovat vásárolt, s lóhalálában folytatta útját Párizs felé.

35
Grimaud beszél

Grimaud kettesben maradt a hóhérral; a fogadós segítségért rohant; az asszony imádkozott.

Kisvártatva a sebesült kinyitotta a szemét.

- Segítség! - rebegte. - Segítség! Jaj, Istenem, Istenem! Hát nincs a földön egyetlen jótét lélek, ki élni vagy halni segítsen?

S nagy kínlódva kapott a melléhez; keze beleütközött a tőr markolatába.

- Aha! - sóhajtotta, s látszott, hogy mindenre emlékszik.

Aztán keze visszahullott a combja mellé.

- Ne csüggedjen - mondta Grimaud -, elmentek segítségért.

- Ki maga? - kérdezte a sebesült, s Grimaud-ra szegezte határtalanul nagyra nyílt szemét.

- Régi ismerőse - mondta Grimaud.

- Maga?

A sebesült fel akarta idézni annak arcvonásait, aki ilyesmit mond neki.

- De hát mikor találkoztunk? - kérdezte.

- Húsz éve volt, egy éjszaka; gazdám Béthune-ben szedte fel magát, s Armentières-be hozta.

- Én is megismerem - mondta a hóhér -, egyik a négy inas közül.

- Úgy van.

- Honnan jön?

- Itt haladtam el; megálltam a fogadónál, hogy megpihentessem a lovam. Éppen elmondták, hogy a béthune-i hóhér van itt, sebesülten, amikor kettőt kiáltott. Az elsőre odarohantunk, a másodikra betörtük az ajtót.

- S a barát? - kérdezte a hóhér. - Látta a barátot?

- Miféle barátot?

- Aki velem ide bezárkózott.

- Már nem volt itt; úgy látszik, az ablakon át menekült. Hát ő szúrta le?

- Ő - mondta a hóhér.

Grimaud lendületet vett, hogy a nyomába vesse magát.

- Mit akar?

- Utána vetem magam!

- Isten ments!

- Miért?

- Bosszút állt, és jól tette. Most már, remélem, az Isten megbocsát nekem, mert elért a bűnhődés!

- Magyarázza meg szavait - mondta Grimaud.

- Az asszony, kit maga meg a gazdái megölettek velem...

- Milady?

- Úgy van, milady, csakugyan, maguk közt így emlegették... az anyja volt.

Grimaud megtántorodott, s üveges, majdnem bárgyú szemmel bámult a haldoklóra.

- Az anyja? - ismételte.

- Úgy van, az anyja.

- Tehát tudja ezt a titkot?

- Barátnak hittem, s gyónás közben elárultam neki.

- Szerencsétlen! - mondta rémülten Grimaud, s arcán verejték ütött ki a puszta gondolatra is, hogy micsoda következményekkel járhat ez a leleplezés. - Szerencsétlen! De senkit sem nevezett meg, remélem!?

- Egyetlen nevet sem mondtam, mert egyet sem ismerek, kivéve az anyja lánynevét, s erről a névről ismerte fel; de azt tudja, hogy nagybátyja ott volt a bírák között.

Ezzel kimerülten hanyatlott hátra. Grimaud segíteni akart rajta, s kezét kinyújtotta a tőr markolata felé.

- Ne nyúljon hozzám! - mondta a hóhér. - Ha kihúzzák a tőrt, meghalok.

Grimaud keze úgy maradt kinyújtva, majd hirtelen öklével a homlokára ütött:

- Jaj! De hisz ha ez az ember egyszer megtudja, kik a többiek, a gazdám elveszett!

- Siessen, siessen - lehelte a hóhér -, figyelmeztesse, ha még él; figyelmeztesse a gazdája barátait is; az én halálom, elhiheti, még nem a végkifejlete ennek a borzasztó kalandnak!

- Hová tartott az az ember?

- Párizs felé.

- Kik tartóztatták fel?

- Két ifjú nemes; a hadseregbe igyekeztek, s az egyiket, hallottam, amikor a társa szólította, Bragelonne vicomte-nak hívják.

- S ezek az ifjak hozták ide magának a barátot?

- Igen.

Grimaud az égre emelte tekintetét.

- Ez hát az Isten akarata volt? - kérdezte.

- Kétségkívül - mondta a hóhér.

- Akkor hát ez irtózatos! - sóhajtotta Grimaud. - Márpedig az az asszony megérdemelte a sorsát! Nemde, ez a véleménye?

- A halál pillanatában - mondta a hóhér - mások bűneit nagyon kicsiknek látja az ember a maga bűneihez képest.

Kimerülten hátrahanyatlott, s behunyta a szemét.

Grimaud ingadozott az irgalmasság között, melynek parancsa megtiltotta, hogy ezt az embert megsegítlen magára hagyja, s a félelem között, mely arra sarkallta, hogy rögtön induljon, s vigye meg a hírt La Fère grófnak, mikor is lármát hallott a folyosón, majd megpillantotta a fogadóst a seborvossal, kit végre megtalált valahol.

Több kíváncsiskodó jött mögöttük, vonzotta őket a szenzáció: a szokatlan esemény híre most kezdett terjedezni.

A seborvos odament a haldoklóhoz, aki most ájultnak látszott.

- Először ki kell húzni belőle a vasat - mondta jelentőségteljes fejcsóválás kíséretében.

Grimaud emlékezett a hóhér jóslatára, s elfordította a fejét.

A seborvos félrehúzta a zubbonyt, az inget meghasította s a mellet kitakarta.

A penge, amint már mondtuk, markolatig hatolt bele.

A seborvos a tőrt a markolat gömbjénél fogta meg; ahogy húzta, kijjebb-kijjebb, a sebesült egyre rémítőbben meresztette a szemét. Mihelyt a penge egészen kint volt a sebből, vörhenyes hab verte ki körös-körül a száját, s mikor egyet lélegzett, sebe nyílásán vérforrás buzgott elő: a haldokló most Grimaud-ra meredt rendkívüli kifejezéssel, fojtott hörgést hallatott, s rögtön kilehelte lelkét.

Grimaud ekkor felvette a tőrt, mely véresen hevert a szoba földjén s mindenkit borzalommal töltött el, intett a fogadósnak, hogy kövesse, megfizette költségeit gazdájához méltó bőséggel, és felült a lovára.

Először arra gondolt, hogy egyenest visszatér Párizsba, de eszébe jutott, hogy hosszas elmaradása Raoulnak nyugtalanságot okozna; tudta, hogy Raoul csak két mérföldnyire van most tőle, egy negyedóra alatt nála lehet, s az út oda-vissza meg az eset előadása legfeljebb egy órájába kerül: lovát vágtatásra fogta, s tíz perc múlva leszállt a Koronás Öszvér, az egyetlen mazingarbe-i fogadó előtt.

A fogadóssal váltott egy-két szóból megtudta, hogy megtalálta, akit keresett.

Raoul Guiche gróffal és a nevelővel asztalnál ült, de a délelőtti zordon kaland olyan szomorúságot hagyott mindkét fiatal homlokon, hogy Arminges úr vidámsága, ki hozzáedződvén a hasonló látványokhoz, náluk bölcsebb férfiú volt, sem tudta eloszlatni onnan.

Egyszer csak nyílt az ajtó, s Grimaud - sápadtan, porosan, még a boldogtalan sebesült vérétől mocskosan - betoppant.

- Grimaud, kedves Grimaud-m - örvendezett Raoul -, végre itt vagy! Engedelmet, uraim, nem szolgám, barátom!

S felpattant és elébe futott.

- Hogy van a gróf úr? - kérdezte. - Bánkódik-e egy cseppet miattam? Láttad-e őt, amióta elváltunk? Beszélj, de nekem is sok mondanivalóm van számodra! Bizony, három nap alatt számtalan kalandunk volt! De mi bajod? Miért vagy oly sápadt? Honnan ez a vér?

- Vér, vér, csakugyan! - mondta Guiche, s fölállt. - Megsebesült, barátom?

- Nem, uram - felelte Grimaud -, nem az én vérem.

- Hát kié? - kérdezte Raoul.

- Azé a szerencsétlené, akit a fogadóban hagytak, s aki a karjaim közt adta ki lelkét.

- A karjaid közt! Az az ember! De tudod-e, ki volt?

- Tudom.

- Hát ismerted?

- Ismertem.

- S meghalt?

- Meg.

A két fiú egymásra nézett.

- Mit csodálkoznak, uraim - szólalt meg Arminges úr -, ez a világ rendje, s ez alól a hóhér sem kivétel! Mihelyt a sebét megláttam, rosszat sejtettem, azonkívül, jól tudják, ő maga is számított rá, mert hiszen papot vagy valami barátot kért.

A barát szóra Grimaud falfehér lett.

- Gyerünk, üljünk asztalhoz - mondta Arminges, ki e korszak férfiai, s kivált ez életkor férfiai módján, nem tűrt meg érzelmességet terített asztalnál, két fogás között.

- Igen, uram, igaza van - mondta Raoul. - Nosza, Grimaud, teríttess magadnak, rendelj, követelőzz, s majd ha szusszantál egyet, beszélgetünk.

- Nem, uram - felelte Grimaud -, egy pillanatra sem pihenhetek, vissza kell fordulnom Párizsba!

- Hogyhogy vissza kell fordulnod Párizsba? Tévedsz, Olivain megy vissza; te pedig maradsz.

- Ellenkezőleg, Olivain marad itt, s én megyek vissza. Éppen azért jövök, hogy ezt közöljem.

- De mi okozta ezt a változást?

- Nem mondhatom meg.

- Magyarázd meg!

- Nem tudom megmagyarázni.

- Ejnye, miféle tréfa ez?

- Vicomte úr tudja, hogy nem szoktam tréfálni.

- Igen, de azt is tudom, hogy La Fère gróf azt mondta: mellettem maradsz, s Olivain visszamegy Párizsba. Követni fogom a gróf úr utasítását.

- Nem ebben a helyzetben, uram.

- Talán megtagadnád nekem az engedelmességet?

- Igen, uram, mert muszáj.

- Tehát ellenkezik?

- Tehát elmegyek; éljen boldogul, vicomte úr!

És Grimaud köszönt, az ajtó felé fordult, hogy kimenjen. Raoul dühösen s egyszersmind nyugtalanul utána rohant, s karjánál fogva visszarántotta.

- Grimaud! - kiáltott rá. - Maradjon, akarom!

- Akkor hát azt akarja - mondta Grimaud -, hogy hagyjam La Fère grófot megölni!

Grimaud köszönt, s indulni készült.

- Grimaud, barátom - mondta Raoul -, nem mehet el így, nem hagyhat engem ilyen nyugtalanságban. Grimaud, beszélj, beszélj, az Istenre kérlek!

Grimaud tántorogva rogyott egy karszékbe.

- Csak egyet mondhatok, uram, mert a titok, melyért faggat, nem az én titkom. Ugye, találkoztak egy baráttal?

- Találkoztunk.

A két ifjú rémülten nézett egymásra.

- S a sebesülthöz vezették?

- Úgy van.

- Akkor hát volt idejük alaposan szemügyre venni.

- Volt.

- S talán, ha valamikor még találkoznának vele, megismernék?

- Én meg, esküszöm - jelentette ki Raoul.

- Én is - mondta Guiche is.

- Nos hát, ha valaha találkoznak vele - mondta Grimaud -, legyen az bárhol, országúton, utcán, templomban, egyszóval akárhol, tiporják el irgalom nélkül, mint egy viperát, áspiskígyót vagy baziliszkuszt! Tiporják, tiporják, s csak akkor hagyják ott, mikor kimúlt; öt ember élete forog kockán, amíg ez él!

Egyetlen szóval sem búcsúzott, hanem a hallgatóiban keltett megdöbbenést és rémületet kihasználva, kirohant a helyiségből.

- Nos hát, gróf - fordult Raoul Guiche-hez -, nem mondtam, hogy ez a barát csúszómászó benyomását tette rám?

Néhány pillanat múlva vágtató ló dobogása hallatszott az útról. Raoul az ablakhoz rohant.

Grimaud most indult vissza Párizsba.

Raoult kalaplengetve üdvözölte, s hamarosan eltűnt az út hajlatában.

Útközben Grimaud-t két dolog foglalkoztatta: először is az, hogy lova, ha így hajszolja, tíz mérföldig sem jut el. Másodszor az, hogy nem volt pénze.

De Grimaud-nak annál termékenyebb volt a képzelete, mennél kevesebbet beszélt.

Az első postaállomáson eladta a lovát, s a kapott pénzen postakocsira ült.

36
A csata előestéje

Raoult komor tűnődéséből a fogadós riasztotta fel; hanyatt-homlok toppant a szobába, melyben az imént leírt jelenet végbement, s ezt kiáltotta:

- A spanyolok! A spanyolok!

Ez a kiáltás elég komoly volt ahhoz, hogy minden másfajta gondot kiszorítson. Az ifjak csak éppen egy-két kérdést tettek fel, s megtudták, hogy az ellenség valóban Houdain és Béthune felé nyomult elő.

Mialatt Arminges úr intézkedett, hogy a pihenő lovakat útra készítsék, a két ifjú felment a ház legmagasabban levő ablakához, mely uralkodott az egész táj fölött, s láttak, hogy Marsin és Lens felől csakugyan nagyszámú gyalogság és lovasság bontakozik elő. Ez már nemcsak holmi portyázó martalóccsapat volt, hanem egy egész hadsereg.

Nem volt más megoldás, mint az, hogy Arminges úr bölcs utasításait követve visszavonuljanak.

Az ifjak lerohantak a lépcsőn. Arminges úr már nyeregben volt. Az ő két lovukat Olivain tartotta készen, Guiche szolgái pedig nagy gonddal vigyáztak a spanyol fogolyra, kit is egy vásárolt lovacskára ültettek. Legfőbb elővigyázatosságként a kezét összekötözték.

A kis csapat elporoszkált Cambrin felé, azt hívén, ott találják a herceget; de már este tíz óta nem volt ott, visszahúzódott La Bassée-ba,[70] mert valami hamis hír azt tudatta vele, hogy az ellenség Estaire-nél készül átkelni a Lys folyón.

A herceg felült a hamis hírnek, valóban kivonta csapatait Béthune-ből, minden erejét Vielle-Chapelle és La Ventie közé összpontosította, ő maga pedig, miután Grammont marsallal felderítő utat tett minden vonalban, éppen visszatért, asztalhoz ült és kérdezgetni kezdte a tiszteket értesüléseik felől, melyek szerzésével megbízta őket; de hitelképes hírt egyik se hozott. Az ellenséges hadsereg két nap óta úgy eltűnt, mint a kámfor.

Nos, soha ellenséges hadsereg nincs oly közel, s következésképp nem oly veszedelmes, mint mikor nyomtalanul eltűnik. A herceg tehát szokása ellenére rosszkedvű és gondterhes volt, mikor egy szolgálatos tiszt lépett be, s jelentette Grammont marsallnak, hogy valaki beszélni óhajt vele.

Grammont marsall csak úgy, a tekintetével kérte a herceg beleegyezését és kiment.

A herceg utánanézett, s szeme az ajtóra szegeződött, lévén, hogy senki se mert mukkanni, nehogy megzavarja töprengésében.

Hirtelen tompa moraj hallatszott; a herceg izgatottan felugrott, s kezét kinyújtotta abba az irányba, ahonnan jött a moraj. Ezt a morajt jól ismerték: ágyúdörgés volt.

Mindenki felkelt, akárcsak ő.

Ebben a pillanatban nyílt az ajtó.

---

[70] Condé herceg csapatai 1648. augusztus 18-án foglalták el állásaikat ennél a Lille-től 24 km-re északra fekvő városkánál; Dumas adatai a spanyolok számáról és a hadmozdulatokról pontosak.

- Fenséges uram - mondta Grammont marsall örömrepesve -, megengedik-e, hogy a fiam, Guiche gróf, és útitársa, Bragelonne vicomte hírekkel szolgáljanak az ellenségről, melyet mi csak keresünk, de amelyre ők találtak rá?!

- Hogy megengedem-e? - mondta a herceg izgatottan. - Nemcsak hogy megengedem, de kívánom. Jöjjenek be.

A marsall betessékelte az ifjakat; egyszerre a herceg előtt találták magukat.

- Beszéljenek, uraim - mondta a herceg, s üdvözölte őket -, előbb csak beszéljenek, a formaságokat későbbre hagyjuk. A legsürgősebb most mindnyájunknak az, hogy megtudjuk, hol az ellenség, és mit csinál.

A szólás, természetesen, Guiche grófot illette; nemcsak mert ő volt az idősebb, hanem mert az apja a hercegnek már bemutatta. Egyébként is a herceget már régóta ismerte, Raoul viszont most látta először.

Elmondta hát a hercegnek, amit a mazingarbe-i fogadóban láttak.

Ezalatt Raoul le nem vette a szemét e fiatal s a rocroi-i, fribourg-i és nördlingeni csata révén már oly nagy hírű hadvezérről.

Bourbon Lajos, Condé herceg, kit apja, Bourbon Henrik halála óta a kor szokása szerint röviden Hercegúrnak neveztek, alig huszonhat-huszonhét éves fiatalember volt, sastekintetű, agl' occhi grifani, amint Dante mondja, horgas orrú, hosszú, csigásan leomló hajú, közepes, de arányos termetű, s a nagy hadvezér minden képességével, vagyis biztos felismeréssel, gyors elhatározással, mesébe illő bátorsággal megáldva; mindez azonban nem akadályozta, hogy ugyanakkor divatfi és szellemi ember legyen, oly mértékben, hogy a hadviselés módjában új meglátásaival keltett forradalmon kívül Párizsban is forradalmat csinált az udvarbeli ifjú uracsok között, kiknek természetes vezérük volt, s kiket, a régi udvarnak Bassompierre-t, Bellegarde-ot és Angoulème hercegét követő divatfiaival szemben, úrficskáknak neveztek.

Guiche gróf első szavára, s az ágyúdörgés irányából, a herceg mindent megértett. Az ellenség bizonyára Saint-Venant-nál kelt át a Lys folyón, és Lens ellen vonult, kétségkívül azzal a szándékkal, hogy bevegye ezt a várost, s a francia hadsereget elválassza Franciaországtól. Egy-egy idehallszó ágyúdörgés, melynek moraja időnként túlharsogta a többit, a spanyol és lotharingiai ágyúknak válaszolgató nehéz mozsaraktól származott.

De milyen erősségű volt ez a sereg? Holmi egyszerű, megtévesztésül szolgáló alakulat csupán, vagy maga a főhadsereg?

Ez volt a herceg utolsó kérdése; Guiche azonban erre képtelen volt válaszolni.

Márpedig, ez lévén a legfontosabb, természetes, hogy kiváltképpen erre szeretett volna a herceg tüzetes, szabatos, megbízható választ kapni.

Ekkor Raoul, leküzdvén egészen természetes bátortalanságát, mely elfogta a herceg színe előtt, közelebb lépett hozzá, s így szólt;

- Megengedi, fenség, hogy néhány szót kockáztassak, melyek talán eloszlatják kételyeit?

A herceg odafordult, s mintha az ifjút felmérte volna egyetlen tekintetével; s látván, hogy egy tizenöt éves forma gyerek, elmosolyodott.

- Hogyne, uram, beszéljen - mondta, s rövid, pattogó szavait szelídebbre fogta, mintha valamilyen nőhöz intézte volna őket.

- Fenséges uram - mondta Raoul elpirulva -, kivallathatja a spanyol foglyot!

- Spanyol foglyot ejtettek? - csodálkozott a herceg.

- Igenis, fenség.

- Az ám - felelte Guiche -, meg is feledkeztem róla.

- Természetes dolog - mondta Raoul mosolyogva -, hisz maga ejtette foglyul.

Az öreg marsall a vicomte felé fordult, a fiának szóló dicséretet megköszönvén, a herceg pedig közben rendelkezett.

- A fiatalembernek igaza van! Hozzák ide azt a foglyot!

Addig is a herceg félrevonta Guiche-t, s kifaggatta, hogy s mint fogták el a spanyolt, majd megkérdezte, ki ez a gyermekember.

- Uram - fordult most a herceg újra Raoulhoz -, megtudtam, levelet hozott a néném tőlem, Longueville-nétől, de úgy látom, inkább maga kíván jó tanácsaival beajánlkozni hozzám!

- Nem akartam megzavarni fenségedet a gróf úrral kezdett fontos beszélgetésben - mondta Raoul elpirulva. - De itt a levél.

- Jól van, majd átadja később. Ihol a fogoly, ez most sürgősebb.

Csakugyan, hozták a martalócot. Amolyan zsoldos volt, amilyenek sűrűn akadtak még abban a korban, s vérüket bárkinek áruba bocsátották, akinek kellett, s úgy öregedtek meg hamisságban, garázdaságban. Amióta elfogták, meg se mukkant, hogy még elfogói maguk sem tudták, miféle nemzetbeli.

A herceg kimondhatatlan bizalmatlan szemmel mérte végig.

- Milyen nemzet fia vagy? - kérdezte.

A fogoly néhány szóval felelt, valami idegen nyelven.

- Vagy úgy, mintha spanyol volna. Grammont, tud-e spanyolul?

- Én bizony vajmi keveset.

- No, én meg egy mukkot se - mondta a herceg nevetve. - Uraim - fordult a környezetében levőkhöz -, van-e valaki az urak közt, aki tud spanyolul és tolmácsul szolgálhat?

- Én, fenség - jelentkezett Raoul.

- Ó, maga tud spanyolul?

- Tudok annyit, gondolom, hogy ezúttal teljesítsem fenséged parancsait.

Ezalatt a fogoly végig közönyös maradt, mintha fogalma se lett volna, miről is van szó.

- Őfensége azt kérdezteti, miféle nemzetbeli - fordult hozzá az ifjú a legszebb kasztíliai spanyolsággal.

- Ich bin ein Deutscher[71] - felelte a fogoly.

- Mi az ördögöt mond? - kérdezte a herceg. - Ez már megint miféle karattyolás?

- Azt mondja, hogy német, fenség - felelte Raoul -, ebben azonban kételkedem, mert hangsúlya gyatra s kiejtése hibás.

- Hát németül is tud? - kérdezte a herceg.

---

[71] Német vagyok.

- Tudok, fenség - felelte Raoul.

- Eléggé ahhoz, hogy ezen a nyelven kérdezze ki?

- Igenis, fenség.

- Akkor hát kérdezze!

Raoul hozzáfogott a vallatáshoz, s a tények hamarosan igazolták a véleményét. A fogoly értette, vagy úgy tett, mintha értené, mit mond neki, viszont Raoul nemigen értette flamand és elzászi nyelvből kevert válaszát. Mindazonáltal Raoul a fogoly minden igyekezete ellenére, hogy kibújjék a szabályos vallatás alól, felismerte a fickó természetes akcentusát.

- Non siete spagnuolo - olvasta fejére -, non siete tedesco, siete italiano![72]

A fogoly hátrahőkölt s ajkát harapdálta.

- Ohó, ezt magam is megértem - mondta a herceg -, s ha már olasz a fickó, magam folytatom a vallatást. Köszönöm, vicomte folytatta nevetve -, s kinevezem e perctől fogva tolmácsomnak!

A fogoly azonban olaszul sem volt hajlandóbb beszélni, mint a többi nyelven; abban mesterkedett, hogy kijátssza a kérdéseket. De nem is tudott semmit, sem az ellenség számát, sem a parancsnokok nevét, sem a hadmozdulatok célját.

- Jól van - mondta a herceg, aki megértette e tudatlanság okát -, ezt az embert rablógyilkosság közben fogták el; ha beszél, megmenthette volna életét, de nem akar beszélni, hát vigyétek és lőjétek agyon!

A fogoly elsápadt, a két katona, aki hozta volt, kétfelől karon ragadta, s elindult vele az ajtó felé, miközben a Hercegúr Grammont marsallhoz fordulva mintha már el is felejtette volna az imént adott parancsot...

A küszöbhöz érve a fogoly megállt; a katonák, csak a paranccsal törődve, tovább akarták kényszeríteni.

- Egy pillanat! - szólalt meg a fogoly franciául. - Kész vagyok beszélni, fenség!

- Úgy, úgy! - mondta a herceg nevetve. - Tudván tudtam, hogy ide fogunk kilyukadni! Csodálatos módszerem van rá, hogy megoldjam a nyelveket; ifjak, hasznosítsák majd abban az időben, mikor maguk is parancsnokolni fognak!

- De azzal a feltétellel - folytatta a fogoly -, ha fenséged megesküszik, hogy életemet meghagyja!

- Nemesi becsületemre - mondta a herceg.

- Akkor hát kérdezzen!

- Hol kelt át a sereg a Lysen?

- Saint-Venant és Aire között.

- Kik a vezérei?

- Fuensaldaña gróf[73], Beck generális s a főherceg személyesen.

---

[72] Maga nem spanyol, nem német, hanem olasz!

[73] *Fuensaldaña* gróf a németalföldi spanyol sereg vezénylő tábornoka volt, *Beck* báró Luxembourg fejedelemség kormányzója, a spanyol hadsereg balszárnyát vezényelte (ott esett el Lensnál), a főherceg pedig III. Ferdinánd fivére.

- S hány emberük van?

- Tizennyolcezer emberük, meg harminchat ágyújuk.

- S merre tartanak?

- Lensnak.

- Látják, uraim - fordult a herceg diadalmas arccal Grammont marsall s a többi tiszt felé.

- Valóban, fenséged mindent előre kiszámított - mondta a marsall -, amit emberi elme csak előre láthatott!

- Hívják vissza Le Plessist, Bellièvre-t, Villequier-t és Erlacot - mondta a herceg -, hívjanak vissza valamennyi Lysen inneni csapatot; a csapatok készüljenek fel, hogy ma éjszaka menetelni fognak: holnap, több, mint valószínű, megtámadjuk az ellenséget!

- De fenség - mondta Grammont marsall -, gondolja meg, hogy ha össze is szedjük minden rendelkezésre álló emberünket, akkor is alig ütjük meg a tizenháromezret!

- Marsall úr - mondta a herceg a rá jellemző csodálatos tekintettel -, kis hadsereggel nyer meg az ember nagy ütközeteket!

Aztán a fogoly felé fordult.

- Vigyék el ezt az embert, s gondosan vigyázzanak rá. Élete a most közölt adatoktól függ: ha igazak, szabadon eresztjük; ha hamisak, lőjék agyon!

A foglyot elvitték.

- Guiche gróf - folytatta a herceg -, rég nem látta atyjaurát, maradjon vele. Uram - folytatta Raoulhoz fordulva -, ha nem nagyon fáradt, kövessen!

- A világ végére is, fenség! - jelentette ki Raoul, mert az ifjú hadvezér iránt, kit méltónak tartott a hírnévre, valami ismeretlen lelkesedést érzett.

A herceg mosolygott; megvetette a hízelgőket, de a lelkeseket megbecsülte.

- Nos, uram - mondta Raoulnak -, bevált a tanácskozásban! Ezt már tapasztaltam. Holnap meglátjuk, mit ér a tettek mezején!

- És nekem, fenség - kérdezte a marsall -, mi lesz a teendőm?

- Itt marad, hogy fogadja a csapatokat; vagy visszajövök, s magam keresem meg őket, vagy futárral kéretem, hogy vezesse őket hozzám. Húsz jó lovú testőrt kérek kíséretül, semmi mást.

- Nagyon kevés - mondta a marsall.

- Elég - mondta a herceg. - Jó lova van, Bragelonne úr?

- Az én lovamat megölték ma reggel, fenség, s átmenetileg a csatlósomét használom.

- Válassza ki és kérje el az istállómból, amelyik tetszik. Semmi álszemérmesség, vigye el bátran, amelyik a legjobban megtetszik. Szüksége lehet rá, talán már ma este, de holnap bizonyosan!

Raoul nem mondatta kétszer; tudta, hogy a feljebbvaló iránt, kivált ha herceg, az a legfőbb udvariasság, ha késedelem s gondolkodás nélkül engedelmeskedik az ember; lement az istállóba, kiválasztott egy andalúziai pejt, maga nyergelte, szerszámozta fel, mert Athos a lelkére kötötte, hogy veszedelem közeledtén legfontosabb teendőit ne bízza senkire, s visszament a herceghez, ki épp akkor szállt nyeregbe.

- Most pedig, uram - mondta Raoulnak -, ideadná azt a nekem hozott levelet?

Raoul átnyújtotta Longueville-né levelét.

- Tartózkodjék mellettem - mondta a herceg.

A herceg sarkantyúba kapta a lovát, a gyeplőt a nyereggombba akasztotta, mint rendesen, ha szabaddá akarta tenni a kezét, felbontotta Longueville-né levelét, és nyargalva indult el a lensi úton, oldalán Raoul, s kicsiny kísérete a nyomában; közben pedig a futárok, kiknek össze kellett hívniuk a csapatokat, lóhalálában vágtattak el különféle irányokban.

A herceg nyargaltában olvasott.

- Uram - mondta nemsokára -, csupa jót írnak magáról. Csak annyit mondhatok, hogy már abból a kevésből is, amit láttam és hallottam, én még több jót gondolok, mint amennyit írnak.

Raoul meghajolt.

Közben, ahogy a kis csapat Lenshoz közeledett, az ágyúdörgés minden lépésre erősebben hallatszott. A herceg ragadozó madár tekintettel meredt a zaj felé. Azt hitte volna az ember, képes áthatolni a fák sűrű függönyén, mely előtte terült és a horizontot határolta.

Időnként a herceg orrcimpája úgy kitágult, mintha sietős lett volna neki, hogy puskaport szagoljon, s úgy fújtatott, akár a lova.

Az ágyúdörgés végül oly közelről hallatszott, hogy nyilvánvaló volt: legfeljebb egy mérföldnyire lehetnek a csatatértől. Csakugyan, az útkanyarban megpillantották Auney falucskát.

A parasztok nagy riadalomban voltak; a spanyolok kegyetlenségének híre elterjedt, s mindenkit rémülettel töltött el; a nők már elmenekültek, ahogy tudtak, Vitry felé; néhány férfi maradt ott magában.

A herceg láttára hozzárohantak; valamelyikük felismerte.

- Jaj, fenséges úr! - mondta. - Ugye azért jő, hogy ezeket a spanyol zsiványokat s lotharing latrokat elkergesse?

- Azért - mondta a herceg -, ha vezetőmül ajánlkozol.

- Örömest, fenség, hova parancsolja vezetnem?

- Valami magaslatra, ahonnan beláthatnám Lenst és környékét!

- Akkor megvan, amit keres, uram.

- Rád bízhatom magam? Jó francia vagy?

- Rocroi-i obsitos vagyok, fenség.

- Fogd - mondta a herceg, s nekiadta erszényét -, ezt Rocroi-ért kapod. Most pedig akarsz-e lovat, vagy inkább gyalog jönnél?

- Gyalog, fenség, gyalog, mindig a gyalogságnál szolgáltam. Különben is, olyan helyeken fogom vezetni, ahol bizony fenségednek is le kell szállnia.

- Gyerünk hát - mondta a herceg -, s ne pazaroljuk az időt.

A paraszt futva indult el a herceg lova előtt; majd száz lépésre a falutól egy kis völgyben elvesző útra fordult, így mentek vagy fél mérföldön át, lombsátor alatt, eközben az ágyúlövések oly közelről hallatszottak, hogy minden dördülés után azt hitték, hallani fogják a golyó süvöltését. Végre rábukkantak az ösvényre, mely meredeken kaptatott a hegy oldalára. A paraszt nekivágott, s kérte a herceget, hogy menjen utána. A herceg leszállt, egyik

hadsegédének és Raoulnak megparancsolta, kövessék, a többieknek pedig, hogy várjanak parancsaira, s maradjanak éber őrködésben; majd kaptatni kezdett a paraszt nyomában.

Tíz perc múlva egy várromhoz értek; a romok egy dombtetőt koronáztak, melyről be lehetett látni az egész környéket. Alig negyed mérföldnyire ott látszott Lens élethalálharcban, s Lens előtt: az egész ellenséges hadsereg.

A herceg egyetlen pillantással becirkalmazta a szeme előtt terülő síkságot Lens és Vimy között, s egyetlen másodperc alatt végigpergett agyában az a haditerv, mely másnap másodszor fogja megmenteni Franciaországot az inváziótól. Elővett egy ceruzát, kiszakított egy lapot a noteszából, s ezt írta:

Kedves marsallom,

Lens egy órán belül az ellenség kezére kerül. Jöjjön utánam: hozza magával az egész sereget. Vendinban leszek, hogy ott állítsam seregem csatasorba. Holnap visszafoglaljuk Lenst, s az ellenséget megverjük.

Aztán hátrafordult Raoulhoz.

- Induljon - mondta - lóhalálában, s adja át e levelet Grammont marsallnak.

Raoul meghajolt, átvette a papírdarabot, gyorsan leereszkedett a hegyről, nyeregbe lendült s elvágtatott.

Egy negyedóra múlva a marsall előtt állt.

A csapatok egy része már megérkezett, a többit minden pillanatban várták.

Grammont marsall élére állt az egész rendelkezésére álló gyalogságnak és lovasságnak, s elindult Vendin felé, Châtillon herceget hagyván hátra, hogy a többit megvárja s utána vigye.

Az egész tüzérség is menetkészen állott, s rögtön felkerekedett.

Este hat óra volt, mikor a marsall a kijelölt helyre ért. A herceg várta. Ahogyan előre látta, Lens, alighogy Raoul elindult a levéllel, az ellenség kezére került. Ezt az eseményt egyébként az ágyúzás megszűnése is jelentette.

Várták az éjszakát. Ahogy sötétedett, úgy érkeztek mind sűrűbben a herceg küldte csapatok. Parancsot kaptak, hogy egyikük se doboltasson, se ne trombitáltasson.

Kilenc órára öreg este lett. De a síkságon derengett még az alkonyat maradéka. Csendesen felkerekedtek, a herceg vezette az oszlopot.

Aunay-n túljutva a sereg megpillantotta Lenst; két vagy három ház lánggal égett, s valami tompa moraj, mely a rohammal elfoglalt város haláltusáját jelezte, elhatolt a katonákig.

A herceg mindenkinek kijelölte a helyét: Grammont marsallnak a balszárnyat kell tartania, Méricourt-ra támaszkodva; Châtillon herceg alkotta a derékhadat; végül ő maga a jobbszárnnyal Aunay előtt maradt.

A másnapi csatarendnek azonosnak kellett lennie az este megállapított felállással. Felébredve ki-ki azon a helyen találja magát, ahol majd megkezdi a hadmozdulatokat.

A helyezkedést a legnagyobb csendben s a legnagyobb tüzetességgel hajtották végre. Tíz órakor mindenki a helyén volt, fél tizenegykor a herceg benyargalta a vonalakat, s kiadta a másnapi parancsot.

Mindenekelőtt három dolgot kötött alvezérei lelkére, kiknek felelniük kellett érte, hogy a katonák lelkiismeretesen tudomásul veszik. Először, hogy a különböző csapatok jól lássák egymás felvonulását, s így a lovasság s a gyalogság egy vonalban maradjon, s tartsák meg az egymás közti távolságot.

Másodszor, hogy támadásra lépésben menjenek.

Harmadszor, hagyják, hogy elsőnek az ellenség lőjön.

A herceg Guiche grófot átadta az apjának, Bragelonne-t maga mellett tartotta; de a két fiú engedélyt kért, hogy az éjszakát együtt tölthesse, amit meg is engedtek nekik.

A marsallé mellett állították fel sátrukat. Noha fárasztó napjuk volt, alvásra egyikük sem gondolt.

Egyébként az ütközet előestje komoly és jelentős dolog még az öreg katonáknak is; s még inkább az a két ifjúnak, kik először látják e borzalmas színjátékot.

Az ütközet előestjén ezer dologra gondol az ember, amiről addig megfeledkezett, s ami most hirtelen felmerül. A csata előestjén közömbös ismerősök jó barátokká, jó barátok testvérekké válnak.

Magától értetődik, hogy ha valami gyöngédebb érzelem rejlik szívük mélyén, ez az érzelem természetesen a rajongás legeslegmagasabb fokát éri el.

Alkalmasint mindkét ifjú szívében rejlett ilyen érzelem, mert rövidesen a sátor más-más végébe ültek, s írni kezdtek a térdükön.

Hosszú levelek voltak, a négy oldalt egymás után lepték el a finom és sűrű betűk. A két ifjú időnként mosolyogva nézett össze. Szó nélkül is megértették egymást; e két finom és megnyerő alkat arra teremtetett, hogy beszéd nélkül is társalogjon.

Mikor levelüket befejezték, egyiket is, másikat is kettős borítékba tették, hogy a címzett neve csak a külsőt felbontva legyen megtudható; aztán egymáshoz léptek, s mosolyogva levelet cseréltek.

- Ha valami baj érne - mondta Bragelonne.

- Ha megölnének - mondta Guiche.

- Legyen nyugodt - mondták mindketten.

Aztán testvériesen megölelték egymást, köpenyükbe burkolóztak, s oly ifjúi és kellemes álomba merültek, mint a madarak, a virágok s a gyermekek.

37
Egy hajdani estebéd

Az egykori testőrtársak második találkozása nem volt oly szertartásos, sem oly veszedelmes, mint az első. Athos, mindig fölényes eszével, úgy döntött, hogy az összejövetel legközelebbi és legtökéletesebb központja a fehér asztal legyen; ezért, amikor barátai, előkelőségétől és józanságától tartva, még csak emlegetni se merték a Fenyőtobozban vagy Kálomistában elköltött hajdani jó ebédeket, elsőként indítványozta, hogy valami jól megrakott asztal mellett találkozzanak, s ki-ki oldódjék fel fenntartás nélkül, jellemének és szokásainak megfelelően, amely feloldozásnak és egyetértésnek köszönhették annak idején, hogy az „elválhatatlanok”-nak nevezték őket.

Az indítvány mindegyiküknek tetszett, kivált D’Artagnannak, ki égett a vágytól, hogy újra megtalálja ifjúkoruk jóízű és vidám eszmecseréit; mert eleven és derűs szelleme már régóta csak elégtelen táplálékot talált, hitvány abrakot, amint ő maga mondogatta. Porthost bárósága küszöbén felvetette az öröm, hogy Athos és Aramis mellett alkalma lesz most tanulmányozni az előkelő emberek hanghordozását, modorát. Aramis a Palais-Royalról akart híreket hallani Porthostól és D’Artagnantól, s magának minden alkalomra biztosítani e két áldozatos jó barátot, kik oly fürge és győzhetetlen karddal támogatták összekoccanásaiban annak idején.

Ami Athost illeti, ő volt az egyetlen, kinek mi kapni- vagy várnivalója sem volt a többitől, s csak az egyszerű nagyság s a tiszta barátság érzése hatotta át.

Megállapodtak tehát, hogy ki-ki pontosan megadja címét, s hogy bármelyikük szükségét érzi, hívására összeülnek a Monnaie utcai Remetelak nevű híres vendéglőben. Az első találkozást következő szerdára, pontban este nyolcra tűzték ki.

S valóban, a négy jó barát, a jelzett időben, ki-ki más-más irányból, pontosan megérkezett. Porthosnak egy új lovat kellett kipróbálnia, D’Artagnan a Louvre-beli őrségéről érkezett, Aramis, egy nőt, egyik gyámolítottját látogatta meg a városnegyedében, Athosnak pedig, aki a közeli Guénégaud utcában rendezte be lakását, szinte kettőt sem kellett lépnie. Meglepődtek hát, hogy a Remetelak kapujában találkoznak össze, Athos a Pont-Neuf felől bukkanván fel, Porthos a Roule utcából, D’Artagnan a Fossés-Saint-Germain-l’Auxerrois, Aramis a Béthisy utcából érkezve.

A társalgás a négy cimbora között, éppen a tüntető szívélyesség következtében, egy kissé erőltetett volt, s maga a vacsora is egyfajta merevséggel kezdődött. Látszott, hogy D’Artagnan erőlteti a kacagást, Athos az ivást, Aramis a beszélést, Porthos a hallgatást. Athos észrevette a zavart, és gyorsan orvoslandó, négy üveg pezsgőt rendelt oda.

A szokott nyugalommal adott parancsra a gascogne-i képe láthatóan felderült, és sugárzott a Porthos homloka.

Aramis elképedt. Nemcsak úgy tudta, hogy Athos bornemissza lett, hanem hogy a boritaltól valósággal irtózik is.

Csodálkozása kétszeresre nőtt, mikor látta, hogy Athos színültig tölti poharát, s a régi lendülettel hajtja fel. Erre D’Artagnan is töltött magának, s rögtön ki is itta; Porthos Aramisszal koccintott. A négy palack pillanatok alatt kiürült. A vendégek, mondhatta volna valaki, siettek szakítani minden hátsó gondolatukkal.

A pompás ital az utolsó felleget is eloszlatta, mely tán lelkük mélyén meghúzódhatott. Megoldódott a nyelvük, s mind a négyen hangosan beszéltek, egymás szavába vágva, meg sem várva, hogy a másik befejezze, s hamarosan ki-ki kedvelt helyzetébe zökkent az asztalnál. Aramis, hallatlan dolog, nemsokára kipattintotta ujjasa két kapcsát; Porthos, ezt látván, mentéje minden kapcsát kioldta.

A csaták, a hosszú lovaglások, a kapott s adott csapások voltak a társalgás első tárgyai. Aztán rátértek a néma küzdelemre, melyet az ellen vívtak, kit addigra, „nagy bíboros"-nak nevezték.

- Biz' isten - mondta nevetve Aramis - épp elég dicsérettel adóztunk a holtaknak, hadd dicsérjük egy cseppet az élőket most már! Mazarint szeretném egy kicsit emlegetni. Szabad?

- Bármikor - hahotázott D'Artagnan -; hadd halljuk hát a történetét! Ha jó, meg is tapsolom.

- Egy hatalmas herceget - kezdte Aramis -, akivel szövetkezni akart, felkért Mazarin, küldje el neki pontokba foglalt feltételeit, melyek alapján felveheti vele az érintkezést. A herceg, némileg viszolyogván a tárgyalástól egy ilyen gézengúzzal, kelletlenül megcsinálta a listát s elküldte. A pontok közt három sehogy se tetszett Mazarinnak; javaslatot tett a hercegnek, mondjon le róluk tízezer tallérért.

- Tyűha! - kiáltott fel a három cimbora - ez nem is nagy ár, s attól sem kellett félnie, hogy szaván fogják. Mit tett a herceg?

- A herceg azonnal ötvenezer frankot küldött Mazarinnak, megkérvén, többet ne irkáljon neki, s még külön húszezret is ígért, ha megfogadja, hogy nem is szól hozzá többé.

- S mit tett Mazarin?

- Megsértődött? - kérdezte Athos.

- Megbotoztatta a futárt? - kérdezte Porthos.

- Elfogadta a summát? - így D'Artagnan.

- Eltalálta, D'Artagnan - mondta Aramis.

S oly harsogó hahotára fakadtak, hogy a vendéglős feljött, s megkérdezte, nincs-e az uraknak valamire szükségük.

Azt hitte, összeverekedtek.

Végül lecsillapult a bruhaha.

- Lehet-e Beaufort-t megcsipkedni? - kérdezte D'Artagnan. - Nagy kedvem volna rá.

- Felőlem! - mondta Aramis, gyökeréig ismervén e finom és bátor gascogne-i szellemet, ki soha, egyetlen lépéssel sem hátrált semmiféle téren.

- S maga felől, Athos? - kérdezte Athost.

- Nemesi becsületemre mondom: jót kacagunk, ha mulatságos lesz - mondta Athos.

- Kezdem hát - mondta D'Artagnan. - Beaufort egy napon, a Hercegúr egy barátjával beszélgetvén, elmondta, hogy Mazarin s a parlament közti első viszályok idején egy alkalommal összekülönbözött Chavigny úrral, s látván, hogy az új bíboroshoz csatlakozott, ő, ki annyira a régi bíboros embere volt, alaposan leöklözte. Ez a barát, ki Beaufort-ról tudta, milyen gyors a keze, különösebben nem csodálkozott a dolgon, de azért futva indult a Hercegúrnak elmesélni. Az esetnek híre terjed, s íme, mindenki hátat fordít Chavignynak. Ez magyarázatot keres a hirtelen elhidegülésre: vonakodnak neki megmondani; végül valaki mégiscsak rászánja magát,

s közli, hogy mindenki furcsállja, miért hagyta leöklözni magát Beaufort-tól, ha még oly herceg is.

„- Ki mondta, hogy a herceg engem leöklözött?” - kérdezte Chavigny.

„- Maga a herceg” - felelte az illető.

Elindulnak a hír forrása felé, s meg is találják azt a személyt, akinek Beaufort eldicsekedett, s az becsületére esküszik, hogy az igazat mondta, sőt megismétli s meg is erősíti a herceg szavait.

Chavigny e rágalomtól kétségbeesve, melyből mit sem ért, kijelenti barátainak: inkább meghal, semmint ezt a gyalázatot elviselje. Következésképp két megbízottját küldi a herceghez azzal, hogy kérdezzék meg, igaz-e, hogy azt mondta: leöklözte Chavignyt.

„- Mondtam, s megismétlem - felelte a herceg -, mert ez az igazság.”

„- Fenség - mondja erre Chavigny egyik megbízottja -, engedje meg kijelentenem, hogy nemesemberre mért ütés éppúgy megalázza azt, aki adja, mint aki kapja; XIII. Lajos király nem tűrt meg nemesembert belső inasnak, hogy joga legyen elverni.”

„- Rendben van - nézett nagyot Beaufort -, de ki kapott itt ütéseket, ki beszél verésről?”

„- De hisz nagyméltóságod állítja, hogy megverte...”

„- Kit?”

„- Chavigny urat!”

„- Én?”

„- Hát nem öklözte le Chavigny urat, vagy legalábbis nem ezt híreszteli?”

„- De igen.”

„- Nos hát ő tagadja.”

„- Ejnye, a mindenségit, oly alaposan leöklöztem bizony, hogy még minden szavam a fülembe cseng! - mondta Beaufort a jól ismert méltóságteljességgel. - Íme: - Kedves Chavigny, de nagy ökör maga, hogy segítséget nyújt a huncfut Mazarinnak!”

„- Vagy úgy, fenség! - kiáltott fel a másik megbízott. - Most már értem! Tehát leökrözte, ugye, ezt akarta mondani?”

„- Leökrözni vagy leöklözni, bánom is én - mondta a herceg -, hát nem egykutya? Micsoda szőrszálhasogatók a maguk szócsinálói!” - Jót kacagtak Beaufort herceg eme filológiai tévedésén, kinek hasonló nyelvbotlásai kezdtek közmondásossá válni, s megállapodtak, hogy ezeken a találkozásokon, örökre száműzvén a pártszellemet, D’Artagnan és Porthos kedvükre csipkedheti a hercegeket, feltéve, ha Athos és Aramis *leöklözheti* Mazarint.

- Bizony mondom, igazuk van, ha rosszat akarnak ennek a Mazarinnak, mert ami őt illeti, ő sem akar jót maguknak - mondta D’Artagnan.

- Csakugyan? - mondta Athos. - Ha tudom, hogy név szerint ismer a gazember, nevet változtatok, nehogy valaki azt higgye, hogy én is ismerem őt.

- Nem a nevük, hanem a tetteik szerint ismeri; tudja, hogy kiváltképp két nemesember segítette elő Beaufort szökését, s most buzgón keresteti őket, erről kezeskedem.

- Kivel?

- Velem.

- Hogyhogy magával?

- Bizony, ma reggel is értem küldött, s megkérdezte, van-e valami értesülésem.

- A két nemes felől?

- Úgy van.

- S mit felelt neki?

- Hogy még nincsen, de ma két olyan személlyel estebédezek, kiktől majd szerezhetek.

- Ezt felelte neki! - mondta Porthos, széles arcán kivirágzó kacagással. - Bravó! Athos, még most sem fél?

- Nem - mondta Athos -, nem a Mazarin nyomozása, amitől félek.

- Hát akkor mitől fél, nem mondaná meg nekem? - kérdezte Aramis.

- Semmitől sem, a jelenben, ez igaz.

- S a múltban? - kérdezte Porthos.

- Hej, a múltban, az más dolog - sóhajtotta Athos. - A múltban s a jövőben.

- Talán azt a kedves Raoul gyereket félti? - kérdezte Aramis.

- Ugyan - mondta D'Artagnan -, senkit sem ölnek meg már az első csatában!

- Sem a másodikban! - mondta Aramis.

- Sem a harmadikban - mondta Porthos. - De hát, ha meg is ölik az embert, visszajön mégis, íme, mi vagyunk erre a legjobb bizonyíték.

- Nem - mondta Athos -, nem Raoul miatt aggódom én, hisz remélem, nemesember módjára viselkedik, s ha elesik, akkor bátran fog meghalni. De, hogy mondjam csak, ha ez a szerencsétlenség érné...

Athos végigsimította sápadt homlokát.

- Nos? - kérdezte Aramis.

- Nos, én e szerencsétlenséget valamiféle bűnhődésnek tartanám.

- Jaj, jaj, tudom, mit akar mondani - jelentette ki D'Artagnan.

- Én is - mondta Aramis -, de nem szabad erre gondolni, Athos: ami elmúlt, elmúlt.

- Nem értem - mondta Porthos.

- Az armentières-i ügy - mondta egész halkan D'Artagnan.

- Az armentières-i ügy? - kérdezte Porthos.

- Milady...

- Vagy úgy! El is felejtettem - mondta Porthos.

Athos ránézett mély tüzű szemével.

- Elfelejtette, Porthos? - kérdezte.

- Biz' isten, el - mondta Porthos. - Rég történt az!

- Tehát egy cseppet sem nyomasztja lelkiismeretét?

- Biz' isten, nem! - mondta Porthos.

- S a magáét, Aramis?

- Hát eszembe jut néha - mondta Aramis -, mint olyan lelkiismereti ügy, mely jó alkalmat ad a vitatkozásra.

- És maga, D'Artagnan?

- Jómagam, bevallom, ha e szörnyűség felrémlik előttem, csak a szegény Bonacieux-né kihűlt testére emlékszem. Nem mondom, gyakran éreztem szánalmat az áldozat iránt, de a gyilkosáért lelkifurdalást: soha.

Athos kétkedő arckifejezéssel csóválta fejét.

- Arra gondoljon - mondta Aramis -, hogy ha hisz az isteni igazságszolgáltatásban, s annak a világ dolgaiban való részvételében: az a nő Isten akarata szerint bűnhődött. Az eszközei voltunk, semmi több.

- Hát a szabad akarat, Aramis?

- A bíró mit tesz? Neki is van szabad akarata, s mégis félelem nélkül ítélkezik. A hóhér mit tesz? Izmainak ura, s mégis lelkifurdalás nélkül csap le.

- A hóhér... - suttogta Athos.

S látszott, hogy valami emlék kínozza.

- Tudom, borzasztó - mondta D'Artagnan -, de ha arra gondolok, hogy angolokat, rochelle-ieket, spanyolokat, sőt még franciákat is öltünk, kik egyéb rosszat se tettek, mint célba vettek és elhibáztak, vagy összemérték a mienkkel a kardjukat, de nem volt kellőképp gyors a védésük: akkor a magam részéről e nő meggyilkolásáért, becsületemre, nem érzem bűnösnek magam!

- Én, Athos - mondta Porthos -, most, hogy eszembe juttatják, úgy látom a jelenetet, mintha csak ma történt volna; milady itt állt, ahol most maga (Athos elsápadt); én ott, ahol D'Artagnan. A kard, mely az oldalamon függött, úgy vágott, mint a damaszkuszi penge... Emlékszik rá, ugye Aramis, mert mindig Balisardának[74] nevezte. Nos, esküszöm itt, hármuk előtt, ha nem lett volna ott a béthune-i hóhér... A béthune-i volt?... igen, igen, a béthune-i... minden megbánás nélkül levágtam volna ama szörnyeteg fejét! Gonosz egy nőszemély volt.

- Meg aztán - mondta Aramis a gondtalan filozófia hangján, melyet azóta vett fel, mióta egyházi férfiú lett, s melyben jóval több volt az ateizmus, mint az Istenbe vetett bizalom -, egyáltalán mi értelme gondolni is az egészre? Ami megtörtént, megtörtént. Utolsó óránkon majd meggyónjuk e tettet, s Isten jobban fogja tudni, mint mi itt, hogy bűn-e vagy érdem. Megbántam-e? kérdezhetnék; nem én, biz' isten! A keresztre s a becsületre: csak azt bánom, hogy asszonyszemély volt.

- A legmegnyugtatóbb az egészben - mondta D'Artagnan -, hogy semmi nyoma sem maradt.

- Volt neki egy fia - mondta Athos.

- Igen, igen, tudom már - mondta D'Artagnan -, hisz beszélt nekem róla; de ki tudja, mi lett belőle? A kígyóval együtt elpusztult az ivadéka is? Vagy azt hiszi, hogy De Winter, a nagybátyja, felnevelte volna ezt a sárkányfajzatot? De Winter bizonyara éppúgy elítélte a fiút, ahogy az anyját elítélte.

---

[74] Ariosto *Őrjöngő Orlando* című elbeszélő költeményében Ruggiero kardja.

- Akkor jaj De Winternek - mondta Athos -, mert a gyermek neki mit sem ártott!

- Az a gyermek meghalt, ha nem, vigye el az ördög! - mondta Porthos. - Akkora köd van abban a szörnyű, országban, legalábbis D'Artagnan szerint...

Ebben a pillanatban, mikor Porthos e következtetése már-már újra felderítette volna mindhármuk többé-kevésbé komor homlokát, a lépcsőházból lépések hallatszottak, majd kopogtattak az ajtón.

- Szabad - mondta Athos.

- Uraim - mondta a fogadós -, egy legény van itt, és sürgősen beszélni szeretne egyikükkel.

- Kivel? - kérdezték mind a négyen.

- Akit La Fère grófnak hívnak.

- Én vagyok - mondta Athos -, s a legénynek mi a neve?

- Grimaud.

- Jaj! Már visszajött? - sápadt el Athos. - Mi történt Bragelonne-nal?

- Jöjjön be - mondta D'Artagnan. - Jöjjön be!

Grimaud közben odaért a küszöb elé; bedobbant a szobába, s egy intéssel kiküldte a fogadóst.

A fogadós behúzta az ajtót: a négy jó barát ott maradt, csupa feszült várakozás. Grimaud zihálása, sápadtsága, verejtékes arca, a ruháját lepő por mind-mind azt jelentette, hogy valami fontos és rémítő hír hozására vállalkozott.

- Uraim - mondta -, annak az asszonynak volt egy fia, a fiú felnőtt; a nőstény tigrisnek kölyke volt, e tigris garázdálkodik, a nyomukra vetette magát, vigyázzanak!

Athos keserű mosollyal nézett barátaira. Porthos kardját kereste az oldalán, ámbár a falon függött; Aramis tőréhez kapott; D'Artagnan felpattant a helyéről.

- Grimaud, mit akarsz mondani? - kiáltott fel.

- Azt, hogy a milady fia elhagyta Angliát, itt van Franciaországban, Párizsba tart, ha ugyan már meg nem érkezett.

- Az ördögbe! - mondta Porthos. - Bizonyos vagy ebben?

- Bizonyos - mondta Grimaud.

E kijelentést hosszú csend követte. Grimaud oly kifulladt, elcsigázott volt, hogy lerogyott egy székre.

Athos egy pohár pezsgőt töltött neki, s odavitte.

- No de végül - mondta D'Artagnan -, még ha valóban él, még ha Párizsba igyekszik is: megéltünk mi már különb dolgokat! Állunk elébe!

- Úgy van - mondta Porthos, s tekintetével megsimogatta falon függő hosszú kardját -, állunk elébe! Hadd jöjjön!

- Különben is gyermek még - mondta Aramis.

Grimaud felpattant.

- Gyermek? Tudják, mit mívelt ez a gyermek? Barátnak öltözve felderítette az egész esetet, a béthune-i hóhért gyóntatván, akinek, miután mindent kiszedett belőle, feloldozásul ezt a tőrt döfte a szívébe! Tessék, még piros és nedves, mert alig harminc órája, hogy a sebből kihúzták!

Azzal Grimaud a tőrt, melyet a barát a hóhér mellében felejtett, odadobta az asztalra.

D'Artagnan, Porthos és Aramis felugrottak, s önkéntelen lendülettel rohantak a kardjukért.

Csak Athos maradt a székén, nyugodtan, tűnődőn.

- S azt mondtad, barátruhát visel, Grimaud?

- Igen, Ágoston-rendit.

- Milyenforma ember?

- Körülbelül az én termetem, ahogy a fogadós mondta, sovány, világoskék szemű s szőke hajú!

- És... Raoullal nem találkozott? - kérdezte Athos.

- Dehogynem, sőt, maga a vicomte vitte oda a haldokló ágyához.

Athos szó nélkül felkelt, s ő is leakasztotta kardját.

- No még ilyet! - mondta D'Artagnan, s nevetni próbált. - Hogy ilyen anyámasszony katonáinak mutatkozzunk! Hogyan? Mi négyen, kik szemrebbenés nélkül álltunk szemben egész seregekkel, most reszketünk egy gyermek előtt?

- Az ám - mondta Athos -, csakhogy ez a gyermek Isten nevében érkezik!

És sebbel-lobbal kivonultak a fogadóból.

38
I. Károly levele

Most pedig az olvasónak át kell velünk kelnie a Szajnán, s követnie egészen a Saint-Jacques utcai karmelita kolostorig.

Délelőtt tizenegy óra, s a kegyes nővérek most mondtak misét I. Károly fegyvereinek diadaláért. A templomból kijővén, egy fekete ruhás asszony meg egy fiatal lány, egyikük özvegy, másikuk árva, vonult vissza cellájába.

Az asszony festett fájú zsámolyra térdel, a lány, néhány lépésre tőle, egy székhez támaszkodik, csak áll és sír.

Az asszony szép lehetett, de látható, hogy a könnyek megöregítették. A leányka bájos, és sírása még megszépíti. Az asszony negyvenévesnek látszik, a leányka tizennégynek.[75]

- Én Istenem - esengett a térdeplő -, tartsd meg az uramat, tartsd meg a fiamat, s vedd el az én szomorú és keserves életemet!

- Én Istenem - fohászkodott a leányka -, tartsd meg énnekem anyámat!

- Anyja már mit sem tehet magáért e világon, Henriette - fordult hátra a lesújtott, imádkozó asszony. - Anyjának már se trónja, se férje, se fia, se pénze, se barátai; anyját, szegény gyermekem, az egész világ cserbenhagyta!

S az asszony, segítségére siető leánya karjaiba rogyván, szintén átadta magát a zokogásnak.

- Anyám, szedje össze magát! - mondta a leányka.

- Jaj, beh szerencsétlenek ebben az esztendőben a királyok! - mondta az asszony, s fejét gyermeke vállára hajtá - és ki sem gondol ránk ebben az országban, mert mindenki a maga bajával törődik. Amíg a bátyja velünk volt, ő tartotta bennem a lelket; de elment: ez idő szerint képtelen rá, hogy nekem vagy atyjának hírt adjon magáról. Elzálogosítám utolsó ékszereimet, minden ruhámat s a magáéit is eladtam, hogy megfizessem bátyja szolgáinak bérét, kik faképnél hagyták volna, ha követelésüknek nem engedek. Most kénytelenek vagyunk itt élni az apácák kenyerén! Isten szegényei vagyunk!

- De mért nem folyamodik nénjéhez, a királynéhoz? - kérdezte a leányka.

- Fájdalom - sóhajtott a szomorú asszony -, néném már nem királyné, gyermekem, másvalaki uralkodik a nevében. Egy napon majd megérti ezt.

- Akkor hát folyamodjék unokaöccséhez, a királyhoz! Akarja, hogy én beszéljek vele? Tudja, mennyire szeret, anyám!

- Fájdalom, unokaöcsém, a király, még nem király, s ő maga is, amint Laporte már hússzor is mondta, mindenben szükséget szenved.

- Akkor hát folyamodjunk Istenhez - mondta a leányka, és anyja mellé telepedett.

A két nő, ki most így, egy zsámolyon imádkozott, IV. Henrik leánya meg az unokája volt, I. Károly felesége és a leánya.

Közös imájukat épp befejezték, mikor egy apáca kaparta meg szelíden a cella ajtaját.

---

[75] Ekkor még csak négyéves volt I. Károly leánya (1644-ben született); történelmi tény azonban, hogy anyjával együtt igen szűkösen élt Párizsban.

- Jöjjön be, nővér - mondta az idősebbikük, s mikor felkelt, letörölte könnyeit.

Az apáca tisztelettel nyitotta ki az ajtót.

- Kérem, bocsássa meg felséged, ha ájtatosságában megzavartam - mondta -, de egy idegen úr van odakünt a társalgóban, s tisztelettel kéri, hogy átadhasson felségednek egy levelet.

- Egy levelet! Jaj, talán éppen a király levele! Igen, atyjától kaptunk hírt, semmi kétség! Hallja, Henriette?

- Hallom, asszonyom; hallom, és remélek.

- És mondja, kicsoda az az úr?

- Negyven-negyvenöt éves forma nemesember.

- Neve? Megmondta a nevét?

- Milord de Winter.

- Milord de Winter! - kiáltott fel a királyné. - Az uram barátja! Vezesse be hát, vezesse be!

És a királyné a küldött elé rohant, s lélekszakadva ragadta meg a kezét.

Winter lord a cellába lépve térdre ereszkedett, s a királynénak átnyújtotta az aranytokba göngyölt levelet.

- Ó, milord - mondta a királyné -, három olyan valamit hoz nekünk, amilyent már rég nem láttunk: aranyat, hűséges barátot és levelet férjurunktól, a királytól!

De Winter ismét meghajolt, de válaszolni nem tudott, oly mélységesen meghatódott.

- Milord - szólt a királyné -, ugye megérti, ha sürgősen tudni szeretném, mit tartalmaz ez a levél.

- Magára hagyom, asszonyom - mondta Winter lord.

- Ne, maradjon - mondta a királyné -, milordságod előtt fogjuk elolvasni. Nem gondolja, hogy ezernyi kérdeznivalóm van?

De Winter hátrált néhány lépést, s csak álldogált ott hallgatagon.

Anya s lánya pedig behúzódott egy ablakmélyedésbe, s míg a leány anyja karjára dőlt, mohó izgalommal olvasták az alábbi levelet:

Asszonyom, kedves hitvesem!

Íme, a véghez közeledünk. Minden Isten meghagyta tartalék erőmet a nasebyi táborban vontam össze, innen írom nagy sietve e levelet. Itt várom be fellázadt alattvalóim seregét, s utoljára ütközöm meg velük.[76] *Ha győzök, a végtelenségig elnyújtom a harcot, ha győznek, mindenestül elveszek. Ez esetben (fájdalom, ilyen helyzetben, amilyenben most leledzünk, mindenre gondolni kell) megpróbálom majd elérni Franciaország partjait. De vajon befogadhatnak-e, akarnak-e befogadni ott egy szerencsétlen királyt, ki oly gyászos példát kínál ez amúgy is polgárháborúk dúlta országnak? Asszonyom, bölcsessége és ragaszkodása szolgál majd útmutatóul. E levél átadója, Asszonyom, elmondja majd mindazt, amit a véletlenre bízni kockázatos. Ő megmagyarázza, milyen lépéseket várok Asszonyomtól. Azzal is megbízom, hogy gyermekeimnek áldásomat adja át, Asszonyomnak, az én kedves hitvesemnek pedig szívem minden szeretetét.*

[76] *Naseby*nál 1645. június 14-én zajlott le a döntő ütközet, és Cromwell fényes győzelmét hozta.

A levél aláírása „Károly király” helyett ez volt: „Károly, még király.”

E szomorú olvasmány, melynek hatását a királyné arcán Winter lord megfigyelhette, mégis valami reménysugárt csillantott a szemében.

- Ám ne legyen többé király - kiáltott fel -, ám legyen legyőzött, száműzött, földönfutó, csak éljen! Sajnos, a trón túl veszedelmes hely manapság, semhogy azt kívánjam, hogy maradjon. De mondja csak, milord - folytatta a királyné -, és semmit se titkoljon el: hol tart e téren a király? Helyzete valóban oly reménytelen, amilyennek véli?

- Fájdalom, asszonyom, még reménytelenebb! Őfelsége szíve oly jóságos, hogy gyűlöletről fogalma sincs; oly egyenes és nyílt, hogy árulásról sejtelme sincs! Angliát oly téboly szelleme szállta meg, hogy félek, csak a vér fojthatja el.

- Hát lord Montrose?[77] - kérdezte a királyné. - Nagy és gyors sikerekről hallottam híreket, Inverloshynál, Auldearnnál, Alfordnál és Kilsyth-nél nyert csatákról.[78] Emlegették: a határ felé vonult, hogy csatlakozzék királyához.

- Igen, asszonyom; de a határon Leslybe ütközött. A Győzelmet emberfeletti vállalkozásokban fárasztotta el: a Győzelem elpártolt tőle. S Montrose, Philiphaugh-nál csatát vesztve, kénytelen volt serege maradékát szélnek ereszteni, s menekülni csatlós álruhában. Bergenben van, Norvégiában.

- Isten segítse őt! - mondta a királyné. - Némi vigasztalás, hogy azokat, akik annyiszor kockáztatták életüket érettünk, biztonságban tudhatjuk. Most pedig, milord, hogy a király helyzetét olyannak látom, amilyen, vagyis reménytelennek: mondja el, mit üzen még királyi férjem.

- Nos, asszonyom - felelte De Winter -, a király azt kívánja, hogy felséged próbálja meg kipuhatolni a francia királynak és királynénak iránta való hajlandóságát.

- Sajnos, amint tudja - felelte a királyné -, a király még gyermek, a királyné pedig asszony, annak is gyarló: mindenben Mazarin az úr!

- Azt a szerepet akarja hát játszani Franciaországban, amit Cromwell Angliában?

- Ó, nem! Hajlékony és ravasz olasz, s ha e merényről álmodik is talán, sohase merné elkövetni; és Cromwell-lel ellentétben, ki az országgyűlés mindkét háza fölött rendelkezik, Mazarint csak a királyné támogatja a parlamenttel való küzdelmében.

- Egy okkal több, hogy megsegítsen egy királyt, kit az országgyűlés világgá üldöz.

A királyné keserűn rázta a fejét.

- Az én megítélésem szerint - mondta - a bíboros egy ujját se mozdítja, sőt, talán ellenünk fordul. Már az én és leányom Franciaországban tartózkodása is terhes neki: még terhesebb volna, érthető okokból, a királyé. Milord - folytatta Henriette fájdalmas mosollyal -, szomorú és majdnem szégyenletes kimondanom, de a telet a Louvre-ban pénz, fehérnemű, majdnem kenyér nélkül töltöttük, s tűz híján sokszor fel se keltünk.

- Borzalom! - kiáltott fel De Winter. - IV. Henrik leánya, I. Károly felesége! De hát miért nem fordult asszonyom közülünk akárkihez?

- Íme, ilyen vendégszeretetben részesít egy királynét az a miniszter, kinek most egy király kéri pártfogását!

---

[77] James Graham, *Montrose* grófja (1612-1650) skót főrend; 1645-ben Philiphaughnál vereséget szenvedett és emigrált.

[78] Helységek, ahol Montrose 1645-ben győzelmet aratott.

- De mintha valami házasságról beszéltek volna a walesi herceg és az orléans-i hercegnő között! - mondta Winter lord.

- Igen, volt egy pillanatnyi reményem. A két gyermek szerette egymást; de a királyné, ki előbb pártolta e házasságot, véleményt változtatott; az orléans-i herceg pedig, ki még biztatta is őket az elején, leányának gondolni is megtiltotta e házasságra. Jaj, milord - folytatta a királyné, s már eszébe se jutott letörölni könnyeit -, jobb harcolni, ahogy a király harcolt, s meghalni, ahogyan meg is fog talán, mint koldusul élni, ahogyan én élek!

- Bátorság, asszonyom! - mondta Winter lord. - Bátorság! Ne csüggedjen el! A francia koronának, mely mostanában annyira inog, érdeke, hogy küzdjön a szomszédos nép kebelében támadt lázadás ellen. Mazarin államférfi, s felfogja ennek szükséges voltát.

- De bizonyos-e abban - kérdezte a királyné aggodalmasan -, hogy nem vágtak elébe?

- Kicsoda?

- Hát valamiféle Joyce vagy Pride, Cromwell egyik híve.

- Egy szabó! Egy fuvaros! Egy serfőző![79] Remélem, asszonyom, ilyen alakokkal a bíboros nem lép szövetségre.

- Ugyan, hát ő kicsoda? - kérdezte Henriette királyné.

- Igen, de a király meg a királyné becsületéért...

- No jó, reméljük hát, tesz valamit e becsület érdekében - mondta Henriette királyné. - Barátunk ékesszólásban oly kiváló, hogy megnyugtatott. Nyújtsa hát a karját, és menjünk a miniszterhez.

- Asszonyom - mondta Winter lord -, e kitüntetés zavarba ejt.

- De végül, ha megtagadja - torpant meg Henriette asszony -, s ha a király elvesztené a csatát?

- Őfelsége akkor Hollandiába menekül, ahol, mint hallottam, a walesi herceg őfensége is tartózkodik.[80]

- És őfelsége menekültében sok olyan hívére számíthat, mint milordságod?

- Fájdalom, nem, asszonyom - mondta De Winter -; de ez előre látható volt, eljöttem hát segítőtársakat keresni Franciaországba.

- Segítőtársakat! - sóhajtott a királyné fejét csóválva.

- Asszonyom - felelte De Winter -, találjam csak meg régi barátaimat, s mindenről kezeskedem!

- Menjünk hát - mondta a királyné, a régóta sorsüldözött emberek fájdalmas kételkedésével -, menjünk hát, s bár hallgatná meg az Isten!

A királyné beszállt a hintójába, Winter lord pedig lóháton nyomában két lakájjal, kísérte a kocsiajtó mellett.

---

[79] 5 Georges *Joyce* zászlós (valóban hajdani szabó) feladata volt, hogy Holmbynél 1647. június 2-án a királyt elfogja - *Pride* ezredes testőrparancsnok (valóban hajdani fuvaros) tartóztatta le 1648 decemberében az angol parlament tagjainak egy részét; Oliver *Cromwell* apjának pedig serfőzdéje volt.

[80] Hollandiába nem a walesi herceg - a későbbi II. Károly - menekült, hanem öccse, a yorki herceg, a későbbi II. Jakab.

39
Cromwell levele

Amely pillanatban Henriette asszony a karmelitáktól a Palais-Royalba indult, ennek a fejedelmi laknak kapujában egy lovas szállt le lováról, s jelenté az őröknek, hogy Mazarin bíboros számára fontos közölnivalója van.

Noha a bíboros gyakran félt, hírekre és értesülésekre nagy szüksége lévén, elég könnyen be lehetett jutni hozzá. A valódi nehézség nem is az első ajtónál volt, sőt, a második is elég könnyen kinyílt, a harmadik előtt azonban a strázsákon és ajtónállókon kívül a hű Bernouin őrködött, ez a cerberus, kit semmiféle szó meg nem lágyított, és semmiféle pálca, lett légyen akár aranyból, el nem varázsolhatott.

Tehát az, aki kihallgatást követelt vagy esdekelt, a harmadik ajtó előtt valóságos vallatásnak vettetett alá.

A lovag, miután lovát az udvar rácsos kerítéséhez kötözte, felment a négy lépcsőn, s az első teremben levő őrökhöz fordult:

- Mazarin bíboros őeminenciája? - kérdezte.

- Tovább - felelték, fülük botját se mozdítva az őrök, kártyájuk vagy kockájuk fölé hajolva, s egyébként boldogan, hogy a jövevény értésére adhatják, miszerint a lakájkodás nem az ő tisztjük.

A lovag belépett a második terembe. Ezt testőrök és ajtónállók őrizték. A lovag megismételte kérdését.

- Van audiencia-levele? - kérdezte egy ajtónálló, s az instanciázó elébe állott.

- Van, de nem Mazarin bíborostól.

- Menjen be, és kérdezze meg Bernouin urat - mondta az ajtónálló.

S kinyitotta a harmadik terem ajtaját.

Vagy véletlenül, vagy mert szokásos helyén tartózkodott, Bernouin az ajtó mögött állt, s mindent hallott.

- Én vagyok az, akit keres, uram; kitől hozta azt a levelet őeminenciájának?

- Oliver Cromwell generálistól - mondta a jövevény -, mondja meg ezt a nevet őeminenciájának, s aztán közölje velem, hogy fogadhat-e vagy sem.

És a puritánokra jellemző komor és büszke testtartásban állva maradt.

Bernouin, miután inkvizítortekintetével tetőtől talpig végigmérte a fiatalembert, bement a bíboros dolgozószobájába, s tolmácsolta a küldött mondókáját.

- Egy ember, aki Oliver Cromwelltől hoz levelet? - kérdezte Mazarin. - És miféle szerzet?

- Igazi angol, kegyelmes uram; veresszőke haj, inkább veres, mint szőke; szürkéskék szem, inkább szürkés, mint kék; a többi: gőg és nyársatnyeltség.

- Adja ide azt a levelet.

- A kegyelmes úr kéri a levelet - jelentette Bernouin a dolgozószobából a szobába lépve.

- A kegyelmes úr nem fogja látni azt a levelet a hozója nélkül felelt a fiatalember -; de hogy elhiggye, valóban levelet hoztam, ihol van!

Bernouin megnézte a pecsétet; s látván, hogy a levél csakugyan Cromwell generálistól érkezett, máris fordult volna vissza Mazarinhoz.

- Mondja meg azt is, hogy nemcsak akármilyen futár vagyok, hanem rendkívüli követ!

Bernouin bement a dolgozószobába, néhány másodperc múlva kijött, és így szólt:

- Lépjen be, uram! - s az ajtót kitárta.

Mazarin nem győzött eleget fel- s alá járni, hogy kiheverje a levél bejelentése okozta izgalmat, de bármily éleselméjű volt, hasztalan találgatta, vajon mi bírhatta rá Cromwellt, hogy vele érintkezésbe lépjen.

A fiatalember megjelent a dolgozószoba küszöbén; egyik kezében a kalapja, másikban a levél.

Mazarin felkelt.

- Megbízólevele van énhozzám? - kérdezte.

- Itt van, kegyelmes uram - mondta a fiatalember.

Mazarin átvette a levelet, kibontotta, s ezt olvasta:

> *Mordaunt úr, egyik titkárom, adandja át ez ajánló levelet Mazarin bíboros őeminenciájának, Párizsban; ezenkívül visz őeminenciájának egy másik, bizalmas levelet is.*
>
> *Oliver Cromwell.*

- Jól van, Mordaunt úr - mondta Mazarin -, adja ide azt a másik levelet is, és üljön le.

A fiatalember előhúzta zsebéből a másik levelet, átadta a bíborosnak és leült.

Azonban ha átvette is a levelet a bíboros, gondolataiba merülve ide-oda forgatta kezében, anélkül hogy felbontotta volna; s hogy a küldöttet megtévessze, szokása szerint kérdezgetni kezdte, bizonyosra véve, tapasztalásból, hogy ritka ember, aki eltitkolhat előle valamit, ha faggatja s közben fürkészi is.

- Nagyon fiatal még, Mordaunt úr, a követség nehéz mesterségéhez, melybe néha még öreg diplomaták is belebuknak.

- Huszonhárom éves vagyok, kegyelmes uram, és mégis téved, ha azt mondja, fiatal vagyok! Idősebb vagyok, mint eminenciád, bár bölcsességével nem rendelkezem.

- Hogyhogy, uram? - kérdezte Mazarin. - Ezt sehogy sem értem.

- Azt mondom, kegyelmes uram, hogy a szenvedés esztendei duplán számítanak, én pedig húsz év óta szenvedek.

- Vagy úgy, már értem - mondta Mazarin -, a vagyontalanság! Szegény ember, ugye?

Majd magában megtoldta:

„Ezek az angol forradalmárok mind koldusok és parasztok."

- Kegyelmes uram, egy napon hatmilliós vagyonomnak kellett volna lennie; de elvették tőlem.

- Hát nem a népből való ember? - kérdezte álmélkodva Mazarin.

- Ha viselném a címemet, lord volnék; ha nevemet viselném, Anglia egyik legfényesebb nevét hallotta volna eminenciád.

- Hogy hívják hát? - kérdezte Mazarin.

- Nevem Mordaunt - mondta a fiatalember és meghajolt.

Mazarin megértette, hogy Cromwell küldöttje meg akarja őrizni inkognitóját.

Egy pillanatig hallgatott, de e pillanat alatt nagyobb figyelemmel fürkészte, mint addig.

A fiatalember szenvtelen, közönyös volt.

- A pokolba ezekkel a puritánokkal! - dünnyögte Mazarin. - Mintha márványból vésték volna őket!

Majd hangosan:

- De a rokonai csak megvannak? - kérdezte.

- Megvan, egyetlenegy, kegyelmes uram.

- Akkor hát támogatja magát?

- Három ízben instanciáztam támogatásáért, s mindhárom ízben kidobatott lakájaival.

- Ó, Istenem, kedves Mordaunt uram - sopánkodott Mazarin, remélvén, hogy álrészvétével a fiatalembert csapdába ejti -, ó, Istenem! Nagyon érdekel a története! Tehát nem ismeri a származását?

- Csak nem rég óta ismerem.

- És addig, amíg nem ismerte?...

- Elhagyott gyermeknek tartottam magam.

- Tehát édesanyját sohase látta?

- De láttam, kegyelmes uram; kisgyermek koromban háromszor látogatott meg a dajkámnál; utolsó látogatására oly pontosan emlékszem, mintha ma lett volna.

- Jó emlékezőtehetsége van - mondta Mazarin.

- Az aztán van! - mondta a fiatalember oly különös hangsúllyal, hogy a bíboros ereiben hideg borzongás futott végig.

- És ki nevelte? - kérdezte.

- Egy francia dajka, de ötéves koromban, megmondván annak a rokonnak a nevét, kiről gyakran beszélt neki anyám, elkergetett, mert már senki sem fizetett neki értem.

- És mi lett magából?

- Amint az országúton sírdogáltam s koldulgattam, felszedett egy kensingtoni lelkipásztor, kálvinista vallásban nevelt, belém oltotta minden tudományát, és segített a családom után való kutatásaimban.

- S ezek a kutatások?

- Eredménytelenek voltak; mindent a véletlen intézett.

- Megtudta hát, hogy anyjával mi lett?

- Megtudtam, hogy meggyilkolta ez a rokon, négy cimborája segítségével; akkor már azt is tudtam, hogy I. Károly király nemességemtől és minden vagyonomtól megfosztott.

- Ó, most már értem, mért szolgálja Cromwell urat! Mert gyűlöli a királyt.

- Úgy van, uram, gyűlölöm! - mondta a fiatalember.

Mazarin döbbenten látta, mily sátáni arckifejezéssel ejti ki a fiatalember e szavakat: ahogyan más arcok vérrel színeződnek, úgy színeződött az ő arca epével, s vált halotthalvánnyá.

- Története irtóztató, Mordaunt úr, s engem mélységesen megráz; reméljük azonban, mindenható gazdát szolgál. Bizonyára segíti kutatásaiban. Magunkfajtáknak rengeteg sok értesülésünk van!

- Kegyelmes uram, a jó vadászkutyának elég a csapás elejét megmutatni, hogy bizonyosan a végére érjen.

- Akarja-é, hogy beszéljek az említette rokonnal? - kérdezte Mazarin, azon igyekezve, hogy egy jóembert szerezzen magának Cromwell környezetében.

- Köszönöm, kegyelmes uram, magam beszélek majd.

- De hát nem azt mondta, hogy rosszul bánt magával?

- Jobban bánik majd, csak találkozzunk!

- Tehát van rá módja, hogy elérzékenyítse?

- Van rá módom, hogy megfélemlítsem.

Mazarin a fiatalemberre nézett, de a szeméből cikázó villám előtt lesunyta a fejét, s viszolygván attól, hogy hasonló társalgást tovább folytasson, kibontotta Cromwell levelét.

A fiatalember szeme hovatovább újra fehér és üveges lett, s mély tűnődésbe merült.

Mazarin, miután az első sorokat elolvasta, megkockáztatta, hogy felpillantson, vajon Mordaunt nem fürkészi-e arcvonásait; észlelvén teljes közönyét: vállat vont.

„Nosza, intéztessük ügyeinket olyan emberekkel - mondta magában alig észrevehető vállrándítással -, kik közben a maguk ügyeit intézik! Hadd lássuk, mit akar a levél."

Szó szerint közöljük:

Őeminenciája
Mazarin bíboros úrnak.

Ismerni szeretném Eminenciád szándékait a mostani angliai eseményekre nézvést. A két ország túl közel van egymáshoz, semhogy Franciaország ne foglalkozzék a mi helyzetünkkel, amint hogy mi is foglalkozunk a Franciaországéval. Az angolok szinte mind egyek a Károly király és udvaroncai zsarnoksága ellen való harcban. A közbizodalom által e mozgalom élére helyeztetvén, mindenkinél jobban felmérem mibenlétét és következményeit. Ma háborút viselek Károly király ellen, s rövidesen döntő ütközetre kényszerítem. Győzni fogok, mert a nemzet reménysége s az Úr szelleme vélem van. S a királynak e csatavesztés után nincs több segélyforrása Angliában és Skóciában. Ha nem esik fogságba, vagy nem esik el, megpróbál átjutni Franciaországba, hogy katonát toborozzon, s fegyverben, pénzben megerősödjék. Franciaország már befogadta Henriette királynét, és ezzel, kétségkívül akaratlanul, táplálni kezdte az országunkban kiolthatatlan polgárháború tűzfészkét. Azonban Henriette Asszony Franciaország leánya, és Franciaország vendégszeretete kijár neki. Károlyt tekintve a helyzet másként alakul: befogadván és támogatván, Franciaország kifejezné helytelenítését az angol nép tetteit illetőn, és oly súlyosan ártana Angliának, kivált a kormányzat kitűzött irányának, hogy az már fölérne a nyílt ellenségeskedéssel...

Ezen a ponton Mazarin, a levél fordulatától izgatottan, az olvasást ismét abbahagyta, s a fiatalemberre sandított.

Az még mindig révedezett.

Mazarin tovább olvasta:

Sürgős tehát, Kegyelmes Uram, megtudnom, mihez tartsam magam Franciaország nézeteit illetőn: ez ország érdekei azonosak Anglia érdekeivel, s bár országaink ellentétesen kormányoztatnak, sokkal közelebb állnak egymáshoz, mint gondolhatná az ember. Angliának belső nyugalomra van szüksége, hogy végrehajthassa a király elűzését; Franciaországnak azért van ugyanilyen nyugalomra szüksége, hogy megszilárdítsa ifjú uralkodója trónusát; Eminenciádnak is éppoly szüksége van, mint minekünk, e belső nyugalomra, melyhez mi, hála kormányunk energiájának, már közeledünk.

Viszályai a parlamenttel, viharos összekülönbözései a hercegekkel, kik ma Eminenciádért harcolnak, s holnap ellene, a koadjutor, Blancmesnil elnök és Broussel tanácsos irányította népmegmozdulás, s egyszóval mindaz a zűrzavar, mely az állam különféle rétegein végigvonul, nem lehet, hogy ne töltse el aggodalommal, elképzelvén egy külháború eshetőségét; mert akkor az új eszmék lelkesedésétől felkorbácsolt Anglia szövetkeznék Spanyolországgal, mely erősen kívánja már e szövetséget. Úgy gondolom tehát, Kegyelmes Uram, ismervén óvatosságát és személyes állásfoglalását, melyre a mostani események késztetik, hogy jobban szeretné minden erejét Franciaország belügyeire koncentrálni, s Anglia új kormányát a maga erejére bízni. Ez a semlegesség mindössze abban áll, hogy Károly királyt tartsa távol Franciaország területéről, és se fegyverrel, se pénzzel, se csapatokkal ne segélje, mint ez országtól merőben idegen királyt.

Levelem ehhez képest teljesen bizalmas, s ezért küldöm egy megbízható emberemmel; e levél előtte jár azon érzésnek, melyet Eminenciád bizonnyal értékelni fog, s a közeli események után hozandó intézkedéseimnek. Oliver Cromwell úgy vélte, jobb szót érteni egy olyan bölcs szellemmel, amilyen a Mazariné, semmint egy határozottságában kétségkívül csodálatos, de a születésről s az isteni hatalomról vallott haszontalan előítéleteknek túlságosan alávetett királynéval.

Isten vele, Kegyelmes Uram, s ha két hét alatt nem kapok választ, levelemet meg nem történtnek fogom tekinteni.

Oliver Cromwell.

- Mordaunt úr - szólalt meg a bíboros, mintegy azért hangosabban, hogy felébressze a révedezőt -, válaszom annál kielégítőbb lesz Cromwell generálisnak, mennél biztosabb lehetek abban, hogy senki se fog róla tudomást szerezni. Várja hát meg Boulogne-sur-Merben, s ígérje meg, hogy Párizsból már holnap reggel indul!

- Megígérem, kegyelmes uram - felelte Mordaunt -, de hány napig kell várnom azt a választ?

- Ha tíz napon belül nem kapja meg, elutazhatik.

Mordaunt meghajolt.

- Ez nem minden, uram - folytatta Mazarin -; különös viszontagságai mélyen meghatottak; azonkívül is, Cromwell úr levele fontossá avatja szememben, mint az ő követét. Nos hát, újra kérdezem, mit tehetnék az érdekében?

Mordaunt gondolkozott egy pillanatig, majd, látható habozás után száját már-már szólásra nyitotta, mikor Bernouin sebbel-lobbal berontott, s a bíboros füléhez hajolt.

- Kegyelmes uram - súgta egészen halkan -, Henriette királyné, egy angol nemesúr oldalán, most lép be a Palais-Royalba!

Mazarin akkorát ugrott a székén, hogy a fiatalembernek feltűnt, és torkán akadt a készülő vallomás.

- Uram - mondta a bíboros -, megértette, ugyebár? Boulogne-t jelölöm ki, mert gondolom, minden francia város közömbös magának; ha valamely más várost szeretne, mondja meg, de könnyen elképzelheti, hogy olyan környezetben leledzvén, melynek befolyásától csak nagy óvatossággal szabadulhatok, azt szeretném, ha Párizsban jártáról ki sem szerezne tudomást.

- Máris indulok, uram - s néhányat lépett az ajtó felé, melyen bejött volt.

- Nem, nem, nem arra, uram, nagyon kérem! - kiáltotta a bíboros izgatottan. - Legyen szíves, menjen át e folyosón, melyen majd az előcsarnokba jut. Azt akarom, hogy ne lássák meg, amikor kimegy, találkozásunknak titokban kell maradnia!

Mordaunt követte Bernouint, ki végigment vele a szomszédos helyiségen, majd egy ajtónállóra bízta, megmondván, melyik kijáraton engedje ki.

Aztán sietve visszafordult gazdájához, hogy bevezesse hozzá Henriette királynét, ki már közeledett az üvegfolyosón.

40
Mazarin és Henriette királyné

A bíboros felkelt, és Anglia királynéja elé sietett. A folyosó közepén találkozott vele, melyből a dolgozószobája nyílt.

A kíséret és díszruha nélkül érkező királyné iránt már csak azért is nagy tiszteletet tanúsított most, mert érezten-érezte, hogy tehetne magának némi szemrehányást fösvénysége s szívtelensége miatt.

Az instanciázók azonban arcukat bármily kifejezés felöltésére kényszeríthetik, s IV. Henrik leánya mosolyogva közeledett amaz ember felé, kit gyűlölt és megvetett.

„Ó - mondta magában Mazarin -, mily édes arc! Azért jön hozzám, hogy kölcsönt kérjen?”

És nyugtalanul sandított pénzes szekrénye ajtajára; sőt, gyűrűje pompás gyémántkövét is befelé fordította, mert tündöklése a szemet egyébként is fehér és szép kezére vonzotta. Sajnálatosképpen e gyűrű nem rendelkezett a Gyges gyűrűjének tulajdonságával,[81] mely viselőjét láthatatlanná változtatta, ha befelé fordította, mint most Mazarin.

Nos, Mazarin nagyon szeretett volna láthatatlanná válni ebben a pillanatban, mert kitalálta, hogy Henriette asszony kérni jött valamit; ha egy királyné, kivel oly rosszul bánt, mosolygó arccal jelenik meg előtte, nem pedig fenyegetéssel a száján, akkor már esdekelni jön.

- Bíboros uram - szólalt meg a felséges látogató -, először arra gondoltam, nénémmel, a királynéval beszélek az ügyről, mely idehoz, de beláttam, hogy a politikai ügyek elsősorban férfiakra tartoznak.

- Asszonyom - mondta Mazarin -, e hízelgő megállapítással zavarba ejt.

„Nagyon kedves hozzám - gondolta a királyné. - Kitalálta volna, miért jöttem?”

Közben a bíboros dolgozószobájába értek. A királynét hellyel kínálta, s mikor egy karszékben elhelyezkedett, Mazarin így fordult hozzá:

- Asszonyom, legalázatosabb szolgája várja felséged parancsait!

- Sajnos, uram - felelte a királyné -, rég elszoktam a parancsolgatástól, s megszoktam, hogy könyörögjek. Könyörögni jöttem, s végtelenül boldog lennék, ha meghallgatná könyörgésemet.

- Hallgatom, asszonyom - mondta Mazarin.

- Bíboros uram, a háborúról van szó, melyet férjem, a király vív fellázadt alattvalóival. Talán nincs is tudomása róla, hogy Angliában háború folyik - mondta a királyné szomorú mosollyal -, s hogy hamarosan sor kerül a minden eddiginél döntőbb ütközetre.

- Egyáltalán nincs róla tudomásom, asszonyom - mondta a bíboros enyhe vállrándítás kíséretében. - Fájdalom, a magunk háborúi felemésztik egy szegény, magamfajta tehetetlen és gyarló miniszter idejét és erejét!

---

[81] Ókori lídiai mondahős: pásztor, kinek láthatatlanná tevő gyűrűje volt.

- Nos, bíboros uram - mondta a királyné -, közlöm tehát, hogy I. Károly, az uram, döntő lépések küszöbén áll! Bukás esetén - Mazarin megrezzent - mindenre gondolni kell - folytatta a királyné -; bukás esetén Franciaországban óhajt meghúzódni, s egyszerű magánember módján élni. Mit szól ehhez a tervhez?

A bíboros úgy hallgatta végig a királynét, hogy érzéseit arcizmainak egyetlen mozdulása sem árulta el; mindvégig megőrizte jellegzetes hamis és hízelgő mosolyát, s mikor a királyné befejezte, így szólt a legselymesebb hangon:

- Azt hiszi, asszonyom, hogy Franciaország, mostani nyugtalan és forrongó állapotában, üdvös menedék volna egy trónfosztott királynak? A korona már XIV. Lajos fején is ingatag, kettős terhet hát hogyan bírhatna el?

- Ez a teher, engem illetően, nem volt valami súlyos - folytatta a királyné fájdalmas mosollyal -, s nem kérek olyasmit férjem kedvéért, amit értem meg ne tettek volna. Láthatja, uram, vajmi szerény uralkodók vagyunk.

- Ó, asszonyom - sietett kijelenteni a bíboros, hogy elébe vágjon a közeledő magyarázkodásnak -, felséged, az más dolog, a nagy, a magasztos IV. Henrik leánya!

- Ami nem akadályozza abban, hogy vejétől a vendégszeretetet megtagadja, nemde, uram? Pedig emlékeznie kellene, hogy ez a nagy, magasztos király egy napon, száműzötten, mint most a férjem, Angliától kért segítséget, s Anglia adott; igaz ugyan, hogy Erzsébet királyné nem volt az unokahúga.

- *Peccato!*[82] - mondta Mazarin, ez egyszerű logika érvei alatt vergődve. - Felséged nem ért meg engem; szándékaimat tévesen ítéli meg, kétségkívül azért, mert franciául gyatrán fejezem ki magam.

- Beszéljen olaszul, uram; édesanyám, Medici Mária királyné, megtanított minket e nyelvre, mielőtt a bíboros, eminenciád elődje, elküldte volna meghalni száműzetésben. Ha maradt valami e nagy, e magasztos Henrik királyból, kit az imént említett, nagyon furcsállná, hogy iránta való csodálata oly kevés könyörülettel társul a családja iránt!

Mazarin homlokáról kövér cseppekben szakadt a verejték.

- Ellenkezőleg, e csodálat oly nagy s oly való igaz, asszonyom - mondta Mazarin, anélkül hogy elfogadta volna a királyné nyelvváltoztatásra tett ajánlatát -, hogy ha I. Károly király, kit Isten óvjon minden csapástól, Franciaországba jönne, házamat, tulajdon házamat ajánlanám fel neki! De sajnos, aligha volna biztos menedék. A nép hamarosan felgyújtaná, ahogyan felgyújtotta volt a D'Ancre marsallét. Szegény Concino Concini! Pedig csak javát akarta Franciaországnak.

- Igen, ahogy kegyelmed is - mondta csúfondárosan a királyné.

Mazarin úgy tett, mintha e mondat kettős jelentését nem értette volna meg, s tovább sopánkodott Concino Concini sorsán.

- De végül is - kérdezte türelme fogytán a királyné - mit válaszol nekem, bíboros uram?

- Asszonyom - esengett mindjobban elérzékenyülve Mazarin -, megengedi-e, hogy egy jó tanácsot adjak? Természetesen, mielőtt e vakmerőségre vállalkoznám, azzal kezdem, hogy felséged lába elé vetem magam, hadd tegyen velem, amit akar.

---

[82] Sajnos.

- Beszéljen, uram - felelte a királyné. - Egy magafajta bölcs férfiú tanácsa bizonyára hasznos lehet.

- Asszonyom, higgyen nekem: a királynak a végsőkig védekeznie kell.

- Azt tette, uram, s az utolsó ütközet, melyet sokkal gyengébb erőkkel készül elfogadni, mint ellenfelei, azt bizonyítja: nem akarja harc nélkül megadni magát; de mi lesz, végül is, ha legyőzik?

- Nos, asszonyom, ebben az esetben az a véleményem, s tudom, vakmerőséget követek el, mikor felségednek véleményemet hangoztatom, hogy a királynak nem szabad elhagynia országát! Távollevő királyokat hamar elfelejtenek: ha átjön Franciaországba, ügye elveszett.

- Akkor hát - mondta a királyné -, ha ez a véleménye, s ha valóban szívén viseli sorsát, küldjön neki emberben, pénzben némi segítséget! Mert én már mit sem küldhetek neki, az utolsó gyűrűmet is eladtam, hogy segítsek. Semmim sem maradt, s eminenciád ezt jobban tudja mindenkinél. Ha maradt volna egy-két ékszerem, tüzelőfát vettem volna magamnak és leányomnak télire!

- Jaj - sóhajtott Mazarin -, felséged végképp nem tudja, mire kér. Mikor idegen segítség lép közbe egy király visszahelyezése érdekében, annak a bevallása ez, hogy alattvalói szeretetétől nem várhat már segítséget!

- Akárhogy is, bíboros uram - mondta a királyné türelmét vesztvén, hogy e fondorlatos elmét kövesse a szavak útvesztőjében -, akárhogy is, arra kérem, igen-nel vagy nem-mel válaszoljon: ha a király ragaszkodik ahhoz, hogy Angliában maradjon, küld-e neki segítséget? Ha Franciaországba jön, felajánlja-e vendégszeretetét?

- Asszonyom - felelte a bíboros, színlelvén a legnagyobb őszinteségét -, remélem, megmutathatom felségednek, mily odaadó híve vagyok, s mennyire szeretném elintézni az ügyet, melyet szívén visel. Felséged, ezután, remélem nem kételkedik többé buzgalmam őszinteségében.

A királyné ajkát harapdálta, s türelmetlenül izgett-mozgott karszékében.

- Nos hát, mit készül tenni? - kérdezte végül. - Hadd halljam már!

- Most mindjárt megtanácskozom a királynéval, s az ügyet aztán a parlament elé terjesztjük.

- Amellyel harcban áll, nemde? Majd Brousselt bízza meg, hogy az ügy előadója legyen! Elég, bíboros uram, elég! Értem eminenciádat, vagy inkább nem értem. Menjen csak a parlamenthez, mert ez az a parlament, a királyok ellensége, amelytől a nagy, a magasztos s kegyelmed által annyira csodált IV. Henrik leánya annyi segítséget kapott, hogy éhen ne haljon s meg ne fagyjon ezen a télen!

S e szavak után a királyné fenséges méltatlankodással kelt fel a székről.

A bíboros feléje nyújtotta összekulcsolt kezét:

- Jaj, asszonyom, asszonyom! Milyen rosszul ismer, Istenem, milyen rosszul!

De Henriette királyné, anélkül hogy visszafordult volna a felé, ki javában ontotta képmutató könnyeit, végigment a szobán, a hódolásra tolongó udvaroncok, a rivális királyság minden pompája közt ment s megfogta a magányosan álldogáló Winter lord kezét. Szegény bukott királyné! Mindenki meghajolt még előtte, etikettből, de a valóságban már csak egyetlen karra támaszkodhatott.

- Mindegy - mondta Mazarin, mikor magára maradt. - Egészen belefáradtam, nehéz szerepet kellett játszanom. De semmit se mondtam, sem egyiknek, sem másiknak. Hm! Ez a Cromwell durva királykergető, sajnálom a minisztereit, ha vesz maga mellé valaha is. Bernouin!

Bernouin belépett.

- Nézzenek utána, hogy az a fekete ruhás, rövid hajú fiatalember, akit az előbb hozott be hozzám, a palotában van-e még?

Bernouin kiment. Távollétét a bíboros arra használta fel, hogy kifele fordítsa gyűrűje kövét, megdörzsölje, csodálja tüzét, s lévén még mindig könnycsepp a szemében, mely látását zavarta, fejét megrázta, hogy kihullassa onnan.

Bernouin Comminges kíséretében jött vissza.

- Kegyelmes uram - jelentette Comminges -, mikor a szóban forgó fiatalembert kikísértem, hirtelen az üveges előcsarnok ajtajánál termett, s álmélkodva bámult valamit, kétségkívül Raffaello képét, az ajtóval szemközt. Aztán tűnődött egy pillanatig, s lement a lépcsőn. Azt hiszem, egy szürke lóra kapott fel, azon hagyta el a palotát. De, kegyelmes uram, hogyhogy nem megy át a királynéhoz?

- Miért mennék?

- Guitaut, a nagybátyám, most mondta, hogy őfelsége híreket kapott a hadseregről.

- Jól van, akkor rohanok.

Ebben a pillanatban megjelent Villequier. Csakugyan a királyné üzent vele a bíborosért.

Comminges jól látta: Mordaunt úgy cselekedett, ahogy elbeszélte. Ugyanis a nagy üveges folyosóval párhuzamos folyosón áthaladva észrevette Winter lordot, amint odakünt várta a királyné tárgyalásának befejezését.

E látványra megtorpant hirtelen, egyáltalán nem Raffaello képétől, hanem úgy, mintha valami rémületes tárgy látása ejtette volna bűvöletbe. Szeme kitágult; testét hideg borzongás járta át. Úgyszólván át akart hatolni az üvegfalon, mely ellenségétől elválasztotta; mert ha Comminges látta volna, micsoda izzó gyűlölettel mered a szeme Winter lordra, rögtön tudta volna, hogy az angolnak halálos ellensége.

De megállt.

Kétségkívül, hogy gondolkozzék; mert, ahelyett hogy első sugallatának engedve nekirontott volna De Winternek, lassan leereszkedett a lépcsőn, szegett fővel kiment a palotából, lóra ült, majd lovát a Richelieu utca sarkán megállította, s szemét a rácsos kapura szegezve várta, hogy a királyné hintója kigördüljön az udvarból.

Nem kellett sokáig várnia, hisz a királyné alig egy negyedórát töltött Mazarinnál; ezt a negyedórát azonban a várakozó egy évszázadnak érezte.

Végül a súlyos alkotmány, melyet akkoriban hintónak neveztek, dübörögve fordult ki a rácsos kapun, s Winter lord lóhátról, a hintóablakhoz hajolva beszélgetett a királynéval.

A lovak ügetésbe fogtak, s a Louvre útjára fordultak, majd be is tértek oda. A karmeliták kolostorából elindultakor Henriette asszony azt mondta leányának, hogy várja meg a Palais-ban, ahol oly sokáig lakott volt, s ahonnan csak azért költözött el, mert a nyomorúság az aranyozott termekben még keservesebbnek tűnt neki.

Mordaunt követte a hintót, s látván, hogy eltűnik a sötét árkádok alatt, lovastul egy árnyékos falhoz lapult, s ott maradt mozdulatlanul Jean Goujon szobrai alatt, mint valami lovas alakot ábrázoló féldombormű.

És várt, várt, ahogyan az imént a Palais-Royalban.

41
Hogyan tekintik olykor a szerencsétlenek a véletlent gondviselésnek

- Nos, asszonyom? - kérdezte Winter lord, mihelyt a királyáné kiküldte szolgáit.

- Nos, amit sejtettem, bekövetkezett.

- Megtagadta?

- Nem megmondtam már előre?

- A bíboros megtagadja a király befogadását, Franciaország a vendégbarátságot egy sorsüldözött uralkodótól? Hát ez az első eset ilyesmire, asszonyom!

- Nem azt mondtam, hogy Franciaország, milord, hanem, hogy a bíboros, s a bíboros még csak nem is francia.

- Hát a királynéval találkozott-e?

- Hiábavaló - mondta Henriette asszony, s szomorúan rázta a fejét -, a királyné úgyse mondana soha igent, ha a bíboros nemet mondott. Nem tudja, hogy ez az olasz dirigál mindent, belül csakúgy, mint kívül? Mi több, s most visszatérek arra, amit már mondtam, nem lepődném meg, ha Cromwell elénk vágott volna! A bíboros zavartan beszélt velem, s mégis határozott volt a visszautasítás kifejezésében. Aztán meg nem vette-e észre azt az izgatottságot a Palais-Royalban, a fontoskodók sürgés-forgását? Valami híreket kaphattak, milord?

- Angliából semmiképp sem, asszonyom; olyan gyorsan jöttem, hogy szentül hiszem, senki meg nem előzött: három napja indultam, csodával határos módon keltem át a puritán hadsereg kellős közepén, postakocsira szálltam Tony inasommal, mostani hátaslovainkat pedig itt Párizsban vettük. Egyébként a király, mielőtt bármit is kockáztatna, bizonyos vagyok benne, megvárja felséged válaszát.

- Jelentse neki, milord - felelte csüggedten a királyné -, hogy semmit sem tehetek, hogy éppannyit szenvedtem, mint ő, vagy többet is, enni kényteleníttetvén a száműzetés kenyerét, s kérni a hamis barátok vendégszeretetét, kik könnyeimen kacagnak; ami pedig az ő királyi személyét illeti, nemeslelkűn fel kell áldoznia magát, s királyhoz méltón meghalnia! Vele együtt meghalok én is.

- Asszonyom, asszonyom! - kiáltott fel Winter lord. - Felséged átadja magát a kétségbeesésnek, holott maradt számunkra némi remény!

- Sehol egy barátunk, egyetlen barátunk sincs, lordságodon kívül, a föld kerekén! Jaj, Istenem! Istenem! - jajongott Henriette asszony, szemét az égre emelvén - hát magadhoz vettél valamennyi nemes lelket, ki a földön csak létezett?

- Remélem, nem, asszonyom - felelte tűnődve Winter lord. - Szóltam már arról a négy emberről felségednek.

- Mihez kezd itt négy emberrel?

- Négy önfeláldozó ember, négy halálra szánt ember sok mindenre képes, higgye el, asszonyom, s azok, akikről beszélek, sok mindent műveltek egy időben.

- És az a négy ember merre s hol?

- Jaj, ez az, amit nem tudok. Vagy húsz esztendeje, hogy elvesztettem őket szem elől, de mégis, valahányszor veszedelemben forgott a király, ők jutottak eszembe.

- S ezek az emberek a barátai voltak?

- Egyiküknek kezében volt az életem, és visszaadta; nem tudom, hogy barátom maradt-e, én azonban azóta is a barátja vagyok.

- S ezek az emberek Franciaországban élnek, milord?

- Azt hiszem.

- Mondja meg a nevüket! Talán emlegették előttem egyiket-másikat, s most nyomozásában segítségére lehetek.

- Egyiküket D'Artagnan lovagnak hívták.

- Ó milord, D'Artagnan lovag, ha nem tévedek, testőrhadnagy, s többször hallottam a nevét; de figyelmeztetem, ez az ember, attól tartok, mindenestül a bíborosé!

- Hát ez igazán nagy csapás volna, ha így van - mondta De Winter -, s kezdem hinni, hogy csakugyan átok van rajtunk!

- Hát a többiek? - kérdezte a királyné, úgy kapaszkodván ez utolsó reménységbe, mint a hajótörött a deszkaszálba. - A többiek, milord?

- A másodikat, kinek a nevét véletlenül meghallottam, mert mielőtt megverekedtek volna velünk, mindnégyük bemutatkozott, nos, a másodikat La Fère grófnak hívták. A két másik valódi nevét, mert mindig álnevükön szólítottam volt őket, elfelejtettem.

- Ó, Istenem, pedig nagyon sürgős volna megtalálni őket - mondta a királyné -, ha azt hiszi, hogy e három derék nemes oly hasznos lehet a királynak!

- Az ám - mondta De Winter -, mert nem változtak; ezt hallgassa meg, asszonyom, s próbáljon emlékezni: nem hallotta annak idején, hogy a királynét, Ausztriai Annát oly nagy veszedelemből mentették meg, amilyenben királyné még sosem forgott?

- Hogyne, milord, a Buckinghammel való szerelem idején, nem tudom, miféle rezgők meg gyémántok miatt.

- Nos hát, ez az, asszonyom! Ezek az emberek mentették meg, s csak mosolyra késztet a szánalom, a gondolatra, hogy ha fenséged a nevüket sem ismeri, akkor bizony a királyné elfelejtette őket, holott az ország legnagyobb uraivá kellett volna tennie!

- Akárhogy is, milord, elő kell teremteni őket! De mit tehet négy ember, vagy inkább csak három? Mert amint mondtam, D'Artagnanra nem lehet számítani.

- Kevesebb lesz hát egy derék karddal, de három még mindig marad, az enyémen kívül; nos, három önfeláldozó ember a király körül, hogy ellenségeitől oltalmazza, csatában körülvegye, tanáccsal segélje, menekültében kísérje: elég lesz, ha nem is arra, hogy győztes királlyá tegye, de hogy ha legyőzik, megmentsék, a tengeren átkelni segítsék, s mondjon akármit Mazarin, ha egyszer Franciaország partjain lesz, felséges férje itt annyi menedékhelyet talál, ahányat a tenger madara a viharban!

- Keresse meg, milord, keresse meg ezeket az embereket, s ha megtalálja, s ha vállalkoznak rá, hogy átmennek Angliába, én aznap, mikor újra visszakerülök, mindegyiküknek egy-egy hercegséget adok, azonkívül annyi aranyat, hogy megvehetik vele a White-Hall palotát! Könyörgök, keresse meg őket, milord!

- Keresném én szívesen, s meg is találnám, kétségkívül, ha volna rá időm: vagy elfelejti felséged, hogy a király választ vár és csupa aggodalom?

- Akkor hát elvesztünk! - kiáltott fel a királyné a megtört szív túláradásával.

E pillanatban nyílt az ajtó, s megjelent a fiatal Henriette, a királyné pedig, az anyák hősiességének magasztos erejével, szíve mélyébe parancsolta vissza könnyeit, De Winternek pedig jelt adott, hogy valami másról beszéljen.

Ám igyekezete, bármily hősies volt is, nem kerülte el a kis hercegnő figyelmét; megtorpant a küszöbön, sóhajtott, s így szólt a királynéhoz:

- De hát miért sír mindig, ha nem vagyok mellette, anyám?

A királyné elmosolyodott, s ahelyett, hogy leányának felelt volna, Winter lordhoz fordult:

- Látja, De Winter, legalább nyertem valamit azzal, hogy csak félig vagyok királyné: a gyermekeim „anyám”-nak szólítanak, nem pedig „asszonyom”-nak.

Aztán a leányához fordult:

- Mit óhajt, Henriette?

- Anyám - mondta a hercegnő -, egy lovag jelent meg a Louvreban, és tisztelkedni szeretne felséged előtt; a hadseregtől jön, s azt mondja, levelet hozott felségednek, Grammont marsalltól, gondolom.

- Ó, ez egyik hű emberem! - mondta a királyné. - Nem veszi észre, kedves lord, mily nyomorúságosan szolgálnak ki bennünket? Az ajtónálló teendőit a leányom látja el.

- Könyörüljön rajtam, asszonyom - mondta De Winter -, összetöri a szívem!

- S ki az a lovag, Henriette? - kérdezte a királyné.

- Az ablakból láttam, asszonyom; alig tizenhat éves ifjúnak nézem, a neve Bragelonne vicomte.

A királyné mosolyogva bólintott, a hercegnő ajtót nyitott, s Raoul megjelent a küszöbön. Hármat lépett a királyné felé, majd letérdelt.

- Asszonyom, levelet hoztam a barátomtól, Guiche gróftól, ki szerencsés felséged szolgájának mondhatni magát: fontos hírt tartalmaz és hódolatának nyilvánítását.

Guiche gróf nevére a hercegnő arcát pír öntötte el; a királyné bizonyos szigorúsággal nézett rá.

- De hisz azt mondta, hogy a levél Grammont marsalltól való! - mondta a királyné.

- Azt hittem, asszonyom... - rebegte a leányka.

- Az én hibám, asszonyom - jelentette ki Raoul -, csakugyan azt mondtam, hogy Grammont marsalltól jövök; ő azonban, jobb karján megsebesülvén, nem írhatott, így hát Guiche gróf szolgált íródeákjául.

- Tehát ütközet volt? - kérdezte a királyné, s intett Raoulnak, hogy álljon fel.

- Igen, asszonyom - felelte az ifjú, s átadta a levelet Winter lordnak, ki elébe ment, hogy, odaadja a királynénak.

A lezajlott ütközet hírének hallatán a hercegnő ajka kérdésre nyílt; de mindjárt be is csukódott, anélkül hogy egyetlen szót is ejtett volna, miközben arca rózsái fokozatosan eltünedeztek.

A királyné észrevette ezt a folyamatot, s minden bizonnyal át is érezte anyai szíve; mert ő maga kérdezte meg Raoultól:

- És Guiche grófnak mi baja sem esett? Mert nemcsak hogy hű szolgánk, amint mondotta, hanem barátunk is.

- Nem, asszonyom - felelte Raoul -, sőt, nagy dicsőséget aratott azon a napon; s az a kitüntetés érte, hogy a Hercegúr megcsókolta, ott, a csatatéren!

A hercegnő összecsapta tenyerét, de restelkedve, hogy ilyen örömkitörésre ragadtatta magát, félig elfordult, s rózsával teli váza fölé hajolt, mintha szagolgatni akarná.

- Lássuk hát, mit ír nekünk a gróf - szólt a királyné.

- Tisztelettel jeleztem felségednek, hogy az atyja nevében írta.

- Tudom, uram.

A királyné felbontotta a levelet és olvasta:

Királyné Asszonyom!

Nem lehetvén oly szerencsés, hogy jobb kezemen kapott sebem miatt magam írjak Felségednek, fiammal, Guiche gróffal íratok, ki apjával egyetemben felségednek hűséges szolgája: hogy Lensnál csatát nyertünk, s hogy a győzelem óhatatlanul nagy hatalmat ad Mazarin bíborosnak s a királynénak az európai politikában. S hogy Felséged, ha kegyeskedik megfogadni tanácsomat, felhasználja ez alkalmat, és síkraszáll felséges férjeura érdekében a király kormányánál. Bragelonne vicomte, kit a megtiszteltetés ért, hogy a levelet vinni fogja, barátja fiamnak, akinek minden valószínűség szerint az életét mentette meg; ebben a nemes ifjúban tehát Felséged teljesen megbízhatik, ha nekem valami szóbeli vagy írásbeli parancsot küldene.

Tisztelettel Felséged készséges szolgája
Grammont marsall

Abban a pillanatban, mikor a levél Guiche grófnak tett szolgálatát említette, Raoul nem állhatta meg, hogy fejét a hercegnő felé ne fordítsa; s ekkor végtelen hálát látott átsuhanni a szemén maga iránt; többé nem volt kétség, I. Károly leánya szerelmes volt a barátjába!

- A lensi csatát megnyerték! - mondta a királyné. - De boldogok ezek itt! Csatákat nyernek! Igen, Grammont marsallnak igaza van, ez megváltoztatja az ő ügyeik arculatát. De félek, mit sem változtat a mienken, ha ugyan nem árt! A hír friss, köszönöm, uram - folytatta a királyné -, s igen hálás vagyok, hogy sietett meghozni nekem; maga nélkül, csak holnap tudtam volna meg, talán holnapután, egész Párizsban utolsónak.

- Asszonyom - felelte Raoul -, a Louvre a második palota, ahová e hír megérkezett; még senki sem tud róla; s én Guiche grófnak megesküdtem, hogy addig gyámomat meg nem csókolom, míg felségednek át nem adtam e levelet.

- Gyámja is Bragelonne, mint maga? - kérdezte Winter lord. - Ismertem hajdan egy Bragelonne-t, életben van-e még?

- Nem, uram, meghalt, s tőle örökölte gyámom, akinek, azt hiszem közeli rokona volt, az ilyen nevű birtokot.

- S a gyámja, uram - kérdezte a királyné, ki nem állhatta meg, hogy érdeklődést ne tanúsítson a szép ifjú iránt -, kicsoda?

- La Fère gróf, asszonyom - felelte az ifjú meghajolva.

De Winter meglepetésében felkapta a fejét, a királyné örömrepesve nézett rá.

- La Fère gróf! - kiáltotta. - Nem ezt a nevet említette az imént, milord?

Ami Winter lordot illeti, egyszerűen nem akart hinni a fülének.

- La Fère gróf! - álmélkodott hangosan ő is. - Ó, uram, feleljen, az Istenre kérem: La Fère gróf nem az a bátor, deli ember-e, ki XIII. Lajos testőre volt s most negyvenhét-negyvennyolc éves lehet?

- Ő az, uram, minden tekintetben.

- S aki valami álnéven teljesített szolgálatot?

- Athos néven. Nemrégiben hallottam, amint barátja, D'Artagnan úr, így szólította.

- Ő az, asszonyom, ő az! Hála Istennek! És Párizsban van? - kérdezte De Winter, majd a királynéhoz fordult:

- Reméljen, reméljen még, asszonyom, a Gondviselés felénk fordul, úgy intézvén, hogy ilyen csodálatos módon találjam meg e derék nemest. És hol lakik ő, uram?

- La Fère gróf a Guénégaud utcában, a Nagy Károly király fogadóban.

- Köszönöm, uram. Kérje meg derék barátomat, hogy maradjon otthon, mert sietek őt megölelni!

- Uram, örömest engedelmeskedem, mihelyt a felséges asszony elbocsátott.

- Menjen hát, Bragelonne vicomte - mondta a királyné -, menjen, és bízzék hálás jóindulatunkban!

Raoul tisztelettel hajolt meg a két királyi hercegnő előtt, De Wintertől is elköszönt, s kiment.

De Winter s a királyné kis ideig halkan beszélgettek még, hogy a hercegnő ne hallhassa; de óvatosságuk fölösleges volt, a leányzót elfoglalták a maga gondolatai.

Aztán, mikor Winter lord búcsúzófélben volt, a királyné így szólt:

- Egy szóra még, milord! Őrzöm még ezt a gyémántkeresztet, az édesanyámtól, s ezt a Szent Mihály érmet, az uramtól; körülbelül ötvenezer frankot érnek. Esküvel fogadtam, hogy inkább éhen halok e drága ékességek mellett, semmint tőlük megváljak. De most, hogy e két ékszer hasznos lehet őneki vagy védelmezőinek, mindent fel kell áldozni e reményben! Vegye át őket! S ha pénzre van szükség vállalkozásához, adja el bátran, milord, adja el. De ha módot talál megőrzésükre, gondoljon arra, milord, hogy úgy él bennem, mint aki a legnagyobb szolgálatot tette, amilyent nemesember egy királynénak csak tehet, s ha napom még felvirrad, azt, aki visszahozza ez érmet s e keresztet, gyermekeimmel együtt áldani fogom!

- Asszonyom - felelte De Winter -, hűséges szív fogja szolgálni felségedet. Sietek biztonságba helyezni e drágaságokat, s el sem fogadnám, ha régi vagyonunkból maradt volna valami; de javainkat elkobozták, készpénzünk elfogyott, s magunk is oda jutottunk, hogy mindent, amink még van, elkótyavetyélünk. Egy órán belül La Fère grófnál leszek, s holnap felségednek végleges választ adok.

A királyné kezét nyújtotta De Winternek, s az tisztelettel megcsókolta.

- Milord - mondta most a királyné, s leánya felé fordult -, megbízása volt, hogy e gyermeknek átadjon valamit apja nevében.

De Winter meglepődött; nem tudta, mire céloz a királyné. Az ifjú Henriette ekkor mosolyogva, pirulva lépett elébe, és csókra kínálta homlokát.

- Mondja meg atyámnak, ha király, ha földönfutó, győztes vagy legyőzött, hatalmas vagy szegény - szólt a hercegnő -, örökké alázatos és szerető leánya maradok.

- Tudom, asszonyom - felelt De Winter, s ajkával illette az ifjú Henriette homlokát.

Aztán, anélkül hogy kikísérték volna, elindult a nagy, kihalt és homályos termen át; bármennyire megedzette is az ötvenévnyi udvari élet, nem akadályozhatta meg, hogy el ne eredjenek a könnyei e királyi nyomorúság láttán, mely oly méltóságteljes volt, s oly mélységes is egyszersmind.

42
Nagybátya és unokaöcs

Lova s inasa is ott várta Winter lordot a kapuban: tűnődve indult a szállása felé, s hátra-hátrafordulva nézegette a Louvre néma és fekete homlokzatát. Ekkor vette észre, hogy egy lovas úgyszólván kilép a falból, s bizonyos távolságból követni kezdi; derengett neki, mintha látott volna, a Palais-Royalból kilépve is, egy ilyenszerű alakot.

Winter lord inasa, néhány lépéssel mögötte, szintén nyugtalan szemmel figyelte a lovast.

- Tony - mondta a lord, s egy mozdulattal közelebb hívta az inasát.

- Parancsára, kegyelmes uram.

S az inas gazdája mellé rúgtatott.

- Észrevette ezt az embert, aki nyomunkba vetette magát?

- Igenis, milord.

- Kicsoda lehet?

- Fogalmam sincs róla; csak azt tudom, hogy már a Palais-Royal óta követi nagyméltóságodat, megvárta a Louvre előtt, s attól kezdve ismét a sarkában van.

„A bíboros kémje vagy micsoda - mondta De Winter magában -, tegyünk úgy, mintha észre se vennők vizslatását."

Lovát sarkantyúba kapta, s behatolt a Marais táján levő fogadójába vezető utcák rengetegébe: mivel sokáig lakott a Royale téren, Winter lord természetesen egykori lakása közelében keresett szállást.

Az ismeretlen utánavágtatott.

Fogadója előtt a lord leszállt lováról, s elhatározván, hogy a kémet figyeltetni fogja, felment a szobájába; de alighogy kesztyűjét s kalapját asztalra tette, az előtte levő tükörben meg-pillantott egy alakot, mely kirajzolódott a szobája küszöbén.

Hátrafordult, Mordaunt állt előtte.

De Winter elsápadt, s egy pillanatig mozdulatlan állt, Mordaunt pedig hidegen, fenyegetőn magasodott az ajtóban, mint a kőlovag.

Egy pillanatig dermedt csend feszült a két ember között.

- Uram - szólalt meg Winter lord -, azt hittem, sikerült megértetnem, hogy sarkamban kullogása fárasztó nekem, hordja hát el magát, különben elkergettetem, akárcsak Londonban. Nem vagyok a nagybátyja, nem ismerem!

- Nagybátyám tévedésben leledzik! - vágott vissza Mordaunt rekedt és csúfondáros hangján. - Ezúttal nem fog elkergettetni, mint Londonban, nem merészeli! Azt pedig, hogy letagadja, hogy unokaöccse vagyok, kétszer is meggondolja eztán, mert megtudtam egyet-mást, amit egy évvel ezelőtt még nem tudtam.

- Mi közöm hozzá, hogy mit tudott meg! - mondta De Winter.

- Ó, nagyon is sok köze van, bátyámuram, ebben bizonyos vagyok, s mindjárt osztani fogja véleményemet - tette hozzá olyan mosollyal, hogy akinek szólt, velejéig megborzongott tőle. - Mikor első ízben jelentkeztem Londonban, azért volt, hogy megkérdezzem: mi lett a vagyonommal? Mikor másodszor jelentkeztem, azért volt, hogy megkérdezzem: ki mocskolta be a nevemet? Most azért jelentkezem, hogy egy, az eddiginél sokkal félelmetesebb kérdést tegyek fel, s azt vágjam a szemébe, amit Isten az első gyilkosnak: „Kain, mit cselekedtél a te testvéreddel?" Milord, mit cselekedett a testvérével, a testvérével, aki az én anyám volt?

De Winter meghátrált ez izzó szempár előtt.

- Az anyjával? - kérdezte.

- Igen, az anyámmal, milord - felelte a fiatalember, s a mellére szegte a fejét.

De Winter kínos erőszakot tett magán, s emlékeibe merülve, hogy felszítsa gyűlöletét, ráripakodott:

- Ha tudni akarja, szerencsétlen, mi lett vele, kérdezze meg a pokoltól, a pokol talán válaszol!

A fiatalember ekkor végigment a szobán addig, amíg De Winterrel szemtől szembe nem érezte magát, s karját a mellén keresztbe fonta:

- A béthune-i hóhértól kérdeztem meg - mondta fojtott hangon, fájdalom s düh sápasztotta arccal -, s a béthune-i hóhér válaszolt nekem!

De Winter úgy rogyott a székre, mintha villám találta volna, s hiába igyekezett felelni valamit.

- Az ám! - folytatta a fiatalember. - E szóval minden megvilágosodik, e kulccsal megnyílik az örvény! Anyám örökölt a férje után, s maguk meggyilkolták anyámat! Nevem biztosította számomra az apai vagyont, s nevemet bemocskolták! Majd, miután bemocskolták, megfosztottak a vagyonomtól. Most már nem csodálkozom, hogy nem ismert meg, nem csodálkozom, hogy nem akart megismerni. Nem illik, hogy ha valaki rabló, unokaöccsének titulálja azt, akit koldusbotra juttatott; ha valaki gyilkos, azt, aki miatta árva!

Ez a beszéd nem azt a hatást keltette, amit Mordaunt remélt, hanem az ellenkezőjét: Winter lordnak eszébe jutott, micsoda szörnyeteg volt a milady; nyugodtan, méltóságteljesen felemelkedett, s szigorú tekintettel akaszkodott a fiatalember őrjöngő szemébe.

- Be akar hatolni e szörnyűséges titokba, uram? - kérdezte De Winter. - Jó, nem bánom!... Tudja meg hát, milyen is volt az az asszony, aki miatt számadoltatni jött ma engem. Ez az asszony minden valószínűség szerint megmérgezte a bátyámat, s hogy megszerezze örökségemet, engem is meg akart ölni; bizonyítékom van reá. Erre mit mond, uram?

- Azt mondom: az anyám volt!

- Ledöfette egy valaha igaz, jó és tisztes emberrel a szerencsétlen Buckingham herceget. Erre a gaztettre, melyre szintén van bizonyítékom, mit mond, uram?

- Az anyám volt!

- Visszatérve Franciaországba, a béthune-i Ágoston-rendi kolostorban megmérgezett egy fiatal nőt, ki egyik ellenségébe volt szerelmes. Ez a bűn sem győzi meg a bűnhődés jogossága felől? És erre is van bizonyítékom.

- Az anyám volt! - rikácsolta a fiatalember, ki három felkiáltásának fokozódó hangerőt adott.

- Végezetül, mindenki által gyűlöletesen, gyilkosságoktól, kicsapongásoktól fertelmesen s még mindig fenyegetőzve, vértől megvadult párduc gyanánt, elhullt olyan emberek csapásai alatt, akiket kétségbeesésbe kergetett, pedig soha semmit sem vétettek ellene; iszonyú rém-

tetteinek bíráira talált: s az a hóhér, akivel találkozott, s aki állítása szerint mindent elbeszélt, az a hóhér, ha csakugyan mindent elbeszélt, bizonyára azt is elmondta, hogy reszketett a boldogságtól, mikor megbosszulhatta rajta fivére gyalázatát és öngyilkosságát! Romlott leány, házasságtörő feleség, emberségéből kivetkezett testvér, gyilkos méregkeverő, minden ismerőse és minden nemzet előtt gyűlöletes, mely kebelébe fogadta: meghalt, égtől, földtől egyaránt átkozottan; íme, ilyen volt ez az asszony!

Mordaunt mellét, hasztalan akarta visszafojtani, zokogás szaggatta, vért kergetve ólomszín arcába; kezét ökölbe szorította, s verejték áztatta arccal, Hamlet módján, égnek álló hajjal a homlokán, dühtől marcangolva ordította:

- Hallgasson el, uram! Az anyám volt! Botrányait nem ismerem, bűneit nem ismerem, vétkeit nem ismerem! Csak azt tudom, hogy volt egy anyám, hogy öt férfi, egy asszony ellen összefogva, megölte őt alattomban, éjnek évadján, alattomban, gyáva módon! Csak azt tudom, hogy maga köztük volt, uram; hogy köztük volt, bácsikám, s mondta, mint a többiek, sőt, hangosabban a többinél: *Meg kell halnia!* Tehát figyelmeztetem, jól vésse az emlékezetébe, amit most mondok, hogy soha ne felejtse el: e gyilkosságot, mely mindenemtől megrabolt, e gyilkosságot, mely engem névtelenné tett, e gyilkosságot, mely koldusbotra juttatott, e gyilkosságot, mely romlottá, gonosszá, kérlelhetetlenné tett, először magától fogom számon kérni, aztán azoktól, kik cinkosai voltak, mihelyt megtudtam, kicsodák!

Szemében gyűlölettel, habzó szájjal, feszülő ökölle tett még egy lépést, rémítő és fenyegető lépést Winter lord felé.

Az a kardjához kapott, s annak a férfinak mosolyával, ki harminc éve cicázik a halállal, így szólt:

- Meg akar gyilkolni, uram? Akkor elismerném unokaöcsémnek, mert valóban az anyja fia!

- Nem - felelte Mordaunt, s arca minden idegét s teste minden izmát igyekezett összefogni, elsimítni -, nem, nem ölöm meg, legalábbis nem e pillanatban: mert maga nélkül nem fedezhetném fel a többieket. De ha felfedeztem, reszkessenek, uram! Ledöftem a béthune-i hóhért, le én, könyörtelenül, irgalom nélkül, pedig ő volt mindnyájuk közt a legártatlanabb.

E szavakra a fiatalember kiment, le a lépcsőn, halkan, hogy fel ne tűnjék; odalenn, a legalsó lépcsőkanyarban, elhaladt Tony előtt, ki a korlátra támaszkodva csak gazdájának hívására várt, hogy felsiessen hozzá.

Winter lord azonban egyáltalán nem hívta: összezúzva, félig aléltan, fülhegyezve állt ott; csak, mikor távolodó lódobogást hallott, rogyott egy székbe, s így sóhajtott:

- Istenem! Köszönöm neked, hogy csak engem ismer!

43
Apaság

Mialatt Winter lordnál e szörnyű jelenet zajlott, Athos, könyökét asztalra támasztva, fejét tenyerébe hajtva, szobája ablaka előtt üldögélt. Csak úgy falta, szemével is, fülével is, Raoul útikalandjait s a csata egy-egy részletét.

A szép és előkelő arc kimondhatatlan boldogságot fejezett ki Raoul friss és tiszta első benyomásainak hallatán; úgy szívta magába az ifjú hang csengését, melyet már fennkölt érzelmek lelkesítettek, mint valami harmonikus muzsikát. Elfelejtette, ami a múltban sötét volt s ami a jövőben felleges. A szeretett gyermek visszatérése, mondhatni, még aggodalmaiból is reménységet varázsolt. Athos boldog volt, amilyen még soha életében.

- Hát jelen volt s részt vett e nagy csatában, Bragelonne? - kérdezte a hajdani testőr.

- Igenis, uram.

- S öldöklő volt, azt mondja?

- A Hercegúr személyesen tizenegyszer vezetett rohamra!

- A Hercegúr nagy hadvezér, Bragelonne.

- Hős ő, uram! Egy pillanatra sem vesztettem szem elől. Jaj de szép is az, uram, ha valakit Condénak hívnak... s ha így viseli a nevét!

- Nyugodt s fenséges volt, nemde?

- Nyugodt, mind egy díszszemlén, s fenséges, mint egy ünnepen. Lépésben mentünk szemközt az ellenséggel, megtiltotta, hogy mi lőjünk először, s csak mentünk-mentünk a spanyolok ellen, kik egy magaslaton álltak lábhoz tett puskával. Harminc lépésnyire tőlük a herceg hátrafordult katonáihoz: „Gyermekeim, rettentő sortüzet kell elviselnetek, de aztán, ne féljetek, könnyűszerrel elkaphatjátok az egész társaságot!” Olyan csend lett, hogy szavait barát, ellenség meghallotta. Majd kardot rántott, s elkiáltotta magát: „Kürtösök, fújjátok!”

- Az ám!... Alkalomadtán ugyanígy cselekednék, Raoul, nemde?

- Kétlem, uram, oly szép volt mindez, s oly csodálatos. Amikor húsz lépésnyire voltunk, láttuk, hogy minden puska, mint valami fényes vonal, leereszkedik; mert a csöveken villódzott a napsugár. „Lépésben, gyermekeim, lépésben, itt a pillanat!”

- Félt, Raoul? - kérdezte a gróf.

- Féltem, uram - felelte naivan az ifjú -, valami nagy hidegséget éreztem a szívemben, s erre a szóra: „Tűz!”, mely spanyolul hangzott el, szememet behunytam, s kegyelmedre gondoltam.

- Igazán, Raoul? - kérdezte Athos, s megszorította a fiú kezét.

- Bizony, uram. Ebben a pillanatban akkora dördülés hallatszott, mintha a pokol nyílt volna meg, s akik nem estek el, a láng forróságát is érezhették. Szemem kinyitottam, álmélkodva, hogy nem haltam meg, még csak meg se sebesültem; a zászlóalj harmadrésze a földön hevert megcsonkítva, véresen. E pillanatban szemem találkozott a herceg tekintetével; már csak egy-valamire gondoltam: hogy néz engem! Lovamat sarkantyúba kaptam, s az ellenség sűrűjében termettem.

- S a herceg elégedett volt magával?

- Legalábbis azt mondta, amikor megbízott, hogy Párizsba kísérjem Châtillon urat, ki e hírt jelentette a királynénak, s hozta a zsákmányolt lobogókat: „Menjen - mondta a herceg -, az ellenség két hét múlva erőre kap. Addig nélkülözhetem magát. Menjen, ölelje meg, akiket szeret, kik magát szeretik, s mondja meg nénémnek, Longueville-nénak, hogy köszönöm az ajándékot, melyet a maga személyében adott nekem." Jöttem hát, uram - tette hozzá Raoul, s a grófra a mélységes szeretet mosolyával nézett -, mert gondoltam, jó érzés lesz viszontlátnia.

Athos magához vonta az ifjút, s homlokon csókolta, mintha fiatal leánykát csókolt volna.

- Így hát egyenesben van, Raoul - mondta -; hercegi barátai vannak, keresztapja Franciaország marsallja, egy főherceg a felettese, s visszatérése első napján két királyné is fogadta: egy újonc számára szép dolog ez!

- Jaj, uram - mondta Raoul hirtelen -, ezzel eszembe juttatott valamit, amiről megfeledkeztem, abbeli sietségemben, hogy elbeszéljem élményeimet: éspedig, hogy volt az angol királyné őfelségénél egy úr, ki az Athos név hallatára felkiáltott boldog meglepetésében; kérdezősködött a barátai felől, s címét kérte, hogy meglátogassa.

- Hogy hívják?

- Sehogy se mertem megkérdezni, uram; de, noha franciául választékosan beszélt, angolnak tartom.

- Hej, haj! - sóhajtott Athos.

S fejét lehajtotta, mintha valami emléket keresne. Mire felemelte homlokát, szemét egy férfi jelenléte ütötte meg, ki a kitárt ajtóban állt, s meghatott tekintettel nézett reá.

- Winter lord! - sietett elébe Athos.

- Athos barátom!

S a két férfi egy pillanatig átölelve tartotta egymást; majd Athos, két kezét megfogván, s figyelmesen arcába nézvén, így szólt:

- Mi bántja, milord? Olyan szomorúnak látszik, amilyen boldog én vagyok.

- Igen, kedves barátom, így van, sőt azt mondhatnám, látása megkétszerezi aggodalmamat.

És De Winter úgy nézett körül, mintha jelezné, hogy kettesben kíván maradni. Raoul megértette, hogy a két jó barátnak beszéde van egymással, és sértődöttség nélkül kiment.

- Nos hát, hogy magunkban vagyunk - mondta Athos -, beszéljünk magáról.

- Most, hogy magunkban vagyunk, beszéljünk magunkról - felelte Winter lord. - Ő itt van.

- Ki?

- A milady fia.

Athos, e névtől újra szíven ütve, egy pillanatig habozott, enyhén összevonta szemöldökét, majd így szólt:

- Tudom.

- Tudja?

- Tudom. Grimaud találkozott vele Béthune és Arras között, s lóhalálában jött figyelmeztetni jelenlétére.

- Grimaud tehát ismerte őt?

- Nem, de ott volt egy ember halálos ágyánál, az ismerte.

- A béthune-i hóhér! - kiáltott fel De Winter.

- Erről tudott? - kérdezte döbbenten Athos.

- Az előbb járt nálam - felelte De Winter -, mindent elmondott. Jaj, barátom, mily borzalmas jelenet! Hogy nem öltük meg a gyermeket is anyjával együtt!

Athos, mint általában a nemes jellemek, nem mutatta ki gyötrő érzéseit; ellenkezőleg, mindig magába fojtotta őket, s helyükre reménységet s vigasztalást ültetett. Szinte azt lehetett mondani, hogy személyes fájdalmai, mások számára, lelke mélyéről örömre változtatva bukkantak fel.

- Mitől fél? - kérdezte, az eleinte érzett ösztönös rémületet értelemmel nyomva el. - Nem azért vagyunk itt, hogy megvédjük magunkat? Ez a fiatalember talán hivatásos gyilkos, hidegvérű öldöklő? A béthune-i hóhért megölhette dührohamában, de vérszomja most már kielégült.

De Winter szomorú mosollyal rázta a fejét.

- Hát már nem tudja, milyen ez a vér? - kérdezte.

- Ugyan - mondta Athos, és megpróbált ő is mosolyogni -, vadsága a második nemzedékből kiveszhetett. Egyébként, barátom, a Gondviselés figyelmeztetett, hogy legyünk résen. Azonban mást nem tehetünk, mint hogy várjunk. És ahogy az előbb mondtam, beszéljünk magáról. Mi hozta Párizsba?

- Egy-két fontos ügy, melyeket később ismertetek. De mit hallottam az angol királyné őfelségénél: D'Artagnan Mazarin embere? Bocsássa meg őszinteségemet, barátom, én a bíborost se nem gyűlölöm, se nem kárhoztatom, s a maga véleményét mindig tiszteletben fogom tartani: véletlenül nem maga is az ő embere?

- D'Artagnannak ez a szolgálata van - mondta Athos -, katona, engedelmeskedik a törvényes hatalomnak. Nem gazdag ember, hadnagyi rangjából kell megélnie. Olyan milliomosok, mint maga, milord, ritkák Franciaországban.

- Fájdalom - mondta De Winter -, ma éppoly szegény vagyok, sőt szegényebb, mint ő. De térjünk csak vissza magához.

- Nos, jó. Azt kérdi, mazarinista vagyok-e? Nem, ezerszer nem! Bocsássa meg nekem is őszinteségemet, milord.

De Winter felkelt, s Athost átkarolta.

- Köszönöm, gróf - mondta -, köszönöm ezt az örvendetes hírt! Látja, egészen boldoggá tett s megfiatalított. Nem, hát persze hogy nem mazarinista, hál' istennek! Egyébként is ez lehetetlen lett volna. De, bocsásson meg, szabad ember?

- Mit ért a szabad ember szón?

- Azt kérdem, nem házasember?

- Vagy úgy? Nem, az nem, semmiképp sem - felelte mosolyogva Athos.

- Mert hogy ez a szép, előkelő, bájos ifjú...

- Én neveltem a fiút; apját nem ismeri.

- Helyes, Athos; maga mindig a régi: nagyszívű és nemeslelkű.

- Hadd hallom, milord, mire akar kérni engem?

- Porthos és Aramis urak még mindig a barátai?

- S tegye hozzá D'Artagnant is, milord. Éppoly hűséges barátok vagyunk mi négyen, mint hajdanán, de ha azt kérdezi, hogy szolgáljuk-e a bíborost, vagy harcolunk ellene, hogy mazarinisták vagy frondőrök vagyunk-e: akkor csak ketten vagyunk.

- Aramis úr D'Artagnannal tart? - kérdezte De Winter.

- Nem, Aramis megtisztel azzal, hogy egy meggyőződést vall velem.

- Össze tudna-e szerezni engem ezzel a kellemes és szellemes barátunkkal?

- Természetesen, amikor kedve tartja.

- Megváltozott?

- Abbé lett, ennyi az egész.

- Megdöbbent. Így hát hivatása lemondatta minden nagy vállalkozásról.

- Ellenkezőleg - mondta Athos mosolyogva -, sosem volt annyira testőr, mint amióta abbé, valóságos Galaort[83] fog benne viszontlátni! Akarja, hogy Raoullal üzenjek érte?

- Köszönöm, gróf, ilyenkor esetleg nincs otthon. De ha azt hiszi, hogy kezeskedhetik róla...

- Akárcsak magamról.

- Vállalkoznék rá, hogy holnap tíz órakor ott legyen vele a Louvre-hídon?

- Vagy úgy - mondta Athos mosolyogva -, talán bizony párbaja van?

- Az, gróf, szép párbajom, s remélem, maga is részt vesz benne!

- Hová megyünk tehát, milord?

- Őfelségéhez, Anglia királynéjához, ki megkért, vigyem el magát.

- Tehát ismer engem őfelsége?

- Én ismerem, barátom!

- Rejtély - mondta Athos -, de sebaj, ha magának megvan hozzá a kulcsa, nem kérdezek többet. Hanem megtisztel-e azzal, hogy velem vacsorázik, milord?

- Köszönöm - mondta De Winter -, de bevallom, a találkozás ezzel a fiatalemberrel elvette az étvágyamat, s alkalmasint az álmomat is. Milyen vállalkozás végrehajtása hozta Párizsba? Nem azért jött, hogy velem találkozzék, mert utazásomról nem tudott. Ez a fiatalember rémülettel tölt el; valami véres jövőt hord magában...

- Angliában mit csinál?

- Oliver Cromwell legádázabb szektásai közé tartozik.

- Mi sodorta ehhez az ügyhöz? Anyja is, apja is katolikus volt, nemde?

- Gyűlölete a király ellen.

- A király ellen?

- Igen, a király törvénytelen gyermeknek nyilvánította, vagyonától megfosztotta, eltiltotta a Winter név viselésétől.

---

[83] Monsalvo spanyol lovagregénye hősének, Amadisnak fivére.

- És most mi a neve?

- Mordaunt.

- Puritán, de szerzetes álruhában, s egyedül járkál Franciaország útjain...

- Szerzetes álruhában, azt mondja?

- Úgy, nem tudta?

- Csak azt tudom, amit ő maga mondott.

- Így történt, hogy véletlenül, s Isten bocsássa meg nekem, ha ez istenkáromlás, hogy véletlenül meggyóntatta a béthune-i hóhért.

- Akkor mindent értek: Cromwell küldöttje ő!

- Kihez?

- Mazarinhoz; a királyné kitalálta: megelőztek bennünket; most már minden megvilágosodik előttem! Isten vele, gróf, a holnapi találkozásig.

- De az éj sötét - mondta Athos, látván, hogy Winter lordon nagyobb nyugtalanság uralkodott el, mint aminőt láttatni szeretne -, s talán nincs is szolgája.

- De van, Tony, jó, de együgyű fiú.

- Hé, Olivain, Grimaud, Blaisois, fel a karabélyt, s hívjátok a vicomte-ot!

Blaisois az a tagbaszakadt fickó, félig lakáj, félig béres volt, akit már láttunk egy pillanatra a Bragelonne-kastélyban, midőn jelentette, hogy az ebédet felszolgálták, s akit Athos arról a vidékről keresztelt el, ahonnan származott.

Öt perccel e parancs elhangzása után Raoul belépett.

- Vicomte - mondta Athos -, kísérje el milordot a szállásig, és senkit se engedjen hozzá közeledni!

- Ugyan, gróf - mondta De Winter -, hát kinek néz engem?

- Idegennek, aki alig ismeri Párizst - felelte Athos -, a vicomte majd útmutatója lesz.

De Winter megszorította a kezét.

- Grimaud - ismételte Athos -, állj a csapat élére, és vigyázat a szerzetesre!

Grimaud megborzongott, majd bólintott, s az indulást várva, néma ékesszólással simogatta karabélya agyát.

- Tehát holnap, gróf - búcsúzott Winter lord.

- Holnap, milord.

A kis csapat nekivágott az útnak a Saint-Louis utca felé; Olivain minden gyanúsan fellobbanó fénytől összerezzent, mint Sosia;[84] Blaisois elég határozottan lépkedett, mert nem tudta, hogy veszedelem fenyegeti őket; Tony pedig jobbra-balra tekingetett, de meg sem mukkant, mert nem tudott franciául.

De Winter és Raoul beszélgetve haladtak egymás mellett.

---

[84] Plautus *Amphitruon* és Molière *Amphitryon* című vígjátékában az inas.

Grimaud, aki Athos utasítása szerint a menet előtt járt, fáklyával az egyik, karabéllyal a másik kezében, hamarabb ért a fogadóhoz; öklével megdöngette a kaput, s miután kinyitották, némán elköszönt a lordtól.

Ugyanígy tértek vissza: Grimaud hiúzszeme mi gyanúsat sem látott, csak egy lapuló árnyékot a Guénégaud utca s a rakpart szegletén, s most úgy rémlett neki, mintha odafelé menet is észrevette volna ezt a sötétben bujkáló alakot. Nekirohant, de mielőtt elkaphatta volna, az árnyék eltűnt egy sikátorban, s Grimaud nem tartotta ajánlatosnak, hogy utánavesse magát.

Athosnak beszámoltak az expedíció sikeréről; s mivel az óra tízre járt, ki-ki nyugovóra tért.

Másnap, ahogy kinyitotta a szemét, ezúttal Athos pillantotta meg Raoult az ágyfejénél. Már rég felöltözött, és Chapelain új könyvét[85] olvasgatta.

- Már felkelt, Raoul? - kérdezte a gróf.

- Fel, uram - felelte az ifjú némi zavarral -, rosszul aludtam.

- Rosszul, Raoul? Rosszul aludt? Tehát valami nyugtalanította? - kérdezte Athos.

- Uram, tudom, azt mondja majd, hogy nagyon sietős nekem itt hagyni, pedig csak most érkeztem, de...

- Hát csak kétnapos szabadsága van, Raoul?

- Sőt, tíznapos, uram, s nem is a táborba szeretnék én menni!

Athos elmosolyodott.

- Hová hát - kérdezte -, ha ugyan nem valami titkos dolog, vicomte? Maholnap felnőtt ember, hisz átesett a tűzkeresztségen, s kivívta a jogot, hogy oda menjen, ahova akar, anélkül hogy nekem megmondaná.

- Soha, uram! - jelentette ki Raoul. - Valamíg szerencsés lehetek gyámomnak tudni, nem hiszem, hogy jogot formálhatnék e nekem oly drága gyámság alól való felszabadulásra. Csak hát nagyon szerétnek egy napot Blois-ban tölteni. Csodálkozva néz rám, s talán nevet is rajtam?

- Nem, nem, ellenkezőleg - mondta Athos, és elfojtott egy sóhajtást -, dehogyis nevetek, vicomte. Blois-t szeretné viszontlátni: hisz ez természetes dolog!

- Így hát megengedi? - ujjongott fel Raoul.

- Természetesen, Raoul.

- S szíve mélyén, uram, nem haragszik?

- Egy cseppet sem. Miért haragudnám olyasmiért, ami magának örömet okoz?

- Ó, uram, milyen jó hozzám! - ujjongott az ifjú olyan mozdulattal, mintha mindjárt az Athos nyakába ugrana; de a tisztelet megtorpantotta.

Athos maga tárta ki a karját.

- Így hát most mindjárt indulhatok?

- Amikor akar, Raoul.

Raoul hármat lépett az ajtó felé.

---

[85] Korában divatos költő és kritikus (1595-1674).

- Uram - mondta -, az jutott eszembe, hogy az irántam oly jóságos Chevreuse-nének köszönhetem a Hercegúrhoz való beajánlásomat!

- S hogy köszönettel tartozik érte, nemde?

- Úgy érzem, uram; de a gróf úrnak kell eldöntenie.

- Menjen a Luynes-palotába, Raoul, s kérdeztesse meg, hogy a hercegné asszony fogadhatja-e. Örömmel látom, hogy nem feledkezik meg az illendőségről. Vigye magával Grimaud-t és Olivaint.

- Mindkettőt, uram? - kérdezte Raoul meglepődve.

Meghajolt és kiment.

Athos látva, hogy az ajtót becsukja, s hallván, hogy vidám és csengő hangján Grimaud-t és Olivaint szólítja, nagyot sóhajtott.

„Bizony, gyorsan itthagy - gondolta fejcsóválva -, de a közös törvénynek engedelmeskedik. A természet ilyen: előre néz. Szereti azt a leánykát, kétségkívül; lehetséges, hogy kevésbé szeretne engem, amiért mást is szeret?”

És Athos bevallotta magának, hogy meglepte ez a hirtelen elutazás; de Raoul olyan boldog volt, hogy Athos lelkében mindent elsimított ez a felismerés.

Tíz órakor készen álltak az indulásra.

Amint Athos nézte, hogy száll nyeregbe Raoul, egy lakáj állt elé Chevreuse-né üzenetével: megtudván, hogy ifjú pártfogoltja visszatért, s azt is, hogyan viselkedett a csatában, boldog volna, ha kifejezhetné neki szerencsekívánatait...

- Mondja meg a hercegné asszonynak - felelte Athos -: a vicomte éppen most szállt nyeregbe, hogy a Luynes-palotába menjen.

S miután Grimaud-nak újra lelkére kötött egyet-mást, intett Raoulnak, hogy indulhat.

Egyébiránt, a dolgot végiggondolva, Athos megállapította, nem is olyan rossz talán, hogy Raoul éppen most tűnik el Párizsból.

44
Még egy segítségkérő királyné

Athos már másnap reggel értesítette Aramist, levelét Blaisois-ra, egyetlen megmaradt szolgájára bízván. Blaisois Bazint sekrestyésruhában találta; aznap szolgálata volt a Notre-Dame-ban.

Athos azt ajánlotta Blaisois-nak, hogy igyekezzék magával Aramisszal beszélni; Blaisois, a nagydarab, együgyű legény, az utasításhoz híven, D'Herblay abbét kereste, s Bazin hiába állította, hogy nincs otthon, oly követelődzőn viselkedett, hogy Bazint felbőszítette. Blaisois, Bazint egyházi köntösben látva, állításával nem sokat törődött, s félre akarta lökni az útból, feltételezvén, hogy embere tisztes ruhájának minden erényével megáldatott, vagyis béketűréssel s keresztényi irgalmassággal.

Bazin azonban rögtön testőrtiszti szolga lett, guvadt szemét vér öntötte el, felkapott egy seprűnyelet, s páholni kezdte Blaisois-t, ezt hangoztatván:

- Megsértetted az egyházat! Barátocskám, az egyházat sértegeted!

A szokatlan lármára megjelent Aramis, óvatosan kikukkantván hálószobája félig nyitott ajtaján.

Erre Bazin tiszteletteljesen földhöz koppantotta seprűnyele végét, ahogy a Notre-Dame-ban a svájci testőrök az alabárdjukat, Blaisois pedig, a cerberusra vetett megrovó pillantás kíséretében, elővette zsebéből a levelet, s átadta Aramisnak.

- La Fère gróftól? - kérdezte Aramis. - Rendben van.

Azzal bevonult, anélkül hogy egyetlen szóval is kérdezte volna a lárma okát.

Blaisois szomorúan tért vissza a Nagy Károly király fogadóba. Athos érdeklődött küldetése felől. Blaisois elmesélte kalandját.

- Ostoba! - mondta Athos nevetve. - Hát nem mondtad mindjárt, hogy én küldtelek?

- Nem, uram.

- S mit szólt Bazin, mikor megtudta, hogy tőlem jössz?

- Ó, uram, alig tudta, hogyan kérjen bocsánatot, s arra kényszerített, hogy két pohár muskotálybort igyam, s három-négy kiváló pogácsát is áztatgassak bele; de ez nem változtat a dolgon, ördögadta goromba fráter. Sekrestyés létére, piha!

„Rendben van - gondolta Athos -, az a fő, hogy Aramis megkapta a levelem: akármilyen elfoglalt is, el fog jönni!"

Athos tíz órakor, szokásos pontosságával, a Louvre-hídon volt. De Winter is abban a pillanatban érkezett.

Körülbelül tíz percet vártak.

De Winter lord már-már attól félt, hogy Aramis nem jön el.

- Türelem - mondta Athos, folyton a Bac utca irányába figyelve -, nézze csak azt az abbét ottan! Most vágott oldalba egy járókelőt s épp nagyot köszön egy nőszemélynek: ez csak Aramis lehet!

Csakugyan ő volt: egy bámészkodó mesterlegény útját állta, mire Aramis, kit sárral befröcskölt, tíz lépésre lódította onnan. Ugyanekkor egy asszony ment arra, kit már gyóntatott volt; s lévén ez fiatal és csinos, Aramis a legvonzóbb mosolyával üdvözölte.

A következő pillanatban mellettük termett.

S amint gondolható, volt ott nagy ölelkezés, közte és De Winter lord között!

- Hová megyünk? - kérdezte Aramis. - Vagy, a szentségit, itt párbajozunk? Most éppen nincs velem a kardom, haza kellene mennem érte.

- Nem - mondta De Winter -, az angol királyné őfelségét látogatjuk meg.

- Az már más - mondta Aramis. - S ugyan mi célt szolgál e látogatás? - folytatta, Athos füléhez hajolva.

- Biz' isten, sejtelmem sincs róla; talán valami tanúságtételre kérnek fel?

- Vajon nem arra az átkozott ügyre vonatkozik? - kérdezte Aramis. - Mert ha igen, eszem ágában sem volna elmenni, hiszen némi dorgálást kellene lenyelni; s lévén, hogy mostanában én részesítek dorgálásban másokat, nem nagyon szeretnék kapni!

- Ha azért hívnának - mondta Athos -, nem Winter lord vinne őfelségéhez, mert ő is megkapná a magáét; cinkosunk volt.

- Igaz is, persze! Menjünk hát!

A Louvre-ba érve Winter lord előrement; egyébként egyetlen strázsa állt a kapuban. Így, napvilágnál, Athos, Aramis meg az angol maga is észrevette a hajlék iszonyú sivárságát, melyet fösvény irgalom ajánlott fel a szerencsétlen királynénak. Hatalmas, minden bútortól megfosztott termek, megrongált falak, rajtuk imitt-amott az enyészettel dacoló aranyozott párkány nyomai, becsukhatatlan és tört üvegű ablakok; sehol egy szőnyeg, egy őr, egy lakáj: igen, ez tűnt fel Athosnak legelőször, s halkan meg is jegyezte barátjának, miután könyökével megbökte, s szemmel is mutatta neki ezt a nyomort.

- Bezzeg Mazarin szebben lakik - mondta Aramis.

- Mazarin már majdnem király - jegyezte meg Athos -, Henriette asszony pedig már alig királyné.

- Ha adna rá valamit, hogy szellemes legyen, Athos - mondta Aramis -, szentül hiszem, szellemesebb tudna lenni, mint amilyen szegény Voiture volt!

Athos elmosolyodott.

A királyné türelmetlenül látszott várni őket, mert az első neszre, melyet a szobája melletti előcsarnokból hallott, maga sietett az ajtó elé, hogy ott fogadja balsorsának udvaroncait.

- Isten hozta, lépjenek be, uraim - mondta.

A három nemesember belépett, s megállt a királyné előtt; de hellyel kínáló mozdulatára Athos adott példát az engedelmességre. Komor volt és nyugodt; Aramis azonban mérges: ez a királyi ínség kétségbe ejtette, folyton a nyomorúság szembeötlő jeleit vizsgálta.

- Tanulmányozza fényűzésemet? - kérdezte Henriette asszony, s szomorúan tekintett maga körül.

- Engedelmet kérek, felséges asszonyom, de nem tudom leplezni felháborodásom afelett, hogy a francia királyi udvarban így bánnak IV. Henrik leányával!

- Ez az úr nem katonaember? - kérdezte a királyné Winter lordtól.

- Ez az úr D'Herblay abbé - felelte a lord.

Aramis elvörösödött.

- Igaz, hogy abbé vagyok, asszonyom - mondta -, de nem jószántamból; az olvasó morzsolásához sohasem éreztem hivatást; reverendámat egyetlen gomb tartja, s mindig kész vagyok testőrré visszaváltozni! Ma reggel sem tudván még, hogy szerencsém lesz megjelenni felséged előtt, ezt a ruhát kaptam fel, de így is az a férfi vagyok, ki a legodaadóbb lesz felséged szolgálatában, bármit is parancsoljon nekem.

- D'Herblay lovag - vette át a szót Winter lord - XIII. Lajos király legvitézebb testőrei közül való, s már beszéltem róla felségednek. - Aztán Athos felé fordult -: Emitt pedig a nemes La Fère gróf, kinek fényes hírnevét oly jól ismeri felséged.

- Uraim - mondta a királyné -, néhány évvel ennek előtte nemesemberek, kincsek, hadseregek vettek körül; egyetlen intésemre mind szolgálatomban buzgólkodott. Ma: nézzenek itt körül, s gondolom, meglepődnek; mert az életem megmentését célzó terv megvalósítására csak Winter lord van velem, e húsz esztendeje hű barát, és kegyelmetek, uraim, kiket most látok először, de tudom, hogy honfitársaim.

- Ez már elég, asszonyom - mondta Athos mélyen meghajolva -, ha három ember élete megválthatja felséged életét.

- Köszönöm, uraim. De hallgassanak meg - folytatta a királyné -, nemcsak hogy a legszerencsétlenebb királyné, hanem a legboldogtalanabb anya is vagyok én, s a legkétségbeesettebb feleség! Gyermekeim, legalábbis kettejük, a Yorki herceg és Charlotte hercegnő[86] távol van tőlem, törtetők és ellenséges elemek csapásainak prédájául vetve; férjem, a király, Angliában oly szomorúan tengeti életét, hogy keveset mondok, ha azt állítom: kívánatos dologként keresi a halált. Íme, uraim, itt a levél, melyet milord Winterrel küldött nekem. Olvassák!

Athos és Aramis szabadkozott.

- Olvassák - mondta a királyné.

Athos ekkor fennhangon elolvasta a levelet, melyet már ismerünk; benne Károly király azt kérdezi, hogy számíthat-e Franciaország vendégszeretetére.

- Nos? - kérdezte Athos a levél elolvasása után.

- Nos - felelte a királyné -, ő megtagadta.

A két jó barát megvető mosollyal nézett össze.

- Nos tehát, asszonyom - kérdezte Athos -, mi a teendő?

- Éreznek-e némi részvétet ennyi balsors iránt? - válaszolt kérdéssel a megrendült királyné.

- Azt voltam bátor kérdezni felségedtől, hogy D'Herblay lovagtól s éntőlem minő szolgálatot kívánna? Rendelkezzék velünk!

- Valóban nemes szívű ember, uram! - mondta a királyné, hangjában a hála ujjongásával, miközben De Winter úgy nézett rá, mintha ezt mondaná: nem mondtam, hogy kezeskedem értük?

- Hát kegyelmed, uram? - fordult a királyné Aramishoz.

---

[86] Helyesen: Erzsébet hercegnő (1635-1650), aki el sem került Angliából.

- Én, asszonyom - felelte Aramis -, mindenüvé követem a gróf urat, ha kell, a halálba is, s azt se kérdem, miért; de ha felséged szolgálatáról van szó - tette hozzá, s fiatalsága minden bájával nézett a királynéra -, akkor éppenséggel előtte járok!

- Nos, uraim - mondta a királyné -, ha így van, s ha valóban felajánlják szolgálatukat egy szegény, mindenkitől cserbenhagyott királynénak, hallják hát, mit kellene tenniök értem. A király egyedül van néhány nemesével, folytonos aggodalomban, hogy ezeket is elveszíti, skót környezetben, melyben nem bízik meg, noha skót ő maga is. Mióta Winter lord eljött mellőle, alig élek, uraim! Nos hát, sokat kérek, talán túl sokat is, hiszen kérésre semmi jogcímem: menjenek át Angliába, csatlakozzanak a királyhoz, legyenek a barátai, az őrei, oltalmazzák a csatában, járjanak mellette háza belsejében is, ahol naponta a háború minden kockázatánál veszedelmesebb új kelepcék készülnek. S én, hozandó áldozatuk fejében, uraim, megígérem, nem is hogy megjutalmazom, hisz ez a szó megbántaná kegyelmeteket, de hogy úgy fogom szeretni, mint édes húguk, s férjemen és gyermekeimen kívül mindenkinél jobban, az Istenre esküszöm!

S a királyné, lassan s ünnepiesen, szemét az égre emelte.

- Mikor kell indulnunk, asszonyom? - kérdezte Athos.

- Vállalkoznak tehát? - kiáltott fel a királyné örömében.

- Igen, asszonyom. Csakhogy felséged, úgy látom, túlzásba megy, azt ígérvén, hogy oly barátsággal tüntet ki, melyhez érdemeink föl nem érnek. Mi Istent szolgáljuk, asszonyom, mikor egy sorsüldözött királyt s egy ily tiszta szívű királynét szolgálunk. Asszonyom, testestül-lelkestül felségedé vagyunk!

- Ó, uraim - mondta a királyné könnyekig meghatottan -, íme, öt év óta az öröm s a reménység első pillanata életemben! Igen, Istent szolgálják, s lévén az én hatalmam túl csekély ily áldozat jutalmazására: ő fogja meghálálni, ő, ki szívemben olvassa hálámat őiránta s uraimék iránt. Mentsék meg férjemet, mentsék meg a királyt! S ha nem is törődnek földi jutalommal, mely a jó cselekedeteikért itt megilletné: mégis, hagyják meg nekem a reményt, hogy még viszontlátjuk egymást, és magam is megköszönhetem! Hátha van valami óhajuk? Mától fogva a barátjuk vagyok; s mivel hogy az én ügyemet szolgálják, én is magamévá teszem a kegyelmetekét.

- Asszonyom - mondta Athos -, semmi kérnivalóm felségedtől, csak az, hogy imádkozzék értünk.

- Én, asszonyom - mondta Aramis -, egyedül vagyok a világon, s nincs kit szolgálnom felségeden kívül.

A királyné kezét csókra nyújtotta, majd Winter lordhoz fordulva halkan ezt mondta:

- Ha nincs pénze, milord, egy percet se tétovázzék, törje össze az átadott ékszereket, vegye ki belőle a gyémántszemeket, s adja el egy zsidónak: ötven-hatvanezer frankot kaphat értük; költse el, ha szükséges, az a fő, hogy ezeket a nemesembereket úgy kell kezelni, ahogy megérdemlik, vagyis királyi módon!

A királyné két levelet készített elő: az egyiket ő maga írta, a másikat lánya, Henriette hercegnő. Mindkettő Károly királynak szólt. Az egyiket Athosra, a másikat Aramisra bízta, azért, hogy ha a véletlen elszakítaná őket, igazolhassák magukat a királynál. Ezek után elbúcsúztak.

A lépcső alján Winter lord megállt.

- Menjenek jobbra, én balra megyek, uraim - mondta -, nehogy gyanút keltsünk; s aztán ma este kilenckor legyünk a Saint-Denis kapunál. Addig megyünk lovaimmal, amíg bírják, aztán postakocsin. Még egyszer köszönöm, kedves barátaim, köszönöm a magam s köszönöm a királyné nevében.

A három nemesember kezet szorított, Winter lord elindult a Saint-Honoré utca felé, Athos és Aramis együtt maradt.

- Nos - kérdezte Aramis, midőn már magukban voltak -, mi a véleménye erről az ügyről, barátom?

- Nem jó - felelte Athos -, cseppet sem jó.

- De hisz lelkesen vállalkozott rá, nem?

- Ahogy valami nagy ügy védelmére mindig is vállalkozni fogok, kedves D'Herblay. A királyok csak a nemesség révén lehetnek erősek, de a nemesség csak a király révén lehet erős. Támogassuk hát a királyságokat, ezzel magunkat támogatjuk.

- Megöletjük magunkat odaát - mondta Aramis. - Gyűlölöm az angolokat, otrombák, mint a sörivó emberek általában.

- Tehát jobb volna, ha itt maradnánk, s beszállásoltatnók magunkat a Bastille-ba vagy a vincennes-i erődbe, mint akik Beaufort szökését elősegítették? Bizony mondom, Aramis, semmi megbánnivalónk. A börtönt elkerüljük, s hősök módján járunk el, nem nehéz a választás!

- Ez igaz; de ha már így van, hadd térjek rá az első, tudom, nagyon ostoba, de igen fontos kérdésre: van-e pénze?

- Körülbelül száz aranyam, amit majorosom küldött volt a Bragelonne-ból való indulásom előtti napon; ebből azonban vagy ötvenet Raoulnak kell hagynom: egy ifjú nemes nem élhet méltatlanul. Tehát ötven aranyam lehet. S magának?

- Én biztos vagyok benne, hogy odahaza, ha minden zsebemet kifordítom, s minden fiókomat kihúzogatom is: tíz aranyat sem találok. De Winter azonban gazdag ember, szerencsénkre!

- Winter lord pillanatnyilag koldus, mert jövedelmeit Cromwell vágja zsebre!

- Lám, lám, Porthos báró most fogna jól igazán!

- Lám, lám, most hiányzik D'Artagnan csak igazán!

- Micsoda tömött erszény!

- Micsoda büszke kard!

- Nyerjük meg őket!

- Ez a titok nem a mienk, Aramis! Ne is avassunk hát senkit bele, mert különben, ha megtennők e lépést, magunkban is kételkednék a végén. Sajnáljuk magunkat külön-külön, de ne beszéljünk.

- Igaza van. Mit csinál ma estig? Nekem két elintéznivalóm van.

- S el is lehet intézni?

- Hát mindenképp el kellene.

- Ugyan miféle dolgok?

- Először is egy nyisszantás a koadjutor úron, kivel tegnap este Rambouillet asszonynál találkoztam, s nagyon furcsa hangot használt velem szemben.

- Tyűha! Összetűzés papok között! Párbaj két szövetséges között!

- Hiába, kedvesem, a koadjutor híres kardforgató, s magam is az vagyok; szalonokban forgolódik, s magam is; reverendája teher neki, s gondolom, én is megelégeltem a magamét; néha azt hiszem, én vagyok a koadjutor, s ő Aramis, oly sok a hasonlatosság közöttünk. Ez a Sosia-szerű alak untat s árnyékot vet rám; egyébként pedig izgága fráter, ki pártunkat el fogja veszejteni! Szentül hiszem, ha adok neki egy nyaklevest, mint ma reggel annak a mesterlegénynek, aki sárral kent be, attól megváltozik a dolgok arculata!

- Én pedig azt hiszem, kedves Aramis - felelte higgadtan Athos -, mit sem változtat ez Retz bíboros arculatán! Jobb hát, ha hagyjuk a dolgokat a maguk mentére: egyébként is maga immár sem egyikhez, sem másikhoz nem tartozik; maga most az angol királynéé, ő pedig a Fronde-é, így hát, ha a második dolog, melynek nem teljesíthetése keseríti, nem fontosabb, mint az első, akkor...

- Jaj, amaz nagyon fontos volna!

- Akkor intézze el azonnal.

- Fájdalom, nem áll szabadságomban akkor elintézni, amikor akarom. Éjjel volna az ideje, éjnek évadján.

- Értem - mondta mosolyogva Athos. - Éjfélkor?

- Atájt.

- Ejnye, barátom, de hisz ezek halasztható ügyek, hallja-e, tehát halassza el, kivált ha ilyen mentséggel hozakodhatik elő... mikorra visszatér...

- Igen, ha visszatérek!

- S ha nem tér vissza, mit bánja? Legyen hát egy kissé józanabb, Lássa be, már nem húszéves, Aramis barátom!

- Legnagyobb sajnálatomra, az istenfáját! Hej, ha annyi lehetnék.

- Az ám - mondta Athos -, sok bolondságot követne el, azt meghiszem! De most már el kell válnunk: nekem egy-két látogatásom van meg levélírás; jöjjön hát értem nyolc órakor, vagy nem akarja, hogy hétre vacsorára várjam?

- Nagyon jó! Nekem - mondta Aramis - vagy húsz látogatásom is van, s legalább annyi megírandó levelem.

Ezzel elbúcsúztak. Athos előbb Vendôme-né asszonyt látogatta meg, majd névjegyét Chevreuse-nénél hagyta, s végül az alábbi levelet írta D'Artagnannak:

> *Kedves barátom, Aramisszal fontos küldetésbe indulok. El szerettem volna búcsúzkodni, de nincs rá időm. Ne felejtse el, azért írok, hogy hangsúlyozzam, mennyire kedvelem. Raoul Blois-ba ment, s mit sem tud arról, hogy elmegyek. Vigyázzon rá távollétem alatt, ahogy csak vigyázhat, s ha úgy hozza a sors, hogy mához három hónap múlva sem kap hírt felőlem, mondja meg neki, bontsa ki a nevére szóló, lepecsételt csomagot, melyet is Bloisban bronzládámban talál; itt küldöm a kulcsát.*
>
> *Ölelje meg Porthost helyettem és Aramis helyett. A viszontlátásra, vagy talán Isten vele, örökre!*

És Blaisois-val elküldte a levelet.

A kitűzött időben Aramis megérkezett: lovagöltözékben volt, s oldalán az a régi kard, melyet oly gyakran rántogatott ki annak idején; most készebb volt, mint valaha, kirántani.

- No még ilyet - mondta -, sehogy sem találom rendjénvalónak, hogy így menjünk el, egyetlen búcsúszó hátrahagyása nélkül Porthosnak és D'Artagnannak!

- Már megtörtént, kedves barátom - mondta Athos -, gondoskodtam róla; ölelésemet küldtem mindkettőjüknek mindkettőnk nevében.

- Csodálatos ember maga, kedves grófom - mondta Aramis -, igazán mindenre gondol.

- Nos hát, beleélte magát ebbe az utazásba?

- Tökéletesen; s hogy gondolkoztam a dolgon, örömmel hagyom itt Párizst e pillanatban.

- Én is - felelte Athos -; csak azt sajnálom, hogy nem ölelhettem meg D'Artagnant, de ez a sátánfajzat oly ravasz, hogy terveinket kitalálhatta volna.

A vacsora végén visszajött Blaisois.

- Uram, itt van D'Artagnan úr válasza.

- De hisz azt mondtam neked, hogy ne várj választ, tökfilkó! - mondta Athos.

- El is mentem várás nélkül, de visszahívatott, s a kezembe nyomta ezt.

És átnyújtott egy duzzadó és csörömpölő bőrzacskót.

Athos kinyitotta, s mindjárt egy papírdarabkát húzott ki belőle, rajta az alábbi sorok:

Kedves grófom,

ha az ember elutazik, kivált ha három hónapra, soha sincs elegendő pénze; nos, emlékszem ínséges napjainkra, s elküldöm erszényem felét: abból a summából való, melyet sikerült Mazarinból kiizzasztanom. Ne fordítsák hát túl rosszra, esdve kérem!

Ami pedig a soha-többé-viszont-nem-látást illeti: egy szót sem hiszek én abból! Kinek olyan a szíve és a kardja, mint magának, az mindent átvészel.

A viszontlátásra tehát, és semmi istenhozzád.

Magától értetődik, hogy Raoult, amióta megismertem, úgy szeretem, mint a fiamat; mégis, elhiheti, hálát adok Istennek, hogy nem vagyok az apja, noha büszke lennék egy ilyen fiúra!

Barátja
D'Artagnan.

P. S. Természetesen a küldött ötven arany éppúgy Aramisé, mint a magáé, s éppúgy a magáé, mint Aramisé.

Athos elmosolyodott, és szép tekintetét könnyfátyol vonta be. D'Artagnan tehát, akit mindig gyöngéden szeretett, szintén szerette még, akármilyen mazarinista volt.

- Ihol, biz' isten, ötven arany - mondta Aramis az erszényt az asztalra ürítve -, egytől egyig XIII. Lajos arcképével! Nos hát, mit kezd ezzel a pénzzel, megtartja-e vagy visszaküldi?

- Megtartom, Aramis, s ha nem is volna rá szükségem, akkor is megtartanám. Amit nemes szívvel ajánlanak fel, nemes szívvel is kell fogadni. Vegyen el belőle huszonötöt, Aramis, s a többit adja ide.

- Ez már beszéd! Boldogan látom, hogy egy véleményen vagyunk. No, most már indulunk-e?

- Amikor akarja; de hát egyetlen inasa sincs?

- Nincs! a tökfilkó Bazin, amint tudja, elkövette azt az ostobaságot, hogy sekrestyésnek állt, s ilyenformán nem hagyhatja el a Notre-Dame-ot.

- Sebaj, vegye maga mellé Blaisois-t, nekem úgyis felesleges, mert én Grimaud-t viszem.

- Örömmel - mondta Aramis.

E pillanatban megjelent az ajtóban Grimaud.

- Kész - jelentette szokott szűkszavúságával.

- Induljunk hát - mondta Athos.

Csakugyan, a lovak már felnyergelve vártak. S várakozott a két szolga is.

A rakpart sarkán Bazinnal találkoztak: lélekszakadva rohant feléjük.

- Jaj, uram - mondta Bazin. - Hál' istennek, idejében érkeztem!

- Mi baj?

- Porthos úr most volt nálunk, s ezt hagyta tisztelendőségednek, mondván, hogy a dolog nagyon sürgős, s ezt kezébe kell juttatnia még elindulása előtt.

- Jó - mondta Aramis, s átvett egy erszényt Bazintól -, de mi ez?

- Várjon, tisztelendő uram, egy levél is van itt.

- Mondtam már, hogy ha nem lovagnak szólítasz, összetöröm a csontodat! Lássuk azt a levelet.

- Hogy fogja elolvasni? - kérdezte Athos. - Sötét van, mint a kályhalyukban.

- Várjon - mondta Bazin.

Bazin csiholni kezdte tűzszerszámát, azzal a kanócot, a kanóccal egy szál gyertyát gyújtott meg, s ennek fényénél Aramis elolvashatta az alábbi levelet:

Kedves D'Herblay barátom!

Most tudtam meg D'Artagnantól, ki átadta a maga és La Fère gróf üdvözletét, hogy két-három hónapig is eltartható küldetésbe indulnak; tudván, hogy nem szeret kérni barátaitól, íme, felajánlok kétszáz aranyat, rendelkezzék vele, s aztán majd egyszer megadja. Ne féljen attól, hogy ez tán kellemetlen nekem: ha pénzre van szükségem, küldetek magamnak valamelyik kastélyomból; csak Bracieux-ben is húszezer frankom van aranyban. S ha nem küldök most többet, csak azért van, mert félek, tetemesebb summát nem fogadna el.

Magához fordulok, mert hisz tudja, hogy La Fère gróftól mindig tartok egy kicsit, ha akarom, ha nem, ha mégúgy szívem mélyéből szeretem is. De természetes, hogy amit magának felajánlok, egyszersmind neki is felajánlom.

Azzal a hűséges barátsággal, melyben, remélem, nem kételkedik:

Du Vallon de Bracieux de Pierrefonds.

- Nos hát - kérdezte Aramis -, mit szól ehhez?

- Azt, kedves D'Herblay, hogy szinte istenkáromlás a Gondviselésben kételkednünk, mikor ilyen barátaink vannak!

- Vagyis?

- Vagyis Porthos aranyain is megosztozunk, ahogyan D'Artagnan aranyain megosztoztunk.

Meg is történt az osztozkodás, Bazin apró gyertyájának világánál, s a két jó barát tovább-indult.

Negyedóra múlva a Saint-Denis kapunál voltak, ahol Winter lord már várt reájuk.

45
Melyből kiderül, hogy az első sugallat mindig a legjobb

A három nemesember Picardia felé vágott neki az útnak; jól ismerték, s Athost meg Aramist nem egy színes ifjúkori élményre emlékeztette.

- Ha Mousqueton velünk volna - mondta Athos, mikor arra a pontra értek, ahol hajdan az útkövezőkkel összetűztek -, hogy reszketne ezen a szakaszon! Emlékszik, Aramis? Itt kapta azt a nevezetes golyót!

- Biz' isten elnézném neki - mondta Aramis -, mert engem is megborzongat ez az emlék; ahol ni, ama fa mögött van az a hely, ahol már azt hittem, halott vagyok!

Továbbügettek. Nemsokára Grimaud-t rohanták meg emlékei. Ugyanis a fogadó elé érve, melyben gazdájával egykor oly hatalmas lakomát csapott, Athoshoz oldalgott, s a pince szellőztetőablakára mutatva, így szólt:

- A hurkák!

Athos elnevette magát, s ifjúkorának e bolondsága oly mulatságosnak tűnt neki, mintha valaki más bolondságát mesélték volna neki.

Végül, miután két nap és két éjjel egyfolytában úton voltak, estefelé, csodálatos időben, megérkeztek Boulogne-ba; a magaslaton épült város akkor még gyér lakosú volt; az alsóvárosnak nevezett rész még nem létezett. Boulogne hatalmas erődítmény volt akkoriban.

A városkapu elé érve Winter lord így szólt:

- Uraim, járjunk el úgy, mint Párizsban: váljunk el, nehogy gyanút keltsünk; én tudok egy alig látogatott fogadót, gazdája jó emberem. Odamegyek, mert levelek is várhatnak, uraimék pedig menjenek a Nagy Henrik kardja fogadóba, ez a legjobb a városban, pihenjenek egyet, s két óra múlva legyenek a rakodón, bárkánknak ott kell várnia.

Ebben megállapodtak. Winter lord a külső városrészeken át ment tovább, hogy egy másik kapun lépjen be, a két jó barát pedig azon ment be, mely előtt megálltak; alig tettek kétszáz lépést, s ott voltak az ajánlott fogadó előtt.

A lovakat pihentették, abrakoltatták anélkül, hogy lenyergelték volna; a szolgák vacsorához ültek, mert már későre járt, gazdáik pedig alig várva, hogy hajóra szálljanak, a rakodón adtak nekik találkozót, megparancsolván, hogy szóba ne elegyedjenek senki fiával. Ez a figyelmeztetés természetesen csak Blaisois-nak szólt, hisz Grimaud-nak már régóta fölösleges volt minden hasonló figyelmeztetés.

Athos és Aramis megindult a kikötő felé.

Porlepett ruhájával s bizonyos fesztelen arckifejezésével, melyről az utazáshoz szokott ember általában felismerhető, a két jó barát magára vonta néhány járókelő figyelmét.

Különösen egyiken vették észre, hogy megérkezésük bizonyos izgalommal tölti el. Ez az ember, ki elsőként tűnt fel nekik, körülbelül azonos okból, mely őket is feltűnővé tette mások szemében, szomorúan járkált fel s alá a rakparton. Mihelyt megpillantotta őket, le nem vette róluk a szemét, s égett a vágytól, hogy velük szóba elegyedjék.

Sápadt fiatalember volt; szeme vizenyőskék, s mintha úgy cikázott volna, mint a tigrisé, a benne visszfénylő színek szerint; járása, ha mégoly lassú és fordulás közben ingatag volt is, elszánt és kemény; fekete ruhát viselt, s meglehetős kecsesen, egy hosszú kardot.

A rakpartra érve Athos és Aramis megállt, s nézdegélni kezdett egy cölöphöz kötött és útra kész kisebb bárkát.

- Ez a mienk, kétségkívül - mondta Athos.

- Igen - mondta Aramis -, ez az útra kész egyárbocos az, mely majd átvisz bennünket, csak most aztán Winter lord nehogy megvárakoztasson itten! Nem valami szórakoztató környezet ez: sehol egyetlen asszonyszemély!

- Pszt! - figyelmeztette Athos. - Hallgatóznak.

Valóban, az a járókelő, ki a két jó barát nézelődése közben többször elment a hátuk mögött, a Winter névre hirtelen megállt, de mivel arckifejezése semmiféle izgalmat sem árult el, éppúgy véletlenül is megállhatott.

- Uraim - szólította meg őket a fiatalember, könnyed és udvarias üdvözlés után -, engedelmet kíváncsiságomért, de látom, Párizsból jönnek, vagy legalábbis idegenek Boulogne-ban.

- Párizsból jövünk - felelte Athos ugyanolyan udvariasan -, miben lehetünk szolgálatára?

- Uram - mondta a fiatalember -, legyen szíves, mondja meg nekem, igaz-e, hogy Mazarin ma már nem miniszter.

- Ez aztán furcsa kérdés - jegyezte meg Aramis.

- Miniszter is, és nem is - mondta Athos -; vagyis az, hogy Franciaország egyik fele elűzi, s hála különféle praktikáknak és ígérgetéseknek, a másik fele hatalmon tartja: még igen sokáig elhúzódhatik, amint látja.

- Tehát, uram - kérdezte az idegen -, se szökésben, se börtönben?

- Nincs, uram, legalábbis ez idő szerint.

- Uram, fogadják köszönetemet készségükért - mondta a fiatalember és odébbállt.

- Mit szól ehhez a kérdezősködőhöz? - kérdezte Aramis.

- Azt, hogy valami unatkozó vidéki vagy fürkésző spion.

- S mégis így felelt neki?

- Mi sem jogosított fel másként felelnem. Udvarias volt irányomban, s én is az ő irányában.

- De mégis: ha valami spion...

- Ugyan, mit árthatna nekünk? Már nem vagyunk Richelieu bíboros idejében, ki a legkisebb gyanúra lezáratta a kikötőket.

- Akárhogy is, hiba volt ennek így felelnie - mondta Aramis, s szeme követte a fiatalembert, míg el nem tűnt a dűnék mögött.

- Maga is elkövetett valami meggondolatlanságot - vágott vissza Athos -, éspedig azt, hogy kiejtette Winter lord nevét! Vagy elfelejti, hogy a fiatalembert ez a név állította meg?

- Eggyel több ok, amiért, amikor magához fordult, az ördögbe kellett volna küldje!

- Összetűzés - mondta Athos.

- Hát mióta fél egy kis összetűzéstől?

- Minden összetűzéstől félek, amikor várnak rám valahol, s az összetűzés megakadályozhat odaérkeznem. Egyébként akarja, hogy bevallják valamit? Magam is kíváncsi voltam egy kissé közelebbről erre a fiatalemberre.

- Ugyan miért?

- Lehet, hogy kinevet érte, Aramis, s azt mondja, mindig ugyanazt a nótát fúvom, sőt gyáva képzelődőnek fog nevezni.

- Miért?

- Nem gondolja, hogy ez az ember hasonlít valakihez?

- Rútság vagy szépség dolgában? - kérdezte kacagva Aramis.

- Rútságban, s amennyire egy férfi egy nőhöz csak hasonlíthat!

- Ejnye, az áldóját! - kiáltott fel Aramis. - Szeget ütött a fejembe. Nem, semmiképp sem képzelődő, barátom, s most már, hogy utánagondolok, biz' isten igazat adok: ez a keskeny és beesett száj, ez a szem, mely mindig az észnek látszik engedelmeskedni és sohasem a szívnek... miladynek valami fattya ez!

- S maga nevet, Aramis!

- Csak szokásból, higgye el; mert esküszöm, én sem kívántam jobban, mint maga, hogy ez a kígyófajzat az utamba kerüljön!

- De végre itt jön Winter lord! - mondta Athos.

- Most már csak az hiányzik - mondta Aramis -, hogy még a szolgáink is megvárakoztassanak.

- Nem, már látom is őket - mondta Athos -, ott jönnek, húsz lépésre a milord mögött. Felismerem Grimaud-t merev tartású fejéről s hosszú lábszáráról. Tony hozza a karabélyokat.

- Tehát éjjel szállunk hajóra? - kérdezte Aramis, s nyugat felé pillantott, ahol a nap mindössze egyetlen aranyfelhőcskét hagyott, s lassan-lassan tengerbe merülve az is kihunyni látszott.

- Lehetséges - mondta Athos.

- Ördögadta! - méltatlankodott Aramis. - A tengert nappal sem nagyon szeretem, nemhogy éjjel szeretném! A hullámok zúgása, a szél zúgása, a hajó borzalmas hánytorgása, bevallom: a noisyi kolostorban jobb volna nekem!

Athos csak mosolygott szokott szomorkás mosolyával, mert minden jel szerint másra gondolt, mint miről barátja beszélt, s közben elindult Winter lord felé.

Aramis követte.

- De barátunknak mi baja? - kérdezte Aramis. - Olyan, mint Dante ama kárhozottjai, kiknek nyakát a sátán hátratekerte, s a sarkukat bámulják. Mi a csudát bámulhat így a háta mögött?

Hogy ő is megpillantotta őket, Winter lord szaporázta lépteit, s meglepő gyorsasággal ért hozzájuk.

- Mi baja, milord - kérdezte Athos -, s lélegzete mitől akadozik?

- Semmi, semmi - felelte De Winter -, csak éppen, ahogy a dűnék közt erre jöttem, úgy láttam, mintha...

És újra hátrafordult.

Athos Aramisra nézett.

- De induljunk - folytatta Winter lord -, induljunk, a hajó bizonyára türelmetlen már, ahol horgonyoz ni, a mi naszádunk, látják-e amott? Szeretnék már rajta lenni.

És még egyszer visszafordult.

- Ejnye, tán elfelejtett valamit? - kérdezte Aramis.

- Nem, csak nyugtalanít valami.

- Tehát látta őt - súgta oda Athos Aramisnak.

A bárkára vezető lépcsőhöz értek. De Winter először a fegyvereket cipelő szolgákat küldte le s a hordárokat a poggyászokkal, aztán ő is ereszkedni kezdett a nyomukban.

Ebben a pillanatban Athos észrevett egy embert, aki a rakparttal párhuzamos partszegélyen haladt, s mintha csak azért szaporázta volna lépteit, hogy a kikötő átellenes oldaláról, tőlük alig húsz lépésnyire, figyelhesse hajóra szállásukat.

A sűrűsödő szürkületben azt a fiatalembert vélte felismerni benne, aki az előbb kérdéseivel állt elébe.

„Ejnye - gondolta -, hát mégis kém volna, s azon törné a fejét, hogy hajóra szállásunkat megakadályozza?”

De még ha ezen törte is a fejét, akkor is túl késő volt, hogy végrehajthassa; Athos tehát szintén ereszkedni kezdett a lépcsőn, anélkül hogy a fiatalembert szem elől tévesztette volna. Ez, hogy rövidítsen, egy zsilipen jelent meg mostan.

- Haragszik ránk, kétségkívül - mondta Athos -, de azért csak szálljunk be, s ám jöjjön aztán, ha a nyílt tengeren leszünk.

És Athos beugrott a bárkába, az rögtön elvált a parttól, s gyorsan távolodott, hála a négy markos evezős erőfeszítésének.

A fiatalember azonban nyomába szegődött, jobban mondva megelőzte a bárkát; a rakpart csücskén kellett elhaladnia, a fölötte emelkedő s épp most kigyúló világítótorony s egy föléje boruló szikla közt.

Látták, mikor az alak fölhágott a sziklára, hogy majd az elhaladó bárkának fölébe kerüljön.

- Hallatlan! - mondta Aramis Athosnak. - Az a fiatalember kétségkívül kém!

- Miféle fiatalember? - fordult feléjük Winter lord.

- Hát az, aki nyomon követett, megszólított, s aki várt ránk odalent: nézze!

De Winter az Aramis mutatta irányba fordult. A világítótorony fénnyel árasztotta el a kis szorost, melyen át kellett haladniok, és a sziklát, melyen a fiatalember állt s csak várt, hajadonfővel s keresztbe font kézzel.

- Ő az! - kiáltott fel Winter lord, s Athost karon ragadta. - Ő az! Őt véltem látni az imént, s nem tévedtem.

- Kicsodát? - kérdezte Aramis.

- A milady fiát - felelte Athos.

- A barátot! - hördült fel Grimaud.

A fiatalember hallotta e szavakat; azt lehetett volna hinni, menten lezuhan, annyira a szikla szélén állt, kihajolván a tenger fölé.

- Igen, én vagyok, bácsikám! Én, a milady fia; én, a barát; én, Cromwell titkárja és barátja, s ismerem magát s ismerem már a cimboráit is!

Három férfi volt a bárkában, bátor emberek, kiknek bátorságát ki se merte volna kétségbe vonni, mégis, e hangra, e hangsúlyra, ezekre a mozdulatokra minden ízükben a rémület jeges borzongása futkározott.

Grimaud-nak pedig minden haja szála égnek állott, s a verejték csak úgy patakzott a homlokán.

- Úgy? - kérdezte Aramis. - Az unokaöcs, a barát? A milady fia, ahogy ő mondja.

- Sajnos - sóhajtotta feleletül Winter lord.

- Akkor ide nézzen! - mondta Aramis.

S félelmetes hidegvérűséggel, mint döntő pillanatokban mindig is, felkapta a Tony hordozta karabélyok egyikét, felhúzta, s célba vette azt az embert, ki úgy állt a szikla peremén, mint a végítélet angyala.

- Tűz! - kiáltotta Grimaud magánkívül.

Athos hirtelen a karabély csövére vetette magát, s a lövést, mely már-már eldördült, megakadályozta.

- Az ördög vinné el, hallja! - kiáltotta Aramis. - Olyan jól puska végre kaptam! Melle közepébe eresztettem volna a golyót!

- Éppen elég, hogy az anyját megöltük - mondta Athos zordonan.

- Az anyja gonosztevő volt, kárt tett mindnyájunkban s szeretteinkben is!

- Igen, de a fia mit sem ártott nekünk.

Grimaud, ki felemelkedett volt, hadd lássa a lövés eredményét, most csüggedten, kezét tördelve rogyott vissza. A fiatalember hahotára fakadt.

- Hahaha! Igen, maguk azok - mondta -, most aztán tudom, kicsodák!

Harsány kacagása s fenyegető beszéde a bárka fölött suhant el, a szél szárnyain, s elenyészett a láthatár ködében. Aramis vacogott.

- Nyugalom - mondta Athos. - Mi az ördög? Nem is vagyunk már emberek?

- Azok vagyunk - mondta Aramis -, de ez maga a sátán! S kérdezze csak meg a nagybátyjától: ártottam volna-e, ha megszabadítom drága unokaöccsétől.

De Winter csak egy sóhajtással válaszolt.

- Mindennek vége - folytatta Aramis. - Jaj, Athos, attól félek, valami bolondságot talált elkövetni bölcsességével!

Athos kezébe fogta De Winter kezét, s hogy a társalgást megpróbálja valami másra terelni, megkérdezte:

- Mikor kötünk ki Angliában?

A lord azonban, szavaiból mit sem hallván, nem válaszolt.

- Oda nézzen, Athos - mondta Aramis -, még van rá idő! Látja, még mindig ugyanazon a ponton áll!

Athos kelletlenül fordult hátra, a fiatalember látása nyilvánvalóan kínos volt neki.

Csakugyan, még mindig ott állt a sziklán, a világítótorony úgyszólván fénykoszorúval vette körül.

- De mit keres ez Boulogne-ban? - kérdezte Athos, ki a megtestesült értelem lévén, mindenben az okot kereste, s vajmi keveset törődött az okozattal.

- Engem követett, engem követett - mondta Winter lord, ki ez esetben meghallotta Athos beszédét, mert szavai egybeestek az ő gondolataival.

- Ahhoz, hogy követte légyen, barátom - mondta Athos -, tudnia kellett volna elindulásunkról; egyébként pedig minden valószínűség szerint ellenkezőleg történt, vagyis megelőzött bennünket.

- Akkor semmit sem értek - jelentette ki az angol, s fejét rázta, olyan ember módján, ki úgy véli, a természetfeletti erőkkel szemben harcolni hiába kísérelne meg.

- Úgy látom, Aramis - szólalt meg Athos -, tévedtem, amikor nem hagytam cselekedni.

- Hallgasson - felelte Aramis. - Most megríkatna, ha tudnék még sírni.

Grimaud olyan keservesen nyöszörgött, hogy bevált volna morgásnak is.

E pillanatban egy hang hahózott nekik a naszádról. A révkalauz a kormány mellől válaszolt rá, s a kis bárka a hajó mellé siklott. Urak, szolgák, poggyászaik egykettőre a fedélzeten voltak.

A kapitány csak az utasokra várt, hogy indulhasson; s alighogy lábukat a hajóhídra tették, a hajóorrt Hastings felé fordították, ahol majd ki kell kötniök.

Akkor a három jó barát, akarata ellenére, még egyszer a szikla felé fordult, ahol még élesen kirajzolódott üldözőjük fenyegető árnyéka.

Aztán egy kiáltást hallottak, mely ezt az utolsó fenyegetést juttatta hozzájuk:

- Viszontlátásra, uraim, Angliában!

46
Te Deum a lensi győzelemért

Mindazt a jövés-menést, mely feltűnt Henriette asszonynak, s amelyre hiába keresett magyarázatot, a lensi győzelem okozta; azáltal, hogy hírét a Hercegúr megvitette Châtillonnal, kit ezenfelül megbízott, hogy a lotharingoktól meg a spanyoloktól zsákmányolt huszonkét hadizászlót tűzesse ki a Notre-Dame boltíveire.

Ez a hír döntő hatású volt: az udvar javára billentette a parlamenttel kötött patvarkodást. Minden sommásan kivetett adót, mely ellen a parlament tiltakozott, mindig Franciaország becsületének fenntartásához szükséges voltával, s az ellenség megverésének kétes reményével indokoltak. Nos, miután Nördlingen[87] óta csak kudarcokat könyvelhettek el, a parlamentnek könnyű dolga volt Mazarint meg-meginterpellálni a váltig ígért és váltig elmaradt győzelmek felől; most azonban végre itt volt a győzelem, a teljes és tökéletes diadal. S meg is értette mindenki, hogy ez az udvarnak kettős győzelme volt, kifelé is, befelé is győzelem, elannyira, hogy még a kicsi király is így kiáltott fel a nagy hír hallatára:

- No, parlamenti urak, most aztán mit mondanak kegyelmetek?

Erre a királyné keblére vonta királyi gyermekét, kinek gőgös és zabolátlan lelkülete annyira összhangban volt az övével. S még aznap, este tanácskozást tartottak, s meghívták rá La Meilleraye és Villeroy marsallokat, mert mazarinisták voltak; Chavignyt és Séguier-t, mert gyűlölték a parlamentet, valamint Guitaut-t és Comminges-t, mert a királyné odaadó hívei.

Semmi sem szivárgott ki abból, amit e tanácskozáson határoztak. Csak annyit tudtak, hogy a következő vasárnap *Te Deum*-ot tartanak a Notre-Dame-ban a lensi győzelem tiszteletére.

Azon a vasárnapon tehát a párizsiak ujjongva ébredtek: nagy dolog volt abban a korban egy *Te Deum*. Az effajta szertartást még nem járatták le akkoriban, s nem tévesztette el hatását. A nap, mintha szintén részt vett volna az ünnepségen, tündökölve kelt föl, s megaranyozta a nagyváros komor tornyait, melyet már tengernyi nép lepett el: a Cité legsötétebb sikátorai is ünnepi arculatot öltöttek, a rakpartok mentén hosszú sorokban vonultak a polgárok, mesteremberek, asszonyok és gyermekek a Notre-Dame felé, akár csak egy forrása felé visszahömpölygő folyó.

A boltok kihaltak voltak, a házak bezárva; mindenki látni akarta az ifjú királyt anyja s a hírhedt bíboros oldalán, kit annyira gyűlöltek, hogy látásától senki se akarta magát megfosztani.

Egyébiránt e tengernyi nép közt a legnagyobb szabadság uralkodott; valamennyi kijelentésük oly fennen és nyíltan hangzott el, úgyszólván zengette-kongatta a lázadást, miként Párizs minden templomának ezernyi harangja a *Te Deum*ot. A párizsi rendőrséget maga a város szervezte volt, semmi fenyegetés nem zavarta hát az általános gyűlölet hangversenyét, nem fagyasztotta e szitkozódó ajkakra a szót.

Reggeli nyolc óra tájt azonban a királyné testőrregimentje, Guitaut és unokaöccse, Comminges vezetésével, dobosokkal és kürtösökkel az élen, kezdett felsorakozni a Palais-Royaltól a Notre-Dame-ig, de ezt a felvonulást nyugalommal nézték a párizsiak, kik is katonazenére s csillogó uniformisokra mindig kíváncsiak.

---

[87] 1645-ben itt aratott győzelmet Condé és Turenne a császári csapatok fölött.

Friquet kicsípte magát, s foggyulladás ürügyével, melyet egy marék cseresznyemagnak a fél pofájába való gyömöszölésével idézett elő, Bazintól, a felettesétől, egész napi szabadságot kapott.

Bazin eleinte hallani se akart róla, mert rossz kedvében volt, először is Aramis távozása miatt, ki úgy ment el, hogy meg se mondta, hova, azonkívül, mert olyan misén kellett segédkeznie, melyet nem az ő meggyőződése szerint való győzelemért mondanak, lévén ő frondőr, amint tudják; s ha lett volna rá mód, hogy egy ilyen ünnepségről a sekrestyés éppúgy hiányozhasson, mint egy közönséges ministráns fiú, Bazin bizonyára ugyanolyan kéréssel fordult volna az érsekhez, mint amilyennel Friquet fordult most őhozzá. Tehát eleinte megtagadott, amint mondottuk, minden szabadságolást; Friquet daganata azonban még Bazin jelenlétében is annyit nőtt szemlátomást, hogy a ministráns fiúk becsületére való tekintettel, kikre szégyent hozott volna ez az idomtalanság, végül is duzzogva engedett. Friquet aztán a templomkapuban kiköpte a „daganatát", s Bazint illetően olyan mozdulatot tett, mely biztosítja a párizsi csibészek felsőbbségét a világ többi csibésze felett; ami pedig kocsmáros gazdáját illeti, attól természetesen úgy szabadult meg, hogy azt mondta, a Notre-Dame miséjén teljesít szolgálatot.

Friquet tehát szabad volt, s miként láttuk, a legpompásabb ruhájába öltözött; személyének legfigyelemreméltóbb díszeként egy leírhatatlan sapkát viselt, mely a középkori birétum s a XIII. Lajos korabeli süvegek között képezett átmenetet. E furcsa fejfedőt az anyja fabrikálta, s vagy szeszélyből, vagy anyaghiány miatt, megalkotása közben a színek összhangjára vajmi kevés gondja volt; oly mértékben, hogy a tizenhetedik század kalaposmesterségének e remekműve egyik felén sárga s zöld, a másik felén pedig fehér s piros volt. Friquet azonban, ki mindig is szerette a színek változatosságát, csak annál büszkébben és diadalmasabban ágált benne.

Bazintól eljövén, Friquet futva indult a Palais-Royal felé; abban a pillanatban ért oda, mikor a gárdaezred éppen kifelé vonult, s mert úgysem egyébért jött, mint látványában és muzsikájában gyönyörködni, a menet élére állt, dobolni kezdett két bádogdarabbal, majd új mutatvány gyanánt szájával oly híven utánozta a trombitaszót, hogy újfent kiérdemelte az utánzóművészet kedvelőinek elismerését.

Ez a szórakozás a Sergents sorompótól a Notre-Dame-ig tartott, s benne Friquet rendkívüli örömét lelte; de mikor az ezred megállt, s századjai ki-kiválva, a Cité szívéig hatoltak, a Saint-Christophe utca végén, a Cocatrix utca közelében helyezkedtek el, ahol Broussel lakott: Friquet rádöbbenvén, hogy még nem reggelizett, csak azt nézte, merre vegye útját, teljesítendő a nap eme fontos aktusát, s végül érett megfontolás után úgy döntött, hogy ezúttal hadd viselje Broussel tanácsos az étkezése költségeit.

Ehhez képest nekirugaszkodott, s hamarosan lihegve odaért a tanácsos kapujához, s keményen bedöngetett.

Anyja, Broussel régi szolgálója jött kaput nyitni.

- Hát te mit keresel itt, kölyök - kérdezte -, s miért nem vagy a Notre-Dame-ban?

- Ott voltam, Nanette mama - felelte Friquet -, de láttam, olyan dolgok történnek ott, melyekről Broussel úrnak értesülnie kell, hát Bazin mester, vagyis a sekrestyés engedelmével, ugye ismeri, Nanette mama, eljöttem, hogy beszéljek a tanácsos úrral!

- És mit akarsz mondani a tanácsos úrnak, te makimajom?

- Azt csak neki magának mondhatom meg!

- Lehetetlenség, dolgozik!

- Akkor remélem - mondta Friquet -, úgy alakul a dolog, hogy lesz rá módja kihasználni az időt!

Azzal gyorsan nekivágott a lépcsőnek, s Nanette mama cammogva eredt utána.

- De végtére is, mit akarsz Broussel úrtól, hallod-e?

- Meg akarom mondani - ordította Friquet torkaszakadtából -, hogy az egész gárdaezred errefelé vonul! Nos, miután mindenfelé rebesgetik, hogy az udvar forral valamit ellene, figyelmeztetni akarom, hogy vigyázzon!

Broussel meghallotta a kis csibész kiáltozását; túláradó buzgalmát csodálva elébe sietett az első emeletig, mert csakugyan dolgozott a második emeleti dolgozószobájában.

- Hallod-e, barátocskám - mondta -, érdekel is engem a gárdaezred, és tán nem bolondultál meg, hogy ilyen botrányt csinálsz?! Vagy talán nem tudod, hogy mindig így járnak el ezek az urak, s hogy a gárdaezred, szokása szerint, sorfalat áll, merre a király elhalad?

Friquet álmélkodást színlelt, s új sapkáját kezében forgatván, így szólt:

- Azt nem csodálom, hogy Broussel úr tudja ezt - mondta -, hisz mindent tud! Én azonban, isten bizony, nem tudtam, s csak jó tanácsot akartam adni. Ezért még nem kell rám haragudnia, Broussel uram!

- Sőt, sőt, fiacskám, buzgalmad jólesik nekem. Nanette asszony, hozza csak azt a barackot, amit Longueville-né küldött tegnap Noisyból! Adjon belőle vagy hatot a fiának, s hozzá egy jókora karéj kenyeret!

- Jaj, nagyon köszönöm, Broussel úr - mondta Friquet -, a barackot szerencsére nagyon szeretem!

Broussel ezután bement a feleségéhez, és reggelijét kérte. Fél tíz óra volt. A tanácsos odalépett az ablakhoz. Az utca teljesen kihalt volt, messziről azonban, mint a közeledő dagály zúgása, hallatszott a néptömegek hatalmas zsivaja, amint egyre sűrűsödtek a Notre-Dame körül.

Ez a zúgás megkétszereződött, mikor D'Artagnan a testőrszázadával felsorakozott a Notre-Dame kapui előtt, hogy a templomnál teljesíttessen velük szolgálatot. Porthosnak is szólt, hogy az alkalmat megragadva, nézze végig a ceremóniát; és Porthos, díszruhában s legszebb lován, tiszteletbeli testőrként feszített ottan, mint D'Artagnan is oly gyakran annak idején. A század őrmestere, a spanyolországi háborúk veteránja, felismerte Porthost, régi bajtársát, s hamarosan elterjesztette alantasai közt ez óriásnak, Tréville régi testőrei e büszkeségének hőstetteit. Ezek után Porthost nemcsak hogy jól fogadták a században, de csodálattal is.

Tíz órakor a Louvre ágyúja jelentette a király kivonulását. Mint mikor a közeledő vihar szele hajtogatja és csavargatja a fák hegyét, olyan izgalom futkározott a sokaságban, amint a gárdakatonák mozdulatlan puskái mögött nyomakodott. Végül egy aranyozott hintóban megjelent a király és a királyné. Nyomukban tíz más hintó, bennük az udvarhölgyek, a királyi ház tisztjei s az egész udvar.

- Éljen a király! - kiáltották mindenfelől.

Az ifjú király méltóságteljesen kinézett a hintóablakon, meglehetős elismerő arckifejezést öltött, sőt, könnyeden köszöngetett is, ami megkettőzte a sokaság kiáltozásait.

A menet lassan haladt, s a Louvre-t a Notre-Dame-tól elválasztó útszakasz megtételére idestova félórát fordított. A Notre-Dame elé érve rendre-rendre elhelyezkedett a komor székesegyház hatalmas boltívei alatt, és a szertartás elkezdődött.

Abban a percben, midőn az udvar elhelyezkedett, egy hintó, rajta Comminges címerével, kivált az udvari hintók közül, szép lassan a teljesen néptelen Saint-Christophe utca végére ment, s ott megállt. Itt a négy gárdista s egy tiszt, akik kísérték, beszálltak a nehéz alkotmányba, s ajtait bezárták; aztán a tiszt egy kémlelőnyíláson át figyelni kezdte a Cocatrix utcát, mintha valakinek érkeztére várna.

Mindenkit lefoglalt a szertartás, így a hintót s a benne levők mesterkedését senki se vette észre. Friquet pedig, az egyetlen, kinek mindig vizslató szeme felfedezhette volna, barackjait habzsolni a Notre-Dame előterében levő házak egyikének párkányzatára kuporodott. Innen látta a királyt, a királynét és Mazarint, s oly jól hallhatta a misét, mintha ő maga is közreműködött volna benne.

A szertartás vége felé a királyné, látván, hogy a mögötte ülő Comminges várja parancsa megerősítését, melyet a Louvre-ból való elindulása előtt adott, halkan így szólt:

- Menjen, Comminges, és Isten segítse!

Comminges rögtön elindult, kiment a templomból, s befordult a Saint-Christophe utcába.

Friquet, megpillantván a szép tiszturat két gárdista kíséretében, szórakozásból követni kezdte, annál is könnyebb szívvel, mivel a szertartás éppen akkor ért véget, s a király beszállt a hintájába.

Alighogy a porkoláb megpillantotta Comminges-t a Cocatrix utca végén, valamit mondott az inasnak, s az járművét rögtön a Broussel kapuja elé hajtotta.

Comminges abban a pillanatban kopogtatta meg a kaput, melyben a kocsi elébe állt.

Friquet Comminges háta mögött várta, hogy a kaput kinyissák.

- Mit keresel itt, kölyök? - kérdezte Comminges.

- Be akarok menni Broussel úrhoz, tiszt uram! - mondta Friquet azon a hízelgő hangon, melyet alkalomadtán oly ügyesen használ a párizsi csibész.

- Ugyebár itt lakik? - kérdezte Comminges.

- Itt, uram.

- Hányadik emeleten?

- Az egész házban - mondta Friquet -; az ő háza ez.

- De általában hol tartózkodik?

- Amikor dolgozik, a második emeleten, de ebédkor lent, az elsőn, most éppen ebédelhet, mert dél van.

- Jó - mondta Comminges.

Ebben a pillanatban nyílt a kapu. A tiszt megkérdezte az inast, s megtudta, hogy Broussel odahaza van, s csakugyan épp ebédel. Comminges indult is az inas után, Friquet pedig nyomában.

Broussel asztalnál ült a családjával, vele szemben a felesége, két oldalán a két leánya, az asztal végén pedig a fia, Louvières, kit már láttunk egy pillanatra a tanácsost ért baleset alkalmával, mely balesetet egyébként tökéletesen kiheverte azóta. A jámbor, újra egészsége teljében, éppen a Longueville-né küldte pompás gyümölcsöt élvezte.

Comminges, az inas karját lefogván abban a pillanatban, mikor előrement volna, hogy őt bejelentse, maga nyitott ajtót, s hirtelen előtte volt az ebédelő család.

A tisztet megpillantva, Broussel egy kissé megrökönyödött; de látván, hogy udvariasan köszön, felkelt s viszonozta köszönését.

Azonban e kölcsönös udvariasság ellenére a nők arcán nyugtalanság mutatkozott; Louvières nagyon elsápadt, s türelmetlenül várta a tiszt magyarázkodását.

- Uram - szólalt meg Comminges -, királyi parancsot hozok.

- Nagyon helyes, uram - felelte Broussel. - Lássuk hát azt a parancsot.

És nyújtotta a kezét.

- Utasításom van, hogy elfogjam, uram - mondta Comminges, mindig változatlan hangon, s azonos udvariassággal -, s ha hisz nekem, nem fárasztja magát a hosszú levél elolvasásával, s velem jön.

Ha mennykő vágott volna be, az sem keltett volna nagyobb rémületet e békésen üldögélő derék emberek között. Broussel reszketve hátrált. Borzalmas dolog volt abban a korban börtönbe kerülni királyellenesség miatt. Louvières olyan mozdulatot tett, mintha kardjáért akarna ugrani, mely egy széken hevert a szobasarokban, de a jámbor Broussel egy szemvillanása, ki a jelenet közben azért nem vesztette el a fejét, megtorpantotta kétségbeesett lendületét. Brousselné, kit az urától az asztal lapja választott el, zokogásban tört ki, a két lány kétfelől apjába karolt.

- Menjünk, uram, siessünk - mondta Comminges -, a királynak engedelmeskedni kell.

- Uram - felelte Broussel -, rossz egészségben vagyok, s nem mehetek tömlöcbe ilyen állapotban; haladékot kérek.

- Lehetetlenség - mondta Comminges -, a parancs határozott és haladéktalanul végrehajtandó.

- Lehetetlenség! - mondta Louvières. - Uram, ne akarjon bennünket a kétségbeesésbe kergetni!

- Lehetetlenség! - kiáltotta egy rikácsoló hang a szoba mélyéből. Comminges hátrafordult, hát Nanette asszonyt látja, a kezében seprű, s szeme szikrát szór dühében.

- Maradjon nyugton, jó Nanette - mondta Broussel -, nagyon kérem!

- Hogy én nyugton maradjak, mikor el akarják fogni a gazdámat, istápomat, szabadítómat, a szegény nép atyját! No hiszen! Maga még nem ismer engem, hallja!... Hordja el magát! - ripakodott rá Comminges-ra.

Comminges vigyorgott.

- Most aztán, uram - fordult Brousselhoz -, hallgattassa el ezt a némbert és kövessen!

- Elhallgattatni engem? Engem? - kiáltotta Nanette. - Az ám, de ahhoz nagyobb legény kellene, mint maga, úrficskám! Majd megmutatom én!

Azzal Nanette asszony az ablakhoz rohant, kinyitotta, s oly sipító hangon, hogy a Notre-Dame terén is meghallották, kiabálni kezdte:

- Segítség! Elfogják a gazdámat! Broussel tanácsost elhurcolják! Segítség!

- Uram - mondta Comminges -, nyilatkozzék azonnal: engedelmeskedik vagy fel akar lázadni a király ellen?

- Engedelmeskedem, engedelmeskedem, uram - jelentette ki Broussel, s azon igyekezett, hogy kiragadja magát leányai öleléséből, s tekintetével féken tartsa még mindig ellenállni kész fiát.

- Akkor tegyen róla, hogy fogja be a száját ez a vénasszony!

- Tyű, vénasszony?! - rikácsolta Nanette.

És ordítani kezdett, ahogy a torkán kifért, s felkapaszkodott az ablakrácsra:

- Segítség! Segítség Broussel tanácsosnak, akit azért hurcolnak el, mert védelmezte a népet! Segítség!

Comminges derékon kapta a szolgálót, s le akarta rángatni az ablakpárkányról; de ebben a pillanatban egy másik hang, valahonnan a félemeletről, kezdett fejhangon üvölteni:

- Gyilkos! Tűzvész! Gyilkos! Megölik Broussel urat! Megfojtják Broussel urat!

A Friquet hangja volt. Nanette asszony, érezvén, hogy erősítést kapott, újult erővel, s most már kórusban folytatta ordítozását.

Az ablakokban már kíváncsi fők tűntek fel; az utca végéről odasereglett a nép, előbb egy-egy férfi érkezett, majd csoportok, végül egész tömeg tódult oda. Kiáltásokat hallottak, láttak egy hintót, de nem tudták, miről van szó. Friquet ekkor a félemeletről egyenest a hintó tetejére ugrott.

- El akarják fogni Broussel urat! - kiáltotta onnan. - A hintóban gárdisták ülnek, a tiszt fent van a lakásban!

A sokaság morogni kezdett, s közeledett a lovakhoz. Az a két gárdista, ki a fasorban maradt volt, Comminges segítségére sietett, akik a hintóban ültek, az ajtókat kinyitották, s lándzsáikat keresztbe tették.

- Látják ezeket? - kérdezte Friquet. - Látják ezeket? Itt vannak! A kocsis a bakon hátrafordult, s olyan ostorcsapást mért Friquet-re, hogy fájdalmában felüvöltött.

- Ej, ördögadta kocsisa - üvöltötte Friquet -, beleavatkozol? Megállj!

Visszakapaszkodott a félemeletre, s a kocsist dobálni kezdte onnan mindennel, ami a kezébe akadt.

A gárdisták fenyegető fellépése ellenére, vagy éppen e fenyegető fellépés miatt, a tömeg felmordult, s megindult a lovak felé. A gárdisták hatalmas lándzsaütésekkel hőköltették vissza a legelszántabbakat.

Eközben a sokaság nőttön-nőtt; az utcába már be sem fért a tenger sok, mindenfelől tóduló bámészkodó; áradatuk elözönlötte a szűk területet, mely köztük s a hintó közt a félelmetes lándzsacsapások jóvoltából még fenntartható volt. A katonák, ez eleven fal elől hátrálva, már-már szétnyomódtak a kerékagyon vagy a hintó oldalán. A tiszt hússzor ismételt kiáltása: „Éljen a király!" - mit sem használt a félelmetes tömeg ellen, s csak még jobban felbőszítette, mikor erre a kiáltásra: „Éljen a király!" - egy lovas toppant oda, s látván a megtépázott uniformisokat, kivont karddal rontott közibük, a gárdistáknak nem remélt segítséget hozva.

Tizenöt-tizenhat éves fiú volt ez a lovas, arca dühtől sápadt. Lováról a gárdisták mellé ugrott, hátát a kocsirúdnak vetette, lovát bástyául állította, a nyeregkápából két pisztolyt rántott elő, övébe dugta, és elkezdett vagdalkozni, méghozzá gyakorlott kardforgató módján.

S ez a fiatalember, egymagában, tíz percig tartóztatta fel a hatalmas tömeg rohamát!

Ekkor megjelent Comminges, Brousselt maga előtt lökdösve.

- Zúzzuk szét a hintót! - kiáltotta a nép.

- Segítség! - kiáltotta Nanette.

- Gyilkos! - kiáltotta Friquet, s a gárdistákat továbbra is bombázta mindenféle tárggyal, ami csak a kezébe akadt.

- A király nevében! - kiáltotta Comminges.

- Aki közelebb lép, halál fia! - kiáltotta Raoul, ki fenyegetett helyzetében kardja hegyét egy óriás termetű alakba bökte, mire az, sebét érezve, üvöltve hanyatlott vissza.

Mert Raoul volt az ifjú lovas; ahogy La Fère grófnak megígérte, ötnapi időzés után éppen visszatért, szeretett volna egy pillanatra gyönyörködni a szertartásban, s egyenest a Notre-Dame felé igyekezett. A Cocatrix utca környékére érve elsodorta a tömeg, s erre a kiáltásra: „A király nevében" - eszébe jutott Athos figyelmeztetése: „Szolgálja a királyt", és rohant, hogy küzdjön a királyért, kinek gárdistáit szorongatták.

Comminges Brousselt úgyszólván bevágta a hintóba, s utána lendült. E pillanatban karabély-lövés dördült, Comminges kalapját felülről lefelé golyó fúrta át, s eltörte az egyik gárdista karját. Comminges felnézett, s a lőporfüst közepén Louvières fenyegető alakját pillantotta meg, a második emelet egyik ablakában.

- Jól van, uram - mondta Comminges -, ezt még megemlegeti!

- De maga is, uram - kiáltott le Louvières -, s majd meglátjuk; kinek áll feljebb!

Friquet meg Nanette folyton ordított; a kiabálás, a fegyverdörrenés, a mindig részegítő puskaporszag megtette hatását.

- Halál a tisztre! Halál reá! - üvöltötte a tömeg.

És nagyot hömpölygött.

- Egy lépést se! - ordította Comminges, s az ablakfüggönyt félrehúzta, hadd lássanak be a kocsiba, s kardját Broussel mellének szegezte - egy lépést se többet, különben megölöm a foglyot! Parancsom van, hogy élve-halva elvigyem, ha kell, halva viszem, bánom is én!

Velőtrázó sikoltás hallatszott: Broussel felesége és leányai nyújtogatták esdeklő kezüket a sokaság felé.

A nép belátta, hogy a halálsápadt, de elszánt tekintetű tiszt meg is teszi, amit mond: fenyegetőztek ugyan, de tágítottak onnan.

Comminges a sebesült gárdistát behúzta maga mellé a hintóba, s a többit utasította, hogy zárják be az ajtót.

- Hajts a palotába! - mondta az inkább holt, mint eleven kocsisnak.

Az ostorával a lovak közé vágott, s azok széles utat nyitottak a sokaságban maguk előtt, azonban a rakpartra érve meg kellett állni. A hintó feldőlt; a lovakat elragadta, összenyomta, szétmorzsolta a tömeg. Raoul, gyalogszerrel, mert lóra pattanni nem volt ideje, fáradtan a folytonos kardlapozástól, ahogy a gárdisták is alig győzték szusszal a csapkodást, kezdett a döfésekhez folyamodni. De ez a szörnyű és végső megoldás a tömeget csak még jobban felbőszítette. Időnként a sokaság sűrűjében már egy-egy karabély csöve vagy hosszú kard éle villant; lövések is dördültek itt-ott, kétségkívül csak úgy a levegőbe, visszhangjuk azonban nem kevésbé szorította össze a szívet; s közben a hajigálás sem szünetelt az ablakokból. Olyan hangok hallatszottak, amilyeneket csak lázadások napjaiban lehet hallani; olyan arcok bukkantak fel, amilyeneket csak véres napokban lehet látni. Ilyen kiáltások: „Halál, halál a

gárdistákra! A Szajnába a tiszttel!” - uralkodtak a zenebonán, bármily hatalmas volt is az. Raoul, összegyűrt kalappal, vérző arccal, nemcsak lelki, de testi erejét is fogytán érezve, már-már megadta magát sorsának; szeme vöröses ködben úszott, s e ködön át száz fenyegető kart látott maga felé meredni, hogy megragadják, mihelyt összerogy. Comminges, a felborult hintó foglya, haját tépte dühében. A gárdisták egyikükön sem segíthettek, hisz kinek-kinek maga-magát kellett védenie. Mindennek vége volt: hintót, lovakat, gárdistákat, kísérőket, foglyot talán hamarosan mindenestül ízekre szaggatnak, ha hirtelen jól ismert hang nem üti meg Raoul fülét, s egy széles kard nem villan meg a levegőben; a tömeg máris szétnyílt, meghasadt, hanyatt-homlok döntögették, tiporták egymást. Egy testőrtiszt, jobbra-balra szúrva, vágva tört utat Raoulhoz, s karjába kapta abban a pillanatban, mikor már-már a földre hanyatlott.

- A keservét! - kiáltotta a testőrtiszt. - Megölték volna? Akkor jaj nekik!

S oly félelmetes erővel, dühvel és fenyegetéssel fordult meg, hogy a legmegvadultabb lázadók is egymás hegyén-hátán menekültek onnan, s némelyik egyenesen a Szajnába gurult.

- D’Artagnan úr! - motyogta Raoul.

- Én vagyok, a keservét, személyesen, s amint látom, a legnagyobb szerencséjére, fiatal barátom! Ide, ide, hallják-e! - kiáltotta, felemelkedett a kengyelben, s kardját a magasba tartotta, így híván hanggal s mozdulattal a testőröket, kik gyors előretörésében képtelenek voltak vele lépést tartani. - Gyerünk, seperjék el nekem ezt a gyülevész népet! Karabélyt le! Vállhoz! Célozz! Egy, kettő...

E vezényszavakra az emberhegyek oly gyorsan tűntek el, hogy D’Artagnan hatalmas, homéroszi kacagás nélkül nem állhatta meg.

- Köszönöm, D’Artagnan - mondta Comminges, s felsőtesttel kibújt a felhúzott hintó ablakán -; köszönöm, ifjú barátom! Mi a neve? Hadd mondjam meg a királynénak.

Raoul felelni készült, de D’Artagnan a füléhez hajolt:

- Hallgasson - súgta -, s hagyja, hogy én feleljek.

Aztán Comminges-hoz fordult.

- Ne vesztegeljen itt, Comminges - mondta -, másszék ki a hintóból, ha tud, s hozasson ide egy másikat!

- De melyiket?

- Az áldóját, hát a legelsőt, mely az Új Hídon áthalad, a bennülők, remélem, ugrálni fognak örömükben, hogy hintajukat a király szolgálatára felajánlhatják!

- Hát - mondta Comminges - ezt nem tudom.

- Csak el innen, mert öt percen belül valamennyi bugris karddal és karabéllyal tér vissza! Magát megölik, foglyát kiszabadítják. Menjen hát! Ahol ni, épp most jön egy hintó amott!

Aztán ismét Raoulhoz hajolt.

- Az a fő, hogy ne mondja meg a nevét!

Az ifjú megrökönyödve nézett reá.

- Jól van, megállítom - mondta Comminges -, ha közben visszajönnek, lövessen!

- Isten ments - felelte D’Artagnan -, épp ellenkezőleg: egy moccanást sem! Egyetlen lövést se most itt, nagyon drágán fizetnők meg holnap!

Comminges magával vitte négy gárdistáját s ugyanannyi testőrt, s a hintóhoz rohant. A benne ülőket leszállította, s odavitte a felborult hintóhoz.

De amikor Brousselt az összetört kocsiból a másikba akarták átszállítani, a nép, megpillantván azt, kit szabadítójának nevezett, elképzelhetetlen ordításban tört ki, s újra nekirontott a hintónak.

- Induljon! - mondta D'Artagnan. - Itt van tíz testőr kíséretül, nekem húsz marad a népet sakkban tartani; induljon s egy perc időt se vesztegessen tovább! Tíz embert Comminges úrnak!

A csapatból tíz ember kivált, közrefogták az új hintót, s vágtatva elindultak.

A hintó elindulására a kiáltozás megkétszereződött; több mint tízezer ember tolongott a rakparton s lepte el az Új Hidat s a közeli utcákat.

Néhány lövés dördült. Egy testőr megsebesült.

- Előre! - kiáltotta D'Artagnan nekikeseredve s bajszát harapdálva.

És húsz emberével úgy megnyomta a sűrű sokaságot, hogy mindenki hanyatt-homlok menekült. Csak egy ember maradt a helyén, karabéllyal a kezében.

- Ej - mondta az az ember -, hát te vagy az, aki már egyszer meg akartad ölni őt! No, várj csak!

És karabélyát D'Artagnanra szegezte, ki mint a fergeteg vágtatott feléje.

D'Artagnan lova nyakára hajolt, a fiatalember tüzelt; a golyó elvitte a tollat a kalapjáról.

A megvadult ló elsodorta a meggondolatlant, ki egymagában akart gátat vetni a száguldó fergetegnek, s odavágta a ház falához.

D'Artagnan hirtelen megállította lovát, s mialatt testőrei tovább rohamoztak, felemelt karddal közeledett az elzuhanthoz.

- Jaj, uram - kiáltotta Raoul, mert a fiatalembert látta már a Cocatrix utcában -, jaj, uram, ne bántsa, hisz a fia neki!

D'Artagnan leeresztette sújtani kész kardját.

- Vagy úgy, a fia! - mondta. - Az más dolog.

- Uram, megadom magam - mondta Louvières, s a testőrtiszt felé nyújtotta kilőtt karabélyát.

- Szó sincs róla, az áldóját, dehogyis adja meg magát! Ellenkezőleg, illanjon el, de sebten! Ha elfogom, felakasztják!

A fiatalember nem mondatta kétszer, átbújt a ló nyaka alatt, s eltűnt a Guénégaud utca szegletén.

- Biz' isten, a legjobbkor fogta le a kezem - mondta Raoulnak D'Artagnan -, halálfia lett volna szegény, s aztán, megtudván, kicsoda, bánhattam volna, hogy megöltem!

- Jaj, uram - felelte Raoul -, engedje meg, hogy miután köszönetet mondok e szegény fiúért, a magam nevében is hálálkodjam: uram, már-már én is halálfia voltam, mikor megérkezett!

- Csak hagyja, hagyja, fiatal barátom, s ne fárassza magát a beszéddel.

S nyeregkápájából egy flaskó spanyol bort vett elő.

- Kortyintson belőle vagy kettőt - mondta.

Raoul ivott, s elölről akarta kezdeni a hálálkodást.

- Kedvesem - mondta D'Artagnan -, erről majd később beszélünk.

Aztán látván, hogy a testőrök a területet az Új Hídtól a Saint-Michel rakpartig megtisztogatták, s már visszafelé jönnek, felemelt karddal intett, hogy gyorsítsák meg lépteik.

A testőrök ügetésben közeledtek; ugyanekkor a túlsó rakpartról megérkezett az a tíz ember is, kiket D'Artagnan kíséretül Comminges mellé adott.

- Hahó! - kiáltotta feléjük D'Artagnan - nem történt semmi különös?

- Csak annyi, uram - mondta az őrmester -, hogy a hintajuk másodszor is összetört; valóságos átok!

D'Artagnan vállat vont.

- Ügyetlenek - mondta. - Ha az ember kiválaszt egy hintót, legyen az jó erős; s annak a hintónak, melyben egy Brousselt visznek börtönbe, tízezer embert is el kell bírnia!

- Parancsol-e valamit, hadnagy uram?

- Vezesse a szakaszt a laktanyába.

- Hát a hadnagy úr egyedül tér vissza?

- Úgy biz' én. Vagy tán azt gondolja, kíséretre volna szükségem?

- Csakhogy...

- Induljanak már.

A testőrök elmentek, s D'Artagnan kettesben maradt Raoullal.

- Most pedig: esett-e valami baja? - kérdezte.

- Igen, uram, olyan nehéz s úgy ég a fejem!

- Mi történt hát a fejével? - kérdezte D'Artagnan, s levette Raoul kalapját. - Ejnye, micsoda daganat!

- Bizony, bizony! Azt hiszem, egy virágcserép talált fejen!

- A csürhe! - mondta D'Artagnan. - De látom, sarkantyúja van; tehát lovon érkezett?

- Azon; de leszálltam, hogy megvédjem Comminges urat, s lovamat elkapták. De ahol ni!

Csakugyan, ebben a pillanatban éppen a Raoul lova közeledett feléjük galoppban, a hátán Friquet, ki a szélrózsa minden irányába kiabálta:

- Broussel! Broussel!

- Hohó, állj meg, hékám! - kiáltotta neki D'Artagnan - s hozd ide azt a lovat!

Friquet jól hallotta; de úgy tett, mintha nem hallaná, s igyekezett továbbállni.

D'Artagnan egy pillanatig azon volt, hogy utánavesse magát, de Raoult nem akarta magára hagyni; beérte azzal, hogy elővette s felhúzta egyik pisztolyát.

Friquet-nek éles szeme és finom hallása volt, meglátta D'Artagnan mozdulatát, hallotta a ravasz kattanását; lovát hirtelen megállította.

- Jaj, kegyelmed az, tiszt uram - csodálkozott fennhangon, miközben közeledett -, istenuccse örülök a találkozásnak!

D’Artagnan, Friquet-t alaposabban szemügyre véve, felismerte benne a Calandre utcai kocsma csaposfiúját.

- No lám, te vagy az, hékás! - mondta. - Jöszte csak ide!

- Én vagyok, tiszt uram - mondta Friquet hízelgő hangján.

- Mi az, hát foglalkozást változtattál? Nem vagy már ministráns gyerek? Sem csaposfiú? Hát lótolvaj lettél?

- Jaj, tiszt uram, hogy mondhat ilyet? Éppen a ló gazdáját keresem, azt a szép lovagot, ki oly bátor volt, mint valami Cézár - s úgy tett, mintha Raoult csak most látná meg. - Ó, de hiszen, ha nem tévedek - folytatta -, itt van! Uram, remélem, nem feledkezik meg énrólam!

Raoul a zsebébe nyúlt.

- Mit akar? - kérdezte D’Artagnan.

- Tíz frankot adok e szegény fiúnak - felelte Raoul, s kivett egy aranyat az erszényéből.

- Inkább tíz rúgást a hátuljába! - mondta D’Artagnan. - Kotródj, csibész! S ne felejtsd el, hogy tudom a címedet.

Friquet, ki nem is remélte, hogy ily olcsón ússza meg, egyetlen ugrással a Dauphine utcában termett s eltűnt. Raoul felült a lovára, s lépésben indultak tovább a Tiquetonne utcába, miközben D’Artagnan úgy vigyázott az ifjúra, mintha a saját fia volna.

Végig, egész útvonalukon, nem egy gyanús suttogást s távoli fenyegetést hallottak, azonban e rendkívül harcias megjelenésű tiszt s e hatalmas kard láttán, mely derékszíjon lógott a keze ügyében, végül is mindig kitértek előlük, és egyetlen komoly támadás sem esett a két lovag ellen.

Baleset nélkül értek hát a Gödölye fogadóba. A szép Madeleine jelentette D’Artagnannak, hogy Planchet visszaérkezett, s magával hozta Mousquetont, ki is hősiesen tűrte a golyóbis kivételét, s oly jól érezte magát, ahogyan állapota csak megengedte.

D’Artagnan ekkor megparancsolta, hogy hívassák Planchet-t; de akárhogy is hívogatták, Planchet nem jelentkezett: elillant.

- Akkor hát, bort ide! - mondta D’Artagnan.

Mikor aztán a bor megérkezett, s Raoullal magára maradt, D’Artagnan így szólt:

- Gondolom, elégedett magával, nemde? - s a fiú szemébe nézett.

- Hogyne - felelte Raoul -, úgy érzem, teljesítettem kötelességemet. Avagy nem a királyt védelmeztem?

- És ki mondta, hogy védelmezze a királyt?

- Hát La Fère gróf maga!

- Az ám, a királyt! Ma azonban nem a királyt védelmezte, hanem Mazarint, ami nem ugyanaz a dolog!

- De uram...

- Szörnyűséget mívelt, fiatalember, olyasmibe ártotta bele magát, amihez semmi köze sincs.

- De hiszen maga is, uram...

- Ó, az más dolog: nekem engedelmeskednem kell kapitányom parancsának. A maga kapitánya ellenben a Hercegúr. Jól értse meg, ő és senki más. Ki látott már ilyen rakoncátlan, hebehurgya alakot! Felcsap Mazarin-pártinak, és segédkezik Broussel elfogatásában! Egy szót se erről, vagy legalábbis La Fère grófnak ne, mert nagyon dühös lesz.

- Azt hiszi, La Fère gróf megharagudnék reám?

- Hogy hiszem-e? Meggyőződésem! Másképp csak hálálkodnám, hiszen végül is nekünk dolgozott. De így megdorgálom, őhelyette; ez szelídebb vihar, elhiheti. Azonkívül - toldta meg D'Artagnan a leckét -, azzal a hatalommal élek, kedves gyermekem, mellyel maga a gyámja ruházott fel!

- Nem értem, mire céloz, uram! - mondta Raoul.

D'Artagnan felkelt, odament az íróasztalához, elővett egy levelet, Raoul kezébe nyomta.

Raoul tekintete, alighogy a sorokon végigfutott, elfátyolosodott.

- Jaj, uram! - mondta, és szép, könnybe lábadt szemét D'Artagnanra emelte. - A gróf úr hát tőlem búcsúvétlen távozott Párizsból?

- Négy napja ment el - mondta D'Artagnan.

- De a levele azt sejteti, hogy halálos veszedelembe rohan!

- Az ám, ő s a halálos veszedelem! Legyen nyugodt: diplomáciai úton van, s hamarosan visszatér; remélem, nincs magában semmi viszolygás, hogy átmeneti gyámjául fogadjon el addig is?

- Nincs, hogy is volna, D'Artagnan úr - mondta Raoul -, kegyelmed oly derék férfiú, s La Fère gróf is annyira szereti!

- Akkor hát szeressen maga is! Egyáltalán nem fogom gyötörni, de azzal a feltétellel, hogy frondőr lesz, ifjú barátom, méghozzá nagyon is!

- De azért Chevreuse-nét ezentúl is meg-meglátogathatom?

- Meghiszem azt, mordizomadta! S a koadjutor urat is, meg Longueville-né asszonyt; s ha a jámbor Broussel is ott volna, akinek oly hebehurgya módon segítette elő elhurcolását: azt tanácsolnám, gyorsan kérjen bocsánatot Broussel úrtól, és csókolja meg az arcát jobbról-balról!

- Rendben van, uram, engedelmeskedni fogok, ámbátor nem értem ezt az egészet.

- Nem is fontos, hogy értse. De oda nézzen - folytatta D'Artagnan a nyíló ajtó felé fordultában -, Du Vallon úr milyen megtépázott ruhában jön haza!

- Az ám - mondta Porthos, verejtéktől, portól szennyesen -, de cserébe nem is egy bőrt tépáztam meg! Ezek a toprongyosok nem el akarták venni a kardomat?! Rosseb beléjük! Micsoda népbolondulás! - folytatta az óriás, nyugodt hangján - de legalább húszat leütöttem Balisardám markolatával! Egy gyűszűnyi bort, D'Artagnan!

- Ó, a maga véleményét kérem - mondta a gascogne-i, s színültig töltötte Porthos poharát -, ha megitta, mondja meg a véleményét.

Porthos egy hajtásra kiitta poharát; majd, miután az asztalra tette, s leszopta a bajuszát, megkérdezte:

- Miről?

- Arról, hogy Bragelonne úr, ihol, minden erejével segítette Broussel elfogatását, s alig tudtam megakadályozni, hogy Comminges-t védelmezze!

- Rosseb! - mondta Porthos. - S a gyámja mit mondana, ha megtudná?

- No látja - csapott le D'Artagnan -, frondőrködjék, barátom, frondőrködjék, s ne felejtse el, hogy a gróf urat mindenben helyettesítem!

És erszényét megcsörgette.

Aztán a cimborájához fordult:

- Jön, Porthos? - kérdezte.

- Hová? - kérdezte Porthos, s másodszor már ő töltötte meg a poharat.

- Tisztelkedni a bíborosnál.

Porthos ugyanolyan nyugalommal hajtotta fel a második pohár bort is, mint az elsőt, fejébe csapta kalapját, melyet egy székre tett volt, s indult D'Artagnan után.

Raoul pedig, a hallottaktól hüledezve ott maradt, mert D'Artagnan megtiltotta, hogy a szobából kilépjen, amíg le nem csendesül az egész felbolydulás.

Vége az első kötetnek

MÁSODIK KÖTET

47
A Saint-Eustache templom koldusa

D’Artagnan jól kifundálta, mit cselekszik, amikor nem ment el tüstént a Palais-Royalba; időt adott Comminges-nak, hogy előtte érjen oda, s következésképp tájékoztassa a bíborost a kiváló szolgálatról, melyet ő maga és barátja tett ma délelőtt a királyné pártjának.

Mazarin nyájasan is fogadta mindkettőjüket, elhalmozta őket dicséreteivel, s közölte velük, hogy egyikük is, másikuk is jócskán megtette a fele utat kívánsága teljesüléséhez: vagyis D’Artagnan a kapitánysághoz, Porthos pedig a bárósághoz.

D’Artagnan persze jobban örült volna pénznek, mert tudta, Mazarin könnyen ígér, de nehezen teljesíti szavát: a bíboros ígéretét tehát sovány pecsenyének tartotta, de azért Porthos előtt nagyon elégedettnek mutatta magát, mert nem akarta kedvét szegni.

Mialatt a két jó barát a bíborosnál tartózkodott, a királyné hívatta őket. A bíboros úgy vélte, védelmezői buzgalmának megkettőzésére jó módszer, ha kieszközli számukra a felséges asszony személyes köszönetét; intett nekik, hogy kövessék.

D’Artagnan és Porthos rámutatott poros és teljesen rongyos ruhájára, de a bíboros csak megrázta a fejét.

- Ez a ruha - mondta - többet ér, mint a legtöbb udvaroncé, kiket majd a királyné körül látnak, mert ez harci ruha!

D’Artagnan és Porthos engedelmeskedett.

Ausztriai Anna udvara népes volt és vidáman zsibongó, mert mindent egybevéve a Spanyolország felett aratott győzelem után a nép felett arattak győzelmet. Brousselt ellenállás nélkül vitték ki Párizsból, s e pillanatban már a saint-germaini börtönben lehetett, Blancmesnil pedig, kit vele egyidőben fogtak el, de elfogatása zajtalanul és könnyűszerrel ment végbe, a vincennes-i vár foglya volt.

Comminges a királyné mellett állt, aki küldetésének részletei felől kérdezgette; mindenki az ő előadását figyelte, mikor az ajtóban, a belépő bíboros mögött, észrevette D’Artagnant és Porthost.

- Nos, asszonyom - mondta D’Artagnan elé sietve -, ihol egy ember, aki mindezt sokkalta jobban el tudja mondani, mert ő az én megmentőm! Nélküle talán most fognának ki a saint-cloud-i hálók; hisz nem kevesebbről volt szó, mint hogy a folyóba vessenek. Beszéljen, D’Artagnan, beszéljen!

Amióta testőrhadnagy volt, D’Artagnan százszor is volt már a királyasszonnyal egy helyiségben, de az még sohasem szólott hozzá.

- Nos hát, uram, ilyen nagy szolgálatot tett nekem, mégis hallgat? - fordult hozzá most Ausztriai Anna.

- Felséges asszony - felelte D’Artagnan -, nincs mit mondanom, ha csak azt nem, hogy életem a felséged szolgálatában, s nem is leszek boldog addig a napig, amíg felségedért fel nem áldozhatom.

- Tudom, uram - mondta a királyné -, már jó ideje tudom. Épp ezért boldog vagyok, hogy nagyrabecsülésemnek és hálámnak nyilvános jelét adhatom.

- Engedje meg, asszonyom - mondta D'Artagnan -, hogy egy részét a barátomra hárítsam, ki, akárcsak jómagam, a Tréville századából való régi testőr (e szavakat jól megnyomta), és csodákat mívelt - tette még hozzá.

- E hős neve? - kérdezte a királyné.

- A testőröknél - mondta D'Artagnan - Porthosnak hívták (a királyné összerezzent), de valódi neve Du Vallon lovag.

- De Bracieux de Pierrefonds - toldta meg Porthos.

- Túl sok név ez nekem, semhogy mindegyiket megjegyezhetném, csak az elsőt akarom emlékezetembe vésni - mondta bájosan a királyné.

Porthos meghajolt, D'Artagnan kettőt lépett hátra.

E pillanatban jelentették a koadjutor érkezését.

A királyi gyülekezetben a meglepetés kiáltása morajlott fel. Ámbár a koadjutor még a reggel igét hirdetett, úgy tudták róla, hogy erősen a Fronde felé hajlik; és Mazarin, amikor Párizs érsekét arra kérte, hogy unokaöccsével hirdettessen igét, nyilván olasz módra olyan nehéz helyzet elé akarta állítani, mely örömet szerzett neki. A koadjutor valóban a Notre-Dame-ból kilépve értesült az eseményről. Ámbár a fő-fő frondőrökkel már majdnem megállapodott, annyira mégsem, hogy ne vonulhatott volna vissza, ha az udvar felajánlja a kívánt előnyöket, melyek felé a koadjutorság csak a kezdet kezdete volt. Retz érseke akart lenni, nagybátyja helyén, és bíboros, mint Mazarin. Nos, a nép pártja bajosan halmozhatta el e merőben királyi kegyekkel. Elment tehát a palotába, hogy hajbókoljon a királynőnek a lensi csata sikere alkalmából, eleve eltökélvén, hogy aszerint cselekszik majd az udvarért, vagy az udvar ellen: tisztelgését jól vagy rosszul fogadják.

A koadjutort tehát bejelentették; belépett, s ahogy megjelent, az egész győzelmi mámoros udvar kétszeres érdeklődéssel várta megszólalását.

A koadjutornak egymagában több esze volt, mint mindazoknak együttvéve, kik itt azért gyűltek össze, hogy őt kigúnyolják. Beszéde ehhez képest oly ügyes volt, hogy a jelenlevők, bármennyire is szerettek volna nevetni rajta, nem találtak benne gáncsolnivalót. Azzal végezte, hogy szerény képességeit őfelsége szolgálatába ajánlja.

A királyné úgy viselkedett, mintha elejétől végig módfelett élvezné a koadjutor beszédét; de hogy a beszéd ezzel a mondattal ért véget, mely egyedül adott alkalmat csúfondáros megjegyzésekre, Anna megfordult, s kegyeltjeire vetett egyetlen pillantással jelezte, hogy a koadjutort kiszolgáltatja nekik. Az udvar tréfacsinálói belevetették magukat a játékba. Nogent-Bautru, az udvari bolond[88] harsányan kiáltotta, hogy a királyné végtelenül boldog, hogy ilyen pillanatban számíthat az egyház segítségére.

Mindenki hahotában tört ki.

Villeroi gróf[89] azt mondta, nem is tudja, hogyan félhettek egy percig is, amikor az udvar védelmében, a parlament és Párizs polgáraival szemben, bízhattak a koadjutor úr segítségében, aki egyetlen intésével talpra állíthatja a papok, a svájci testőrök s a sekrestyések hadseregét.

---

[88] Nicolas *Bautru*, Nogent grófja, híres volt szellemességéről.

[89] XIV. Lajos nevelője, Franciaország marsallja (1598-1685).

De la Meilleraye tábornagy hozzátette, hogy adott esetben, ha összecsapásra kerül a sor, és a koadjutor úr lövetni fog, csupán az lesz egy kissé kellemetlen, hogy őkegyelmességét nem lehet majd piros kalpagjáról felismerni a tolongásban, ahogyan IV. Henriket lehetett fehér tolláról az ivryi csatában.

Gondy e viharban, melyet gúnyolói számára halálossá tehetett volna, nyugodt és komor maradt. A királyné megkérdezte ekkor, van-e valami hozzáfűznivalója a hozzá intézett szép beszédhez.

- Igen, felség - mondta a koadjutor -, arra kérem felségedet, kétszer is gondolja meg, mielőtt polgárháborút robbant ki az országban.[90]

A királyné hátat fordított neki, s a kacagás újra felmorajlott.

A koadjutor köszönt, s a bíborosra, aki szemmel kísérte, olyan pillantást vetve ment ki a palotából, amilyent halálos ellenfelek közt lehet felfedezni. E pillantás olyan szúrós volt, hogy Mazarin szívéig hatolt, és a bíboros, felfogván, hogy ez hadüzenet, megragadta D'Artagnan karját, s így szólt hozzá:

- Alkalomadtán ezt az embert, aki most kiment, ugye megismerné?

- Meg én, eminenciás uram - mondta D'Artagnan.

És máris Porthoshoz fordult.

- Teringettét! - mondta. - Romlik a helyzet; nem szeretem a harcot egyházi férfiak között.

Gondy áldást osztogatva vonult kifelé, kaján örömét lelvén abban, hogy lába elé rogyassza ellenségeinek még szolgáit is.

- Megállj - mormogta, átlépvén a palota küszöbét -, hálátlan udvar, álnok udvar, aljas udvar! Majd holnap megtanítlak én kacagni, csakhogy egészen más hangon.

De mialatt szertelen örvendezést csaptak a királyi palotában, hogy túllicitálják a királyné jókedvét, a józan Mazarin, aki egyébként is úgy tartotta, hogy jobb félni, mint megijedni, nem tékozolta idejét hívságos és kockázatos bohóságokra, hanem rögtön a koadjutor után távozott. Biztonságba helyezte számadásait, összeszedte aranyát, és megbízható munkásokkal titkos rejtekhelyeket csináltatott a falakba.

A koadjutor hazaérve megtudta, hogy egy fiatalember érkezett kevéssel a távozása után, és várja: nevét tudakolta, s hallván, hogy Louvières-nek hívják, megremegett örömében.

Máris rohant a dolgozószobájába: valóban, Broussel fia, még azon dühösen és véresen a király embereivel való hadakozástól, volt ott. Az érsekségre jövet minden elővigyázatossága abban állt, hogy szakállas puskáját letette egy barátjánál.

A koadjutor odament hozzá, és kezét nyújtotta. A fiatalember úgy nézett rá, mintha olvasni akart volna a szívében.

- Kedves Louvières uram - mondta a koadjutor -, higgye el, őszinte részvéttel osztozom a magát ért szerencsétlenségben.

- Igaz volna ez, és komolyan beszél? - kérdezte Louvières.

- Szívem mélyéből - mondta Gondy.

---

[90] Retz valóban az 1648. aug. 26-i *Te Deum* után lépett az aktív politika mezejére, amikor elment a királynéhoz, hogy rábírja a két letartóztatott szabadon bocsátására.

- Ebben az esetben, kegyelmes uram, a szavak ideje elmúlt, s eljött a tettek ideje. Ha kegyelmességed is akarja, apám három napon belül kint van a börtönből, s kegyelmességed fél év múlva kardinális.

A koadjutor összerezzent.

- Ej, beszéljünk őszintén - mondta Louvières -, s játsszunk nyílt kártyákkal! Az ember nem szór el harmincezer aranyat alamizsnára, ahogy kegyelmed hat hónap óta, tiszta kereszténYi könyörületességből; túl szép volna ez. Kegyelmes uram célratörő, ez egészen világos: zseniális ember, aki jól érzi, mit ér. Én magam gyűlölöm az udvart, s e pillanatban egyéb vágyam sincs, csak a bosszú. Adja nekünk a papságot és a népet, mely fölött rendelkezik; én cserében a polgárságot és a parlamentet adom; e négy elemmel Párizs egy hét alatt a mienk, s higgye el, koadjutor úr, az udvar félelmében megadja majd, amit jószántából soha nem adna.

Ezúttal a koadjutor nézett Louvières-re vesző szemmel.

- De tudja-e, Louvières uram, hogy egyszerűen polgárháború, amit itt javasol?

- Kegyelmességed épp elég régóta készítgeti elő, hogy most örömmel üdvözölje.

- Akárhogy is - mondta a koadjutor -, megérti, hogy az ügy meggondolást kíván.

- És hány órát kér a meggondolásra?

- Tizenkettőt, uram. Sok ez?

- Most dél van; éjfélkor itt leszek.

- Ha még nem lennék itthon, várjon meg.

- Rendben van. Éjfélkor, uram.

Gondy, egyedül maradva, magához hívatott minden papot, akivel csak kapcsolatban volt. Két óra se telt bele, s harminckét plébánost gyűjtött össze, Párizs legnépesebb, tehát legnyugtalanabb egyházközségeinek papjait.

Gondy elmesélte nekik a Palais-Royalban ért megszégyenítését, s előadta Bautru és Villeroi gróf és De la Meilleraye marsall gúnyolódásait. A papok megkérdezték tőle, már most mi a teendő.

- Egészen egyszerű - mondta a koadjutor -; maguk kormányozzák a lelkiismeretet, nos hát rombolják le a királyfélés és királytisztelet nyomorult előítéletét: magyarázzák meg híveiknek, hogy a királyné zsarnok, s ezt addig s oly hangosan hajtogassák, míg mindenki meg nem tudja, hogy Franciaország romlásának Mazarin, az ő szeretője és megrontója az oka; már ma fogjanak a munkához, most mindjárt, s három nap múlva várom magukat az eredménnyel. Egyébiránt ha volna tisztelendőségtek közül valamelyiknek jó tanácsa számomra, maradjon itt, örömest meghallgatom.

Három plébános maradt: a Saint-Merri, a Saint-Sulpice és a Saint-Eustache templomé.

A többi elment.

- Azt hiszik, hogy a társaiknál is jobban segíthetnek nekem? - kérdezte Gondy.

- Reméljük - felelték a papok.

- Lássuk hát - fordult Saint-Merri plébánosához -, kezdje el.

- Kegyelmes uram, van az egyházközségemben egy ember, ki kegyelmességednek nagy hasznára lehet.

- Ki ez az ember?

- Egy kereskedő a Lombardok utcájából, kinek igen nagy a befolyása az egész városrész kiskereskedelmére.

- Hogy hívják?

- A neve Planchet; alig hat hete egymagában is valóságos zendülést csinált; azonban a zendülés következtében, lévén, hogy fel akarták akasztani, elillant.

- S kelmed előteremtheti?

- Remélem, mert nem hinném, hogy elfogták volna; s minthogy a felesége gyóntatója vagyok, ha az asszony tudja, hol van, én is tudni fogom.

- Jól van, plébános uram. Hajtsa fel nekem ezt az embert, s ha sikerült, hozza el hozzám.

- Hány órára parancsolja?

- Hatra, lesz szíves.

- Hatra a kegyelmes úrnál leszünk.

- Akkor hát menjen, plébános uram, s Isten vezérelje!

A pap elment.

- Hát a plébános úr? - fordult most Gondy a Saint-Sulpice papjához.

- Én, kegyelmes uram - szólt a pap -, ismerek egy embert, aki nagy szolgálatot tett egy módfelett népszerű hercegnek, ebből kiváló lázadóvezér lehet, s kegyelmes uram rendelkezésére bocsáthatom.

- Hogy hívják ezt az embert?

- Rochefort grófnak.

- Magam is ismerem; sajnos, nincs Párizsban.

- Itt van a Casette utcában!

- Mióta?

- Már három napja.

- És miért nem jött el hozzám?

- Azt mondták neki... már megbocsásson, kegyelmes uram...

- Feltétlenül: csak mondja.

- Hogy kegyelmes uram javában traktál az udvarral.

Gondy az ajkát harapdálta.

- Félrevezették; hozza ide nyolc órára, plébános uram, s az Úr áldja meg, amiképpen én is megáldom!

A második plébános meghajolt és kiment.

- Kelmeden a sor, uram - mondta a koadjutor az ott maradt harmadik paphoz fordulván. - Szintén olyfajta segítséggel szolgálhat nekem, mint az imént elment társai?

- Jobbal, kegyelmes uram.

- Teringettét! Vigyázzon, ezzel valami félelmes kötelezettséget vállal: az egyik egy kereskedőt, a másik egy grófot ajánlott fel; tisztelendőséged talán egy herceget ajánl fel nekem?

- Egy koldust ajánlok fel, kegyelmes uram.

- Vagy úgy! - mondta Gondy elgondolkozva. - Igaza van, plébános uram: olyasvalakit, aki ama szegények egész légióját fellázíthatja, kiktől csak úgy hemzsegnek Párizs útkeresztezései, s aki képes lesz elég hangosan ordíttatni velük, hogy egész Franciaország meghallja: Mazarin juttatta őket koldusbotra!

- Pontosan erre való az én emberem.

- Nagyszerű! És ki ez az ember?

- Egyszerű koldus, amint mondtam, szenteltvizet kínálgatva kér alamizsnát a Saint-Eustache templom lépcsőjén, idestova hat esztendeje.

- És azt mondja, hogy befolyással bír a hasonszőrűekre?

- Kegyelmes uram tudja, hogy a koldusság szervezett testület, egyfajta szövetsége a nincsteleneknek a vagyonosok ellen, mely szövetségben mindenkinek megvan a szerepe, s egy főnöknek engedelmeskednek.

- Hogyne, hallottam már erről - válaszolta a koadjutor.

- Nos hát, ez az ember, akit én ajánlok fel, valósággal a céhatyamesterük.

- És mit tud még erről az emberről?

- Csak annyit, kegyelmes uram, hogy érzésem szerint valami lelkifurdalás gyötri.

- Miből következteti ezt?

- Minden hó huszonnyolcadikán misét mondat egy erőszakos halállal kimúlt személy lelkiüdvéért; még tegnap is mondtam egy ilyen misét.

- S a neve?

- Maillard; de nem hiszem, hogy az igazi neve volna.

- S azt hiszi, hogy ebben az órában a helyén találnók?

- Feltétlenül.

- Hadd lássuk hát azt a koldust, plébános uram, s ha olyan, amilyennek mondta, akkor igaza van, tisztelendőséged találta meg a legnagyobb kincset.

Ezzel Gondy lovagnak öltözött, piros tollas, széles karimájú nemezkalapot tett, hosszú kardot övezett fel, csizmájára sarkantyút csatolt, bő köpenybe burkolózott, s elindult a pap nyomában.

A koadjutor és társa, miközben átszelték az érseki palotát a Saint-Eustache templomtól elválasztó utcákat, gondosan figyelték a nép hangulatát. A nép izgatott volt, de mint valami megbolydult méhraj, s mintha nem tudta volna, hova csapjon le; nyilvánvaló volt, hogy ha nem kerül vezére ennek a népnek, minden csak zümmögés marad.

A Prouvaires utcába érve, a plébános a templomtérre mutatott.

- Tessék - mondta -, ahol ni, ott van a posztján!

Gondy a megjelölt irányba nézett, s észrevett egy kőpárkányhoz támasztott széken üldögélő koldust: előtte veder, kezében szenteltvízhintő.

- Valami kiváltság ez, hogy itt tartózkodik? - kérdezte Gondy.

- Nem, kegyelmes uram - mondta a plébános -, elődjétől szerezte meg a szenteltvízárusító helyet.

- Megszerezte?

- Úgy van, ezek a helyeket vásárolják: úgy tudom, ez itt száz aranyért vette meg az ő helyét.

- Vagyis gazdag az istenadta?

- Egy-egy ilyen fickó néha húsz, huszonöt, sőt harmincezer frankot is hagy maga után, vagy még többet is.

- Hm - dünnyögött Gondy mosolyogva -, nem hittem volna, hogy ilyen jól helyezem el alamizsnáimat.

Közben közeledtek a templomtérhez; mihelyt a plébános és a koadjutor lábát a templom első lépcsőjére tette, a koldus felkelt, s odanyújtotta a szenteltvíztartót.

Hatvanhat-hatvannyolc év körüli, alacsony, elég vaskos, szürke hajú, ragadozó szemű férfi volt. Alakjáról két ellentétes erő küzdelme rítt le, az akarat vagy a megbánás által megszelídített rossz természeté.

Megpillantván a plébános társaságában a lovagot, enyhén összerezzent, s döbbent tekintettel nézett reá.

A plébános és a koadjutor ujjával megérintette a szenteltvíztartót és keresztet vetett; a koadjutor egy pénzdarabot dobott a földön levő kalapba.

- Maillard - mondta a plébános -, azért jöttünk, ez az úr meg én, hogy egy kicsit beszélgessünk magával.

- Velem? - mondta a koldus. - Igazán nagy megtiszteltetés egy szegény szenteltvízosztogatónak.

A koldus hangjának volt valami gunyoros mellékzöngéje, melyet nem tudott teljesen elnyomni; a koadjutort meghökkentette.

- Úgy van - mondta a plébános, aki mintha megszokta volna ezt a hanghordozást -, úgy van, meg szeretnők tudni, mi a véleménye a mai eseményekről, s mit hallott, mit beszélnek azok, akik megfordulnak e templomban.

A koldus a fejét csóválta.

- Szomorú események ezek, plébános úr, s mint mindig, most is csak a szegény nép sínyli meg. Ami pedig a szóbeszédet illeti: mindenki elégedetlen, mindenki panaszkodik, de aki mindent mond, nem mond semmit.

- Hogy érti ezt, kedves barátom? - kérdezte a koadjutor.

- Azt mondom, hogy mindez a kiabálás, panasz és átok csak vihart és villámokat szül; ennyi az egész, a mennykő azonban addig nem csap le, amíg nem lesz itt valami vezér, hogy dirigálja.

- Barátom - mondta Gondy -, úgy látom, maga ügyes ember; rátermettnek érzi-e magát, hogy egy kis polgárháborúba keveredjék abban az esetben, ha kirobbantjuk, s rendelkezésére bocsássa a vezérnek, ha találunk ilyet, személyes hatalmát és cimborái felett szerzett befolyását?

- Igenis, uram, feltéve, ha ezt a háborút az egyház is jóváhagyja, s következésképp képes engem kitűzött célomhoz segíteni, vagyis bűneim bocsánatához.

- Ezt a háborút nemcsak, hogy jóváhagyni, de irányítani is az egyház fogja. Ami pedig bűnei bocsánatát illeti: velünk van Párizs érseke, kire nagy hatalmat ruházott a római udvar, sőt a koadjutor is, ki teljes bűnbocsánattal rendelkezik: őhozzá majd beajánljuk.

- Gondoljon arra, Maillard - mondta a plébános -, hogy én ajánlottam ez úr figyelmébe, aki mindenható nagyúr, s némiképpen felelősséget vállaltam magáért.

- Tudom, plébános úr - mondta a koldus -, hogy mindig kitüntetően bánt velem; ami engem illet, én is kész vagyok a kedvében járni.

- S azt hiszi, valóban oly nagy a hatalma sorstársai felett, mint nekem az imént a plébános úr mondotta?

- Úgy vélem, bizonyos megbecsüléssel viseltetnek irántam mondta a koldus büszkén -, s nemcsak, hogy mindent megtesznek majd, amit parancsolok nekik, hanem követnének is, akárhova mennék.

- És kezeskedik-e nekem ötven elszánt emberről, tétlen és lelkes, jótorkú atyafiakról, akiknek ordítására: „Pusztulj, Mazarin!”, úgy omlanak le a Palais-Royal falai, miként hajdan a Jerikóé?

- Azt hiszem - válaszolt a koldus -, hogy sokkal nehezebb és fontosabb feladatokat is vállalhatok.

- Ejha! Akkor hát arra is vállalkoznék, hogy egy éjjel vagy egy tucat barikádot emel? - kérdezte Gondy.

- Még ötvenre is vállalkoznám, s arra is, hogy ha eljő a napja, megvédjem őket.

- Istenuccse - mondta Gondy -, magabiztossága tetszik nekem, s lévén, hogy a plébános úr jótáll...

- Jótállók érte - jelentette ki a plébános.

- Fogja, ebben az erszényben ötszáz arany van, tegyen meg minden intézkedést, s mondja meg, hol találkozhatunk ma este tíz órakor.

- Valami magas helyen kellene megesnie, ahonnan Párizs minden negyede láthatná a jelt.

- Akarja, hogy írjak egypár szót a Saint-Jacques-la-Boucherie vikáriusának? Majd felviszi az egyik toronyszobába - mondta a plébános.

- Nagyszerű - mondta a koldus.

- Nos hát, ma este tíz órára - köszönt el a koadjutor -, s ha elégedett leszek magával, másik erszény is üti a markát, újabb ötszáz arannyal!

A koldus szeme csak úgy ragyogott, de izgalmát elfojtotta.

- Ma este, uram - jelentette ki -, minden kész lesz.

És székét bevitte a templomba, a vedret s a szenteltvízhintőt a szék mellé rakta, ujját a szenteltvíz-medencébe mártotta, mintha a saját szenteltvizében nem volna bizodalma, s kiment a templomból.

48
A Saint-Jacques-la-Boucherie templom tornya[91]

Gondy háromnegyed hatra befejezte minden intéznivalóját, és visszatért az érsekségre.

Hat órakor jelentették a Saint-Merri papját.

A koadjutor érdeklődéssel nézte, ki jön mögötte, mert egy másik embert is látott a nyomában.

- Lépjenek be - mondta.

A plébános belépett, s vele együtt Planchet.

- Kegyelmes uram - kezdte Saint-Merri plébánosa -, íme az az ember, akiről volt szerencsém már beszélni.

Planchet olyan ember módján köszönt, mint aki eleget forgott jó társaságban.

- És Planchet úr kész rá, hogy a nép ügyét szolgálja? - kérdezte Gondy.

- Meghiszem azt - válaszolta Planchet -; lelkem szerint frondőr vagyok. Úgy ahogy itt lát, kegyelmes uram, bitófára vagyok ítélve.

- És milyen alkalomból?

- Kiragadtam Mazarin fogdmegjei kezéből egy nemes urat, mikor visszavitték volna a Bastille-ba, ahol már öt éve raboskodott.

- Megmondaná a nevét?

- Ó, kegyelmes uram, jól ismeri: Rochefort gróf.

- Ej, csakugyan! - mondta a koadjutor - hallottam erről az esetről; úgy hírlett, az egész városrészt fellázította...

- Alighanem - mondta Planchet magahitt arckifejezéssel.

- És kegyelmed, foglalkozása szerint?...

- Cukrász, a Lombardok utcájában.

- Magyarázza meg nekem, hogy lehetnek, ily békés foglalkozást űzvén, ily harcias hajlamai?

- Kegyelmes uram, egyházi férfiú létére hogyan fogad most engem lovagruhában, oldalán karddal s csizmáján sarkantyúval?

- Nem rossz felelet, istenuccse! - mondta Gondy nevetve - de hát tudja, nekem papi palástom ellenére mindig is voltak harcias hajlamaim.

- Nos hát, kegyelmes uram, mielőtt cukrász lettem volna, három évig őrmesterkedtem a piemonti ezredben, s mielőtt három évig a piemonti ezredben szolgáltam volna, tizennyolc hónapig voltam D'Artagnan úr inasa.

- A testőrhadnagyé? - kérdezte Gondy.

- Pontosan, kegyelmes uram.

---

[91] Ma már csak a (Saint-Jacques) torony van meg; 1648-ban ennek a toronynak a tetejéről végezte Pascal barometrikus kísérleteit.

- De hiszen őt dühödt mazarinistának emlegetik!

- Hű... - mondta Planchet.

- Mit akar mondani?

- Semmit, kegyelmes uram. D'Artagnan úr szolgálatban áll; D'Artagnan úrnak Mazarin védelme a tiszte, aki megfizeti, miképpen nekünk polgároknak az a tisztünk, hogy Mazarint megtámadjuk, aki meglop bennünket.

- Maga értelmes legény, barátom, számíthatunk-e szolgálatára?

- Azt hittem - mondta Planchet -, hogy a plébános úr kezeskedett rólam.

- Ez igaz; de szeretném a maga szájából hallani a fogadalmat.

- Számíthatnak rám, kegyelmes uram, feltéve, ha a városban keltendő zavargásról van szó.

- Pontosan erről van szó. Mit gondol, hány embert gyűjthet össze az éj folyamán?

- Kétszáz muskétást és ötszáz alabárdost.

- Csak lenne minden negyedben egy ember, aki ugyanennyit szed össze, s holnap egész kis hadseregünk volna!

- Az ám!

- Hajlandónak érzi magát Rochefort grófnak engedelmeskedni?

- A pokolba is követném; s ezzel nem keveset mondtam, mert az képes leszállni oda.

- Pompás!

- Milyen jelből különböztethető meg holnap a barát s az ellenség?

- Minden frondőr tesz majd egy szalmacsomót a kalapjára.

- Jó, csak adjon rá utasítást.

- Pénzre nincs szüksége?

- A pénz sohasem árt semmiféle ügynek, kegyelmes uram. Ha nincs az embernek, az sem baj; de ha van, a dolgok gyorsabban és jobban haladnak.

Gondy egy ládához lépett, s kivett belőle egy erszényt.

- Itt van ötszáz arany - mondta -, s ha a vállalkozás jól alakul, holnap ugyanekkora summára számíthat.

- Kegyelmességednek hűségesen elszámolok az összegről - mondta Planchet, az erszényt a hóna alá fogva.

- Jól van, figyelmébe ajánlom a bíborost.

- Nyugodt lehet, jó kezekben van.

Planchet kiment, a plébános egy pillanatra még ott maradt.

- Elégedett-e, kegyelmes uram? - kérdezte.

- Igen, ez az ember elszánt fickónak látszik.

- Én mondom, többet is tesz, mint amennyit ígért.

- Akkor hát csodálatos lesz!

Ezzel a plébános Planchet után sietett, aki várta a lépcsőházban.

Tíz perc múlva jelentették a Saint-Sulpice plébánosát.

Alighogy kinyílt Gondy szobájának ajtaja, egy ember rontott be hozzá: Rochefort.

- Kedves grófom, hát maga az? - üdvözölte Gondy, s kezet nyújtott.

- Kegyelmes uram, végre elszánta hát magát? - kérdezte Rochefort.

- Mindig is elszánt voltam - mondta Gondy.

- Többet ne beszéljünk erről, elhiszem, ha mondja; Mazarinnak tehát bált rendezünk!

- Legalábbis remélem.

- És mikor kezdődik a tánc?

- A meghívások ma éjjelre szólnak, de a hegedűk csak holnap reggel fognak rázendíteni.

- Számíthat rám, no meg ötven katonára, akiket D'Humières lovag ígért szükség esetén.

- Ötven katonára?

- Úgy van; újoncokat toboroz, s néhányat kölcsönad; ha az ünnepség végén hiányozna közülük néhány, én majd pótolom őket.

- Jól van, kedves Rochefort; de ez még nem minden.

- Mi van még tehát? - kérdezte Rochefort mosolyogva.

- Beaufort úrral ugyan mit csinált?

- Vendôme-ban van, ott várja tőlem a Párizsba hívó levelet.

- Írjon neki, itt az ideje.

- Kegyelmes uram tehát biztos a dolgában?

- Az, de sietni kell; mert mihelyt fellázadt a párizsi nép, egy helyett tíz herceg is támad, hogy az élére álljon: ha késik, helyét betöltve találja.

- Üzenhetek neki kegyelmességed nevében?

- Feltétlenül.

- Megírhatom neki, hogy kegyelmességedre számíthat?

- Tökéletesen.

- És minden hatalmat ráruház majd?

- A háborúban igen; ami a politikát illeti...

- Tudja, hogy ez nem erős oldala.

- Rám kell hallgatnia, hogy kedvemre buzgólkodjam bíborosi kalapom érdekében.

- Ehhez ragaszkodik?

- Ha már arra kényszerítnek, hogy hozzám nem illő formájú fejfedőt viseljek - mondta Gondy -, legalább azt szeretném, hogy ez a kalpag vörös legyen.

- Ízlésről és színekről nem érdemes vitatkozni - mondta Rochefort nevetve -; kezeskedem a herceg beleegyezéséről.

- És még ma este ír neki?

- Ennél jobbat teszek, futárt küldök hozzá.

- Hány nap alatt lehet itt?

- Öt.

- Hadd jöjjön hát, s micsoda változást talál!

- Azt kívánom.

- Kezeskedem róla.

- Nos hát?

- Menjen. Gyűjtse össze ötven emberét, és álljon készen.

- Mire?

- Mindenre.

- Van valami jele az együvé tartozásnak?

- Szalmafonat a kalapon.

- Jól van, Isten vele, kegyelmes uram.

- Isten vele, kedves Rochefort.

- Hej, Mazarin, Mazarin! - mondta Rochefort, a plébánost magával sodorva, ki nem talált rá módot, hogy bár egy szót elejtsen ebben a párbeszédben. - Most meglátja kend, vajon túl vén vagyok-e ahhoz, hogy a tettek embere legyek!

Fél tíz volt, legalább félóra kellett a koadjutornak, hogy az érsekségről a Saint-Jacques-la-Boucherie tornyához érjen.

A koadjutor észrevette, hogy a torony egyik legmagasabb ablakában fény világol.

- Helyes - mondta -, céhmesterünk ott van a posztján.

Kopogtatott, ajtót nyitottak. Maga a vikárius várta, s lámpással vezette fel a torony tetejéig; ideérve egy kis ajtót mutatott, a lámpást egy falszegletbe állította, hogy a koadjutor távoztakor megtalálja, aztán újra lement.

Noha a kulcs a zárban volt, a koadjutor kopogtatott.

- Tessék - szólt egy hang, melyben a koadjutor a kolduséra ismert.

Gondy belépett. Valóban a Saint-Eustache szenteltvízárusítója volt. Valami vackon heverve várakozott.

A koadjutort megpillantva feltápászkodott.

A toronyóra tízet kondított.

- Nos hát - szólt Gondy -, megtartottad-e a szavad?

- Nem egészen - mondta a koldus.

- Hogy értsem?

- A kegyelmes úr ötszáz embert kért tőlem, ugyebár.

- Annyit. No és?

- Nos hát: kétezret hozok.

- Nemcsak jártatod a szád?

- Akar bizonyságot?

- Akarok.

Három ablakban - egyik a Cité-re, másik a Palais-Royalra, a harmadik a Saint-Denis utcára nézett - három gyertya égett.

A koldus csendesen sorra járta a három ablakot, a gyertyákat rendre elfúvogatta.

A koadjutor hirtelen sötétben találta magát, mert a szobát immár csak a hold bizonytalan sugara világította be a nagy fekete felhők mögül, melynek szélét ezüsttel hímezte körül.

- Mit míveltél? - kérdezte a koadjutor.

- Megadtam a jelt.

- Mire?

- A barikádokra.

- Aha! Aha!

- Mire elmegy innen, embereimet már munkában látja. Csak jól vigyázzon, el ne törje a lábát holmi láncba botolva vagy belezuhanva valami lyukba!

- Jól van; itt a summa, az előbbi párja. Most pedig ne felejtsd el, hogy főnök vagy, s nehogy italozásra vetemedj!

- Húsz esztendő óta csak vizet iszom.

Az ember elvette az erszényt a koadjutor kezéből, aki hallhatta hogy túrják, fogdossák ujjai az arany tallérokat a sötétben.

- Ejnye - mondta a koadjutor -, de pénzsóvár vagy, hallod-e!

A koldus nagyot sóhajtott, s az erszényt ledobta.

- Hát már mindig ugyanaz maradok - mondta -, hát már sohasem sikerül nekem levetkezni az ó-embert? Jaj, nyomorúság, jaj, hiúság!

- De azért elfogadod.

- El, de megesküszöm kegyelmességednek, hogy a maradékát kegyes célokra fordítom.

Arca sápadt és kényszeredett volt, mint olyan emberé, akinek lelkében kegyetlen tusa zajlik.

- Különös ember! - mormogta Gondy.

És fogta a kalapját, hogy induljon, de amint visszafordult, a koldust maga és a küszöb között találta.

Első gondolata az volt, hogy ez az ember valahogyan ártani akar neki.

De rövidesen, épp ellenkezőleg, azt látta, hogy összekulcsolt kézzel térdre veti magát.

- Kegyelmes uram - mondta -, mielőtt elmenne, áldjon meg engem, esedezem!

- Kegyelmes úr? - ütődött meg Gondy. - Barátom, te összetévesztesz valakivel.

- Nem én, kegyelmes uram, annak tartom, aki, vagyis a koadjutor úrnak. Felismertem az első pillanatban.

Gondy mosolygott.

- És áldásomat kívánod? - kérdezte.

- Azt! Szükségem van rá.

A koldus ezt oly nagy alázat és töredelem hangján mondta, hogy Gondy föléje terjeszté a kezét, és áldását adta a tőle telhető legnagyobb kenetteljességgel.

- Most már szent az egyezség köztünk. Megáldottalak, s te szent vagy nekem, amiképpen számodra én is az vagyok. Ugyan bizony olyan bűnt követtél el, melyet üldöz az igazságszolgáltatás, s mely elől én megoltalmazhatlak?

A koldus rázta a fejét.

- Az elkövetett bűn, kegyelmes uram, egyáltalán nem az emberi igazságszolgáltatásra tartozik, s csak úgy szabadíthat meg tőle, ha még többször is megáld, ahogyan most megáldott.

- Ejnye, légy őszinte - mondta a koadjutor -, hát nem egész életedben azt a mesterséget űzted, amit most?

- Nem, kegyelmes uram, ezt csak hat éve folytatom.

- Azelőtt hát hol voltál?

- A Bastille-ban.

- S mielőtt a Bastille-ban lettél volna?

- Majd megmondom, kegyelmes uram, amikor kegyeskedik meghallgatni gyónásomat.

- Jól van. A nap vagy az éj bármely órájában jelentkezhetsz, ne feledd, mindig kész vagyok neked feloldozást adni.

- Köszönöm, kegyelmes uram - mondta a koldus fojtott hangon -, azonban még nem vagyok rá méltó.

- Jól van, Isten veled.

- Isten vele, kegyelmes uram - mondta a koldus, s az ajtót kinyitván, mélyen meghajolt a koadjutor előtt.

A koadjutor fogta a lámpást, s lassan, tűnődve ment le és lépett ki a toronyból.

49
A felkelés

Az óra tizenegyre járt. Gondy még száz lépést sem tett Párizs utcáin, máris észrevette, hogy különös változás ment ott végbe.

Mintha az egész városban fantasztikus lények laknának; csendes árnyak suhantak, utcakövezet-felszedők s mások, szekereket cipelők-felfordítók, vagy akkora gödröket ásók, hogy egész lovascsapatot elnyelhettek. S ezek a szorgos alakok úgy sürögtek-forogtak, szaladgáltak, mint valami titkos művet végrehajtó szellemek: a Csodák udvarának koldusai voltak, a Saint-Eustache szenteltvízárusának emberei, s a holnapi barikádokat készítették.

Gondy a sötétség e népeit, az éjjeli munkálkodókat bizonyos rémülettel nézte; azon töprengett, lesz-e hatalma e szennyes teremtményeket, kiket odúikból előcsalogatott, majd vissza is parancsolni oda. Valahányszor egy-egy ilyen lény hozzá közeledett, ijedtében már-már keresztet vetett.

A Saint-Honoré utcába ért, s ezen végigment, egészen a Ferronerie utcáig. A látvány itt más volt: kereskedők rohantak bolttól boltig; a kapuk mintha ablak deszkák módján lettek volna bezárva; de csak be voltak hajtva, úgyhogy rögtön kinyíltak és becsukódtak, bejárást engedve olyan alakoknak, akik mintha féltek volna megmutatni, mit cipelnek; ezek az alakok a fegyverkereskedők voltak, s készletüket olyanok közt osztották szét, akiknek nem volt fegyverük.

Valaki kaputól kapuig járt, csak úgy görnyedezett a kardok, szakállas puskák, muskéták s mindenféle fegyver súlya alatt, s szerre lerakosgatta őket. Egy lámpás fényében a koadjutor Planchet-ra ismert.

Gondy a Monnaie utcán át ért ki a Szajna-partra; fekete és szürke köpenyes polgárok csoportjai, aszerint, hogy a magasabb vagy az alacsonyabb réteghez tartoztak, álldogáltak mozdulatlan, miközben egy-egy kivált alak egyik csoporttól a másikig suhant. Minden szürke s fekete köpeny hátulját kard hegye emelte fel, elejét pedig egy-egy nehéz puska vagy muskétacső.

Amikor az Új Hídhoz érkezett, a koadjutor észrevette, hogy a hidat őrzik; egy ember lépett hozzá.

- Kicsoda maga? - kérdezte az ember. - Nem látom magán, hogy a mieink közül való volna.

- Igen, mert nem ismeri meg a barátait, kedves Louvières uram - mondta a koadjutor kalapját lekapva.

Louvières ráismert és meghajolt.

Gondy folytatta útját a Szajna mentén, egészen a Nesle-i toronyig.[92] Itt emberek hosszú sorát látta, amint a falak mentén tovasurrannak. Szellemprocesszió, gondolhatta volna, mert egytől egyig fehér köpenybe voltak burkolózva. Ahogy egy bizonyos helyre értek, egymás után úgy eltűntek, mintha a föld nyelte volna el őket. Gondy egy kiszögellésre könyökölt, s figyelte, hogyan tűnnek el rendre, elsőtől az utolsó előttiig.

[92] Körülbelül odáig, ahol ma a Mazarinról elnevezett könyvtár áll.

Az utolsó körülnézett, alkalmasint megbizonyosodni, hogy őt magát és társait senki sem leste meg, s bármily sötét volt is, megpillantotta Gondyt. Azonnal rátámadt, pisztolyát mellének szegezve.

- Hohó, Rochefort uram, ne tréfálkozzunk a tűzfegyverekkel!

- Ó, maga az, kegyelmes uram? - kérdezte Rochefort.

- Személyesen. Micsoda alakokat vezet így a föld gyomrába?

- D'Humières lovag ötven regrutáját, akik a könnyûlovasságba soroztattak, s egész felszerelésük fejében ezt a fehér köpenyeget kapták.

- És hova tartanak?

- Egy szobrász barátomhoz; csakhogy a csapdán ereszkedünk lefelé, hol a márványt szokta becipelni.

- Nagyon jó - mondta Gondy.

Kezet adott Rochefort-nak, aki mindjárt ereszkedett is le a többi után, s a csapóajtót magára húzta.

A koadjutor hazatért. Éjfél után egy óra volt. Kinyitotta az ablakot, kihajolt és figyelt.

Az egész városban valami szokatlan, sohasem hallott, sohasem észlelt lárma hallatszott; az ember érezte, hogy mindezekben a szurdok sötét utcákban valami hihetetlen és félelmes dolog zajlik. Időről időre a közeledő vihar vagy az emelkedő dagály hangjához hasonlatos moraj hallatszott, de semmi kivehető, semmi tisztán felfogható nem kínálkozott az értelemnek: olyan volt ez, mint ama titokzatos és föld alatti zúgás, mely a földrengések elöljárója.

A lázadás előkészülete egész éjszaka folyt. Másnap reggelre kelve Párizs úgyszólván elborzadt a saját képétől: olyan volt, mint egy ostromlott város. A barikádokon fegyveres alakok álltak fenyegető tekintettel, muskétával a vállukon: parancsszavakat, őrjáratokat, letartóztatásokat, sőt kivégzéseket is észlelhetett a járókelő lépten-nyomon. Elfogták a tollaskalapúakat, s az aranyozott kardúakat, hogy elkiáltassák velük: „Éljen Broussel! Pusztuljon Mazarin!" S ha valaki tiltakozott a ceremónia ellen, lehurrogták, megköpdösték, sőt meg is verték. Még nem gyilkoltak, de érezhető volt, hogy nem a szándék hiányzott hozzá.

A barikádokat egészen a Palais-Royalig kiépítették. A Bons-Enfants utcától a Ferronnerie utcáig, a Saint-Thomas-du-Louvre utcától az Új Hídig, a Richelieu utcától a Saint-Honoré kapuig több mint tízezer fegyveres várakozott, legbátrabbjaik becsmérléseket kiabáltak a testőrezrednek az egész Palota körül felállított és rácsos kerítés mögé zárt őrszemei felé, ami helyzetüket bizonytalanná tette. S mindennek a közepében száz, százötven, vagy kétszáz főnyi csoportokban, beesett arcú, sápadt, toprongyos alakok hömpölyögtek, zászlószerű rongyokat vittek, ezzel a felirattal: *Lássátok a nép nyomorát!* S ahol csak elvonult ez a nép, eszeveszett ordítások harsantak; s annyi ilyen csoport volt, hogy valósággal összefolyt az ordítozás.

Ausztriai Anna és Mazarin megdöbbenése nagy volt, mikor felkelvén, jelentették nekik, hogy a tegnap este még oly csöndes város lázasan és megbolydulva állt talpra; nem is akart hitelt adni egyikük sem ezeknek a jelentéseknek, mondván, hogy csak a saját szemüknek és fülüknek hiszik el. Kinyitottak hát nekik egy ablakot: láttak és hallottak, és meggyőződtek róla.

Mazarin vállat vont, és úgy tett, mintha nagyon lenézné a csőcseléket, de láthatóan elsápadt, s reszketve rohant a dolgozószobájába, aranyát és ékszereit ládába zárta, s a legszebb gyémántgyűrűit ujjaira húzta. Ami a királynét illeti, ő dühösen és saját belátására hagyatva, magához

hívatta De la Meilleraye marsallt, s megparancsolta, induljon annyi emberrel, amennyivel jónak látja, s nézze meg, mi ez a bohóság.

A marsall általában nagyon kalandos kedvű volt, és a népet a katonák fölényes megvetésével kezelvén, semmitől se tartott; százötven embert vitt magával, s a Louvre hídján át akart kijutni, de találkozott Rochefort ötven lovasával, s mögöttük vagy ezerötszáz fegyveressel. Ilyen akadályon áttörni semmi módon nem lehetett. A marsall kísérletet sem tett, s a Szajna-parton igyekezett tovább.

Az Új Hídnál azonban ott találta Louvières-t és polgárait. Ez alkalommal a marsall megpróbált rohamozni, de muskétalövések fogadták, s közben kövek is zuhogni kezdtek, mint a jégeső, az ablakokból. Három emberét hagyta ott.

A vásárcsarnokok tájékára vonult vissza, itt azonban Planchet-val és alabárdosaival találkozott. Az alabárdok fenyegetően meredeztek felé; le akarta gázolni valamennyi szürkeköpenyegest, de azok jól állták a sarat, s a marsall a Saint-Honoré utca felé farolt, négy testőrét hagyván a helyszínen, kiket gyíklesőkkel öltek meg szinte észrevétlenül.

Ekkor a Saint-Honoré utcába fordult; itt azonban a Saint-Eustache koldusának barikádjaival találta magát szemben. S azokon nemcsak fegyveres férfiak, de asszonyok és gyermekek is őrködtek; Friquet mester pisztollyal és karddal a kezében, miket Louvières-től kapott, magafajta fickókból egész csapatot szervezett, és velőtrázó lármát csapott.

A marsall azt hitte, ezt a pontot gyengébben őrzik a többinél, elhatározta, hogy elfoglalja. Húsz emberét leszállíttatta a lóról, hogy törjék át és nyissák meg ezt a barikádot, míg ő maga és lovascsapata nagyobbik része majd támogatja a húsz ostromlót. Azok húszan egyenesen nekimentek az akadálynak: ott azonban gerendák mögül, szekerek közül, kőrakások tetejéről, irtózatos tűz dördült, s a lövöldözés morajára Planchet alabárdosai megjelentek az Aprószentek temetője sarkán, Louvières polgárai pedig a Monnaie utca szegletén.

De la Meilleraye marsall két tűz közé került. De la Meilleraye marsall vitéz ember volt, elhatározta hát, hogy ott hal meg, ahol van. Lövésre lövéssel válaszoltak, s a tömegből fájdalomkiáltások kezdtek felharsanni. A gyakorlottabb testőrök pontosabban lőttek, de a polgárok, lévén nagyobb számban, valóságos golyózivatarral seperték el őket. Emberei úgy hulltak körülötte, ahogyan Rocroinál vagy Leridánál hullhattak volna. Fontrailles-nak, a szárnysegédjének eltört a karja, lova golyót kapott a nyakába, s csak nagy nehezen tudta féken tartani, mert majdnem megveszett a fájdalomtól. Végül is eljött számára az utolsó pillanat, melyben a legbátrabbak is remegést éreznek ereikben, s homlokukon verítéket, mikor is a tömeg hirtelen megnyílt az Arbre-Sec utca felőli oldalán, s ez a kiáltás harsant: *Éljen a koadjutor!*, és Gondy, püspöksüvegben és palástban, megjelent és nyugodtan áthaladt a lövöldözés kellős közepén, jobbra-balra áldást osztogatva oly nyugalommal, mintha az úr napi körmenetet vezetné.

Mindenki letérdelt.

A marsall felismerte s hozzárohant.

- Mentsen ki innen, az Isten nevében - mondta -, különben még itthagyom a bőrömet és minden emberemét!

Olyan zsivajgás támadt, hogy közepette az ég mennydörgését se lehetett volna meghallani. Gondy felemelte a kezét, és csendet kért. Elhallgattak.

- Gyermekeim - mondta -, De la Meilleraye marsall úr, kinek szándékai felől tévedésben leledztek, vállalkozik rá, hogy a Louvre-ba visszatérve, nevetekben kérni fogja a királynétól a mi Brousselünk szabadon bocsátását. Vállalkozik rá, marsall úr? - fordult Gondy La Meilleraye-hoz.

- Teremtette! - kiáltott fel az. - Hát hogy a csodába ne vállalkoznám! Nem is reméltem, hogy ezt ilyen olcsón megúszom!

- Nemesemberi szavát adja nektek - mondta Gondy.

A marsall beleegyezése jeléül felemelte a kezét.

- Éljen a koadjutor! - kiáltotta a sokaság, néhány hang még ezt is: Éljen a marsall! De mindjárt utána kórusban az egész: Vesszen Mazarin!

A sokaság megnyílt, a legrövidebb útvonal a Saint-Honoré utcán vezetett. A barikádokat megnyitották, s a marsall és megmaradt emberei megkezdték a visszavonulást, előttük Friquet ugrált tolvajaival, kik közül némelyek úgy tettek, mintha dobot vertek, mások mintha trombitáltak volna.

Szinte úgy festett, mint egy diadalmenet; csak azzal a különbséggel, hogy a barikádok újra bezáródtak a testőrök után; a marsall az öklét harapdálta.

Ezalatt Mazarin, amint mondtuk, a szobájában tartózkodott és apró-cseprő dolgait rendezgette. Hívatta D'Artagnant; de e felfordulásban nem remélte, hogy beszélhet is vele, hisz D'Artagnan nem volt szolgálatban. De tíz perc sem telt bele, s a hadnagy megjelent a küszöbön, elválhatatlan Porthos barátjával a nyomában.

- Jaj, jöjjön, jöjjön, D'Artagnan uram - kiáltott fel a bíboros. - Isten hozta kegyelmedet, s úgyszintén a barátját. Mi történik hát ebben az átkozott Párizsban?

- Hogy mi történik, kegyelmes uram!? Semmi jó - mondta D'Artagnan fejcsóválva -: a város teljes lázadásban, s az imént is, amint a Montorgueil utcát átszeltem Du Vallon barátommal, ezzel itt, aki mellesleg kegyelmes uram készséges szolgája, uniformisom ellenére, vagy éppen uniformisomnak köszönhetően, azt akarták kiáltatni velünk: Éljen Broussel! S kívánja-e eminenciád, hogy megmondjam, mit akartak velünk kiáltatni még?

- Mondja, mondja!

- Vesszen Mazarin! Teringettét, kimondtam a szót.

Mazarin mosolygott, de közben falfehér lett.

- És maguk kiáltották?

- Nem, becsületemre - mondta D'Artagnan -, sehogy se jött ki a torkomon; Du Vallon barátomnak pedig hörghurutja van, hát ő sem kiáltotta. Erre, kegyelmes uram...

- Mi történt? - kérdezte Mazarin.

- Nézze meg a kalapomat s a köpenyegem!

Ezzel D'Artagnan négy golyólyukat mutatott a köpenyén s kettőt a nemezkalapján. Porthos ruháját csupán egy alabárddöfés hasította ki, s egy pisztolylövés elvitte a kalapja tollát.

- Diavolo! - mondta a bíboros töprengve, s naiv csodálkozással bámulva a két daliát. - Én bizony kiáltottam volna!

Ebben a pillanatban a tömeg zsivaja közelebbről hangzott fel.

Mazarin a homlokát törölgetve nézegetett körül. Akaródzott volna az ablakhoz mennie, de nem merészelt.

- Nézze meg hát, mi történik odakünn - mondta.

D'Artagnan szokásos könnyelműségével ment az ablakhoz.

- Tyűha! Hát ez meg micsoda? De la Meilleraye marsall a kalapja nélkül jön vissza. Fontrailles a karját keszkenőben hozza, sebesült testőrök, vérző lovak... Ejnye! Mit mívelnek az őrszemek? Hasra vágódnak, lőni fognak!

- Parancsot kaptak, hogy tüzeljenek a népre, ha a Palais-Royalhoz közeledik.

- De ha tüzelnek, minden elveszett! - kiáltott fel D'Artagnan.

- Rácsos kerítésünk van.

- Rácsos kerítésünk! Legfeljebb öt percig tartana. Rácsos kerítés! Kirángatják, megcsavarják, összetörik... Ne lőjetek, a mindenségit! - kiáltotta D'Artagnan, s az ablakot kinyitotta.

E felszólítás ellenére, melyet a zsivajban különben sem hallhattak, három vagy négy muskétalövés dördült, majd irtózatos lövöldözés követte; a Palais-Royal homlokzatán hallatszott a golyókopogás, egyik golyó D'Artagnan hóna alatt ment át, s széttörte a tükröt, melyben Porthos éppen gyönyörködve bámulta magát.

- Ohimé![93] - jajdult fel a bíboros. - Egy velencei tükör!

- Hej, kegyelmes uram - mondta D'Artagnan, miközben az ablakot szép nyugodtan becsukta -, még ne sírjon, ez nem éri meg, mert lehetséges, hogy egy órán belül egyetlen tükör se marad épen a Palais-Royalban, akár velencei, akár párizsi!

- De hát akkor mi a véleménye? - kérdezte a bíboros, és úgy reszketett, mint a nyárfalevél.

- Hát, a teremtésit, az, hogy adja vissza nekik Brousselt, ha már ennyire követelik! Mi az ördögöt akar kezdeni egy parlamenti tanácsossal? Nem való az semmire.

- És Du Vallon uramnak mi a véleménye? Helyemben mit tenne?

- Brousselt kiadnám - mondta Porthos.

- Jöjjenek, jöjjenek, uraim - lelkendezett Mazarin -, hadd beszéljek a királynéval a dologról.

A folyosó végén megállt.

- Számíthatok magukra, nemde, uraim? - kérdezte.

- Kétszer nem adjuk el magunkat - mondta D'Artagnan -, ha már eminenciádnak adtuk magunkat, rendelkezzék, engedelmeskedünk.

- Nos hát - mondta Mazarin -, lépjenek be a szobába, s várjanak.

Azzal fordult egyet, s egy másik ajtón visszament a szalonba.

---

[93] Jaj nekem!

50
A zavargásból lázadás lesz

A szobát, melybe D'Artagnant és Porthost beküldték, a királyné szalonjától csak szőnyeg-függönyök választották el. Ez a gyér válaszfal tehát lehetővé tette mindent hallaniuk, ami odabent történt, a két függönyszárny közti nyílás pedig, bármily keskeny volt is, belátást is kínált.

A királyné dühtől sápadtan álldogált a szalonban; önuralma mindazonáltal oly nagy volt, hogy az ember azt hihette, semmi megrendülést nem érez. Mögötte Comminges, Villequier és Guitaut állt; a férfiak mögött pedig a nők.

A királyné előtt Séguier kancellár, ugyanaz, aki húsz évnek előtte oly erősen üldözte, éppen azt mesélte, hogy a kocsiját összetörték, őt magát megkergették, hogy hanyatt-homlok menekült az ópalotába, s hogy a palotát rögtön megrohanták, kirabolták, összedúlták; szerencséjére volt annyi ideje, hogy elérjen egy kárpitok mögé rejtett ajtajú szobát, hová aztán egy öregasszony bezárta, testvérével, a meaux-i püspökkel együtt. Itt a veszedelem valódi volt, a dühöngők oly fenyegetésekkel közeledtek a szobához, hogy a kancellár azt hitte, ütött az utolsó órája, s testvérének meggyónt, hogy készen álljon a halálra, ha felfedezik ottan. Szerencsére nem fedezték fel; a nép, azt hívén, hogy elillant valami hátsó kapun, visszavonult, s a rejtekhelyet szabadon hagyta. Ekkor átöltözött O. márki ruháiba, s kisurrant a palotából, átallépve apródja és két testőr holttestén, kik az utcai kapu védelmében estek el.

E történet előadása közben lépett be Mazarin, zajtalanul a királyné mellé surrant és hallgatott.

- Nos hát - kérdezte a királyné, mikor a kancellár befejezte -, mi erről a véleménye?

- Azt hiszem, nagyon súlyos a dolog, felség.

- És milyen intézkedést javasol?

- Örömest javasolnék valamit felségednek, de nem merem.

- Csak merje, merje, uram - mondta a királyné keserű mosollyal -, hiszen mert már sok egyebet is!

A kancellár elpirult, és néhány szót motyogott.

- Nem a múltról, hanem a jelenről van szó - mondta a királyné. - Azt mondja, javasolna valami intézkedést, nos hát, mi az?

- Az, felség - mondta a kancellár habozva -, Broussel szabadon bocsátása volna.

A királyné, bármily sápadt volt is, most láthatóan még jobban elsápadt, s arca megvonaglott.

- Broussel szabadon bocsátása? Soha!

E pillanatban lépések hallatszottak a külső teremből, és bejelentetlenül De la Meilleraye marsall jelent meg az ajtó küszöbén.

- Ah, tábornagy úr, hát megjött! - kiáltotta Ausztriai Anna boldogan -, remélem, észre térítette ezt az egész söpredéket?

- Felség - mondta a marsall -, az Új Hídnál három emberem maradt ott, négy a Vásár-csarnoknál, hat az Arbre-Sec utca sarkán s kettő a felséged palotájának kapujában, ez összesen tizenöt. Tizenkét sebesültet hozok. Kalapom nem tudom hol maradt, golyó vitte el, és minden

valószínűség szerint magam is a kalapom mellett maradtam volna a koadjutor nélkül, aki odajött és kihúzott a csávából.

- Eh, csakugyan - mondta a királyné -, meg is lepett volna, ha a lőcslábú tacskónak semmi szerepe ebben az egész dologban.

- Felség - mondta La Meilleraye nevetve -, ne mondjon rá túlságos rosszat énelőttem, mert nekem tett szolgálatát még friss melegnek érzem!

- Jól van - mondta a királyné -, felőlem legyen olyan hálás, amilyen csak akar, engem az mire sem kötelez. Épnek és egészségesnek látom, ez minden, amit kívántam; tehát nemcsak így üdvözlöm: Isten hozta, hanem: Isten visszahozta!

- Isten, felség, azonban csak egy feltétellel hozott vissza, éspedig azzal, hogy közvetítsem a nép akaratát.

- Akaratát! - mondta Ausztriai Anna szemöldökráncolva. - Ejnye, tábornagy úr, bizonnyal nagy veszélyben foroghatott, hogy ilyen furcsa küldetésre vállalkozik!

S e néhány szót a gunyorosság olyan hanghordozásával ejtette ki, hogy nem kerülhette el a marsall figyelmét.

- Engedelmet, asszonyom - mondta -, nem vagyok fiskális, katonaember vagyok, s következésképp rosszul értem a szavak értékét; a nép *kívánságát*, s nem akaratát kellett volna mondanom. Ami pedig válaszát illeti, mellyel megtisztelt, gondolom, azt akarta mondani felséged, hogy féltem.

A királyné elmosolyodott.

- Nos hát igen! Féltem, felség! Most fordult elő harmadszor az életemben, pedig egy tucat szabályos ütközetben és nem tudom hány hadakozásban és csetepatéban forogtam: igen, féltem, s szívesebben állok szemtől szembe felségeddel, bármily fenyegető is a mosolya, mint a pokolbeli ördögökkel szemben, akik egészen eddig üldöztek, s azt sem tudom, honnan bújtak elő.

- Nagyszerű! - mondta D'Artagnan halkan Porthosnak. - Jól felelt!

- Nos hát - mondta a királyné ajkát harapdálva, miközben az udvaroncok döbbenten néztek össze -, mi népem kívánsága?

- Hogy adják nekik vissza Brousselt, asszonyom - mondta a marsall.

- Soha! - mondta a királyné. - Soha!

- Felséged itt az úrnő - mondta La Meilleraye, s egy lépést téve hátra, elköszönt.

- Hová megy, tábornagy? - kérdezte a királyné.

- Közlöm felséged válaszát azokkal, akik várnak reá.

- Maradjon, tábornagy úr, nem akarok olyan színben feltűnni, mint aki a lázadókkal egyezkedik.

- Asszonyom, szavamat adtam - mondta a marsall.

- S ez mit jelent?

- Azt, hogy ha csak el nem fogat, kénytelen vagyok visszamenni.

Ausztriai Anna szeméből két villám cikázott.

- Ej, ezen ne múljék, uram - mondta -, elfogattam már rangosabbat is; Guitaut!

Mazarin odatoppant.

- Asszonyom, ha szabadna most már nekem is megmondani a véleményem?

- S ez is az, hogy adjuk ki Brousselt, uram? Ebben az esetben kíméljen meg tőle.

- Nem - mondta Mazarin -, ámbár talán ez felérne a másikkal.

- Akkor hát mi az?

- Hívatni a koadjutor urat.

- A koadjutort? - kiáltott fel a királyné. - Azt az undorító bajkeverőt? Ő csinálta ezt az egész felkelést.

- Egy okkal több - mondta Mazarin -; ha ő csinálta, meg is szüntetheti.

- S nézze, csak nézze, felség - mondta Comminges, egy ablak előtt állván, melyen kinézett -, az alkalom kitűnő, mert nézze, épp áldást oszt a Palota terén!

A királyné az ablakhoz sietett.

- Csakugyan - mondta -, a képmutatás nagymestere! No nézzék!

- Látom - mondta Mazarin -, hogy mindenki letérdel előtte, holott csak koadjutor; bezzeg ha én volnék most az ő helyén, darabokra szaggatnának, pedig bíboros vagyok. Kitartok hát, asszonyom, ama *kívánságom* mellett (Mazarin megnyomta a szót), hogy felséged fogadja a koadjutort.

- És miért nem emlegeti kegyelmességed is az *akaratát*? - kérdezte halkan a királyné.

Mazarin meghajolt.

A királyné egy pillanatig töprengett. Aztán felszegte a fejét.

- Tábornagy úr - mondta -, menjen a koadjutorért, és hozza elém.

- És mit mondjak a népnek? - kérdezte a marsall.

- Hogy legyen türelmes - mondta Ausztriai Anna -; mert én is az vagyok!

A gőgös spanyol nő hangjában volt valami oly parancsoló, hogy a marsall mi észrevételt sem tett rá; meghajolt és kiment.

D'Artagnan Porthoshoz fordult:

- Mit gondolsz, hogy végződik ez? - kérdezte.

- Mindjárt meglátjuk - mondta Porthos, a megszokott nyugodt arckifejezéssel.

Eközben Ausztriai Anna odament Comminges-hoz, s halkan mondott neki valamit.

Mazarin nyugtalanul abba az irányba nézett, ahol D'Artagnan és Porthos állt.

A többi jelenlevők suttogva cserélték ki nézeteiket.

Az ajtó kinyílt, a marsall megjelent, a koadjutor a nyomában.

- Íme, felség - mondta -, Gondy főtisztelendősége alig várja, hogy felajánlhassa felségednek szolgálatait.

A királyné néhány lépéssel elébe ment, majd hidegen és megvetően, előrebiggyesztett alsó ajakkal megállt.

Gondy tisztelettel meghajolt.

- Nos hát, uram - kérdezte a királyné -, mit szól ehhez a zavargáshoz?

- Azt, hogy ez már nem zavargás, asszonyom - felelte a koadjutor -, hanem lázadás.

- Lázadás azokban van, akik azt hiszik, hogy népem fellázadhat! - kiáltotta Ausztriai Anna, s képtelen volt leplezni a koadjutor előtt, hogy, talán jogosan, benne látja a forrongás mozgatóját. - Lázadás: igen, így nevezik azok, kik kívánják a maguk előidézte megmozdulást; de megálljon, a királyi tekintély majd véget vet neki!

- Hát azért bocsátott megtisztelőn a színe elé - kérdezte Gondy hidegen -, hogy ezt megmondhassa nekem?

- Nem, nem, kedves koadjutor úr - mondta Mazarin -, hanem, hogy véleményt kérjek a kellemetlen körülményekről, melyekben leledzünk.

- Igaz volna - kérdezte Gondy, arcára öltvén a meghökkent ember vonásait -, hogy felséged azért hívatott, hogy tanácsot kérjen tőlem?

- Igen - mondta a királyné -, ezt akarták.

A koadjutor meghajolt.

- Felséged azt kívánja hát...

- Hogy mondja meg, mit tenne az ő helyében - sietett a válasszal Mazarin.

A koadjutor a királynéra nézett; s az beleegyezően bólintott.

- Felséged helyében - mondta Gondy hidegen -, én nem tétováznám, Brousselt kiadnám.

- És ha nem adnám ki - rikácsolta a királyné -, akkor mit gondol, mi történnék?

- Azt gondolom, hogy Párizsból holnapra kő kövön nem maradna - mondta a marsall.

- Nem magától kérdeztem - mondta a királyné száraz hangon, s anélkül, hogy megfordult volna -, hanem Gondy úrtól.

- Ha már felséged engem kérdez - felelte a koadjutor változatlan nyugalommal -, azt mondanám, hogy minden ponton a tábornagy úr véleményén vagyok.

A királyné a haja tövéig elpirult, szép kék szeme majd hogy ki nem fordult az üregéből; kárminpiros ajka, mit a kor minden költője gránátalmavirághoz hasonlított, elhalványult s dühtől reszketett; szinte magát Mazarint is megrémítette, pedig ő megszokta a gyötrelmes együttélés családi jeleneteit.

- Brousselt kiadni! - kiáltotta végül rémítő vigyorral. - Kedves tanács, hitemre! Látszik rajta, hogy paptól származik!

Gondy állta a sarat. A nappali sértések láthatóan éppúgy leperegtek róla, mint az esti gúnyolódás; de a gyűlölet s a bosszú cseppenként, fokról fokra halmozódott a szívében. Fagyosan nézett a királynéra, aki Mazarint nógatta, hogy most már ő mondjon valamit.

Mazarin, szokása szerint, sok mindent gondolt, de keveset beszélt.

- Hej, hej - mondta -, jó tanács, baráti tanács! Én is kiadnám a jámbor Brousselt, élve vagy halva, s mindennek vége volna!

- Ha halva adná ki, mindennek vége volna, ahogyan mondja eminenciád, de nem úgy, ahogyan érti!

- Azt mondtam, élve vagy halva? Csak rájárt a nyelvem - folytatta Mazarin. - Jól tudja, hogy francia nyelven, amin főtisztelendőséged oly jól beszél és ír, én vajmi gyengén értek, koadjutor uram.

- Ez már valóságos államtanács - mondta D'Artagnan Porthosnak -, bezzeg mi La Rochelle-ben jobbakat tartottunk Athosszal és Aramisszal!

- A Szent Gervasius bástyában - mondta Porthos.

- Ott és másutt is.

A koadjutor hagyta, hadd szűnjék a vihar, majd változatlan szenvtelenséggel szólalt meg újra:

- Asszonyom, ha felséged nem fogadja el most nyilvánított véleményemet, bizonyára azért van, mert jobbakra hallgat; jobban ismerem felséged tanácsadói bölcsességét, semmint feltételezném, hogy a fővárost tovább is e nyugtalanságban hagyják, mely forradalomhoz vezethet.

- Vagyis véleménye szerint - mondta a spanyol nő, ajkát dühében egyre harapdálva - a tegnapi zavargásból, mely ma már lázadás, holnapra forradalom lehet?

- Úgy van, asszonyom - mondta komoran a koadjutor.

- De hát ha hinni lehet az úrnak, a népek elvesztették volna minden fékjüket?

- Rossz év ez a királyokra - mondta Gondy fejcsóválva -, tekintsen Angliára, asszonyom.

- Igen, csakhogy szerencsére nálunk, Franciaországban, egyetlen Olivér Cromwell sem akad - felelte a királyné.

- Ki tudja? - mondta Gondy. - Olyanok ezek, mint a villám: csak akkor ismerszenek meg, amikor lecsapnak.

Mindenki összerezzent, s egy pillanatra csend lett.

Ezalatt a királyné két kezét a keblén tartotta; látszott, hogy szíve vad dobogását csillapítja.

- Porthos - mondta D'Artagnan -, jól nézd meg ezt a papot!

- Jól van, megnéztem - mondta Porthos. - No és?

- No és? Ez aztán a férfi!

Porthos nagy szemet meresztett D'Artagnanra, nyilvánvalóan nem értette, barátja mit akart ezzel mondani.

- Felséged tehát - folytatta a koadjutor kérlelhetetlenül - megfelelő intézkedéseket akar tenni. De attól tartok, irtózatosak lesznek, s olyan természetűek, hogy még jobban felizgatják a lázongókat.

- Akkor majd főtisztelendőséged, ki oly nagy hatalommal bír fölöttük, s aki barátunk nekünk - mondta a királyné gunyorosan -, köztük áldást osztogatva lecsillapítja őket.

- Talán már késő lesz - mondta Gondy, még mindig jéghidegen -, s talán magam is elveszítem befolyásom, viszont ha felséged Brousselt kiadja nekik, gyökerében metszi el a lázadás minden csíráját, és lesz rá joga, hogy kegyetlenül megtoroljon minden kiújuló zavargást.

- Tehát nincs reá jogom?

- Ha van, éljen vele - mondta Gondy.

- Az áldóját! - mondta D'Artagnan Porthosnak. - Ihol egy kedvemre való jellem! Miért is nem miniszter, és miért is nem az ő D'Artagnanja vagyok, s nem pedig ezé a hupciher Mazariné! Tyű, a teremtésit, micsoda jó csínyeket tennénk mi együtt!

- Az ám! - mondta Porthos.

A királyné egy intéssel elbocsátotta az udvart, Mazarin kivételével. Gondy meghajolt, s távozni akart a többiekkel együtt.

- Maradjon, uram - mondta a királyné.

„Jó - gondolta Gondy -, úgy látszik, engedni fog."

- Meg akarja öletni - mondta D'Artagnan Porthosnak -, de velem hiába akarná, annyi szent! Sőt, esküszöm, ha rátörnének, én nekiesem a támadóknak.

- Én nemkülönben - mondta Porthos.

- Jó - mondta Mazarin, s odahúzott egy széket -, hadd lássuk hát elölről a dolgot.

A királyné szemmel kísérte a távozókat. Amikor az utolsó is behúzta maga mögött az ajtót, megfordult. Látszott, hallatlan erőfeszítést tesz, hogy féken tartsa dühét, legyezte magát, illatfüstölő fölé hajolt, belehelte, fel s alá járt.

Mazarin ott maradt a széken, amelyre leült volt, s tűnődni látszott. Gondy, aki nyugtalankodni kezdett, szemmel végigfürkészett minden faliszőnyeget, megtapogatta hosszú köntöse alatt viselt vértjét, s időnként megvizsgálta a palástja alatt, hogy a keze ügyében van-e az oda rejtett jó spanyol tőr markolata.

- Nos hát - mondta a királyné, mikor végre megállt -, nos hát, most hogy magunkban vagyunk, ismételje el a tanácsát, koadjutor úr!

- Íme, asszonyom: színleljen meggondolást, ismerje be nyilvánosan a hibát, ami az erős kormányok ereje, hozassa ki Brousselt a börtönből, és adja vissza a népnek.

- Micsoda? - rikácsolta Ausztriai Anna. - Hogy így megalázzam magam? Hát én vagyok a királyné, vagy nem? Ez az egész csürhe, amely itt üvöltözik, nem az alattvalóim tömege? Nincsenek őreim, barátaim? Jaj! A Boldogságos Szűzre! amint Katalin királyné mondta - folytatta tulajdon szavaitól nekihevülve -, mintsem nekik az alávaló Brousselt kiadjam, inkább saját kezemmel fogom megfojtani!

És ökölbe szorult kézzel lendült Gondy felé, akit ebben a pillanatban bizonyára már Brousselnél is jobban gyűlölt.

Gondy meg se moccant, egy arcizma se rándult; csak jeges tekintete keresztezte, mint valami penge, a királyné dühödt tekintetét.

- Ennek is befellegzett, ha van az udvarban még egy Vitry,[94] s ez a Vitry betoppan e pillanatban - mondta a gascogne-i. - Én azonban, mielőtt rárontana a derék prelátusra, megölöm ezt a Vitryt és kész; Mazarin bíboros úr végtelen hálás lesz nekem.

- Pszt! - mondta Porthos. - Oda figyelj!

- Asszonyom! - kiáltotta a bíboros; Anna karját megragadta és hátrább vonta. - Mit mível asszonyom?

Aztán spanyolul folytatta.

---

[94] Ő irányította Concini (Ancre marsall) megöletését; még a gyilkosság napján kinevezték marsallnak.

- Anna, megbolondult? Királyné létére civódást rendez itt, mint valami polgárasszony? Nem látja hát, hogy színe előtt egész Párizs áll e pap személyében, akit veszedelmes e pillanatban megsérteni, s hogy egy óra leforgása alatt, ha ez a pap úgy akarja, a korona se lesz a fején! Ugyan már no, majd később, más alkalommal erős és parancsoló lehet, de most nem jó az alkalom rá; ma csak ajnározza és cirógassa, különben közönséges asszonyszemélyként viselkedik.

E beszéd első szavaira D'Artagnan karon ragadta Porthost, s egyre jobban szorongatta; majd mikor Mazarin elhallgatott:

- Porthos - mondta egész halkan -, sohase mondd meg Mazarinnak, hogy értek spanyolul, különben elveszett ember vagyok, s te is az!

- Jó - hagyta rá Porthos.

Nyers és attól az ékesszólástól áthatott dorgálását, mely Mazarint jellemezte, mikor olaszul vagy spanyolul beszélt, s melyet teljesen elvesztett, mihelyt franciára fordította a szót, kifürkészhetetlen arccal mondta végig, még csak nem is sejtetve Gondyval, bármily jártas fiziognómus volt is, hogy több, mint holmi egyszerű mérsékletre való figyelmeztetés.

Ami pedig a megdorgált királynét illeti, az nyomban megszelídült, úgyszólván lefújta szeméről a lángot, arcáról a vért, ajkáról a dühödt szóáradatot. Leült s könnyáztatta hangon, karját két oldalán lecsüngetve így szólt:

- Bocsásson meg nekem, koadjutor uram, s hevességemet annak tulajdonítsa, hogy igen-igen szenvedek. Mint nő, és nemem gyengeségének kiszolgáltatottja, rettegéssel tölt el a polgárháború; mint királyné, ki megszokta, hogy engedelmeskedjenek neki, az első ellenkezésre elvesztem a fejem.

- Asszonyom - mondta Gondy meghajolva -, felséged téved, mikor őszinte figyelmeztetésemet ellenkezésnek minősíti. Felséged alattvalói egytől egyig alázatosak és tisztelettudók. A nép cseppet sem a királynéra haragszik; csak Brousselt kívánja, s ez elég, hogy boldogan éljenek felséged törvényei szerint, ha felséged, mondom, visszaadja nekik Brousselt - tette hozzá mosolyogva Gondy.

Mazarin, aki e szavakra: „a nép cseppet sem a királynéra haragszik", hegyezni kezdte a fülét, azt hívén, hogy a koadjutor a „vesszen Mazarin" kiáltásokat is szóba hozza. Igen hálás volt Gondynak, hogy elhallgatta ezt, s a legselymesebb hangján, a legnyájasabb arckifejezésével mondta:

- Asszonyom, bízzék a koadjutor úrban, aki legügyesebb politikusaink közül való; az első megüresedett bíborosi kalap mintha az ő nemes fejére készült volna!

„Ejnye, de nagy szükséged van rám, ravasz gazember!" - gondolta Gondy.

- És mi mindent nem ígér majd nekünk - mondta D'Artagnan -, amikor majd meg akarja öletni! Az áldóját, ha így osztogatja a kalapokat, készüljünk fel, Porthos, s ki-ki kérjen magának holnaptól egy ezredet. Az árgyélusát! Csak egy évig tartson a polgárháború, s újra aranyoztatom magamnak a főhadvezéri kardot!

- Hát nekem?

- Neked majd La Meilleraye marsall botját adományoztatom, aki, úgy látom, nem áll valami nagy kegyben e pillanatban.

- Tehát, uram - mondta a királyné -, komolyan tart a nép forradalmától?

- Komolyan, asszonyom - válaszolta Gondy megütődve, hogy még mindig itt tartanak. - Attól félek, hogy az áradat, ha gátat szakít, nagy pusztítást okozhat.

- Én pedig - mondta a királyné - azt hiszem, hogy ebben az esetben új gátakat kell állítani ellenében! Menjen, majd gondolkozom.

Gondy elképedve nézett Mazarinra. Mazarin odalépett a királynéhoz, hogy beszéljen vele. Ebben a pillanatban irtózatos lárma tört fel a Palais-Royal teréről.

Gondy elmosolyodott, a királyné arca kigyúlt, Mazarin falfehér lett.

- Mi ez már megint? - kérdezte.

Ebben a pillanatban Comminges berontott a szalonba.

- Bocsánat, asszonyom - mondta Comminges a királynénak, mihelyt betoppant -, de a nép az őröket a kerítésnek lapította, s éppen a kapukat zúzza szét: mi a parancsa?

- Hallgassa csak, asszonyom - mondta Gondy.

Árvíz zúgása, mennydörgés moraja, vulkán bömbölése nem hasonlítható az ordítások ama fergetegéhez, mely e pillanatban harsant az égre.

- Mi a parancsom? - kérdezte a királyné.

- Igen, az idő sürget.

- Körülbelül hány embere van a Palais-Royalban?

- Hatszáz.

- Állítson száz embert a király köré, s a többivel seperje el nekem ezt a csőcseléket.

- Asszonyom, mit cselekszik? - kérdezte Mazarin.

- Induljon - mondta a királyné.

Comminges a katona passzív engedelmességével távozott.

Ebben a pillanatban irtózatos roppanás hallatszott, s az egyik kapu engedni kezdett.

- Ejnye, asszonyom - mondta Mazarin -, mindent, a királyt, magát s engem is elveszejt!

Ausztriai Anna a rémült bíboros lelkéből fakadt kiáltástól maga is megrémült, s Comminges-t visszahívta.

- Késő - mondta Mazarin, s a haját tépte -, késő!

A kapu betört, felhallatszott a nép örömrivalgása. D'Artagnan kardot rántott, s intett Porthosnak, hogy ő is rántson kardot.

- Mentse meg a királynét! - kiáltotta Mazarin a koadjutorhoz fordulva.

Gondy az ablakhoz ugrott, kinyitotta; meglátta Louvières-t, három-négyezer főnyi sereg élén.

- Egy lépést se tovább! - kiáltotta. - A királyné aláírja!

- Mit mond? - vijjogott fel az.

- Az igazat, asszonyom - mondta Mazarin, tollat meg egy papírlapot nyújtott neki -, ennek meg kell lenni. - Aztán hozzátette: - Írja alá, Anna, nagyon kérem, így akarom!

A királyné egy székre rogyott, fogta a tollat és aláírta.

Louvières visszatartotta a népet, s az egy lépést se tett tovább; de a borzalmas moraj, mely a sokaság dühét jelenti, egyre tartott.

A királyné pedig írta:

> *A Saint-Germain börtön porkolábja Broussel tanácsost bocsássa szabadon.* - És aláírta.

A koadjutor, aki valósággal falta a szemével a legkisebb mozdulatát is, felragadta a papírt, mihelyt az aláírás rajta volt, visszament az ablakhoz, a kezében lobogtatva kiáltotta:

- Íme, a parancs!

Mintha egész Párizs egyetlen hatalmas örömkiáltás lett volna; aztán újra zendültek az „Éljen Broussel!", s „Éljen a koadjutor!" felkiáltások.

- Éljen a királyné! - mondta a koadjutor.

Néhány kiáltás visszhangzott, de csak gyéren és elvétve.

Lehetséges, a koadjutor csak azért kiáltotta el magát, hogy Ausztriai Annával megértesse a gyengeségét.

- Most pedig, hogy kívánsága teljesült, távozzék, Gondy úr!

- Amikor a királynénak szükséges lesz rám - mondta Gondy meghajolva -, felséged tudja, hogy rendelkezésére állok.

A királyné rábólintott, s Gondy elment.

- Jaj! Átkozott papja! - kiáltott fel Ausztriai Anna, az alig becsukódott ajtó felé nyújtván kezét. - Egy napon megitatom még veled az epe maradékát, melyet ma öntöttél a poharamba!

Mazarin oda akart menni hozzá.

- Hagyjon engem! - mondta a királyné. - Maga nem is férfi!

És kiment.

- Maga meg nem is nő - dörmögte Mazarin.

Aztán egy pillanatnyi tűnődés után eszébe jutott, hogy D'Artagnannak és Porthosnak valahol itt kell lennie, s következésképp mindent hallottak. Szemöldökét ráncolva indult egyenest a faliszőnyeg felé, s széthajtotta; a fülke üres volt.

A királyné utolsó szavára D'Artagnan Porthost kézen fogta, s indult vele a folyosóra.

Mazarin is a folyosóra ment, s ott találta a két jó barátot fel s lesétálva.

- Miért hagyta el a fülkét, D'Artagnan úr? - kérdezte Mazarin.

- Mert a királyné mindenkinek megparancsolta, hogy távozzék, s úgy véltem, ez a parancs ránk is éppúgy vonatkozik, mint másra...

- Vagyis itt vannak már...

- Idestova egy negyedórája - mondta D'Artagnan, s Porthosnak vágott a szemével, hogy meg ne találja hazudtolni.

Mazarin észrevette a jelzést, s meggyőződése maradt, hogy D'Artagnan mindent látott és hallott, de jólesett neki ez a hazugság.

- Annyi szent, D'Artagnan úr, hogy maga az én emberem, és számíthat rám, úgyszintén a barátja.

Aztán a két cimborát a legnyájasabb mosolyával köszöntve, már nyugodtabban ment vissza a szobájába, mert Gondy távozására a zsivaj úgy megszűnt, mint valami varázsütésre.

51
A balszerencse jó emlékeztető

Anna dühöngve vonult házi kápolnájába.

- Hogyan? - kiáltott fel, szép karját görcsösen összefonva. - Hogyan? A nép végignézte, hogy Condét, a vér szerinti főherceget anyósom, Medici Mária elfogatja; látta, mikor anyósomat, régebbi régensnőjét a bíboros elkergeti; látta Vendôme hercegét, vagyis IV. Henrik fiát Vincennes-ben rabul; meg se mukkant a nép, mikor bántalmazták, börtönbe hurcolták, fenyegették a nagy embereket! S most egy Brousselért! Uram Jézus, mivé lett hát a királyság!

Anna, anélkül hogy gondolta volna, a legégetőbb kérdésre tapintott rá. A nép meg se mukkant a főrangúakért, a nép fellázadt Brousselért; az ám, mert egy plebejusról volt szó, s Brousselt védelmezve a nép ösztönösen érezte, hogy magamagát védelmezi.

Mind ez idő alatt Mazarin fel s alá rótta dolgozószobáját, s olykor-olykor csupa szilánk velencei tükrére nézett.

- Haj - mondta -, jól tudom, szomorú, hogy kénytelenek vagyunk így engedni, de majd még visszaütünk! Mit számít Broussel? Csak egy név ez, nem pedig ügy.

Bármily ügyes politikus volt Mazarin, ezúttal tévedett; Broussel ügy volt, nemcsak egy név.

Az ám, mikor másnap reggel Broussel bevonult Párizsba egy nagy kocsin, mellette az ülésen fia, Louvières, mögötte pedig Friquet: az egész felfegyverzett nép elözönlötte útvonalát, és „Éljen Broussel!” meg „Éljen a mi apánk!” felkiáltások visszhangzottak mindenfelé, s halált harsogtak Mazarin fülébe. A bíboros s a királyné kémjei mindenfelől kellemetlen híreket hoztak, s ezek a minisztert módfelett izgatott állapotban, a királynét rendkívül nyugodtan találták. A királyné valami nagy elhatározást látszott érlelni magában, ami csak fokozta Mazarin nyugtalanságát. Jól ismerte a gőgös hercegnőt, és rettegett Ausztriai Anna elhatározásaitól.

A koadjutor nagyobb királyként vonult be a parlamentbe, mint a király, a királyné és a bíboros együttvéve. Javaslatára az országgyűlés ediktummal szólította fel a polgárokat a fegyverek letételére s a barikádok lerombolására; most már tudták, hogy egy óra is elegendő az újra fegyverkezésre, s egy éjszaka is, hogy újra barikádokat emeljenek.

Planchet visszatért a boltjába: a győzelem amnesztiát hoz; Planchet-nak nem kell félnie, hogy felakasztják: meg volt győződve, hogy ha csak fenyegetnék is elfogatással, a nép úgy állna talpra érte, ahogy az imént Brousselért.

Rochefort visszaadta D’Humières lovagnak könnyű lovasait: a sorakozón kettő bizony hiányzott; a lovag azonban, aki lélekben frondőr volt, hallani sem akart kártérítésről.

A koldus újra elfoglalta helyét a Saint-Eustache templom lépcsőjén, s tovább osztogatta a szenteltvizet egyik kezével, míg a másikkal kérte az alamizsnát: és ki sem gyanította, hogy ez a két kéz segített kirántani a társadalmi rendben az alapkövet a királyság alól.

Louvières büszke és elégedett volt, bosszút állt Mazarinon, akit gyűlölt, s nagymértékben hozzájárult ahhoz, hogy apját kihozták a börtönből; nevét rémülettel emlegették a Palais-Royalban, és nevetve kérdezte a családjába visszakerült tanácsostól:

- Mit gondol, apámuram, ha a királynétól most egy zászlóaljat kérnék, adna-e nekem?

D’Artagnan a pillanat nyugalmát arra használta fel, hogy elküldje Raoult, akit csak nagy nehezen tudott a lázadás alatt féken tartani, s aki mindenáron kardot akart rántani, akár egyik, akár másik pártért. Raoul eleinte akadékoskodott, de D’Artagnan La Fère gróf nevében beszélt. Raoul látogatást tett Chevreuse hercegasszonynál, és útnak indult, hogy csatlakozzék a hadsereghez.

Csak Rochefort szempontjából végződött rosszul a dolog; írt volt Beaufort hercegnek, hogy jöjjön; a herceg maholnap megérkezhetik, és Párizst csendesnek találja.

Elment a koadjutorhoz, hogy megkérdezze: nem kellene-e figyelmeztetni a herceget, hogy szakítsa meg útját; de Gondy egy pillanatnyi gondolkozás után így szólt:

- Hagyja, hadd folytassa útját.

- Vagyis hát nincs vége még? - kérdezte Rochefort.

- Ugyan, kedves grófom, hisz még csak az elején vagyunk!

- Mire alapozza ebbéli hitét?

- Arra, hogy jól ismerem a királyné szívét, nem akar ő beletörődni vereségébe.

- Készül tehát valamire?

- Remélem.

- Hadd halljam hát, mit tud?

- Tudom, írt a Hercegúrnak, hogy sürgősen jöjjön vissza a táborból.

- Vagy úgy - mondta Rochefort -, igaza van, hadd jöjjön hát Beaufort!

Még e társalgás napjának estéjén füstje ment, hogy a Hercegúr megérkezett.

Vajmi egyszerű és természetes hír volt, s mégis hatalmas visszhangja támadt; mondogatták, hogy Longueville-né követett el némi titokszegést, akinek a herceg - azzal vádolták, hogy húga iránt oly gyöngédséggel viseltetik, mely a testvérszeretetet túlhaladja - tett volna bizalmas közléseket.

E közlések lerántották a leplet a királyné sötét szándékairól.

A Hercegúr érkezése estjén a rangosabb polgárok, városi tanácsurak és fertálykapitányok körbejárták ismerőseiket, mondván: „Miért ne fogatnánk meg a királyt, s miért ne tennők be a Városházába? Nagy hiba hagyni, hogy ellenségeink neveljék, akik csak rosszat tanácsolnak neki; viszont ha a koadjutor úr irányítaná például, hazafiságot szívna magába és szeretné a népet.”

Az éj fojtottan izgatott volt; másnap újra láthatók voltak a szürke és fekete köpenyek, a fegyveres kereskedők és koldusok csoportjai.

A királyné az éjt a Hercegúrral való négyszemközti eszmecserével töltötte: éjfélkor vezették be a házikápolnába, s csak hajnali ötkor távozott onnan.

Ötkor a királyné a bíboros dolgozószobájába indult. Ha az előbbi még le sem feküdt, az utóbbi már talpon volt akkor.

Cromwellnek fogalmazott választ, már hat nap telt el a tízből, melyet Mordaunttól kért volt.

- Lehet, hogy egy kissé megvárakoztattam - dünnyögte -, de Cromwell nagyon jól tudja, mik is azok a forradalmak, semhogy mentegetőznöm kellene.

Gyönyörködve olvasta el műve első cikkelyét, amikor a királyné lakosztályába vezető ajtót szelíden megkaparták. Ez ajtón csak Ausztriai Anna jöhetett. A bíboros felkelt s kinyitotta.

A királyné pongyolában volt, de még nyugodtan lehetett, mert hisz akárcsak Diane de Poitiers meg Ninon,[95] Ausztriai Anna is rendelkezett a kiváltsággal, hogy örökké szép maradjon: csakhogy e reggelen a szokottnál is szebb volt, mert a szeme olyan tűzzel égett, amilyent a tekintetnek csak titkos öröm szikrája adhat.

- Mi leli, asszonyom? - kérdezte Mazarin nyugtalanul. - Mitől olyan büszke az arca?

- Az, az, Giulio - mondta a királyné -, büszke és boldog, mert megtaláltam a módját, hogyan tapossuk el a kígyót.

- Asszonyom igen nagy politikus - mondta Mazarin -, hadd halljam hát azt a módot.

És amit írt az előbb, elrejtette, becsúsztatván a fehér papírlapok alá.

- El akarják venni tőlem a királyt, tudja? - kérdezte a királyné.

- Sajnos, tudom! Engem pedig fel akarnak akasztani.

- Nem kapják meg a királyt.

- S engem sem akasztanak fel, *benone*.[96]

- Ide figyeljen: ki akarom tőlük szabadítani a fiamat, magamat és magát is velem; azt akarom, hogy ez az esemény, mely egyik napról a másikra megváltoztatja a dolgok arculatát, úgy menjen végbe, hogy csak maga, én, s egy harmadik személy tudjon róla.

- És ki ez a harmadik személy?

- A Hercegúr.

- Tehát megérkezett, ahogyan jelentették nekem?

- Még tegnap este.

- Találkozott vele?

- Most váltam el tőle.

- És a tervhez segédkezet nyújt?

- Ő maga tanácsolta.

- És Párizs?

- Kiéhezteti s arra kényszeríti, hogy feltétel nélkül megadja magát.

- Nagyszerűségnek nincs híjával ez a terv, csak éppen egy akadálya van.

- És az?

- A lehetetlenség.

- Üres beszéd! Semmi sem lehetetlen.

- Tervben.

---

[95] *Diane de Poitiers* II. Henrik szeretője volt (1499-1566); *Ninon* de Lenclos (1620-1705) szellemességéről volt nevezetes; mindketten híres szépasszonyok.

[96] Nagyon helyes.

- Kivitelben. Pénzünk van-e?

- Kevés - mondta Mazarin attól remegve, hogy Ausztriai Anna meg találja kérni, hadd meríthessen az erszényéből.

- Vannak-e csapataink?

- Öt- vagy hatezer ember.

- Bátorságunk van-e?

- Bőven.

- Akkor könnyű a dolog. Ó, értse meg hát, Giulio! Párizs, a gyűlöletes Párizs egy reggel arra ébred, hogy se királynéja, se királya, bekerítik, ostromolják, éheztetik, s egyéb erőforrása sincs, mint az ostoba parlamentje és sovány, tacskólábú koadjutora!

- Nem rossz, nem rossz - mondta Mazarin -, átérzem a hatást; de nem látom a módját el is érni!

- Majd én megtalálom!

- Ugye tudja, hogy ez háború, tüzes, makacs, könyörtelen polgárháború?

- Az, az, háború - mondta Ausztriai Anna -, igen, ezt a lázadó várost el akarom hamvasztani; s a tüzet vérrel akarom eloltani; azt akarom, hogy elrettentő példa vésse minden idők emlékezetébe a bűnt s a bűnhődést. Párizs! Jaj, be utálom, be gyűlölöm!

- Szép, szép ez Anna, látom, most meg vérszomjas. De vigyázzon, már nem vagyunk a Malatesták s a Castruccio Castracanik idejében;[97] magát szépen lefejezik, gyönyörű királyném, s ez igen nagy kár volna.

- Kinevet?

- Nem nagyon nevetek. Veszedelmes dolog a háború egy egész nép ellen; gondoljon a bátyjára, I. Károlyra, bajban van, nagy bajban!

- Franciaországban vagyunk, s én magam spanyol.

- Annál rosszabb, per Bacco, annál rosszabb, jobb szeretném, ha francia volna, s magam is az; kevésbé gyűlölnének mindkettőnket.

- De azért egyetért, nem?

- Igen, ha lehetségesnek tartanám.

- Márpedig az, ha én mondom; készüljön fel az indulásra.

- Én mindig útra kész vagyok; csakhogy tudja, sohasem indulok el... és ez esetben talán senki más sem.

- Végül is, ha én indulok, indul-e velem?

- Megkísérlem.

- Megöl ezekkel a félelmeivel, Giulio; ugyan mitől fél hát?

---

[97] A *Malatesták*: olasz guelfpárti (a pápákat támogató) család, amelynek hűbéri birtokát Cesare Borgia bekebelezte a pápai államba; *Castracani* herceg erős ghibellin (német császárpárti) toscanai állam létrehozását tűzte maga elé; halála után a pápaság és császárság harcában a guelfek semmivé tették vállalkozását.

- Sok mindentől.

- Például?

Mazarin arckifejezése, amilyen mókázó volt eddig, most oly borússá változott.

- Anna - mondta -, maga nő, s mint nő, kedvére sértegetheti a férfiakat, sérthetetlensége tudatában; azzal vádol, hogy félek: nem félek annyira, mint maga, hiszen én nem menekülök. Kicsoda ellen kiabálnak? Maga ellen vagy én ellenem? Kit akarnak felakasztani? Magát vagy engem? S én mégis szembeszállok a fergeteggel, én, akit azzal vádol, hogy félek; nem hősködésből, ez nem az én formám, de állom a sarat. Utánozzon engem: kevesebb mennydörgés, több villám. Maga túl hangosan kiáltoz, mire se jut vele. Menekülésről beszél!

Mazarin vállat vont, megfogta a királyné kezét, s az ablakhoz vezette:

- Oda nézzen!

- Nos hát? - kérdezte a királyné elvakult makacsságában.

- Nos hát, mit lát ebből az ablakból? Ha nem csalódom, páncélos, sisakos, jó muskétákkal felfegyverkezett polgárok ezek, akár a Liga idején, s oly jól látnak ide, erre az ablakra, melyből most nézzük őket, hogy ha a függönyt ennyire fölemeli, megpillanthatják. Most pedig jöjjön ehhez a másikhoz: mit lát? Alabárddal felfegyverkezett alacsonyabb néposztálybeliek, kik is a kaput őrzik. E palota bármelyik kijáratához vezetném is, ugyanez a kép fogadná: a kapukat őrzik, a pincék szellőzőnyílásait őrzik, s most én is azt mondhatnám magának, amit a jámbor La Ramée mondott volt nekem Beaufort hercegről: hacsak nem madár vagy egér, nem fog kijutni innen.

- De ő mégiscsak kijutott.

- Számít rá, hogy ugyanolyan módon juthat ki?

- Akkor hát fogoly vagyok?

- Teringettét - mondta Mazarin -, de hisz már egy órája azt bizonygatom!

Azzal nyugodtan folytatni kezdte sürgős levelét, azon a ponton, ahol az előbb abbahagyta.

Anna dühtől remegve, megaláztatástól vörösen ment ki a dolgozószobából, s nagy erővel vágta be maga mögött az ajtót.

Mazarin még csak utána se fordult.

A királyné, lakosztályába érve, lerogyott egy karszékbe és sírva fakadt.

Majd hirtelen, nem várt gondolattól átjárva, felemelkedett s így szólt:

- Meg vagyok mentve! Igen, igen, tudok egy embert, aki képes lesz kilopni Párizsból, az az ember, akiről bizony jó sokáig megfeledkeztem.

És tűnődőn, ámbár az öröm egy bizonyos árnyalatával folytatta:

- Micsoda hálátlan nőszemély vagyok, hogy húsz évre elfelejtettem ezt az embert, pedig Franciaország marsalljává kellett volna tennem! Anyósom aranyat, rangokat, simogatásokat tékozolt Concinire, aki elveszejtette: a király Vitryt Franciaország marsalljává emelte egy gyilkosságért, én ellenben ismeretlenségben, nyomorúságban hagytam a nemes D'Artagnant, aki az életemet megmentette!

És egy asztalhoz rohant, melyen papiros és tinta volt, s írni kezdett.

52
A találkozás

Ezen a reggelen D'Artagnan Porthos szobájában hajtotta álomra fejét. Ez a zavargások kezdete óta vált szokásává a két jó barátnak, kardjuk ott volt az ágyfőjüknél, pisztolyaik pedig kezük ügyében, az asztalon.

D'Artagnan már aludt, s azt álmodta, hogy az eget hatalmas sárga felleg borítja, a fellegből aranyeső esik, s ő a kalapját egy vízköpő csatorna alá tartja.

Porthos pedig azt álmodta, hogy kocsijának borítóvászna nem volt elég széles ahhoz, hogy ráférjenek a címerek, melyeket oda akart festeni.

Hét órakor libériás inas ébresztette őket; D'Artagnannak hozott levelet.

- Kitől? - kérdezte a gascogne-i.

- A királynétól - felelte az inas.

- Ejha - mondta Porthos, és ágyában felkönyökölt -, halljuk, hogy szól hát?

D'Artagnan megkérte az inast, menjen át egy szomszédos szobába, s mihelyt behúzta az ajtót, leugrott az ágyról, s mialatt Porthos csak úgy meregette a szemét, és közben mukkanni sem mert, gyorsan elolvasta a levelet.

- Porthos barátom - mondta D'Artagnan, s átnyújtotta a levelet -, most már igazán itt a te bárói címed s az én kapitányi kinevezésem! Fogd, olvasd és ítéld meg magad.

Porthos utánanyúlt, elvette a levelet, s remegő hangon olvasta, amint következik:

A királyné beszélni akar D'Artagnan úrral, kövesse a levél átadóját.

- Nos hát - mondta Porthos -, nem látok én ebben semmi különöset.

- Bezzeg én sok minden rendkívülit látok - mondta D'Artagnan. - Ha engem hívnak, akkor a dolgok fölöttébb összezavarodtak. Képzeld csak el, milyen földindulás lehet, ha húsz év után a királyné lelkében felbukkan az én emlékem!

- Igaz - mondta Porthos.

- Fend a kardod, báró, porozd fel a pisztolyt, abrakold a lovakat, kezeskedem, hogy holnapig valami újat érünk; és motus![98]

- Ejnye, nemcsak holmi csapdát készítettek nekünk, hogy megszabaduljanak tőlünk? - kérdezte Porthos, mert máris az a kellemetlen érzés foglalkoztatta, melyet jövendő nagysága fog majd másnak okozni.

- Ha csapda, ne félj, majd megérzem én - folytatta D'Artagnan. - Mert ha Mazarin olasz, én meg gascogne-i vagyok.

És egy-két mozdulattal felöltözött.

Midőn Porthos, még mindig az ágyból, vállára kapcsolta köpenyét, másodszor is kopogtak az ajtón.

---

[98] Itt: Indulás!

- Tessék - mondta D’Artagnan. Egy második inas lépett be.

- Mazarin bíboros őeminenciájától - mondta az inas.

D’Artagnan Porthosra nézett.

- Ejnye, kezd bonyolódni a dolog - mondta Porthos -, most aztán hol kezdjük?

- A legpompásabban alakul - mondta D’Artagnan -: őeminenciája egy félóra múlva kéret magához.

- Jó.

- Barátom - fordult D’Artagnan az inashoz -, mondd meg őeminenciájának, hogy félóra múlva rendelkezésére állok.

A szolga köszönt és kiment.

- Nagy szerencse, hogy nem látta a másikat - folytatta D’Artagnan.

- Azt hiszed hát, hogy nem mindketten ugyanabban az ügyben üzentek neked?

- Nem hogy hiszem, bizonyos vagyok benne.

- Gyerünk, gyerünk, D’Artagnan, mozgás. Ne feledd, hogy a királyné vár; a királyné után a bíboros; a bíboros után: jómagam.

D’Artagnan behívta Ausztriai Anna szolgáját.

- Kész vagyok, barátom - mondta -, vezessen hát.

Az inas a Petits-Champs utcán át vezette, majd balra fordulva áthaladt vele a kert kiskapuján, mely a Richelieu utcára nyílt, aztán egy titkos lépcsőhöz értek, s D’Artagnan nemsokára bent volt a házi kápolnában.

Furcsa, megmagyarázhatatlan elérzékenyedés dobogtatta a hadnagy szívét; már nem volt meg benne a fiatalság bizalma, s a tapasztaltság rányitotta a szemét az elmúlt események teljes súlyosságára. Jól tudta, mit jelent a hercegek nemessége, a királyok fensége, megtanulta, hogy a maga középszerűségét a vagyon és a születés kimagasló személyiségei mögé helyezze. Hajdan Ausztriai Annához egy hölgyet üdvözlő ifjú módján közeledett. Ma más volt a helyzet. Úgy járult eléje, mint magas rangú feljebbvalója elé a közkatona.

A kápolna csendjét apró zörej zavarta meg. D’Artagnan összerezzent, fehér kezet látott, amint a szőnyeget félrehúzza, s formájáról, fehérségéről, szépségéről ráismert a királyné kezére, melyet egykor csókra nyújtott neki.

A királyné belépett.

- D’Artagnan úr - mondta elfogultan, szomorkás tekintetét a testőrön pihentetve -, igen, maga az, megismerem. Most maga is nézzen meg engem, a királyné vagyok, rám ismer-e?

- Nem, asszonyom - mondta D’Artagnan.

- Tehát már nem emlékszik rá - folytatta Ausztriai Anna, a legigézőbb szóejtéssel, melyet hangjának, ha akarta, bármikor adni tudott -, hogy a királynénak hajdan szüksége volt egy bátor és áldozatkész lovagra, s talált is ilyen lovagot, és, ámbár az joggal hiheti, hogy rég elfeledte, szíve mélyén őrzi emlékezetét?

- Nem, asszonyom, nem emlékszem ilyesmire - mondta a testőr.

- Nagy kár, uram - mondta Ausztriai Anna -, nagy kár, legalábbis a királynénak, mert ma ismét ugyanarra a bátorságra és áldozatkészségre volna szüksége.

- Hogyan - szólt D'Artagnan -, a királyné, kit oly odaadó szolgáinak, tanácsosainak és bölcseinek hada, valamint érdemük és rangjuk szerint oly nagy férfiak serege vesz körül, egy szürke katonára kegyeskedik vetni a szemét?

Anna elértette a burkolt szemrehányást; inkább meghatódott, mint felmérgelődött tőle. A gascogne-i nemesember ily fokú áldozatossága és érdek nélküli önzetlensége már több ízben megalázta; hagyta hát, hogy nemeslelkűségben alulmaradjon.

- Amit azokról mond, akik körülvesznek, D'Artagnan úr, igaz talán, nekem azonban csak magában van bizalmam. Tudom, hogy a bíboros úr embere; de legyen az enyém is, és szerencséjéről gondoskodom. Nos hát, megtenné-e értem azt ma, amit annak idején a királynéért tett volt az a nemesember, akit nem ismer?

- Felséged minden parancsát teljesíteném - mondta D'Artagnan.

A királyné gondolkozott egy pillanatig; s látván a testőr megfontolt viselkedését, így szólt:

- Ugyebár szereti a pihenést?

- Nem tudom, mert még sohasem volt benne részem.

- Vannak-e barátai?

- Három is volt; kettő elhagyta Párizst, azt sem tudom, hová mentek. Csak egy maradt, ez azonban azok közül való, akik, azt hiszem, ismerték azt a lovagot, akinek emlegetésével felséged megtisztelt az imént.

- Jól van - mondta a királyné -, maga meg a barátja egy hadsereggel felér.

- Mit kell hát tennem, asszonyom?

- Jöjjön vissza öt órakor, akkor majd megmondom, de erről a találkozásról egy léleknek se szóljon, uram!

- Nem én, asszonyom.

- Esküdjék a Krisztusra.

- Asszonyom, én sohasem szegtem a szavam; ha *nem*et mondok, akkor az *nem*.

A királyné, noha meghökkentette ez a hanghordozás, hiszen udvaroncai máshoz szoktatták, kedvező előjelet érzett ki belőle a buzgalmat illetően, melyet D'Artagnan majd terve végrehajtására fordít. A gascogne-inak egyik cselfogása volt mélységes éleselméjűségét, szemfülességét törvénytisztelő nyerseség alá rejteni.

- A királynénak nincs számomra más parancsa ez idő szerint? - kérdezte.

- Nincs - felelte Ausztriai Anna -, s most visszavonulhat a jelzett pillanatig.

D'Artagnan köszönt és kiment.

- A mindenségit! - mondta, mihelyt az ajtón kilépett. - Úgy látszik, nagy szükség van rám itt mostan!

Aztán, hogy a félóra lejárt, végigment a folyosón, s bekopogott a bíboros ajtaján.

Bernouin bevezette.

- Parancsoljon velem, eminenciás uram - mondta.

Azzal D'Artagnan, szokás szerint, gyors szempillantást vetett maga körül, s észrevette, hogy lepecsételt levél hever Mazarin előtt; azonban úgy helyezkedik el az íróasztalon, írott felével, hogy lehetetlen volt látni, kinek címezték.

- A királynétól jön? - kérdezte Mazarin, és szúrósan nézett D'Artagnanra.

- Én, kegyelmes uram, ki mondta ezt?

- Senki; de tudom.

- Kétségbeejtő azt mondanom eminenciádnak, hogy tévedni méltóztatik - felelte a gascogne-i szemérmetlenül, a királynénak tett ígéretéből erőt merítve.

- Magam nyitottam ki az előszobát, s láttam, hogy a folyosó végéről közeledik.

- Igen, mert a titkos lépcsőn át vezettek ide.

- Hogy történhetett?

- Nem tudom; valami félreértés történhetett.

Mazarin jól tudta, hogy D'Artagnanból nem egykönnyen szedhető ki, amit titokban akar tartani, pillanatnyilag le is mondott hát arról, hogy a gascogne-i okozta rejtélyt kibogozza.

- Beszéljünk az én ügyemről - mondta a bíboros -, ha már a maga ügyeiről mit sem akar nekem mondani.

D'Artagnan meghajolt.

- Szeret-e utazgatni? - kérdezte a bíboros.

- Életemet az országutakon töltöttem.

- Van-e valami, ami Párizshoz köti?

- Mi sem köthet Párizshoz, ha csak nem felsőbb parancs.

- Jó. Íme egy levél: el kellene juttatni a címzetthez.

- A címzetthez, eminenciás uram? De hisz címzettje nincs is!

Csakugyan, a pecséttel átellenes oldalán sem volt rajta írás.

- Azazhogy - folytatta Mazarin - kettős borítékban van.

- Értem: a külsőt csak bizonyos helyre érve kell felbontanom.

- Nagyszerű! Fogja és induljon. Barátját, Du Vallon urat, kit nagyon szeretek, vigye magával.

„A teremtésit! - villant át D'Artagnanon. - Tudja, hogy kihallgattuk a tegnap esti beszélgetését, s el akar távolítani Párizsból."

- Talán csak nem habozik? - kérdezte Mazarin.

- Nem én, kegyelmes uram, rögtön indulok. Csak egyre kérném...

- Éspedig?

- Fáradjon át eminenciád a királynéhoz.

- Mikor?

- Ebben a pillanatban.

- Mi célból?

- Hogy csak ennyit mondjon neki: D'Artagnant elküldöm valahova, mégpedig azonnal!

- No látja - mondta Mazarin -, mégis találkozott a királynéval.

- Tisztelettel, azt mondtam eminenciádnak: lehetséges, valami félreértés történt.

- Mit jelent ez? - kérdezte Mazarin.

- Merjem-e megismételni eminenciádhoz kérésemet?

- Jól van, megyek hát. Várjon meg itt.

Mazarin figyelmesen megnézte, nem felejtődött-e valami kulcs a szekrényekben, s kiment.

Tíz perc is eltelt, s azalatt D'Artagnan mindent elkövetett, hogy elolvassa a külső borítékon át, mit írtak a belsőre; de nem sikerült neki.

Mazarin sápadtan s nagyon gondterhesen tért vissza; egyenesen az íróasztalához ült. D'Artagnan most őt fürkészte, vizsgálta, ahogy az imént a levelet, de arcának burka majdnem oly áthatolhatatlan volt, mint a levélboríték.

„Ejnye - állapította meg a gascogne-i -, de fenekedőnek látszik! Vajon ellenem? Töri a fejét: talán azon, hogy a Bastille-ba küldjön? Azt ugyan hiába, nagyjóuram! Az első szavadra megfojtalak, s felcsapok frondőrnek. Diadalmenetben vinnének, mint Brousselt, s Athos kinevezne a francia Brutusnak. Mulatságos volna!"

A gascogne-i mindig száguldó képzelete már látta is, mi minden hasznot húzhat ebből a szituációból.

Mazarin azonban semmi ilyen irányú parancsot nem adott, ellenkezőleg, cirógató módszerrel kezdte környékezni D'Artagnant.

- Igaza van, kedves D'Artagnan uram, csakugyan nem indulhat még.

- Értem - mondta D'Artagnan.

- Kérem, adja hát vissza azt a levelet.

D'Artagnan engedelmeskedett. Mazarin meggyőződött róla, hogy érintetlen-e rajta a pecsét.

- Szükségem lesz magára ma este - mondta -, két óra múlva jöjjön vissza.

- Két óra múlva? Kegyelmes uram - mondta D'Artagnan -, találkozóm van, melyről nem hiányozhatom.

- Egyet se nyugtalanítsa - mondta Mazarin -, ugyanaz a dolog.

„Jó - gondolta D'Artagnan -, sejtettem!"

- Nos, öt órára jöjjön vissza, s hozza magával a kedves Du Vallon urat is, azonban hagyja majd az előszobában; négyszemközt akarok beszélni magával.

D'Artagnan meghajolt.

S meghajlás közben ezt gondolta magában:

„Mindkettőjük ugyanazt a parancsot adja; mindkettőjük ugyanazon órára, mindkettőjük a Palais-Royalba; megfejtettem. Hej, micsoda titok! Gondy úr százezer tallért megadna érte."

- Gondolkozik? - kérdezte Mazarin izgatottan.

- Igen, azon töröm a fejem, hogy felfegyverkezzünk avagy sem.

- Állig fegyverkezzenek - mondta Mazarin.

- Jól van, eminenciás uram, állig fegyverkezünk.

D’Artagnan köszönt, kiment, s rohant, hogy azon frissiben elismételje Mazarin kecsegtető ígéreteit, melyektől Porthosnak hihetetlen jókedve kerekedett!

53
A menekülés

A Palais-Royal, bármily nyugtalanság jeleit mutatta is a város, amikor D'Artagnan estefelé öt órakor ott megjelent, igen örvendetes látványt kínált. Ez nem volt meglepő, a királyné visszaadta a népnek Brousselt és Blancmesnilt. A királynénak tehát valóban nem volt mitől félnie, hiszen a népnek nem volt több kérnivalója. A nép elevensége csak a nyugtalanság maradéka volt, némi időbe telt a meghiggadása, amiképpen vihar után is több napig kell néha várni az ár leapadását.

Nagy ünnepség folyt a lensi győző visszatérésének ürügyén. Meghívták a hercegeket, a hercegnőket, a sok hintó dél óta valósággal eltorlaszolta az utakat. Ebéd után udvari játék lesz majd a királynénál.

Ausztriai Anna elbűvölő volt e napon, csupa kellem és szellem, sohase látták jobb kedvében. A kibontakozó bosszú ott csillogott a szemében, és szirmossá tette ajkait.

Mihelyt asztalt bontottak, Mazarin eltűnt, mint a kámfor. D'Artagnan már a helyén volt, s várta az előszobában. A bíboros nevető arccal jelent meg, kézen fogta s bevitte a dolgozószobájába.

- Kedves D'Artagnan uram - mondta a miniszter, miközben leült -, a legnagyobb bizalom jelét adom, amilyent miniszter egy katonatisztnek csak adhat.

D'Artagnan meghajolt.

- Remélem - mondta -, minden hátsó gondolat nélkül adja eminenciád, s azzal a meggyőződéssel, hogy méltó vagyok rá.

- A legeslegméltóbb, kedves barátom, mert hisz magához fordulok.

- Nos hát - mondta D'Artagnan -, hadd valljam be eminenciádnak, hogy régóta várok egy ilyen alkalomra! Mondja hát gyorsan, amit mondani akar nekem.

- Ma este, kedves D'Artagnan uram, a maga kezében lesz az állam sorsa.

Itt megállt.

- Magyarázza meg, kegyelmes uram, várom.

- A királyné elhatározta, hogy a királlyal kiruccan egy kicsit Saint-Germainbe.[99]

- Vagy úgy! - mondta D'Artagnan. - Tehát a királyné el akarja hagyni Párizst.

- Ugye, megérti, asszonyi szeszély.

- Hogyne, természetesen megértem - mondta D'Artagnan.

- Ezért hívatta magát ma reggel, s rendelte magához újra, öt órára.

„Felesleges volt megesketnie, hogy a találkozásról egy léleknek se beszélek! - dörmögte magában D'Artagnan. - Jaj, az asszonyok, ha királynék is, mindig csak asszonyok."

---

[99] A menekülés történelmi tény; de valamivel később, a Fronde-háború kitörése miatt, január 5-én történt.

- Tán csak nem helyteleníti azt a kis utazást, kedves D'Artagnan uram? - kérdezte Mazarin izgatottan.

- Én, kegyelmes uram? - mondta D'Artagnan. - Ugyan miért?

- Mert hogy vonogatja a vállát.

- Ilyen módon beszélek magammal, kegyelmes uram.

- Tehát helyesli ezt az utazást?

- Se nem helyeslem, se nem helytelenítem, kegyelmes uram, várom a parancsát.

- Jó. Nos hát, magát szemeltem ki, hogy a királyt s a királynét Saint-Germainbe vigye.

„Kétszeresen ravasz" - gondolta D'Artagnan.

- Most hát látja - folytatta Mazarin, látva D'Artagnan szenvtelenségét -, hogy az állam sorsa valóban a maga kezében van letéve.

- Igen, eminenciás uram, mindenestül átérzem a megbízatás felelősségét.

- Mindazonáltal vállalja?

- Így is vállalom.

- A dolgot lehetségesnek tartja?

- Minden lehetséges.

- Megtámadják-e útközben?

- Alkalmasint.

- Ez esetben mit cselekszik?

- Áttörök támadóimon.

- És ha nem törhet át?

- Annál rosszabb nekik: akkor átgázolok rajtuk.

- És a királyt meg a királynét Saint-Germainben épen és egészségben átadja?

- Át.

- Az életére?

- Az életemre.

- Hős maga, kedvesem - mondta Mazarin, és csodálattal nézett a testőrre.

D'Artagnan elmosolyodott.

- Hát engem? - kérdezte Mazarin egy pillanatnyi csend után, és szúrósan nézve D'Artagnan szemébe.

- Hogyhogy eminenciádat?...

- Hát engem, ha szintén menni akarok?

- Az nehezebb lesz.

- Ugyan miért?

- Eminenciádat felismerhetik.

- Még ebben az álöltözetben is? - kérdezte Mazarin.

És felemelt egy köpenyt az egyik karszékről, melyen teljes, gyöngyházszürke és gránátszínű, ezüstpaszományos lovagöltözék hevert.

- Ha eminenciád álruhát ölt, talán könnyebb lesz.

- Ah! - sóhajtott föllélegezve Mazarin.

- Igen, de azt kell tennie, amit a minap a mi helyünkben tett volna, mint eminenciád mondta.

- Mit kell tennem tehát?

- Kiáltoznia: Vesszen Mazarin!

- Majd kiáltozom.

- Franciául, ízes franciasággal, nagyon ügyeljen a kiejtésre, kegyelmes uram. Hatezer Anjou-pártit öltek meg Szicíliában, mert rosszul hangsúlyozták az olaszt. Vigyázzon, nehogy a franciák eminenciádon bosszulják meg a Szicíliai Vecsernyét![100]

- Megteszek minden tőlem telhetőt.

- Teméntelen fegyveres van az utcákon - folytatta D'Artagnan -, bizonyos benne, hogy a királyné tervét senki sem ismeri?

Mazarin gondolkozott.

- Holmi árulónak szép eset volna ez, amit eminenciád kínál most nekem; s egy véletlen támadás mindenre mentségül szolgálna.

Mazarin megborzongott; de úgy vélte, akinek áruláson járna az esze, nem figyelmeztetné.

- Hát nem is bízom meg akárkiben - mondta -, aminek a bizonyítéka, hogy magát választottam kísérőmül.

- Ugye, nem a királynéval indul?

- Nem - mondta Mazarin.

- Akkor hát a királyné után?

- Nem - mondta újra Mazarin.

- Tyű! - mondta D'Artagnan, mert kezdte kapiskálni.

- Bizony, megvannak a terveim - folytatta a bíboros -; ha a királynéval megyek, megkettőzöm a reá váró veszedelmeket, ha a királyné után indulok, távozása az engem fenyegető veszedelmeket kettőzi meg; azonkívül, ha az udvar már elmenekült, engem elfelejt: a nagyok hálátlanok.

- Ez igaz - mondta D'Artagnan, önkéntelen pillantást vetve a királyné gyémántgyűrűjére a Mazarin ujján.

Mazarin követte e tekintet irányát, s gyűrűje koronáját szépen befelé fordította.

---

[100] 1282. húsvét hétfőjén Palermo közelében kitört - majd egész Szicíliára kiterjedt - népi felkelés a francia Anjou-uralom ellen. Közvetlen oka a francia katonák erőszakoskodása az olasz ifjúsággal; előre megbeszélt jele a vecsernyére hívó harangszó volt, következménye pedig a franciák kiűzése Szicíliából.

- Vagyis - mondta Mazarin az ő finom mosolyával - meg akarom akadályozni, hogy velem szemben hálátlanok legyenek.

- Keresztényi könyörületesség - mondta D'Artagnan - felebarátunkat nem ejteni kísértésbe.

- Éppen evégett akarok - mondta Mazarin - előttük indulni.

D'Artagnan elmosolyodott, az az ember volt, aki kiválóan megértette ezt az olasz fondorlatot.

Mazarin látta, hogy mosolyog, s az alkalmat megragadta:

- Tehát azzal kezdi, hogy engem juttat ki először Párizsból, nemde, kedves D'Artagnan uram?

- Nehéz feladat, eminenciás uram - mondta D'Artagnan, s újra felöltötte zordon ábrázatát.

- De hiszen - mondta Mazarin, miközben figyelmesen nézte, hogy arcának egyetlen kifejezését se mulassza el -, de hiszen a királyt s a királynét illetően egyetlen ilyen észrevétele sem volt, nem igaz?

- A király s a királyné az én királyom és az én királyném, eminenciás uram - válaszolt a testőr -, életem az övék, nekik tartozom vele. Ha kérik, egy szót sem szólhatok.

- Ez igaz - suttogta egész halkan Mazarin -; vagyis ha az életed nem az enyém; meg kell vásárolnom tőled, nemdebár?

S egy keserveset sóhajtva, gyűrűje koronáját kifelé kezdte fordítani.

D'Artagnan mosolygott.

Ez a két ember egy ponton érintkezett: a ravaszságban. Ha éppígy érintkeztek volna bátorságban is, együtt nagy dolgokat vihettek volna végbe.

- De természetesen - mondta Mazarin -, ha szívességre kérem, meg is szándékozom hálálni!

- Eminenciád még csak a szándéknál tart? - kérdezte D'Artagnan.

- Tessék - mondta Mazarin, ujjáról a gyűrűt lehúzván -, itt ez a gyémánt, D'Artagnan uram, mely valaha a maga tulajdona volt, itt az ideje, hogy visszakerüljön; fogadja el, könyörgök.

D'Artagnan egy cseppet se fárasztotta Mazarint kérleléssel, elvette, megnézte, hogy a drágakő ugyanaz-e, s miután meggyőződött vizének tiszta voltáról, ujjára húzta, kimondhatatlan gyönyörűséggel.

- Nagyon kedves volt nekem - mondta Mazarin, s a gyűrűre búcsúpillantást vetett -; de sebaj, magának boldogan adom!

- Én pedig - mondta D'Artagnan - úgy fogadom el, ahogyan adták. Nos, beszéljünk hát eminenciád gondjairól. Mindenki előtt óhajt távozni?

- Úgy van, ehhez ragaszkodom.

- Hány órakor?

- Tízkor.

- És a királyné hány órakor indul?

- Éjfélkor.

- Akkor lehetséges; előbb eminenciádat juttatom ki, a város határán kívül otthagyom, s visszajövök a királynéért.

- Nagyszerű! De hogyan tud átalvinni Párizson?

- Ó, azt csak bízza rám!

- Teljhatalmat adok: rendeljen oly tekintélyes kíséretet, amilyent akar.

D’Artagnan csak rázta a fejét.

- Márpedig úgy vélem, ez a legbiztosabb mód - mondta Mazarin.

- Igen, eminenciádnak, de nem a királynénak!

Mazarin ajkát harapdálta.

- Akkor hát hogyan járunk el?

- Bízza csak rám, kegyelmes uram.

- Hm! - dünnyögte Mazarin.

- És mindenestül a kezembe kell tenni a vállalkozás irányítását.

- Igen, de...

- Vagy keressenek valaki mást - mondta D’Artagnan és sarkon fordult.

„Mi az - riadozott magában Mazarin -, tán csak nem megy el a gyémántommal?”

És visszahívta.

- D’Artagnan uram, kedves jó D’Artagnan uram - mondta mézesmázos hangon.

- Parancsol kegyelmességed?

- Mindenről kezeskedik?

- Miről sem kezeskedem, de megteszek minden tőlem telhetőt.

- Mindent?

- Mindent.

- Nos hát, üsse kő, sorsom kezébe teszem.

„Ez jól sikerült” - gondolta D’Artagnan.

- Fél tízkor itt lesz tehát?

- És útra készen találom eminenciádat?

- Persze hogy útra készen.

- Akkor hát megállapodtunk. Most pedig lesz szíves, kegyelmes uram, lehetővé tenni, hogy a királynéval találkozzam?

- Ugyan miért?

- Saját szájából szeretném hallani őfelsége parancsait.

- Közlésükkel engem bízott meg.

- Esetleg valamiről megfeledkezett.

- Mindenképpen látni akarja?

- Okvetlenül, kegyelmes uram.

Mazarin egy pillanatig habozott; D’Artagnan rendíthetetlen maradt akaratában.

- Induljunk hát - mondta Mazarin -, majd vezetem, de egy szót sem a beszélgetésünkről!

- Ami elhangzott köztünk, csak kettőnkre tartozik, kegyelmes uram - mondta D'Artagnan.

- Esküszik, hogy néma marad?

- Sohasem esküszöm, kegyelmes uram. Igent vagy nemet mondok; s lévén nemesember, állom a szavam.

- Ejnye, úgy látom, fenntartás nélkül magára kell bíznom magam!

- Ez a legjobb, higgye el nekem eminenciád.

- Jöjjön - mondta Mazarin.

Mazarin beengedte D'Artagnant a királyné kápolnájába, s azt mondta, várjon.

D'Artagnan nem várt sokáig. Öt perccel azután, hogy a kápolnába lépett, megjelent a királyné pompás díszruhában. Ily cicomásan alig harmincöt évesnek látszott, s még mindig szép volt.

- Maga az, D'Artagnan úr - mondta bájosan mosolyogva -, köszönöm, hogy mindenáron beszélni akart velem.

- Miért is bocsánatot kérek felségedtől - mondta D'Artagnan -, de parancsait a saját szájából akartam hallani.

- Tudja, miről van szó?

- Tudom, asszonyom.

- Vállalja a magára bíztam feladatot?

- Hálás szívvel.

- Jól van; éjfélkor legyen itt.

- Itt leszek.

- D'Artagnan úr - szólt a királyné -, önzetlenségét jobban ismerem, semhogy hálámról beszéljek e pillanatban, de esküszöm, e második szolgálatot nem felejtem el úgy, miként az elsőt.

- Felséged tetszése szerint emlékezik vagy felejt, és nem is tudom, mit akar ezzel mondani.

És D'Artagnan meghajolt.

- Menjen, uram - mondta a királyné a legbájosabb mosolyával -, menjen és éjfélkor jöjjön vissza.

Kezével búcsút intett, és D'Artagnan kifelé indult; kifelé mentében azonban szemügyre vette az ajtófüggönyt, melyen át a királyné belépett volt, s a szőnyeg alján észrevette egy bársonycipő orrát.

„Ez az, Mazarin hallgatózott, hadd lássa, nem árulom-e el. Igazság szerint ez az olasz pojáca meg sem érdemli egy nemesember áldozatkész szolgálatát" - gondolta.

A találkozón azért nem kevésbé volt pontos; fél tízkor belépett az előszobába.

Bernouin várta és bevezette.

A bíborost lovagruhában találta. Igen jól festett ez öltözékben, amit, már mondtuk, előkelően viselt, csak nagyon sápadt volt, s egy kicsit vacogott.

- Csak egyedül? - kérdezte Mazarin.

- Igen, kegyelmes uram.

- Hát a derék Du Vallon úrnak nem élvezhetjük társaságát?

- Hogyne, kegyelmes uram, a kocsijában várakozik.

- Éspedig hol?

- A Palais-Royal kertkapujában.

- Vagyis az ő kocsijában indulunk?

- Abban, uram.

- És csak a kettejük kíséretében?

- Talán bizony nem elég? Egyikünk is megtenné!

- Annyi szent, kedves D'Artagnan uram - mondta Mazarin -, hogy megdöbbent a hidegvérével.

- Azt hittem volna, hogy épp ellenkezőleg, bizakodásra hangolja kegyelmességedet.

- Hát Bernouint nem vihetem magammal?

- Egy csepp hely sincs őneki, majd később megy eminenciád után.

- Menjünk - mondta Mazarin -, ha már mindenben úgy cselekedünk, ahogy akarja.

- Kegyelmes uram, még van idő visszakozni - mondta D'Artagnan -, és eminenciád tökéletesen szabad.

- Azt nem, azt nem - mondta Mazarin -, induljunk!

És együtt ereszkedtek alá a titkos lépcsőn, Mazarin D'Artagnan karjára támaszkodott, s a testőr érezte a remegését.

Átszelték a Palais-Royal udvarát, hol még néhány elkésett vendég kocsija álldogált, eljutottak a kertig, s megérkeztek a kiskapuhoz.

Mazarin megpróbálta kinyitni egy kulccsal, melyet a zsebéből vett ki, ám a keze annyira reszketett, hogy sehogy se tudta megtalálni a zár lyukát.

- Ide vele - mondta D'Artagnan.

Mazarin odaadta a kulcsot, D'Artagnan kinyitotta, s a kulcsot zsebre vágta; itt remélt majd visszajönni.

A kocsi hágcsója lebocsátva, ajtaja nyitva.

Mousqueton az ajtófüggönynél tartózkodott, Porthos a kocsi belsejében ült.

- Szálljon fel, kegyelmes uram - mondta D'Artagnan.

Mazarin nem mondatta kétszer, s bevágódott a kocsiba.

D'Artagnan mögötte szállt föl, Mousqueton becsukta az ajtót, s keserves nyögésekkel kapaszkodott fel a kocsi hátuljára. Az utazásra némi vonakodással vállalkozott, arra hivatkozván, hogy sebe még mindig gyötri, de D'Artagnan azt mondta neki:

- Maradjon, ha jólesik, kedves Mousqueton uram, de figyelmeztetem, Párizst ma éjjel porrá égetik.

Mousquetonnak sem kellett több felvilágosítás: kijelentette, kész követni gazdáját és D'Artagnan urat a világ végére is.

A kocsi megfontolt ügetéssel indult, s a világon mi sem árulta el, hogy sietős utasokat zár magába. A bíboros zsebkendővel törölgette homlokát és körülnézett.

Balján Porthos ült, jobbján D'Artagnan; ki-ki egy-egy ajtót védett, ki-ki bástyául szolgált.

Szemben, az első ülésen, két pár pisztoly hevert, egyik pár Porthos, a másik D'Artagnan előtt, a két cimborának azonkívül kard is volt az oldalán.

A Palais-Royaltól száz lépésnyire a kocsit egy járőr tartóztatta fel.

- Állj, ki vagy? - kérdezte a parancsnok.

- Mazarin! - felelte D'Artagnan, nagyot hahotázva.

A bíboros érezte, hogy minden szál haja az égnek áll.

A polgárok kitűnőnek találták a tréfát, s látván, hogy a kocsit nem kísérik fegyveresek, fel sem tételeztek ilyen könnyelműséget.

- Jó utazást! - kiáltották.

És szabad utat engedtek.

- Nos - kérdezte D'Artagnan -, mi a véleménye eminenciádnak a feleletről?

- Szellemes ember! - lelkesedett Mazarin.

A Petits-Champs utca közepe táján második őrjárat állította meg a kocsit.

- Állj, ki vagy? - kiáltotta a parancsnok.

- Húzza magát össze, kegyelmes uram - mondta D'Artagnan.

És Mazarin úgy besüppedt a két cimbora közé, hogy végül tökéletesen elrejtették.

- Ki vagy? - harsogta türelmetlenül az előbbi hang.

És D'Artagnan észlelte, hogy valakik a lovak elé ugranak.

Fél testtel kikukkant a kocsiból.

- Hé, Planchet! - mondta.

A parancsnok odalépett: csakugyan Planchet volt. D'Artagnan megismerte régi inasa hangját.

- Hogyhogy - csodálkozott Planchet -, maga az, uram?

- Hát Istenkém, én vagyok bizony, kedves Porthosomat kardvágás érte, visszaviszem saint-cloud-i hajlékába.

- Ejnye, csakugyan? - mondta Planchet.

- Porthos - folytatta D'Artagnan -, ha tud még beszélni, hallja, kedves Porthosom? Szóljon már egy jó szót.

- Planchet, barátom - szólalt meg Porthos nyöszörgő hangon -, beteg vagyok, s ha találsz valami orvost, légy szíves, küldd el hozzám!

- Magasságos Isten! - sápítozott Planchet. - Micsoda csapás! Ugyan biza hogyan történt?

- Majd én elmesélem neked - mondta Mousqueton.

Porthos sóhajtott egy keserveset.

- Engedtess nekünk szabad utat, Planchet - mondta egészen halkan D'Artagnan -, különben nem érkezik meg élve: a tüdeje sebesült meg, barátocskám!

Planchet oly arckifejezéssel csóválta a fejét, mint aki azt mondja: Ha így van, reménytelen a dolog.

Majd embereihez fordulva így szólt:

- Szabad az út, ezek a barátaim.

A kocsi továbbgördült, és Mazarin, aki eddig visszafojtotta lélegzetét, most megpróbált levegőhöz jutni.

- Bricconi![101] - mormogta.

Néhány lépéssel a Saint-Honoré kapu előtt egy harmadik csapattal találkoztak; csupa rossz külsejű alakból állt, inkább rablókhoz, mint valami más foglalkozásúakhoz hasonlítottak: a Saint-Eustache templom koldusának emberei voltak.

- Vigyázz, Porthos! - mondta D'Artagnan.

Porthos nyúlt is a pisztolyai után.

- Mi baj? - kérdezte Mazarin.

- Kegyelmes uram, azt hiszem, rossz társaságba keveredtünk.

Egy ember az ajtónak ugrott, kaszához hasonló szerszám a kezében.

- Állj, ki vagy? - kérdezte ez az ember.

- Hé, szamár - mondta D'Artagnan -, nem ismered meg a Hercegúr kocsiját?

- Hercegé vagy sem - mondta az ember -, nyisd ki. A kapuőrség vagyunk, senki nem mehet át, hogy ne tudjuk, kicsoda.

- Mit tegyünk? - kérdezte Porthos.

- Az istenfáját, átmegyünk! - mondta D'Artagnan.

- De hogyan? - kérdezte Mazarin.

- Hanyatt-homlok. Kocsis, galoppba!

A kocsis felemelte ostorát.

- Egy lépést se tovább - mondta az ember, aki a parancsnok lehetett -, vagy elvágom a lovak horgasinát!

- Rosseb - mondta Porthos -, nagy kár volna, fejenként száz tallért adtam ezekért a lovakért.

- Kétszázzal fizetem meg magának - mondta Mazarin.

- Az ám, de mihelyt a horgasinukat elvágták, a mi nyakunkra kerül a sor!

- Egy most az én felemre jön - mondta Porthos. - Meg kell ölnöm?

- Meg; méghozzá ökölcsapással, ha tudja: ne tüzeljünk, csak végszükség esetén.

- Mért ne tudnám? - mondta Porthos.

- Akkor hát nyissa ki - mondta D'Artagnan a sarlós embernek, felkapta egyik pisztolyát a csövénél fogva, s agyával ütésre emelte.

Az ember közeledett.

---

[101] Zsiványok!

Minél közelebb ért, D'Artagnan, hogy szabadabban mozoghasson, félig kihajolt az ajtófüggöny mögül; szeme, valami lámpás fényében, találkozott a koldus tekintetével.

A testőrt megismerte, kétségkívül, mert fehér lett, mint a fal.

S kétségkívül D'Artagnan is ráismert, mert az égnek állt minden haja szála.

- D'Artagnan úr! - kiáltott fel, s egy lépést hőkölt. - D'Artagnan úr! Szabad az út!

D'Artagnan éppen válaszolt volna, amikor olyan ütés hallatszott, mint az ökör fejére zuhanó taglócsapás: Porthos vágta fejbe a maga emberét.

D'Artagnan megfordult, s ott látta egy lépésre heverni a nyomorultat.

- Most aztán lóhalálában! - kiáltotta a kocsisnak. - Vágd! vágd!

A kocsis hatalmas ostorcsapással vágott végig a lovain, a nemes állatok felágaskodtak. Kiáltások hallatszottak, ahogy az elgázolt emberek ordítoznak. Aztán kettős zökkenést éreztek: két kerék gördült keresztül valami rugalmas és gömbölyű testen.

Egy pillanatnyi csend támadt. A kocsi átment a kapun.

- A Cours-la-Reine-re! - kiáltotta D'Artagnan a kocsisnak.

Aztán Mazarin felé fordult, mondván:

- Most pedig elmondhat öt Miatyánkot és öt Üdvözlégyet eminenciád, így köszönvén Istennek a megmenekülését; eminenciád szabad, mint a madár!

Mazarin csak holmi nyögéssel válaszolt, nem tudott hinni ekkora csodát.

Öt perc múlva a kocsi megállt: megérkeztek a Cours-la-Reine-re.

- Kegyelmességed elégedett a kíséretével? - kérdezte D'Artagnan.

- El vagyok ragadtatva, uram - mondta Mazarin, fejét óvatosan kidugván az egyik ajtófüggöny mögül. - Most aztán tegye meg ugyanezt a királynéért!

- Az már könnyebb lesz - mondta D'Artagnan, a földre ugorva. - Du Vallon uram, őeminenciáját a gondjaiba ajánlom.

- Legyen nyugodt - mondta Porthos kezét nyújtva.

D'Artagnan megfogta Porthos kezét és megszorította.

- Jaj! - nyögött fel Porthos.

D'Artagnan hökkenten nézett a barátjára.

- Hát magát mi leli? - kérdezte.

- Azt hiszem, a csuklóm kimarjult - mondta Porthos.

- Igen, a keservit, mert úgy üt, mint egy bolond.

- Kénytelen voltam, a fickó már-már belém lőtt; de maga, maga hogy szabadult meg az emberétől?

- Ó, az én emberem - mondta D'Artagnan -, nos az én emberem nem is volt ember!

- Ugyan mi volt hát?

- Kísértet.

- És...

- Ráolvastam.

D’Artagnan minden más magyarázat nélkül fogta az első ülésen heverő pár pisztolyt, az övébe dugta, köpenyébe burkolózott, s nem akarózván ugyanazon a városkapun bemennie, ahol kijött, a Richelieu-kapu felé vette útját.

54
A koadjutor úr kocsija

Ahelyett, hogy a Saint-Honoré kapun át tért volna vissza, D'Artagnan tehát, elég ideje lévén, került egyet, s a Richelieu-kapun át lépett a városba. Ráismertek, s benne - tollas kalapjáról, sujtásos köpenyéről - testőrtisztet látván, körülvették, hogy vele „Vesszen Mazarin"-t kiáltassanak. A csődület eleinte nem kismértékben nyugtalanította; de mikor megtudta, miről van szó, oly ékes hangon kiáltotta, hogy a legkényesebbeket is kielégítette.

Ment, mendegélt a Richelieu utcán, s törte a fejét, hogyan fogja kivinni most már a királynét, mert arra, hogy egy királyi címeres kocsiban vigye, nem is gondolhatott - amikor a Guéménée hercegasszony palotájának kapuja előtt megpillantott egy hintót.

Arca hirtelen felragyogott.

- Tyű, a mindenségit, ez alkalmas eszköz lenne!

És odament a kocsihoz, megnézte a burkolatán ékeskedő címereket s a kocsis livréjét, ki a bakon ült.

Ez a vizsgálódás annál könnyebben sikerülhetett neki, mivel a kocsis úgy aludt, mint a bunda.

- Ez bizony a koadjutor úr kocsija - állapította meg. - Esküszöm, kezdem hinni, hogy velünk van a Gondviselés.

Szépen beült a kocsiba, megrántotta a selyemzsinórt, mely a kocsis kisujjához szolgált, s így szólt:

- A Palais-Royalba!

Az álmából felriadt kocsis a megadott irányba fordult, és nem is gyanította, hogy a parancs másvalakitől ered, mint a gazdájától. A svájci éppen zárta volna be a rácsos kaput, de látván a pompás hintót, bizonyosra vette, hogy valami fontos látogatás, s beengedte a kocsit, mely megállt az oszlopcsarnok alatt.

A kocsis itt vette észre, hogy a szolgák nincsenek a hintó mögött.

Azt hitte, a koadjutor rendelkezett így, s anélkül, hogy a gyeplőt elengedte volna, leugrott a bakról, hogy ajtót nyisson.

D'Artagnan szintén kiugrott, s abban a pillanatban, amikor a kocsis, rémületében, hogy gazdája helyett másvalakit lát, hátrahanyatlott, bal kezével galléron ragadta, jobbjával pedig pisztolyt szegezett a szívének.

- Egy mukkanás - mondta -, s halálfia vagy!

A kocsis látta az arcán annak, aki ezt mondta, hogy tőrbe csalták, szája tátva maradt, s szeme majd kifordult az üregéből.

Az udvarban két testőr sétált, D'Artagnan nevükön szólította őket.

- De Belliére uram - mondta egyiküknek -, legyen szíves, vegye ki a gyeplőt e derék ember kezéből, üljön fel a bakra, hajtson oda a titkos lépcső ajtaja elé, és várjon ott; fontos ügyről van szó, s a király szolgálatával függ össze.

A testőr, ki tudta, hogy hadnagya szolgálati helyén minden rossz tréfára képtelen, szó nélkül engedelmeskedett, ámbár a parancs szokatlannak tűnt fel neki.

D’Artagnan ezután a másik testőrhöz fordult:

- Du Verger uram - mondta -, segítsen már ezt az embert valahol biztonságba helyezni.

A testőr azt hitte, hogy hadnagya valami álruhás herceget fogott el, meghajolt, kardot rántott, s készségét egy suhintással jelezte.

D’Artagnan felment a lépcsőn, foglyával a háta mögött, akinek a testőr lépkedett a nyomában, átszelte az előcsarnokot, s belépett Mazarin előszobájába.

Bernouin türelmetlenül várta a híreket gazdájáról.

- Nos hát, uram? - kérdezte.

- Minden úgy megy, mint a karikacsapás, kedves Bernouin uram; de ihol egy ember, akit magának kellene biztonságba helyeznie...

- Ugyan hol, uram?

- Ahol akarja, feltéve, ha a helyiségnek jó, lakattal zárható ablaktáblái vannak, és kulccsal zárható ajtaja.

- Akad ilyen minálunk - mondta Bernouin.

Azzal a szegény kocsist egy rácsos ablakú szobába vezették, mely inkább valami börtönhöz hasonlított.

- Most pedig, kedves barátom - mondta D’Artagnan -, megkérem, kalapjától és kardjától váljék meg a kedvemért.

A kocsis, érthetően, mi ellenállást sem tanúsított; egyébként is úgy megrémítette az, ami vele történt, hogy támolygott és dadogott, mint valami részeg; D’Artagnan a ruhadarabokat az inas hóna alá gyűrte.

- És most, kedves Du Verger - mondta D’Artagnan -, zárkózzék be ezzel az emberrel egészen addig, míg Bernouin úr ki nem nyitja az ajtót; az őrködés meglehetős hosszú lesz, és vajmi kevéssé szórakoztató, de ugye megérti - tette hozzá komoran -, a király szolgálata!

- Parancsára, hadnagy úr - válaszolt a testőr, aki látta, hogy komoly dologról van szó.

- Erről jut eszembe - mondta D’Artagnan -, ha ez az ember szökni vagy kiabálni próbál, mártogassa meg a kardját a testében!

A testőr úgy bólintott rá, hogy éreztesse, pontosan engedelmeskedni fog az utasításnak.

D’Artagnan kiment, s Bernouint magával vitte.

Az óra éjfélt ütött.

- Vezessen a királyné kápolnájába - mondta -; jelentse őfelségének, hogy itt vagyok, ezt a csomagot pedig, egy jól megtöltött karabéllyal egyetemben, tegye a hintó bakjára, mely odalent vár a titkos lépcső bejárata előtt.

Bernouin bevezette D’Artagnant a kápolnába, ahol gondterhesen leült.

A Palais-Royalban minden olyan volt, mint rendszerint. Tíz órakor, amint már mondottuk, minden vendég elvonult; s az ifjú Lajos utolsónak maradván, azzal szórakozott, hogy az ólomkatonákat hadrendbe állította, mely művelet nagyon felderítette. Két apród játszott vele.

- Laporte - mondta a királyné -, ideje volna őfelségét lefektetni.

A király még szeretett volna fennmaradni, mondván, semmi kedve aludni; de a királyné nem tágított.

- Talán bizony nem kell holnap reggel hatkor Conflans-ba mennie fürdeni, Lajos? Éppen maga kérte, ha nem tévedek.

- Igaza van, asszonyom - mondta a király -, s kész is volnék visszavonulni lakosztályomba, csak kegyeskednék előbb megcsókolni. Laporte, adja oda a gyertyatartót De Coislin lovagnak!

A királyné ajkával illette a felséges gyermek sápadt és sima homlokát, melyet az már az etikettet éreztető méltósággal tartott oda.

- Aludjék el gyorsan, Lajos - mondta a királyné -, mert holnap korán lesz az ébresztő!

- Mindent megteszek, hogy asszonyomnak kedvében járjak mondta az ifjú Lajos -, csakhogy még nincs kedvem aludni.

- Laporte - mondta nagyon halkan Ausztriai Anna -, keressen valami könnyű, unalmas könyvet, s olvasson fel őfelségének, de maga ne vetkőzzék le!

A király kiment Coislin lovag társaságában, aki vitte a gyertyatartót.

Ekkor a királyné bement a lakosztályába. Udvarhölgyei, vagyis Brégy grófné, Beaumont kisasszony, Motteville-né asszony s húga, Socratine, akit bölcsességéért neveztek így, éppen behozták az öltözőszobájába a vacsora maradványait; ezekkel költötte el estebédjét, szokás szerint.

A királyné közben parancsokat osztogatott, beszélt az ebédről, melyre harmadnapra várja Villequier márkit, s kijelölte azokat, akiket megtisztelt azzal, hogy jelen lehetnek; másnapra látogatást jelentett a Val-de-Grâce-ba, ahol is ájtatoskodni szándékozik, és belső lakájának, Béringhennek, utasítást adott, hogy elkísérje oda.

A hölgyek a vacsorát befejezvén, a királyné nagy fáradtságot színlelt, és bement hálószobájába. Motteville-né asszony, aki ez estén különleges szolgálatban volt, követte, majd segített neki levetkőzni. A királyné ezután ágyba feküdt, néhány percig nyájasan beszélt hozzá, majd elbocsátotta.

Ebben a pillanatban vonult be D'Artagnan a koadjutor hintájával a Palais-Royal kapuján.

Egy pillanat múlva az udvarhölgyek fogatai gördültek rajta ki, s a rácsos kapu becsukódott mögöttük.

Az óra éjfelet ütött.

Öt perc múlva Bernouin, a bíboros rejtekútján érkezvén, bekopogott a királyné hálószobája ajtaján.

Ausztriai Anna maga ment ajtót nyitni!

Már fel volt öltözve, vagyis lábán harisnya volt és hosszú fésülködőköpenybe burkolózott.

- Maga az, Bernouin? - kérdezte. - D'Artagnan úr itt van?

- Igenis, asszonyom, a kápolnában várja, hogy felséged elkészüljön.

- Mindjárt ott leszek. Menjen s mondja meg Laporte-nak, költse s öltöztesse fel a királyt, aztán siessen át Villeroy marsallhoz, és figyelmeztesse a nevemben.

Bernouin meghajolt és kiment.

A királyné belépett a kápolnájába, melyben egy egyszerű velencei üveglámpás világított. D'Artagnant ott találta: állt és várakozott.

- Maga az? - kérdezte.

- Én vagyok, asszonyom.

- Készen van?

- Készen vagyok.

- Hát a bíboros úr?

- Baleset nélkül kiért. A Cours-la-Reine-en várja felségedet.

- De milyen kocsiban indulunk?

- Mindenről gondoskodtam, egy hintó várja odalent felségedet.

- Menjünk a királyért.

D'Artagnan meghajolt, s követte a királynét.

Az ifjú Lajos már fel volt öltöztetve, cipője és ujjasa híján; döbbent arccal hagyta, öltöztessék, s Laporte-ot kérdésekkel ostromolta, aki azonban csak ennyit felelt:

- Felség, a királyné parancsolta így.

A vetetlen ágyon látni lehetett a király annyira elnyűtt ágyneműjét, hogy imitt-amott még lyukak is voltak rajta.

Ez is Mazarin takarékosságának egyik következménye volt.

A királyné belépett, D'Artagnan pedig a küszöbön maradt. A gyermek, amint a királynét megpillantotta, kicsúszott Laporte kezéből és hozzárohant.

A királyné intett D'Artagnannak, hogy közeledjék.

D'Artagnan engedelmeskedett.

- Fiam - szólt Ausztriai Anna, a higgadt, nyílt és feszesen álló testőrre mutatva -, íme D'Artagnan úr, ki olyan bátor, mint azok a hajdani hősök, akiket annyira kedvelsz, és akiknek históriáit udvarnőim mesélgetik neked. Jól jegyezd meg a nevét, s nézd meg alaposan, hogy soha el ne felejtsd az arcát, mert ma éjjel nagy szolgálatot tesz nekünk.

Az ifjú király büszke, nagy szemével a testőrre bámult és megismételte:

- D'Artagnan úr?

- Úgy van, fiam.

Az ifjú király most lassan felemelte apró kezét, s a testőrnek nyújtotta; az fél térdre ereszkedett és megcsókolta.

- D'Artagnan úr... - ismételte Lajos. - Jól van, asszonyom.

Ebben a pillanatban mintha közeledő moraj zúgott volna fel.

- Hát ez micsoda? - kérdezte a királyné.

- Hogy micsoda? - figyelt D'Artagnan finom fülével és értelmes tekintetével. - A lázongó nép lármája.

- Menekülni kell - mondta a királyné.

- Felséged rám bízta ez ügy irányítását, maradni kell, s megtudni, mit akarnak.

- D'Artagnan úr!

- Mindenért kezeskedem.

Mi sem terjed gyorsabban, mint a bizalom. A csupa erő és csupa bátorság királyné másokban a legmagasabb fokon érezte meg e két erényt.

- Intézkedjék, magára bízom magam.

- Megengedné felséged, hogy ebben az egész ügyben a nevében adjak parancsokat?

- Csak adjon, uram.

- Mit akar a nép már megint? - kérdezte a király.

- Mindjárt megtudjuk, felség - mondta D'Artagnan.

És gyorsan kiment a szobából.

Nőttön-nőtt a csődület, úgy látszott, mindenestül ellepi a Palais-Royalt. Közepéből kiáltások hallatszottak, értelmüket nem lehetett megfejteni. Nyilvánvaló volt, hogy lázadás és rendzavarás.

A félig öltözött király, a királyné és Laporte, abban az állapotban, s majdnem azon a helyen is maradtak, ahol voltak, figyelve, várakozva.

Comminges, aki ezen az éjszakán őrségben volt a Palais-Royalban, berohant, majdnem kétszáz embere volt az udvarban meg az istállókban, s a királyné rendelkezésére bocsátotta őket.

- Nos hát - kérdezte Ausztriai Anna, mihelyt D'Artagnan felbukkant -, mi van?

- Csak az, asszonyom - mondta D'Artagnan -, hogy az a hír járja, a királyné elhagyta Párizst, magával víve a királyt, s a nép bizonyítékot kér cáfolatul, vagy azzal fenyegetőzik, hogy földig rombolja a Palais-Royalt.

- Ó, ez már több a soknál - mondta a királyné -, majd megmutatom nekik, hogy egyáltalán nem mentem el!

D'Artagnan látta a királyné arckifejezéséről, hogy valami erőszakos parancsot készül adni.

Odament hozzá, s egészen halkan mondta:

- Felségednek megvan még a bizalma bennem?

Ettől a hangtól a királyné összerezzent.

- Meg, uram, minden bizalmam - mondta. - Mit akar mondani?

- A királyné nem átallja követni a tanácsaimat?

- Éspedig?

- Hogy szíveskedjék Comminges urat elküldeni, s megparancsolni neki, zárkózzék be embereivel együtt az őrszobákba s az istállókba!

Comminges azzal az irigy tekintettel nézett D'Artagnanra, mellyel minden udvaronc holmi új szerencsecsillag feltűnését véli megpillantani.

- Hallotta, Comminges? - kérdezte a királyné.

D’Artagnan Comminges-hoz lépett; szokásos éberségével felfedezte ezt a nyugtalanságot a tekintetében.

- Comminges uram - mondta -, bocsásson meg nekem; mindketten a királynét szolgáljuk, nemde? Most rajtam a sor, hogy hasznára lehessek, ne irigyelje hát ezt a boldogságot!

Comminges meghajolt s kiment.

„Ejnye - gondolta D’Artagnan -, megint eggyel több ellenség!”

- Most pedig - fordult a királyné D’Artagnanhoz - mi a teendő? Mert hallhatja, nem hogy csillapulna, kétszeres a lárma.

- Asszonyom - felelte D’Artagnan -, a nép látni akarja a királyt, tehát látnia kell.

- Hogyhogy látnia? Hol? A balkonon?

- Nem, asszonyom, hanem itt, az ágyában, aludva!

- Felséges asszony! - lelkendezett Laporte. - D’Artagnan úrnak feltétlen igaza van!

A királyné gondolkozott, s oly nő módján mosolygott, akitől a kétkulacsosság nem idegen.

- Rajta hát - suttogta.

- Laporte úr - mondta D’Artagnan -, hatoljon át a Palais-Royal rácskerítésén, s jelentse a népnek, hogy kívánsága teljesül: öt perc múlva nemcsak hogy látni fogja a királyt, de még-hozzá az ágyában; hangsúlyozza, hogy a király alszik, s a királynénak az a kérése, csendesed-jenek el, hogy fel ne ébresszék.

- De nem mindenki, csak két vagy három tagú deputáció.

- Mindenki, asszonyom!

- De hát majd reggelig feltartanak, gondolja meg!

- Egy negyedóráig lesznek itt. Mindenért felelek, asszonyom. Higgyen nekem, én ismerem a népet, nagy gyermek az, csak azt várja, hogy megsimogassák. Az alvó király előtt néma, szelíd és félénk lesz, mint valami bárány.

- Induljon, Laporte - mondta a királyné.

Az ifjú király odament az anyjához.

- Miért tegyük azt, amit ezek az emberek kívánnak?

- Mert muszáj, fiam - mondta Ausztriai Anna.

- Akkor hát, ha nekem *muszájt* mondanak, talán nem vagyok többé király?

A királyné meg se mukkant.

- Felség - mondta D’Artagnan -, megengedi, hogy kérdezzek valamit?

XIV. Lajos hátrafordult, döbbenten, hogy valaki meg meri szólítani; a királyné megszorította a gyermek kezét.

- Meg, uram - mondta.

- Felséged emlékszik rá, ugyebár, hogy amikor a fontainebleau-i parkban, a versailles-i palota udvarán játszadozott, egyszer csak látta, beborul az ég, s hallotta a mennydörgés moraját...

- Igen, kétségtelenül.

- Nos hát, ez a mennydörgés, bármily kedve is lett volna felségednek még játszani, arra figyelmeztette: „Haza kell menni, király uram!”

- Kétségtelen, uram; és még azt is mondták nekem, hogy a mennydörgés moraja az Isten hangja!

- Nos, felség - mondta D’Artagnan -, hallgassa csak a nép moraját, s mindjárt észreveszi, mennyire hasonlatos a mennydörgés morajához!

Valóban, e pillanatban irtózatos lárma hallatszott.

Hirtelen elnémult.

- Tessék, felség - mondta D’Artagnan -, most mondták meg a népnek, hogy felséged alszik; ebből látva látható, hogy még felséged a király.

A királyné álmélkodva nézte ezt a különös embert, kit ragyogó bátorsága a legnagyobb hősök közé, éles és ravasz szelleme pedig mindenki fölé emelt.

Laporte betoppant.

- Nos hát, Laporte? - kérdezte a királyné.

- Asszonyom, D’Artagnan úr jóslata teljesült; úgy elhallgattak, mint valami varázsütésre. A kapukat már nyitják is nekik, s öt perc múlva itt lesznek.

- Laporte - mondta a királyné -, ha valamelyik fiát a király ágyába tenné, azalatt mi elindulhatnánk.

- Ha felséged parancsolja - mondta Laporte -, fiaim, akárcsak magam, a királynét szolgáljuk.

- Azt már nem - mondta D’Artagnan -, mert ha valamelyikük ismeri őfelségét, s észreveszi a suskust, minden elveszne.

- Igaza van, uram, mindig igaza - mondta Ausztriai Anna. - Laporte, fektesse le a királyt!

Laporte a királyt ruhástul, ahogy volt, ágyába fektette, majd vállig a takarójába bugyolálta.

A királyné feléje hajolt, és megcsókolta homlokát.

- Színleljen alvást, Lajos - mondta.

- Igen, de nem akarom, hogy ez emberek közül bár egy is hozzám érjen!

- Felség, én itt vagyok - mondta D’Artagnan -, s esküszöm, ha valamelyik ilyesmire ragadtatja magát, az életével fizet!

- Most hát mi a teendő? - kérdezte a királyné - mert már hallom őket.

- Laporte úr, menjen eléjük, és intse őket újra csendre. Asszonyom, várjon itt az ajtóban. Én magam a király ágyfejénél állok, készen meghalni érte.

Laporte kiment, a királyné az ajtószőnyeghez állt, D’Artagnan besurrant az ágyfüggöny mögé.

Ekkor már hallatszott a sokaság tompa és folyamatos lábdobogása; a királyné az ajtószőnyeget maga húzta félre, s egy ujját ajkára illesztette.

A királynét megpillantva, az emberek megtorpantak, tisztelettudó magatartással.

- Jöjjenek, uraim, jöjjenek - mondta a királyné.

Erre az egész népségen oly tétovaság mutatkozott, amely már-már hasonlított a szégyenkezéshez: ellenállásra, tiltakozásra számítottak, s hogy rácsokat kell szétzúzniuk, őrszemeket letiporniuk; de a rácsok maguktól megnyíltak, s a királynak, legalábbis látszatra, nem volt más őrzője, csak az anyja.

Akik az élen álltak, dadogtak, s igyekeztek hátrahúzódni.

- Lépjenek hát be, uraim - mondta Laporte -, ha már a királyné megengedi.

Ekkor a legmerészebbikük elszánta magát, átlépte a küszöböt, s lábujjhegyen beljebb indult. A többiek utánozták, s a szoba, mintha ezek az emberek valamennyien a legalázatosabb és hűségesebb udvaroncok volnának, csendesen megtelt. Az ajtón kívül fel-felbukkant egy-egy fej, azoké, akik be nem férvén, csipeszkedve kukucskáltak. D'Artagnan, egy résen át, amit a függönyön nyitott, mindent látott; abban az emberben, aki elsőül lépett be, Planchet-ra ismert.

- Uram - fordult hozzá a királyné, felismervén, hogy az egész csoportnak ez lehet a feje -, úgy tudom, látni kívánták a királyt, nos hát, én magam mutatom meg. Jöjjön közelebb, nézze meg őt, s mondja meg, úgy festünk-e mi, mint akik menekülni szándékoznak?

- Semmiképp sem - felelte Planchet, egy kissé hökkenten a váratlanul kapott megtiszteltetéstől.

- Ugyebár elmondja az én derék és hűséges párizsi népemnek - folytatta Ausztriai Anna, olyan mosollyal, melynek kifejezése D'Artagnant nem tévesztette meg -, hogy látta a királyt ágyában s aludtában, úgyszintén a királynét is, amint ő maga is éppen éji nyugovóra készül.

- Elmondom, asszonyom, s akik ide elkísértek, azok is éppúgy mondják majd el, ahogy én, csak...

- Csak? - kérdezte Ausztriai Anna.

- Már megbocsásson felséged - mondta Planchet -, csak éppen az a kérdés, vajon a király fekszik-e ebben az ágyban?

Ausztriai Anna összerezzent.

- Ha van valaki maguk közt, aki ismeri a királyt - mondta -, jöjjön ide, és mondja meg, hogy őfelsége fekszik-e itten?

Egy köpenybe burkolózott ember, az arcát eltakarva közeledett, s az ágy fölé hajolt.

D'Artagnan egy pillanatra azt hitte, hogy a fickónak valami rossz szándéka van, s a kardjához kapott; de a mozdulattól, ahogy a köpenyeges lehajolt, az arcának egy része felfedődött, és D'Artagnan a koadjutorra ismert.

- Ez bizony a király - mondta a köpenyeges, és kihúzta magát. - Isten áldása legyen őfelségén!

- Igen - mondta halkan a parancsnok -, igen, Isten áldása legyen őfelségén!

S az a sok-sok ember, aki dühöngve lépett be ide, mérgét kegyességre váltva áldotta sorra a királyt.

- Most pedig - mondta Planchet - mondjunk köszönetet a királynénak és vonuljunk el.

Mindnyájan meghajoltak, s egyenként és zajtalanul távoztak, ahogyan beléptek. Az elsőnek belépett Planchet ment ki utoljára.

A királyné megállította.

- Hogy hívják, barátom?

Planchet a kérdéstől megriadva fordult vissza.

- Bizony - mondta a királyné -, ha herceg volna, sem tartanám nagyobb megtiszteltetésnek, hogy ma éjjel fogadhattam, tudni szeretném hát a nevét.

„Ejha - gondolta Planchet -, hogy úgy bánjék velem, mint valami herceggel, köszönöm szépen!”

D’Artagnan megijedt, hogy Planchet, elcsábulva, akár a mesebeli holló, meg találja mondani a nevét, s a királynénak, nevét megtudván, esetleg eszébe jut, hogy Planchet az ő embere volt.

- Asszonyom - felelte Planchet tisztelettel -, nevem Dulaurier, szolgálatjára.

- Köszönöm, Dulaurier úr - mondta a királyné -, és mi a foglalkozása?

- Asszonyom, posztókereskedő vagyok a Bourdonnais utcában.

- Nos, csak ennyit akartam tudni - mondta a királyné -; nagyon lekötelezett, Dulaurier uram, és még hallani fog rólam.

„Ez már beszéd - suttogta D’Artagnan a függöny mögül kilépve -, annyi szent, hogy Planchet nem esett a feje lágyára, és meglátszik, hogy jó iskolában nevelkedett!”

E furcsa jelenet különböző szereplői egy pillanatig szótlanul álltak egymással szemben, a királyné az ajtónál, D’Artagnan rejtekhelyéről félig előbújva, a király könyökére támaszkodva, ágyába visszaesni készen a legkisebb zajra, mely a sokaság visszatértét jelentené; a lábdobogás azonban nemcsak hogy nem közeledett, de mindjobban távolodott, s végül teljesen elült.

A királyné fellélegzett, D’Artagnan megtörölte izzadt homlokát, a király szépen lecsusszant az ágyáról, s azt mondta:

- Induljunk!

E pillanatban Laporte visszatért.

- Nos? - kérdezte a királyné.

- Nos, asszonyom - válaszolta az inas -, követtem őket a kapuig; minden társuknak elújságolták, hogy látták a királyt, s a királyné beszélt velük, ehhez mérten nagy büszkén és diadalmasan elvonulnak.

- Jaj, a nyomorultak - sziszegte a királyné -, drágán fizetnek majd vakmerőségükért, ezt én ígérem nekik!

Aztán D’Artagnan felé fordult, és így szólt:

- Uram, ma éjjel olyan jó tanácsokat adott, amilyeneket soha életemben nem kaptam. Folytassa: most pedig mit kell tennünk?

- Laporte úr - mondta D’Artagnan -, fejezze be őfelsége öltöztetését.

- Akkor aztán indulhatunk? - kérdezte a királyné.

- Amikor felséged akarja; éppen csak le kell ereszkednie a titkos lépcsőn, ott talál majd az ajtaja előtt.

- Menjen, uram - mondta a királyné -, követem.

D’Artagnan lement, a hintó a helyén volt, a testőr fent ült a bakon.

D’Artagnan fogta a batyut, melyet Bernouinnal tétetett volt a testőr lába elé; Gondy úr kocsisának kalapja és kabátja volt az, ha nem felejtettük el...

A kabátot a vállára vetette, a kalapot a fejébe húzta.

A testőr leszállt a bakról.

- Uram - szólt D'Artagnan -, menjen, s adja vissza a szabadságát a bajtársnak, aki a kocsisra vigyáz. Aztán kapjanak lóra, menjenek a Tiquetonne utcabeli Gödölye fogadóba a lovamért meg a Du Vallon úr lováért, nyergeljék és szerszámozzák fel őket hadi módra, aztán hagyják el Párizst, a lovakat kantárszáron vezetve, s igyekezzenek a Cours-la-Reine-re. Ha a Cours-la-Reine-en kit sem találnak, folytassák az utat Saint-Germainig. Királyi szolgálat!

A testőr kezét a kalapjához kapta, s ment, hogy teljesítse a kapott parancsokat.

D'Artagnan felhágott a bakra.

Két pár pisztoly az övében, lába előtt egy karabély, kivont kardja a háta mögött.

A királyné megjelent; mögötte jött a király és öccse, az anjoui herceg.

- A koadjutor úr kocsija! - sikoltott fel a királyné, s egy lépést hátrált.

- Igen, asszonyom, de csak szálljon be bátran: én vagyok a kocsisa!

A királyné újabb meglepődésében is kiáltott valamit, s beszállt a kocsiba. A király és a Monsieur követték, és melléje ültek.

- Jöjjön, Laporte - szólt a királyné.

- Hogyan, asszonyom?! - csodálkozott az inas. - Felségtekkel egy kocsiban?

- Ma éjjel nincs szó királyi etikettről, csak a király életéről. Másszék fel, Laporte!

Laporte engedelmeskedett.

- Húzzák le a kocsifüggönyt! - mondta D'Artagnan.

- De nem szül ez bizalmatlanságot? - kérdezte a királyné.

- Legyen csak nyugodt felséged, mindjárt megadom a választ.

A kocsifüggönyt lehúzták, s galoppban nekivágtak a Richelieu utcának. A városkapuhoz érve az őrparancsnok, egy tucatnyi embere élén, lámpással a kezében feléjük indult.

D'Artagnan intett neki, hogy jöjjön oda.

- Megismeri-e a kocsit? - kérdezte az őrmestertől.

- Nem én - mondta az.

- Nézze meg a címert.

Az őrmester lámpáját a kocsi oldalburkolatához emelte.

- A koadjutor úr címere! - mondta.

- Pszt! Éppen édes kettesben vannak Guéménée hercegasszonnyal!

Az őrmester elnevette magát.

- Nyissátok meg a sorompót, én is tudom, mi a jó! Majd orrát a lehúzott kocsifüggönyhöz dugván, bekiáltott:

- Jó mulatást, főtisztelendő uram!

- Szemérmetlen - kiáltott rá D'Artagnan -, még elcsapnak maga miatt!

A sorompó sarkai csikorogtak, s D'Artagnan látván, hogy szabad az út, istenesen a lovak közé vágott, hogy rögtön vágtatni kezdtek.

Öt perc múlva odaértek a bíboros kocsijához.

- Mousqueton - kiáltotta D'Artagnan -, húzza szét őfelsége hintájának függönyét!

- Ő az - szólalt meg Porthos.

- Mint kocsis! - álmélkodott Mazarin.

- Méghozzá a koadjutor kocsiján! - mondta a királyné.

- Corpo di Dio[102], D'Artagnan uram - mondta Mazarin -, maga többet ér, mint amennyit aranyban nyom!

[102] Az istenfáját!

55
Hogyan szerzett D'Artagnan kétszázhatvankilenc, Porthos kétszáztizenegy aranyat szalmaeladáson

Mazarin tüstént indulni akart Saint-Germainbe, de a királyné azt mondta, megvárná azokat, akiknek itt adott találkozót. Csak felajánlotta a bíborosnak a Laporte helyét. A bíboros elfogadta, s egyik kocsiból átment a másikba.

Nem volt véletlen az, hogy híre ment: a király éjjel elhagyja Párizst. Tízen, tizenketten is be voltak avatva a szökés titkába, már esti hat óra óta, s bármily titoktartók lehettek is, parancsukat az indulásra nem adhatták ki anélkül, hogy az ügy ki ne szivárogjon valamicskét. Egyébként e személyeknek egytől egyig volt valakijük, akiket féltettek; s nem lévén kétséges, hogy a királyné Párizst szörnyű bosszútervekkel hagyja el, ki-ki értesítette barátait, atyafiait; olymértékben, hogy a távozás híre porfelhő módján vonult végig a város utcáin.

A királyné hintaja után elsőül a Hercegúr kocsija érkezett; Condé herceg, a hercegné s az özvegy hercegné voltak utasai. Mindkét hölgyet éjnek évadján ébresztették föl, s azt sem tudták, miről van szó.

A másodikban az orléans-i herceg, a hercegné, a hercegkisasszony s La Rivière abbé ült, a herceg elválaszthatatlan kegyence és bizalmas tanácsadója.

A harmadik Longueville herceget és Conti herceget, vagyis a Hercegúr testvérét és sógorát hozta. Kiszálltak, odamentek a király meg a királyné kocsijához és őfelségének hódolatukat jelentették.

A királyné tekintete a kocsi belsejébe mélyedt - ugyanis az ajtaja nyitva maradt -, és látta, hogy üres.

- Hát Longueville-né asszony hol van?

- Csakugyan, hol a húgom? - kérdezte a Hercegúr.

- Longueville-né gyengélkedik, asszonyom - válaszolta a herceg -, s engem bízott meg, hogy mentsem ki felségednél.

Anna gyors pillantást vetett Mazarinra, ki feltűnéstelen bólintással felelt.

- Ehhez mit szól? - kérdezte a királyné.

- Azt, hogy túsz a párizsiaknak - válaszolta a bíboros.

- Miért nem jött el? - kérdezte a Hercegúr egészen halkan a testvérétől.

- Egy szót sem erről! - válaszolta az. - Bizonyára van rá oka!

- Mindnyájunkat elveszejt - suttogta a herceg.

- Megment - mondta Conti.

A kocsik rakásra érkeztek. La Meilleraye marsall, Villeroy marsall, Guitaut, Villequier, Comminges, egyik a másik után; megjött a két testőr is, D'Artagnan és Porthos lovait kantárszáron vezetve. D'Artagnan és Porthos nyeregbe szállt. Porthos kocsisa D'Artagnan

helyére, a királyi kocsi bakjára ült, Mousqueton a kocsis helyére, álltában hajtva, csak ő tudta, mi okból, s az antik Automedónhoz[103] hasonlatosan.

A királyné, noha sok minden foglalkoztatta, szemével D'Artagnant kereste, a gascogne-i azonban, szokott tapintatával, már elkeveredett a sokaságban.

- Menjünk előőrsbe - mondta Porthosnak -, s gondoskodjunk magunknak jó szállásról Saint-Germainben, mert a kutya se törődik majd velünk. Holtfáradtnak érzem magam.

- Én - mondta Porthos - olyan álmos vagyok, hogy mindjárt összeesem. S ha vesszük, hogy egy fikarcnyi csetepaténk se volt! Istenuccse, a párizsiak nagyon ostobák!

- Nem azért inkább, mert mi vagyunk nagyon ügyesek? - kérdezte D'Artagnan.

- Meglehet.

- Hát a csuklója hogy van?

- Jobban, de azt hiszi, hogy most aztán megszerezzük?

- Mit?

- Maga a rangját, én meg a címemet?

- Az ám! Majdnem fogadnék rá. Egyébként, ha megfeledkeznének róla, én majd emlékeztetem őket.

- A királyné hangja! - mondta Porthos. - Azt hiszem, azt kéri, hogy lóra ülhessen.

- Meghiszem azt! Nagyon szeretné ő, de...

- De mi?

- De a bíboros nem akarja, nem ő! Uraim - folytatta D'Artagnan a két testőrhöz fordulva -, kísérjék a királyné kocsiját, s az ajtók mellől el ne távolodjanak. Mi előremegyünk szállást csinálni.

És D'Artagnan Porthos társaságában nekivágott Saint-Germain felé.

- Induljunk, uraim - mondta a királyné.

S a királyi kocsi felkerekedett, nyomában valamennyi kocsi s több mint ötven lovas.

Megérkeztek Saint-Germainbe baleset nélkül; a kocsihágcsóról leszállva, a királyné ott találta a Hercegurat, ki magát kihúzva, fedetlen fővel várta, hogy kezét ajánlja.

- Mire ébrednek a párizsiak! - mondta sugárzón Ausztriai Anna.

- Háborúra - mondta a herceg.

- Úgy hát háborúra, ha kell. Vagy nincs velünk a rocroi, a nördlingeni s a lensi győző?

A herceg meghajolt hálája jeléül.

Hajnali három óra volt. A királyné elsőnek lépett a kastélyba; a többiek a nyomában: idestova kétszáz személy követte menekülését.

- Uraim - mondta a királyné nevetve -, szálljanak meg a kastélyban, elég tágas, helyben nem lesz hiányuk; azonban nem számítván érkezésünkre, ahogy közölték, mindössze három ágy van, egy a királynak, egy nekem...

---

[103] A görög mitológiában Akhilleusz kocsijának hajtója.

- És egy Mazarinnak - mondta a Hercegúr egészen halkan.

- Hát én talán a padlón alszom? - kérdezte Gaston orléans-i herceg, fölöttébb nyugtalan mosollyal.

- Nem, fenség - mondta Mazarin -, mert a harmadik ágy fenségednek van fenntartva.

- Hát eminenciád?

- Én? Le sem fekszem - mondta Mazarin -, nekem dolgom van.

Gaston megmutattatta magának a szobát, amelyben az ágy volt, s nem izgatta, hogy neje és leánya miképpen fog elhelyezkedni.

- De bizony lefekszem én - mondta D'Artagnan. - Porthos, jöjjön velem.

Porthos azzal a mélységes bizalommal követte, amellyel barátja bölcsessége iránt viseltetett.

Egymás mellett indultak a kastély terére, s Porthos nagy szemet meresztve figyelte barátját, aki ujjain számolgatott valamit.

- Négyszáz darab, egy tallérjával, az négyszáz tallér.

- Igen - mondta Porthos -, négyszáz tallér, de miből négyszáz darab?

- Egy tallér kevés - folytatta D'Artagnan -; darabonként egy Lajos-arany!

- Mi az, az istenért, ami ennyibe kerül?

- Négyszáz darab, egy Lajos-aranyával, annyi mint négyszáz Lajos-arany.

- Négyszáz micsoda?

- Ide figyeljen - mondta D'Artagnan.

S merthogy mindenféle nép volt a közelükben, kik tátott szájjal bámulták az udvar érkezését, Porthos fülébe súgva fejezte be a mondatot.

- Értem - mondta Porthos -, tökéletesen értem, becsületemre! Kétszáz arany mindegyikünknek szép summa, de mit szólnak majd hozzá!

- Amit akarnak; egyébként honnan tudnák, hogy mi voltunk?

- De ki vállalja a szétosztásukat?

- Tán nincs itt Mousqueton?

- De a libériám! Ráismernek a libériáról!

- Majd kifordítja a ruháját.

- Mindig igaza van, kedves barátom - lelkendezett Porthos -, de honnan a pokolból szedi mindig az ötleteit?

D'Artagnan mosolygott.

A két cimbora nekivágott az első kínálkozó utcának, Porthos az első jobb felőli, D'Artagnan a bal oldali házba zörgetett be.

- Szalmát! - kiáltották.

- Uram, nincs nekünk - felelték, akik ajtót nyitottak -, forduljon a takarmánykereskedőhöz!

- Hol van az a takarmánykereskedő?

- Az utca utolsó nagy kapuja.

- Jobbra vagy balra?

- Balra.

- S akad még Saint-Germainben más gazda is, ahol találhatunk?

- Itt van a Koronás Bárány fogadósa, meg Gros-Louis, a gazdálkodó.

- Hol laknak?

- Az Orsolyák utcájában.

- Mind a ketten?

- Mind a ketten.

- Köszönöm.

A két cimbora éppoly alaposan igazíttatta magát útba a második és harmadik címre, mint az első esetében; aztán D'Artagnan elment a takarmánykereskedőhöz, és megalkudott vele százötven zsúpszalmáról, amennyivel rendelkezett, három arany ellenében. Ezután a fogadóshoz ment, ahol Porthos úr már kétszáz zsúpot vásárolt, majdnem hasonló összegért. Végül a gazdálkodó is rendelkezésükre bocsátott százkilencven zsúppal. Ez ötszázharmincra rúgott kereken.

Saint-Germainben több nem is akadt.

Az egész hajsza alig félórájukba került. E rögtönzött üzleti vállalkozás élére a kellőképpen kioktatott Mousquetont állították. Lelkére kötötték, hogy egyetlen szalmaszálat se engedjen ki a kezéből, zsúponként egy aranynál kevesebbért; ötszázharminc arany árában bíztak reá szalmazsúpokat.

Ekkor D'Artagnan három zsúp szalmát felmarkolván, visszatért a kastélyba, ahol a vendégek a hidegtől dideregve s az álmosságtól már-már összerogyva, irigyen nézték a királyt, a királynét s a herceget tábori ágyaikon.

D'Artagnan bevonulása a nagyterembe általános derültséget keltett; de ő mintha rá se hederített volna, hogy egyetemes érdeklődés tárgya, oly ügyességgel, jártassággal kezdte elrendezni szalmafekhelyét, hogy láttára szegény holtálmosaknak s elaludni mégsem tudóknak a nyála is kicsordult.

- Szalmát! - kiáltották. - Hol lehet szalmát találni?

- Majd én megmutatom - mondta Porthos.

S az érdeklődőket Mousquetonhoz vezette, ki nagylelkűen osztogatta aztán a zsúpokat, darabonként egy aranyért. Persze hogy egy kissé túl drágának találták, de amikor az embernek ragad le a szeme, ki ne vásárolna meg két vagy három aranyért is néhány órás édes álmot?

D'Artagnan mindenkinek átengedte az ágyát, s vagy tízszer is elölről kezdte megvetni, mivel pedig úgy tüntette fel, mintha ő maga is egy aranyért vásárolta volna szalmazsúpjait, legalább harminc aranyat vágott zsebre alig egy félóra alatt. Hajnali ötkor a szalma ára zsúponként nyolcvan frankra emelkedett, de még így se lehetett találni többet.

D'Artagnannak volt rá gondja, hogy négy zsúppal félretegyen magának. Elővette zsebéből ama szoba kulcsát, amelyben elrejtette volt, Porthos társaságában bevonult oda elszámolni Mousquetonnal, aki naivul és tisztes intézőhöz illően, átadott nekik ötszázharminc aranyat, és százat még meg is tartott magának.

Mousqueton, kinek sejtelme se volt róla, mi zajlott le a kastélyban, nem is értette, hogy nem jutott hamarabb eszébe a szalmaeladás gondolata.

D'Artagnan az aranyat a kalpagjába tette, s megint csak elölről kezdve, megejtette elszámolását Porthosszal is. Egyiküknek s másikuknak is fejenként kétszázhatvanöt arany jutott.

Porthos csak ekkor vette észre, hogy az ő számára semmi szalma se maradt, s Mousquetonhoz fordult; csakhogy Mousqueton a magáét az utolsó szálig eladta, mit sem tartott meg magának.

Akkor felkereste D'Artagnant, aki, hála négy zsúp szalmájának, éppen azon volt, hogy elvackolódjék, s már előre élvezte nagy gyönyörűséggel a rugalmas, fejtül pompásan kipárnázott, lábtul oly jól betakart ágy örömeit, melyet a király is megirigyelhetett volna, ha nem aludt volna már oly mélyen a maga ágyán.

D'Artagnan semmi áron sem akarta megbolygatni az ágyát Porthosért; végül négy arany fejében, amit ez lepengetett neki, mégis megengedte Porthosnak, hogy mellette háljon.

Kardját az ágyfő mellé helyezte, pisztolyát a keze ügyébe, köpenyét a lábára terítette, s kéjesen elnyújtózott a recsegő szalmán. Immár a rövid negyedórácska alatt szerzett kétszázhatvankilenc arany keltette álmokat dédelgette magában, mikor a terem ajtajában erőteljes hang harsant, s felriasztotta.

- D'Artagnan úr! - kiáltotta a hang. - D'Artagnan úr!

- Itt! - mondta Porthos. - Itt!

Porthos ugyanis arra számított, hogy ha D'Artagnan elmegy, az ágy egyedül az övé marad.

Egy tiszt közeledett.

D'Artagnan fél könyökre támaszkodott.

- D'Artagnan úrhoz van szerencsém?

- Én volnék, uram; mit óhajt tőlem?

- Magát keresem.

- Kinek a megbízásából?

- Őeminenciája megbízásából.

- Mondja meg az eminenciás úrnak, aludni szeretnék, s baráti tanácsom, tegye ő is ugyanezt.

- Őeminenciája nem feküdt le, s nem is fog, s D'Artagnan urat e szent pillanatban magához kéreti.

- A rossznyavalya esnék Mazarinba, aki nem tud aludni, amikor legfőbb ideje! - mormogta D'Artagnan. - Mit akar tőlem? Kapitánnyá akar előléptetni? Ez esetben megbocsátok neki.

És a testőr dörmögve feltápászkodott, fogta a kardját, a kalpagját, pisztolyait, köpenyegét, majd követte a tisztet, mialatt Porthos, immár az ágynak egyetlen tulajdonosa, megpróbálta folytatni barátja szépséges álmait.

- D'Artagnan uram - szólt a bíboros, mihelyt megpillantotta azt, akit oly rosszkor hívatott -, egyáltalán nem feledtem el, minő buzgalommal szolgált bennünket, s ennek most mindjárt tanújelét adom.

Nagyszerű - gondolta D'Artagnan -, ez jót jelent.

Mazarin a testőrre nézett, s látta, hogy felderül az arca.

- Ó, kegyelmes uram...

- D’Artagnan úr - mondta a bíboros -, ugye nagyon szeretne kapitány lenni?

- Igenis, kegyelmes uram.

- És a barátja is kívánja még a bárságot?

- E pillanatban, kegyelmes uram, épp azt álmodja, hogy az!

- Úgy hát - mondta Mazarin, s egy tárcából elővette azt a levelet, melyet már megmutatott egyszer D’Artagnannak -, fogja ezt a sürgős levelet, s vigye el Angliába!

D’Artagnan megnézte a borítékot: semmi cím rajta.

- Nem tudhatnám meg, kinek kell átadnom?

- Megtudja, mihelyt Londonba ér; csak Londonban bontja fel a kettős borítékot.

- És mik az utasításaim?

- Engedelmeskedjék mindenben annak, akinek szól a levél.

D’Artagnannak lett volna még egy s más kérdeznivalója, de Mazarin folytatta:

- Boulogne felé vág neki; ott az Anglia Címerében talál egy Mordaunt nevű ifjút.

- Igen, kegyelmes uram, és mit kezdek ez ifjúval?

- Oda menjen, ahová majd viszi.

D’Artagnan döbbent képpel nézett a bíborosra.

- Nos, megkapta az utasítást. Induljon!

- Induljon? Könnyű mondani - válaszolta D’Artagnan -, de ahhoz, hogy meg is érkezzem, pénzre volna szükség, márpedig nekem nincs.

- Jaj - mondta Mazarin, a fülét vakarva -, azt mondja, hogy nincsen pénze?

- Nincs, uram.

- Hát az a gyémántgyűrű, amit a tegnap este adtam?

- Meg szeretném őrizni, eminenciádtól kapott emlék gyanánt.

Mazarin sóhajtott.

- Angliában drága az élet, eminenciás uram, kiváltképpen mint rendkívüli követnek.

- Ugyan - mondta Mazarin -, nagyon józan ország az, s különösen a forradalom óta igen egyszerűen él; no de, üsse kő...

Kinyitott egy fiókot, és elővett egy erszényt.

- Mit szól ezer tallérhoz?

D’Artagnan határtalan ajkbiggyesztéssel válaszolta:

- Azt, kegyelmes uram, hogy vajmi kevés, mert nem hiszem, hogy egyedül indulnék.

- Arra számítok is - felelte Mazarin -, hogy Du Vallon úr elkíséri, a derék úriember. Mert maga után, D’Artagnan úr, feltétlenül őt szeretem és becsülöm Franciaországban a legjobban.

- Akkor pedig - mondta D’Artagnan, az erszényre mutatva, amelyet Mazarin még a markában tartott -, akkor, kegyelmes uram, ha ennyire szereti és becsüli, ugyebár...

- Legyen! Rá való tekintettel megtoldom kétszáz tallérral.

- Zsivány - mormogta D'Artagnan a foga közt - ...de aztán, ha visszatértünk, ugyebár számíthatunk a báróságra és az előléptetésre?

- Mazarin szavára!

- Jobban örülnék valami más eskünek - mondta egészen halkan D'Artagnan; majd hallhatóan: - Nem tehetném a királyné őfelségénél tiszteletemet?

- Őfelsége alszik - felelte idegesen Mazarin -; azonkívül késedelem nélkül indulni kell; induljon hát, uram.

- Még egy szót, kegyelmes uram: ha éppen hadakozás volna ott, ahová menendő vagyok, belekeveredjem-e?

- Azt tegye, amit e levél címzettje majd parancsol.

- Jól van - mondta D'Artagnan, kezét a feléje tartott erszényért nyújtva -, most pedig tisztelettel magamat ajánlom.

Az erszényt lassan bő zsebébe süllyesztette, a tiszthez fordult, s így szólt:

- Uram, most pedig lesz szíves Du Vallon urat is fölkelteni őeminenciája nevében, s megmondani neki, hogy várom az istállónál!

A tiszt olyan sietséggel távozott, hogy D'Artagnannak gyanús lett: valamiért érdeke ez a sietség.

Porthos éppen elnyújtózott az ágyban, s szokás szerint harmonikus horkolásba kezdett, amikor érezte, hogy megütögetik a vállát.

Azt hitte D'Artagnan, s meg se moccant.

- A bíboros küldött - mondta a tiszt.

- Ejnye - mondta Porthos, s nagy szemet meresztett -, mit mond?

- Azt mondom, hogy őeminenciája Angliába küldi, és D'Artagnan úr várja az istállónál!

Porthos mélységeset sóhajtott, felkelt, fogta kalapját, kardját, pisztolyait és köpenyét, s az ágyra, melyben oly jó alvással kecsegtette magát, fájdalmas tekintetet vetve, kifelé indult.

Alighogy hátat fordított, a tiszt máris belefeküdt, s még át sem lépte a küszöböt, utódja máris úgy horkolt, hogy zengett belé a ház.

Mi sem természetesebb ennél, hiszen ő volt az egyetlen az egész vendégseregben, aki, a király, a királyné s az orléans-i herceg kivételével, ingyen aludt.

56
Hírek Aramisról

D’Artagnan egyenest az istállóba ment. Hajnalodott; megtalálta a lovát s Porthosét is, a jászol elé kötve, pontosabban: az üres jászol elé. Megesett a szíve a szegény állatokon, s elindult az istálló egyik sarka felé, ahol egy köteg szalmát látott derengeni, mely alkalmasint elkerülte az éjjeli fekhelyvadászok figyelmét; de ahogy lábával összegyűjtené ezt a kevés szalmát, csizmája orra valami gömbölyű testbe ütközik, méghozzá valószínűleg érzékeny ponton, mert felkiált az, és szemét dörzsölve feltérdel: Mousqueton volt, aki, több szalmája nem lévén, bevackolódott a lovakéba.

- Mousqueton! - nógatta D’Artagnan -, gyerünk, gyerünk, indulás!

Mousqueton megismerve gazdája barátjának a hangját, hanyatt-homlok felcihelődött, s közben egy-egy az éjjel törvénytelenül szerzett aranyát el-elhullatta.

- Lám, lám - mondta D’Artagnan, egy aranyat felvéve és megszagolva -, istenuccse ennek az aranynak szalmaillata van!

Mousqueton oly tisztességesen pirult el, s láthatóan oly nagy zavarban leledzett, hogy a gascogne-i elkacagta magát, s így szólt:

- Porthos dühbe gurulna, kedves Mousqueton úr, én azonban megbocsátok; csak ne felejtsük el, hogy ez aranytallérnak gyógyírul kell a sebünkre szolgálnia, és fel a fejjel, indulás!

Mousqueton tüstént jó képet vágott a dologhoz, buzgón felnyergelte gazdája lovát, s minden különösebb fintorgás nélkül szállt fel a maga lovára.

Eközben Porthos is odaérkezett, rendkívül dúlt ábrázattal, s nem győzte csodálni, hogy D’Artagnant milyen tettre készнek, Mousquetont pedig majdnem vidámnak találja.

- Mi az - kérdezte -, megvan hát az előléptetése és az én bárósságom?

- Most indulunk a kutyabőrök után - mondta D’Artagnan -, s Mazarin mester, mihelyt megérkezünk, aláírja.

- És hova indulunk?

- Előbb Párizsba - felelte D’Artagnan -, van egy s más elintéznivalóm.

- Fel hát Párizsba - mondta Porthos.

És elindultak Párizs felé.

Ahogy a városkapuhoz értek, a főváros fenyegető magatartása megdöbbentette őket. Egy diribdarabra zúzott kocsi körül a nép szidalmakat harsogott, s a benne ülő menekülni akarók már foglyaik voltak: egy aggastyán és két nő.

Amikor D’Artagnan és Porthos kért bebocsátást, őket viszont a legnagyobb gyöngédséggel fogadták. Azt hitték, a királypárt szökevényei, és meg akarták nyerni őket.

- Mit csinál a király? - kérdezték.

- Alszik.

- Hát a spanyol asszony?

- Álmodik.

- S az átkozott talján?

- Virraszt. Tehát legyetek résen; mert ha ők elmentek, okvetlenül volt az valamiért. De mivel végeredményben ti vagytok az erősebbek - folytatta D'Artagnan -, ne fenekedjetek aggastyánokra és asszonyokra, s lássatok hozzá az igazi dolgotokhoz!

A nép örömmel hallgatta a beszédet, s a hölgyeket útjukra engedte, kik D'Artagnannak ékesszóló pillantással jelezték hálájukat.

- Most aztán előre - mondta D'Artagnan.

És folytatták útjukat, barikádokon áttörve, láncokon átlépve, meglökdösve, faggatva, faggatózva.

A Palais-Royal téren D'Artagnan egy őrmestert látott, amint vagy öt-hatszáz polgárt egzecíroztatott: Planchet volt, így fordította a városi milícia javára a piemonti ezredbeli tapasztalatait.

D'Artagnan előtt menvén el, felismerte egykori gazdáját.

- Jó napot, D'Artagnan úr - köszönt rá Planchet büszke képpel.

- Jó napot, Dulaurier úr - felelte D'Artagnan.

Planchet megtorpant, s D'Artagnanra nagy szemet meresztett; az első sor, látva, hogy parancsnokuk megáll, szintén megállott, s így tovább, az utolsó sorig.

- Ezek a polgárok undorítóan nevetségesek - mondta Porthosnak D'Artagnan.

És folytatta útját.

Öt perc múlva a Gödölyéhez címzett fogadó előtt ugrott földre.

A szép Madeleine csak úgy repesett D'Artagnan elé.

- Kedves Turquaine-né asszony - mondta D'Artagnan -, ha van pénze, ássa el gyorsan, ha van ékszere, rejtse el sebtiben, ha vannak adósai, fizettessen velük; ha hitelezői vannak, ne fizessen nekik.

- Ugyan miért? - kérdezte Madeleine.

- Mert Párizst úgy földig égetik, mint hajdan Babilont, amiről talán hallott egyet-mást.

- És maguk éppen ilyen pillanatban hagynak itt?

- Méghozzá tüsténT - mondta D'Artagnan.

- És hova mennek?

- Hej, ha megmondhatná, hová menjünk, igazán nagy szolgálatot tenne!

- Jaj Istenem, jaj Istenem!

- Van-e valami levelem? - kérdezte D'Artagnan, s közben leintette, hogy ne gyötörje magát jajveszékeléssel, tekintve, hogy felesleges már itt minden siránkozás.

- Van egy, éppen most érkezett.

És a levelet odaadta D'Artagnannak.

- Athostól! - kiáltott fel D'Artagnan, mihelyt ráismert barátja határozott és szálkás írására.

- Tyű - mondta Porthos -, hadd lássuk hát, mit mesél.

D’Artagnan felbontotta a levelet, és ezt olvasta benne:

Kedves D’Artagnan és kedves Du Vallon, szeretett barátaim, talán utoljára kapnak hírt tőlem. Aramisszal egyetemben igen nagy bajban vagyunk; csak Isten, bátorságunk és barátságunk emléke éltet. Raoulról ne feledkezzenek meg. A Blois-ban levő papírokat figyelmükbe ajánlom, és arra kérem, két és fél hónap múltán, ha nem kapnak rólunk semmi hírt, vegyék őket birtokukba. Öleljék meg a vicomte-ot szívük minden melegével, hűséges barátjuk nevében. Athos.

- Hát én meg is ölelem, annyi szent - mondta D’Artagnan -, hisz éppen utunkba esik, s ha szerencsétlenségére valóban elveszti a mi szegény Athosunkat, attól a naptól az én fiam.

- Én pedig - mondta Porthos - megteszem általános örökösömnek.

- Lássuk csak, mit ír még Athos.

Ha valahol útjaikban találkoznának egy Mordaunt nevű emberrel, óvakodjanak tőle! Levelemben erről többet nem mondhatok!

- Mordaunt! - mondta D’Artagnan meglepetten.

- Mordaunt, nos jó - mondta Porthos -, ne felejtsük el. De nézze csak, van egy post scriptum Aramistól is.

- Csakugyan - mondta D’Artagnan.

És olvasta:

Eltitkoljuk tartózkodásunk helyét, kedves barátaink, mert ismerjük testvéri áldozatosságukat, s jól tudjuk, hogy képesek volnának ide jönni, s meghalni velünk!

- A szakramentumát! - szakította félbe Porthos olyan dühkitöréssel, melytől Mousqueton a szoba másik végében magasra ugrott. - Hát halálveszedelemben forognak?

D’Artagnan folytatta.

Athos magukra bízza Raoult, én egy bosszút kötök a lelkükre. Ha véletlenül elcsípnének egy bizonyos Mordauntot, Porthosnak azt üzenem, vigye egy sarokba, és tekerje ki a nyakát. Levélben nem merek erről többet mondani. Aramis.

- Ha csak erről van szó - mondta Porthos -, könnyen megtehető.

- Ellenkezőleg - mondta zordon képpel D’Artagnan - lehetetlenség!

- Aztán ugyan miért?

- Éppen ezt a Mordaunt urat kell felkeresnünk Boulogne-ban, s vele kelünk át Angliába.

- Nem jobb volna, ha Mordaunt úr helyett barátainkat keresnők fel? - kérdezte Porthos, egy hadsereg megrémítésére is alkalmas mozdulattal.

- Magam is gondoltam rá - mondta D’Artagnan -, csakhogy a levélen se dátum, se pecsét.

- Ez igaz - mondta Porthos.

És elkezdett járkálni a szobában, mint valami eszeveszett, handabandázva s kardját minduntalan ki-kirántva a hüvelyéből.

Ami pedig D’Artagnant illeti, ő szinte sóbálvánnyá meredve ült egy helyben, s a legmélyebb levertség íródott ki arcán.

- Hej, de keserves! - mondta. - Athos megsért bennünket, egyedül akar meghalni; be keserves!

Mousqueton, a kettőjük kétségbeesése láttán, könnyekben tört ki a sarokban.

- Ejnye - intette le D'Artagnan -, ezzel ugyan mire se megyünk! Induljunk, öleljük meg Raoult, ahogyan mondottuk, hátha már kapott Athostól valami hírt.

- No lám, végre egy ötlet - mondta Porthos -, biz' isten nem tudom, hogyan, de tele van ötletekkel! Menjünk hát Raoult megölelni!

- Jaj annak, aki gazdámra görbén nézne most - mondta Mousqueton -, a bőréért egy petákot sem adnék!

Lóra kaptak s elindultak. A Saint-Denis utcához érve a cimborák nagy sereglést találtak. Beaufort herceg érkezett meg Vendôme-ból, s a koadjutor javában mutogatta az álmélkodó és vidám párizsiaknak. Beaufort-ral megerősödve most már igazán győzhetetlennek érezték magukat.

A két cimbora egy kis utcába fordult, hogy a herceggel ne találkozzanak, s hamarosan a Saint-Denis kapuhoz értek.

- Igaz-e - kérdezték az őrök a két lovagtól -, hogy Beaufort úr Párizsba érkezett?

- Olyan igaz, ahogy élek - mondta D'Artagnan -, s az is bizonyság rá, hogy éppen atyja, Vendôme herceg úr elé küld bennünket, aki szintén idefelé tart.

- Éljen Beaufort! - kiáltották az őrök.

És tisztelettudón félreálltak a nagy herceg küldöttjei elől, hadd folytassák útjukat.

Mihelyt túljutottak a sorompón, csak úgy falták az utat ezek a fáradságot és csüggedést nem ismerő daliák; lovaik repültek, ők maguk pedig folyton Athosról és Aramisról beszéltek.

Mousqueton a kínok kínját szenvedte, de a kitűnő szolga azzal vigasztalta magát, hogy elképzelte két gazdájának nagyon is másfajta szenvedéseit. Mert végül is ott tartott, hogy D'Artagnanban jóformán második gazdáját látta, mi több, neki még készségesebben és hívebben engedelmeskedett, mint Porthosnak.

A tábor Saint-Omer és Lambres között volt; a két cimbora vargabetűt írt le a táborig, s részletesen elmondta a seregnek a király meg a királyné szökésének a hírét, mely alattomban már idáig eljutott. Raoult a sátra mellett találták, egy szénarakáson heverve, melyből lova lopva ki-kihúzgált egy-egy szálat. Az ifjú szeme vörös volt, s nagyon csüggedtnek látszott. Grammont marsall és Guiche gróf visszatért Párizsba, s a szegény gyermek nagyon árvának érezte magát.

Raoul egy pillanat múlva feltekintett, s ott látta a két lovagot, amint nézték; rájuk ismert, s tárt karral futott hozzájuk.

- Ó, hát maguk azok, kedves barátaim! - kiáltott fel. - És engem keresnek? Magukkal visznek? Valami hírt hoznak gyámatyámról?

- Tehát mi hírt sem kapott? - kérdezte D'Artagnan az ifjútól.

- Sajnos, mit sem, uram, s valójában nem is tudom, mi lett vele. Ezért vagyok hát, ó jaj, a sírásig nyugtalan!

Csakugyan két kövér könnycsepp gurult alá az ifjú napbarnította arcán.

Porthos elfordította a fejét, hogy jóságos kövér ábrázatán ne lássék, mi zajlik a szívében.

- Az ördögbe is - mondta D'Artagnan, ki régóta nem érzékenyült el ennyire -, egyet se búsuljon, barátom! Ha maga nem is kapott levelet a gróftól, mi kaptunk bezzeg, egyet...

- Ó, csakugyan? - örvendezett Raoul.

- Méghozzá megnyugtatót - mondta D'Artagnan, látva, hogy a hír az ifjúnak mily örömet okoz.

- Elhozta?

- El; azazhogy... - mondta D'Artagnan, és színlelte, hogy keresi - várjon csak, itt kell lennie, a zsebemben; azt írja, visszatér, nemde, Porthos?

Akármennyire gascogne-i volt is, D'Artagnan nem akarta egyedül vállalni a hazugság terhét.

- Bizony - mondta Porthos köhentve.

- Ó, adja hát ide - mondta az ifjú.

- Ejnye, csak az imént olvastam el! Lehetséges, hogy elveszítettem? Hű, a nemjóját! Lyukas a zsebem!

- Bizony, Raoul úrfi - szólalt meg Mousqueton -, pedig éppenséggel örvendetes volt a levél; az urak elolvasták nekem, s én csak úgy sírtam örömömben.

- De legalább tudja-e, hogy hol van, D'Artagnan uram? - kérdezte Raoul félig megvigasztalódva.

- Az ám - mondta D'Artagnan -, hát persze hogy tudom, Isten uccse! Azonban titok!

- De nem nekem, remélem!

- Nem, magának dehogyis, mindjárt meg is mondom, hol van.

Porthos kerekre nyílt szemmel, döbbenten nézett D'Artagnanra.

- Mi az ördögöt mondjak, hol van, hogy meg ne próbáljon utánamenni? - mormogta D'Artagnan.

- Nos hát, hol van ő, uram? - kérdezte Raoul szelíd és simogató hangján.

- Konstantinápolyban!

- A törököknél? - kiáltott fel rémülten Raoul. - Jóságos Isten, mit nem mond?

- Mi a csuda? Ez megijeszti? - kérdezte D'Artagnan. - Ejnye, hát kicsodák a törökök olyan embereknek, mint La Fère gróf meg D'Herblay abbé?

- Vagy úgy? Hát a barátja is vele van? - kérdezte Raoul. - Ez megnyugtat valamelyest.

- Van sütnivalója az ördöngös D'Artagnannak! - mondta. Porthos, elámulva barátja cselén.

- Most pedig - szólt D'Artagnan, igyekezvén a társalgást más irányba terelni - íme ötven arany, a gróf küldte ugyanazzal a futárral. Feltételezem, pénzszűkében leledzik, s örül neki.

- Még van húsz aranyam, uram.

- Nos hát, akkor is tartsa meg, az már összesen hetven.

- S ha szüksége van még néhányra - mondta Porthos, s az övzsebébe nyúlt.

- Köszönöm - mondta Raoul elpirulva -, ezerszer köszönöm, uram.

Ebben a pillanatban megjelent a színen Olivain.

- Erről jut eszembe - mondta D'Artagnan, olyan hangosan, hogy az inas meghallja -, Olivainnel elégedett-e?

- Igen, meglehetősen.

Olivain úgy tett, mintha mit sem hallott volna, s bement a sátorba.

- Mi kifogása van e gézengúz ellen?

- Falánk - mondta Raoul.

- Jaj, uram! - kiáltott fel Olivain e vádra, s előbújt a sátorból.

- Egy kicsit tolvaj is.

- Ó, jaj uram, jaj!

- És ami a fő: szörnyű gyáva!

- Jaj, jaj, megszégyenít, uram! - óbégatott Olivain.

- A kirilejzumát - mondta D'Artagnan -, jegyezze meg, Olivain mester, hogy magunkfajta embereknél nem szolgálhatnak poltronok! Gazdáját ám lopja meg, egye meg a süteményét, igya meg a borát, de, az ántiját, nyúlszívű ne legyen, mert levágom a fülét! Nézze meg Mousquetont, kérje, hogy mutassa meg a tiszteletre méltó sebeket, melyeket kiérdemelt, s mérje fel, hogy szokásos vitézsége orcájának micsoda méltóságteljességet adott!

Mousqueton a hetedik mennyországban érezte magát, s ha merte volna, akár meg is öleti magát érte, mihelyt alkalom kínálkozik.

- Küldje el ezt a gézengúzt, Raoul - mondta D'Artagnan -, mert gyáva nyomorult, s előbb-utóbb végképp elaljasul.

- Azért mondja gazdám, hogy gyáva vagyok - kiáltotta Olivain -, mert a minap párbajozni akart egy zászlóssal a Grammont-regimentből, s én nem voltam hajlandó elkísérni.

- Olivain úr, egy inas sohasem engedetlenkedik - mondta D'Artagnan szigorúan.

Majd félrevonta, és így folytatta:

- Jól tetted, a gazdádnak nem volt igaza, s ezért egy tallért adok neked. De ha egyszer megtámadják, s te nem hagyod magad miszlikbe apríttatni az oldalán, kimetszem a nyelved, s azzal sikálom végig a hátad közepét. Ezt vésd eszedbe!

Olivain meghajolt, s a tallért zsebre vágta.

- Most pedig, Raoul barátom - mondta D'Artagnan -, elindulunk, Du Vallon meg én, követi minőségben! Hogy mi céllal, nem tudom megmondani, mert magam sem tudom. De ha bármire szüksége van, írjon Turquaine-nénak a Gödölyébe, a Tiquetonne utcába, és úgy folyamodjék a kasszájához, akár valami bankáréhoz: mindazonáltal csínjával, mert figyelmeztetem, nem olyan kimeríthetetlen, mint a D'Émery úré!

S alkalmanként való gyámfiát megcsókolta, majd Porthos hatalmas karjainak engedte át, azok a levegőbe kapták, s egy pillanatig ott tartották függve e félelmetes óriás nemes szívén.

- Gyerünk - mondta D'Artagnan -, indulás!

És nekivágtak Boulogne felé, ahol is estetájt megállították tajtékos, verejtéklepte lovaikat.

Tíz lépésnyire onnan, ahol megálltak, mielőtt a városba bementek volna, egy fekete ruhás ifjú állt, aki valakire várni látszott, mert attól fogva, hogy felbukkantak, le nem vette róluk a szemét. D'Artagnan közelebb ment hozzá, s látván, hogy tekintete nem tágít róla, így szólt:

- Hé, barátom, nem szeretem, ha sandítanak rám!

- Uram - szólalt meg a fiatalember, ügyet sem vetve D'Artagnan méltatlankodására -, nem Párizsból jönnek véletlenül?

- Onnan, uram - válaszolta szelídebb hangon D'Artagnan.

- Nem az Anglia Címerében kell megszállniuk?

- Ott, uram.

- Nem Mazarin bíboros úr őeminenciája megbízásából keltek útra?

- De igen, uram.

- Akkor - mondta a fiatalember - a dolguk rám tartozik; én vagyok Mordaunt.

- Aha - suttogta D'Artagnan a bajuszába -, az, akitől Athos óva intett.

- Aha! - dörmögte Porthos a foga közt - az, akit Aramis meg akar fojtatni velem.

Mindketten figyelmesen vizsgálták a fiatalembert.

Ezt pedig megtévesztette szúrós tekintetük.

- Talán kételkednek a szavaimban? - kérdezte. - Ez esetben minden bizonyításra kész vagyok.

- Nem, nem, uram - mondta D'Artagnan -, máris rendelkezhetik velünk.

- Akkor hát, uraim - mondta Mordaunt -, minden veszteglés nélkül indulunk. Mert ez az utolsó napja a haladéknak, melyet kért volt tőlem a bíboros. Hajóm útra kész; s ha nem jöttek volna meg, maguk nélkül is nekivágnék, mert Oliver Cromwell generális türelmetlenül várja visszatértem!

- Vagy úgy! - szólt D'Artagnan. - Tehát Cromwell generálishoz szól a küldetésünk?

- Hát nincs maguknál őhozzá levél? - kérdezte a fiatalember.

- Van nálam egy levél, de kettős borítékját csak Londonban kellene felbontanom; hanem ha már megmondta, kikhez címezték, fölösleges addig várnom vele.

És D'Artagnan feltépte a külső borítékot.

A címzés csakugyan így szólt:

Oliver Cromwell úrnak,
az angol nemzet hadseregeinek generálisa.

- Hej, de különös megbízatás - mondta D'Artagnan.

- Kicsoda az a Cromwell? - kérdezte Porthos egész halkan.

- Egy volt serfőző.

- Talán nem holmi sörspekulációt akar Mazarin lebonyolítani, mint mi tettük azzal a szalmával? - kérdezte Porthos.

- Gyerünk, gyerünk, uraim - mondta Mordaunt türelmetlenül -, induljunk hát.

- Hohó, vacsora nélkül? - tiltakozott Porthos. - Hát az a Cromwell úr egy percig sem várhat?

- Ő igen, de nem én! - jelentette ki Mordaunt.

- Nos, ha maga nem - mondta Porthos -, baj az?

- De nekem sürgős!

- Az már a maga dolga - mondta Porthos -, semmi közöm hozzá, s én, ha megengedi, ha nem, megvacsorázom.

A fiatalember zavaros tekintete nagyot villant, majdhogy szikrát nem vetett, de türtőztette magát.

- Uram - folytatta D'Artagnan -, meg kell bocsátani a kiéhezett utasembereknek. Egyébiránt estebédünk ugyan nem sokat késlelteti, egyenest a fogadóba nyargalunk. Gyalogoljon szépen a kikötőbe, csak bekapunk egy falatot, s meglátja, egyszerre érünk oda!

- Tegyenek kedvükre, uraim, csak már indulhassunk - mondta Mordaunt.

- Még szerencséje - mormogta Porthos.

- A hajó neve? - kérdezte D'Artagnan.

- Standard.

- Helyes. Félóra múlva a kikötőben vagyunk.

Azzal lovaikat sarkantyúba kapva elszáguldottak az Anglia Címeré felé.

- Mit szól a fiatalemberhez? - kérdezte nyargaltában D'Artagnan.

- Azt, hogy sehogy se tetszik nekem - mondta Porthos -, s valósággal viszket a tenyerem, hogy megfogadjam Aramis tanácsát.

- Ettől őrizkedjék, kedves Porthosom, ez az ember Cromwell küldöttje, s vajmi nyomorúságos fogadtatást készítenénk magunknak, jelentvén, hogy bizodalmasának kitekertük a nyakát!

- Akárhogy is - mondta Porthos -, mindig tapasztaltam, hogy Aramis jó tanácsadó.

- Ide hallgasson - mondta D'Artagnan: - ha küldetésünk véget ért...

- Akkor?

- Ha már visszahozott Franciaországba...

- Nos hát?

- Nos hát, majd meglátjuk.

Ezenközben a két cimbora megérkezett az Anglia Címeréhez, s ott jó étvággyal belakomázott; utána rögtön-rögvest a kikötőbe vágtattak. Egy kétárbocos éppen vitorlát készült bontani; s e vitorlás hídján megpillantották Mordauntot, amint türelmetlenül járkált föl s alá.

- Hihetetlen - mondta D'Artagnan, miközben egy csónak a Standard fedélzetére vitte őket - és megdöbbentő, hogy ez a fickó mennyire hasonlít valakihez, akit ismertem, de nem tudom, kicsoda!

Odaértek a hágcsóhoz, s egy pillanat múlva fent voltak a hajón.

A lovak behajózása azonban tovább tartott, mint az utasoké, s a kétárbocos így csak este nyolckor szedhette fel a horgonyt.

A fiatalember toporzékolt türelmetlenségében, és megparancsolta, hogy bontsanak vitorlát.

Porthos a három álmatlan éjtől s a lóháton megtett hetvenmérföldes úttól elcsigázva behúzódott a fülkéjébe, és álomba merült.

D'Artagnan, legyőzvén Mordaunt iránti utálatát, a hídon sétálgatott vele, s ezer mesével traktálta, hogy beszédre bírja.

Mousquetonnak tengeribetegsége volt.

57

.....

A skót, esküdvén hatra-vakra,
királyát egy pénzért eladja.[104]

Most pedig olvasóink hagyják, hadd ringatózzék a Standard nyugodtan, de nem ám London felé, ahogyan D'Artagnan és Porthos hitte, hanem Durham felé, ahová Mordauntot boulogne-i tartózkodása alatt kapott levelek rendelték - s kövessenek bennünket a királypárti táborba, a Tyne folyó mentén fekvő Newcastle városa közelébe.

Itt, két folyó között, a skót határon, de angol földön terül el egy kis hadsereg sátortábora. Éjfél van. A pőre lábszárakról, rövid szoknyájukról, tarka pokrócaikról és hegylakói sipkájukat díszítő tollukról felismerhető emberek gondtalanul virrasztanak.

A kövér felhők közt suhanó hold útjában minduntalan rá-rávilágít az őrszemek puskáira, és tisztán meg-megmutatja a város falait, háztetőit és tornyait, melyet I. Károly nemrég adott át a parlament csapatainak, akárcsak Oxfordot és Newarkot is, melyek, a békés megegyezés reményében, addig még az övéinek számítottak.

A tábor egyik végében, nem messze egy hatalmas sátortól, mely vezérük, az öreg Leven gróf elnöklésével tanácsot ülő skót tisztekkel van tele, lovagruhás férfi alszik a gyepen eldőlve, s kinyújtott jobb kezét a kardján nyugtatva.

Innen ötven lépésnyire egy másik ember, szintén lovagruhás, beszélget az egyik őrrel, és hála az angol nyelvben való jártasságának, mellyel idegen létére rendelkezni látszik, sikerül megértenie a válaszokat, melyeket társalgófele a Perth-grófság nyelvjárásában adogat neki.

Mikor Newcastle városában hajnali egyet üt az óra, az alvó felébred; s miután minden mozdulatot megtesz, amilyeneket a mély álomból ébredők tenni szoktak, figyelmesen körülnéz: látván, hogy egyedül van, felkel, s odamegy az őrszemmel társalgó lovaghoz. Emez minden jel szerint befejezte kérdezősködését, mert máris elbúcsúzik emberétől, s teljes nyugalommal indul az előbbi lovag nyomába, akit láttunk volt elhaladni.

Egy út mentén vert sátor árnyékában már várt reá.

- Nos hát, kedves barátom - szólította meg az érkező a legtisztább franciasággal, ahogy Rouen és Tours között valaha is beszéltek.

- Nos hát, barátom, nincs vesztegetni való idő, értesíteni kell a királyt.

- Mi történt?

- Hosszadalmas volna elbeszélni; úgyis hamarosan megtudja. Azonkívül: mindent elveszíthet egyetlen szó is itt! Gyerünk, keressük meg Winter lordot!

---

[104] Célzás arra, hogy az 1646-ban Skóciába menekült I. Károlyt kártérítés ellenében kiadják az angol parlamentnek; az Holmby várába zárja, a király megszökik, s ezután ítélik halálra. A két évig elhúzódó eseményeket Dumas hat hétre sűríti; egyébként is előbbre hoz vagy később szerepeltet bizonyos eseményeket (így pl. D'Artagnan angliai útját stb.), aszerint, ahogy legjobban tudja a történetbe beilleszteni.

S elindultak a tábor átellenes széle felé; de hogy a tábor alig foglalt el ötszáz négyzetlépés területet, egykettőre odaértek annak a sátrához, akit kerestek.

- Gazdája aluszik-e, Tony? - kérdezte angolul az egyik lovag az inastól, ki az előszobául használt rekeszben aludt.

- Nem, gróf úr - válaszolta az inas -, nem hiszem, vagy legfeljebb néhány perce, mert több mint két óra hosszat járkált fel s alá, miután a királytól visszajött, s lépteinek dobogása alig tíz perce maradt abba; egyébiránt - folytatta az inas, a sátor ajtófüggönyét felemelintvén -, megnézheti az úr.

Winter lord csakugyan ott ült egy ablakul szolgáló hasíték előtt, mely beengedte az éj hűsét, s rajta át szomorúan bámulta a nagy fekete felhők közt el-eltünedező holdvilágot, amit az imént már említettünk.

A két jó barát odament Winter lordhoz, aki öklére támasztott fővel bámulta az eget; nem hallotta jöttüket, s ugyanabban a helyzetben maradt, míg csak nem érzé, hogy valaki a vállára teszi a kezét.

Ekkor hátrafordult, Athost és Aramist megismerte, s kezet nyújtott nekik.

- Észrevették-e - kérdezte -, milyen vérszínű ma éjjel a hold?

- Nem - mondta Athos -, nekem a szokásosnak tetszett.

- Odanézzen, lovag - mondta Winter.

- Megvallom - mondta Aramis -, úgy vagyok vele, mint La Fère gróf: nem látok rajta semmi különöset.

- Gróf úr - mondta Athos -, olyan kétes helyzetben, mint a mienk, inkább a föld vizsgálandó, nem az ég. Tanulmányozta-e a skótjainkat, s megbízik-e bennük?

- A skótokat? - kérdezte Winter. - Miféle skótokat?

- Hát a mieinket, az áldóját! - mondta Athos. - Azokat, akikre a király rábízta magát, a Leven gróf skótjait!

- Nem - mondta Winter lord. Majd hozzátette: - Tehát, mondják csak, nem látják ezt a vörhenyes színt az égen, melyet én?

- Semmit a világon - mondta egyszerre Athos és Aramis.

- Mondják csak: nemde a hagyomány Franciaországban azt tartja - folytatta Winter lord, egyre a rögeszméjén lovagolva -, hogy meggyilkolásának előestéjén IV. Henrik, Bassompierre-rel sakkozván, a sakktáblán vérfoltokat látott?

- Azt - mondta Athos. - Maga a marsall mesélte nekem, nem is egyszer.

- Ez az - suttogta Winter lord -, és másnap megölték IV. Henriket.

- De mi köze magához IV. Henrik e látomásának, gróf úr? - kérdezte Aramis.

- Semmi, uraim, s igazság szerint bolond vagyok, hogy magukat ilyesmivel traktálom, mikor pedig sátramba való betoppanásuk ez órán azt jelenti: valami fontos hírt hoznak.

- Igen, milord - mondta Athos -, szeretnénk beszélni a királlyal.

- A királlyal? De hisz a király alszik.

- Rendkívüli horderejű dolgokat kell tudomására hoznom.

- Nem lehetne holnapra halasztani a dolgot?

- Most mindjárt meg kell tudnia, s talán máris túl késő!

- Lépjünk be, uraim - mondta Winter lord.

Winter lord sátra a királyi sátor mellett állott, s valamiféle folyosó vezetett egyikből a másikba. E folyosót nem is strázsa, csak I. Károly megbízható inasa őrizte, hogy a király sürgős esetben azonnal érintkezésbe léphessen a hűséges Winterrel.

- Az urak velem vannak - mondta Winter.

Az inas meghajolt, s továbbengedte őket.

Valóban, egy tábori ágyon, fekete ujjasba öltözve, hosszú szárú csizmában, lecsatolt övével és nemezkalapjával maga mellett, Károly király, az álom ellenállhatatlan szükségének engedve, aludt. A látogatók beljebb léptek, s Athos, aki elöl állt, egy pillanatig némán bámulta e nagyon sápadt, nemes arcot, hosszú fekete hajának keretében, melyet halántékára tapasztottak valami rossz álom verejtékcseppjei; a vastag, kék erek úgy kidagadtak, mintha könnyektől duzzadoztak volna két fáradt szeme alatt.

Athos sóhajtott egy hatalmasat; e sóhajtás a királyt felébresztette, oly könnyű volt az álma.

Szemét kinyitotta.

- Ó - szólalt meg, és könyökére támaszkodott -, maga az, La Fère?

- Én vagyok, sire - felelte Athos.

- Virrasztanak, mikor én alszom, s bizonyára valami hírt hoznak nekem?

- Sajnos, sire - válaszolta Athos -, pontosan kitalálta felséged.

- Úgy hát valami rossz hír? - kérdezte szomorkás mosollyal a király.

- Rossz, sire.

- Mindegy, hozójának fogadjisten, s a gróf úr sohasem tud belépni hozzám anélkül, hogy ne okozna örömet. Magát, kinek odaadása sem hazát, sem balsorsot nem ismer, Henriette küldte nekem, bármilyen hírt hoz is, beszéljen nyugodtan.

- Sire, Cromwell az éjjel Newcastle-ba érkezett.

- Ah, hogy megtámadjon engem? - kérdezte a király.

- Nem, sire, hanem hogy megvásárolja felségedet.

- Mit mond?

- Azt mondom, sire, hogy a skót seregnek négyszázezer fontsterling jár.

- Az elmaradt zsold fejében; igen, tudom. Vitéz és hűséges skótjaim becsületből harcolnak idestova egy esztendeje.

Athos mosolygott.

- Nos hát, sire, a becsület szép dolog ugyan, de belefáradtak harcolni érte, és ma éjjel kétszázezer fontért vagyis a nekik járó summa feléért eladták felségedet.

- Lehetetlenség! - kiáltott fel a király. - Hogy a skótok eladják a királyukat kétszázezer fontsterlingért!

- A zsidók is eladták az Istenüket harminc dénárért!

- S ki az a Júdás, aki ezt az aljas vásárt csinálta?

- Leven gróf.

- Bizonyos ebben, uram?

A király oly mélységeset sóhajtott, mintha a szíve is megszakadna, s fejét a tenyerébe ejtette.

- Jaj, a skótok, a skótok - mondta -, akiket híveimnek neveztem! A skótok! Akikre rábíztam magam, midőn Oxfordba menekülhettem! A skótok, hazámfiai! A skótok, testvéreim! De bizonyos benne, uram?

- Leven gróf sátra mögött feküdvén, s vásznát fölemelvén, mindent láttam, mindent hallottam.

- S az ocsmány üzletnek mikor kell lebonyolódnia?

- Ma, a délelőtt folyamán. Amint látja felséged, nincs veszteni való idő.

- De mire volna jó, hisz nem maga mondja, hogy eladtak?

- Arra, hogy átkeljen a Tyne-on, Skóciába érjen, csatlakozzék Montrose lordhoz, aki nem fogja felségedet eladni.

- És mit kezdek majd Skóciában? Partizánháborút? Ily háború nem méltó királyhoz.

- Robert Bruce példája elég közeli,[105] hogy feloldozza felségedet!

- Nem, nem! Már túl régóta harcolok; ha eladtak, ám szolgáltassanak is ki, és árulásuk örök gyalázata az ő fejükre hulljon vissza!

- Sire - mondta Athos -, lehetséges, hogy egy királynak így kell cselekednie, de egy férjnek és apának végképp nem így. Felséged hitvese és leánya nevében jöttem, s a két, még Londonban levő gyermek nevében is azt mondom felségednek: éljen, sire, Isten akarja!

A király felkelt, övét megszorította, kardját felcsatolta, s egy keszkenővel megtörölvén verejtékáztatta homlokát, így szólt:

- Nos hát, mi a teendő?

- Sire, van az egész seregben egy ezred, melyre számíthat?

- Winter - kérdezte a király -, bízik-e ezredének hűségében?

- Sire, ezek is csak emberek, márpedig az emberek nagyon gyarlók és nagyon gonoszak lettek. Hűségükben hiszek, de nem felelek érte; életemet rájuk bíznám, de felségedét rájuk bízni nem merem.

- Nos hát - mondta Athos -, ezredek híján, mi itt hárman, minden áldozatra készen, elegen leszünk. Felséged üljön a lovára, mi majd közrevesszük, átkelünk a Tyne-on, elérjük Skóciát, és megmenekültünk.

- Winter, ez a véleménye? - kérdezte a király.

- Ez, uram.

- S a magáé is, D'Herblay uram?

- Ez, sire.

---

[105] Skócia királya (1274-1329), ki hosszú harc után végül is rákényszerítette az angol királyt országa függetlenségének elismerésére.

- Legyen hát akaratuk szerint. Winter, adja ki a parancsokat.

Winter lord kiment; közben a király rendbe szedte magát. A hajnal első sugarai kezdtek beszivárogni a sátor hasítékán, mikor Winter lord belépett.

- Minden rendben, sire - mondta.

- S a mi dolgunk? - kérdezte Athos.

- Grimaud és Blaisois a felnyergelt lovakkal készen áll.

- Akkor hát egy szempillantást se vesztegeljünk s gyerünk.

- Gyerünk - mondta a király.

- Sire - szólalt meg Aramis -, felséged nem értesíti a barátait?

- Barátaimat? - kérdezte I. Károly, s fejét csóválta szomorúan - nincs nekem több hármójukon kívül. Egyikük húsz éve az, ő sohasem fog engem elfelejteni; kettejük nyolc napja az, őket én nem fogom soha elfelejteni. Jöjjenek, uraim, jöjjenek!

A király sátorából kilépett, s lovát valóban ott találta útra készen. Pej ló volt, már három éve lovagolta, és nagyon ragaszkodott hozzá.

A ló, amikor meglátta, örömében felnyerített.

- Ej - mondta a király -, igazságtalan voltam, hisz íme, ha nem is éppen még egy jó barát, de legalábbis még egy élőlény, aki szeret. Te, Arthus, ugye hű leszel hozzám?

S a ló, mintha értette volna a beszédet, párálló orrát a király arcához dugta, s ajkát kifordítva vidáman mutogatta fehér fogsorát.

- Igen, igen - mondta neki a király, miközben simogatta -, igen, így van ez jól, Arthus, elégedett vagyok veled.

S Károly, azzal a könnyedséggel, melynek hála, ő volt Európa egyik legjobb lovasa, nyeregbe lendült, s kísérőihez fordulva így szólt:

- Nos hát, uraim, indulhatunk.

De Athos csak állt mozdulatlan, szeme és karja egy sötét vonalra meredt, mely a Tyne partját követte, s kétszerte hosszabbra terjedt, mint a tábor hossza.

- Mi az a vonal? - kérdezte Athos, ki a hajnali derengésben nem volt képes világosan felismerni a körvonalakat. - Mi az a vonal? Tegnap még nem láttam ottan.

- Kétségkívül a köd, mely a folyóról most emelkedik - vélte a király.

- Sire, páránál sokkal sűrűbb valami.

- Valóban, holmi vöröslő sövénynek tartanám - mondta Winter lord.

- Az ellenség! - kiáltotta fojtottan Athos - kivonul Newcastle-ból, s bekerít bennünket!

- Az ellenség! - mondta a király.

- Igen, az ellenség. Már késő. Nézzék, nézzék! Ama napsugárban, ott, a város felől, látják, hogy csillognak az acélbordák?

Így nevezték a vérteseket, kiket Cromwell testőrségévé tett.

- Haj - mondta a király -, most mindjárt megtudjuk, igaz-e, hogy a skótok elárulnak engem.

- Mit akar tenni? - kérdezte Athos riadtan.

- Parancsot adni: rohamozzanak, s velük együtt átgázolni e nyomorult lázadók hasán!

S a király, lovát sarkantyúba kapva, elvágtatott de Leven gróf sátra felé.

- Kövessük - mondta Athos.

- Gyerünk - mondta Aramis.

- Lehetséges, hogy megsebesül a király? A földön vérfoltokat látok - mondta Winter lord.

S a két cimbora után vetette magát. Athos megállította.

- Menjen, s szedje össze az ezredet - mondta neki -; hamarosan szükségünk lesz rá, előre látom.

Winter lord megfordította lovát, a két cimbora folytatta útját.

A király két másodperc múlva a skót sereg fővezérének sátra elé érkezett. Leugrott és bement.

A hadvezért főbb tábornokai közt találta.

- A király! - kiáltottak fel, és döbbenten néztek össze.

Valóban Károly állott előttük, kalappal a fején, összevont szemöldökkel és csizmáját ostorával csapdosva.

- Igen, uraim - mondta a király -, személyesen! A király, aki számon kéri az uraktól, mi folyik itt?

- De hát mi történt, sire? - kérdezte Leven gróf.

- Az, uram - mondta a király, és dühe elragadta -, hogy Cromwell tábornok ma éjjel Newcastle-ba érkezett; hogy maguk tudták, de engem nem értesítettek; és az történt, hogy a városból kivonult ellenség elzár a Tyne-on való átkeléstől; az őrszemeknek látniuk kellett ezt a hadmozdulatot, de maguk nem értesítettek róla; az történt, hogy maguk engem aljas szerződéssel kétszázezer fontsterlingért eladtak a parlamentnek, de erről a szerződésről legalább értesültem! Ez történt hát, uraim! Feleljenek vagy magyarázkodjanak, mert vádolom magukat!

- Sire - dadogta Leven gróf -, alkalmasint valami hamis jelentéssel megtévesztették felségedet.

- Saját szememmel láttam a köztem és Skócia közt felvonuló ellenséget - mondta Károly -, s majdnem azt mondhatnám: saját fülemmel hallottam meghányni-vetni a vásár kikötéseit.

Most már a skót főemberek is szemöldökráncolva néztek össze.

- Sire - hebegte Leven gróf, a szégyen súlya alatt görnyedezve -, sire, készek vagyunk minden bizonyítékot felséged elé tárni.

- Csak egyet kérek - mondta a király. - Állítsák a sereget hadrendbe, s üssünk rajta az ellenségen!

- Lehetetlenség, sire - mondta a gróf.

- Hogyhogy lehetetlenség? És mi az akadálya, hogy lehetséges legyen? - kiáltotta I. Károly.

- Felséged tudja, hogy fegyvernyugvás van köztünk s az angol hadsereg között - válaszolt a gróf.

- Ha fegyvernyugvás van, akkor az angol hadsereg megszegte, mikor a városból kijött, a megállapodás ellenére, mely bent maradásra kötelezte; mondom hát az uraknak, át kell vágni, velem együtt, ezen a seregen, és vissza Skóciába, és ha nem tetszik, akkor válasszanak a két jelző közt, mellyel az emberek megvetésükben és utálatukban embertársaikat illetik: vagy gyávák, vagy árulók!

A skótok szeme lángolt, s amint ez ilyen alkalommal gyakran előfordul, a szertelen szégyenkezésből a szertelen szemérmetlenségbe csaptak át, s két klan-fő, a király jobb és bal oldalára állva, így szólt:

- Hát igen, megígértük, hogy megszabadítjuk Skóciát és Angliát attól, aki huszonöt esztendő óta issza Anglia és Skócia vérét és aranyát. Megígértük és meg is tartjuk ígéreteinket. Stuart Károly király, a foglyunk!

És egyszerre nyúltak mind a ketten a király felé, hogy megragadják; de mielőtt ujjuk hegye megérinthette volna személyét, mind a ketten elzuhantak, egyikük ájultan, másikuk holtan.

Az egyiket Athos ütötte főbe pisztolya agyával, a másikat Aramis karddal döfte át.

Majd, mikor Leven gróf s a többi főember hátrálni kezdett e váratlanul érkezett segítség elől, mely mintha az égből pottyant volna, annak, akit már foglyuknak tartottak, Athos és Aramis kivonszolta a királyt a hitszegők sátorából, melybe oly könnyelműen bemerészkedett, s a csatlósok által fölkészített lovakra kapva, mindhárman visszanyargaltak a királyi sátor felé.

Útközben megpillantották Winter lordot, ki ezrede élén ügetett arra. A király intett neki, hogy kövesse.

58
A bosszuló

Mind a négyen beléptek a sátorba; semmiféle tervük nem volt, meg kellett állapodni valamiben.

A király karszékébe roskadt.

- Elveszett ember vagyok - mondta.

- Nem elveszett, sire - mondta Athos -, csak elárult.

- Elárultak, a skótok árultak el, akik közt születtem, akiket az angoloknál mindig jobban szerettem! Jaj, a nyomorultak!

- Sire - mondta Athos -, ez igazán nem a kesergések ideje, sőt itt a pillanat megmutatni, hogy király és nemesember! Fel, sire, talpra hát! mert amíg itt három embere van, aki nem árulja el, addig nyugodt lehet. Ó, ha legalább öten volnánk! - sóhajtotta Athos, és D'Artagnanra meg Porthosra gondolt.

- Mit mond? - kérdezte Károly és felkelt.

- Azt mondom, sire, hogy csak egy mód van már. Winter lord akár kezeskedik az ezredéről, akár nem, ne akadjunk fenn a szavakon: embereinek élére áll; mi felségedet közrevesszük, átvágjuk magunkat Cromwell seregén, és eljutunk Skóciába.

- Van még egy mód - szólalt meg Aramis -: valamelyikünk öltse magára a király ruháját és üljön a lovára: mialatt őutána vetik magukat, a királynak talán sikerül átjutnia.

- Jó gondolat - mondta Athos -, s ha őfelsége megtisztelné ezzel valamelyikünket, nagyon hálásak lennénk.

- Mit szól e tanácshoz, Winter? - kérdezte a király, s álmélkodva nézett erre a két férfira, kiknek egyetlen vágya volt, hogy az őt fenyegető veszedelmet a tulajdon fejükre zúdítsák.

- Az a véleményem, sire, hogy ha van egyetlen módja megmenthetni felségedet, D'Herblay úr javaslata az. Alázatosan kérem tehát felségedet, ejtse meg gyorsan a választást, mert nincs vesztegetni való időnk.

- De ha beleegyezem, annak, aki helyembe kerül, a halál vagy legalábbis a börtön jut osztályrészül.

- Dicsőség az, hogy megmentette a királyt! - lelkendezett Winter.

A király könnybe lábadt szemmel nézett öreg barátjára, kioldotta a Szent Lélek-rendszalagot, melyet két francia kísérője tiszteletére hordott, és Winter nyakába akasztotta, ki térden állva fogadta el uralkodója barátságának és bizalmának e félelmetes jelét.

- Rendjénvaló - mondta Athos -, régebben szolgálja, mint mi.

A király meghallotta, és könnyes szemmel fordult feléjük.

- Uraim - mondta -, egy pillanat türelmet, van rendszalagom maguknak kettejüknek is.

Aztán odament egy szekrényhez, melyben a maga kitüntetéseit is őrzé, és elővett két térdszalagot.

- Ez a rendjel nem nekünk való - mondta Athos.

- Ugyan miért, uram? - kérdezte Károly.

- Majdnem királyi rendjel, mi pedig csak egyszerű nemesek vagyunk.

- Tartsanak seregszemlét a világ minden trónusa körül - mondta a király -, s mutassanak a magukénál bár egy nagyobb szívet! Nem, nem, uraim, nem igazságosak magukhoz, de azért vagyok én itt, hogy igazságot tegyek. Térdeljen le, gróf!

Athos térdre ereszkedett, a király a szalagot balról jobbra, ahogy szokás, rákötötte, s kardját felemelve, a szokásos formula helyett - lovaggá teszlek, légy bátor, hű és becsületes -, ezt mondta:

- Bátor vagy, hű vagy és becsületes, lovaggá teszlek!

Ezután Aramishoz fordult:

- Most magán a sor, lovag uram - mondta.

És elölről kezdődött az előbbi szertartás, azonos szavakkal, közben pedig Winter lord csatlósai segítségével levetette rézpáncélját, hogy könnyebben nézhessék királynak.

Majd Károly, mihelyt Aramisszal is végzett, ahogy az imént Athosszal, mindkettejüket megcsókolta.

- Sire - mondta Winter lord, aki a nagy önfeláldozás küszöbén minden erejét s bátorságát visszanyerte -, készen vagyunk.

A király végignézett három hű emberén.

- Tehát menekülni kell? - kérdezte.

- Menekülni egy hadseregen át, sire - mondta Athos -, ennék az egész világon roham a neve.

- Vagyis karddal a kezemben halok meg - mondta Károly. - Gróf úr, lovag úr, ha valaha király leszek még...

- Sire, máris jobban kitüntetett bennünket, mint ahogy egyszerű nemesembereknek kijár; hálával mi tartozunk tehát. De ne vesztegessünk több időt, mert máris túl sokat vesztegettünk.

A király még utoljára kezet nyújtott mindhármuknak, a kalapját kicserélte Winterével, és kiment.

Winter lord ezrede a tábor felett uralkodó fennsíkon helyezkedett el; a király, nyomában a három baráttal, a fennsík felé indult.

A skót tábor végre ébredezni látszott; az emberek előjöttek sátraikból, és mintegy csatára készen sorakoztak fel.

- Látják - mondta a király -, talán megbánták, és készek a harcra.

- Ha megbánták, sire - mondta Athos -, követni fognak.

- Jó - mondta a király -, most pedig mit tegyünk?

- Vegyük szemügyre az ellenséges sereget - felelte Athos.

A kis csoport tekintete azon nyomban ama vonalra meredt, melyet ködnek néztek volt pitymallatkor, s melyről most a nap első sugarai elárulták, hogy csatarendbe fejlődött hadsereg. A levegő tiszta és áttetsző volt, amint e reggeli órában általában lenni szokott; jól megkülönböztethették az ezredeket, láthatták a lobogókat, sőt az uniformisok és a lovak színeit is.

S hirtelen, egy dombocskán, valamivel az ellenség sorfala előtt, megjelent egy kis termetű, zömök és vaskos ember; ezt az embert néhány tiszt vette körül. A csoportra, melyhez a király tartozott, messzelátót irányított.

- Az az ember személyesen ismeri felségedet? - kérdezte Aramis.

Károly elmosolyodott.

- Az az ember: Cromwell - mondta.

- Akkor húzza a szemébe a kalapot, sire, nehogy észrevegye a szerepcserét.

- Jaj - mondta Athos -, sok időt veszítettünk!

- Akkor hát - szólt a király -, parancsot, és indulás.

- Felséged adja, sire? - kérdezte Athos.

- Nem, kinevezem vezénylő tábornokommá - mondta a király.

- Akkor hát ide figyeljen, milord Winter - mondta Athos -, felségedet pedig kérem, hogy kissé távolodjék el... amit beszélni fogunk, nem tartozik felségedre.

A király mosolyogva tett három lépést hátrafelé.

- A következőt javaslom tehát - folytatta Athos. - Ezredünket két svadronra osztjuk; maga az első élére áll; őfelsége és mi a második élére; ha mi se állja utunkat, egyszerre rohamozunk, hogy áttörjük az ellenség vonalát és a Tyne-ba vessük magunkat, és vagy lábolva, vagy úszva átkeljünk rajta; ha viszont valami akadályt gördítenek utunkba, maga embereivel együtt az utolsóig megöleti magát, mi pedig a királlyal folytatjuk utunkat: s ha egyszer a folyópartra értünk, sűrűségük lehet háromsoros is, ha svadronja megtette kötelességét, a többi már a mi dolgunk.

- Lóra! - kiáltotta Winter.

- Lóra! - kiáltotta Athos -, mindent megfontoltunk és eldöntöttünk.

- Uraim - mondta a király -, előre hát! És folyamodjunk az ősi francia csatakiáltáshoz: Montjoie és Saint-Denis! Az angol csatakiáltást most túl sok áruló használja.

Lóra szálltak, a király Winter lord lovára. Winter a királyéra; aztán Winter az első svadron élére rúgtatott, a király pedig, jobbján Athosszal, balján Aramisszal, a második oszlop élére.

Az egész skót sereg a szégyen mozdulatlanságában és némaságában nézte az előkészületet.

Látható volt néhány főember, amint a sorokból kilépve kettétörte kardját.

- No lám - mondta a király -, ez megvigasztal, mégsem mindnyájan árulók.

Ebben a pillanatban harsant Winter kiáltása:

- Előre!

Az első oszlop nekilendült, a második követte, s aláereszkedtek a fennsíkról. A domb mögül egy majdnem azonos létszámú vértes csapat bontakozott ki, és száguldva kanyarodott eléje.

A király mutatta Athosnak és Aramisnak, mi történt.

- Sire - mondta Athos -, ez előrelátható volt, s ha Winter emberei megteszik a dolguk, ez a fejlemény megment, nemhogy elveszejtene.

E pillanatban a száguldó lovak dobogásán és nyihogásán keresztül, hallható volt Winter kiáltása:

- Kard ki!

E vezényszóra, mint megannyi villám, minden kard kirepült a hüvelyéből.

- Rajta, uraim - kiáltotta a király is, a lármától és látványtól ittasultan -, rajta, ki a kardot!

Azonban ennek a parancsnak, melyre a király adott példát, csak Athos és Aramis engedelmeskedett.

- Elárultak bennünket - mondta halkan a király.

- Várjunk még - mondta Athos -, talán nem ismerték meg a felséged hangját, és svadronparancsnokuk szavára várnak.

- Nem hallották az ezredesükét? Nézze! - kiáltott fel a király, s lovát olyan rándítással állította meg, hogy a térde belebicsaklott, és Athos lovának gyeplőjébe kapaszkodott.

- Jaj, ti gyáva nyomorultak! Jaj, ti árulók! - kiáltotta Winter lord jól hallhatón, s közben emberei, soraikat otthagyva, elszéledtek a mezőn.

Alig tizenöt ember verődött össze körülötte, s várta Cromwell vérteseinek rohamát.

- Rajta, velük halni meg! - mondta a király.

- Rajta, meghalni! - mondta Athos és Aramis.

- Ide hozzám a hűségesek! - kiáltotta Winter.

Hangja a két cimboráig hatott; vágtatva indultak feléje.

- Nincs kegyelem! - kiáltotta feleletül Winter lord szavára franciául egy hang, mely megrémítette őket.

Winter pedig a hang hallatára elsápadt s szinte kővé meredt.

Ez a hang egy pompás fekete paripán ülő lovastól származott, ki a rohamozó angol ezred élén, sőt, buzgalmában tíz lépéssel előtte vágtatott.

- Ő az - suttogta Winter, szemét kimeresztve, s kardját lógni hagyván az oldalán.

- A király! A király! - kiáltotta jó néhány hang, Winter lord kék szalagjától és pejlovától megtévesztve. - Fogjátok el élve!

- Nem, ez nem a király - kiáltotta a lovag -; ne essetek tévedésbe, Winter lord, ugye, hogy nem a király? Ugye, hogy a nagybátyám?

S eközben Mordaunt, mert ő volt, pisztolyát Winter lordra szegezte. A lövés eldördült; a golyó az öreg nemes mellét fúrta át; nyergében felugrott, s Athos karjaiba rogyott vissza.

- A bosszuló! - suttogta.

- Emlékezz anyámra - üvöltötte Mordaunt, és túlrohant rajtuk, lova vad vágtatása továbbragadta.

- Nyomorult! - kiáltotta Aramis, s rásütötte pisztolyát közvetlen közelből, ahogy mellette elrohant; de csak a kanóc fogott szikrát, a golyó nem repült ki.

Ekkor már egész ezred nekiesett annak a néhány embernek, aki kitartott; a két franciát bekerítették, szorították, elborították.

Athos, megbizonyosodván, hogy Winter lord halott, a holttestet elengedve, és kardot rántott:

- Rajta, Aramis, Franciaország becsületéért!

És az a két angol, aki a keze ügyében volt, halálra sújtva zuhant a földre.

Ebben a pillanatban irtózatos hurrá harsant, s vagy harminc kardpenge villogott a fejük felett.

Egy lovas hirtelen kitör az angol csatasor közepiből, rendjüket összezavarja, Athoshoz ugrat, két izmos karjával átnyalábolja, kardját kicsavarja a kezéből, s a fülébe súgja:

- Csend! Adja meg magát! Ha nekem adja meg, meg sem adja!

Egy óriás ugyanakkor Aramis két csuklóját markolja meg, hogy hasztalan igyekszik kitépni magát e borzalmas ölelésből.

- Adja meg magát - mondja neki, és ránéz jelentőségteljesen.

Aramis felkapja a fejét, Athos hátrafordul.

- D'Art... - kiáltaná el magát Athos, de a gascogne-i idejében befogja a száját.

- Megadom magam - mondja Aramis, s kardját átadja Porthosnak.

- Tűz! Tűz! - kiáltott Mordaunt, mihelyt visszatért a csoporthoz, melyhez a két jó barát tartozott.

- Tűz? Ugyan miért? - kérdezte az ezredes - mindenki megadta magát.

- Ez milady fia - mondta Athos D'Artagnannak.

- Ráismertem.

- Ez a szerzetes - mondta Porthos Aramisnak.

- Tudom.

Eközben a sorok nyiladozni kezdtek. D'Artagnan Athos lova gyeplőjét fogta, Porthos az Aramis lováét. Mindketten minél messzebb akarták vonszolni foglyukat a csatatérről.

Ez a mozgás szabadon hagyta a helyet, ahová Winter lord teteme zuhant. Mordaunt, a gyűlölet szimatával, rábukkant, s lováról lehajolva, undorító vigyorral szemlélte.

Athos, szokásos nyugalmával, még pisztolyokkal tele nyeregtáskájára tette a kezét.

- Mit csinál? - szólt rá D'Artagnan.

- Hagyja, hadd ölöm meg!

- Egy mozdulatot se, mellyel elárulhatná, hogy ismeri, különben mindnégyen halálfiai vagyunk!

Aztán odafordult a fiatalemberhez.

- Jó fogást - kiáltotta -, jó fogást, Mordaunt barátom! Nekünk már megvannak a magunkéi: méghozzá a térdszalag-rend lovagjai!

- Ejnye - hördült fel Mordaunt, Athosra és Aramisra vérben forgó szemet meresztve -, de hisz ezek, úgy látom, franciák!

- Fogalmam sincs róla, becsületemre. Franciák az urak? - kérdezte Athostól.

- Én az vagyok - hangzott a felelet komoran.

- Nos, kedves uram, akkor hát egy honfitársa foglya.

- Hát a király? - kérdezte Athos aggodalmasan. - Hol a király?

D’Artagnan istenesen megszorította a foglya kezét, és ezt mondta:

- Az ám, elcsíptük a királyt!

- El - szólalt meg Aramis -, aljas árulással!

Porthos megropogtatta barátja csuklóját, s mosolyogva így szólt:

- Ugyan, uram! a háborút éppúgy viselik ügyességgel, mint erővel: oda nézzen!

Valóban, e pillanatban látható volt a király menekülésének fedezésére hivatott svadron, amint az angol ezred felé igyekezik, és a királyt, ki egyedül gyalogolt egy nagy üres térben, körülfogja. I. Károly látszólag nyugodt volt, de senki figyelmét nem kerülhette el, micsoda szenvedésébe kerül, hogy annak lássék; homlokáról csak úgy patakzott a verejték, halántékát és száját meg-megtörölte keszkenőjével, mely mindannyiszor vérfoltosan vált el ajkától.

- Ihol Nabukadonozor! - kiáltotta el magát Cromwell egy vértese, valami öreg puritán, és szeme, annak láttán, akit tirannusnak neveztek, lángot lövellt.

- Nabukadonozor? Ugyan mit beszél! - förmedt rá Mordaunt rémítő vigyorral. - Nem, hanem I. Károly, a jóságos Károly király, aki kirabolja alattvalóit, hogy megörökölje!

Károly szeme az orcátlanra rebbent, aki így beszélt, de egyáltalán nem ismerte meg. Arcának nyugodt és vallásos fenségessége azonban lesunyatta Mordaunt tekintetét.

- Adjon Isten, uraim - fordult a király a két francia lovaghoz, meglátván őket D’Artagnan és Porthos keze közt. - Napunk balszerencsés volt, de ez távolról sem a maguk hibája, Istennek hála! De hol az én jó öreg Winterem?

A két lovag elfordította a fejét, s némán a levegőbe bámult.

- Keresd ott, ahol Strafford van - hallatszott Mordaunt rikácsolása.

Károly összerezzent: a gonosz telibe talált. Strafford: örök lelkifurdalása, napjainak árnyéka, éjeinek kísértete volt.

A király körülnézett; hát egy holttest hevert a lába előtt.

Talán nem a Winteré?

Károly egyetlen kiáltást se hallatott, egyetlen könnycseppet sem ejtett, csak éppen még fakóbb sápadtság öntötte el az arcát; fél térddel földre ereszkedett, felemelte Winter lord fejét, homlokon csókolta, s a Szent Lélek-rendet, amit a nyakába tett volt, kiakasztotta, s áhítatosan a mellére illesztette.

- Wintert hát megölték? - kérdezte D’Artagnan, szemét a holttestre meresztve.

- Meg - mondta Athos -, méghozzá az unokaöccse.

- Ejnye, ő az első, aki elmegy közülünk - suttogta D’Artagnan -; aludjék békességgel, derék ember volt!

- Stuart Károly - szólalt meg ekkor az angol regiment ezredese, s a király felé indult, aki ismét felvette a királyság jelvényeit -, mint már foglyunk: megadja-e magát?

- Thomlison ezredes - szólt a király -; a király nem adja meg magát; az ember enged az erőszaknak, ez az egész.

- A kardját!

A király kirántotta kardját, s a térdén kettétörte.

Ebben a pillanatban egy ló, lovasa nélkül, verejtéklucskosan, égő szemmel, táguló orrcimpával odanyargalt: gazdáját felismerte, megállt mellette, s nyerített egyet örömében: Arthus volt.

A király mosolygott, megsimogatta, s könnyedén nyeregbe lendült.

- Rajta, uraim - mondta -, vezessenek, ahova kedvük tartja.

De hirtelen izgalommal hátrafordult.

- Várjanak - mondta -, úgy rémlik, mintha Winter lord megmozdult volna; ha él még, arra, ami a legszentebb maguknak: ne hagyják itt ezt a derék embert!

- Ó, legyen nyugodt, Károly király - mondta Mordaunt -, a golyó a szívét fúrta át.

- Egy mukkanást se, egy moccanást se, egy pillantást se kockáztassanak felém, se Porthos felé - figyelmeztette D'Artagnan Athost és Aramist -, mert milady nem halt meg, lelke a sátánfajzat testében él!

És a csapat, királyi foglyával, folytatta útját a város felé; de félúton Cromwell generális egy hadsegédje Thomlison ezredesnek parancsot hozott, hogy a királyt Holdenby-Castle-ba vezessék.

Ezzel egyidőben futárok indultak minden irányban hírét vinni Anglia-szerte és egész Európában, hogy Stuart Károly király Olivér Cromwell generális foglya.

59
Oliver Cromwell

- Jönnek-e a generálishoz? - kérdezte Mordaunt D'Artagnantól és Porthostól. - Ugye tudják, hogy hívatta magukat a vállalkozás után.

- Előbb biztonságba helyezzük foglyainkat - válaszolta neki D'Artagnan. - Tudja-e, uram, hogy ezek a ficsúrok fejenként ezerötszáz aranyat érnek?

- Ó, legyenek nyugodtak - mondta Mordaunt, s olyan szemmel nézte meg őket, melynek vad lángját hasztalan igyekezett elfojtani -, embereim majd vigyáznak rájuk, hogy jobban se kell! Felelek értük!

- Jobban vigyázok majd rájuk én magam! - erősködött D'Artagnan. - Különben is, mi kell hozzá? Egy jó szoba, egy-két őr, vagy egyszerűen csak a becsületszavuk, hogy nem is próbálnak megszökni. Ezt én elintézem, s aztán lesz majd szerencsénk tisztelkedni a generálisnál, s tudomásul venni a bíboros őeminenciájának szóló üzenetét.

- Tehát remélik, hogy rövidesen visszaindulnak? - kérdezte Mordaunt.

- Mihelyt küldetésünk véget ér, mi sem tartóztat többé, hacsak a nagy ember kedve nem, akihez küldettünk.

A fiatalember ajkát harapdálta, s őrmestere fülére hajolva belesúgta:

- Kövesse ezt a két embert, egy percre se veszítse szem elől; s mihelyt megtudta, hol szállásolnak, jöjjön vissza, s várjon rám a városkapuban!

Az őrmester bólintással jelezte, hogy engedelmeskedik.

Ekkor, ahelyett hogy követte volna a város felé terelt foglyok zömét, Mordaunt a dombnak kanyarodott, ahonnan Cromwell figyelte volt a csatát, s csak az imént verette fel a sátrát.

Cromwell megtiltotta, hogy bárkit is a közelébe engedjenek; de az őr, aki Mordauntot a generális egyik legbizalmasabb híveként tartotta számon, úgy vélte, hogy a fiatalemberre nem vonatkozik e tilalom.

Mordaunt széthúzta hát a sátor vászonajtaját, s ott látta Cromwellt, kezébe rejtett arccal, egy asztal előtt.

Ha hallotta, ha nem a belépő Mordaunt keltette neszt, Cromwell egyáltalán nem nézett hátra.

Mordaunt az ajtó közelében megállt.

Végül, egy-két pillanat múlva, Cromwell felemelte megkönnyebbült fejét, s ösztönszerűen megérezvén, hogy van ott valaki, lassan hátrafordult.

- Megmondtam, hogy magamban akarok maradni! - kiáltotta, a fiatalembert megpillantva.

- Senki sem gondolta, hogy ez az intézkedés rám is vonatkozik - mondta Mordaunt -; azonban ha parancsolja, készségesen távozom.

- Ó, hát maga az, Mordaunt - szólt Cromwell, úgyszólván erővel távolítva el a fátyolt, mely a szemét borította -, ha már itt van, csak maradjon!

- Hozom szerencsekívánataim!

- Szerencsekívánatait? Ugyan mihez?

- Stuart Károly elfogásához. Most már a tábornok úr Anglia ura!

- Sokkal inkább az voltam két órával ezelőtt.

- Hát az hogyan, tábornok úr?

- Angliának szüksége volt reám, hogy a zsarnokot elfogjam; a zsarnok most fogoly. Látta őt?

- Láttam, uram - mondta Mordaunt.

- Hogyan viselkedett?

Mordaunt habozott, de az igazság úgyszólván erővel tört ki száján.

- Nyugodtan és méltóságteljesen - mondta.

- Mit mondott?

- Néhány búcsúszót barátainak.

- Barátainak! - suttogta Cromwell. - Hát vannak neki barátai?

Majd hangosan: - Védekezett?

- Nem, uram, mindenki cserbenhagyta, kivéve három vagy négy emberét; így hát nem is volt módja védekezni.

- Kardját kinek adta át?

- Nem adta át, eltörte.

- Jól tette; de ahelyett, hogy eltörte volna, nagyobb hasznára kellett volna fordítania.

Egy pillanatnyi csend támadt.

- A királyi kíséretül szolgáló regiment ezredesét, úgy tetszik, megölték? - mondta Cromwell, s szúrósan Mordaunt szemébe nézett.

- Meg, uram.

- Kicsoda?

- Én.

- Hogy hívták az ezredest?

- Winter lord.

- A nagybátyja? - kiáltott fel Cromwell.

- A nagybátyám - hagyta helyben Mordaunt. - Anglia árulói nem családtagjaim.

Cromwell egy pillanatig tűnődött, s nézte, nézte a fiatalembert; majd, azzal a mélységes szomorúsággal, melyet Shakespeare oly kitűnően ír le, így szólt:

- Mordaunt, félelmetes szolga maga!

- Midőn az Úr parancsolja, parancsaival nem alkudozhatunk. Ábrahám Izsákra kést fogott, pedig a fia volt.

- Igen - mondta Cromwell -, de az Úr nem engedte véghezvinni áldozatát.

- Körülnéztem - mondta Mordaunt -, de sem kost, sem gödölyét nem láték fennakadva a bozótban.[106]

Cromwell fejet hajtott.

- Maga erős az erősek között, Mordaunt - mondta. - Hát a franciák hogyan viselkedtek?

- Hősiesen, uram - mondta Mordaunt.

- Igen, igen - suttogta Cromwell - a franciák jól harcolnak; csakugyan, ha jó a messzelátóm, az első sorban láttam őket.

- Ott voltak - mondta Mordaunt.

- Maga mögött - mondta Cromwell.

- A lovukban, nem bennük volt a hiba.

És újra csend támadt egy pillanatra.

- És a skótok? - kérdezte Cromwell.

- Szavuknak álltak, és meg se mozdultak - mondta Mordaunt.

- A nyomorultak! - suttogta Cromwell.

- Tisztjeik meg szeretnék látogatni a generális urat.

- Nincs időm. Pénzüket megkapták?

- Ma éjjel.

- Takarodjanak hát, térjenek vissza hegyeik közé, ott rejtsék el gyalázatukat, ha ugyan a hegyek ehhez elég magasak; nincs több dolgom velük, nekik sincs velem. Most pedig elmehet, uram.

- Mielőtt elmennék - mondta Mordaunt -, néhány kérdésem volna tekegyelmedhez, s egy kérésem, mint gazdámhoz.

- Hozzám?

Mordaunt meghajolt.

- Hősömhöz, pártfogómhoz, atyámhoz fordulok, midőn megkérdezem: gazdám, meg van-e elégedve velem?

- Meg - mondta Cromwell -; mindig megtette, amióta csak ismerem, nemcsak a kötelességét, de annál többet is, hűséges barát volt, ügyes sáfár és jó katona.

- Emlékszik, uram, hogy nekem jutott először eszembe királyuk elhagyásáról tárgyalni a skótokkal?

- Igen, a gondolat, az igaz, magától származik; én az emberek megvetését nem fokoztam idáig!

- Jó követ voltam Franciaországban?

- Igen, és Mazarintól megkapta, amit kértem.

- Nem mindig buzgón harcoltam a dicsőségéért és érdekeiért, uram?

---

[106] Bibliai utalás: Ábrahámnak Isten parancsára egyetlen fiát, Izsákot kellene feláldoznia, azonban az utolsó pillanatban megpillant a bozótban egy kost, és fia helyett azt mutatja be áldozatul.

- Talán a kelleténél is buzgóbban, s ezt hánytam a szemére az imént. De hát hova akar e sok kérdéssel kilyukadni?

- Oda, hogy megmondjam lordságodnak, itt az alkalom, amikor egyetlen szóval megjutalmazhatja minden szolgálatomat!

- Ejnye - mondta Cromwell, a megvetés röpke mozdulatával -, bizony elfeledtem, hogy minden szolgálat megérdemli jutalmát, s hogy maga szolgált engem, s még meg sem jutalmaztam!

- Uram, most megteheti, méghozzá busásan!

- Éspedig hogyan?

- A jutalom kezem ügyében van, s már szinte az enyém.

- S mi ez a jutalom? - kérdezte Cromwell. - Aranyat kínáltak? Rangot, kitüntetést kér? Talán kormányzóságot kíván?

- Uram, teljesíti a kérésemet?

- Előbb lássuk, mi az?

- Uram, mikor azt mondta nekem: teljesítenie kell ilyen vagy amolyan parancsot, kérdeztem-e valaha is, hadd lássuk, mi az?

- Kívánsága egyáltalán teljesíthető?

- Midőn kegyelmednek valami kívánsága volt, s megbízott a teljesítésével, feleltem-e azt egyszer is: lehetetlen?

- De egy ily nagy előkészülettel megfogalmazott kívánság...

- Ó, legyen nyugodt, uram - mondta Mordaunt, természetesen egyszerű arckifejezéssel -, nem fogja kegyelmedet tönkretenni.

- Nos jó - mondta Cromwell -, megígérem, helyt adok kérésének, amennyire képes leszek rá; kérjen.

- Uram, két francia esett ma fogságba, ezeket kérem.

- Talán tekintélyes váltságdíjat ajánlottak? - kérdezte Cromwell.

- Ellenkezőleg, szegényeknek tartom őket, uram.

- De hisz ezek barátai magának?

- Igen, uram - lelkendezett Mordaunt -, barátaim, kedves barátaim, az életemet adnám az ő életükért!

- Jó, Mordaunt - mondta Cromwell, s az arcán az öröm kifejezése jelezte, hogy emberéről jobb véleményt alkothatott -; jó, hát neked adom őket, s még azt sem akarom tudni, kicsodák; tégy velük, amit akarsz.

- Köszönöm, uram - ujjongott Mordaunt -, köszönöm! Életem ezentúl a kegyelmedé, s még ha el is veszíteném, akkor is adósa leszek; köszönöm, most aztán pazarul megfizette szolgálataimat.

És térdre vetette magát Cromwell előtt, s a puritán generálisnak, akárhogy is erőlködött, a látszatát is kerülni akarván annak, mintha elvárná ezt a királynak kijáró hódolást: kezét elkapta és megcsókolta.

- Hogyan? - kérdezte Cromwell; s most ő fogta meg, mikor épp fölemelkedett. - Semmi más jutalmat? Sem aranyat, sem kitüntetést?

- Mindent megkaptam lordságodtól, amit csak adhatott nekem, s ettől a naptól fogva mind a többit elengedem!

Mordaunt a generális sátrából szívében és szemében egyaránt túláradó örömmel rohant kifelé.

Cromwell követte a tekintetével.

- Megölte a nagybátyját! - suttogta. - Ó, jaj, milyen szolgáim vannak hát? Talán emez, aki mit sem kért, vagy a látszat szerint mit sem kért tőlem, többet kért Isten előtt, mint azok, akik tartományok aranyát vagy nyomorultak kenyerét követelik. Engem senki sem szolgál ingyen. Károlynak, aki foglyom, talán még vannak barátai, nekem egy sincsen.

És folytatta Mordaunt betoppanásával megzavart tűnődését.

60
A „ficsúrok”

Mialatt Mordaunt Cromwell sátra felé igyekezett volt, D’Artagnan és Porthos foglyaikat a szállásukul kijelölt newcastle-i házba vezették.

Mordaunt figyelmeztetése az őrmesterhez dehogy kerülte el D’Artagnan figyelmét; épp ezért Athost és Aramist, csak úgy a szemével, a legkomolyabb óvatosságra intette.

Ennek jóvoltából mindketten némán kullogtak legyőzőik oldalán; s ez nem is esett különösebben nehezükre, épp elég tűnődnivalót adott nekik saját gondolataik megválaszolása.

Ha ember valaha elképedt, Mousqueton volt az, midőn a küszöbről megpillantotta a közeledő négy jó barátot egy őrmester és vagy tíz ember kíséretében. A szemét dörzsölte, sehogy se tudván rászánni magát, hogy Athost és Aramist felismerje, de végül nagy nehezen mégiscsak tudomásul vette. Már-már éppen örömrivalgásban tört ki, mikor Porthos ellentmondást nem tűrő szemkifejezéssel csendre intette.

Mousqueton ott maradt hát az ajtófához tapadva, s várta-várta e módfelett furcsa eset magyarázatát; kiváltképp mégis az zaklatta fel, hogy a négy cimbora úgy viselkedett, mintha nem ismernék többé egymást.

D’Artagnan és Porthos foglyaikat abba a házba vitték, melyben előző este óta laktak, és amelyet Cromwell generális bocsátott a rendelkezésükre: egy utca szegletét képezte, valamiféle kertje is volt, s istálló is, a másik utcai szárnyán.

A földszint ablakai, ahogy ez vidéki városokban előfordul, rácsosak voltak, úgyhogy nagyon hasonlítottak a börtönablakokhoz.

A két cimbora a foglyokat előretessékelte, s miután Mousquetonnak megparancsolták, hogy vigye a lovakat az istállóba, megálltak a küszöbön.

- Mért nem megyünk be utánuk? - kérdezte Porthos.

- Hadd lássuk előbb, mit akar tőlünk ez az őrmester meg ez a nyolc-tíz ember a nyomában - mondta D’Artagnan.

Az őrmester és nyolc-tíz embere letelepedett a kicsi kertben.

D’Artagnan megkérdezte, mit óhajtanak, s miért tartózkodnak itt.

- Parancsot kaptunk - válaszolt az őrmester -, hogy segítsünk őrizni a foglyokat.

Ez ellen nem lehetett kifogás: sőt tapintatos figyelmességnek kellett felfogni, s még hálásnak is mutatkozni az iránt, aki így intézkedett. D’Artagnan megköszönte hát az őrmesternek, s egy koronát adott neki boritalra, Cromwell egészségére.

Az őrmester azt felelte, hogy a puritánok sohasem isznak, s a koronát zsebre tette.

- Jaj - sóhajtott Porthos -, de iszonyú nap, kedves D’Artagnan barátom!

- Mit beszél itt, Porthos? Iszonyú napnak mondja azt, melyen megtaláltuk barátainkat?

- Az ám, de micsoda körülmények közt!

- Igaz, hogy a körülmények nyugtalanítók - mondta D’Artagnan -; de sebaj, menjünk be hozzájuk, s próbáljuk egy kissé világosabban látni helyzetünket.

- Bizony, szörnyű zavaros - mondta Porthos -, most már értem, Aramis miért javasolta oly nyomatékkal, hogy tekerjem ki az undorító Mordaunt nyakát!

- Csend, ha mondom! - figyelmeztette D'Artagnan. - Ki ne ejtse ezt a nevet a száján.

- De hisz - mondta Porthos - én franciául beszélek, ezek meg itt angolok!

D'Artagnan azzal a csodálkozással nézett Porthosra, mely a józan ítéletű embert szokta elfogni mindennemű képtelenség, ostobaság felett.

Aztán, lévén, hogy Porthos a maga részéről szintén értetlenül álmélkodott döbbenetén, D'Artagnan megbökte, mondván:

- Menjünk be!

Porthos lépett be elsőnek, D'Artagnan utána, s gondosan bezárta maga mögött az ajtót, majd két barátját egymás után a keblére vonta.

Athos halálosan szomorú volt. Aramis hol Porthosra, hol D'Artagnanra nézett, egy szót sem szólt, de tekintete oly kifejező volt, hogy D'Artagnan értett belőle.

- Azt akarják tudni, hogy kerültünk ide? Úristen, de könnyű kitalálni! Mazarin megbízott, hogy hozzunk el egy levelet Cromwell generálisnak.

- De hogy lehetnek Mordaunt mellett? - kérdezte Athos. - Ama Mordaunt mellett, akitől óva intettem magát, D'Artagnan!

- S kinek a nyakát oly melegen ajánlottuk a markába! - mondta Porthosnak Aramis.

- Változatlanul Mazarin! Cromwell őt küldte Mazarinhoz; Mazarin minket Cromwellhez küldött. Mindebben van valami végzetszerűség.

- Igen, igaza van, D'Artagnan, az a végzetszerűség, mely elválaszt egymástól és elveszejt! Így hát, kedves Aramis - folytatta Athos -, erről ne beszéljünk többet, s készüljünk fel a keserves halálra!

- A keservit, épp ellenkezőleg - mondta D'Artagnan -, csak beszéljünk róla, hiszen megegyeztünk volt, egyszer s mindenkorra, hogy mi mindig együtt vagyunk, mégoly ellentétes ügyekben is!

- Bizony, nagyon ellentétesekben - mondta Athos mosolyogva -; mert itt, kérdem maguktól, miféle ügyet szolgálnak? Jaj, D'Artagnan, most láthatja, a nyomorult Mazarin mire használja fel! Tudja, micsoda bűnben tette magát bűnrészessé e napon? A király elfogásában, meggyalázásában, halálában!

- Ugyan - szólt közbe Porthos -, azt hiszi?

- Ez túlzás, Athos - mondta D'Artagnan -, még nem tartunk ott!

- Ha nem is, de már peddzük, annyi szent! Avagy miért fognak el egy királyt? Ha úgy akarják tisztelni, mint urukat, nem veszik meg, akárcsak egy rabszolgát. Azt hiszi, Cromwell azért fizetett érte kétszázezer fontot, hogy újra trónra ültesse? Megölik őt, barátaim, s ez még a legkisebb bűn, melyet elkövethetnek. Inkább lefejezni, mint arcul csapni egy királyt.

- Nem cáfolhatom meg, mert ezek után lehetséges - mondta D'Artagnan -, de mi közünk mindehhez? Én itt vagyok, mert katona vagyok, gazdáimat szolgálom, vagyis akik megfizetik zsoldomat. Megesküdtem, hogy engedelmeskedem, hát engedelmeskedem; de maguk, akik nem tettek ilyen esküt, maguk miért vannak itt, s miféle ügyet szolgálnak?

- A legszentebb ügyet a világon! - mondta Athos. - A balsors, a királyság és a vallás ügyét. Egy jó barát, egy hitves, egy leány tisztelt meg segítségül hívásukkal. Szolgáltuk őket, ahogy gyarló eszközeinktől kitelt, s Isten számon tartja szándékunkat, ha hiányzott is hozzá az erőnk. Ám gondolkozzék másként, D'Artagnan, s ítélje meg más módon a dolgokat, barátom; én nem vitatkozom, csak helytelenítem.

- Hej, hej - csóválta fejét D'Artagnan -, végeredményben mi közöm nekem Cromwellhez, aki angol, s fellázad királya ellen, aki skót? Én francia vagyok, s ezek a dolgok nem tartoznak rám. Miért akar hát érettük felelőssé tenni?

- Csakugyan - mondta Porthos.

- Mert minden nemesember testvér, mert maguk nemesemberek, mert a királyok minden országban az elsők a nemesek közt, mert a vak, hálátlan és ostoba nép mindig örömét leli benne, hogy megalázhatja, aki nála feljebbvaló; maga pediglen, D'Artagnan, a régi főúri sarj, a szép nevű és jó kardú férfiú, közreműködött abban, hogy egy királyt a sörkereskedőknek, szabóknak és fuvarosoknak kiszolgáltassanak! Ó, D'Artagnan, lehet, hogy mint katona kötelességét teljesítette de mint nemesember bűnt követett el, higgye el!

D'Artagnan egy virágszárat rágcsált, nem válaszolt, s kényelmetlenül érezte magát; mert ahogy Athostól elfordította a fejét, Aramis tekintetével találkozott.

- Maga pedig, Porthos - folytatta a gróf, mintha D'Artagnant zavarában megszánta volna -, a legjobb szív, a legjobb barát, a legjobb katona, akit ismerek; aki lelkületénél fogva méltó lett volna, hogy akár valami trónus lépcsején szülessék, s akit előbb-utóbb egy értelmes király fog kárpótolni majd: kedves Porthosom, magatartása, ízlése és bátorsága szerint szintén nemesember lévén, éppoly bűnös, mint D'Artagnan.

Porthos elpirult, de inkább örömében, mint zavarában, s fejét mégis a szégyenkezők módján hajtotta le, s így szólt:

- Igen, igen, azt hiszem, igaza van, kedves grófom.

Athos felkelt, odalépett D'Artagnanhoz, kezet nyújtott, s így szólt.

- Ugyan már no, ne duzzogjon, kedves fiam, mert amit most mondtam, ha nem is éppen atyai hangon, de atyai szívvel mondottam. Könnyebb lett volna, elhiheti, hálálkodnom, hogy megmentette az életemet, s egyetlen szóval sem érintenem érzelmeimet.

- Kétségkívül, kétségkívül - felelte D'Artagnan, és ő is kezet nyújtott neki -; de az is igaz, hogy furcsa érzelmei vannak, amilyenek nem lehetnek mindenkinek! Mert ki ne csodálkoznék azon, hogy egy épelméjű ember otthagyja a házát, a hazáját, gyámfiát, azt a kedves ifjút, akit láttunk a táborban, hogy rohanjon, hová? Egy rothadt és férges királyság megsegítésére, mely egy szép napon úgy fog összedőlni, mint valami ócska deszkabódé. Hangoztatott érzelmei szépek, kétségtelen, oly szépek, hogy már nem is emberiek!

- Akármilyenek is, D'Artagnan - válaszolta Athos, és nem esett bele a csapdába, melyet a furfangos gascogne-i állított Raoulra oly érzékeny apai szívének -, akármilyenek is, a lelke mélyén elismeri hogy igazak; de gazdámmal disputálnom már hiba. D'Artagnan, a foglya vagyok, bánjék hát úgy velem, mint fogollyal.

- Ejnye, az istenfáját - mondta D'Artagnan -, de hiszen jól tudja, hogy nem lesz sokáig az!

- Nem, mert bizonyosan úgy bánnak velünk, mint amazokkal Philiphaugh-nál.[107]

---

[107] A philiphaugh-i vereség után Montrose hat társát kivégezték.

- Azokkal pedig hogy bántak? - kérdezte D'Artagnan.

- Hogy? Felét felakasztották, felét agyonlőtték - mondta Aramis.

- Nos hát én esküszöm - mondta D'Artagnan -, esküszöm, hogy amíg egyetlen csepp vér marad az ereimben, magukat fel nem kötik, sem agyon nem lövik! A Krisztusát! Csak jöjjenek! Egyébként látja itt ezt az ajtót, Athos?

- Nos hát?

- Nos hát ezen az ajtón át oda mehetnek, ahova akarnak, mert e pillanattól fogva, Aramisszal együtt, szabadok, mint a madár.

- Erről igazán magára ismerek, kedves D'Artagnan - felelte Athos -, de nem maguk a mi gazdáink: ezt az ajtót őrzik, D'Artagnan, ugye, tudja.

- Akkor hát kitörnek mondta Porthos. - Kik őrizhetik? Legfeljebb tíz ember.

- Ez négyünknek semmi sem volna, de kettőnknek már sok. Így van ez, szétesett állapotunkban, melyben vagyunk, el kell pusztulnunk. Lássa a végzetes példát: a vendôme-i úton, D'Artagnant, a bátrak bátrát, s Porthost, a vitézek vitézét, erősek erősét, megverték. Ma pedig Aramisszal meg velem esett meg ugyanaz. Nos, ez sohasem történt meg velünk, amíg együtt voltunk mind a négyen; haljunk meg hát, miként meghalt Winter lord is; ami engem illet, kijelentem, nem egyezem bele a menekülésbe, csak ha mind a négyen menekülünk.

- Lehetetlen - mondta D'Artagnan -, mi a Mazarin szolgálatában vagyunk.

- Tudom, és egy cseppet sem unszolom magukat tovább; okfejtésem mit sem eredményezett; hibás volt, kétségkívül, mert egy szikrányit sem győzött meg oly igaz szellemeket, amilyen a maguké.

- Egyébként, ha hatott volna is - mondta Aramis -, jobb, ha nem keverjük bajba két olyan kiváló barátunkat, mint D'Artagnan és Porthos. Nyugodjanak meg, uraim, megbecsülést szerzünk magunknak halálunkkal; ami engem illet, büszkén állok a puskacsövek elé, sőt, a bitófa alá is magával, Athos, mert sohasem láttam olyan nagynak, mint a mai napon.

D'Artagnan egy szót sem szólt csak, miután a virágszálat elrágcsálta, a körmét rágta tovább.

- Csakugyan azt hiszi - szólalt meg végül -, hogy meg fogják magukat ölni? És miért tennék? Kinek érdeke a haláluk? Különben is a mi foglyaink.

- Bolond, szalasztott bolond! - mondta Aramis. - Hát nem ismered Mordauntot? Nos, én csak egyetlen pillantást váltottam vele, s már láttam a szemében, hogy halálra vagyunk ítélve.

- Az az igazság - jelentette ki Porthos -, hogy szörnyű bosszús vagyok, amiért nem fojtottam meg, ahogyan Aramis javasolta!

- Fütyülök én erre a fickóra! - legyintett D'Artagnan. - Az árgyélusát, csak kezdjen csiklandozni egy kicsit közelebbről, szétmorzsolom ezt a férget! Ne meneküljenek hát, semmi értelme, mert esküszöm, olyan biztonságban vannak itt, amilyenben Athos húsz esztendeje volt a Férou utcában, vagy Aramis a Vaugirard utcában!

- Odanézzen - mondta Athos, s kimutatott a rácsos ablakok egyikén, melyek a szobát világították -, rögtön tudja, mihez tartsa magát, mert nézze, épp idevágtat.

- Kicsoda?

- Mordaunt.

Valóban, abból az irányból, melybe Athos mutatott, D’Artagnan egy vágtatva közeledő lovast láthatott.

Valóban Mordaunt volt.

D’Artagnan kirohant a szobából.

Porthos követni akarta.

- Maradjon - mondta D’Artagnan -, s csak akkor jöjjön, ha az ujjammal dobolok az ajtón!

61
Uram Jézus!

Mikor Mordaunt a ház elé ért, D'Artagnant a küszöbön találta, a katonák pedig fegyverestül szanaszét hevertek a kert gyepén.

- Hé! - kiáltotta a gyors iramodástól fojtott hangon. - A foglyok itt vannak még?

- Itt, uram - mondta az őrmester, és fürgén talpra szökkent, akárcsak az emberei, akik kezüket fürgén a kalapjukhoz emelték.

- Rendben van. Négy ember fogja őket, s vigye tüstént a lakásomra.

Négy ember előállott.

- Tessék? - kérdezte D'Artagnan, azzal a csúfondáros arckifejezéssel, melyet olvasóink már bizonyára jó néhány ízben láttak rajta, mióta megismerték. - Miről van szó, kérem?

- Arról, uram - mondta Mordaunt -, hogy négy embernek megparancsoltam, szállítsák a ma reggel ejtett foglyokat a lakásomra.

- Hát azt miért? - kérdezte D'Artagnan. - Engedelmet a kíváncsiságért; azonban megérti, ha e tárgyban felvilágosítást szeretnék.

- Mert a foglyok most már az enyémek - felelte Mordaunt gőgösen -, azt csinálok velük, amit akarok.

- Engedjen meg, engedjen meg az ifjú úr - mondta D'Artagnan -, de úgy látom, téved; szokás szerint a fogoly azé, aki elfogta, s nem, aki látta elfogni. Maga elfoghatta volna Winter lordot, aki, mint mondják, a nagybátyja volt; jobbnak látta megölni, nemde; mi, Du Vállon úr meg jómagam, megölhettük volna ezt a két nemesembert, de jobbnak láttuk foglyul ejteni, ki-ki az ízlése szerint.

Mordaunt ajka elfehéredett.

D'Artagnan felfogta, hogy a dolog pillanatok alatt rosszra fordulhat, elkezdte hát dobolni az ajtón a testőrindulót.

Porthos az első akkordra megjelent, és megállt az ajtó túlsó oldalán, lába a küszöbön, homloka a szemöldökfát érte.

Az intézkedés Mordaunt figyelmét nem kerülte el.

- Uram - mondta egyre sértőbb haraggal -, ellenállása hasztalan, a foglyokat az imént adta nekem a fővezér, az én dicső patrónusom, Oliver Cromwell úr.

D'Artagnant úgy érték e szavak, mint valami villámcsapás.

A vér zubogott a halántékán, felhő szállt el a szeme előtt, megértette a fiatalember vérszomjas reményét; és keze egy pillanatra ösztönösen a kardja markolatára tévedt.

Porthos pedig D'Artagnant figyelte, hogy tudja, mit kell tennie, s mozdulatait az övéhez igazítsa.

Porthosnak ez a tekintete D'Artagnant inkább nyugtalanította, mint megnyugtatta, s kezdte kárhoztatni magát, amiért Porthos baromi erejéhez folyamodott olyan ügyben, melyet, úgy érezte, főként ravaszsággal kell intézni.

„Az erőszak - gondolta - mindnyájunk pusztulását okozná; mutasd meg D'Artagnan barátom, ennek a kígyónak, hogy nemcsak erősebb, de ravaszabb is vagy nála."

- Ó - mondta mélyen meghajtva magát -, miért nem kezdte ezzel, Mordaunt úr? Micsoda? Tehát Oliver Cromwell úrtól jön, napjaink legdicsőbb hadvezérétől?

- Most váltam tőle el, uram - mondta Mordaunt, leugrott a lováról, s a gyeplőt egyik katonája kezébe adta -, most váltam el tőle, ebben a pillanatban.

- Miért nem mondta ezt mindjárt, kedves uram! - folytatta D'Artagnan. - Egész Anglia a Cromwellé, s mivel az ő nevében kéri foglyaimat, fejet hajtok, uram, magának adom, vigye őket!

Mordaunt sugárzó arccal indult előre, s Porthos megsemmisülve s morcos döbbenettel bámult D'Artagnanra, s száját kinyitotta, hogy mondjon valamit.

D'Artagnan azonban a csizmájára taposott, s abból megértette, hogy barátja csak komédiát játszik.

Mordaunt a küszöb első fokára lépett, s kalappal a kezében készült áthaladni a két barát között, közben intett négy emberének, hogy kövessék.

- Már megbocsásson - mondta D'Artagnan, a legbájosabb mosollyal, s kezét a fiatalember vállára téve -, de ha a dicső Cromwell generális foglyainkról a maga javára intézkedett, ez adományozó gesztust kétségkívül írásban tette, nemde?

Mordaunt megtorpant.

- Bízvást küldött valami levélkét nekem, legalább egy papírcafatot, mely bizonyítja, hogy az ő nevében jött. Szíveskedjék ideadni hát ezt a papírcafatot, hadd menthessem fel önmagamat honfitársaim cserbenhagyásának vádja alól. Másképpen, ugye megért engem, noha bizonyos vagyok benne, hogy Cromwell generális úr mi rosszat sem akar nekik, rossz vért szülne a dolog.

Mordaunt hátrált, érezve a cselt, rémítő pillantást vetett D'Artagnanra; ő azonban a legkellemesebb és legbarátságosabb arckifejezéssel felelt, mely csak valaha kifeslett az arcán.

- Ha egyszer én állítok magának valamit, uram - mondta Mordaunt -, azzal sérteget, hogy kételkedik benne?

- Én? - csodálkozott D'Artagnan. - Hogy én kételkedném abban, amit maga állít! Isten őrizzen attól, kedves Mordaunt uram! Ellenkezőleg, tökéletes és érdemes nemesembernek tartom, már aszerint, ahogy látom; azonkívül, uram, akarja-e, hogy őszintén beszéljek? - folytatta D'Artagnan az ő nyílt arcával.

- Beszéljen, uram - mondta Mordaunt.

- Du Vallon úr, a barátom itt, gazdag ember, negyvenezer tallér évjáradéka van, s a pénz egyáltalán nem érdekli; tehát nem őérte, hanem magamért beszélek.

- S aztán?

- Nos, uram, én nem vagyok gazdag; Gascogne-ban nem szégyen ez; ott senki sem gazdag, a dicső emlékezetű IV. Henriknek, aki a gascon-ok királya volt, ahogyan őfelsége IV. Fülöp az egész spanyol birodalom királya, soha egy fillér se volt a zsebében.

- Fejezze be, uram - mordult Mordaunt, látván, hová akar kilyukadni -, ha csak az tartja vissza, amire gondolok, hát el lehetne oszlatni ezt a nehézséget.

- Hej, tudtam én - mondta D'Artagnan -, hogy okos fiú maga! Bizony, bizony ez a valóság, itt tör a nyereg, ahogy mi franciák mondjuk; én szerencselovag vagyok; egyebem sincs, mint amit a kardom szerez, vagyis több a sebem, mint a pénzem. Nos, mikor ma reggel foglyul ejtettem két előkelő franciát, mi több, a térdszalag-rend lovagjait, azt gondoltam: megvagyonosodtam. Két franciát mondtam, mert ilyen körülmények között, Du Vallon úr, aki, mondom, gazdag ember, mindig nekem adja a foglyait.

Mordaunt, akit teljesen lóvátett D'Artagnan kedélyes szószátyársága, úgy mosolygott, mintha az elsorolt okokat pompásan megértené, s nyájasan ezt válaszolta:

- Azonnal meglesz az aláírt parancs, s a kétezer arany nemkülönben; addig is, uram, hadd vigyem el azt a két embert.

- Nem - mondta D'Artagnan -; mit számít magának egy félóra késedelem! A rend embere vagyok, csináljuk a dolgot szabályszerűen, uram.

- Márpedig - folytatta Mordaunt - kényszeríthetném, mert itt én parancsolok!

- Ejnye, uram - mondta D'Artagnan, kellemetes mosollyal -, látszik, hogy ámbár szerencsénk volt, Du Vallon úrnak meg nekem, a társaságában utazni, nem ismer bennünket. Mi nemesemberek vagyunk, s készek rá mindketten, hogy megöljük magát mind a nyolc emberével egyetemben. Az Istenért, Mordaunt úr, ne makacsolja meg magát, mert akkor én is megmakacsolom magam, s konokságomban megátalkodom. Hát még Du Vallon barátom! - folytatta D'Artagnan -, ő ilyen helyzetben még nálam is konokabb és megátalkodottabb; arról ne is beszéljünk, hogy Mazarin bíboros őeminenciájának vagyunk a küldöttjei, aki Franciaország királyát képviseli. Ebből az következik, hogy jelen pillanatban mi képviseljük a királyt s a bíborost, ami azt jelenti, hogy követminőségünkben sérthetetlenek vagyunk, és Oliver Cromwell úr, ki bízvást éppoly nagy politikus, mint hadvezér, olyan ember, aki ezt tökéletesen belátja. Kérjen hát tőle írt parancsot! Mibe kerül az magának, kedves Mordaunt uram?

- Bizony, írt parancsot - mondta Porthos, aki kezdte kapiskálni D'Artagnan szándékát -; csak ennyit kérünk!

Bárhogy szeretett volna is Mordaunt erőszakhoz folyamodni, D'Artagnan magyarázatát mégis jogosnak kellett elismernie. Egyébként is hírneve imponált neki, s az, amit ma reggel látott tőle, s ami hírnevét még öregbítette, gondolkodóba ejtette. Aztán mit sem sejtvén a mélységes barátság szálairól a négy francia között, minden nyugtalansága eltűnt a váltságdíjnak egyébként nagyon elhihető motívuma előtt.

Elhatározta, hogy nemcsak a parancsért megy el, de a kétezer aranyért is, amennyire ő maga is becsülte a két foglyot.

Mordaunt tehát lóra szállt, s miután figyelmeztette az őrmestert, hogy jól őrködjék, megfordult és elvágtatott.

- Jó - mondta D'Artagnan -, egy negyedóra a sátorig, egy negyedóra vissza, ez több is, mint amennyi kell nekünk.

Aztán Porthoshoz fordult, s a legkisebb változás sem tükröződött az arcán, hogy akik esetleg lesnék, azt higgyék, ugyanazt a beszélgetést folytatja.

- Porthos barátom - mondta, s jelentőségteljesen nézett a szemébe -, jól figyeljen most! Először is: barátainknak egy szót sem arról, amit itt hallott; fölösleges tudniok a szolgálatról, melyet tenni fogunk nekik.

- Jó - mondta Porthos -, értem.

- Menjen az istállóba, Mousquetont ott találja, nyergeljék fel a lovakat, a pisztolyokat tegyék a nyeregtáskákba, vezessék ki őket az utcára, hogy csak éppen a hátukra kelljen ugrani: a többit bízza rám.

Porthos semmi megjegyzést sem tett, s a barátja iránti fenséges bizalommal engedelmeskedett.

- Megyek - mondta -; de abba a szobába, melyben az urak vannak, bemehetek-e még?

- Nem, fölösleges.

- Akkor, legyen szíves, hozza el az erszényemet: ott hagytam a kályhán.

- Legyen nyugodt.

Porthos nyugodt járásával elindult az istálló felé, s átment a katonák között, akik nem győzték csodálni, hogy francia létére oly termetes növésű s tagbaszakadt. Az utcasarkon találkozott Mousquetonnal, s magával vitte.

Ekkor D'Artagnan holmi dalocskát fütyörészve, melyet Porthos elindulásakor kezdett el, betoppant a szobába.

- Kedves Athosom, meghánytam-vetettem okfejtését, s bizony meggyőzött engem! Úgy éljek, bánom, hogy belekeveredtem ebbe a dologba. Igazat mondott: Mazarin gazember. Elhatároztam hát, hogy magukkal menekülök. Semmi tanakodás, készüljenek! Kardjuk a sarokban, ott ne felejtsék őket, ez a szerszám a mi körülményeink közt nagyon hasznos lehet; erről jut eszembe Porthos erszénye. Ihol, ni!

És D'Artagnan az erszényt zsebébe süllyesztette. A két barát ámult-bámult: mi történt vele?

- Ejnye, mi van ebben meglepő? - kérdezte D'Artagnan. - Igazán megmondhatnák. Vak voltam: Athos kinyitotta a szemem, ez az egész. Jöjjenek ide!

Azok odamentek.

- Látják ezt az utcát? - kérdezte D'Artagnan. - Ott lesznek a lovak; kimennek az ajtón, balra fordulnak, nyeregbe vetik magukat, és minden rendben lesz; semmivel se törődjenek, csak azzal, hogy jól hallják a jelszót. A jelszó az én kiáltásom lesz: „Uram Jézus!"

- De ugye, becsületszavára velünk jön? - kérdezte Athos.

- Az Istenre esküszöm!

- Rendben van - lelkendezett Aramis -, az „Uram Jézus" kiáltásra kimegyünk, mindenkit felöklelünk, aki utunkat állja, futunk a lovakhoz, nyeregbe ugrunk és sarkantyúba kapjuk a lovakat; így gondolja?

- Tökéletesen!

- Látja, Aramis - mondta Athos -, mindig hangoztattam, hogy D'Artagnan ér köztünk a legtöbbet!

- Jó - mondta D'Artagnan -, menekülök a bókok elől. Isten velük!

- De aztán velünk menekül, nemde?

- Majd meglátják! Ne felejtsék el a jelszót: „Uram Jézus!"

Ugyanolyan léptekkel ment ki, ahogyan jött, s ott folytatta a dalocskát, melyet beléptekor fütyült, ahol abbahagyta.

A katonák kártyáztak vagy aludtak, kettejük hamisan énekelte a sarokban a Super flumina Babylonis[108] kezdetű zsoltárt.

D'Artagnan az őrmestert hívta.

- Jóember - mondta -, Cromwell generális értem üzent Mordaunt úrral, kérem, jól vigyázzon a foglyokra!

Az őrmester mutatta, hogy nem ért franciául.

Erre D'Artagnan kézzel-lábbal magyarázva próbálta megértetni vele, amit szavakból meg nem érthetett.

Az őrmester bólintott, hogy jól van.

D'Artagnan elindult az istálló felé: mind az öt lovat felnyergelve találta, a magáét csakúgy, mint a többit.

- Ki-ki vezessen gyeplőszáron is egy lovat - mondta Porthosnak és Mousquetonnak -, aztán forduljanak bal felé, oly módon, hogy Athos és Aramis jól láthassák az ablakból.

- S akkor jönni fognak? - kérdezte Porthos.

- Abban a pillanatban.

- Erszényemet nem felejtette el?

- Nem, legyen nyugodt.

- Jó.

Porthos meg Mousqueton, egy-egy lovat gyeplőszáron vezetve, a kijelölt helyre indult.

Ekkor D'Artagnan egyedül maradva, tűzszerszámával meggyújtott egy darab ócska taplót, alig kétlencsényi nagyot, lóra kapott, s hirtelen megállt a katonák között, a kapuval szemközt.

Itt, miközben az állat nyakát paskolta-simogatta, azt a taplódarabocskát bedugta a fülibe.

Ilyen módszerhez, nagyobb kockázat nélkül, csak D'Artagnanhoz hasonló lovas folyamodhatott, mert az állat, alighogy a parázs perzselni kezdte, kínjában felágaskodott, s úgy ugrált, mintha megőrült volna.

A katonák, akiket eltiprással fenyegetett, hanyatt-homlok szétfutottak.

- Segítség! Segítség! - ordította D'Artagnan. - Fogják meg! Fogják meg! Megbokrosodott a lovam!

Valóban, az állat szeme egy pillanat alatt vörösen guvadt ki üregéből, s testét fehér tajték lepte be.

- Segítség! - kiáltozott D'Artagnan folyton, de a katonák csak nem mertek segítségére sietni. - Segítség! Hagynák, hogy megöljön?! Uram Jézus!

Alighogy kiáltása elhangzott, nyílt az ajtó, s Athos meg Aramis, kezükben karddal, kirohantak. De hála D'Artagnan cselének, szabad volt az út.

- Szöknek a foglyok! Szöknek a foglyok! - ordította az őrmester.

---

[108] Hogy a babiloni vizeknél ültünk...

- Fogják meg! Fogják meg! - üvöltötte D'Artagnan, és megeresztette tomboló lova gyeplőjét, hogy az két-három embert feldöntve rugaszkodott neki.

- Stop! Stop! - kiáltották a katonák, s futottak fegyvereikért.

De a foglyok már nyeregben voltak, s ha már nyeregben, nem vesztegettek több időt, neki-vágtak a legközelebbi kapu felé. Az utca közepe táján észrevették Grimaud-t és Blaisois-t, akik gazdáik kerestében jöttek erre.

Athosnak egyetlen intésébe került, hogy Grimaud-val mindent megértessen: rögtön a kis csapat nyomába szegődött, mely úgy száguldott, mint a fergeteg, s D'Artagnan leghátul nyargalva, még szóval is ösztökélte őket. Árnyékok gyanánt suhantak át a kapubolt alatt, s mielőtt az őrök észbe kaptak volna, már künt voltak a nyílt mezőn.

Azalatt a katonák nem hagyták abba a „Stop! Stop!" kiáltozást, s az őrmester, kezdvén ráeszmélni, hogy lóvá tették, a haját tépte.

Ekkor dobbant közéjük egy vágtató lovas, kezében papírdarab fehérlett.

Mordaunt volt az írott rendelettel.

- A foglyok? - üvöltötte, a lováról leugorva.

Az őrmesternek nem volt ereje válaszolni, csak a kitárt ajtóra mutatott és az üres szobára. Mordaunt nekilódult a lépcsőnek, mindent megértett, olyat ordított, mintha a belét tépték volna ki, és ájultan zuhant a kövezetre.

62
Melyben bizonyíttatik, hogy a nemes szív a legnehezebb helyzetben sem veszíti el a bátorságát, sem a jó gyomor az étvágyát

A kis csapat, egyetlen szót se váltva, egyetlen pillantást se vetve hátra, szélsebesen vágtatott, átkelt egy kis folyón, melynek ki sem tudta nevét, s balkézt elhagyott egy várost, melyet Athos Durhamnek tartott.

Végül megpillantottak egy erdőcskét, s még egyszer használták a sarkantyújukat, fordítván a lovakat arrafelé.

Mihelyt eltűntek egy eléggé sűrű lombfüggöny mögött, mely esetleges üldözőik elől elrejthette őket, megálltak, hogy tanácskozzanak; a lovakat a két csatlósra bízták, hadd szusszanjanak egyet, azon nyergestül, kantárostul, és Grimaud-t őrségbe állították.

- Előbb hadd csókoljam meg, barátom - mondta Athos D'Artagnannak -, a mi megmentőnket, az igazi hőst miközöttünk!

- Athosnak igaza van, s én bámulom magát - mondta Aramis is, és megölelte -; bölcs, csalhatatlan, acélos izmú, győzelmes szellemű! Méltó gazdával, hej de sokra vihetné!

- Jó, nem bánom - mondta a gascogne-i -, most elfogadok Porthos s a magam nevében hálálkodást, ölelést: végre van egy szusszanásnyi időnk, rajta hát!

A két barát, D'Artagnan figyelmeztetésére, hogy Porthosnak is adósai, az ő kezét is megszorongatták.

- Most hát arról lesz szó - mondta Athos -, hogy ne vaktában rohanjunk, mint az eszeveszettek, hanem valami terv szerint. Mit tegyünk hát?

- Hogy mit tegyünk, a teremfáját! Egy cseppet se nehéz megmondani!

- Akkor hát mondja meg, D'Artagnan!

- Meg sem állunk a legközelebbi kikötőig, pénzecskénket összeadjuk, bárkát bérelünk, s átmegyünk Franciaországba. Részemről az utolsó garasomat is felajánlom. Legnagyobb kincsünk, az életünk, meg kell vallanunk, egy hajszálon lebeg.

- Mit szól hozzá, Du Vallon? - kérdezte Athos.

- Én - jelentette ki Porthos - teljesen D'Artagnan véleményén vagyok; alávaló egy ország ez az Anglia,

- Tehát valóban döntött, hogy itthagyja? - kérdezte Athos D'Artagnantól.

- Istenuccse - mondta D'Artagnan -, nem tudom, mi köthetne ide.

Athos egy pillantást váltott Aramisszal.

- Menjenek hát, barátaim - mondta felsóhajtva.

- Hogyhogy *menjenek*? - kérdezte D'Artagnan. - Talán inkább *menjünk*!

- Nem barátom - mondta Athos -; el kell hagyniok bennünket!

- Elhagynunk? - kérdezte D'Artagnan, e váratlan kijelentéstől hüledezve.

- Micsoda? - hördült fel Porthos. - Hát miért hagyjuk el egymást, mikor végre együtt vagyunk?

- Küldetésüknek eleget tettek, s nemcsak hogy visszatérhetnek, vissza is kell térniök Franciaországba, de mi még nem tettünk eleget a miénknek.

- Nem tettek eleget a küldetésüknek? - kérdezte D'Artagnan, és meglepődve bámult Athosra.

- Nem, barátom - válaszolta Athos, szelíd, s ugyanakkor oly határozott hangján. - Mi Károly királyt védelmezni jöttünk ide, rosszul védelmeztük, most aztán meg kell mentenünk.

- Megmenteni a királyt! - bámult D'Artagnan most Aramisra, ahogy az előbb Athosra bámult.

Aramis beérte egy bólintással.

D'Artagnan arca mélységes részvét kifejezését ölté; kezdte azt hinni, hogy két tébolyulttal van dolga.

- Athos, lehetetlenség ezt komolyan mondania! A király fogoly egy hadsereg kellős közepén, mely Londonba viszi. Ezt a hadsereget egy mészáros vezeti, vagy egy mészáros fia, mindegy: Harrison ezredes. Őfelsége perét, mihelyt Londonba ér, megtartják, erről kezeskedem; efelől Oliver Cromwell szájából elejtegetve eleget hallottam, hogy tudjam, mihez tartsam magam.

Athos és Aramis ismét váltott egy pillantást.

- S ha lezajlott a per, az ítélet végrehajtása nem várat soká magára - folytatta D'Artagnan. - Hej, nem olyan emberek, akik sokat teketóriáznak, ezek a puritán urak!

- És mit gondol, milyen büntetésre ítélhetik a királyt?

- Attól tartok, halálbüntetés lesz az! Sokkal többet ártottak neki, semhogy megbocsáthatná, tehát egy módjuk van csupán: az, hogy megöljék. Avagy nem ismeri Cromwell mondását, amikor Párizsban jártakor megmutatták neki a vincennes-i vártornyot, melyben Vendôme herceg raboskodott?

- Hogy szól a mondás? - kérdezte Porthos.

- Fejedelmekhez nyúlni csak a fejüknél szabad.

- Ismertem - mondta Athos.

- És azt hiszik, nem érvényesítené ezt az elvét most, amikor egy király van a keze közt?

- Megteszi, ebben én is bizonyos vagyok, de egy okkal több, hogy eszem ágában se legyen cserbenhagyni a veszedelemben forgó fenséges fejét!

- Athos, magán kitör az őrület!

- Nem, barátom - felelte szelíden a gróf -; azonban Winter lord értünk jött volt Franciaországba, s Henriette asszonyhoz vezetett; őfelsége azzal a kéréssel tisztelte meg D'Herblay urat és jómagamat, hogy segítsünk a hitvesén; mi neki fogadalmat tettünk, s e fogadalomban minden benne volt. Erőnket, szellemünket, vagyis életünket ajánlottuk neki; nincs más hátra, mint fogadalmunkat megtartanunk. D'Herblay, nem ez a véleménye?

- De ez - mondta Aramis -, hiszen megígértük.

- Azonkívül - folytatta Athos - van még egy okunk; íme, jól figyeljenek: Franciaországban manapság minden silány és nyomorult. Tízesztendős királyunk van, azt se tudja, mit akar; van egy anyakirálynénk, akit kései szenvedély tesz vakká; van egy miniszterünk, aki úgy kormányozza Franciaországot, ahogyan egy nagy uradalmat kormányozna, vagyis csak azzal törődik, mennyi aranyat teremhet neki, s ezen olasz fondorlattal és ravaszsággal munkálkodik; vannak hercegeink, akik személyes és önző ellenállást fejtenek ki, s legfeljebb annyira viszik, hogy egy-egy aranyrudat, hatalommorzsát kapnak ki Mazarin markából. Szolgáltam egykor őket, de

nem lelkesedésből, hanem elvből, Isten a tanúja, s csak annyira becsülöm őket, amennyit érnek, de sokra semmi esetre sem. Most valami másról van szó; ma utamban fenséges balsorssal, királyi balsorssal, európai balsorssal találkozom, és mellé szegődtem. Ha sikerül megmentenünk a királyt, szép dolog lesz; ha meghalunk érte: dicső!

- Így hát eleve tudja, hogy el fognak veszni - mondta D'Artagnan.

- Attól félünk, s minden fájdalmunk az, hogy maguktól távol halunk meg.

- Idegen és ellenséges országban mihez kezdenek?

- Fiatalkoromban megfordultam Angliában, úgy beszélek angolul, mint egy angol, és Aramis is töri valahogy ezt a nyelvet. Vajha velünk maradnának, barátaim! Magával, D'Artagnan, s Porthos, magával, mi négyen, s húsz év óta először együtt, nemcsak Angliával, de három országgal is szembeszállnánk!

- Talán bizony azt fogadták a királynénak - vette át a szót D'Artagnan egy kissé ingerülten -, hogy betörik a Tower kapuját, megölnek százezer katonát, győzelmesen harcolnak egy egész nemzet akarata s egy ember elszántsága ellen, amikor ennek az embernek Cromwell a neve? Maguk, Athos, Aramis, nem látták ezt az embert. Nos hát, zseniális ember, és engem módfelett emlékeztet a mi bíborosunkra, arra a másikra, a nagyra, tudják, ugye. Ne hajtsák hát túl a kötelességüket. Az Isten szerelmére, kedves Athos, ne hozzanak felesleges áldozatot! Ahogy magára nézek, biz' isten azt hiszem, épelméjű embert látok; de amikor beszél, úgy érzem, őrülttel van dolgom. Nosza, Porthos, álljon hát mellém. Mit gondol erről az ügyről? Mondja meg őszintén.

- Semmi jót - felelte Porthos.

- De hiszen - folytatta D'Artagnan izgatottan, mert ahelyett, hogy Athos őrá hallgatna, mintha valami lelke mélyéről hangzó beszédre figyelt volna - sohase bánta meg a tanácsaimat! Nos hát, most is higgyen nekem, Athos: küldetésük véget ért, nemesen ért véget; jöjjenek vissza Franciaországba.

- Barátom - mondta Athos -, elhatározásunk tántoríthatatlan!

- Talán olyan indokaik is vannak, melyeket nem ismerünk?

Athos elmosolyodott.

D'Artagnan dühösen csapott a combjára, és annyi meggyőző érvet dörmögött el, amennyit csak tudott, de mindezekre csak Athos nyugodt mosolya s Aramis egy-egy bólintása volt a válasz.

- Isten neki! - kiáltott fel végül D'Artagnan mérgesen. - Isten neki! Ha már akarják, hagyjuk hát csontjainkat e cudar országban, ahol mindig hideg van, ahol a szép idő köd, a köd eső, s az eső özönvíz; ahol a nap a holdhoz hasonlít, a hold pedig nagy kerek sajthoz! Végtére is, ha már meg kell halni, mindegy, hol halunk meg, fene bánja.

- Csakhogy gondolja meg, kedves barátom - mondta Athos -, ez azt jelenti, hogy hamarább halunk meg.

- Ugyan! Hamarább vagy később, ez igazán nem éri meg a civakodást.

- Én már csak azon csodálkozom - mondta Porthos oktató hangon -, hogy ez még nem következett be!

- Ó, legyen nyugodt, Porthos, bekövetkezik - mondta D'Artagnan. - Tehát megegyeztünk - folytatta -, s ha Porthos nem ellenkezik...

- Én - mondta Porthos - azt teszem, amit maga akar. Egyébiránt igen szépnek tartom, amit La Fère gróf az imént mondott.

- De a jövője, D'Artagnan? S Porthos, az álmai?

- Jövőnk, álmaink? - hadarta lázasan D'Artagnan. - Szükséges törődni ezzel, ha a királyt menekítjük? S ha majd megmenekült, összegyűjtjük a barátait, megverjük a puritánokat, visszahódítjuk Angliát, bevonulunk vele Londonba, s pompásan pihenünk a trónján...

- Herceget és pairt csinál belőlünk - mondta Porthos, s szemében öröm csillogott, ha ezt a jövőt mégoly meseszerűnek is látta.

- Vagy megfeledkezik rólunk - mondta D'Artagnan.

- Jaj! - sóhajtott Porthos.

- Az ám, már előfordult, Porthos barátom; azt hiszem, bár annak idején Ausztriai Annának tett szolgálatunk nem sokkal maradt alatta annak, melyet most I. Károlynak készülünk tenni, az sem akadályozta meg a királynét abban, hogy elfelejtsen kerek húsz esztendeig!

- Nos hát, ennek ellenére - kérdezte Athos - megbánta-e, hogy szolgálatot tett neki?

- Nem, becsületemre - mondta D'Artagnan -, sőt azt is bevallom, hogy legkeserűbb pillanataimban, mi tagadás, vigasztalást leltem az emlékben.

- Jól tudja, ugye, D'Artagnan, hogy az uralkodók gyakran hálátlanok, de Isten sohasem az.

- Nézze, Athos - mondta D'Artagnan -, én azt hiszem, ha maga az ördöggel találkoznék a földön, oly ügyesen intézné, hogy egyenest a mennyországba vezetné vissza!

- Így tehát? - nyújtotta kezét D'Artagnannak.

- Így hát megegyeztünk - mondta D'Artagnan -, Angliát kellemes országnak tartom s maradok, de egy kikötéssel.

- Éspedig?

- Ha nem kényszerítenek megtanulnom ángliusul.

- Nos hát - mondta Athos diadalmasan -, most esküszöm magának, barátom, arra az Istenre, aki hall bennünket, s a nevemre, melyet folttalannak tartok, hogy hiszem, van egy gondviselő hatalom fölöttünk, és remélem, mindnégyen viszontlátjuk Franciaországot!

- Jó - mondta D'Artagnan -, de megvallom, az én meggyőződésem homlokegyenest ellenkező.

- A kedves D'Artagnan! - mondta Aramis. - Az országgyűlés ellenzékét képviseli köztünk, akik mindig *nem*et mondanak, s mindig *igen*t cselekszenek.

- Igen, de közben megmentik a hazát - mondta Athos.

- Nos hát, most, hogy minden elintéződött - mondta Porthos, a kezét dörzsölve -, talán gondolnánk az ebédre! Ha nem tévedek, életünk legkétségesebb helyzeteiben sem mulasztottuk el soha az ebédet.

- Az ám, csak beszéljenek ebédről egy olyan országban, ahol minden ünnepen főtt birkát esznek, és sört isznak minden lakomán! Hogy az ördögbe jött ilyen országba, Athos? Jaj, bocsánat toldta meg mosolyogva -, elfelejtettem, hogy maga már nem Athos. De mindegy, hadd lássuk az étrendet, Porthos!

- Az étrendet?

- Étrendje csak van!

- Étvágyam az van, de semmi egyebem.

- Ördögbe! Ha csak erről van szó, az nekem is van; de sajnos, ez nem elég, ennivalót is kell találni hozzá, ha csak nem kezdünk legelni, mint a lovaink...

- Hej! - szólalt meg Aramis, aki nem szakadt el annyira a földi dolgoktól, mint Athos -, a Kálomistában, emlékszik-e, mily pompás osztrigát ettünk?

- Hát az a tengerparton hizlalt ürücomb! - sóhajtotta Porthos, szája szélét nyaldosván.

- Mi az - mondta D'Artagnan -, talán nincs velünk Mousqueton barátunk, ki olyan jól táplálta magát, Porthos, Chantillyban?!

- Az igaz, hogy Mousqueton velünk van, de mióta udvarbíró lett, nagyon eltunyult, hanem azért csak hívjuk ide!

S hogy készségéről megbizonyosodjék, Porthos odakiáltott:

- Hé, Mouston!

Mouston előállott; arckifejezése vajmi szánalmas volt.

- Hát magát mi leli, kedves Mouston uram? - kérdezte D'Artagnan. - Talán nem beteg?

- Uram, szörnyű éhes vagyok - felelte Mousqueton.

- Akkor jó! Épp azért hívtuk, kedves Mouston uram. Nem tudna hát nyakon csípni egy-két olyan kedves nyulacskát s néhány oly bájos fogolymadarat, amilyenekből pörköltet és nyársonsültet csinált volt nekünk abban a vendégfogadóban... Elfelejtettem; hogy is hívták azt a fogadót?

- A, a... - dadogta Porthos - ejnye már, én sem emlékszem a nevére annak a fogadónak.

- No, mindegy. S melléje egypár palackkal abból a burgundi óborból, mely gazdája rándulását oly gyorsan meggyógyította!

- Sajnos, uram, attól félek, hogy mindaz, amit kért, ritka, mint a fehér holló e szörnyű országban, s jobban tennők, ha vendégbarátságát kérnők ama házikó gazdájának, mely amott látható az erdőszélen!

- Hogyhogy? Hát van egy ház a környéken? - kérdezte D'Artagnan.

- Van, uram - felelte Mousqueton.

- Jól van, ha mondja, barátom, menjünk, s kérjünk ama ház gazdájától ebédet. Uraim, mi a véleményük? Nem tartják okosnak Mouston úr javaslatát?

- Hát, hát - vakarta a fejét Aramis -, s ha a gazda puritán?

- Annál jobb, az ántiját! - mondta D'Artagnan. - Ha puritán, elújságoljuk neki, hogy fogságba esett a király, s e hírre nekünk adja fehér tyúkjait.

- És ha lovag? - kérdezte Porthos.

- Akkor gyászos képet öltünk, s fekete tyúkjait fogjuk megkopasztani.

- Boldog ember maga - mondta Athos, önkéntelenül elmosolyodva a fékezhetetlen gascogne-i ötletén -, mert mindent derűsen lát!

- Csodálkozik? Olyan vidékről való vagyok, ahol az égbolton egy felhő sincsen.

- Bezzeg ez itt nem olyan - mondta Porthos, s kezét kitartotta, hogy ellenőrizze, vajon a hűvösség, amit arcán érzett, esőcseptől származik-e.

- Nosza - mondta D’Artagnan -, egy okkal több, hogy nekivágjunk. Hé, Grimaud!

Grimaud előállt.

- Nos, Grimaud, látott-e valamit, barátom? - kérdezte D’Artagnan.

- Semmit.

- Ezek a hülyék - mondta Porthos - még csak nem is üldöztek. Hej, ha mi lettünk volna a helyükben!

- Bizony, rosszul tették - jelentette ki D’Artagnan -, szívesen mondanék egy-két szót Mordauntnak e remetének való helyen! Alkalmasabb helyen nem is lehetne leteríteni egy embert!

- Véleményem szerint, uraim - mondta Aramis -, a fia nincs oly erős, mint az anyja.

- Hát - csóválta a fejét Athos -, csak várjon még, hisz alig két órája hagytuk ott, még nem tudja, merre igyekszünk, nem sejti, hol vagyunk. Majd akkor mondhatjuk, hogy nincs olyan erős, mint az anyja, ha Franciaország földjére tesszük a lábunk, s ha addig se fel nem koncolnak, se meg nem mérgeznek itten!

- Addig is ebédeljünk - mondta Porthos.

- Ebédeljünk bizony - mondta Athos -, mert farkaséhes vagyok.

- Jaj a fekete tyúkoknak - mondta Aramis.

S a négy cimbora, Mousqueton vezetésével, elindult a ház felé, már-már régi gondtalanságukba feledkezve, mert hisz végre mindnégyen együtt és egy véleményen voltak, ahogyan Athos mondta.

63
Üdv a bukott felségnek

Ahogy közeledtek a házhoz, szökevényeink észrevették, hogy a föld olyan felszaggatott, mintha jókora lovascsapat járt volna előttük; az ajtó előtt a nyomok még szembetűnőbbek voltak; a csapat, akármiféle volt, itt megállt volt.

- Istenuccse - mondta D'Artagnan -, világos dolog; a király és a kísérete haladt el itt.

- Ördögadta! - vicsorgott Porthos. - Akkor ezek mindent felzabáltak!

- Sebaj! - mondta D'Artagnan - talán egy tyúkot csak meghagytak!

Leugrott a lováról, s kopogtatott az ajtón, de ki sem válaszolt. Benyitott az ajtón; nem is volt az bezárva; hát látja, hogy az első szoba üres és kihalt.

- Nos? - kérdezte Porthos.

- Senkit se látok - mondta D'Artagnan. - Jaj, jaj!

- Mi az?

- Vér!

E szóra a három cimbora is leugrott, s belépett az első szobába; akkorra D'Artagnan már a másodikba is benyitott, s arckifejezése elárulta, hogy valami rendkívüli dolgot lát.

A többiek odamentek, s egy fiatalembert láttak elterülve, valóságos vértócsában.

Látszott, hogy az ágyig szeretett volna eljutni, de ereje fogytán hamarabb összerogyott.

Athos rohant oda elsőül a nyomorulthoz: úgy látta, mintha moccant volna egyet.

- Nos? - kérdezte D'Artagnan.

- Nos, ha halott, nem régóta az, mert még meleg. Nem, nem az! A szíve ver! Barátom, hallja-e!

A sebesült sóhajtott; D'Artagnan vizet hozott a markában, s arcába fröcskölte.

Az ember kinyitotta a szemét, a fejét megpróbálta felemelni, majd visszaesett.

Erre Athos a fejét a térdére akarta fektetni, de észrevette, hogy az ütés valamivel a kisagy fölött érte, s beszakította a koponyáját; a vér még mindig bőven ömlött belőle.

Aramis egy kendőt vízbe mártott, s a sebre illesztette; a hűvösség a sebesültet magához térítette, s újra kinyitotta a szemét.

Álmélkodva nézett ezekre az emberekre, akik láthatóan szánakoztak rajta, és tőlük telhetően segítséget próbáltak neki nyújtani.

- Barátai közt van - mondta Athos angolul -, nyugodjék meg hát, s ha van ereje hozzá, mondja el, mi történt?

- A király - suttogta a sebesült -, a király fogoly!

- Látta őt? - kérdezte Aramis szintén angolul.

Az ember nem válaszolt.

- Ne féljen, mi őfelsége hű szolgái vagyunk - folytatta Athos.

- Igaz volna, amit mond? - kérdezte a sebesült.

- Nemesi becsületszavunkra!

- Akkor hát beszélhetek?

- Beszéljen.

- A Parry öccse vagyok, őfelsége inasáé.

Athos és Aramis emlékezett, hogy csakugyan ezen a néven szólította Winter lord az inast, akit a királyi sátor pitvarában találtak.

- Ismerjük őt - mondta Athos -; soha nem mozdult a király mellől!

- Igen, ő az - mondta a sebesült. - Aztán, hogy a királyt elfogták, eszébe jutottam; mikor a házam előtt haladtak, megkérte őket, a király nevében, álljanak meg itt. A kérést teljesítették. A király, mondták, éhes; behozták ebbe a szobába, ahol vagyok, hogy költse el az ebédjét, s az ajtók, ablakok elé őröket állítottak. Parry ismerte ezt a szobát, mert néhányszor, mialatt őfelsége Newcastle-ban volt, meglátogatott. Tudta, hogy a szobából egy csapóajtó nyílik, s a pincébe vezet, ahonnan ki lehet jutni a kertbe. Jelt adott nekem. Megértettem. Csakhogy ezt a jelt bizonyára észrevették a király őrzői is, és gyanút fogtak. Nem sejtvén, hogy gyanakszanak, egyetlen vágyam volt: őfelségét megmenteni. Úgy tettem hát, mintha tűzifáért mennék, mert úgy láttam, nincs egy perc vesztegetni való idő. Besurrantam az alagútba, mely összefügg a pincével. Fejemmel felemeltem a csapóajtót, s míg Parry halkan bereteszelte az ajtót, intettem a királynak, hogy kövessen. Sajnos, nem akart, mintha utálkozott volna az effajta menekülléstől. De Parry összetett kézzel könyörgött neki, jómagam is esedeztem, ahogy tudtam, hogy ilyen alkalmat ne szalasszon el. Végül rászánta magát, hogy velem jön. Szerencsére én mentem elöl; a király egy-két lépéssel jött mögöttem, mikor hirtelen, az alagútban, hatalmas árnyék meredt fel előttem. Kiáltani akartam, hogy figyelmeztessem a királyt, de nem volt rá időm. Olyan ütést éreztem, mintha a ház szakadt volna a fejemre, és ájultan estem össze.

- Derék, becsületes angol! Hű szolga! - mondta Athos.

- Mikor magamhoz tértem, ugyanott feküdtem még. Elvánszorogtam az udvarig; a király és kísérete elvonult. Talán egy órámba került, míg az udvarból ideértem; de erőm elhagyott, s újra ájulásba estem!

- Most pedig hogy érzi magát?

- Vajmi rosszul - mondta a sebesült.

- Mit tehetnénk magáért? - kérdezte Athos.

- Segítsenek ágyba; attól talán erőre kapok.

- Van valakije, aki ápolhatná?

- Feleségem Durhamben van, s minden percben hazaérhet. Hát az urak nem óhajtanak valamit?

- Azzal a szándékkal jöttünk, hogy valami harapnivalót kérjünk.

- Sajnos, mindent elvittek, még egy darab kenyér sem maradt a házban.

- Hallja, D'Artagnan? - kérdezte Athos. - Máshová kell fordulnunk ebédünkért.

- Most már mindegy nekem - mondta D'Artagnan -; már nem vagyok éhes.

- Biz' isten én sem - mondta Porthos.

S a házigazdát ágyba vitték. Behívták Grimaud-t, s ő bekötözte a sebet. Grimaud-nak a négy barát szolgálatában annyiszor volt alkalma tépést és borogatást csinálni, hogy idők folyamán holmi felcser jelleget öltött.

Azalatt a menekülők visszamentek az első szobába, s tanácskoztak.

- Most aztán - mondta Aramis - van mihez tartsuk magunkat; valóban a király és kísérete vonult erre; az ellenkező irányba kell indulnunk. Athos, ugye ez a véleménye?

Athos nem válaszolt, gondolkozott.

- Úgy van - mondta Porthos -, induljunk az ellenkező irányba! Ha követjük a kíséretet, nyomukban egy falás ennivalót sem találunk, s a végén éhen halunk; micsoda átkozott ország ez az Anglia! Életemben először mulasztom el az ebédemet. Nekem az ebéd a legfőbb étkezésem!

- Mit szól hozzá, D'Artagnan? - kérdezte Athos. - Osztja az Aramis véleményét?

- Nem én! - jelentette ki D'Artagnan. - Éppen az ellenkező véleményen vagyok.

- Hogyhogy? - rémüldözött Porthos. - Követni akarja a kíséretet?

- Nem, hanem együtt haladni vele.

Athos szeme felragyogott örömében.

- Együtt haladni a kísérettel? - álmélkodott Aramis.

- Hadd beszéljen D'Artagnan, jól tudják, mily leleményes ember - mondta Athos.

- Semmi kétség - mondta D'Artagnan -, hogy oda kell menni, ahol nem keresnek bennünket. Nos, eszük ágában sem lesz a puritánok közt keresni; menjünk tehát a puritánok közé.

- Nagyon jó, nagyon jó, barátom! Kitűnő tanács - szólt közbe Athos -, éppen mondani akartam, de elémbe vágott.

- Ez hát a maga véleménye is?

- Ez. Azt hiszik, takarodni akarunk Angliából, s a kikötőkben keresnek; közben Londonba érkezünk a királlyal; s ha egyszer Londonban vagyunk, bottal üthetik a nyomunk; egymillió ember sűrűjében nem nehéz elbújni; nem számítva a lehetőségeket - toldta meg Athos -, melyeket ez az utazás kínál.

- Aha - mondta Aramis -, már értem.

- Én ugyan nem értem - mondta Porthos -, de bánom is én; ha már Athosnak és D'Artagnannak is ez a véleménye, akkor bízvást ez a legjobb.

- Igen, de - mondta Aramis -, Harrison ezredesnek nem leszünk majd gyanúsak?

- De hisz, az árgyélusát - mondta D'Artagnan -, éppen őrája számítok! Harrison ezredes a barátaink közül való; két ízben találkoztunk vele Cromwell generálisnál; tudja, hogy Mazarin őkelme küldött Franciaországból, és mint testvéreire néz majd ránk. Avagy nem egy mészáros fia? Az, ugyebár. Nos, Porthos majd megmutatja neki, hogy kell leütni az ökröt egyetlen ökölcsapással, én pedig: hogy kell leteperni szarvánál fogva a bikát; ezzel a bizalmába férkőzünk.

Athos mosolygott.

- Soha nem volt jobb bajtársam - mondta, s a kezét nyújtotta a gascogne-inak -, s módfelett boldog vagyok, hogy újra találkozhattunk, kedves fiam.

Amint tudjuk, ily névvel illette D'Artagnant nagyon elfogódott hangulataiban.

E pillanatban Grimaud kilépett a belső szobából. A sebesültet már bekötözte, s az jobban érezte magát.

A négy cimbora elbúcsúzott tőle, s megkérdezték, nincs-e valami üzenete a bátyjának.

- Mondják meg neki - felelte a derék ember -, tudassa a királlyal, hogy nem öltek meg egészen; bármily senki vagyok én, bizonyosan tudom, hogy őfelsége sajnál és halálomért magát okolja.

- Legyen nyugodt, még ma este megtudja - mondta D'Artagnan.

A kis csapat felkerekedett, az utat bajos lett volna eltéveszteni: azt, amelyen menni akartak, jól láthatóan vágták a síkon át.

Kétórás néma vágtatás után D'Artagnan, aki az élen lovagolt, egy kanyarulatban megállt.

- Ahol ni, ott vannak a mi embereink!

Valóban, talán fél mérföldnyi távolságban, tekintélyes lovascsoport tűnt a szemükbe.

- Kedves barátaink - mondta D'Artagnan -, adják át a kardjukat Mousquetonnak, akitől majd kellő helyen és időben visszakapják, és ne felejtsék el, hogy a foglyaink.

Aztán lovaikat ügetésre fogták, mert azok már lankadoztak, s nemsokára utolérték a kíséretet.

A király az élen, Harrison ezredes regimentjének egy szakaszától közrefogva, szenvtelenül, tovább is méltóságteljesen s egyfajta belenyugvással lovagolt.

Ahogy Athost és Aramist megpillantá, akiknek még időt sem adtak tőle elbúcsúzniuk, s ahogy kiolvasta a két nemesember tekintetéből, hogy van még egy-két barátja a közelben, ámbár hű embereit foglyoknak tartotta: örömpír lobbant a király halovány arcán.

D'Artagnan a menet élére ugratott, s barátait Porthos őrizetére bízva, egyenest Harrison elé állt; az ezredes csakugyan emlékezett, hogy Cromwellnél találkoztak, s olyan udvariasan fogadta, ahogy egy ilyen származású és jellemű embertől csak kitelt. D'Artagnan elképzelése igazolódott: az ezredesnek nem volt és nem is lehetett semmi gyanúja.

Megálltak: ezen a pihenőhelyen kellett a királynak estebédelnie. Csakhogy most már óvóintézkedések tétettek, nehogy ismét szökni próbáljon. A vendégfogadó nagyszobájában egy kicsi asztalt állítottak neki, a tiszteknek pedig egy nagyot.

- Velem tart? - fordult Harrison D'Artagnanhoz.

- Teringettét - csóválta a fejét D'Artagnan -, nagy örömömre szolgálna, csakhogy a pajtásommal vagyok, Du Vallon úrral, no meg a két foglyommal, akiket nem hagyhatok el, s csak terhelnék az asztalát. De jobbat mondok: állíttasson nekünk egy asztalt valami sarokba, s úgy hordássa tele minden jóval, mint a saját asztalát, különben félős, hogy éhen veszünk. Így is együtt estebédelünk majd, hisz ugyanebben a szobában költjük el.

- Meglesz - mondta Harrison.

A dolog úgy intéződött, ahogy D'Artagnan kívánta, s mikor visszament az ezredeshez, a királyt már asztalkája előtt találta, s Parry éppen kiszolgálta, Harrison a tisztjeivel ült egy asztalnál, egy sarokban pedig neki és társainak tartottak fenn néhány helyet.

A puritán tisztek asztala kerek volt, és véletlenből vagy durva számításból, Harrison a királynak hátat fordított.

A király látta a négy francia bevonulását, de látszólag rájuk se hederített.

Leültek a számukra terített asztalhoz, s úgy helyezkedtek, hogy hátat kinek se fordítsanak.

Harrison, vendégei tiszteletére, asztalának legjobb fogásait küldte oda; de bor sajnálatosképpen nem került asztalukra. Athos ezzel nem sokat törődött, de D'Artagnan, Porthos és Aramis mindig elfintorodott, valahányszor a sörből, e puritán italból egyet kortyintott.

- Biz' isten - szólalt meg D'Artagnan -, nagyon hálásak vagyunk a kedves meghívásért, mert ezredes úr nélkül most is felkophatott volna az állunk, ahogy már a fölöstöknél felkopott. Nagy hálámat Du Vallon barátom is osztja, mert éhségében a szeme is kopogott!

- Még most is kopog - mondta Porthos, és köszöntötte Harrison ezredest.

- S e súlyos csapás, vagyis reggelijük elmulasztása, hogy érhette az urakat? - kérdezte az ezredes kacagva.

- Igen egyszerű az oka - mondta D'Artagnan. - Sürgősen utol akartam érni uraimékat, épp ezért az útvonalukon jöttem, amit magamfajta öreg szállascsinálónak hiba volt tennie, tudván, hogy egy olyan derék és kitűnő hadsereg nyomában, mint az ezredes úré, nem marad tallóznivaló. Megértheti hát nagy csalódásunkat, mikor egy erdőszéli házikóhoz érve, mely messziről, piros fedelével, zöld ablaktábláival oly ünnepi szép volt, hogy valósággal örömet okozott rajta legeltetni a szemünket, ahelyett hogy benne rántani való csirkét, sütni való sonkát találtunk volna, csak egy szegény ördögöt találtunk, csurom véresen. Hej, a kirilejzumát, ezredes uram, elismerésemet küldöm annak a tisztjének, aki kupán vágta, mert jól eltrafálta, de olyan jól, hogy csodálattal töltötte el Du Vallon barátomat is, márpedig őkelme az efféle ütéseknek szintén nagy mestere.

- Meghiszem azt - mondta Harrison nevetve, s egyik tisztje felé fordult ott az asztal mellett -; amikor Groslow vállalkozik ilyesmire, utána minden ellenőrzés felesleges.

- Úgy? Maga volt az, uram? - üdvözölte D'Artagnan a tisztet. - Sajnálom, hogy nem tud franciául, hogy kifejezhessem elismerésemet.

- Örömest fogadom el, s viszonzom is, uram - szólalt meg a tiszt elég jó franciasággal -, mert három évig Párizsban voltam.

- Nos hát, uram, akkor sietek értésére adni - folytatta D'Artagnan -, hogy az ütés oly sikerült volt, hogy a fickót kis híján megölte vele.

- Én azt hittem, egészen megöltem - mondta Groslow.

- Nem. Nem sok hija volt, az igaz, de nem halt bele.

Amíg ezt mondta D'Artagnan, egy pillantást vetett a halottsápadt Parryra, aki közvetlen a király előtt állott, mintegy jelezve neki: a hír az ő címére szólt.

Ami a királyt illeti, az egész beszélgetést kimondhatatlan szorongó szívvel hallgatta, mert hisz nem tudhatta, hova akar a francia tiszt kilyukadni, s a léhaság színezetét öltött kegyetlen részletek felháborították.

Csak az utolsó szavakra lélegzett fel megkönnyebbülten.

- Ejnye, az ördögbe - mondta Groslow -, azt hittem, remekbe sikerült! Ha nem volna olyan messze innen annak a nyomorultnak a háza, visszamennék, hogy elintézzem.

- És jól is tenné, ha attól tart, hogy kiheveri - mondta D'Artagnan -, hisz tudja, hogy a fejsebek, ha nem mindjárt halálosak, nyolc nap alatt meggyógyulnak.

Most újabb pillantást vetett Parryra, akinek arcán oly öröm sugárzott, hogy a király mosolyogva nyújtott neki kezet.

Parry gazdája kezére hajolt, és tisztelettel megcsókolta.

- Csakugyan, D'Artagnan - mondta Athos -, maga egyszerre a szó, a szellem embere! De mi a benyomása a királyról?

- Arckifejezése nagyon tetszik nekem; egyszerre jó és nemes.

- Igen, de hagyja magát elfogni - mondta Porthos -, s ez hiba.

- Be szeretnék inni az egészségére! - mondta Athos.

- Akkor hát hadd köszöntsem fel! - mondta D'Artagnan.

- Rajta - mondta Aramis.

Porthos álmélkodva nézett D'Artagnanra, nem győzvén csodálni pajtása kiapadhatatlan gascogne-i leleményességét.

D'Artagnan fogta ónkupáját, megtörölte, s szólásra emelkedett.

- Uraim - fordult a társaihoz -, igyunk annak az egészségére, aki elnököl e lakomán! A mi ezredesünkre, hadd tudja meg, hogy híven szolgáljuk egész Londonig, s még tovább is, ha kell!

S hogy ezeket mondván, D'Artagnan Harrisonra tekintett, az ezredes azt hitte, a köszöntő neki szól; felkelt, s felköszöntötte a négy cimborát, akik szemüket most már a királyra függesztve egyszerre ittak, míg Harrison gyanútlanul ürítette rájuk a poharát.

Károly most odaadta Parrynak a poharát, az néhány csepp sört töltött bele, mert a király is csak azt ehette-ihatta, mint a többi; majd a poharat ajkához emelve, most ő nézett a négy francia szemébe, és méltósággal, elismeréssel teli mosollyal ürítette ki.

- Gyerünk, uraim - kiáltotta el magát Harrison, s poharát úgy tette le, hogy az illusztris fogolyra, akit kísért, ügyet sem vetett -; indulás!

- Hol hálunk meg, ezredes?

- Tirskben - válaszolta Harrison.

- Parry - szólt a király, és szintén felkelt s odafordult az inasához -, a lovamat! Tirskbe akarok menni.

- Athos - mondta D'Artagnan -, a maga királya valósággal elbűvölt, s szívvel-lélekkel szolgálom.

- Ha őszinte, amit mondott - felelte Athos -, nem jut el Londonig!

- Hát azt hogyan?

- Mert addig elmenekítjük.

- Hű, akkor maga - mondta D'Artagnan -, becsületszavamra, bolond!

- Talán van valami kifundált terve is? - kérdezte Aramis.

- Hát - mondta Porthos -, valami jó megoldással nem is volna olyan lehetetlen a dolog.

- Semmi tervem - mondta Athos -; de D'Artagnan majd talál!

D'Artagnan vállat vont és felkerekedtek.

64
D’Artagnan megoldást talál

Athos talán jobban ismerte D’Artagnant, mint D’Artagnan magamagát. Tudta, hogy olyan kalandos lélekben, amilyen a gascogne-i, annyi egy-egy gondolatot elejteni, mint dús földbe magot hullatni. Nyugodtan hagyta hát, hadd vonogassa vállát a barátja, s útközben Raoulról beszélt neki; egy más helyzetben, emlékszünk rá, teljesen elejtette ezt a témát.

Mire Tirskbe értek, leszállt az éj. A négy cimbora, a király személyét biztosító óvintézkedések tekintetében látszólag teljességgel idegenül, közömbösen viselkedett. Behúzódtak egy magánházba, s mivel egyik percről a másikra nekik is lehetett félnivalójuk, egyetlen szobában rendezkedtek be, s támadás esetére kijáratról gondoskodtak. Szolgáikat más-más pontra helyezték. Grimaud szalmacsomón feküdt, keresztben az ajtajuk előtt.

D’Artagnan töprengő volt, s mintha egy-egy pillanatra elvesztette volna szokásos beszédességét. Porthos, aki sohasem látott a külső dolgoknál egyebet, a szokott módon szólogatott hozzá. D’Artagnan csak hümmögve felelgetett. Athos és Aramis mosolyogva nézegetett össze.

Napjuk fáradalmas volt, s mégis, Porthos kivételével, akinek álma éppoly nyűhetetlen volt, mint az étvágya, a cimborák rosszul aludtak.

Másnap reggel D’Artagnan elsőnek ugrott talpra. Lement az istállóba, már a lovakat is meglátogatta, már minden kellő rendeletet kiosztott e napra, mikor Athos és Aramis még talpon sem volt s Porthos még javában horkolt.

Nyolckor elindult a menet, ugyanabban az irányban, melyben az előző napon. Csak D’Artagnan a barátaitól messzebb ugratott, hogy a Groslow-val kötött tegnapi ismeretségét szorosabbra fűzze.

A tiszt, akinek úgy esett a dicséret, mintha hájjal kenegették volna, nyájas mosollyal fogadta.

- Az az igazság, uram - fordult hozzá D’Artagnan -, boldog vagyok, hogy találok valakit, aki beszél az én árva nyelvemen. Du Vallon úr, a barátom, nagyon morcos kedvű ember, naponta négy szót is alig vehetni ki belőle, ami pedig a foglyainkat illeti, azok, ugye megérti, vajmi kevéssé vannak társalkodó kedvükben.

- Megveszekedett királypártiak - mondta Groslow.

- Egy okkal több, hogy duzzogjanak ránk, amiért elfogtuk a Stuartot, aki felett, remélem, kurtán-furcsán ítéletet tartanak!

- Bizony - mondta Groslow -, azért kísérjük Londonba!

- És jól rajta van a szemük, feltételezem!

- Meghiszem azt, az ördögbe is! Láthatja - tette hozzá a tiszt kacagva -, valóban királyi kísérete van!

- Hát igen, nappal nem kockázatos, hogy megszökik, ellenben éjjel...

- Éjjel kétszeres az őrizet.

- És milyen őrizetet alkalmaznak?

- Nyolc ember állandóan a szobájában tartózkodik.

- Teringettét, akkor jól őrzik. De gondolom, e nyolc emberen kívül is állítanak őrt, nemde, kívülre is? Ilyen fogoly esetében az óvatosság sohasem elég.

- Á, nem! Gondolja meg: mit kezdhet két fegyvertelen ember nyolc fegyveressel szemben?

- Hogyhogy két ember?

- Hát a király meg az inasa.

- Hát megengedték az inasnak, hogy mellette maradjon?

- Meg; Stuart kérte ezt a kegyet, s Harrison megengedte neki. Azzal az ürüggyel, hogy király, úgy látszik, sem öltözni, sem vetkőzni nem tud egyedül.

- Igazság szerint, kapitány - mondta D'Artagnan, azzal a feltett szándékkal, hogy folytatja az angol címére jól bevált dicsérő módszerét -, minél jobban figyelem, annál jobban meglep, milyen előkelően beszél franciául. Jól van, Párizsban három évig élt, de én egész életemben Londonban lakhatnám, tudom, akkor sem érnék el ilyen eredményt. Ugyan mit csinált Párizsban?

- Apám, aki kereskedő, elhelyezett egy üzletfelénél; az meg az ő fiát küldte apámhoz; szokás a kereskedők közt effajta cserebere.

- És Párizs tetszett, uram?

- Igen, azonban nagy szükségük volna olyanfajta forradalomra, mint a miénk; de nem a maguk királya ellen, hisz az még gyerek, hanem ama zsugori talján ellen, aki a királyné szeretője.

- Hej, nagyon egy véleményen vagyunk, uram, s bizony meg is csinálnók egykettőre, ha egy tucat olyan előítélet nélküli, éber, megvesztegethetetlen tisztünk volna, mint maga! Hej, hamar elintéznők mi Mazarint, s ülnénk felette olyanféle törvényt, amilyent most maguk fognak a királyuk felett.

- De hisz én azt hittem - mondta a tiszt -, hogy maga az ő szolgálatában áll, s ő küldte Cromwell generálishoz!

- Valójában a király szolgálatában állok, s tudván, hogy valakit küldenie kell Angliába, magam eszközöltem ki a megbízatást, annyira vágytam megismerni a zseniális embert, aki három királyságnak parancsol ez idő szerint. Így hát, amikor azt javasolta nekünk, Du Vallon úrnak és nekem, hogy rántsunk kardot az ősi Anglia tiszteletére, láthatta, mennyire kaptunk az ajánlaton.

- Igen, tudom, hogy Mordaunt úr mellé szegődtek.

- Szívvel-lélekkel, uram! Az áldóját, nincs még egy ilyen derék és kiváló ifjú a világon! Látta, hogy megmellyesztette a bácsikáját!

- Ismerik őt? - kérdezte a tiszt.

- Hogyne; sőt azt is mondhatnám, szoros kapcsolatban vagyunk; vele jöttünk át Franciaországból.

- Sőt, ha nem tévedek, Boulogne-ban még alaposan meg is várakoztatták?

- Hiába - mondta D'Artagnan -, nekem is egy király volt őrizetemben, mint most magának.

- Úgy? - csodálkozott Groslow. - S melyik király?

- A miénk, teringettét! A kicsi *king*! Tizennegyedik Lajos.

És D'Artagnan lekapta a kalapját. Az angol utánozta, udvariasságból.

- És mennyi ideig őrizte?

- Három éjszaka, s úgy éljek, amíg élek, szívesen emlékszem e három éjszakára.

- Annyira szeretetre méltó hát az ifjú király?

- A király? Aludt, mint a bunda.

- Akkor hát mit beszél?

- Azt mondom, hogy testőr- meg palotatiszt barátaim odajöttek szórakoztatni, s az éjszakákat ivással, szerencsejátékkal töltöttük.

- Vagy úgy, persze! - mondta az angol, és sóhajtott egyet. - Hisz oly vidám cimborák maguk franciák.

- Talán maguk nem kártyáznak őrség közben?

- Soha - mondta az angol.

- Akkor keservesen unatkozhatnak, s én sajnálom magukat - mondta D'Artagnan.

- Nem tagadom - folytatta a tiszt -, hogy bizonyos borzongással várom sorsomat. Rettentő hosszú őrségben egy teljes éj!

- Bizony, ha az ember magában vagy buta katonákkal őrködik; de ha vidám pajtással őrködik, s egy asztalkán kockával és arannyal gurigázik, az éj úgy elmúlik, mint egy álom. Hát maga nem szeret játszani?

- Ellenkezőleg.

- Például máriást?

- Bolondja vagyok, szinte minden este azt játszottam Franciaországban.

- S mióta Angliában van?

- Se kártyához, se kockához nem nyúltam.

- Sajnálom magát - mondta D'Artagnan a mélységes részvét hangján.

- Ide figyeljen - mondta az angol -, megtehetne valamit.

- Éspedig?

- Holnap őrségben vagyok.

- Stuart mellett?

- Jöjjön, töltse mellettem az éjt!

- Lehetetlenség.

- Lehetetlenség?

- Teljesen lehetetlen.

- Hogyhogy?

- Minden éjjel Du Vallon úrral játszom. Előfordul, hogy egyáltalán le se fekszünk... Ma reggel például még javában játszottunk.

- Nos hát?

- Nos hát: megölné az unalom, ha nem játszanám vele.

- Szenvedélyes játékos?

- Láttam ezer aranyat úgy elveszteni, hogy kacagtában a könnye potyogott!

- Hozza el akkor!

- Hogy képzeli? Hát a foglyaink?

- Ördög vigye! Persze, a foglyaik - mondta a tiszt: - Hát őriztessék őket a csatlósokkal!

- Hogyne, hogy megszökjenek! - mondta D'Artagnan. - Majd bolond leszek.

- Hát oly rangos emberek, hogy így félti őket?

- Az áldóját! Az egyikük Touraine megyei gazdag főúr; a másik nagy nemzetségből való máltai lovag. Váltságdíjukban már megegyeztünk: fejenként kétezer fontsterling, mihelyt hazaérünk Franciaországba. Egy pillanatig sem akarunk hát szemünk elől veszteni ilyen embereket, akik inasaink tudomása szerint milliomosok. Meg is motoztuk ám őket egy kicsit, amikor elfogtuk, sőt azt is megvallom, az ő erszényüket fejegetjük meg esténként, Du Vallon úr meg én; azonban lehetséges, hogy elrejtettek előlünk egy-két drágakövet, nagy értékű gyémántot, miáltal olyanok vagyunk, mint a fösvények, akik kincsük mellől nem tágítanak; berendezkedtünk foglyaink állandó őrzésére, s mikor én alszom, Du Vallon úr őrködik.

- Haj, haj - sóhajtott Groslow.

- Most hát megérti, mi kényszerít a meghívását elutasítnom; pedig ez azért is fájdalmas, mert nincs unalmasabb, mint állandóan ugyanazzal a féllel játszani; a szerencse ide-oda fordul, s egy hónap végén rádöbben az ember, hogy se nem vesztett, se nem nyert.

- Hej - sóhajtott Groslow -, van ennél unalmasabb dolog: sehogyan se játszani!

- Ezt megértem - mondta D'Artagnan.

- De nézzük csak: veszedelmes fickók a maga foglyai?

- Milyen értelemben?

- Hogy képesek-e valamiféle erőszakhoz folyamodni?

D'Artagnan nagyot kacagott.

- Uram Jézus! - kiáltott fel. - Az egyiket forróláz rázza, sehogy se tudja ezt a szép országot megszokni; a másik máltai lovag, s olyan félénk, mint egy szűzleány; de nagyobb biztonság kedvéért még a bicskájukat és zsebollójukat is elvettük.

- Hát jó - mondta Groslow -, hozza el őket!

- Akarja, csakugyan?

- Igen, nyolc emberem van.

- És aztán?

- Négy őket őrzi, négy a királyt.

- Ami azt illeti - mondta D'Artagnan -, így meg lehet a dolgot oldani, ámbár majd nem kis kényelmetlenséget okozunk...

- Eh! Csak jöjjenek; majd meglátják, mindent hogy elrendezek!

- Egy cseppet sem aggódom efelől - mondta D'Artagnan -, olyan emberre, mint maga, behunyt szemmel is rábízom magam.

Ez az utolsó bók a tisztből olyasfajta elégedett kacarászást csalt elő, amilyeneket azok hallatnak, akik barátsággal viseltetnek az iránt, aki ezt előidézte, mert a kaccantásuk a legyezgetett hiúság lecsapódása.

- Nem is tudom - folytatta D'Artagnan -, mi akadálya már ma este elkezdenünk?

- Mit?

- A partit.

- Semmi a világon - mondta Groslow.

- Akkor hát jöjjön este mihozzánk, holnap mi látogatjuk meg magát. Ha valami nyugtalanítja foglyainkban, akik, jól tudja, megveszekedett royalisták, eh! tekintsük az egészet meg nem történtnek, legfeljebb egy kellemes éjszakát töltöttünk együtt!

- Nagyszerű! Ma este maguknál, holnap Stuartnál, holnapután nálam.

- S a következő napokon Londonban. S majd látni fogja, az áldóját, hogy lehet vígan élni mindenütt a világon!

- Az ám, ha az ember franciákkal találkozik, méghozzá gascogne-iakkal, mint maga! - mondta Groslow.

- És mint Du Vallon úr! Majd meglátja, milyen vakmerő! Dühödt frondőr, olyan ember, aki kis híja, hogy Mazarint két ajtó között meg nem ölte; azért alkalmazzák, mert félnek tőle.

- Igen - mondta Groslow - megnyerő alak, s anélkül, hogy ismerném, feltétlenül kedvemre való.

- Hát még, ha majd megismeri! Ihol ni, éppen ő az, engem keres. Engedelmét, de annyira összenőttünk, hogy nem lehet meg nélkülem. Ugye megbocsát?

- Természetesen!

- Tehát ma este.

- Magánál?

- Nálam.

A két férfi elköszönt egymástól, és D'Artagnan visszament a társaihoz.

- Mi az ördögöt beszélhetett azzal a buldoggal? - kérdezte Porthos.

- Kedves barátom, ne beszéljen így Groslow úrról, hisz egyik kebelbarátom!

- Kebelbarátja - dörmögte Porthos -, ez a parasztok gyilkosa?

- Pszt, kedves Porthos. Hát igen, Groslow úr egy kissé heves, az igaz, de a szíve mélyén felfedeztem két jótulajdonságot: barom és felfuvalkodott.

Porthos erre nagy szemet meresztett, Athos és Aramis mosolyogva nézett össze; ismerték D'Artagnant, s tudták, hogy semmit sem csinál cél nélkül.

- Egyébként - folytatta D'Artagnan - ezt nemsokára maga ítélheti meg.

- Hát azt hogyan?

- Úgy, hogy este bemutatom! Eljön ide kártyázni.

- Ohó! - ragyogott fel Porthos szeme e szóra - gazdag a fickó?

- Az egyik leggazdagabb londoni kereskedő fia.

- Ismeri a lánckenetet?

- Imádja.

- A bassette-et?

- A bolondja.

- A biribit?

- Jeleskedik benne.

- Jó - mondta Porthos -, kellemes éjszakánk ígérkezik.

- Annál kellemesebb, mert még egy kellemesebbnek a záloga.

- Hogyhogy?

- Úgy, hogy ma mi kínálunk játékot neki, holnap ő nekünk.

- S azt hol?

- Majd megmondom. Most csak eggyel törődjünk, hogy méltóan fogadjuk Groslow úr látogatását. Ma este Derbyben pihenünk meg; Mousqueton úr menjen hát előre, s ha van palackos bor a városban, vegye meg. Az sem fog ártani, ha jó vacsorát készít, melyen maga, Athos, sajnos, nem vehet részt, mert forróláza van, maga pedig, Aramis, azért, mert máltai lovag, s a magunkfajta durva katonák locsogásától utálkozik és elpirul. Világos, amit mondtam?

- Hogyne - mondta Porthos -, mint a vakablak.

- Porthos barátom, ugye tudja, hogy apai ágon prófétákról, anyain szibilláktól származom, és csak parabolákban és rébuszokban beszélek; hallják meg hát, akiknek fülük vagyon, és lássák, akiknek szemük vagyon, többet nem mondhatok ez idő szerint.

- Csak intézze, barátom, bizonyos vagyok, hogy amit tesz, helyesen teszi.

- Aramis, maga is így vélekedik?

- Tökéletesen, D'Artagnan.

- No, hál' istennek - mondta D'Artagnan -, igaz hívekre találtam, és minő öröm lesz csodát mívelni érettük! Nem olyanok, mint a hitetlen Porthos, akinek mindig valami látható és fogható kell ahhoz, hogy higgyen.

- Mi tagadás - mondta Porthos ravasz képpel -, szörnyű hitetlen vagyok.

D'Artagnan csapott egyet a vállára, s hogy közben az uzsonnázóhelyhez értek, a társalgás abbamaradt.

Délután öt óra tájt Mousquetont, megállapodásuk szerint, előreküldték. Mousqueton nem tudott angolul, de mióta Angliában volt, megfigyelt valamit, éspedig azt, hogy Grimaud, kézjelek segítségével, tökéletesen pótolta a beszédet. Tanulni kezdte hát Grimaud-tól a taglejtéseket, s néhány lecke alatt, hála mestere kiválóságának, elért bizonyos eredményt. Blaisois is elkísérte.

Derby főutcáján végighaladva a négy jó barát Blaisois-t már egy szép külsejű ház küszöbén pillantotta meg; itt várta őket a szállás.

A királynak egész nap a közelébe se mentek, nehogy gyanút keltsenek, s nem Harrison ezredes asztalánál, ahogy az előző este, hanem külön, magukban vacsoráztak.

A megbeszélt időpontban Groslow megérkezett.

D'Artagnan úgy fogadta, mintha húszéves barátság volna köztük, Porthos tetőtől talpig végigmérte, s megállapítván, hogy a Parry öccsére mért csapás ellenére sincs olyan erős, mint ő, elmosolyodott. Athos és Aramis mindent megtett, hogy leplezze az utálatot, melyet bennük ez a baromi és otromba természet keltett.

Mindent egybevéve, Groslow a fogadtatással elégedettnek látszott.

Athos és Aramis nem esett ki a szerepéből. Éjfélkor visszavonultak a szobájukba, melynek ajtaja a felügyelet ürügyén nyitva hagyatott. Mi több, D'Artagnan be is kísérte őket, Porthost és Groslow-t izgalmas játszmában hagyván.

Porthos ötven aranyat nyert Groslow-tól, s mikor elvált tőlük, úgy találta, sokkalta kellemesebb társaság, mintsem eleinte vélte.

Ami Groslow-t illeti, megfogadta magában, hogy másnap D'Artagnanon köszörüli ki a Porthostól elszenvedett csorbát, s a gascogne-it az aznap esti találkozásra emlékeztetve, búcsúzott.

Aznap estét mondtunk, mert a játékosok hajnali négy körül váltak el.

A nap úgy telt, mint rendszerint; D'Artagnan Groslow kapitánytól Harrison ezredeshez és Harrison ezredestől barátaihoz jött-ment. Olyasvalakinek, aki nem ismerte D'Artagnant, úgy tűnhetett, hogy rendes kerékvágásban van; de barátai, vagyis Athos és Aramis szemében vidámsága inkább láznak hatott.

- Vajon miben mesterkedik? - kérdezte Aramis.

- Várjuk meg a végét - mondta Athos.

Porthos nem szólt semmit, csak - külsején is meglátszó elégedettséggel - egyenként végig-számlálgatta erszényében a Groslow-tól nyert ötven aranyat.

Este, mikor Rystonba értek, D'Artagnan összegyűjtötte barátait. Arca elvesztette vidáman gondtalan kifejezését, melyet álarc módján egész nap viselt; Athos megszorította Aramis kezét.

- Közeleg a pillanat? - kérdezte.

- Igen - mondta D'Artagnan, aki hallotta ezt -, a pillanat közeleg: ma éjjel, uraim, megmentjük a királyt.

Athos összerezzent, szeme lángra gyúlt.

- D'Artagnan - mondta, s reménysége kétségre vált -, ugye, ebben egy csepp tréfa sincs? Nagyon fájdalmasan érintene.

- Be furcsa magától - mondta D'Artagnan -, hogy bennem így kételkedik! Mikor és hol látott engem tréfálkozni egy barátom szívével s egy király életével? Azt mondtam, s újra mondom: ma éjjel megmentjük I. Károlyt. Hozzám fordult megoldásért, a megoldást megtaláltam.

Porthos mélységes csodálattal nézett D'Artagnanra. Aramis úgy mosolygott, mint akiben megcsillan a remény. Athos holtsápadt volt, s minden tagjában reszketett.

- Beszéljen - mondta Athos.

Porthos nagy szeme kerekre nyílt. Aramis valósággal csüggött D'Artagnan ajkán.

- Ma estére Groslow úrhoz vagyunk hivatalosak; tudják?

- Igen - mondta Porthos -, megígértette velünk, hogy revánsot adunk.

- Igen, de azt tudják-e, hol adjuk ezt a revánsot?

- Nem.

- A királynál.

- A királynál? - kiáltott fel Athos.

- Úgy van, uraim, a királynál; Groslow kapitány ma éjjel őrségben van őfelsége mellett, s hogy szolgálata alatt ne unatkozzék, meghívott, hogy velünk üsse agyon az időt.

- Mindnégyünket? - kérdezte Athos.

- Istenuccse: mindnégyünket; talán hagyjuk el a foglyainkat?

- Ohó - csodálkozott Aramis.

- Folytassa - mondta Athos lihegve.

- Tehát elmegyünk Groslow-hoz, mi kardostul, maguk egy-egy tőrrel; s mi négyen magunkban legyőzzük azt a nyolc hülyét és ostoba parancsnokukat. Mit szól hozzá, Porthos uram?

- Azt, hogy mi sem könnyebb - mondta Porthos.

- A királyt Groslow-nak öltöztetjük; Mousqueton, Grimaud és Blaisois felnyergelt lovakkal várnak az első utcafordulóban, felugrunk, s mielőtt megvirradna, húsz mérföldre leszünk innen. Nos? Jól kifőztem, Athos?

Athos két kezét D'Artagnan vállára tette, s csak nézte-nézte nyugodt és szelíd mosolyával.

- Kijelentem, barátom - mondta -, hogy magával nemességben és bátorságban a világ egyetlen teremtménye sem mérkőzhetik! Mialatt közömbösnek hittük fájdalmunk iránt, melyet oly ártatlanul tudott kutyába se venni, egyedül maga talált rá a megoldásra, amit oly hasztalan kerestünk. Újra mondom hát neked, D'Artagnan, te vagy a legjobb köztünk, és én szeretlek és megáldalak téged, kedves fiam.

- És hogy erre én nem jöttem rá - csapdosta Porthos a homlokát -, mikor pedig oly egyszerű!

- Ha jól értettem, mindnyájukat megöljük, nemde? - kérdezte Aramis.

Athos megborzongott és nagyon elsápadt.

- Az istenfáját - mondta D'Artagnan -, alkalmasint meg kell! Sokáig törtem a fejem más megoldáson, de megvallom, nem találtam.

- Akárhogy is - mondta Aramis -, itt nem lehet sokat teketóriázni; hogy intézzük el?

- Kettős tervet csináltam - mondta D'Artagnan.

- Hadd lássuk az elsőt - mondta Aramis.

- Ha mind a négyen együtt leszünk, jelemre, mely ez a szó lesz: *végre*, maguk ketten ledöfik a kezük ügyébe eső két első katonát, mi is ledöfünk kettőt. Akkor már négy halott; a küzdelem ettől kezdve egyenlő erejű felek közt zajlik, mivel négyen leszünk ötük ellenében; ha ez az öt megadja magát, szájukat betömjük; ha védekeznek, megöljük őket; ha házigazdánk véletlenül meggondolná, és csak Porthost meg engem látna szívesen, akkor, a teremtésit, durvább eszközökhöz kell folyamodni, s kettős erővel verekedni; ez egy kissé hosszabb és viharosabb lesz, de maguk majd kivont karddal őrködnek odakünn, s a lármára berohannak.

- De ha magát is eltalálják? - kérdezte Athos.

- Lehetetlenség - mondta D’Artagnan -, ezek a sörivók ehhez túl lomhák és ügyetlenek; egyébként, Porthos, csak a nyakba döfjön, ez éppoly gyorsan öl, és megakadályozza, hogy az áldozat kiáltson.

- Nagyon jó - mondta Porthos -, ugyancsak szép kis öldöklés lesz!

- Szörnyű, szörnyű! - mondta Athos.

- Eh, maga finom lélek - mondta D’Artagnan -, mintha bizony nem rendezne különbeket is valami ütközetben! Egyébiránt, barátom - folytatta -, ha úgy gondolja, hogy egy király élete nem ér meg annyit, amennyibe kerülhet, nem történt semmi, és Groslow-nak megüzenem, hogy beteg vagyok.

- Nem - mondta Athos -, tévedtem, barátom, magának van igaza, bocsásson meg nekem.

E pillanatban kinyílt az ajtó, s betoppant egy katona.

- Groslow kapitány üzeni - mondta rossz franciasággal -, hogy várja D’Artagnan urat és Du Vallon urat.

- Hol? - kérdezte D’Artagnan.

- Az angol Nabukadonozor szobájában - felelte a meggyőződéses puritán.

- Jól van - mondta kiváló angolsággal Athos, akinek arca vérbe borult e felségsértő megjegyzésre -, jól van; mondja meg Groslow kapitánynak, hogy ott leszünk!

Miután a puritán elment, az inasoknak meghagyták, nyergeljenek fel nyolc lovat, és várakozzanak az utcakanyarnál, húsz lépésre a király szállásától; ne szálljanak le, s ne szakadjanak el egymástól.

65
A lánckenet-parti

Esti kilencre járt az idő; az őrséget nyolckor váltották, már egy órája Groslow kapitány őrködött.

D'Artagnan és Porthos karddal, Athos és Aramis egy-egy keblükbe rejtett tőrrel felfegyverkezve szépen közelgett a ház felé, mely ez éjszakára Stuart Károly börtönéül szolgált. Az utóbbiak alázatosan és látszólag fegyvertelenül követték legyőzőiket, foglyok gyanánt.

- Szavamra, már majdnem lemondtam magukról - jelentette ki Groslow, mikor megpillantotta őket.

D'Artagnan odament hozzá, és egészen halkan így szólt:

- Valóban egy pillanatig tétováztunk Du Vallon úrral.

- Ugyan miért? - kérdezte Groslow.

D'Artagnan Athosra és Aramisra mutatott a szemével.

- Vagy úgy? A pártállásuk miatt? Rá se hederítek - mondta Groslow. - Ellenkezőleg - tette hozzá nevetve -, ha látni akarják a Stuartjukat, láthatják.

- Az éjszakát a király szobájában töltjük? - kérdezte D'Artagnan.

- Nem, hanem a szomszéd szobában; s lévén, hogy az ajtó nyitva marad, pontosan olyan lesz, mintha szobájában tartózkodnánk. Pénzzel ellátták magukat? Kijelentem, pokoli játékot szeretnék csapni ma éjszaka!

- Hallja ezt? - kérdezte D'Artagnan, és megcsörgette aranyait a zsebében.

- Very good![109] - lelkesedett Groslow, s kinyitotta a szoba ajtaját. - Hogy mutassam az utat, uraim.

És ő ment be elsőnek.

D'Artagnan hátranézett a barátaira. Porthos olyan gondtalan volt, mintha valami közönséges kártyapartiról lett volna szó; Athos sápadt volt, de elszánt; Aramis kendővel törölgette enyhén verejtéklepte homlokát.

A nyolc őr a helyén volt: négy a király szobájában, kettő a szobák közti ajtónál, kettő a külső ajtó előtt, ahol bejöttek. A meztelen kardok láttán Athos elmosolyodott; nem mészárlás lesz hát, hanem csata.

E pillanattól fogva jókedve teljesen visszatért.

Károly, aki egy nyitott ajtón át látható volt, ruhástul hevert az ágyán, csak egy gyapjútakaró volt rádobva.

Ágya fejénél Parry ült, s halkan, de mégis elég hallatosan, hogy Károly, aki hunyt szemmel hallgatta, értse, egy fejezetet olvasott a katolikus Bibliából.

A király higgadt, hűséges szolgájának viszont annál nyugtalanabb arcát egy fekete asztalra állított durva faggyúgyertya világította meg.

---

[109] Nagyon helyes!

Parry időnként elhallgatott, azt hívén, hogy a király, szemmel láthatóan, elaludt; de a király erre felpillantott, s mosolyogva mondta:

- Folytasd, jó Parrym, hallgatom.

Groslow egészen a király szobájának küszöbéig ment el, a sapkát, melyet vendégeit fogadva a kezében tartott, buzgón a fejébe tette, egy pillanatig megvetően nézte az öreg szolga egyszerű és megható képét, amint fogoly királyának Bibliát olvas, megnyugodott, hogy minden ember pontosan a kijelölt helyén őrködik, majd D'Artagnanhoz fordult, s diadalmasan bámult a franciára, mintegy dicséretet koldulva taktikájára.

- Csodálatos - mondta a gascogne-i -, istenuccse, egykettőre daliás generális lesz magából!

- Azt hiszi, hogy amíg én vagyok mellette őrségen, a Stuart kereket oldhat? Haha!

- Annyi szent, hogy nem! - felelte D'Artagnan - hacsak az égből nem pottyannak barátai!

Groslow képe elferdült.

S mert Stuart Károly e jelenet alatt folyton csukott szemmel hevert, nem lehetett tudni, tudomásul vette-e vagy sem, a puritán kapitány hetvenkedését. De mihelyt D'Artagnan hangjának jellegzetes ércességét meghallotta, szemhéja kipattant.

Parry ugyanakkor összerezzent, és abbahagyta az olvasást.

- Mire gondolsz hát, hogy abbahagyod - kérdezte a király -; folytasd, jó Parrym, ha csak nem vagy fáradt, természetesen.

- Nem, sire - mondta Parry.

És folytatta a felolvasást.

Az első szobában előkészítettek egy asztalt, erre a szőnyeggel borított asztalra két szál égő gyertyát, kártyát, két kupát és kockákat tettek.

- Uraim - mondta Groslow -, kérem, foglaljanak helyet; én a Stuarttal szembe ülök, akit annyira szeretek látni, kivált ahol van; D'Artagnan úr pedig velem szemben.

Athos dühében elpirult; D'Artagnan szemöldök ráncolva nézett rá.

- Helyes - mondta D'Artagnan -; La Fère gróf, ide Groslow úr jobbjára; D'Herblay lovag a baljára, Du Vallon, ide mellém! Maga rám fogad, s ezek az urak Groslow úrra.

D'Artagnan így érintkezhetett velük; Porthosszal a jobbján, a térdével beszélt; Athosszal és Aramisszal, vele szemközt, szemjelekkel.

A La Fère és D'Herblay név hallatára Károly újra kinyitotta a szemét, és nemes fejét önkéntelenül felkapva, egy pillantással átölelte e jelenet minden szereplőjét.

E pillanatban Parry lapozott néhány oldalt a Bibliában, és Jeremiás könyvéből, egészen hangosan, ezt a verset olvasta:

> *„Szól az Úr! hallgassátok, szolgáim, a próféták szavát, akiket én küldöttem nagy gondossággal s én vezéreltem felétek."*

A négy cimbora összenézett. Parry idézete azt jelezte nekik, hogy a király jelenlétüket az igazi célnak megfelelően fogja fel.

D'Artagnan szeme örömtől szikrázott.

- Azt kérdezte az imént, van-e elég pénzünk? - fordult Groslow-hoz, és vagy húsz aranyat tett ki az asztalra.

- Azt - mondta Groslow.

- Nos, én pedig csak annyit mondok, jól vigyázzon a vagyonára, kedves Groslow uram, mert fogadom, nem megyünk el innen nélküle!

- Nem fogom ölbe tett kézzel hagyni - mondta Groslow.

- Annál jobb - vágta ki D'Artagnan. - Harcot, harcot, kapitány uram! Akár tudja, akár nem: ez az, amit szeretünk.

- Ó, nagyon is jól tudom - mondta Groslow, s vaskos hahotában tört ki -, csak sebekre, daganatokra pályáznak, maguk franciák!

Igen, Károly mindent hallott és megértett. Arcán enyhe pír jelentkezett. A katonák, akik figyelték, egyszerre csak azt látták, hogy apránként kinyújtóztatja fáradt tagjait, s a szertelen hőségre hivatkozva, mit a fehéren izzó vaskályha okozott, fokról fokra lehántja magáról a skót takarót, mely alatt, mint mondtuk, úgy feküdt ruhástul.

Athos és Aramis összerezzent örömében, látva, hogy a király felöltözve hever az ágyán.

A szerencse ma éjjelre megfordult, és Groslow-nak kedvezett; mindenre bevágott, és állandóan nyert. Vagy száz arany vándorolt át az asztal egyik feléről a másikra. Groslow-val madarat lehetett volna fogatni örömében.

Porthos az előző éjjel nyert ötven aranyon felül még vagy harmincat a sajátjából is elvesztvén, szörnyű kedvében volt, és D'Artagnantól egyre-másra kérdezgette a térdével, nem jött-e el az ideje, valami más játszmába kezdeni; Athos és Aramis is, vele szemben, fürkész tekintettel méregették, de D'Artagnan szenvtelen maradt.

Az óra tízet ütött. Hallatszott, amint az őrjárat elhalad.

- Hány ilyen őrjáratot tartanak? - kérdezte D'Artagnan, és újabb tallérokat vett elő a zsebéből.

- Ötöt - mondta Groslow -, vagyis kétóránként egyet-egyet.

- Helyes - mondta D'Artagnan -, fő az óvatosság.

És most ő vetett egy szempillantást Athosra és Aramisra.

Hallatszott a távolodó őrjárat lábdobaja.

D'Artagnan most válaszolt először térdjellel Porthos hasonló térdlökéseire.

Ezalatt a játék izgalma s az arany látványa, ami úgy hatalmába kerít minden embert, a katonákat odavonzotta, s bár parancsuk volt rá, hogy a király szobájában maradjanak, apránként az ajtóhoz sompolyogtak, s onnan lábujjhegyre csipeszkedve kandikáltak át D'Artagnan és Porthos válla felett; a külső ajtóban őrködők is odajöttek, megfelelvén ezzel a négy cimbora reménységének, kik szívesebben látták őket így, a kezük ügyében, semmint úgy, hogy a szoba négy sarkában elszórva kelljen majd utánuk futniuk.

A két ajtónállónak még mindig kivont kard volt a kezében, csakhogy már a földre szegezték, s a játékosokat bámulták.

Athos mintha egyre nyugodtabb lett volna, ahogy a pillanat közeledett; fehér és arisztokratikus keze aranytallérokkal játszadozott, hajlítgatta s újra kilapította őket, olyan könnyűszerrel, mintha ónból lettek volna; Aramis kevésbé uralkodott magán, minduntalan a kebléhez kapdosott; Porthos megelégelvén a folytonos vesztést, valósággal tört-zúzott a térdével.

D’Artagnan gépiesen hátrafordult, s látta, hogy Parry két katona közt áll, Károly pedig könyökére támaszkodik, s összekulcsolt kézzel, mintha forró könyörgést intézne az éghez. D’Artagnan felismerte, hogy a pillanat elérkezett, hogy mindenki a helyén, s már csak arra a szóra várnak: *végre!*, amely, emlékszünk rá, megadja majd a jelt.

Athosra és Aramisra egy előkészítő pillantást vetett, mire székükkel mindketten észrevétlenül hátrább rugaszkodtak, hogy szabadabban mozoghassanak.

Porthosnak másodszor is jelt adott térddel, mire az felállt, mintha nyújtóztatná lábszárait; de miközben felkelt, megvizsgálta, hogy a kardja könnyen jár-e ki a hüvelyéből.

- A szakramentumát - mondta D’Artagnan -, húsz arany megint odalett! Groslow kapitány, csakugyan túl nagy szerencséje van, ez nem tarthat így soká.

És újabb húsz aranyat vett ki a zsebéből.

- Egy utolsó húzást, kapitány! Ezt a húsz aranyat egy húzásra teszem fel, egyetlenegyre, az utolsóra!

- Rajta, húsz arany a tét - mondta Groslow.

Azzal megfordított két kártyát, ahogy dukál, egy királyt D’Artagnannak s magának egy ászt.

- Király - mondta D’Artagnan -, ez jó jel. Groslow mester tette hozzá -, vigyázzon a királyra!

És bármennyire is uralkodott magán D’Artagnan, volt a hangjában valami furcsa remegés, mely megborzongatta ellenfelét.

Groslow elkezdte fordítgatni a kártyákat, egyiket a másik után. Ha ászt fordít meg előbb, nyer; ha királyt, veszít.

Királyt fordított.

- *Végre!* - kiáltott fel D’Artagnan.

E szóra Athos és Aramis felpattant, Porthos egy lépést hátrált.

Tőrök és kardok már-már megvillantak, mikor az ajtó hirtelen kinyílt, s a küszöbön Harrison jelent meg egy köpenyegbe burkolt férfi kíséretében.

E mögött az alak mögött öt-hat katona puskája csillant.

Groslow fürgén felugrott, szégyenkezve, hogy bor, kártya, kocka közt érték tetten.

De Harrison ügyet se vetett rá, hanem ment egyenest a király szobájába, s kísérője utána.

- Stuart Károly - mondta -, rendelet jött, hogy éjt-napot egybetéve Londonba kísérjem. Készüljön hát az indulásra, most azonnal!

- És ki adta ezt a rendeletet? - kérdezte a király. - Talán maga Cromwell generális?

- Ő - mondta Harrison -; ihol Mordaunt úr, ebben a pillanatban hozta, s ő is gondoskodik a végrehajtásáról.

- Mordaunt! - suttogta a négy cimbora és összenéztek.

D’Artagnan összesepert az asztalon minden pénzt, amit Porthosszal elvesztett volt, s tágas zsebébe süllyeszté; Athos és Aramis szorosan mögéje állt. E mozdulatra Mordaunt megfordult, rájuk ismert, s vad örömében felsikoltott.

- Azt hiszem, megfogódtunk - mondta D’Artagnan egész halkan a barátainak.

- Még nem - mondta Porthos.

- Ezredes úr! Ezredes úr! - kiáltotta Mordaunt. - Vétesse körül ezt a házat, hisz magát elárulták! Ez a négy francia Newcastle-ban szökött meg, kétségtelenül a királyt akarják el rabolni. Fogják el őket!

- Hohó, fiacskám - mondta D'Artagnan és kardot rántott -, ilyen parancsot könnyebb kiadni, mint végrehajtani.

Majd félelmetes forgószélként megperdülve maga körül, így kiáltott:

- Kifelé, barátaim, kifelé!

És máris az ajtó felé rohant, fellökte az ott őrködő két katonát, mielőtt felhúzhatták volna muskétájuk kakasát; Athos és Aramis utána; Porthos látta el az utóvédet, s mielőtt a katonák, tisztek, ezredesük felocsúdtak volna, mindnégyen az utcán voltak.

- Tűz! - kiáltotta Mordaunt. - Tüzet rájuk!

Csakugyan el is dördült két-három puskalövés, de más eredménye se volt, csak az, hogy fényük a négy menekülőt megmutatta, amint ép bőrrel befordultak az utca sarkán.

A lovak a kijelölt helyen; a csatlósoknak éppen csak a gyeplőt kellett gazdáik kezébe dobni, hogy máris nyeregbe szökkenjenek, a gyakorlott lovasok könnyedségével.

- Előre! - mondta D'Artagnan. - Sarkantyúzz keményen!

Így száguldtak D'Artagnan nyomában, azon az úton haladva, amelyen jöttek, vagyis a Skóciába menőn. A városkának se fala, se kapuja nem volt, tehát akadály nélkül kijutottak.

Az utolsó háztól ötven lépésnyire D'Artagnan megállt.

- Állj!

- Hogyhogy állj? - kérdezte Porthos riadtan. - Nem inkább lóhalálban akar mondani?

- Egyáltalán nem! - felelte D'Artagnan. - Ezúttal már üldözni fognak, hagyjuk hát, hadd fussanak ki a városkából, s kergessenek a skóciai úton; mikor majd látjuk, ahogy tovavágtatnak, az ellenkező irányban indulunk tovább.

Néhány lépésre egy patak futott, rajta híd ívelt; D'Artagnan lovát a hídbolt alá vitte; barátai követték.

Még tíz perce se lehettek ott, máris hallották egy lovascsapat gyorsan közeledő vágtatását. Öt perc múlva a lovascsapat a fejük felett száguldott tova, s álmukban sem gyanították, hogy akiket keresnek, azokat csak a hídbolt vastagsága választja el tőlük.

66
London

Mihelyt a lódobogást elnyelte a messzeség, D'Artagnan újra a partra kapaszkodott, s elkezdte róni a rónát, London felé igazodva a lehetőség szerint. Három barátja némán követte, míg csak egy széles félkört kanyarítva a városkát maguk mögött nem hagyták.

- Most már aztán - mondta D'Artagnan, mikor úgy gondolta, eléggé messzire értek a kiinduló ponttól, és a vágtatást ügetésre válthatják - én is amondó vagyok, minden elveszett, s a legjobb, amit tehetünk, átjutni Franciaországba. Mit szól az indítványhoz, Athos? Nem találja ésszerűnek?

- Igen, kedves barátom - válaszolta Athos -; csakhogy a minap több mint ésszerű kijelentés: nemes és nagylelkű indítvány hangzott el: „Itt halunk meg!" Hadd emlékeztessem erre a kijelentésére.

- Hej - szólalt meg Porthos -, a halál semmiség, s nem is ez nyugtalanít bennünket, mert hisz nem tudjuk, micsoda. A vereség az, ami engem gyötör. A dolgok alakulásából jól látom, hogy össze kell majd csapnunk Londonban, a tartományokban, egész Angliában, s való igaz, lehetetlenség, hogy a végén meg ne verjenek.

- Ezt a nagy tragédiát egészen a végéig kell kísérnünk - mondta Athos -, Angliát csak a végkifejlet után hagyhatjuk el, bármi legyen is az. Aramis, osztja-e a véleményemet?

- Minden ponton, kedves grófom; azonkívül nem bánnám, ha Mordaunttal még találkozhatnám; úgy érzem, számolnivalónk van, márpedig nem szokásunk elmenni valahonnan, anélkül, hogy effajta adósságainkat meg ne fizetnők.

- Ej, ez más dolog - mondta D'Artagnan -, és ihol egy elfogadhatónak látszó indok! Ami engem illet, megvallom, a szóban forgó Mordaunt elcsípéséért, ha kell, egy évig is Londonban maradok. Csakhogy valamilyen megbízható embernél kell laknunk, hogy gyanút ne keltsünk, mert Cromwell úr ez idő szerint feltétlenül kerestet, s ahogy én megítélhetem, nem ismeri a tréfát. Athos, tud-e az egész városban olyan fogadót, ahol fehér ágynemű, rendesen sütött rostbeaf s olyan bor van, amelyet nem komlóból vagy borókából csináltak?

- Azt hiszem, megvan, amit keres. - Winter lord egy spanyol származású emberhez vitt volt, akit - úgy mondta - új honfitársainak guineái angolosítottak el. Mit szól ehhez, Aramis?

- Azt, hogy señor Péreznél való megszállásunkat a legésszerűbbnek tartom, s a magam részéről elfogadom. Megidézzük majd a szegény jó Winter lord emlékét, aki iránt, úgy láttuk, nagy tisztelettel viseltetett; azt mondjuk, hogy mint érdeklődők érkeztünk, hadd lássuk, mi történik; fejenként egy guineát költünk el nála naponta, s azt hiszem, ha minden óvintézkedést betartunk, elég nyugodtan maradhatunk.

- Egyet elfelejt, Aramis, méghozzá egy meglehetősen fontos óvintézkedést.

- Melyiket?

- Az átöltözködést.

- Hijnye - mondta Porthos -, azt ugyan minek? Átöltözködni? De hisz a magunkéban mind oly kitűnően megvagyunk.

- Hogy ránk ne ismerjenek - mondta D'Artagnan. - Ruháinknak szabása, színe majdnem egyforma, és ez az első pillantásra elárulja nekik a Frenchmant.[110] Nos, én nem ragaszkodom oly mértékben sem a zubbonyomhoz, sem a nadrágom színéhez, hogy irántuk való szeretetemben megkockáztassam felakasztatásunkat Tyburnben, vagy a száműzetést Indiába! Megyek, s veszek magamnak egy barna ruhát. Megfigyeltem, hogy ezek a bamba puritánok mind a barna szín bolondjai.

- De oda talál-e ahhoz az emberhez? - kérdezte Aramis.

- Ó, bizonyosan! A Green-Hall utcában, a Bedford's Tavernben lakott; egyébként is behunyt szemmel járkálok a városban.

- Szeretnék már ott lenni - mondta D'Artagnan -, s véleményem szerint Londonba kell érnünk, mielőtt megvirrad, akár lóhalálban is.

- Rajta hát! - mondta Athos. - Hisz, ha nem tévedek, legfeljebb nyolc-tíz mérföldre lehetünk.

A cimborák úgy hajtották a lovakat, hogy hajnali öt felé valóban odaértek. A városkapu előtt, ahol jelentkeztek, egy őrszem útjukat állta; de Athos kiváló angolsággal azt felelte neki: Harrison ezredes küldte őket, hogy kollégáját, Pride urat a király közeli érkezéséről értesítsék. Ez a válasz néhány kérdést támasztott a király elfogásáról, és Athos pontos és határozott részletekkel állt elő, úgy, hogy ha volt is az őrségben némi gyanakvás, erre tökéletesen eloszlott. A négy cimborának tehát szabad utat engedtek, mindenféle puritán szerencsekívánat kíséretében.

Athos igazat mondott: egyenest a Bedford's Tavernbe ment, s felismertette magát a gazdával, ki úgy megörült a szépszámú társaságban való visszatértének, hogy tüstént legszebb szobáit készítette nekik el.

Ha nem is volt még nappal, négy utasunk Londonba érve az egész várost nyüzsgésben találta. A hír, hogy a király Harrison ezredes kíséretében a főváros felé közeleg, már este szétfutamodott, és igen sokan le se feküdtek, attól félve, hogy a Stuart, ahogyan hívták, éjszaka talál megérkezni, s bevonulását elmulasztják.

Az átöltözködés tervét egyhangúlag elfogadták, amint emlékszünk rá, Porthos enyhe tiltakozása kivételével. Most hát a terv végrehajtása foglalta el őket. A fogadós mindenféle ruhát hozatott, mintha a maga ruhatárát akarná kiegészíteni. Athos fekete ruhát vett, melytől tisztes polgári külsőt kapott; Aramis, nem akarván letenni a kardját, sötét, katonás szabású ruhát választott; Porthost egy vörös zeke csábította és egy zöld nadrág; D'Artagnannak, ki a ruhája színét eleve eldöntötte, csak az árnyalatokkal kellett bajlódnia, s a gesztenyebarna ruhában, melyet választott végül, meglehetősen híven képviselte a nyugalomba vonult cukorkereskedő típusát.

Ami Grimaud-t és Mousquetont illeti, kik nem viseltek libériát, ők már eleve álruhát hordtak; Grimaud egyébként holmi megfontolt, nyugodt, száraz és merev angolhoz hasonlított; Mousqueton pedig egy pohos, pufók és bámész londonihoz.

- Most pedig - mondta D'Artagnan - térjünk rá a legfontosabbra! Vágjuk le a hajunkat, nehogy a lakosság sértegetni találjon. Ha már nem vagyunk nemesurak kardunk révén, legyünk puritánok a hajviseletünkön. Amint tudjuk, ezen a lényeges ponton különbözik a polgárember a lovagtól.

---

[110] Francia ember.

Ezen a lényeges ponton D'Artagnan Aramist nagyon engedetlennek találta: hosszú haját mindenáron meg akarta tartani; igen szép haja volt, s nagy gonddal ápolta; Athosnak kellett, aki az ilyen kérdésekkel vajmi kevéssé törődött, jó példával elöljárnia. Porthos a fejét minden akadékoskodás nélkül bocsátotta Mousqueton rendelkezésére, ki teljes ollónyílással nyisszantgatott bele sűrű és szálkás hajába. D'Artagnan saját képzelete szerint szabott magának frizurát, mellyel nem kis mértékben hasonlított egy I. Ferenc vagy IX. Károly korabeli medáliára.

- Be ocsmányak vagyunk! - állapította meg Athos.

- Azonkívül úgy érzem, irtóztató puritánszagunk van - mondta Aramis.

- Nekem fázik a fejem - mondta Porthos.

- Engem pedig sarkall valami, hogy prédikáljak - mondta D'Artagnan.

- Most aztán, hogy mi magunk sem ismerünk magunkra - mondta Athos -, s következésképp nem kell félnünk, hogy mások ránk ismernek, menjünk, nézzük meg a király bevonulását; ha egész éjjel utazott, nem lehet Londontól messzire.

S valóban, a négy cimbora még két órája sem nyomakodott a sokaságban, mikor nagy mozgolódás és nagy kiabálás jelezte Károly érkezését. Elébe kocsit küldtek volt, s az óriás termetű Porthos, ki fejjel magasodott mindenki fölé, jelentette, hogy látja: közeleg a királyi kocsi. D'Artagnan lábujjhegyre állt, s közben Athos és Aramis is igyekezett a közvéleményt kifürkészni. A kocsi elhaladt, s D'Artagnan az egyik ablaknál Harrisont, a másiknál Mordauntot ismerte fel. Ami a népet illeti, melynek hangulatát Athos és Aramis vizsgálta, nos, a nép erős szidalmakat szórt Károly királyra.

Athos kétségbeesve tért vissza.

- Kedvesem - mondta neki D'Artagnan -, hiába is makacskodik, én állítom, hogy a helyzet rossz! Részemről csak magáért csatlakozom a vállalkozáshoz, valamint néminemű politikai érdeklődésből, amúgy testőr módra; úgy találom, nagyon mulatságos volna elragadni prédájukat ezektől az üvöltőktől, s megcsúfolni őket. Lesz rá gondom!

Már másnap, amikor Athos kinézett a City legnépesebb negyedére nyíló ablakon, hallotta a parlamenti bulla kihirdetését, mely I. Károlyt árulás feltételezett bűnéért s hatalommal való visszaélés címén törvény elé állította.

D'Artagnan mellette állt. Aramis kártyát vetett, Porthos a bőséges reggeli utolsó gyönyöreibe merült.

- A parlament! - kiáltott fel Athos. - Lehetetlenség, hogy a parlament ilyen bullát adott volna ki!

- Ide hallgasson - mondta D'Artagnan -, én keveset értek angolul; de mivel az angol nyelv csak hibásan ejtett francia, ennyit megértettem: *Parliament's bill*; ami azt jelenti, hogy parlamenti bulla, ha nem, kárhozzam el, ahogy ezek itt mondják.

E pillanatban belépett a fogadós; Athos intett neki, hogy jöjjön oda.

- A parlament adta ki ezt a bullát? - kérdezte Athos angolul.

- Igenis, milord, a tiszta parlament.

- Hogyhogy a tiszta parlament? Hát két parlament van?

- Kedves barátom - vágott közbe D'Artagnan -, tekintve, hogy én nem tudok angolul, de spanyolul mindnyájan értünk, legyen szíves, és ezen a nyelven társalogjon velünk, mely az anyanyelve, s következésképp bizonyára örömest használja, ha erre alkalma nyílik.

- Ó, pompás - mondta Aramis.

Porthost illetően már mondtuk volt, hogy minden figyelmét egy bordacsontnak szentelte, s javában szedegette le róla a húsmaradványokat.

- Mit kérdezett tehát? - fordította a szót spanyolra a fogadós.

- Azt kérdeztem - folytatta Athos spanyolul -, hogy két parlament van, egy tiszta s egy tisztátalan?

- Tyű, de furcsa história - mondta Porthos, a fejét lassan felemelte, s elképedve nézett a barátaira. - Lehetséges, hogy hirtelen értek angolul? Minden szavukat megértettem.

- Igen, mert spanyolul beszélünk, barátom - mondta Athos a szokásos hidegvérűséggel.

- Mennykő belé - káromkodott Porthos. - Micsoda bosszúság, már azt hittem, egy nyelvvel többet tudok.

- Amikor azt mondom, tiszta parlament, señor - folytatta a fogadós -, arról beszélek, melyet Pride ezredes úr megtisztított.

- Vagy úgy - mondta D'Artagnan -, ezek a fickók itt csakugyan leleményesek. Módszerüket, Franciaországba visszatérve, nem ártana Mazarin úrnak és a koadjutor úrnak átadnom. Egyikük az udvar, másikuk a nép nevében tisztogatna, hogy a végén egyáltalán nem volna parlament.

- Micsoda hát Pride ezredes? - kérdezte Aramis. - S miféle módszerrel fogott hozzá a parlament megtisztításához?

- Pride ezredes - mondta a spanyol -, egykori fuvaros, igen értelmes ember, aki kordélyát hajtva megfigyelt valamit: hogy amikor kődarab hever az útjában, egyszerűbb a követ elvinni onnan, mint a kerékkel átalmenni rajta. Nos, a parlament kétszázötvenegy tagjából százkilencvenegy zavaróan hatott rá, mert felfordíthatták volna politikai kordélyát. Fogta hát őket, mint annak idején a köveket, s kidobta a Házból.[111]

- Kedves! - mondta D'Artagnan, aki elsősorban szellemes ember lévén, a szellemességet mindenütt megbecsülte, ahol találkozott vele.

- S ezek a kiebrudaltak mind stuartisták voltak? - kérdezte Athos.

- Kétségkívül, señor, s gondolhatja, hogy megmentették volna a királyt.

- Persze - mondta Porthos méltóságteljesen. - Hiszen többségben voltak.

- És azt hiszi - kérdezte Aramis a fogadóstól -, hogy a király beleegyezik megjelenni egy ilyen törvényszék előtt?

- Kénytelen lesz - felelte a spanyol -; ha megpróbálna tiltakozni, a nép kényszerítené.

- Köszönöm, Pérez mester - mondta Athos -; most már eléggé tájékozott vagyok.

---

[111] Az alsóház 1648 decemberében határozza el, hogy a királyt bíróság elé állítja; a lordok háza visszadobja a határozatot, mire az alsóház törli az ellene szegülőket; a legfelső bíróság, John Bradshaw jogtudós (1602-1659) elnökletével, 1649. január 20-án kezdi meg a király perének tárgyalását.

- Kezdi-e végre hinni, hogy elveszett ügy ez? - kérdezte D'Artagnan. - S hogy a Harrisonokkal, Joyce-okkal, Pride-okkal és a Cromwellekkel egy vonalban sohasem leszünk?

- A királyt kiszolgáltatják a törvényszéknek - mondta Athos -; párthíveinek némasága is holmi összeesküvésre mutat.

D'Artagnan vállat vont.

- Azonban, ha el merik ítélni királyukat - vélekedett Athos -, száműzetésre vagy börtönre ítélik, meglátja.

D'Artagnan a kételkedés egy kis dallamát füttyentette el.

- Majd meglátjuk - mondta Athos -, mert az ülésekre elmegyünk, gondolom.

- Arra nem kell sokáig várniok - mondta a házigazda -, mert már holnap elkezdődnek.

- Hallatlan! - mondta Athos. - Tehát a vádirat már elkészült, mielőtt a királyt elfogták volna?

- Kétségkívül - mondta D'Artagnan -; már aznap hozzáláttak, mikor a skótoktól megvették.

- Tudják, ugyebár - mondta Aramis -, hogy a mi Mordaunt barátunk bonyolította, ha nem a vásárt, legalábbis e szép kis ügy bevezető tárgyalásait.

- Tudja meg - mondta D'Artagnan -, akárhol kerül a kezem közé, megölöm, meg én, ezt a Mordaunt urat!

- Pfuj, egy ilyen nyomorultat! - mondta Athos.

- De hisz épp ezért ölöm meg, mert ilyen nyomorult - jelentette ki D'Artagnan. - Hej, kedves barátom, én eléggé alávetem magam a szándékainak, de legyen maga is türelmes az én szándékaim iránt. Egyébként akár tetszik magának, akár nem, kijelentem, hogy ezt a Mordauntot senki más nem öli meg, csak én.

- És csak én! - mondta Porthos.

- És csak én! - mondta Aramis.

- Megható egyöntetűség! - kiáltott fel D'Artagnan. - És illő is ilyen jó polgárokhoz, amilyenek vagyunk. Menjünk, járjunk egyet a városban! Maga Mordaunt sem ismerne ránk négy lépésről sem ebben a ködben; menjünk s igyunk egy kis ködöt tehát!

- Ez legalább elfelejteti velünk azt az átkozott sört! - mondta Porthos.

És a négy jó barát csakugyan elindult, hogy amint közönségesen mondani szokták, szippantsanak egyet a város levegőjéből.

67
A per

Másnap szépszámú őrség vezette I. Károlyt az elítélésére hivatott magas törvényszék elé.

A sokaság elözönlé a palotához közeli utcákat és házakat; így aztán a négy jó barát, alig lépett egyet-kettőt, ez áthatolhatatlan eleven falba ütközött; egy-két tagbaszakadt és mogorva bugris magát Aramist is oly durván lökte vissza, hogy Porthos végül felemelte irtózatos öklét, és lesújtott vele egy pék lisztes képére, mely tüstént színt változtatott, vagyis elöntötte a vér, s olyan lett, mint egy fürt érett piros szőlő. Az ügy nagy ribilliót keltett; három ember készült Porthosra vetni magát. De az egyiket Athos, a másikat D'Artagnan szerelte le, a harmadikat pedig Porthos átdobta a fején. Néhány ökölvívást kedvelő angol oly mértékben értékelte e gyors és könnyed eljárást, mellyel a művelet végrehajtatott, hogy megtapsolták. Kevesen múlt hát, hogy agyonveretésük helyett, amitől már-már tartani kezdtek, nem diadalmenetben hordozták körül Porthost és barátait. Azonban négy utasunknak, mindentől irtózva, ami feltűnést kelthet, sikerült magukat kivonni ez ünnepeltetés alól. Egyet azonban nyertek e herkulesi erőfitogtatással, éspedig azt, hogy a tömeg szétnyílt előttük; ez pedig lehetővé tette, amit egy perccel azelőtt még lehetetlennek tartottak, vagyis hogy elérjenek a palotához.

Egész London ott tolongott a karzathoz vezető kapuknál; így aztán, mire a négy jó barátnak sikerült az egyik ajtón behatolnia, a három első padsor már el volt foglalva. Ez csak fél baj volt olyan embereknek, akik nem szerették volna, hogy rájuk ismerjenek; helyet foglaltak tehát, elégedetten, hogy bejutottak, Porthos kivételével, aki szerette volna mutogatni vörös zekéjét és zöld nadrágját, és fájt a szíve, hogy nem ülhet az első sorban.

A padsorok amfiteátrumszerűen sorakoztak, s a négy cimbora helyéről áttekinthette az egész gyülekezetet. A véletlen úgy intézte, hogy a terembe a középen lépjenek be, miáltal éppen szemben találták magukat az I. Károlynak odakészített karosszékkel.

Délelőtt tizenegy óra tájban a király megjelent a terem küszöbén. Őrök gyűrűjében lépett be, de nyugodt arckifejezéssel és olyan magabiztos tekintettel nézett körül, mintha elnökölni jönne alattvalóinak valamiféle gyülekezetében, s nem pedig azért, hogy egy lázadó törvényszék vádjaira válaszoljon.

A bírák, büszkén, hogy egy királyt alázhatnak meg, láthatóan élni készültek bitorolt jogukkal. Következésképp egy teremőr odament I. Károlyhoz, s közölte, hogy a vádlottnak levett kalappal illik őelőtte állnia.

Károly, egy szó felelet helyett, nemezkalapját jól a fejébe nyomta, s másfelé fordult; majd mikor a teremőr eltávolodott, beleült az elnökkel szemben előkészített karszékbe, s kezében egy kis nádvesszővel csapkodni kezdte csizmája szárát.

Parry, aki elkísérte, ott állt a háta mögött.

D'Artagnan, ahelyett hogy ezt a ceremóniát nézte volna, Athost figyelte, akinek arca mindazt az izgalmat tükrözte, melyet a királynak nagy önuralommal sikerült a maga arcáról elhessentenie.

- Remélem - súgta D'Artagnan a füléhez hajolva -, hogy őfelségéről vesz példát, s nem öleti meg magát ostobán ebben a kalickában?!

- Legyen nyugodt - mondta Athos.

- Hohó - folytatta D'Artagnan -, úgy látszik, félnek valamitől, mert nézze, megkettőzik az őrséget! Eddig csak alabárdosok voltak itt, most megjelentek a muskétások is! Most aztán telik belőlük mindenkire: az alabárdosok a terem földszinti nézőinek szólnak, a muskétások minket céloznak.

- Harminc, negyven, ötven, hatvan ember - számlálta Porthos az újonnan jött fegyvereseket.

- Ejnye - mondta Aramis -, a tisztet kifelejti, kedves Porthos, pedig úgy látom, ugyancsak megérdemli, hogy számon tartsuk!

- Az ám! - mondta D'Artagnan.

És elsápadt dühében, mert felismerte Mordauntot, aki kivont karddal a kezében, a király mögé, vagyis a karzattal szembe vezette a muskétásokat.

- Ránk ismert volna? - kérdezte D'Artagnan -, ha igen, máris tüstént visszavonulót fújnék. Sehogy se tudnék beletörődni, hogy rám kényszerítsenek valamiféle halálnemet, magam szeretném a módját megválasztani. Nos, azt nem választom, hogy egy kelepcében lőjenek agyon!

- Nem - mondta Aramis -, nem vett észre minket. Csak a királyt látja. Úristen, micsoda szemmel nézi, a pimasz! Vajon őfelségét is éppúgy gyűlöli, ahogy bennünket?

- Istenkém - mondta Athos -, mi csak az anyját raboltuk el tőle, a király viszont nevétől és vagyonától fosztotta meg.

- Így van - mondta Aramis -, de csend! Íme, az elnök beszélni kezd a királyhoz.

Csakugyan, Bradshaw a következő szavakat intézte a koronás vádlotthoz:

- Stuart, hallgassa meg bíráinak név szerinti felsorolását, s aztán forduljon a törvényszékhez esetleges észrevételeivel.

A király, mintha nem is hozzá beszéltek volna, másfelé fordította a fejét.

Az elnök várt, s hogy semmi választ nem kapott, egy pillanatra csend lett.

A százhatvanhárom kijelölt tag közül csak hetvenhárom felelhetett, mert a többi, egy ilyen aktusban való bűnrészességtől viszolyogva, távol maradt.

- Kezdem a névsort - mondta Bradshaw, látszólag tudomásul sem véve az országgyűlés háromötödének távolmaradását.

És kezdte sorban megnevezni a jelenlevő és távolmaradt tagokat. A jelenlevők hangosan vagy halkan válaszoltak, aszerint, hogy volt-e elég bátorságuk véleményt nyilvánítani. A távollevők neve után, mely kétszer is elhangzott, egy-egy pillanatnyi csend következett.

Most Fairfax ezredes[112] neve került sorra, s nyomában az a rövid, de ünnepélyes csend támadt, mely olyanok távolmaradását árulta el, kik nem akartak személyesen részt venni ezen az ítélkezésen.

- Fairfax ezredes! - ismételte Bradshaw.

- Fairfax? - kérdezte egy gúnyos hang, melynek ezüstös csengése elárulta, hogy női hang. - Több esze van annál, semhogy itt legyen!

---

[112] Tábornok (nem ezredes) volt a parlamenti hadseregben; ellenezte a pert; szerepe később elhomályosult (1611-1671)

Hatalmas hahota fogadta e néhány, s azzal a vakmerőséggel kiejtett szót, melyet a nők saját gyengeségükből merítenek, s mely gyengeség mentesíti őket minden megtorlás alól.

- Egy nő hangja! - lelkesedett Aramis. - Hej, biz' isten sokért nem adnám, ha szép és fiatal volna!

És feljebb hágott a lépcsőn, hogy jobban szétnézhessen a karzaton, ahonnan a hang hallatszott.

- Lelkemre mondom, csinos - állapította meg -; oda nézzen, D'Artagnan, mindenki rábámul, s még Bradshaw szúrós tekintetétől sem sápadt el.

- Ez Lady Fairfax tulajdon személyében - mondta D'Artagnan. - Emlékszik, Porthos? Ott láttuk az urával Cromwell generálisnál.

Néhány pillanat múlva a különös epizód megzavarta nyugalom visszatért, és folytatódott a ceremónia.

- Ezek a bolondok felfüggesztik az ülést, ha észreveszik, hogy nincsenek megfelelő számban - mondta Athos.

- Nem ismeri őket, Athos! Figyelje csak Mordaunt vigyorát, nézze, hogy bámul a királyra! Olyan ember tekintete ez, aki fél, hogy áldozata kicsúszik a kezéből? Nem, nem, ez a kielégült gyűlölet vigyora, s a teljesülésben bizonyos bosszúé! Jaj, átkozott baziliszkusz, de szép napom lesz az, amikor nem csupán a tekintetemet fogom összevillantani veled!

- A király valósággal szép - mondta Porthos -; azonkívül nézzék, hogy fogoly létére is milyen gonddal öltözött! Kalapja tolla legalább ötven aranyat ér, nézze csak, Aramis!

A névsorolvasás végeztével az elnök elrendelte a vádirat felolvasását.

Athos elsápadt: ismét csalódott várakozásában. Noha a bírák elégtelen számban voltak, a per, íme, lefolyik, a király tehát eleve elítélve.

- Mondtam magának - fordult hozzá D'Artagnan, s vállát vonogatta. - De mindig kételkedik. Most aztán fogja két kézre a bátorságát és figyeljen, anélkül hogy túlságosan felizgatnák az apró rémségek, melyeket az a fekete ruhás úr fog most, felhatalmazása és kiváltsága szerint, a királyra ráolvasni.

És valóban, soha durvább rágalmak, aljasabb sértések, vérengzőbb vádirat nem mocskolt be királyi méltóságot. Eddig beérték azzal, hogy megölték a királyokat, de legalább csak holttestükre szórtak sertéseket.

I. Károly rendkívül figyelmesen hallgatta a vádló beszédét, a piszkolódásokat elengedte a füle mellett, a sérelmeket megjegyezte, s mikor a gyűlölet túlcsordult, s a vádló eleve hóhérként viselkedett, megvető mosollyal válaszolt. Meg kell adni, a vádirat mesteri és rémületes remekmű volt a maga nemében, s benne a szerencsétlen király meggondolatlanságait cselvetésekké változtatva, tévedéseit bűnökké torzítva láthatta viszont.

D'Artagnan, aki e gyalázkodások zuhatagát méltó megvetéssel hagyta tovahömpölyögni, éles elméjével mindazonáltal meg-megjegyzett egyet-mást a vádló mindenféle rágalmaiból.

- Annyi szent - mondta -, hogy ha a könnyelműség és léhaság büntetendő, ez a szegény király büntetést érdemel; de úgy látom, amit most rámérnek, túlságosan kegyetlen.

- Akárhogy is - felelte Aramis -, büntetés a királyt nem sújthatja, hanem a minisztereit, mert hisz az alkotmány első pontja: *A király nem tévedhet.*

„Én, bizony - gondolta Porthos, folyton Mordauntra nézve, s csak vele törődve -, ha ez nem zavarná a helyzet magasztos voltát, leugranék a karzatról, három szökéssel Mordaunt úrnál

teremnék, és megfojtanám; aztán megragadnám a lábánál fogva, s vele verném agyon a gyatra testőröket, akik francia kollégáiknak csak gúnyképei. Eközben D'Artagnan, aki csupa ötlet és szemfülesség, talán módját lelné a királyt megmenteni. Beszélnem kellene vele erről."

Athos ezalatt égő arccal, ökölbe szorult kézzel, véresre harapdált ajakkal tajtékzott a padján, e végeérhetetlen parlamenti gyalázkodástól és végtelen királyi türelemtől feldühítve, s közben acélos karja, tántoríthatatlan szíve reszkető kézzé és remegő húsdarabbá változott.

E pillanatban a vádló a következő szavakkal végezte beszédét:

„Jelen vádirat általunk az angol nép nevében terjesztetett elő."

Erre a mondatra suttogás támadt a padsorok között, s egy másik hang, de nem női, hanem férfihang, méghozzá érces és dühös, harsant D'Artagnan mögött:

- Hazudsz! És az angol nép kilenctizede borzad attól, amit mondtál![113]

A hang Athosé volt, aki magánkívül, felállva, karját széttárva vágta szavait a közvádló szemébe.

Erre a megnyilatkozásra a király, bírák, nézők, mindenki a karzat ama pontjára fordult, ahol a négy cimbora ült. Mordaunt is odafordult, és felismerte a francia nemest, aki körül sápadtan, fenyegetően ugrottak fel a társai.

Szeme örömtől lobogott, végre rátalált azokra, akiknek megtalálására az életét tette fel. Dühös mozdulattal magához parancsolt vagy húsz testőrt, s ujjal az emelvény ama pontjára mutatva, ahol ellenségei voltak, ezt kiáltotta:

- Tűz arra a karzatra!

Ám ekkor sebesen, mint a gondolat, D'Artagnan Athost derékon kapta, Porthos Aramist ragadta meg, leugráltak a padsorokról, kirohantak a folyosóra, leviharzottak a lépcsőn, s eltűntek a tömegben; közben a teremben a muskéták háromezer nézőt fenyegettek; de végül is rémült kiáltozásaik és könyörgéseik megfékezték a vérontás már-már szabad kezet kapott őrületét.

Károly is megismerte a négy franciát; egyik kezét a szívére szorította, hogy elnyomja dobolását, másikat a szemére, hogy ne lássa hű barátai felkoncolását.

Mordaunt sápadtan és dühtől remegve rohant ki a teremből, kezében kivont kard, nyomában tíz alabárdos; lihegve vizslattak, kérdezősködtek a tömegben, majd eredmény nélkül visszakullogtak.

A lárma leírhatatlan volt. Több mint egy félóra is eltelt anélkül, hogy bárki szavát lehetett volna hallani. A bírák a nézőtér robbanásától féltek; a nézők, szemtől szembe a rájuk szegezett muskétákkal, és rémület meg kíváncsiság közt vívódva, még sokáig mozgolódtak, zsibongtak.

Végül a nyugalom helyreállt.

- Mi mondanivalója van mentségére? - kérdezte Bradshaw a királytól.

Ekkor, nem a vádlott, hanem egy ítélőbíró hangján, mindvégig emelt fővel, s nem alázatból, de parancsosztólag felállva, Károly ezeket mondta:

---

[113] Ezt valójában Fairfax lord felesége mondta, s az őrség parancsnoka „Tűz a szajhákra" - kiáltással válaszolt rá.

- Mielőtt vallatna, feleljen nekem. Newcastle-ban szabad voltam, szerződést kötöttem a két Házzal. Maguk, ahelyett hogy a szerződést betartották volna, ahogy én betartottam, megvásároltak a skótoktól, nem drágán, tudom, ami kormányuk takarékosságának becsületére válik. De amiért rabszolgaárat fizettek értem, azt hiszik, megszűntem a királyuk lenni? Egyáltalán nem. Ha válaszolnék magának, azt jelentené, hogy erről megfeledkeztem. Tehát addig nem válaszolok, amíg nem igazolta vallatásomra való jogosultságát. Ha válaszolnék, elismerném magukat bíráimnak, pedig csak hóhéraimnak ismerem el.[114]

És Károly, halálos csend közepette, nyugodtan, fölényesen, kalappal a fején, visszaült a karosszékébe.

- Miért is nincsenek itt az én franciáim! - suttogta Károly büszkén, miközben a nézőtér felé fordult, ahol őket egy pillanatra látta volt - tapasztalhatnák, hogy barátjuk, míg él, méltó rá, hogy védelmezzék, ha megholt, hogy sirassák.

Azonban hiába kutatott a tömeg sűrűjében s kérte Istentől, a maga módján, kedves és vigasztaló jelenlétüket, egyebet se látott, mint azokat az elbambult és rémült ábrázatokat; s gyűlölettel és ádázsággal érezte magát szemtől szembe.

- Nos hát, legyen - mondta az elnök, látván, hogy Károly magát tántoríthatatlan hallgatásra szánta -, ítélkezünk maga felett, hallgatása ellenére is! Árulással, hatalommal való visszaéléssel és gyilkossággal vádoltatik. A tanúk hitet tesznek. Elmehet, majd a következő ülés elvégzi azt, aminek teljesítését emez megtagadta magától.

Károly felkelt, s Parryhoz fordulva, ki sápadtan és verejtékes halántékkal állt ott, így szólt:

- Ejnye, kedves Parrym, ugyan mi bajod és mi zaklatott fel ennyire?

- Jaj, sire - mondta Parry, könnybe lábadt szemmel, esdeklő hangon -, jaj, sire, a teremből kilépve nehogy balra tekintsen!

- De hát miért, Parry?

- Ne tekintsen balra, könyörgök, felséges uram!

- Miért, mi van ott? Beszélj hát - mondta Károly, s megpróbált keresztüllátni a mögötte tartózkodó őrök sövényfalán.

- Valami; de ugye, nem néz arra, sire, ugye nem néz? Ugyanis oda hozatták, egy asztalra, azt a bárdot, mellyel a bűnösöket nyakazzák; iszonyú látvány! Ne nézzen oda, esedezem!

- A hülyék! - mondta Károly. - Olyan gyávának tartanak hát, amilyenek ők maguk? Jól tetted, hogy figyelmeztettél; köszönöm, Parry.

S a kivonulás pillanata elérkezvén, a király elindult az őrök nyomában.

Az ajtótól balra, valóban, valami vörös szőnyeg visszfényeivel, melyre helyezték, félelmesen csillogott az éles bárd; hosszú nyele az ítéletvégrehajtó kezétől fényesre csiszolva.

Midőn a bárddal egy vonalba ért, Károly megállt; majd mosolyogva megfordult, és így szólt:

[114] Dumas hitelesen - bár természetesen csak kivonatosan közli I. Károly szavainak lényegét.

- Ejha! A bárd! Szellemes madárijesztő és méltó azokhoz, akik nem tudják, mi is egy nemesember! Nem ijesztesz meg, hóhérbárd - tette hozzá, s a vékony, hajlékony nádpálcával ráütött -, rád verek, kereszténytyi türelemmel várván, hogy visszaadd![115]

És királyi megvetéssel vonva vállat, továbbindult, tátott szájjal hagyva ott azokat, akik seregestül tódultak ez asztal köré, hadd lássák, milyen képet vág a király a bárdnak láttán, mely fejét a törzsétől el fogja választani.

- Bizony mondom, Parry - folytatta mentében a király -, ezek az emberek, Isten bocsássa meg nekem, holmi indiai gyapotkereskedőnek tartanak, nem pedig vasak villogásához szokott nemesembernek! Azt hitték hát, hogy nem érek annyit, mint egy mészárosmester?

Közben a kapuhoz érkezett. Hosszú sor bámészkodó tódult oda; a karzaton helyet nem találhatván, legalább a látványosság végében akartak gyönyörködni, melynek a legérdekesebb részét elszalasztottak. E megszámlálhatatlan sokaság, melynek sorait fenyegető ábrázatok tűzdelték, a királyból könnyed sóhajt váltott ki.

„Mennyi ember - gondolta -, és sehol egyetlen hűséges barát!”

S alighogy a magában való kételkedés és hitevesztettség e szavait elrebegte, egy hang, válaszképpen, így szólt a közelében:

- Éljen a bukott király!

A király gyorsan hátrafordult, s szemét-szívét könny árasztotta el.

Testőrségének egy öreg vitéze volt, aki nem állhatta meg, hogy ne illesse e végső tisztelet-adással a fogoly királyt.

De ugyanabban a pillanatban kardmarkolat ütésekkel majdnem agyonverték.

Az ütlegelők közt a király megismerte Groslow kapitányt.

- Úristen - mondta Károly -, ilyen kis bűnért ilyen nagy büntetés!

Majd összeszorult szívvel folytatta útját; de százat se lépett, mikor egy dühöngő alak, a katonák sorfalán áthajolva, a király arcába köpött, miként hajdan a názáreti Jézus arcába amaz alávaló és átkozott zsidó.

Hatalmas röhögések és fenyegető moraj futott végig az egész csődületen; a tömeg szétvált, összecsapott, hömpölygött, mint a viharos tenger, s a királynak úgy rémlett hirtelen, mintha ez élő hullám sűrűjében megpillantaná Athos csillogó szemét.

Károly megtörölte arcát, és szomorú mosollyal mondta:

- A boldogtalan! Egy fél tallérért az apjával is ugyanezt tenné.

A király nem tévedett: csakugyan Athost és társait pillantotta meg, akik újra a csődületbe keveredve kísérték utolsó pillantásukkal a mártír királyt.

Amikor ez a vén katona üdvözölte a királyt, Athos szíve majd megrepedt örömében; s a szerencsétlen, magához térvén, a franciák által becsempészett tíz guineát talált a zsebében. Amikor pedig az a gyáva merénylő arcul köpte a fogoly királyt, Athos a tőréhez kapott.

---

[115] Károly szavai, pere és kivégeztetése között különböző időpontokban hangzottak el; Dumas végeredményben a maga romantikus drámai hős-eszményéhez formálja a döntő percben meglehetősen gyáván viselkedő király alakját.

D’Artagnan azonban lefogta a kezét, s rekedt hangon mondta:

- Várj!

D’Artagnan soha sem Athost, sem La Fère grófot nem tegezte még.

Athos megállt.

D’Artagnan belekapaszkodott Athosba; intett Porthosnak és Aramisnak, hogy ne távolodjanak el, s a pőre karú ember mögé kapaszkodott, aki aljas tréfáján még javában röhögve fogadta egy-két más tomboló szerencsekívánatait.

Az ember a City felé tartott; D’Artagnan egyre Athosba kapaszkodva követte, s intett Porthosnak meg Aramisnak, hogy ők is kövessék.

A pőre karú ember, aki székálló legénynek látszott, két cimborájával egy, a Themzéhez vivő szűk és kihalt utcácskán eregélt lefelé.

D’Artagnan most elengedte Athos karját, s elindult a merénylő után.

Ahogy a folyóhoz értek, azok hárman észrevették, hogy követik őket, megálltak, s a franciákat pimaszul végigmérve, csúfolkodó megjegyzést váltottak egymás között.

- Nem tudok angolul - mondta D’Artagnan -, de maga tud, Athos; legyen szíves vállalja hát a tolmács szerepét!

Eközben járásukat meggyorsítva, elhaladtak a három alak mellett. De hirtelen megfordultak, D’Artagnan egyenest a mészáros legény elé lépett, s mikor az megállt, ujjával mellen bökte, majd Athoshoz fordult:

- Kérem, tolmácsolja neki, amit mondok: „Te aljas fráter, megsértettél egy védtelen embert, bemocskoltad a királyod arcát, ezért meg fogsz halni!...”

Athos sápadtan, mint egy kísértet, s csuklójával D’Artagnan markában, tolmácsolta e furcsa igéket az embernek, aki a baljós előkészületeknek s D’Artagnan rettentő tekintetének láttán védekező állásba akart helyezkedni. Aramis e mozdulatra a kardjához kapott.

- Nem, ne karddal, ne karddal! - mondta D’Artagnan.

- A kard nemeseknek jár.

S a mészárost torkon ragadva, így szólt:

- Porthos, ölje meg nekem ezt a nyomorultat egyetlen ökölcsapással!

Porthos felemelte félelmetes karját, s lezúdította a levegőben, mint egy hatalmas ágat, s a súlyos bog tompa reccsenéssel csapott a gyáva koponyájára és összezúzta.

Az ember úgy rogyott össze, ahogy az ökör a tagló alatt.

Társai kiáltani, menekülni akartak, de a hang elakadt a torkukon, reszkető lábuk összecsuklott alattuk.

- Még ezt is mondja meg nekik, Athos - folytatta D’Artagnan -: „Így halnak meg mindazok, kik elfelejtik, hogy egy megláncolt ember szent s egy fogoly király kétszeresen az Úr képviselője!”

Athos angolul ismételte D’Artagnan szavait.

A két ember némán, égnek álló hajjal bámulta cimborája fekete vérben ázó tetemét; majd hangjukat és erejüket egyszerre nyervén vissza, felüvöltve s összetett kézzel elinaltak.

- Megérdemelte! - mondta homlokát törölgetve Porthos.

- Most aztán - fordult D'Artagnan Athoshoz - többé ne kételkedjék bennem, és nyugodjék meg, mindenre vállalkozom, ami a királlyal kapcsolatos.

68
Whitehall

A parlament Stuart Károlyt halálra ítélte, amint előre látható volt. A politikai ítéletek mindig haszontalan formaságok, mert ugyanazok a szenvedélyek vádolnak és ítélkeznek is.

Noha barátaink felkészültek erre az ítéletre, fájdalommal töltötte őket el. D'Artagnan, akinek szelleme sohasem volt kifogyhatatlanabb, mint éppen e legválságosabb pillanatokban, újból megfogadta, mindent megpróbál a világon, hogy a véres tragédiának elejét vegye. De milyen úton-módon? Ez az, amit egyelőre csak halvány körvonalakban látott. Minden a körülmények természetétől fog majd függeni. Mielőtt valami határozott tervben állapodtak volna meg, időnyerés végett mindenáron meg kellett akadályozni, hogy az ítélet másnap végrehajtassék, ahogyan a bírák elhatározták. Az egyetlen módszer: eltüntetni a londoni hóhért.

Ha a hóhér eltűnik, az ítéletet nem lehet végrehajtani. Nem kétséges, hogy majd a Londonhoz legközelebb fekvő város hóhéráért küldenek, de ez is legalább egy nap időnyerés, s egy nap, ilyen esetben, talán maga a megmenekülés! A több mint nehéz feladatra D'Artagnan vállalkozott.

Egy másik, nem sokkal könnyebb feladat volt a király értésére adni, hogy kísérlet történik a megmentésére, hogy ő maga is segédkezzék, amennyire lehetséges, pártfogóinak, vagy legalábbis mit se tegyen, ami keresztezné erőfeszítésüket. E veszedelmes feladatra Aramis vállalkozott. Stuart Károly kérte, engedjék meg Juxon püspöknek, hogy őt Whitehall-beli börtönében meglátogathassa. Mordaunt még aznap este elment a püspökhöz, hogy a király ájtatos kívánságát, valamint Cromwell felhatalmazását közölje. Aramis, mindenről tudomást szerezve, elhatározta: szép szóval, vagy ha kell, fenyegetéssel kicsikarja a püspöktől az engedélyt, hogy főpapi rangjának jelvényeit felöltve, ő hatoljon be helyette a Whitehall palotába.

Végül Athos arra vállalkozott, hogy minden eshetőségre készítse elő az Angliából való távozás módját, balsiker esetén éppúgy, mint siker esetén.

Leszállván az éj, tizenegyre találkozót adtak egymásnak a fogadójuknál, s ki-ki elindult veszedelmes vállalkozását végrehajtani.

A Whitehall palotát három lovas ezred, és kiváltképpen Cromwell nyugtalansága őrizte, aki jött-ment, s tábornokait, futárait ide-oda küldözgette.

A halálraítélt uralkodó egyedül, megszokott szobájában, melyben csak két szál gyertya világított, szomorúan merengett elmúlt nagysága fényén, ahogy már az ember utolsó óráján ragyogóbbnak és édesebbnek látja az élet képét.

Parry a gazdáját egy percre se hagyta magára, s elítélése óta egyfolytában sírdogált.

Stuart Károly, asztalára könyökölve, egy medáliára meredt, melyen egymás mellett hitvese és leánya arcképe volt látható. Előbb Juxont várta; azután a kínhalált.

Gondolata olykor-olykor megpihent a derék francia nemeseken, s őket immár százmérföldes messzeségben, meseszerűnek, délibábszerűnek látta, s amaz álombeli alakokhoz hasonlatosaknak, kik ébredéskor eltűnnek.

És Károly valóban azon is tűnődött, vajon mindaz, ami mostanában történt vele, nem csak valami álom volt, vagy holmi hagymázas képzelődés-e.

E gondolatra felkelt, néhányat lépett, mintegy zsibbadtságából szabadulandó, egészen az ablakig; de odalentről az ablak alól, máris rávillantak az őrök fegyverei. Kénytelen volt hát beismerni magának, hogy jól őrzik, és véres álma nagyon is valóság.

Károly csendben visszaült karszékébe, ismét az asztalra könyökölt, fejét a tenyerébe horgasztotta és tűnődött.

„Ó, jaj - tépelődött -, vajha legalább gyóntatóm az egyháznak olyan világossága volna, kinek a lelke kifürkészte az élet minden rejtelmét, minden nagyságot és kicsinységet, s hangja talán elfojthatja azt a hangot, mely az én lelkemben jajveszékel. De bizonyára valami közönséges szellemű papot kapok, akinek szerencsétlenségem által kettétörtem a pályáját és boldogulását! Nekem is úgy beszél majd az Istenről s a halálról, ahogyan más haldoklóknak beszélt, s végképp nem érti meg, hogy e királyi haldokló úgy hagyja trónusát a bitorlóra, hogy gyermekeinek még kenyere sincs többé..."

Aztán az arcképeket ajkához emelte, és sorra elsuttogta gyermekei nevét.

Amint már mondtuk, ködös és sötét éjszaka volt. A szomszédos templomtoronyban lassan ütött az óra. A két gyertyaszál sápadt lángja e nagy és nemes szobát különös visszfények világította fantomokkal népesítette be. E fantomok Károly király ősei voltak, akik kiléptek arany keretükből; a visszfények pedig a hamvadozó kandallótűz utolsó, kékes lobbanásai.

Károlyt végtelen szomorúság fogta el. Homlokát két kezébe temette, az életre gondolt, mely oly szép, mikor elhagyjuk, azaz, mikor elhagy bennünket, s a gyermekek simogatásaira, melyek akkor oly drágák és édesek igazán, mikor többé nem láthatjuk őket viszont; aztán hitvesére, a nemeslelkű és bátor teremtésre gondolt, ki az utolsó pillanatig istápolta őt. Zsebéből elővette a térdszalagrend gyémántos keresztjét és érdemjelét, melyet hitvese ezekkel a nagylelkű franciákkal küldött volt neki, és megcsókolta; majd a gondolatra, hogy a tárgyakat csak akkor fogja viszontlátni asszonya, mikor ő már kihűlve és megcsonkítva fekszik a sírban, azt a jeges borzongást érezte a testén, melyet a halál első leple gyanánt borít reánk.

És ekkor e szobában, mely királysága annyi emlékétől zsongott, s melyben annyi udvaronc suhant és oly sok hízelgés hangzott, I. Károly bátorsága, egy kétségbeesett szolgával összezárva, ki gyarló lelkével képtelen volt istápolni lelkét, hirtelen a gyarlóság, a sötétség, a téli hideg színvonalára süllyedt; és, ki hinné, ez a király, ki oly nagy, oly fenséges volt a belenyugvás mosolyával az ajkán: a homályban most egy csepp könnyet törölt le, mely az asztal aranyszegélyű kárpitján remegett.

Hirtelen lépések hallatszottak a folyosón, nyílt az ajtó, fáklyák töltötték meg füstös fénnyel a szobát, s egy püspöki ornátusú egyházi férfiú lépett be két őr kíséretében, akiket Károly parancsoló mozdulattal elküldött.

A két őr elvonult; a szoba ismét homályba merült.

- Juxon! - kiáltott fel Károly. - Juxon! Köszönöm, legutolsó barátom, a legjobbkor érkezett!

A püspök sanda és riadt pillantást vetett arra az emberre, ki a kályhazugban zokogott.

- Ugyan, Parry - mondta a király -, ne sírj többet, íme, eljött hozzánk az Isten.

- Ha Parry ez - szólalt meg a püspök -, akkor nincs mitől tartanom; nos hát, sire, engedje meg üdvözlenem felségedet, s hadd mondjam el, ki vagyok s miért jöttem.

Erre az arcra, erre a hangra Károly okvetlen felkiáltott volna, de Aramis ajkára tette az ujját, és mély meghajlással köszöntötte Anglia királyát.

- Az a lovag - suttogta Károly.

- Igen, sire - vágott szavába Aramis, s hangját felemelte -, igen, Juxon püspök, Krisztus hű lovagja, ki felségednek rendelkezésére áll.

Károly összetette a kezét; ráismert D'Herblay-re, és majd kővé meredt a csodálkozástól ezek előtt az emberek előtt, akik idegen létükre, csak önnön lelkiismeretük parancsolta kötelességből így küzdenek egy nép akarata s egy király végzete ellen.

- Maga az - kérdezte -, maga? Hogy sikerült ide bejutnia? Úristen, ha felismerik, elveszett!

Parry már állt, mint a naiv és határtalan csodálkozás szobra.

- Ne velem törődjék, sire - mondta Aramis, s továbbra is csendre figyelmeztette a királyt -, csak magával törődjék! Barátai őrködnek, amint látja; hogy mit tehetünk, még nem tudom; de négy elszánt ember sok mindenre képes. Addig is, ma éjjel jól tartsa nyitva a szemét, semmin se csodálkozzék s mindenre álljon készen!

Károly megrázta a fejét.

- Barátom, ugye tudja, hogy semmi veszteni való idejük, s ha cselekedni akarnak, sietniük kell? Tudják, hogy holnap reggel tíz órakor meg kell halnom?

- Sire, közben olyasmi fog történni, ami a kivégzést lehetetlenné teszi.

A király hüledezve nézett Aramisra.

Ugyanebben a pillanatban a király ablaka alatt különös zaj hallatszott, mintha egy fával rakott szekeret borítottak volna ki.

- Hallja ezt? - kérdezte a király.

A zajt jajkiáltás követte.

- Hallom - mondta Aramis -, de fel nem foghatom, mi ez a zaj, s főleg e kiáltás.

- A kiáltás nem tudom kitől származik - mondta a király -, de a zajról felvilágosíthatom. Tudja, hogy ez ablak alatt fognak kivégezni? - És karja a sötét és kihalt tér felé mutatott, melyen csupán egy-két katona és őr lézengett.

- Tudom, sire, tudom - mondta Aramis.

- Nos, most hozták a gerendákat meg az ácsozatot, melyekből felállítják a vesztőhelyemet. Lerakásuk közben valami munkás megsérülhetett.

Aramis megborzongott.

- Jól láthatja - mondta Károly -: minden további erőfeszítésük hasztalan; halálra ítéltek; hagyják, hadd viseljem sorsomat.

- Sire - mondta Aramis, miután visszanyerte egy pillanatra megrendült nyugalmát -, hiába építenek vesztőhelyet, ha ítéletvégrehajtót majd nem találnak!

- Hogy érti ezt? - kérdezte a király.

- Úgy értem, hogy a hóhért ezekben a pillanatokban éppen elrabolták vagy megvesztegették; a vesztőhely holnapra kész, de a hóhér sehol; így a kivégzést holnaputánra halasztják.

- És aztán? - kérdezte a király.

- És aztán - mondta Aramis - holnap éjszaka elraboljuk felségedet!

- Hogyan? - kiáltott fel a király, s arcán önkéntelenül örömsugár cikázott.

- Jaj, uram - sóhajtotta, Parry, s kezét összekulcsolta -, áldassék és áldassék a családja is!

- Hogyan? - hajtogatta a király. - Tudnom kell avégett, hogy segédkezhessem maguknak szükség szerint.

- Fogalmam sincs róla, sire - mondta Aramis -; de négyünk legbátrabbja, legügyesebbje s legáldozatosabbja azt mondta, mikor elbúcsúztunk: „Lovag, mondja meg a királynak, hogy holnap este tíz órakor elraboljuk." Ha mondta, meg is teszi.

- Mondja meg a nagyszívű barátja nevét - szólt a király -, hadd emlékezzem rá örökös hálával, akár sikerül neki, akár nem.

- D'Artagnan az, sire, aki majdnem megmentette, mikor oly rossz pillanatban toppant be Harrison ezredes.

- Maguk valóban csodálatos emberek! - mondta a király -, s ha hasonló dolgokról mesélnek nekem, képtelen lettem volna elhinni.

- Most, sire - folytatta Aramis -, figyeljen rám. Egy pillanatra se feledje, hogy megmentésén fáradozunk; figyelje, lesse minden kis mozdulatát, dalocskáját, intését mindazoknak, kik felségedhez közelednek, és igyekezzék értelmezni!

- Ó, lovag - áradozott a király -, mit válaszolhatok? Nincs az az ige, még ha szívem legmélyéből fakadna is, mely hálámat kifejezhetné. Ha sikerül, nem azt kell mondanom, hogy királyt mentettek meg! Nem, a vesztőhelyről nézve, ahogyan én látom, a királyság, esküszöm, vajmi jelentéktelen dolog; de megtartanának egy férjet hitvesének s egy apát a gyermekeinek! Lovag, fogjon velem kezet, olyan barátja keze ez, ki magát az utolsó leheletig szeretni fogja!

Aramis meg akarta csókolni a király kezét, de az megragadta az övét, s a szívére szorította.

Ebben a pillanatban betoppant egy ember, s még csak nem is kopogtatott; Aramis el akarta venni a kezét, de a király nem engedte el.

A betolakodó egy amolyan félpap-félkatona puritán volt, amilyenek Cromwell körül nyüzsögtek.

- Mit óhajt az úr? - kérdezte a király.

- Tudni szeretném, hogy véget ért-e Stuart Károly gyónása - mondta az ember.

- Mi köze hozzá? - kérdezte a király. - Hisz nem vagyunk egy felekezeten!

- Mindnyájan testvérek vagyunk - mondta a puritán. - Egy testvérem meg fog halni, s én eljöttem őt bátorítani a halálra.

- Elég - mondta Parry -, a királynak nincs szüksége e bátorításra.

- Sire, vigyázzon rá - suttogta Aramis -, bizonyára holmi kém!

- A főtisztelendő tudós püspök úr után - mondta a király - szívesen meghallgatom, uram.

A sanda tekintetű férfiú kiment, közben azonban Juxont fürkésző pillantással mérte végig, ami a király figyelmét nem kerülte el.

- Lovag - mondta, mikor az ajtó becsapódott -, azt hiszem, igaza van, ez az ember rossz szándékkal jött ide; jól vigyázzon, mikor elmegy, nehogy valami baj érje.

- Sire - mondta Aramis -, köszönöm felséged figyelmeztetését, de nyugodjék meg, e palást alatt páncéling van meg egy tőr.

- Menjen hát, uram, s az Isten vegye szent oltalmába, ahogyan király koromban mondogattam.

Aramis kiment; Károly a küszöbig kísérte. Aramis megáldotta, ami az őrökkel térdet hajtatott, malaszteljesen átsuhant a katonákkal teli előszobákon, beült a kocsijába, ahová követte két őre is, s a püspökségre hajtatott, ahol az őrök elbúcsúztak.

Juxon aggodalommal várta.

- Nos? - kérdezte, mikor megpillantotta.

- Nos - válaszolta Aramis -, minden kívánságom szerint zajlott le; kémek, őrszemek, strázsák főtisztelendőségednek tartottak, a király pedig áldja, viszontlátására várva.

- Isten oltalmazza, fiam, mert a maga példája hitet s egyszersmind bátorságot adott nekem.

Aramis felöltötte ruháját, köpenyét, s Juxonnak előrebocsátva, hogy még egyszer szüksége lesz reá, távozott.

Alig lépett tízet az utcán, észrevette, hogy egy bő köpenybe burkolózott ember követi; a tőréhez kapott s megállt. Az alak egyenest feléje ment. Porthos volt.

- Kedves barátom - mondta Aramis, s kezet nyújtott neki.

- Látja, kedvesem - mondta Porthos -, mindnyájunknak megvolt a maga feladata; az enyém az volt, hogy vigyázzak magára, s én vigyáztam. Beszélt a királlyal?

- Hogyne, és minden jól alakul. Most pedig: hol vannak a barátaink?

- Tizenegyre van találkozónk a fogadóban.

- Akkor nincs vesztegetni való időnk - mondta Aramis.

Csakugyan, a Szent Pál székesegyház órája fél tizenegyre kongatott.

Mégis, miután e két cimbora jól kilépett, elsőkül ők értek oda.

Utánuk Athos toppant be.

- Minden jól alakul - mondta, mielőtt barátainknak ideje lett volna megkérdezni.

- Mit végzett? - kérdezte Aramis.

- Kibéreltem egy kis dereglyét, szűk, mint egy piroga, könnyű, mint a fecske; Greenwichben vár bennünket, szemben a Kutyák Szigetével, legénysége a hajógazdából s négy emberből áll, ötven fontsterlingért három álló éjszakát töltenek a szolgálatunkban. Mihelyt a királlyal a fedélzeten leszünk, megnyergeljük az árapályt, leereszkedünk a Temzén, s két óra alatt a nyílt tengeren vagyunk. Aztán, mint igazi kalózok, a partok mentén haladunk, sziklákon szállunk meg, vagy ha a tenger szabad, Boulogne felé vesszük az irányt. Ha közben engem itt megölnének, a gazdát Roger kapitánynak hívják, a dereglyét Villámnak. E két adat birtokában mindkettőt fellelhetik. Egy négy sarkán megbogozott zsebkendő az ismertetőjel.

Egy pillanattal később D'Artagnan is beállított.

- Fejjék meg a zsebüket száz fontsterling erejéig - mondta -, mert ami az enyémet illeti...

És kifordította teljesen üres zsebét.

A summa egy szempillantás alatt együtt volt; D'Artagnan kiment, de vissza is jött hamarosan.

- Így - mondta -, rendben van! Nem volt könnyű dolog!

- A hóhér eltűnt Londonból? - kérdezte Athos.

- Nos hát, nem! Az nem lett volna elég megnyugtató. Egyik kapun ki, a másikon bejöhetett volna.

- Hol van hát? - kérdezte Athos.

- A pincében.

- Melyik pincében?

- A házigazdánk pincéjében! Mousqueton ott ül a küszöbén, s ihol a kulcsa!

- Bravó! - mondta Aramis. - De mivel bírta rá ezt az embert az eltűnésre?

- Amivel mindenkit mindenre rá lehet bírni, vagyis pénzzel; sokba került, de végül is ráállt.

- Mennyibe került hát, barátom? - kérdezte Athos -, mert ugye megérti, hogy most, miután nem vagyunk már szegény, hátán háza, kebelén kenyere testőrök, minden költségünk közös!

- Tizenkétezer fontomba került - mondta D'Artagnan.

- És honnan teremtette elő? - kérdezte Athos. - Volt magának ennyi pénze?

- Hát a királyné híres gyémántja? - sóhajtotta D'Artagnan.

- Persze, persze! - mondta Aramis. - Hisz megismertem az ujján.

- Tehát Des Essarts-tól visszaszerezte? - kérdezte Porthos.

- Istenkém, hát igen - mondta D'Artagnan -, de meg vagyon írva odafent, hogy nem maradhat az enyém. Mit lehet tenni? A gyémántok, azt kell hinnem, éppúgy vonzódnak vagy viszolyognak, mint az emberek; ez, úgy látszik, utál engem.

- Bezzeg a hóhért kedveli - mondta Athos -, de sajnos, minden hóhérnak van segédje vagy inasa, vagy mit tudom én.

- Ennek is megvolt a magáé; de a szerencse kedvez nekünk.

- Hogyan?

- Amikor már azt hittem, hogy egy második tárgyalásba kell bocsátkoznom, a fickót törött lábbal hozták elém. Szertelen buzgalmában egészen a király ablaka alá kísérte a gerendákat s deszkákat vivő szekeret; egy ilyen gerenda a lábára zuhant és eltörte.

- Vagy úgy! - mondta Aramis -, tehát az ő ordítását hallottam a király szobájában?!

- Valószínű - mondta D'Artagnan -, de lévén ő kötelességtudó ember, megígérte, hogy maga helyett négy hozzáértő és ügyes munkást küld a többi segítségére, akik már munkához láttak, s gazdájához sebesülten visszatérve, azon nyomban levelet írt Tom Low ácsmester barátjának, hogy menjen a Whitehallba, s teljesítse ígéretét. Ihol a levél, melyet egy küldöncre bízott, tíz pence-et adván neki, de én attól egy aranyért megszereztem!

- S mi az ördögöt akar ezzel a levéllel kezdeni? - kérdezte Athos.

- Nem találja ki? - kérdezte D'Artagnan, ravasz értelemtől csillogó szemmel.

- Nem én, lelkemre mondom!

- Nos hát, kedves Athos, aki úgy beszél angolul, mint John Bull maga, kegyelmed lesz Tom Low mester, mi pedig hárman a segédei; most már érti?

Athos felkiáltott örömében és csodálatában; besietett egy kamrába, munkagúnyákat szedett elő, s a négy cimbora tüstént átöltözködött; mikor aztán a fogadóból kivonultak, Athos már fűrészt, Porthos harapófogót, Aramis szekercét, D'Artagnan pedig kalapácsot s szeges-tarisznyát cipelt.

A hóhér segédjének levele meggyőzte az ácsmestert, hogy pontosan őket várták.

69
A munkások

Éjféltájban Károly nagy recsegést-ropogást hallott az ablaka alatt: kalapács- meg szekercecsapások voltak, harapófogókattogás és fűrészvisítás.

Ágyán ruhástul feküdvén, s éppen elaludni kezdvén, ez a lárma felriasztotta; s mivel e lármának, a fizikai zenebonán kívül, rettenetes lelki és erkölcsi visszhangja is volt, a királyra újra rátámadtak esti rémlátomásai. A sötétséggel s a magánnyal szemközt, árván, nem bírta elviselni ez új tortúrát, mely nem volt benne halálbüntetés programjában, elküldte hát Parryt az őrhöz, kérné meg a munkásokat, ne zakatoljanak oly erősen, s könyörüljenek utolsó álmán annak, ki a királyuk vala.

Az őrnek esze ágában sem volt elhagyni posztját, de Parryt kiengedte.

Parry, miután a palotát megkerülte, s odaért az ablak elé, ott látta, egyszinten az erkéllyel, melynek rácsát meglazították, a széles vesztőhelyet; még be sem fejezték, máris kezdték rászegezni a fekete bakacsint.

Ennek az ablak szintjéig emelt, vagyis húszlábnyi magas vesztőhelynek két alsó emelete volt; Parry, bármily iszonyatos volt is ez a látvány, a gyászos alkotmányt építő nyolc-tíz munkás között azokat kereste, akiknek a zakatolása leginkább gyötörhette a királyt, s a második szinten felfedezett két embert, akik harapófogó segítségével a vaserkély utolsó pántjait feszegették; egyikük valóságos óriás, a falakat döntő antik faltörőkos szerepét töltötte be. Szerszámának minden csapására szikrázva repültek a kövek. A másik, aki térdelt, a meglazult köveket húzogatta magához.

Nyilvánvaló volt, hogy ezek csaphatták a lármát, melyre a király panaszkodott.

Parry felmászott a létrán, s odament hozzájuk.

- Barátaim - mondta -, megkérhetném, hogy egy kissé csendesebben dolgozzanak? A király lepihent, s nagy szüksége volna némi alvásra.

A fogóval működő ember abbahagyta mozdulatát, s félig hátrafordult; de minthogy állt, Parry nem láthatta az arcát, oly sűrű volt a sötétség a mennyezet alatt.

Tüstént megfordult a térdeplő ember is; s hogy társánál alacsonyabban volt s arcát a lámpás megvilágította, Parry jól láthatta.

Ez az ember szúrósan rámeredt, s szájára tette egyik ujját.

Parry hüledezve hátrált.

- Jól van no - mondta a munkás kitűnő angolsággal -, eredj, s mondd meg a királynak, hogy ha ma éjjel rosszul alszik is, holnap éjjel majd jobban fog.

Ezt a durva beszédet, melynek szó szerint véve oly szörnyű értelme volt, a közelben s az alsó emeleten tevékenykedő munkások undorító hahotával fogadták.

Parry visszament, azt hitte, álmodott.

Károly türelmetlenül várta.

Abban a pillanatban, melyben belépett, az ajtónálló kíváncsian bedugta a fejét a nyíláson, hadd lássa, mit mível a király.

A király az ágyán könyökölt.

Parry behúzta az ajtót, örömsugárzó arccal rohant a királyhoz, s így szólt:

- Sire, tudja kik azok a munkások, akik ekkora lármát csinálnak?

- Nem - felelte Károly s mélabúsan rázta a fejét -; honnan tudhatnám? Talán ismerem ezeket az embereket?

- Sire - mondta Parry még halkabban és urának ágya fölé hajolva -, sire, La Fère gróf meg a barátja az!

- Akik a vesztőhelyet ácsolják? - kérdezte döbbenten a király.

- Igen, s miközben ácsolják, lyukat vájnak a falba!

- Pszt - mondta a király, s rémülten nézett körül. - Láttad őket?

- Beszéltem velük.

A király összetette a kezét, s szemét az égre emelte; aztán, rövid és forró imádság után, leugrott az ágyról, odament az ablakhoz és a függönyt félrehúzta; az erkély őrei még mindig ott voltak, s az erkélyen túl sötét hídlás terült, melyen úgy jártak-keltek, mint a kísértetek.

Károly semmit sem láthatott kivehetően, de lába alatt érezte barátai ütéseinek rezgését. Most már minden ütésre egy-egy szívdobbanása felelt.

Parry nem tévedett, valóban Athosszal találkozott; ő volt, csakugyan, aki Porthos segítségével azt a lyukat vájta, melybe egy keresztgerendának kellett volna majd illeszkednie.

Ez a lyuk egy üregbe vezetett, melyet a királyi szoba padlója alatt vájtak. Ha majd az üregbe jutottak, mely holmi igen alacsony pincéhez hasonlított, feszítővas és hatalmas váll segítségével - s erről Porthos gondoskodott - felszakíthatnak egy padlódeszkát; a király majd kicsúszik e nyíláson, megmentőivel a bakacsinba vont vesztőhely valamelyik rekeszébe ér, maga is az odakészített munkásruhába öltözik, és izgalom, félelem nélkül leereszkedik a társaival.

A gyanútlan őrszemek, a vesztőhely ácsmunkásait látva bennük, nem állják útjukat.

S mint mondtuk, útra készen állott a bárka is.

E terv egyszerű, könnyű és nagyszabású volt, mint minden, ami merész elhatározásból születik.

Athos tehát szép fehér és finom kezét ama kövek emelgetésével roncsolta, melyeket Porthos feszített ki a helyükről. Fejét már az erkély alját díszítő ornamensek alá dughatta. Két órácska még, s egész testével befér. A lyuk elkészül hajnalig, majd eltűnik a fekete posztó redői alatt, melyet D'Artagnan borít elé. D'Artagnan különben francia munkásnak adta ki magát, s oly szabályosan ütögette be a szegeket, mint a legügyesebb kárpitos. Aramis a bakacsin fölös, földre csüngő széleit vagdosta, mely mögött a vesztőhely faalkotmánya emelkedett.

A nap kibukkant a háztetők fölött. A munkásoknak hatalmas tőzeg- meg széntűz segített átvészelni ezt a január 29-ikéről 30-ikára virradó fagyos éjszakát; a legbuzgóbb munkások is minduntalan abbahagyták a dolgukat, s odahúzódtak melegedni. Csak Athos meg Porthos nem hagyták abba. A lyuk ehhez képest az első hajnalsugárra el is készült. Athos bebújt, s magával vitte a királynak szánt munkásruhát, egy nagy fekete posztódarabba bugyolálva. Porthos benyújtott neki egy harapófogót; D'Artagnan pedig felszegzett - nagy de rendkívül hasznos pazarlás - egy jókora posztódarabot, mely mögött a lyuk, s az, akit rejtett, eltűnt.

Athosnak már csak kétórányi munkája volt, hogy a királlyal érintkezhessék; de a négy cimbora elképzelése szerint az egész nap rendelkezésére állt, merthogy a londoni hóhér eltűnvén, kénytelenek lesznek a bristolit előkeríteni.

D'Artagnan visszament a fogadóba, hogy újra felöltse barna ruháját, Porthos piros ujjasát, Aramis pedig Juxonhoz indult, hogy ha lehetséges, vele együtt hatoljon be a királyhoz.

Mindhármuknak délben kellett találkozniuk a Whitehall terén, hogy lássák, mi történik majd.

Mielőtt a vesztőhelyről leereszkedett volna, Aramis odalopózott a nyíláshoz, melyben Athos rejtőzött, hogy megmondja: ismét megpróbál Károllyal találkozni.

- Isten vele hát, és csak bátran - mondta Athos -; tájékoztassa a királyt a dolgok állásáról; mondja meg neki, hogy ha egyedül van, kopogtasson a padlón, hogy nyugodtan folytathassam a munkát. Ha Parry kezemre járhatna, hogy előre felfeszítené a kályha alsó lemezét, ami alkalmasint márvány, ez is jelentene valamit. Maga pedig, Aramis, lehetőleg ne szakadjon el a királytól. Beszéljen hangosan, nagyon hangosan, mert az ajtónál majd hallgatóznak. Ha odabent a szobában egy őrszem van, ölje meg könyörtelenül; ha kettő van, az egyiket Parry ölje meg; ha három: ám ölessék meg magukat, de mentsék a királyt.

- Legyen nyugodt - mondta Aramis -, két tőrt viszek magammal, hogy az egyiket Parrynak adjam. Van még valami?

- Nincs; menjen hát; de kösse a király lelkére, hogy csak semmi hasztalan nagylelkűség! Mialatt maguk harcolnak, ha sor kerül a harcra, ő meneküljön! Ha a márványlemez a feje fölött a helyére kerül, s maguk élve vagy halva, rajta: legkevesebb tíz percbe kerül az őröknek, míg megtalálják a lyukat, melyen a király elmenekült. E tíz perc elegendő lesz egérutat nyernünk, s a király szabad!

- Úgy intézzük, ahogy mondja, Athos. Ide a kezét, mert talán többé nem látjuk egymást!

Athos Aramis nyakába borult, megcsókolta és így szólt:

- Ez magának jár. D'Artagnannak pedig mondja meg, ha meghalok, hogy úgy szerettem, mint a fiamat, és csókolja meg helyettem. Csókolja meg a mi derék Porthosunkat is. Isten vele.

- Isten vele - mondta Aramis. - Most már magam is oly bizonyos vagyok abban, hogy a király megmenekül, mint abban, hogy a világ leghűségesebb kezét fogom!

Elváltak. Aramis is leereszkedett a vesztőhelyről, és egy Cromwellt dicsőítő dalt fütyülve visszament a fogadóba. Két másik barátját jó tűz mellett üldögélve találta; egy üveg portói bor mellett hideg csirkesültet lakmároztak. Porthos, táplálkozás közben, vaskos szidalmakat intézett az alávaló országgyűlési tagok címére; D'Artagnan szótlanul evett, de gondolatban a legvakmerőbb terveket szövögette.

Aramis mindent elbeszélt, amit szükségesnek talált; D'Artagnan bólintással, Porthos szóval helyeselt:

- Bravó! - mondta. - Ne féljen, menekülése pillanatában ott leszünk; nagyon jó búvóhely van a vesztőhely alatt, ott nyugodtan meghúzódhatunk. D'Artagnan, jómagam, Grimaud meg Mousqueton: vagy nyolcukat bízvást elintézzük; Blaisois-ról nem beszélek, ő csak arra jó, hogy vigyázzon a lovakra. Emberenként két perc, az négy perc; Mousqueton is elveszteget egyet, az öt; ez alatt az öt perc alatt negyedmérföldnyi utat megtehetnek!

Aramis gyorsan bekapott néhány falatot, ivott rá egy pohár bort és ruhát váltott.

- Most pedig - mondta - megyek a püspökhöz. Porthos vállalja a fegyverek előkészítését; jól vigyázzon a hóhérjára, D'Artagnan!

- Ne féljen, Mousquetont Grimaud váltotta fel, s őrzi, mint a szeme fényét.

- Akkor is, kettőzzék meg az éberséget, s egy percig se henyéljenek!

- Henyélni! Barátom, kérdezze meg Porthost: már nem is élek, egész nap talpon vagyok, ugrálok, mint valami táncos. Mordizomadta! Be szeretem Franciaországot e pillanatban, s be jó, ha van az embernek édes hazája, mikor a másokéban oly rosszul érzi magát!

Aramis tőlük is úgy vált el, mint Athostól, vagyis megcsókolta őket. Elment Juxon püspökhöz, és előadta kérését. Juxon annál is könnyebben beleegyezett, hogy Aramist magával viszi, mivel már tudatta vele, hogy szüksége lesz egy papra, bizonyosra véve, hogy a király gyónni akar, s feltételezve, hogy misét szeretne hallgatni.

A püspök, ugyanúgy öltözve, ahogyan Aramis az előző napon, beült a kocsijába. Aramis, akinek inkább sápadtsága és szomorúsága volt az álruhája, semmint a diakónuscsuha, mellé telepedett. A kocsi a Whitehall kapujában megállt; körülbelül reggeli kilenc óra volt. Látszólag mi sem változott: az előszobák s a folyosók, akárcsak este, őrökkel teli. A király ajtajában két strázsa állt, két másik az erkély előtt sétált a vesztőhely hídlásán, melyen már a tőkét is felállították.

A király tele volt reménységgel; Aramist megpillantva, a reménység örömmé változott. Juxont megcsókolta, Aramisnak megszorította a kezét. A püspök jó hangosan játszotta meg mindenki előtt esti találkozásukat. A király azt mondta, hogy az este hallott igék megteremték gyümölcsüket, s szeretne még egy ilyen találkozást. Juxon az őrökhöz fordult, s megkérte őket, hagyják magára a királlyal. Mindenki elvonult.

Mihelyt becsukódott az ajtó, Aramis így szólt lázas sietséggel:

- Sire, megmenekült! A londoni hóhér eltűnt: segédje lábát törte a tegnap este felséged ablaka alatt. A kiáltás tőle származott. Az ítéletvégrehajtó eltűnését már kétségkívül észrevették, de hóhér csak Bristolban van, s idő kell hozzá, hogy előkerítsék. Legalább holnapig van tehát időnk.

- Hát La Fère gróf? - kérdezte a király.

- Kétlábnyira felségedtől. Fogja csak a szeneslapátot, koppantson vele hármat, s hallani fogja, hogy válaszol.

A király reszkető kézzel kapta fel a szerszámot, s szabályos időközökben hármat koppantott. Az adott jelre máris tompa és óvatos koppantások hallatszottak a padló alatt.

- Tehát - mondta a király - az, aki válaszol...

- La Fère gróf, sire - mondta Aramis. - Készíti az utat, melyen át felséged menekülhet majd. Parry pedig e márványlapot fogja felemelni, s a nyílás egészen szabad lesz.

- Csakhogy nekem semmi szerszámom hozzá - mondta Parry.

- Itt ez a tőr - mondta Aramis -, de vigyázzon, ne nagyon tompítsa el, mert még másra is szükséges lehet, nemcsak kőfúrásra!

- Ó, Juxon - fordult Károly a püspökhöz, s megfogta mindkét kezét -, ó, Juxon, vésse emlékezetébe annak imáját, aki a királya volt.

- Aki most is az, és az lészen mindörökké - mondta Juxon, és csókkal borult az uralkodó kezére.

- Imádkozzék egész életében ezért a francia nemesemberért, akit itt lát, azért is, akit a padló alatt hall, s még két másikért, akik, akárhol vannak, bizonyosan tudom, az én üdvömön őrködnek!

- Sire - felelte Juxon -, óhaja teljesül. Amíg élek, mindennap felajánlok egy könyörgést Istenhez felséged hűséges barátaiért.

Alattuk a bányász egy ideig folytatta még a munkát, s érezték, hogy folyton-folyvást közeledik. De egyszerre csak váratlan zaj visszhangzott a folyosón. Aramis felkapta a szénfogót, s jelt adott, hogy némuljon el.

A lárma közeledett: néhány láb egyforma és szabályos lépésének üteme volt. Azok négyen odabent kővé meredtek; minden szem az ajtóra irányult, s az ajtó, egyfajta ünnepélyességgel, kinyílt.

A király szobája előtti helyiségben őrök sorfala állt fel. Egy parlamenti biztos, fekete ruhában, baljóslatú komorsággal belépett, köszönt a királynak, s egy pergament kigöngyölve, felolvasta neki az ítéletet, ahogyan a vesztőhelyre induló bűnösöknek szokás.

- Mit jelent ez? - kérdezte Juxontól Aramis.

Juxon egy mozdulattal jelezte, hogy éppoly értetlenül áll, mint ő.

- Tehát mára szól? - kérdezte a király csak Juxon és Aramis által észlelhető izgalommal.

- Talán bizony nem értesítették, sire, hogy ma reggelre tűzetett ki? - válaszolt kérdéssel a fekete ruhás ember.

- Úgy kell hát elvesznem, mint valami közönséges bűnösnek, a londoni hóhér keze által?

- A londoni hóhér eltűnt, sire - mondta a parlament megbízottja -, de jelentkezett helyette valaki. A kivégzés tehát csak annyi ideig halasztódik, amennyit felséged kér világi és lelki ügyeinek elrendezésére.

Csupán néhány verejtékcsepp a haja tövén árulta el a megrendülést, melyet e hír Károlynak okozott.

Aramis azonban falfehér lett. Szívverése elállt: szemét lehunyta, s egy asztalra támaszkodott. E mélységes fájdalom láttán Károly a magáéról mintha elfelejtkezett volna.

Odament hozzá, megfogta a kezét és megcsókolta.

- Ugyan, barátom - mondta szelíd és szomorú mosollyal -, fel a fejjel!

Aztán a megbízotthoz fordult, s így szólt:

- Uram, kész vagyok. Látja, két dolgot kérek csupán, s ezek, azt hiszem, nem nagyon késleltetik: az első, hogy meggyónjak; a második, hogy megcsókolhassam a gyermekeimet s elbúcsúzhassam tőlük utoljára; ezt talán megengedik.

- Meg, sire - mondta a parlament megbízottja.

Azzal kiment.

Aramis magához térve, tenyerébe véste körmeit, s melléből hatalmas hördülés tört fel:

- Jaj, főtisztelendő uram - kiáltotta és megragadta Juxon kezét -, hol az Isten? Hol az Isten?

- Fiam - mondta keményen a püspök -, nem láthatod őt, mert elrejtik a föld szenvedélyei.

- Gyermekem - mondta a király Aramisnak -, ne keseredj el így! Azt kérdezed: hol az Isten? Isten látva-látja a te áldozatosságodat s az én mártíriumomat, s hidd el, egyiknek is, másiknak is meglészen a kárpótlása; az embereket okold hát azért, ami az emberekkel történik, s ne az Istent. Az emberek veszejtenek el engem, s véled is az emberek ontatják a könnyeid.

- Igen, sire - mondta Aramis. - Felségednek igaza van; az embereket kell okolnom, s okolom is ezentúl.

- Üljön le, Juxon - mondta a király, s térdre omlott -, mert meg kell hallgatnia még, s nekem meg kell gyónnom. Maradjon, uram - mondta Aramisnak, aki már-már vonult volna vissza -, maradjon, Parry, semmi olyan mondanivalóm, még a bűnbánat titkosságában sem, amit nem mondhatnék el mindenki előtt; maradjanak, hisz csak egy bánatom van, éspedig az, hogy nem hallhat engem mindenki úgy, ahogyan maguk hallanak.

Juxon leült, s a király úgy térdepelvén előtte, mint a legalázatosabb híve, gyónni kezdett.

70
Remember[116]

Miután meggyónt és megáldozott, Károly azt kérte, hogy láthassa a gyermekeit. Az óra tízet ütött; amint mondta volt, ezzel nem késtek túl sokat.

A nép azonban már ott volt; tudták, hogy tíz órára tűzetett ki a kivégzés, ott gyúródtak a palota körüli utcákban, s a király egyre erősebben hallhatta azt a morajt, melyet a tömeg és a tenger okoz, egyik, mikor szenvedélyei korbácsolják, másik, mikor a viharok.

A király gyermekei megérkeztek; előbb Charlotte hercegnő, egy szőke kisleány, szeme könnyel teli, majd a gloucesteri herceg, egy nyolc-kilenc év körüli fiúcska, kinek száraz szeme és megvetően felvetett ajka a születő büszkeségről árulkodott. A fiú egész éjszaka sírt, de ez előtt a sokaság előtt nem sírt többé.

Károly úgy érezte, megszakad a szíve a két gyermek láttán, kikkel két esztendeje nem találkozott, s akiket most, halála pillanatában kell viszontlátnia. Egy könnycsepp tolult a szemébe, s hátat fordított, hogy letörölje, mert erős akart maradni azok előtt, akikre a szenvedésnek s a balsorsnak oly súlyos örökségét hagyta.

Előbb a lányával beszélt; magához vonta, kegyességre, belenyugvásra és gyermeki szeretetre buzdította; aztán a gloucesteri herceghez fordult, s a térdére ültetve, hogy egyszerre szoríthassa szívéhez és csókolhassa arcon, így szólt:

- Fiam, az utcában s itt, az előcsarnokban, sok embert láttál idefele jönni; ezek az emberek le fogják vágni atyád fejét, ezt ne felejtsd el soha. Talán egy napon köztük s a hatalmukban találod magadat, s ők királyukká tesznek bátyáid, a walesi herceg s a yorki herceg kizárásával, akik közül az egyik Franciaföldön, a másik, magam sem tudom, hol van; te azonban, fiam, nem vagy és nem is lehetsz király, csak az ő haláluk által. Esküdj meg hát nekem, hogy nem engeded megkoronáztatni magad, mert e koronára nincsen törvényes jogod; mert egy napon, jól figyelj, fiam, egy napon, ha megteszed, fejedet koronástul leütik, s azon a napon nem halhatsz meg nyugodtan és lelkifurdalás nélkül, ahogyan jómagam. Esküdj, fiam.

A gyermek apró kezét az apja kezébe tette, s így szólt:

- Sire, esküszöm felségednek...

Károly félbeszakította:

- Henry - mondta -, szólíts atyádnak.

- Atyám - mondta a gyermek -, esküszöm, hamarább megölnek, semmint királlyá tehetnének.

- Jól van, fiam - mondta Károly. - Most pedig csókolj meg te is, Charlotte, s ne felejtsetek el soha.

- Ó, nem, soha, soha! - kiáltotta a két gyermek, s karjukat a király nyakába fonták.

- Isten veletek - mondta Károly -, Isten veletek, gyermekeim; vigye el őket, Juxon. Könnyeik elvennék a bátorságomat a haláltól.

Juxon kitépte a szegény gyermekeket apjuk öleléséből, s átadta azoknak, akik elhozták.

---

[116] Emlékezz! Valóban a király utolsó szava volt, Juxon püspökhöz intézte.

Mögöttük kinyíltak az ajtók, és mindenki bejöhetett.

A királynak, midőn az őrök s a szobába özönlő kíváncsiak tömegében egyedül találta magát, eszébe jutott, hogy La Fère gróf ott volt, nagyon közel hozzá, a padló alatt, s nem láthat semmit, de talán még remél.

Rettegni kezdett, nehogy Athos, a legcsekélyebb zajt is valami jelnek vélve s újra munkához látva, elárulja magát. Mozdulatlanságot színlelt tehát, s példájával minden jelenlevőt is nyugalomban tartott.

A király nem tévedett: Athos valóban ott volt a lábai alatt, és kétségbeesett, hogy nem hall semmiféle jelt; türelmetlenségében több ízben újra nekilátott a fal bontásának; de attól való féltében, hogy meghallják, rögtön abba is hagyta.

Ez az irtózatos tétlenség két óra hosszat tartott. A királyi szobában halálos csend uralkodott.

Athos ekkor elhatározta, hogy megkeresi e baljós és néma nyugalom okát, melyet csupán a tömeg moraja zavart meg. Szétnyitotta az üreget elrejtő posztót, s leereszkedett a vesztőhely első emeletére. Feje fölött alig négy hüvelyknyire volt a padló, a vesztőhely dobogóját alkotó hídlással azonos szinten.

A morajtól, melyet eddig csak tompán hallott, de amely most már fenyegetőn, baljóslatúan ért el hozzá, valósággal felugrott rémületében. Egészen a vesztőhely széléig merészkedett, a fekete posztón, szeme magasságában, rést nyitott, s lovasokat látott, háttal, a szörnyű faalkotmány körül; a lovasokon túl egy sor alabárdos; az alabárdosokon túl muskétások; a muskétásokon is túl a nép első sorai, mely forrt és morajlott, mint valami sötét óceán.

- Mi történt hát? - kérdezte Athos, s jobban remegett, mint a drapéria, melynek redőibe bele-beleütközött. - A nép nyomakodik, a katonák fegyverben, s a nézők között, kik egytől egyig az ablakra merednek, igen, őt látom: D'Artagnan! Mire vár? Mit néz? Magasságos Isten! Talán nem hagyták megszökni a hóhért?

Hirtelen tompán és gyászosan dobpergés harsant a téren, súlyos és vontatott lépések zaja dobogott a feje felett. Úgy tűnt neki, mintha valami hatalmas precesszióhoz hasonló menet rótta volna a Whitehall pádimentumát; nemsokára pedig már a vesztőhely hídlásának recsegését hallotta. A térre még egy pillantást vetett, s a nézők viselkedése elárulta neki azt, aminek tudomásulvételét mindeddig megtiltotta szíve legmélyén az utolsó reménysugár.

A tér moraja teljesen megszűnt. Minden szem a Whitehall ablakára szegeződött, tátott szájak, visszafojtott lélegzetek vallották, hogy valami borzalmas látványosságra várnak.

Ugyanaz az ütemes lábdobogás, melyet az imént a király szobája alatt elfoglalt helyén hallott a feje fölött, most a vesztőhelyen hallatszott fel újra, mely a súly alatt oly mértékben meghajolt, hogy a deszkák majdnem érintették a szerencsétlen nemesember fejét. Nyilvánvalóan két sor katona foglalta el ott a helyét.

Ugyanebben a pillanatban, egy általa jól ismert nemes csengésű hang szólalt meg a feje fölött.

- Ezredes úr, néhány szót szeretnék intézni a néphez.

Athos a feje búbjáig összeborzadt: bizony a király volt, aki a vesztőhelyen beszélt.

Valóban, miután néhány csepp bort ivott, s tört egy falás kenyeret, Károly, belefáradva a halál várásába, hirtelen elhatározta, hogy maga megy elébe, s megadta a jelt a kivonulásra.

Erre kinyitották a térre néző ablak mindkét szárnyát, s a nép a tágas szoba mélyéről előbb egy álarcos ember néma közeledését láthatta, bárddal a kezében, s benne a hóhérra ismert. Ez az ember odament a tőkéhez, s rátette a bárdot.

Ez volt az első zaj, melyet Athos hallott.

Aztán, e mögött az ember mögött, kétségkívül sápadtan, de nyugodtan és határozott léptekkel, Stuart Károly közeledett két pap között, nyomukban néhány, a kivégzésen való elnökléssel megbízott, magas rangú tiszt, két sor alabárdos kíséretében, kik a vesztőhely két oldalán sorakoztak fel.

Az álarcos ember megpillantására hosszan tartó súgás-bugás támadt. Mindenkit furdalt a kíváncsiság, hogy megtudja, kicsoda az ismeretlen hóhér, ki oly jó pillanatban állt elő, hogy a népnek ígért borzalmas látványosság végbemehessen, mikor már azt hitték, hogy e látványosságot másnapra halasztották. Tehát ki-ki valósággal falta a szemével; de csak annyit láthattak, hogy középtermetű, fekete ruhás s javakorabelinek látszó ember, mert szürkés szakáll hegye ütközött ki az arcát elfedő maszk alól.

Azonban az oly nyugodt, nemes és méltóságteljes király láttán a csend tüstént helyreállt, oly mértékben, hogy mindenki hallotta, mikor kifejezte abbeli óhaját, hogy szeretne a néphez szólni.

E kérésre az, akihez intézte, bizonyára beleegyező jellel válaszolt, mert a király, határozott és érces hangon, mely Athos szíve mélyéig hatolt, beszélni kezdett.

A népnek megmagyarázta viselkedését, s tanácsokat adott Anglia jóléte érdekében.

„Jaj, hát lehetséges-e - tépelődött Athos -, hogy azt hallom, amit hallok, s azt látom, amit látok? Hát csakugyan lehetséges, hogy Isten úgy cserbenhagyta földi képviselőjét, hogy ily nyomorultul hagyja meghalni!... Én pedig nem láthatom őt! És nem búcsúzhattam tőle el!”

Olyan zaj hallatszott, melyet csak a halál szerszámának megmozdítása okozhatott a tőkén.

A király azonban félbeszakította beszédét.

- Ne nyúljon a bárdhoz - mondta.

És folytatta, ahol abbahagyta.

Mikor befejezte, dermedt csend támadt Athos feje felett. Kezét a homlokára tapasztotta, s tenyere és homloka között verejtékcseppek peregtek, noha a levegő jeges volt.

Ez a csend az utolsó előkészületeket jelezte.

A beszédet befejezve, a király szánalommal telt pillantással nézett végig a sokaságon; s a rendjelet, melyet viselt, s mely ugyanaz a gyémántos érdemrend volt, melyet a királyné küldött volt, átadta Juxon püspöknek. Aztán kebléből apró gyémántkeresztet vont elő. Ez is, akárcsak az előbbi, Henriette asszonytól származott.

- Uram - fordult a Juxont kísérő paphoz -, ezt a keresztet az utolsó pillanatig a kezemben fogom tartani; majd vegye ki belőle, ha meghaltam!

- Igenis, sire - mondta egy hang, melyben Athos Aramis hangjára ismert.

Ekkor Károly, aki eddig fedett fővel állt, levette a kalapját, s maga mellé dobta; majd kigombolta ujjasát, levetette, s a kalapja mellé dobta. És, mert hideg volt, kérte a házikabátját, amit oda is adtak neki.

Mindezt az előkészületet döbbenetes nyugalommal végezte.

Azt gondolhatta volna az ember, hogy a király az ágyba készül lefeküdni, s nem a koporsójába.

Végül, haját a kezével felemelve, így szólt a hóhérhoz:

- Zavarni fogja, uram? Ez esetben össze lehetne fogni egy zsineggel.

Károly olyan pillantással kísérte e szavakat, mintha be akart volna hatolni az ismeretlen álarca mögé; s e nemes, nyugodt és magabiztos tekintettel arra kényszerítette az ismeretlent, hogy elfordítsa a fejét.

Azonban a király mélységes tekintete mögött Aramis égő szemével találkozott.

- Elég lesz - mondta az ember -, ha elhúzza a nyakáról.

A király a haját két kézzel kétfelé választotta, a tőkére nézett, s így szólt:

- Ez a tőke nagyon alacsony, nem akadt volna magasabb?

- Ez a rendes tőke - mondta az álarcos ember.

- Azt hiszi, hogy leüti a fejem egy csapásra? - kérdezte a király.

- Remélem - válaszolta az ítéletvégrehajtó.

Ebben a szóban: *remélem*, olyan különös volt a hangsúly, hogy mindenki beleborzongott, a király kivételével.

- Rendben van - mondta a király -, most pedig, hóhér, ide figyelj.

Az álarcos ember egyet lépett a király felé, s a bárdjára támaszkodott.

- Nem akarom, hogy meglepj - mondta neki Károly. - Előbb imára térdelek, akkor még ne sújts!

- Mikor sújtsak hát? - kérdezte az álarcos ember.

- Amikor nyakamat a tőkére hajtom, karomat feléd nyújtom, s azt mondom: *Remember*, akkor sújts bátran.

Az álarcos ember enyhén meghajtotta magát.

- Íme, a pillanat, amidőn itt kell hagyni a világot - mondta a király a környezetének. - Uraim, itthagyom kegyelmeteket a vihar kellős közepén, s előremegyek ama hazába, mely nem ismer fergeteget. Isten velük.

Aramisra nézett, s külön bólintott felé.

- Most pedig - folytatta -, távolodjanak el, kérem, s engedjék meg, hogy egészen halkan imádkozzam. Távolodj el te is - mondta az álarcos embernek -; csak egy pillanatig tart, és tudom, hogy a tied vagyok; de ne felejtsd el, hogy csak intésemre sújtsál!

Károly ekkor letérdelt, keresztet vetett, száját a hídlás felé hajtotta, mintha meg akarta volna csókolni a deszkát; majd egyik kezével a padlóba, másikkal a tőkére támaszkodva így szólt:

- La Fère gróf, itt van-é és beszélhetek-é?

Ez a hang egyenest Athos szívébe hatolt, s úgy járta át, mint valami jeges kard.

- Igen, felség - mondta remegve.

- Hűséges barát, áldozatos szív - folytatta a király -, nem menthettek meg, így volt megírva. Most, még ha szentségtörést követnék is el, ezt mondanám neked! Igen, szóltam az emberekhez, szólottam Istenhez, hozzád beszélek utolsónak. Olyan ügyért küzdve, melyet szentnek hittem, elvesztettem atyáim trónusát, s elprédáltam gyermekeim örökségét. Egymillió aranyam maradt, a newcastle-i kastély pincéjében ástam el a város elhagyásának pillanatában. E pénz

létezéséről csak neked van tudomásod, akkor folyamodj hozzá, mikor úgy ítéled, legfőbb ideje legidősebb fiam hasznára fordítanod; most pedig, La Fère gróf, mondj búcsút nekem.

- Isten vele, szent és mártír királyom - dadogta Athos, megdermedve rémületében.

Ekkor egy pillanatnyi csend támadt, s közben Athosnak úgy rémlett, mintha a király felemelkedett és térdeplő helyzetét megváltoztatta volna.

Ezután erőteljes és érces hangon, oly zengzetesen, hogy nemcsak a vesztőhelyen, de a téren is hallották:

- *Remember* - mondta a király.

Alig hangzott el a szó, rettenetes csapás rázta meg a vérpad dobogóját; a posztóból por csapott fel, s elvakította a szerencsétlen nemest. Aztán hirtelen, ahogy önkéntelenül felkapta a fejét, egy csepp meleg vér hullt a homlokára. Athos hátrahőkölt borzalmában, s ugyanabban a pillanatban a cseppek fekete zuhataggá váltak, az egész dobogót elborították.

Athos, maga is térdre rogyva, néhány pillanatig szinte téboly- és bénaságsújtottan maradt ottan. Nemsokára a csappanó morajból észrevette, hogy a sokaság távolodik; még egy pillanatig mozdulatlan, néma és hűdött maradt. Végre megfordult, és zsebkendője csücskét belemártotta a mártír király vérébe; s amikor a tömeg egyre messzebb vonult, leereszkedett, a drapériát kihasította, két ló közé surrant, s elkeveredett a nép közt, melynek ruháját viselte, és elsőnek érkezett a fogadóba.

Felmenvén a szobájába, belenézett a tükörbe, s homlokán széles, vörös folt bélyegét látta; ujjával odanyúlt, a király vérétől nedvesen visszakapta, és ájultan esett össze.

71
Az álarcos ember

Noha csak délután négy óra, sötét éjszaka volt; sűrűn, jegesen hullt a hó. Aramis is hazatért, s Athost, ha nem is aléltan, de kábultan találta. Barátja első szavára felocsúdott a letargiaszerű állapotból, melybe zuhant volt.

- Nos hát - mondta Aramis -, a végzet győzött!

- Győzött! - mondta Athos. - Nemeslelkű és boldogtalan király!

- Mi az, megsebesült? - kérdezte Aramis.

- Nem, ez az ő vére.

A gróf megtörölte homlokát.

- Hát hol volt?

- Ahol hagytak, a vérpad alatt.

- És mindent látott?

- Nem, de mindent hallottam; Isten őrizzen még egy hasonló órától, mint amilyent megéltem! Vajon nem őszültem bele?

- Akkor hát tudja, hogy mindvégig vele voltam?

- Hallottam a hangját az utolsó pillanatig.

- Íme az érdemrend, melyet átadott, s íme a kereszt, melyet kivettem a kezéből; azt kívánta, hogy juttassuk el a királynénak.

- És íme, egy zsebkendő, amibe göngyölje őket - mondta Athos.

És a zsebéből előhúzta a király vérébe mártott kendőt.

- Most aztán - kérdezte Athos - mit míveltek árva holttestével?

- Cromwell rendeletére megadják neki a királyi végtisztességet. A tetemet ólomkoporsóba helyeztük; most orvosok fáradoznak a szomorú porhüvely bebalzsamozásán; s ha dolgukat elvégezték, a királyt felravatalozzák.

- Nevetséges! - suttogta Athos keserűen -, királyi végtisztesség annak, akit meggyilkoltak?

- Ez azt bizonyítja - mondta Aramis -, hogy a király meghal, de nem hal meg a királyság.

- Ó, jaj - sóhajtott fel Athos -, ő volt talán a földön az utolsó lovag-király?

- Ugyan, ne keseredjen, grófom - szólalt egy öblös hang a lépcsőn, ahol Porthos hatalmas léptei dübörögtek -, mind halandók vagyunk, szegény barátaim!

- Későn érkezik, kedves Porthos - mondta Athos.

- Bizony - mondta Porthos -, utamban annyi volt az ember, hogy akadályoztak. Táncoltak, a nyomorultak! Egyet nyakon ragadtam, s azt hiszem, egy kissé megfojtottam. Abban a pillanatban egy őrjárat ért oda. Szerencsémre az a fickó, akivel személy szerint dolgom volt, néhány percig nem mukkanhatott. Megragadtam az alkalmat, hogy egy szűk utcácskába vessem magam. Ez az utcácska egy még szűkebbe torkollt. Eltévedtem. Londont nem ismerem, angolul nem tudok, azt hittem, soha nem találok ki. De végre itt vagyok!

- Hát D’Artagnant - kérdezte Aramis -, látta-e egyáltalán? Csak nem történt vele valami?

- A tömeg elszakított minket egymástól - mondta Porthos -, s bárhogy is erőlködtem, képtelen voltam megtalálni.

- Hej - mondta Athos keserűséggel -, bezzeg én láttam; a tömeg első sorában állt, remekül helyezkedvén, hogy semmit el ne szalasszon. S lévén a látvány, mindent egybevéve, különös, mindvégig látni akarta.

- Ejnye, La Fère gróf - szólalt meg egy nyugodt, de rohanástól kifulladt hang -, maga rágalmazza így a távollevőket?

E szemrehányás Athost szíven találta. De mivel D’Artagnan látása a bamba és megvadult népség első soraiban valóban mély benyomást tett rá, beérte ezzel a felelettel:

- Dehogy rágalmazom én, barátom! Nyugtalanok voltunk itt magáért, hát megmondtam hol volt. Maga nem ismerte Károly királyt, magának ő idegen volt, és mi sem kényszerítené, hogy szeresse.

S ezeket mondva kezet nyújtott a barátjának. De D’Artagnan úgy tett, mintha észre sem venné Athos mozdulatát, s kezét a köpenye alatt tartotta.

Athos a kezét lassan visszaejtette.

- Tyű, de fáradt vagyok - mondta D’Artagnan és leült.

- Igyék egy pohár portóit - mondta Aramis; felkapott egy palackot az asztalról és töltött -; igyék, ettől összeszedi magát.

- Igen, igyunk - mondta Athos, ki a gascogne-i sértődöttségén bánkódva, koccintani akart vele -, igyunk, s hagyjuk itt ezt a gyűlöletes országot. A vitorlás vár ránk, tudják; induljunk ma este, itt már semmi tennivalónk.

- A gróf úrnak de nagyon sietős! - mondta D’Artagnan.

- E véres föld égeti a talpamat - mondta Athos.

- A havazás nem tesz rám ilyen hatást - mondta nyugodtan a gascogne-i.

- De hát maga szerint mihez fogjunk - kérdezte Athos -, ha már a király halott?

- Tehát a gróf úr nem érzi - kérdezte D’Artagnan foghegyről -, hogy maradt valami elintéznivalója Angliában?

- Semmi, semmi - mondta Athos -, csak kételkedni az isteni jóságban és megvetni saját képességeimet.

- Nos hát én - mondta D’Artagnan -, a hitvány, vérszomjas bámészkodó, aki harminc lépésre furakodtam a vesztőhelyhez, hogy jobban láthassam lehullni ama király fejét, akit nem is ismertem, s aki a jelek szerint közömbös volt nekem: másként gondolkozom, mint a gróf úr... én maradok!

Athos fehér lett, mint a fal; barátja minden szemrehányása a szíve közepében remegett.

- Úgy hát Londonban marad? - kérdezte Athos D’Artagnantól.

- Igen - mondta ez. - S maga?

- Ejnye - mondta Porthos némi zavarban Athosszal és Aramisszal szemben -, ejnye, ha maga marad, mivelhogy együtt jöttünk ide, maga nélkül én se megyek el; nem hagyom egyedül ebben a gyűlöletes országban.

- Köszönöm, kitűnő barátom! Akkor hát indítványoznék egy kis vállalkozást, melyet is együtt hajtanánk végre, mihelyt a gróf elment; akkor támadt az ötletem, míg tudják melyik látványt néztem.

- Éspedig?

- Megtudni, kicsoda az álarcos ember, ki oly készségesen jelentkezett a király fejvételére.

- Álarcos ember? - kiáltott fel Athos. - Tehát nem hagyták kiszökni a hóhért?

- A hóhért? - kérdezte D'Artagnan. - Az még mindig a pincében van, s alkalmasint alaposan a fenekére nézeget házigazdánk borospalackjainak. De jó, hogy eszembe juttatja...

Kiállt az ajtóba.

- Mousqueton! - kiáltotta.

- Uram? - kérdezte egy hang, mely mintha a föld fenekéből jött volna.

- Engedje el a foglyát - mondta D'Artagnan -, mindennek vége!

- De hát ki az a nyomorult, aki királyára emelte a kezét?

- Egy műkedvelő hóhér, aki egyébként könnyedén bánik a bárddal, mert, amint *remélte* - mondta Aramis -, egyetlen csapásába került.

- Az arcát egyáltalán nem látta? - kérdezte Athos.

- Álarcban volt - mondta D'Artagnan.

- De maga, Aramis, aki oly közel volt hozzá!?...

- Csak szürkés szakállát láttam, az kibújt az álarc alól.

- Tehát valami élemedett korú férfi? - kérdezte Athos.

- Ó - mondta D'Artagnan -, ez nem jelent semmit. Aki álarcot ölt, szakállat is ragaszthat magának.

- De mérges vagyok, hogy nem mentem utána! - mondta Porthos.

- Nos hát, kedves Porthos - mondta D'Artagnan -, nekem is éppen ez a gondolatom támadt.

Athos mindent megértett; felkelt.

- Bocsáss meg, D'Artagnan - mondta. - Ha Istenben kételkedtem, miért ne kételkedtem volna benned is. Bocsáss meg nekem, barátom!

- Hamarosan megtudjuk - mondta D'Artagnan somolyogva.

- Nos hát? - kérdezte Aramis.

- Nos hát - folytatta D'Artagnan -, mialatt bámultam, de nem a királyra, ahogyan a gróf úr képzeli, mert tudtam, hogy egy embernek kell meghalnia, s engem, bármennyire is megszokhattam az ilyesmit, mindig rosszullét fog el, hanem az álarcos hóhért, az a gondolatom támadt, amint már mondottam, hogy meg kell tudnunk, kicsoda. Nos, ahogyan már szokásunkká vált egymást kiegészíteni, segítségül hívni, ahogyan az egyik kéz segítségére hívja a másikat, gépiesen körülnéztem, hadd lássam, Porthos nincs-e ott; mert magát, Aramis, felismertem a király mellett, s magáról, gróf úr, tudtam, hogy a vérpad alatt kell lennie. Aminek jóvoltából megbocsátok magának - tette hozzá, s kezet nyújtott Athosnak -, mert bizonyára szörnyen szenvedett! Körülnéztem tehát, s jobbomon egy fejet láttam, méghozzá behasított fejet, mely, jól-rosszul, fekete tafotával volt bekötözve. „Teringettét, gondoltam, ha nem

tévedek, így én szoktam sebet kötözni, s ezt a fejet mintha magam varrtam volna össze valahol!" Csakugyan, az a szerencsétlen skót volt, Parry öccse, tudják, akin Groslow próbálta ki pajkosan az erejét, s csak a fél feje volt meg, amikor rátaláltunk.

- Abbizony - mondta Porthos -, a fekete tyúkos ember.

- Úgy van, ő volt; jeleket váltott egy másikkal, a bal oldalamon; odanéztem, hát a derék Grimaud-t fedeztem fel, amint az álarcos embert, akárcsak jómagam, majd felfalja a szemével.

- „Hé!", mondtam neki. Nos, hogy a gróf ezzel a rövid megszólítással illeti, amikor mondanivalója van hozzá, Grimaud megértette, hogy hozzá szólok, s úgy fordult hátra, mintha rugóra járna; ő is megismert engem, s ujjával az álarcos emberre mutatva így szólt: „Hm?", ami annyit jelentett: Látta? „Persze", feleltem. Tökéletesen megértettük egymást. Megint a skótom felé fordultam, ennek is beszédes volt a tekintete. Aztán mindennek vége lett, tudják, mily gyászos módon. A nép eloszlott; lassan beesteledett; Grimaud-val s a skóttal a tér egy sarkába húzódtam, ez utóbbinak intettem, hogy maradjon velünk, s onnan figyeltem a hóhért, aki a királyi szobába menve ruhát váltott; az övé bevérződött alkalmasint. Ezután fekete kalapot tett a fejére, köpenyegébe burkolózott és eltűnt. Kitaláltam, hogy távozni készül, s odarohantam az ajtóval szembe. S valóban, öt perc múlva láttuk lejönni a lépcsőn.

- Követték? - kérdezte Athos izgatottan.

- Persze! - mondta D'Artagnan. - Minden pillanatban hátrafordult; ez arra kényszerített, hogy el-elrejtőzzünk, vagy hogy közömbös arckifejezést öltsünk. Elkaphattam és megölhettem volna, de nem vagyok önző, s maguknak akartam fenntartani ezt a gyönyörűséget, Athos, Aramis, hogy egy cseppet vigasztalódjanak. Végül, félórás gyaloglás után a City legkanyargósabb utcáiban, egy kicsi, magányos ház elé ért, melyben egyetlen hang, egyetlen fény sem jelezte emberi lény jelenlétét. Grimaud a bő nadrágjából pisztolyt vett elő. „Hm", kérdezte, s rámutatott. „Semmiképpen sem", mondtam, s lefogtam a karját. Amint már mondtam, kész tervem volt. Az álarcos ember megállt egy kapu előtt, s elővett egy kulcsot; de mielőtt bedugta volna a lyukba, hátrafordult, hadd lássa, nem követik-e. Én egy fa mögé ugrottam; Grimaud a sövény mögé; a skót, nem lévén hova rejtőznie, hasra vágódott az úton. Akit követtünk, kétségkívül azt hitte, egyedül van, mert hallatszott a kulcs csikordulása; az ajtó kinyílt, s ő eltűnt.

- A nyomorult! - mondta Aramis - mialatt maguk idejöttek, el is illanhatott, s bottal üthetjük a nyomát.

- Ugyan már, Aramis - mondta D'Artagnan -, összetéveszt valakivel!

- Igen, de - mondta Athos is - a maga távollétében...

- Nos hát, a távollétemben nem helyettesíthet Grimaud meg a skót? Mielőtt a fickó tízet léphetett volna a ház belsejében, az épületet szépen körüljártam. Az egyik kapuhoz, amelyen bement, odaállítottam a skótunkat, jelekkel értésére adván, hogy ha a fekete álarcos ember kilép, mindenüvé kövesse, s azalatt Grimaud őt fogja követni, s majd visszajön, s ott vár meg minket, ahol voltunk. Végül Grimaud-t a második kijárathoz állítottam, azonos utasításokkal látván el, s most íme, itt vagyok. A vadat bekerítettük; most hát ki akarja látni a hajtóvadászatot?

Athos D'Artagnan karjába vetette magát, aki javában törölgette a homlokát.

- Barátom - mondta -, igazság szerint nagyon jó hozzám, hogy megbocsátott nekem; tévedtem, százszorosan tévedtem! Pedig hát ismernem kellett volna magát! De van a lelkünk mélyén valami gonosz, ami folyton kételkedik.

- Hm - mondta Porthos -, vajon véletlenül nem maga Cromwell úr a hóhér, aki, hogy biztos legyen a dolog jó elintézésében, maga akarta elvégezni?

- Hogyne, még mit nem! Cromwell köpcös és kurta, emez pedig cingár, s inkább magas, mint alacsony.

- Holmi elítélt katona, akinek ezen az áron ajánlottak kegyelmet - mondta Athos -, ahogy a boldogtalan Chalais esetében is.

- Nem, nem - vette át a szót D'Artagnan -, járása egyáltalán nem holmi gyalogos kimért járása volt; sem olyan tág léptű, mint a lovas embereké, volt benne némi előkelő és könnyed rugalmasság. Akármi legyek, ha nem valami nemesemberrel van dolgunk.

- Nemesemberrel? - hördült fel Athos. - Az lehetetlenség! Az egész nemesség gyalázata volna!

- Szép vadászat! - mondta Porthos olyan kacagással, hogy az ablakok beleremegtek. - Szép vadászat, a teremtésit!

- Ezek után is elutazik, Athos? - kérdezte D'Artagnan.

- Nem, maradok - felelte a gróf olyan fenyegető kézmozdulattal, mely mi jót sem ígért annak, akire vonatkozott.

- Akkor hát fel a kardokat! - mondta Aramis. - És egy percet se vesztegessünk tovább!

A négy jó barát sietősen újra nemesi ruhájába öltözött, kardjukat felcsatolták, Mousquetont és Blaisois-t felhívatták, utasítást adtak nekik, hogy rendezzék a fogadósnál a számlát, s készítsenek elő mindent az indulásra, lévén valószínű, hogy még az éjjel elmennek London-ból.

Még jobban besötétedett, folyton-folyvást hullt a hó, s mint véghetetlen szemfedő borította a királygyilkos várost; hét óra körül járt az idő, az utcán alig lehetett látni egy-egy járókelőt, mindenki otthonában tartózkodott, és suttogva beszélgettek a nap borzalmas eseményeiről.

A négy cimbora köpenyébe burkolózva suhant át a City nappal oly nyüzsgő s ez éjjel oly kihalt utcáin és terein. D'Artagnan vezette őket, s időnként megpróbálta felfedezni a keresztjeleket, melyeket tőrével karcolt imitt-amott a falra; de az éj oly sötét volt, hogy az útmutató jelzéseket vajmi bajos volt megtalálni. D'Artagnan azonban oly jól a fejébe vésett minden kiszögellést, kutat, cégért, hogy egy félórányi gyaloglás után barátaival a magányos ház látótávolságába érkezett.

D'Artagnan azt hitte egy pillanatig, hogy Parry öccse eltűnt onnan; de tévedett: a tagbaszakadt skót, hozzászokván hegyeik zimankóihoz, elnyúlt egy tengelyvető kő tövében, s mint valami talpazatáról levert s az idő viszontagságaival szemben érzéketlen szobor, hagyta, hadd lepje be a hó; a négy francia közeledtére azonban talpra szökkent.

- No lám - mondta Athos -, vannak még hűséges szívek! Isten bizony, nem is olyan ritka a derék ember, ahogy gondolják; ez biztató!

- Ne nagyon siessünk koszorút fonni a mi skótunknak - mondta D'Artagnan -; azt hiszem, a fickó a saját ügyéért van itt. Hallottam mondogatni, hogy ezek a Tweed túlsó partján született emberek szörnyű bosszúállók! Jaj Groslow kapitánynak! Ha találkozik ezzel, nem ússza meg szárazon!

Azzal elvált a barátaitól, odament a skóthoz, és felfedte kilétét. Majd jelt adott a többieknek, hogy kövessék.

- Mi újság? - kérdezte Athos angolul.

- Senki se ment ki a házból - válaszolta Parry öccse.

- Jó; maradjon ezzel az emberrel, Porthos, s maga is, Aramis. Mi D'Artagnannal megkeressük Grimaud-t.

Grimaud, a skótnál nem kevésbé ügyesen, egy odvas fűzfához tapadt, amolyan faköpenyeget csinált belőle magának. D'Artagnan egy pillanatig aggodalmasan azt hitte, hogy az álarcos ember kisurrant és Grimaud a nyomába indult.

De hirtelen kibukkant egy fej, s halk füttyentést hallatott.

- Ha! - mondta Athos.

- Jelen! - felelte Grimaud.

És odamentek a fűzfához.

- Nos - kérdezte D'Artagnan -, kijött-e valaki?

- Ki nem, de be igen!

- Férfi vagy nő?

- Férfi.

- Ejha, akkor hát ketten vannak - állapította meg D'Artagnan.

- Bár négyen volnának - mondta Athos -, legalább egyenlő felek volnánk.

- Lehetséges, hogy négyen vannak - mondta D'Artagnan.

- Hogyhogy?

- Nem lehettek már ketten odabent őelőttük s rájuk várakozva?

- Meg lehet nézni - mondta Grimaud, s egy ablakra mutatott, melynek táblái közül valami fény szivárgott.

- Csakugyan - mondta D'Artagnan -; hívjuk a többieket!

És megkerülték a házat, hogy Porthosnak és Aramisnak jelt adjanak.

Azok gyorsan odaérkeztek.

- Láttak valamit? - kérdezték.

- Nem, de mindjárt fogunk - válaszolta D'Artagnan, és Grimaud-ra mutatott, ki a fal bütykeibe kapaszkodva már öt-hat láb magasra ért a földtől.

Mindnégyen odalopakodtak. Grimaud macskaügyességgel mászott egyre feljebb, végre sikerült egy olyan horogig jutnia, amilyenekkel a nyitott ablaktáblákat szokták kitámasztani; ugyanakkor a lába valami repedést talált, mely elégséges támpontot látszék neki kínálni, mert egy intéssel jelezte, hogy céljához ért. Ekkor szemét az ablaktábla résére illesztette.

- Nos? - kérdezte D'Artagnan.

Grimaud ökléből két ujját meresztette ki.

- Beszélj - mondta Athos -, nem lehet látni a jeleidet.

Grimaud ekkor erőt vett magán, és így szólt:

- Ketten vannak; az egyik velem szemben, a másik háttal.

- Jó. És kicsoda az, aki szemben ül veled?

- Az, akit láttam bemenni. Már akkor felismerni véltem, alacsony és zömök ember; és nem tévedtem.

- Kicsoda lehet? - kérdezte egyszerre halkan a négy cimbora.

- Cromwell generális!

A négy cimbora összenézett.

- S a másik? - kérdezte Athos.

- Sovány és karcsú.

- Vagyis a hóhér - mondta egyszerre D'Artagnan és Aramis.

- Csak a hátát látom - folytatta Grimaud -; de várjunk csak, most megmozdul, hátrafordul; s letette már az álarcát, láthatnám... jaj!

Grimaud, mintha szíven lőtték volna, elengedte a vaskampót, s tompa nyögéssel hanyatlott hátra. Porthos elkapta.

- Láttad? - kérdezték mind a négyen.

- Láttam - felelte Grimaud, a haja égnek állt, homloka verejtékezett.

- A sovány és karcsú embert? - kérdezte D'Artagnan.

- Azt.

- Vagyis a hóhért? - kérdezte Aramis.

- Azt.

- Kicsoda hát? - kérdezte Porthos.

- Ő, ő! - dadogta Grimaud holtsápadtan, és remegő kézzel ragadta meg a gazdája kezét.

- Ki ő? - kérdezte Athos.

- Mordaunt!... - felelte Grimaud.

D'Artagnan, Porthos és Aramis valósággal felujjongott örömében.

Athos hátrált egy lépést, tenyerét a homlokára tapasztotta, s ezt suttogta:

- Végzetes!

72
Cromwell háza

D’Artagnan valóban Mordauntot követte volt, anélkül hogy ráismert volna.

Mordaunt, mihelyt belépett a házba, levetette álarcát, szürkés szakállát, melyet azért ragasztott, hogy fel ne ismerjék, felment a lépcsőn, benyitott egy ajtón, s egy lámpa világította és sötét falfestésű szobában szemtől szembe találta magát egy férfiúval, aki íróasztal előtt ült ott és írt.

Ez a férfiú: Cromwell maga volt.

Cromwellnak Londonban, köztudomás szerint, két vagy három ilyen, még barátai által sem ismert búvóhelye volt, s hollétüket csak a legbizalmasabb híveinek árulta el. Nos, Mordauntot, emlékszünk rá, ez utóbbiak közé lehetett számítani.

Midőn betoppant, Cromwell felkapta a fejét.

- Maga az, Mordaunt? - kérdezte. - Későn érkezik.

- Tábornok uram - felelte Mordaunt -, végig akartam látni a ceremóniát, ez késleltetett.

- Ejnye - mondta Cromwell -, általában nem ismertem ilyen kíváncsinak.

- Mindig kíváncsian nézem nagyságod egy-egy ellenségének a bukását, emez pedig nem is a kisebbek közé tartozott. De kegyelmed, tábornok uram, nem volt ott a Whitehallban?

- Nem - válaszolta Cromwell.

Egy pillanatig csend volt.

- Hallott részleteket? - kérdezte Mordaunt.

- Semmit. Reggel óta vagyok itt. Csak azt tudom, hogy volt valami összeesküvés a király megmentésére.

- Ó, hát tudja ezt? - csodálkozott Mordaunt.

- Nem fontos. Négy munkásnak öltözött embernek kellett volna a királyt börtönéből kiszabadítani s Greenwichbe vinnie, ahol egy bárka várta.

- S mindezt tudva, nagyságod itt tartózkodott, a várostól messze, nyugodtan és tétlenül!

- Nyugodtan, igen; de ki mondta, hogy tétlenül?

- Mégis, ha az összeesküvés sikerül?...

- Kívántam volna.

- Azt hittem, nagyságod I. Károly halálát szükséges rossznak tekinti Anglia érdekében.

- Hát igen - mondta Cromwell -, most is az a véleményem. De csupán a halálát tartottam szükségesnek; többet ért volna alkalmasint, ha semmiképpen sem a vérpadon következik be.

- Ugyan miért, nagyságos uram?

Cromwell elmosolyodott.

- Bocsánat - mondta Mordaunt -, nagyságod tudja, hogy növendékpolitikus vagyok, s a mesteremtől kapott leckét minden körülmények közt hasznosítani szeretném.

- Mert azt mondták volna, hogy igazságosságból ítéltem el, és irgalmasságból hagytam menekülni.

- És ha valóban elmenekült volna?

- Lehetetlenség.

- Lehetetlenség?

- Úgy van, minden óvintézkedést megtettem.

- És nagyságod ismeri azt a négy embert, akik a király megmentésére vállalkoztak?

- Az a négy francia, kik kettejét Henriette asszony küldte volt az urához, kettejét pedig Mazarin énhozzám.

- És nagyságod azt hiszi, hogy Mazarin bízta meg őket azzal, amit cselekedtek?

- Lehetséges, de meg fogja hazudtolni őket.

- Azt hiszi?

- Bizonyos vagyok benne.

- Ugyan miből?

- Abból, hogy kudarcot vallottak.

- Nagyságod a franciák kettejét nekem adta volt már akkor, amikor csak az volt a bűnük, hogy harcoltak I. Károly oldalán. Most, hogy Anglia ellen való összeesküvésben bűnösek, nekem adja-e nagyságod mindnégyüket?

- Vigye őket - mondta Cromwell.

Mordaunt a diadalmas vérszomj vigyorával hajbókolt.

- Azonban - szólt Cromwell, látván, hogy Mordaunt hálálkodni készül - térjünk vissza a szerencsétlen királyra! Volt-e kiáltozás a nép soraiból?

- Vajmi kevés, legfeljebb: „Éljen Cromwell!”

- Maga hol helyezkedett el?

Mordaunt futó pillantást vetett a generálisra, hogy megpróbálja kiolvasni a szeméből, hogy csak amolyan hevenyészett kérdést tett-e fel, avagy mindent tudott.

De Mordaunt izzó pillantása képtelen volt behatolni Cromwell tekintetének sötét mélységeibe.

- Úgy helyezkedtem, hogy mindent lássak és mindent halljak - felelte Mordaunt.

Ezúttal Cromwell meredt fürkészőn Mordauntra, és Mordaunt pillantása volt áthatolhatatlan.

Néhány másodpercnyi fürkészés után közömbösen fordította el róla tekintetét.

- Úgy tetszik - mondta Cromwell -, a rögtönzött hóhér kiválóan látta el feladatát. A csapás, legalábbis így újságolták nekem, mesterkézre vallott.

Mordauntnak eszébe jutott, hogy Cromwell azt mondta volt, semmi részletet sem ismer, s ettől kezdve meggyőződése volt, miszerint a generális jelen volt a kivégzésen, valamely függöny vagy ablaktábla mögé bújva.

- Való igaz - mondta Mordaunt nyugodt hangon és szenvtelen arccal -, elegendő volt egyetlen csapás.

- Alkalmasint - mondta Cromwell - valami szakmabeli ember volt.

- Azt hiszi nagyságod?

- Miért ne?

- Annak az embernek nem volt hóhéros külseje.

- De ki más, mint holmi hóhér vállalkozott volna ez undorító mesterségre? - kérdezte Cromwell.

- Talán Károly királynak valaki személyes ellensége - mondta Mordaunt -, aki tán bosszút esküdött volt ellene, esetleg valami nemesember, kinek nyomós okai voltak gyűlölni a bukott királyt, és tudván, hogy elmenekül és elillan előle, imigyen állta útját, álorcában és bárddal a kezében, nem mint a bakó helyettese, de mint a végzet küldöttje.

- Lehetséges - mondta Cromwell.

- És ha így volt - mondta Mordaunt - nagyságod elítélné-e cselekedetét?

- Nem az én dolgom ebben bíráskodni - felelte Cromwell. - Ez az ügy rá s az Istenre tartozik.

- De ha nagyságod ismerné azt a nemest?

- Nem ismerem, uram - mondta Cromwell -, és nem akarom ismerni. Mit érdekel engem, hogy emez volt-e vagy amaz? Ama pillanattól, hogy Károly elítéltetett, nem egy ember vágta le a fejét, hanem egy bárd.

- Mindazonáltal - mondta Mordaunt - e nélkül az ember nélkül a király megmenekült volna!

Cromwell mosolygott.

- Kétségkívül, hisz maga is mondta, elrabolták volna.

- El, Greenwichig. Itt egy vitorlásba szállt volna négy megmentőjével. Csakhogy a vitorláson nekem négy jó emberem volt, s a nemzetnek öt puskaporos hordója. A nyílt tengeren a négy ember csónakba ült volna, s ahhoz már túl ügyes politikus, Mordaunt, semhogy a többit is el kellene magyaráznom.

- Értem; a tengeren mindnyájan a levegőbe repültek volna.

- Pontosan. A robbanás megtette volna, amit a bárd átallott volna megtenni. Károly király nyomtalanul eltűnik. S a világ azt mondja, hogy bár elkerülte az emberi igazságszolgáltatást, de utolérte az ég bosszúja; így aztán mi csupán bírái lettünk volna, de gyilkosa maga az Isten. Íme, ettől fosztott meg a maga álarcos úriembere, Mordaunt! Most aztán belátja, jó okom volt rá, hogy ne akarjam megismerni; mert az az igazság, hogy bármily jó szándék vezette is, nem lehetnék neki hálás azért, amit tett.

- Uram - mondta Mordaunt -, mint mindig, alázattal hajtok fejet kegyelmed előtt; mélységes gondolkodó, és - folytatta hajbókolását - a felrobbantott hajó ötlete tökéletes!

- Tökéletlen - mondta Cromwell -, mert megvalósíthatatlanná vált. A politikában csak azok az ötletek tökéletesek, melyek meg is termik a gyümölcsüket; minden ötlet, mely elvetélődik, bolond és sivár. Maga tehát ma este Greenwichbe megy, Mordaunt - mondta Cromwell és felállt -, megkeresi a Villám nevű vitorlás gazdáját, megmutat neki egy négy sarkán megbogozott fehér zsebkendőt, mert az volt a megbeszélt jel; megmondja az embereknek, hogy térjenek vissza a szárazföldre, a puskaport pedig visszahozatja az arzenálba, hacsak...

- Hacsak... - csapott le a szóra Mordaunt, kinek arca veszett fényt sugárzott, mialatt Cromwell beszélt.

- Hacsak az a bárka úgy, ahogy van, esetleg nem szolgálhatná személyes céljait.

- Ah, milord, milord - lelkendezett Mordaunt -, Isten, midőn kegyelmedet választottjává tette, tekintetével is megajándékozta, mely előtt mi sem maradhat észrevétlen!

- Ha jól értettem, milordnak szólított! - mondta Cromwell nevetve. - Jól van, hisz négyszemközt vagyunk, azonban vigyázzon, nehogy ez a szó kiszaladjon a száján a mi bugyuta puritánjaink előtt!

- Hát nem így fogják szólítani hamarosan kegyelmességedet?

- Van rá némi reményem - mondta Cromwell -, de még nincs itt az ideje.

Ezzel felkelt, és fogta a köpenyegét.

- Távozik, uram? - kérdezte Mordaunt.

- Úgy van - mondta Cromwell -, tegnap és tegnapelőtt éjjel itt háltam, márpedig tudja, hogy nem szoktam három ízben egyazon ágyban aludni.

- Vagyis nagyságod ma éjszakára teljes szabadságot ad?

- Még holnap éjszakára is, ha kell - mondta Cromwell. - Tegnap este óta - toldta meg mosolyogva - épp eleget buzgólkodott szolgálatomban, s ha van valami személyes elintéznivalója, méltányos, hogy szabad idejében ne zavarjam.

- Köszönöm, nagyjóuram; remélem jól kihasználom!

Cromwell biccentett egyet Mordaunt felé; aztán hátrafordult, s ezt kérdezte:

- Fegyvere van?

- Itt a kardom - felelte Mordaunt.

- És senkije, aki a kapuban várná?

- Senkim.

- Akkor velem kell jönnie, Mordaunt.

- Köszönöm, uram; a föld alatti kacskaringós útvonal, melyet megtenni kénytelen, sok időmet venné el, márpedig azok után, amiket mondott, alkalmasint már így is túl sokat elvesztegettem. Majd a másik kapun megyek ki.

- Menjen hát - mondta Cromwell.

Ujját egy titkos gombra nyomta, mely kinyitott egy, a faliszőnyegek közt oly jól elrejtett ajtót, hogy a leggyakorlottabb szem sem lett volna képes felfedezni, s az acélrugón járó ajtó bezáródott mögötte.

Egyike volt ama titkos kijáratoknak, amilyenek a történetírók tanúsága szerint minden Cromwell lakta titokzatos házban előfordultak.

Ez áthaladt a kihalt út alatt, s holmi barlang mélyére nyílott, egy másik kerti házban, vagy száz méterre attól, melyből a jövendőbeli lord protector távozott.

A jelenet utolsó része alatt történt, hogy Grimaud, egy rosszul összehúzott függöny kínálta résen át, felfedezte a két embert, s bennük Cromwellt meg Mordauntot ismerte fel.

Láttuk, minő hatást tett e közlés a négy cimborára.

Elsőnek D'Artagnan nyerte vissza minden testi-lelki képességét.

- Mordaunt! - mondta. - Hű, az angyalát! Maga az Úristen küldte nekünk!

- Gyerünk - mondta Porthos -, törjük be az ajtót, s essünk neki!

- Ellenkezőleg - csitította D'Artagnan -, ne törjünk be semmit, s mi zajt se üssünk, mert a zajra idecsődülhetnek valakik; ha ugyanis, amint Grimaud mondja, tiszteletre méltó gazdájával van ott, akkor vagy ötven méterre innen néhány páncélt viselő őrszem rejtőzködhetik. Hé, Grimaud, jöjjön csak ide, s igyekezzék megállni a lábán.

Grimaud odajött. Ahogy felocsúdott, újra elöntötte a düh, de erőt vett magán.

- Jól van - dicsérte meg D'Artagnan. - Most pedig másszék fel újra arra az erkélyre, s mondja meg, hogy Mordaunt együtt van-e még a gazdájával, vagy távozni avagy aludni készül; ha együtt vannak, megvárjuk, míg egyedül lesz; ha kijön, elkapjuk a kijáratnál; ha marad, betörjük az ablakot. Az még mindig kevésbé zajos és kevésbé erős, mint egy ajtó.

Grimaud némán kezdett mászni felfelé az ablakhoz.

- Athos és Aramis, őrizzék a másik kijáratot! Én meg Porthos itt maradunk.

A két cimbora engedelmeskedett.

- Nos, Grimaud? - kérdezte D'Artagnan.

- Egyedül van - felelte Grimaud.

- Bizonyos vagy benne?

- Bizonyos.

- Nem láttuk kimenni a gazdáját!

- Talán a másik ajtón távozott.

- S most mit csinál?

- Köpenyébe burkolózik s felhúzza kesztyűjét.

- Készülj! - suttogta D'Artagnan.

Porthos a tőréhez kapott, és gépiesen kirántotta a hüvelyéből.

- Vissza vele, Porthos barátom - mondta D'Artagnan -, itt nem arról van szó, hogy rögtön ledöfjük. A kezünk közt van, járjunk el sorjában. Kölcsönös magyarázattal tartozunk egymásnak, s ez az armentières-i jelenet párja lesz;[117] csakhogy ennek, reméljük, nincsen senki ivadéka, és ha eltiporjuk, vele együtt mindent örökre eltiportunk!

- Pszt - pisszegett Grimaud -, éppen most indul el. Odamegy a lámpához. Elfújja. Többet semmit se látok.

- Akkor hát ugorj le! Ugorj!

Grimaud hátrafelé rugaszkodott, s talpra esett.

- Siess, mondd meg Athosnak és Aramisnak, álljanak az ajtóhoz kétfelől, ahogy én itt ugyanígy Porthosszal; és tapsoljanak egyet, ha ők csípik el; ha mi csípjük el, mi tapsolunk!

Grimaud eltűnt.

- Porthos, Porthos, édes barátom - mondta D'Artagnan -, húzd be jobban széles válladat! Úgy kell kimennie, hogy mit se lásson.

---

[117] Lásd *A három testőr* 65. fejezetét.

- Feltéve, ha itt megy ki.

- Pszt!

Porthos úgy a falhoz lapult, mintha bele akart volna hatolni. D'Artagnan nemkülönben.

Ekkor a visszhangos lépcsőházban felhangzottak Mordaunt léptei. Tolóvájatában csikorogva, észrevétlen lesőablak nyílt. Mordaunt kinézett, s hála a két cimbora óvatosságának, mit sem látott. Erre a kulcsot a zárba csúsztatta; az ajtó kinyílt, s Mordaunt megjelent a küszöbén.

Ebben a pillanatban szemtől szembe találta magát D'Artagnannal.

Újra be akarta lökni az ajtót. Porthos a kilincshez ugrott, s az ajtót szélesre tárta. Hármat tapsolt. Athos és Aramis odarohant.

Mordaunt falfehér lett, de egyet se mukkant, segítségért se kiáltott.

D'Artagnan nekiment Mordauntnak, s úgyszólván a mellével lökdösve, faroltatta felfelé, végig a lámpa világította lépcsőn, ami lehetővé tette a gascogne-inak, hogy Mordaunt kezét egy percre se tévessze szem elől; Mordaunt azonban megértette s belátta, hogy ha D'Artagnant meg is öli, még mindig három ellenségétől kellene megszabadulnia. Egyetlen védekező vagy fenyegető mozdulatot se tett. Amikor az ajtóhoz érve Mordaunt háttal nekivágódott, minden bizonnyal azt hitte, ütött a végórája, de tévedett; D'Artagnan keze kinyúlt, s az ajtót kinyitotta. És a következő pillanatban Mordaunt meg ő ugyanabban a szobában találta magát, melyben a fiatalember, tíz perccel azelőtt, Cromwell-lel beszélgetett.

Porthos lépett be utána; magasra nyújtott karral leakasztotta a lámpát a mennyezetről; s e lámpa segítségével egy másikat is meggyújtott.

Athos és Aramis is megjelent az ajtóban, és a kulcsot ráfordították maguk mögött.

- Méltóztassék hát helyet foglalni - mondta D'Artagnan, s a fiatalembernek egy széket kínált oda.

Az átvette D'Artagnan kezéből, és sápadtan, de nyugodtan leült.

Három lépésre tőle Aramis három széket állított körbe, magának, D'Artagnannak és Porthosnak.

Athos elhúzódott egy sarokba, a szoba legtávolabb eső szegletébe, mintha elhatározta volna, hogy az elkövetkező eseményeknek mozdulatlan szemlélője marad.

Porthos D'Artagnan baljára, Aramis a jobbjára ült.

Athos gondterheltnek látszott. Porthos a markát dörzsölte lázas türelmetlenséggel.

Aramis, ámbár mosolyogva, véresre harapdálta az ajkát.

Csak D'Artagnan uralkodott magán, legalábbis a látszat szerint.

- Mordaunt úrfi - fordult a fiatalemberhez -, ha már annyi, egymás hajszolásában elvesztegetett nap után a véletlen ismét összehozott végre minket, beszélgessünk egy kicsit, ha úgy tetszik.

73
Beszélgetés

Mordauntot oly váratlanul lepték meg, s a lépcsőn még oly zavaros érzésekkel hágdosott felfelé, hogy lélekjelenléte nem lehetett tökéletes; mindebben a valóság az első pillanatok döbbenete volt s az a leküzdhetetlen riadtság és rémület, mely mindenkit elfog, ha halálos és fölényben levő ellensége ragadja karon épp abban a pillanatban, mikor ezt az ellenséget egészen másvalahol, más ügyekkel elfoglalva tudja.

De mihelyt leült, s attól a pillanattól kezdve, hogy tudomásul vette a mindegy mily szándékból adott haladékot, minden gondolatát koncentrálta s minden erejét összeszedte.

D'Artagnan tekintetének tüze nemhogy megfélemlítette, de úgyszólván felvillanyozta, mert a tekintet, bármily fenyegetőn perzselte is, nyílt volt gyűlöletében és dühében. Mordaunt, minden alkalmat megragadni készen, ami e csávából kihúzhatná, akár ravaszsággal, akár erővel: ugrásra zsugorodott tehát, akár az odvába szorított medve, amikor látszólag mozdulatlan szemmel kíséri az őt megszorító vadász minden mozdulatát.

Ez a szem azonban gyors villanással az oldalát verdeső hosszú és erős kardra rebbent, ujjait színlelés nélkül markolatára illesztette, majd a keze ügyébe helyezte, és leült, ahogy erre maga D'Artagnan kérte.

Ez utóbbi kétségkívül valami sértő megjegyzést várt, hogy egy olyan csúfondáros és félelmetes társalgásba kezdhessen, amilyenekben oly jól megállta a helyét. Aramis halkan suttogta: „Majd hallhatunk valami szalmacséplést." Porthos dörmögve harapdálta bajszát: „Tessék! Kell-e ennyi mórikázás e kígyófajzatot eltaposni?" Athos, mozdulatlanul és haloványan, akár egy márvány dombormű, belemosódott a szoba sarkába, s érezte mozdulatlanságában is, hogyan önti el homlokát a veríték.

Mordaunt egy szót sem szólt; midőn pedig megnyugodott, hogy kardjával még mindig rendelkezhetik, a lábát zavartalanul keresztbe vetette és várt.

Ez a csend nem volt már tovább nyújtható a nevetségessé válás kockázata nélkül; D'Artagnan belátta, s lévén, hogy Mordauntot azért kínálta székkel, hogy beszélgessenek, úgy gondolta, az ő dolga társalgásba kezdeni.

- Úgy látom, uram - szólalt meg halálos udvariasságával -, majdnem oly gyorsan cserélget ruhát, amint az olasz komédiásoktól láttam, kiket Mazarin bíboros úr hívott volt Bergamóból, s akiket minden bizonnyal meg is mutatott magának, amikor Franciaországban járt.

Mordaunt semmit sem válaszolt.

- Még az imént - folytatta D'Artagnan - a gyilkos ruhájában, akarom mondani álruhában láttam, most pedig...

- Most pedig, ellenkezőleg, minden látszat szerint olyan valaki ruháját viselem, akit meggyilkolnak, nemdebár? - mondta Mordaunt nyugodt és kimért hangján.

- Ejnye, uram - felelte D'Artagnan -, hogy mondhat ilyesmit, midőn nemesemberek társaságában ül és oly remek kard lóg az oldalán!

- Nincs oly jó kard, uram, mely négy karddal és négy tőrrel felérne; nem számítva az ajtónál várakozó cinkosaik tőreit.

- Bocsánat, uram, de tévedni tetszik - vette át a szót D'Artagnan -, mert akik a kapuban várnak reánk, nem cinkosaink, hanem inasaink. Szeretem a tényeket a legaprólékosabb igazságnak megfelelően leszögezni.

Mordaunt csupán egy mosollyal válaszolt, mely ajkát gunyoros fintorba vonta.

- Azonban egyáltalán nem erről van szó - folytatta D'Artagnan -, és hadd térjek vissza kérdésemre. Bátorkodtam tehát megkérdezni uraságodtól, miért változtatta meg külsejét. Az álarc, úgy vélem, eléggé testhezálló volt; a szürke szakállban pompásan mutatott, ami pedig azt a bárdot illeti, mellyel oly fényes csapást mért, azt hiszem, e pillanatban sem állna rosszul magának. Miért mondott hát le róla?

- Azért, mert az armentières-i jelenetre emlékezve azt gondoltam, négy bárddal találkozom egy ellenében, lévén, hogy négy hóhér közt kellett találnom magam.

- Uram - felelte D'Artagnan a legnagyobb nyugalommal, ámbár szemöldökének futó rándulása arra vallott, hogy vére forrni kezd -, uram, bármily feneketlenül bűnös és romlott is, még rendkívül fiatal, minek hála, elengedem a fülem mellett frivol megjegyzését. Igen, frivol volt, mert amit Armentières-rel kapcsolatban mondott, annak semmi köze a jelen helyzethez. Való igaz: nem ajánlhattunk fel egy szál kardot édesanyja őnagyságának, kérvén, hogy párbajozzék meg velünk; ám magától, uram, olyan lovagtól, ki úgy bánik a tőrrel s a pisztollyal, ahogyan többször bizonyította nekünk, s aki oly derék kardot visel, mint emez itt, kinek ne volna jussa kérni a fegyveres találkozás kegyét?

- Vagy úgy! - mondta Mordaunt. - Tehát párbajozni akar?

És felállt, s szeme úgy villogott, mintha abban a pillanatban kész volna a kihívásra válaszolni.

Porthos is felpattant, az effajta kalandokra most is, mint mindig, készen.

- Bocsánat, bocsánat - mondta D'Artagnan változatlan hidegvérrel -, csak semmi sietség, hisz mindegyikünknek azt kell kívánnia, hogy az ügy teljesen szabályszerűen folyjék le. Üljön csak vissza, kedves Porthos, maga pedig, Mordaunt úr, szíveskedjék megőrizni nyugalmát. Ezt az ügyet a lehető legjobban fogjuk elintézni, s én őszinte leszek magához. Vallja be, Mordaunt úr, nagyon szeretne megölni mindnyájunkat?

- Az egész nyájukat - játszott a szóval feleletében Mordaunt.

D'Artagnan odafordult Aramishoz, s így szólt:

- Micsoda boldogság, vallja be, Aramis, hogy Mordaunt úr ily kitűnően ismeri a francia nyelv finomságait! Legalább nem lesz félreértés közöttünk, s mindent ragyogóan elintézünk.

Aztán Mordaunthoz fordult, s így folytatta:

- Kedves Mordaunt úr, hadd mondjam meg, hogy ezek az urak viszonozzák irántuk való gyöngéd érzéseit, s ők is boldogan ölnék meg magát. Többet is mondok, azt, hogy meg is öljük, alkalmasint; akárhogy is, derék nemesemberekhez illőn megy majd végbe, minek legjobb bizonyítékát is, íme, én magam kínálom!

Ezt mondván, D'Artagnan kalapját a szőnyegre dobta, székét a falig rúgta hátra, barátainak jelt adott, hogy ugyanígy tegyenek, s Mordauntot tökéletes francia kecsességgel köszöntvén, még így folytatta:

- Állok rendelkezésére, uram! S ha semmi kifogása a megtiszteltetés ellen, melyet kérek, én fogom kezdeni, engedelmével. Kardom rövidebb ugyan, mint a magáé, de sebaj, remélem, karom majd megtoldja kardomat.

- Megállj! - kiáltotta Porthos, s előrelendült. - Én kezdem, én, és minden frázis nélkül!

- Bocsánat, Porthos - mondta Aramis.

Athos meg se mozdult; az ember azt gondolhatta, valami szobor, mintha elakadt volna a lélegzete is.

- Uraim, uraim - mondta D'Artagnan -, csak nyugalom! Majd sorra kerülnek. Nézzék csak Mordaunt úr szemét, s olvassák benne az általunk kiváltott idvezült gyűlöletet! Nézzék, mily ügyesen rántott kardot! Csodálják, mily körültekintőn fürkész körül, hogy nincs-e valami akadály, ami zavarhatná kitörését. Nos, mindez nem bizonyítja-e, hogy Mordaunt úr kiváló kardforgató, s hogy hamarosan követhetnek, feltéve, hogy megengedem neki! Maradjanak hát a helyükön, mint Athos, akinek nyugalmát már nem is tudnám melegebben ajánlani, s hagyják nekem a vállalt kezdeményezést. Egyébként is - folytatta, s félelmetes mozdulattal rántotta ki kardját -, nekem személyes ügyem van ezzel az úrral, én kezdem tehát. Ezt kívánom és akarom!

Ez volt az első eset, hogy barátaival beszélve D'Artagnan kimondta ezt a szót. Eddig beérte azzal, hogy gondolt reá.

Porthos hátrább húzódott, Aramis kardját hóna alá fogta; Athos mozdulatlan maradt a homályos sarokban, melybe behúzódott volt, de nem nyugodtan, ahogy D'Artagnan mondta, hanem lihegve, fuldokolva.

- Tegye vissza hüvelyébe a kardját, lovag - mondta D'Artagnan Aramisnak -; Mordaunt úr olyan szándékát tételezhetné föl, ami pedig esze ágában sincs.

Aztán Mordaunthoz fordult, s így szólt:

- Uram, rajta, várom!

- Én pedig, uram, csodálkozom magán! Azon vitatkoznak, hogy melyikük álljon ki elsőül velem, de engem meg sem kérdeznek róla, engem, akire egy kissé tartozik tán a dolog, ha nem tévedek. Mindegyiküket gyűlölöm, az igaz, de más-más fokon. Remélem, mindegyiküket megölöm, azonban több esélyem van elsőjüket megölnöm, mint a másodikat, a másodikat több, mint a harmadikat, s így tovább. Kérem hát a jogot, hogy megválaszthassam ellenfelem! Ha ezt a jogot megtagadják tőlem, öljenek meg, öljenek meg, de nem állok párviadalra!

A négy jó barát összenézett.

- Igaza van - mondta Porthos és Aramis, remélvén, hogy a választás rájuk esik.

Athos és D'Artagnan hallgatott; némaságuk azonban maga volt a beleegyezés.

- Nos hát - mondta Mordaunt a mély és ünnepélyes csend közepén, mely e titokzatos házban honolt -, nos hát, első ellenfelemül azt választom maguk közül, aki, nem érezvén méltónak magát arra, hogy La Fère grófnak szólítsák, most Athos névre hallgat!

Athos úgy pattant fel a székről, mintha rugó ugratta volna talpra; de barátai nagy megdöbbenésére, egy pillanatnyi mozdulatlanság és hallgatás után így szólt:

- Mordaunt úr - és megrázta a fejét -, köztünk minden párbaj lehetetlen, valaki mást részesítsen a megtiszteltetésben, melyet énnekem szánt volna.

És visszaült.

- Aha - mondta Mordaunt -, egyikük már fél!

- Mennydörgős mennykő! - agyargott D'Artagnan, s a fiatalembernek ugrott. - Ki mondta azt itt, hogy Athos fél!

- Hadd mondja, D'Artagnan - folytatta Athos szomorúsággal és megvetéssel teli mosoly kíséretében.

- Így határozott, Athos? - kérdezte a gascogne-i.

- Visszavonhatatlanul.

- Jól van, többet ne beszéljünk róla.

Aztán Mordaunthoz fordult.

- Amint hallotta, uram, La Fère gróf nem akarja abban a megtiszteltetésben részesíteni, hogy megverekedjék magával. Válasszon valakit közülünk őhelyette.

- Attól a pillanattól fogva, hogy nem ővele verekszem - válaszolta Mordaunt -, vajmi kevéssé érdekel, kivel állok ki. Dobják bele a nevüket egy kalapba, s majd vaktában húzok.

- Nem is rossz ötlet - mondta D'Artagnan.

- Valóban, ez a megoldás mindent elsimít.

- Eszembe se jutott volna - mondta Porthos -, pedig milyen egyszerű.

- Nosza, Aramis - mondta D'Artagnan -, írja hát fel a nevünket azokkal a csinos kis betűivel, melyekkel Marie Michonnak írt volt, figyelmeztetendő, hogy Mordaunt úr anyja meg akarja gyilkoltatni Buckingham herceget!

Mordaunt szemrebbenés nélkül tűrte el az újabb sértést; ott állt karba tett kézzel, s oly nyugodt volt, amilyen hasonló helyzetben ember csak lehet. Ha nem bátorság, legalábbis büszkeség volt ez, ami ahhoz nagyon hasonlatos.

Aramis odament Cromwell íróasztalához, három egyforma nagyságú papírdarabkát tépett, az elsőre a maga, a két másikra társai nevét írta rá, még nyitottan megmutatta Mordauntnak, aki el sem olvasta, csak biccentett, jelezvén, hogy tökéletesen rábízza a dolgot. Aramis, miután összesodorta, egy kalapba tette a cédulákat, s odanyújtotta a fiatalembernek.

Ez benyúlt a kalapba, a három cédula közül kivett egyet, s megvetően s olvasatlanul visszaejtette az asztalra.

- Hej, kígyófajzat - suttogta D'Artagnan -, nem adnám reménybéli testőrkapitány rangomért, ha ezen a cédulán az én nevem volna!

Aramis kigöngyölítette a galacsint, s bármily nyugalmat, hidegvért mutatott is, érezhető volt, hogy a hangja gyűlölettel és vágyakozástól reszket.

- D'Artagnan! - olvasta fennhangon.

D'Artagnan felkiáltott örömében.

- Hej - mondta -, mégis van igazság az égben!

Aztán Mordaunt félé fordult, s így szólt:

- Remélem, uram, most már semmi ellenvetése?

- Semmi - felelte Mordaunt, miközben ő is kirántotta kardját, s hegyét a csizmája orrára támasztotta.

Attól kezdve, hogy bizonyos volt benne: vágya teljesült, s ez az ember nem ugrik meg előle, D'Artagnan minden nyugalmát, higgadtságát, sőt még azt a tempósságát is visszanyerte, mellyel a párbajnak nevezett komoly ügy előkészületeit végezni szokta. Szaporán felgyűrte inge ujját, jobb lába sarkával megdörzsölte a padlót, ami nem akadályozta abban, hogy észre ne vegye, miszerint Mordaunt immár másodízben veti maga körül azt a furcsa tekintetet, melyet egyszer már futólag észrevett.

- Készen van, uram? - kérdezte végül.

- Csak magát várom, uram - felelte Mordaunt a fejét felkapva, s D'Artagnanra oly tekintettel nézve, melynek kifejezését lehetetlen volna jellemezni.

- Akkor hát vigyázzon magára, uram - mondta a gascogne-i -, mert elég jól bánok a karddal.

- Én nemkülönben - mondta Mordaunt.

- Annál jobb: ez megnyugtatja lelkiismeretemet. Vigyázz!

- Egy pillanat! - mondta a fiatalember. - Fogadják meg úri becsületükre, hogy csak egymás után támadnak rám!

- Azért kéred ezt tőlünk, hogy sértegess bennünket, kígyófióka! - mondta Porthos.

- Nem, hanem azért, amint ez az úr az imént mondta, hogy megnyugtassam a lelkiismeretem!

- Valami más okának kell lennie - suttogta D'Artagnan fejcsóválva, s némi nyugtalansággal nézve körül.

- Becsületünkre! - mondta egyszerre Porthos és Aramis.

- Akkor hát, uraim - mondta Mordaunt -, húzódjanak valami sarokba, ahogyan La Fère gróf, aki ha átall is megverekedni, azért, gondolom, ismeri a párbajszabályokat, s adjanak teret nekünk, mert erre szükségünk lesz.

- Jól van - mondta Aramis.

- Lám csak, mennyi köntörfalazás! - mondta Porthos.

- Húzódjanak félre, uraim - mondta D'Artagnan -; semmi ürügyet sem szabad adnunk Mordaunt úrnak arra, hogy rosszul viselkedjék, amire, bármily tisztelettel viseltetem is iránta, úgy tetszik, nagy kedve van.

Ez új csúfolódás éle is kicsorbult Mordaunt szenvtelen arcán.

Porthos és Aramis behúzódott az Athosszal átellenben levő sarokba, úgy, hogy a két bajvívó a szoba közepét foglalhatta el, vagyis teljes világosságban álltak, miután a színteret befénylő két lámpát a Cromwell íróasztalára tették. Magától értetődik, hogy a világosság oly mértékben gyengült, ahogyan a sugárzás központjától távolodott az ember.

- Nosza - mondta D'Artagnan -, készen van-e végre, uram?

- Készen.

Egyszerre léptek egyet előre; s az első és azonos mozdulat következtében pengéik találkoztak.

D'Artagnan sokkal kiválóbb vívó volt, semhogy - akadémikus kifejezéssel élve - tapogassa ellenfelét. Ragyogó és gyors cselt csinált; a cselt Mordaunt parírozta.

- Ejha! - mondta D'Artagnan, a megelégedés mosolyával.

És azt hívén, nyílást talált, haladéktalanul bevágott egy egyenest, oly gyorsat és vakítót, mint a villám.

Mordaunt kvart ellenvágással védte, mely olyan szoros volt, hogy egy kisleány gyűrűjéből sem lépett volna ki.

- Kezdem hinni, hogy kitűnően fogunk mulatni - mondta D'Artagnan.

- Az ám - suttogta Aramis -, de mulatsága közben mit se kockáztasson!

- A hétszentségit, barátom, jól vigyázzon! - mondta Porthos.

Már Mordaunt is mosolygott.

- Ejnye, uram - mondta D'Artagnan -, be undorító a mosolya! Maga az ördög tanította meg így vigyorogni, nem igaz?

Mordaunt azzal válaszolt, hogy D'Artagnan kardját oly erővel igyekezett lekötni, amilyent a gascogne-i fel sem tételezett a látszólag gyenge testben; de hála egy, az ellenfeléénél nem kevésbé ügyes visszavágásnak, idejében találkozott Mordaunt pengéjével, mely úgy siklott le az övé mentén, hogy nem érintette a mellét.

Mordaunt gyorsan hátrált egy lépést.

- Mi az, uram - szólt D'Artagnan -, hátrál, faról? Ahogy tetszik, magam is nyerek vele valamit: többé nem látom gonosz vigyorát. Íme: egészen árnyékba vész; antul jobb. Fogalma sincs róla, milyen hamis a tekintete, kiváltképp amikor fél. Nézzen egy kicsit a szemembe, s majd olyasmit lát, amit a maga tükre sosem fog nekünk mutatni, vagyis becsületes, nyílt tekintetet.

Mordaunt e szóáradatra, mely nem volt valami jó ízlésre valló, de megszokhattuk D'Artagnantól, akinek is elve volt ellenfele figyelmét lekötni, egy szót sem válaszolt; tovább hátrált, s folyton fordulva, sikerült D'Artagnannal helyet cserélnie.

Mindjobban mosolygott, s e mosoly kezdte nyugtalanítani a gascogne-it.

- Gyerünk, gyerünk, végezni kell vele - biztatta magát D'Artagnan -, a fickónak acélból van a horgasina, elő hát a nagy csapásokkal!

És tovább szorította Mordauntot, aki egyre hátrált, de nyilvánvalón csak taktikából, anélkül hogy egyetlen, D'Artagnan által kihasználható hibát ejtett volna, s hogy a kardja egy pillanatig is kitért volna a harc elől. Mégis, lévén a párviadal egy szobában, s a kellő tér a küzdő feleknek hiányozván, Mordaunt lába hamarosan elérte a falat, sőt bal kezével is a falnak támaszkodott.

- Hej, most aztán nem hátrál többet, barátocskám! - mondta D'Artagnan. - Uraim - folytatta, s az ajkát beharapta, szemöldökét összevonta -, láttak-e már falra szegzett skorpiót? Ugye nem? No, most mindjárt láthatnak...

S Mordauntra egy másodperc alatt három rettenetes csapást mért. Mindhárom találta, de csak súrolva. D'Artagnan ésszel föl nem érte, mi ez a hatalom. Három barátja lélegzet-visszafojtva, verejtékes homlokkal bámult.

Végül D'Artagnan, ellenfeléhez túl közel érve, maga is hátrált egy lépést, hogy előkészítse a negyedik csapást, vagy helyesebben, hogy végre is hajtsa; mert D'Artagnannak a vívás, akárcsak a sakkozás, végtelen kombináció volt, s minden részlete láncszerűen kapcsolódott össze. Ama pillanatban azonban, midőn egy fürge és óvatos csel után oly sebesen támadt, mint a villám, a fal mintha meghasadt volna: Mordaunt eltűnt a tátongó nyíláson, s D'Artagnan kardja, a két falrész közé szorulva, úgy eltört, mintha üvegből lett volna.

D'Artagnan hátrált egy lépést. A fal újra összezárult.

Mordaunt úgy manővrírozott, közben ügyesen védekezve, hogy a titkos ajtónak vethesse hátát, melyen át Cromwellt láttuk volt eltűnni. Mihelyt odaért, bal kézzel megkereste és megnyomta a gombot; aztán úgy elillant, mint a színházban ama gonosz szellemek, kiknek hatalmuk van a falon ki- s bejárni.

A gascogne-i káromkodott egy keserveset, amire a vasajtó túlsó oldaláról vad kacagás felelt, kísérteties hahota, mely még a szkeptikus Aramis velejét is borzongással járta át.

- Ide, uraim - kiáltotta D'Artagnan -, törjük be ezt az ajtót!

- Ez maga a sátán! - mondta Aramis, s barátja hívására odasietett.

- Meglép előlünk, a hétszentségit! Meglép! - üvöltötte Porthos, a széles vállát a rekeszfalnak vetette, mely azonban, holmi titkos rugó által akadályozva, meg se rezzent.

- Annál jobb - suttogta mélyen Athos.

- Sejtettem, az istenfáját! - mondta D'Artagnan, a hasztalan erőlködésben kimerülve. - Sejtettem! Gyanítottam holmi aljas fortélyt, kitaláltam, hogy forral valamit. De erre ki gondolhatott?

- Szörnyű balszerencse, amit barátja, az ördög küldött ránk! - kiáltotta Aramis.

- Nyilvánvaló szerencse, amit az Isten küld nekünk! - állapította meg Athos, szembetűnő örömmel.

- Az az igazság, Athos - mondta D'Artagnan vállat vonva, s az ajtót, mely nyilvánvalóan nem akart kinyílni, otthagyva -, hogy maga nem lát tisztán. Hogy mondhat ilyesmit, az istenfáját, olyan embereknek, amilyenek mi vagyunk? Hát nem fogja fel a helyzetet?

- Hogyan? Miféle helyzetet? - kérdezte Porthos.

- Ebben a játékban, aki nem öl, azt megölik - folytatta D'Artagnan. - Szeretném tudni, kedvesem, belejátszik-e engesztelő jeremiádjába, hogy Mordaunt fiúi kegyeletének vet minket áldozatul? Ha ez a szándéka, mondja meg nyíltan.

- Ó, D'Artagnan, barátom!

- Mert, való igaz, siralmas ebből a szempontból nézni a dolgokat! A nyomorult száz vértest küld ellenünk, s azok úgy megtörnek Cromwell úr e mozsarában, mint a mákot! Gyerünk, gyerünk, el innen! Ha még öt percig maradunk, befellegzett mindnyájunknak!

- Igen, igaza van, gyerünk! - ismételte Athos és Aramis.

- És hová megyünk? - kérdezte Porthos.

- A fogadóba, kedves barátom, hogy felszedjük a cókmókunkat s a lovainkat; aztán onnan, ha Isten engedi, Franciaországba, ahol legalább ismerjük a házak szerkezetét. Hajónk vár bennünket; ez, biz' isten, még szerencsés is!

És D'Artagnan, jó példával járva elöl, hüvelyébe dugta kardja csonkját, felszedte kalapját, kinyitotta a lépcsőre nyíló ajtót s lerohant; három társa a nyomában.

A menekülők ott találták a kapuban inasaikat, s megkérdezték, tudnak-e valamit Mordaunt felől; de azok egy lelket se láttak kimenni.

74
A Villám nevű gálya

D'Artagnan nagyon helyesen látta: Mordauntnak nem volt vesztegetni való ideje, s nem is vesztegette az időt. Jól ismerte ellenfeleinek döntésben és cselekvésben való gyorsaságát, úgy határozott, hogy ő is ehhez képest jár el. A testőrök ezúttal méltó ellenfélre akadtak.

Miután az ajtót gondosan bezárta maga mögött, Mordaunt az alagútba surrant, immár felesleges kardját visszadugta hüvelyébe, s a szomszédos házba érve megállt, hogy végigtapogassa és kifújja magát.

- Sebaj - mondta -, semmi, szinte semmi; néhány karcolás az egész; kettő a karomon, egy a mellemen. Azok a sebek, melleket én ejtek, jobbak! Kérdezzék meg a béthune-i hóhért, Winter nagybátyámat vagy Károly királyt! Most pedig semmi teketória, talán egyetlen elvesztegetett másodpercem is megmentheti őket, pedig mindnégyüknek egyszerre kell meghalnia, egy csapásra, Isten villáma híján az emberi *villám* által! Miszlikbe szaggatva, megsemmisülve, szanaszét szórva kell eltűnniük! Gyerünk hát, futva, inam szakadtáig, szívem szakadtáig, ha kell, csak hogy előttük odaérjek!

És Mordaunt gyors, de egyenletes léptekkel vágott neki az első lovaslaktanyáig, mely onnan majdnem egy negyed mérföldnyire volt. E negyed mérföldet négy vagy öt perc alatt tette meg.

A laktanyába érve felfedte kilétét, kiválasztotta az istálló legjobb lovát, felkapott rá, és kiugratott az útra. Egy negyedóra múlva Greenwichben volt.

- Ihol a kikötő - suttogta -, az a sötét pont, amott: a Kutyák Szigete. Nagyszerű! Félóra előnyöm van velük szemben, vagy egy óra is talán. Ó, én ostoba! Eszeveszett sietségemben majdnem kifulladtam. De most aztán - tette hozzá, és a sarkantyúban felágaskodott, hogy a kötelek és árbocok sokasága közt messzebbre lásson - hol a Villám?

Alighogy gondolatban e szavakat kimondta, mintegy kérdésére feleletképpen, felállt egy kötélgöngyölegen heverő ember, s néhány lépést tett feléje.

Mordaunt elővette zsebkendőjét, s egy pillanatig lebegtette a levegőben. Az ember mintha felfigyelt volna, de azért csak ott maradt, ahol volt, s nem lépett se előre, se hátra.

Mordaunt a kendő négy sarkára bogot vetett; erre már az ember hozzálépkedett.

Ez volt, amint emlékszünk, a megbeszélt jel.

A tengerész bő gyapjúköpenyegbe volt burkolózva, mely testét eltakarta s arcát mintegy fátyolba vonta.

- Uram - szólalt meg a tengerész -, nem Londonból jő véletlenül, hogy egy kis tengeri sétát tegyen?

- Pontosan - felelte Mordaunt -, méghozzá a Kutyák Szigete mentén.

- Ez az. És, nemde, van az úrnak valami különös kedvtelése? Ilyen vagy amolyan hajót szeretne. Bizonyára valami sebes járású, gyors hajót...

- Mint a Villám - felelte Mordaunt.

- Jó, akkor hát az én hajómat keresi, én vagyok az a hajósgazda, akire szüksége van!

- Kezdem hinni - mondta Mordaunt -, kivált ha nem felejtett el bizonyos ismertető jelet.

- Ihol, uram - mondta a tengerész, és köpenyege zsebéből egy négy sarkán megbogozott zsebkendőt húzott elő.

- Ez az! Ez az! - kiáltott fel Mordaunt, s leugrott a lováról. - Most már ne vesztegessük az időt. Lovamat kösse be az első fogadóba, engem meg vigyen a hajójára!

- Hát a társai? - kérdezte a tengerész. - Úgy tudtam, négyen vannak az urak, nem számítva az inasokat.

- Ide hallgasson - mondta Mordaunt, és odament a tengerészhez -, én nem az vagyok, akit vár, mint ahogy maga sem az, akit azok itt találni remélnek. Roggers kapitányt helyettesíti, nemdebár? Cromwell generális parancsából van itt, s én egyenest tőle jövök.

- Csakugyan - mondta a hajós -, megismerem: maga Mordaunt kapitány!

Mordaunt összerezzent.

- Ó, mit se féljen - mondta a hajós, és csuklyáját hátracsapta, s felfedte az arcát -, jó barát vagyok.

- Groslow kapitány! - kiáltott fel Mordaunt.

- Senki más. A generális emlékezett rá, hogy régebben tengerésztiszt voltam, s engem bízott meg ezzel az expedícióval. Valami változás esett hát?

- Nem, semmi. Ellenkezőleg, minden a régiben marad.

- Mert egy pillanatig már azt gondoltam, hogy a király halála...

- A király halála csak siettette menekülésüket; egy negyedóra, tíz perc se telik el, s talán már itt is vannak.

- S akkor mitévő lesz?

- Hajóra szállok magával.

- Vagy úgy? A generális kételkednék buzgalmamban?

- Nem, de szemtanúja akarok lenni bosszúmnak. Nincs valakije, aki megszabadíthatna a lovamtól?

Groslow füttyentett, s egy tengerész ott termett.

- Patrick - mondta Groslow -, vigye be ezt a lovat a legközelebbi fogadó istállójába. Ha megkérdik, ki a gazdája, mondja, hogy egy írországi nagyúr.

A tengerész elment, anélkül hogy bármiféle megjegyzést tett volna.

- Még valamit - mondta Mordaunt -, egy cseppet sem fél, hogy felismerik?

- Ebben a gúnyában, e köpenyegbe burkolózva s ily sötét éjben semmi veszély; egyébként még maga sem ismert rám; ők, érthetően, végképp nem fognak rám ismerni.

- Igaza van - mondta Mordaunt -, egyébként is eszük ágában sem lesz magára gondolni. Minden készen van, ugyebár?

- Készen.

- A rakomány bent van?

- Bent.

- Öt teli hordó?

- És ötven üres.

- Ez az!

- Portóit szállítunk Antwerpenbe.

- Nagyszerű! Most hát vigyen a hajóra, maga pedig jöjjön vissza, s foglalja el a helyét, mert hamarosan megérkeznek.

- Készséggel.

- Fontos, hogy emberei közül egyik se lásson beszállni.

- Csak egy emberem van a hajón, abban pedig úgy megbízom, mint magamban. Egyébként ez az ember nem ismeri, s akárcsak a társai, kész engedelmeskedni parancsainknak, de semmiről sem tud.

- Jól van. Menjünk!

Azzal leereszkedtek a Themze felé. A partnál, vaslánccal cölöphöz kötve, egy kis ladik várakozott. Groslow a ladikot magához húzta, tartotta, míg Mordaunt beszállt, majd maga is beugrott, s szinte abban a pillanatban evezőt ragadott, s evezni kezdett oly derekasan, hogy bizonyítsa Mordauntnak, amit az előbb mondott, vagyis hogy nem felejtette el a hajósmesterséget.

Öt perc múlva kievickéltek a hajók tömkelegéből, melyek már ebben a korban is sűrűn belepték London előterét, és Mordaunt láthatta, mint valami sötétlő pontot, a horgonyán ringatózó kis hajót négy-öt csomónyira a Kutyák Szigetétől.

A Villám közelében Groslow füttyentett bizonyos módon, mire egy fej jelent meg a mellvéd fölött.

- Maga az, kapitány? - kérdezte ez az ember.

- Én vagyok. Dobd le a hágcsót!

És Groslow fecskekönnyedséggel és gyorsasággal suhanva az ormányárboc felé, a ladikot az oldalához igazította.

- Másszék fel - mondta utasának.

Mordaunt szó nélkül megragadta a kötelet, s a hajó oldalán szárazföldi embertől szokatlan fürgeséggel és magabiztossággal kapaszkodott felfelé; bosszúvágya pótolta a jártasságot, és mindenre alkalmassá tette.

Ahogyan Groslow megjósolta, az őrmatróz a Villám fedélzetén jóformán észre sem vette, hogy gazdája másodmagával tért vissza.

Mordaunt és Groslow továbbment a kapitányszoba felé. Amolyan deszkákból rögtönzött fülke volt ez a hajóhídon.

A díszlakosztályt Roggers kapitány átengedte utasainak.

- És ők hol lesznek? - kérdezte Mordaunt.

- A hajó túlsó végén - felelte Groslow.

- S ezen a felén semmi dolguk sincsen?

- Semmi az ég világon!

- Nagyszerű! Én majd itt, magánál rejtőzködöm. Menjen vissza Greenwichbe, s hozza, el őket. Van valami csónakja?

- Az, amelyben idejöttünk.

- Könnyűnek s jó formájúnak találom.

- Valóságos piroga!

- Kösse a hajó farához kenderkötéllel, állítsa úgy az evezőket, hogy kövesse a hajósodort, s egyéb se legyen ott, mint az elvágandó kötél. Szerelje fel rummal és kétszersülttel. Ha a tenger véletlenül cudar lesz, emberei nem fognak megsértődni, ha némi szíverősítőt találnak a kezük ügyében.

- Úgy lesz, ahogyan mondja. Nem akarja megnézni a raktárát?

- Csak ha majd visszajött. A kanócot én magam szeretném elhelyezni, hadd győződjem meg róla, hogy elég gyorsan ég.

- Maradjon hát nyugodtan.

- Induljon! Hallja, tízet üt az óra Greenwichben.

Valóban egy harang tíz kondulása szelte át szomorú zengéssel az égen néma hullámok módján guruló nehéz felhőkkel sűrű levegőt.

Groslow kilökte az ajtót, melyet aztán Mordaunt belülről bezárt, s miután az őrmatróznak lelkére kötötte, hogy a legnagyobb éberséggel őrködjék, leszállt a ladikjába, mely gyorsan, kettős evezőjével tajtékot verve siklott tova.

A szél hideg, a móló kihalt volt, mikor Groslow Greenwichben kikötött, s több bárka szedte volt fel a horgonyt a dagállyal.

Mihelyt szárazföldet ért, mintha lódobogást hallott volna a macskaköves úton.

- Ejha - mondta -, Mordauntnak igaza volt, hogy siettetett! Nincs veszteni való idő; bizony, itt vannak!

Valóban barátaink voltak, vagy inkább az előőrsük, D'Artagnan és Athos képében. Mikor odaértek, ahol Groslow tartózkodott, úgy álltak meg, mintha megérezték volna, hogy az ember, akivel dolguk lesz, ott van valahol. Athos leugrott, és nyugodtan kigöngyölt egy négy sarkán meggörcsözött zsebkendőt, s meglengette a levegőben, mialatt a mindig óvatos D'Artagnan úgy maradt, félig a lovára hajolva, fél kezét a nyeregtáskába mélyesztve.

Groslow, aki afelől való kétségében, hogy a lovasok valóban azok-e, akiket várt, egy földhöz rögzített s a kötelek felcsavarására szolgáló csiga mögé kuporodott, a megbeszélt jel láttán most felállt s egyenesen a lovasok elé ment. Köpenyegébe úgy beburkolózott, hogy arcát lehetetlen volt látni. Egyébként e sötét éjszakában ez az óvatosság fölös volt.

Mégis, Athos átható szeme felfedezte, a sötétség ellenére is, hogy nem Roggers áll vele szemben.

- Mit akar? - kérdezte Groslow-tól, s egyet lépett hátra.

- Azt akarom mondani, milord - felelte Groslow ír kiejtést majmolva -, hogy uraságod Roggers gazdát keresi, de hiába keresi.

- Hogyhogy? - kérdezte Athos.

- Úgy, hogy ma reggel leesett egy árbocról, s eltörte a lábát. De én az unokaöccse vagyok; elmondta az egész ügyet, s megbízott vele, hogy őhelyette várjam meg és vezessem oda, ahová kívánják, az urakat, akik egy négy sarkán olyanformán meggörcsözött zsebkendőt hoznak nekem, mint ez itt a kezében, s mint emez, itt a zsebemben.

S e szavakra Groslow előhúzta zsebéből azt a kendőt, melyet már Mordauntnak is megmutatott.

- Ez az egész? - kérdezte Athos.

- Nem a', milord; mert hátra van még az ígért hetvenöt fontsterling is, ha épen s egészségesen partra teszem az urakat Boulogne-ban vagy Franciaország bármely más pontján, melyet kitűznek nekem.

- Mit szól ehhez, D'Artagnan? - kérdezte Athos franciául.

- Előbb tudjam, mit mond? - kérdezte vissza D'Artagnan.

- Ja, persze - kapott észbe Athos -, elfeledtem, hogy nem tud angolul.

És tolmácsolta D'Artagnannak a gazdával folytatott beszélgetést.

- Eléggé valószínűnek hangzik - mondta a gascogne-i.

- Szerintem is - felelte Athos.

- Egyébként - folytatta D'Artagnan -, ha becsap ez a fickó, lesz rá módunk agyvelejét kiloccsantani.

- És ki visz el minket akkor?

- Maga, Athos! Annyi mindenhez ért, hogy fel se tételezem: nem tudna egy hajót elvezetni.

- Biz' isten, barátom - mondta Athos tréfásan mosolyogva -, majdnem fején találta a szeget: atyám a haditengerészetre szánt volt, s konyítok valamicskét a hajózáshoz.

- No látja! - diadalmaskodott D'Artagnan.

- Menjen hát, s keresse meg a barátainkat, D'Artagnan, s rögtön jöjjön vissza, hisz már tizenegy óra, s nincs vesztegetni való időnk.

D'Artagnan két lovas felé indult, akik kezükben pisztollyal, a város első házainál őrködtek; holmi fészer mellett álldogálva három másik lovas is lesben állt, s mintha szintén várakozott volna.

A két őrszem az út közepén Porthos volt meg Aramis.

A fészer három lovasa pedig Mousqueton, Blaisois és Grimaud; ez utóbbi lován azonban, közelebbi vizsgálat után, ketten ültek, mert nyergében Parry is ott kuporgott, hogy hőseink és legényeik lovait majd visszavigye a városba, mivel eladták őket a fogadósnak, hogy adósságukat megfizethessék.

Hála a vásárnak, a négy cimbora még magával hozhatott egy, ha nem is tekintélyes, de elegendő összeget, hogy a késéssel és az eshetőségekkel szembenézzenek.

D'Artagnan felszólította Porthost és Aramist, hogy kövessék, ezek pedig jelt adtak embereiknek, hogy szálljanak le és oldozzák el poggyászaikat.

Parry elvált a barátaitól, nem éppen sajnálkozás nélkül; javasolták, menjen velük Franciaországba, de hallani sem akart róla.

- Egyszerű a dolog - mondta Mousqueton -, forral valamit Groslow ellen.

(Emlékszünk rá, hogy Parrynak Groslow kapitány törte volt be a fejét.)

A kis csapat nemsokára Athoshoz ért.

D'Artagnan azonban már visszanyerte természetes bizalmatlanságát; a rakpartot túl kihaltnak, az éjt túl sötétnek, a gazdát túl készségesnek találta.

Elmesélte Aramisnak az előbb leírt jelenetet, és az, nem kevésbé bizalmatlan lévén, gyanúját még csak fokozta.

Egy kis nyelvcsettintés árulta el Athosnak a gascogne-i nyugtalanságát.

- Nincs időnk bizalmatlanságra - mondta Athos -, a ladik vár bennünket, szálljunk be!

- Egyébként ki akadályoz benne, hogy bizalmatlanok legyünk s mégis beszálljunk? Majd figyeljük a gazdát.

- Ha gyanúsan viselkedik, agyonütöm. Ennyi az egész.

- Te mondád, Porthos - helyeselt D'Artagnan. - Szálljunk be hát. Indulj, Mousqueton!

És D'Artagnan barátai elébe állt, s az inasokat előrebocsátotta, hadd próbálják ki a deszkát, mely a mólóról a ladikra vezetett.

A három inas baleset nélkül ért át.

Athos, majd Porthos, utána Aramis követte őket. D'Artagnan utolsónak ment át, folytonos fejcsóválás közben.

- Mi az ördög baja van hát, barátom? - kérdezte Porthos. - Becsületemre, még Caesart is megrémítené.

- Csak az - felelte D'Artagnan -, hogy a kikötőben egyetlen felügyelőt, őrszemet, vámszedőt se látok.

- Nincs oka panaszra - mondta Porthos. - Minden úgy megy, mint a karikacsapás.

- Túl jól megy minden, Porthos. De végtére is, mit számít, ha velünk az Isten.

Mihelyt a deszkát behúzták, a hajósgazda a kormányhoz ült, és jelt adott az egyik matróznak, aki egy csáklya segítségével ügyeskedni kezdett, hogy kijussanak a hajók tömkelegéből, melyek közé begabalyodott a kis ladik.

A másik matróz már ott ült a bal oldalon, lapáttal a kezében.

Mikor végre használhatták az evezőket, társa melléje telepedett, s a ladik attól kezdve gyorsabban siklott.

- Végre elindulunk! - mondta Porthos.

- Sajnos - felelt rá La Fère gróf -, csak mi indulunk!

- Igaz, de mindnégyen együtt vagyunk, s egyetlen karcolás sincs rajtunk; ez némi vigasztalás.

- Még nem érkeztünk meg - mondta D'Artagnan -; s ki tudja, kivel találkozunk!

- Ejnye, kedvesem - mondta Porthos -, olyan, mint a holló, hallja-e? Mindig szerencsétlenséget károg! Kivel találkozhatnánk e sötét éjben, mikor az ember az orráig se lát?

- Igen, de holnap reggel?! - mondta D'Artagnan.

- Holnap reggel Boulogne-ban leszünk.

- Szívemből kívánom - mondta a gascogne-i -, és beismerem kishitűségemet. Lám csak, Athos, most nevetni fog! De amíg puskalövésnyire voltunk a mólótól s a hajóktól, melyek körülvettek, folyton valami irtózatos, mindnyájunkat elpusztító sortüzet vártam!

- De hisz - mondta Porthos nagy jóhiszeműséggel - ez azért is lehetetlenség, mert ugyanakkor megölték volna a hajótulajdonost s a matrózokat is.

- Lárifári! Ez volna csak Mordaunt úrnak igazi csemege! Azt hiszi, hogy érdeklik őt a részletek?

- Akárhogy is - mondta Porthos -, tetszik nekem, hogy D'Artagnan beismeri: félt!

- Nemcsak hogy beismerem, de hencegek is vele! Nem vagyok holmi rinocérosz, mint maga. Hohó, az ott micsoda?

- A Villám - mondta a tulajdonos.

- Megérkeztünk tehát? - kérdezte Athos angolul.

- Mindjárt megérkezünk - mondta a kapitány.

Csakugyan, három evezőcsapással a kis hajó tövében találták magukat.

Az őrmatróz várt, a hágcsó le volt eresztve; a ladikot felismerte.

Athos mászott fel elsőnek, valódi tengerészügyességgel; majd Aramis, a kötéllétrák s más, tiltott területek áthidalását szolgáló, többé-kevésbé szellemes eszközökben való régi jártassággal; utána D'Artagnan, mint valami zergevadász; s végül Porthos, oly erőkifejtéssel, mely nála minden egyebet pótolt.

Az inasok esetében e művelet nehezebb volt; persze nem Grimaud, e sovány, karcsú, ereszcsatorna-mászó kandúr számára, kinek mindig sikerült mindenüvé felkúsznia, de Mousquetonnak és Blaisois-nak, kiket a matrózok voltak kénytelenek az ölükben emelgetni, egészen a Porthos keze ügyébe, ki aztán zekegallérjuknál fogva markolta meg őket, s tette be állva a hajóhídra.

A kapitány utasait a számukra előkészített s egyetlen helyiségből álló szállásra vezette, melyben együtt kellett tanyázniok; aztán, azzal a kifogással, hogy holmi parancsokat kell adnia, megpróbált elillanni.

- Egy pillanatra - mondta D'Artagnan -, hány embere van a hajón, kapitány?

- Nem értem - felelte az angolul.

- Kérdezze meg hát angolul, Athos.

Athos feltette a D'Artagnan kívánta kérdést.

- Három - válaszolta Groslow -, magamat nem számítva, természetesen.

D'Artagnan megértette, mert a kapitány közben feltartotta három ujját.

- Ó - mondta D'Artagnan -, ha három, akkor kezdek megnyugodni. Akárhogy is, mialatt maguk elvackolódnak, körülnézek ezen a hajón.

- Én pedig - mondta Porthos - a vacsorával foglalkozom.

- Szép és nemes szándék, Porthos, valósítsa is meg! Maga pedig, Athos, adja nekem kölcsön Grimaud-t, aki Parry barátja társaságában megtanult valamit gagyogni angolul; ő lesz a tolmácsom.

- Menjen, Grimaud - mondta Athos.

A hajóhídon volt egy lámpás, D'Artagnan egyik kezébe kapta, másikkal fogta pisztolyát, s így szólt a kapitányhoz:

- Come.[118]

Ez, no meg a Goddam[119] volt minden, ami az angol nyelvből megmaradt a fejében.

D'Artagnan a lejáróhoz ért, és leereszkedett a fedélközbe.

A fedélköz három rekeszre volt osztva; az, melybe D'Artagnan leszállt, a harmadik kis árboctól a hajófar legvégéig terjedhetett, s következésképpen annak a helyiségnek a padlója borította, melyben Athos, Porthos és Aramis készült az éjszakát eltölteni; a második a hajó közepét foglalta el, s a csatlósok szállásául szolgált; s végül a harmadik a hajóorr alatt terült el, vagyis a kapitány rögtönözte fülke alatt, melyben most Mordaunt rejtőzködött.

- Ejha! - mondta D'Artagnan, amint a lejáró lépcsőjén leszállt, a lámpást maga előtt, teljes hosszában kinyújtott karjában tartván - mennyi hordó! Azt hinné az ember, Ali baba pincéje!

Az *Ezeregy éjszaká*t nemrégiben fordították le először, s igen divatos olvasmány volt abban a korban.

- Mit beszél? - kérdezte angolul a kapitány.

D'Artagnan a hanglejtésből értett.

- Szeretném tudni, mi van a hordókban? - mondta, s a lámpást letette az egyik hordóra.

A kapitány nekirugaszkodott, hogy felmenjen a lépcsőn, de megemberelte magát.

- Portói - válaszolta.

- Úgy, portói bor? - kérdezte D'Artagnan. - Ez igazán megnyugtató: szomjan halni nem fogunk!

Majd ismét Groslow-hoz fordult, aki csak úgy törölte a verejtéket a homlokán, s megkérdezte:

- És tele vannak?

Grimaud tolmácsolta.

- Egyik teli, másik üres - mondta Groslow olyan hangon, mely, bárhogy is iparkodott erőt venni magán, elárulta nyugtalanságát.

D'Artagnan végigkopogtatta a hordókat, s megállapította, hogy öt teli, a többi üres; aztán, változatlanul az angol legnagyobb rémületére, lámpását be-benyújtotta a hordók közé, s megállapítva, hogy e közök kihasználatlanok, így szólt:

- Gyerünk tovább - s a második rekeszbe nyíló ajtó felé indult.

- Várjon - mondta az angol, aki hátul maradt, még mindig az előbb jelzett rémület prédája-képpen -, nálam van az ajtó kulcsa.

És D'Artagnan meg Grimaud mellett gyorsan előresuhanva, reszkető kézzel dugta be a kulcsot a zárba, az ajtó kinyílt, s ott találták magukat a második rekeszben, ahol Mousqueton és Blaisois éppen vacsorázni készült.

---

[118] Jöjjön.

[119] Isten verje meg.

Ebben a helyiségben nyilván nem volt semmi keresni- vagy rajtakapnivaló; a lámpás fényében, mely a derék cimboráknak világított, minden zege-zuga látszott.

Gyorsan továbbmentek hát, s átfürkészték a harmadik rekeszt.

Ez a matrózok szállása volt.

Három vagy négy, mennyezetről függő ágy, egy asztal lapjánál fogva kettős kötélre akasztva s két szúrágta, sánta szék volt minden berendezése. D'Artagnan ment, s fellebbentett két vagy három ócska, a deszkafalról lógó vitorlát, s hogy még mindig semmi gyanúsat sem talált, a lépcsőn ismét a hajóhídra sietett.

- Hát ez a fülke? - kérdezte odafent.

Grimaud tolmácsolta a testőr szavait.

- Ez a fülke az enyém - mondta a kapitány -, be akar menni?

- Nyissa ki az ajtót - mondta D'Artagnan.

Az angol engedelmeskedett: D'Artagnan benyújtotta a lámpást, fejét bedugta az ajtó nyílásán, s látván, hogy a fülke valóságos odú, így szólt:

- Jó, ha van is valami hadsereg a hajón, itt ugyan nem rejtőzködik! Menjünk, hadd lássuk, Porthos készített-e valami vacsoráravalót!

S a kapitánynak biccentéssel jelezvén köszönetét, visszament a vendégszobába, ahol a barátai tartózkodtak.

Porthos, úgy látszik, semmit sem talált, vagy ha talált is, éhségén a fáradtság diadalmaskodott, s köpenyébe burkolózva mélyen aludt, mikor D'Artagnan visszatért.

Athos és Aramis a tenger lágy hullámaitól elringatva szintén szunyókálni látszott; de a társuk ütötte zajra szemüket rögtön kinyitották.

- Nos? - kérdezte Aramis.

- Minden rendben van - mondta D'Artagnan -, alhatunk nyugodtan.

Aramis erre a megnyugtatásra fejét mellére ejtette; Athos hálásan bólintott; D'Artagnan pedig, akinek, akárcsak Porthosnak, szintén nagyobb szüksége volt alvásra, mint evésre, Grimaud-t elbocsátotta, s úgy feküdt bele, kivont karddal a köpenyébe, hogy teste eltorlaszolta a bejáratot, és senki se léphetett a szobába anélkül, hogy bele ne botlott volna.

75
A portói bor

Tíz perc se telt bele, az urak aludtak, de bezzeg nem aludtak kiéhezett s tikkadozó szolgáik!

Blaisois és Mousqueton hozzálátott, hogy megvesse az ágyat, mely egy-egy deszkából és egy bőröndből állt, miközben a szomszéd szobában levőhöz hasonlóan felfüggesztett asztalkán a hullámzó tenger egy üveg sört s három poharat táncoltatott.

- Átkozott hullámzás! - mondta Blaisois. - Érzem, megint lever a lábamról, mint Angliába jövet!

- S hogy egyébbel sem küzdhetünk a tengeribetegség ellen - toldta meg Mousqueton -, csak árpakenyérrel meg komlóserrel, piha!

- Hát a fonattasát, Mousqueton uram - kérdezte Blaisois, ki éppen elkészült az ágyvetéssel, és támolyogva indult az asztal felé, mely mellé Mousquetonnak sikerült már leülnie -, hát a fonattasát, ugyan bizony, elvesztette?

- Nem én - mondta Mousqueton -, csak Parry megtartotta. Ezek a skót ördögök mindig szomjasak. És maga, Grimaud - kérdezte Mousqueton a társától, aki, miután D'Artagnannal befejezte szemléjét, éppen visszaérkezett -, nem szomjazik?

- Akárcsak egy skót - felelte lakonikusan Grimaud.

És leült Blaisois meg Mousqueton mellé, zsebéből elővett egy füzetkét, s mint a társaság pénztárosa, hozzálátott a számadás elkészítéséhez.

- Jaj Istenem - nyöszörgött Blaisois -, mindjárt felfordul a gyomrom!

- Ha így van, gyorsan valami ételt! - mondta Mousqueton orvosi hangon - egy kis táplálékot!

- Maga ezt ételnek nevezi? - kérdezte Blaisois, s megvető fintorral kísérte Mousqueton ujját, mellyel az árpakenyérre s a söröskorsóra mutatott.

- Blaisois, ne felejtse el, hogy a kenyér a francia igazi tápláléka; még a franciának sincs belőle mindig, kérdezze meg Grimaud-t.

- Igen, de vajon a sör - csapott le rá Blaisois olyan gyorsan, hogy becsületére vált vitatkozó készségének -, a sör igazi ital-e?

- Erre már - válaszolta Mousqueton, kutyaszorítóba kerülve s meglehetős zavarban - nemmel vagyok kénytelen felelni, mert a sör ugyanolyan utálatos a franciának, mint az angolnak a bor.

- Hogyan, Mouston úr - mondta Blaisois, ki ezúttal kételkedett Mousqueton mélységes szakértelmében, mely iránt pedig, rendes körülmények között, a legteljesebb csodálattal viseltetett -, hogyan, Mouston úr, az angolok nem szeretik a bort?

- Gyűlölik.

- Mégis, én láttam, hogy itták!

- Vezeklésből; minek bizonyítéka, hogy egy angol herceg belehalt, mikor egy hordó malváziaiba ültették! D'Herblay abbé úrtól hallottam a történetet.

- Az ostoba! - mondta Blaisois. - Bezzeg én jól érezném magam a helyében!

- Érezheted is - mondta Grimaud, számjegyeit egymás alá rovogatván.

- Hogyhogy érezhetem? - kérdezte Blaisois.

- Az ám - folytatta Grimaud, az összeadásnál a maradék négyet továbbvive a következő oszlopon.

- Érezhetem? Magyarázza meg, Grimaud uram!

Mousqueton megőrizte némaságát Blaisois kérdései közben, de arckifejezéséből könnyen kiolvasható volt, hogy cseppet sem közönyösség miatt.

Grimaud folytatta összeadását, s aláírta a végeredményt.

- Portói - mondta ekkor, s a D'Artagnan és a kapitány társaságában meglátogatott rekesz felé mutatott.

- Hogyhogy? Azok a hordók, melyeket a nyitott ajtón át megpillantottam?

- Portói - hajtogatta Grimaud, s új mennyiségtani műveletbe kezdett.

- Azt hallottam, hogy a portói kiváló spanyol bor - folytatta Blaisois.

- Kiváló - mondta Mousqueton, s ajkát nyalogatta nyelve hegyével -, kiváló! Van belőle a Bracieux báró úr pincéjében.

- Ha megkérnők ezeket az angolokat, hátha vásárolhatnánk egy palackkal? - kérdezte Blaisois.

- Vásárolni? - álmélkodott Mousqueton, ősi portyázó ösztönétől vezetve. - Látszik, fiatalember, hogy még nincs kellő élettapasztalata! Miért vásárolni, mikor elveheti az ember?

- Elvenni - mondta Blaisois -, megkívánni a felebarátunk holmiját? Tiltott dolog, ha nem tévedek.

- Ugyan hol? - kérdezte Mousqueton.

- Az Isten vagy az egyház parancsolataiban, már nem is tudom melyikben. De azt tudom, hogy írva vagyon:

Másnak jószágát ne kévánd meg,
sem pediglen az asszonyát.

- Megint micsoda gyermekes okoskodás, Blaisois úr - mondta módfelett gyámkodó hangon Mousqueton. - Bizony, gyermekes, ismétlem a szót. Hol látta a szentírásban, hogy az angolok felebarátaink volnának?

- Bizony sehol, való igaz - mondta Blaisois -, legalábbis nem emlékszem, hogy láttam volna.

- Gyermekes okoskodás, ismétlem - folytatta Mousqueton. - Ha tíz évig lett volna háborúban, mint Grimaud meg én, bezzeg, különbséget tudna tenni a *más* jószága s az *ellenség* jószága között! Nos, az angol ellenség, gondolom, s ez a portói bor angol jószág. Tehát a mienk, mert mi franciák vagyunk. Nem ismeri a közmondást: ennyivel is szegényebb az ellenség?

Ez a szóáradat, melyet a Mousqueton hosszú tapasztalatból származó tekintélye támasztott alá, elszédítette Blaisois-t.

Fejét lehorgasztotta, mintegy magába mélyülendő, majd hirtelen felszegte homlokát, s a visszaverhetetlen érvvel felszerelt ember módján mondta:

- Hát a gazdáink szintén a maga véleményén lesznek, Mouston uram?

Mousqueton megvetően mosolygott.

- Talán bizony azt akarja, hogy menjek, s háborgassam az illusztris uraságok álmát, mondván: „Uraim, Mousqueton szolgájuk szomjas, megengedik-e néki innia?” Mit érdekli Bracieux urat, kérdezem, hogy szomjas vagyok-e vagy sem?

- De ez drága bor - mondta Blaisois, s fejét csóválta.

- Ha folyékony arany volna, Blaisois uram - mondta Mousqueton -, gazdáink akkor sem tagadnák meg maguktól. Vegye tudomásul, hogy Bracieux báró egymaga elég gazdag ahhoz, hogy megigyék egy hordó portóit, még ha cseppenként egy arannyal kellene is megvennie! Vagyis nem látom be - folytatta Mousqueton, felfuvalkodottságában egyre magasztosabbá válva -, hogy ha gazdáink nem tagadnák meg maguktól, miért tagadnánk meg magunktól mi, szolgák?

Azzal felkelt, fogta a söröskorsót, egy lyukon át az utolsó cseppig a tengerbe löttyintette, s nagy garral elindult a szomszéd rekeszbe nyíló ajtó felé.

- Tyűha! Bezárták! - mondta. - Ezek az angol ördögök be bizalmatlanok!

- Bezárták! - mondta Blaisois, nem kevésbé csalódott hangon, mint Mousqueton. - Hogy a fene!... Micsoda csapás! S a tetejében a gyomrom is mindjobban kavarog.

Mousqueton oly szánalmas arckifejezéssel fordult Blaisois-hoz, hogy nyilvánvaló volt, miszerint a derék fiú csalódásában a legnagyobb mértékben osztozik.

- Bezárták! - hajtogatta.

- De én emlékszem - kockáztatta meg Blaisois -, egyszer mesélte, Mousqueton uram, hogy valamikor, fiatalkorában, Chantillyban, azt hiszem, gazdáját és saját magát is úgy táplálta, hogy fogolymadarakat fogott lépvesszővel, pontyot horgászott s borospalackokat hurkolt.

- Mi tagadás - felelte Mousqueton -, ez való igazság; Grimaud a megmondhatója. Csakhogy a pincének volt egy szellőzőnyílása, s a bor palackokban állt! Ezen a rekeszfalon át hiába dobok hurkot, s hiába húzok madzaggal egy boroshordót, mely két mázsát is nyomhat.

- Azt nem, de a rekeszfal két-három deszkáját kiemelheti - mondta Blaisois.

- Ez igaz - mondta Mousqueton, oly ember csodálkozásával, ki egy másikban addig nem sejtett képességekre bukkant -, ez lehetséges; de hol egy véső, hogy a deszkákat kifeszítsem, s egy fúró, hogy a hordót megcsapoljam?

- A szerszámtáskában! - mondta Grimaud, éppen felállítva számadásai mérlegét.

- Az ám, a szerszámtáskában - mondta Mousqueton -, s ez nekem nem jutott eszembe!

Grimaud valóban nemcsak pénztárosa volt a társaságnak, hanem fegyverkovácsa is, s nemcsak kiadási-bevételi naplója volt, de szerszámtáskája is. Nos, lévén őkelme módfelett előrelátó ember, ez a batyujában gondosan bebugyolált szerszámtáska tele volt a legfontosabb szerszámokkal.

Tehát megfelelő nagyságú fúrót is tartalmazott.

Mousqueton magához vette.

Vésőt nem volt érdemes keresnie, hisz az oldalán viselt tőr kényelmesen helyettesíthette. Mousqueton olyan zugot keresett, ahol a deszkák lazák voltak; ez nem sok fáradtságába került, s rögtön munkához is látott.

Blaisois türelmetlenséggel vegyes álmélkodással nézte, s időnként egy-egy szeg kiugratásának módjára vagy egy deszka kifeszítésének eszközlésére hozzáértő és szellemes megjegyzéseket kockáztatott meg.

Mousqueton egy szempillantás alatt három deszkát feszített ki.

- Ott - mondta Blaisois.

Mousqueton épp fordítottja volt a mesebeli békának, ki kövérebbnek hitte magát, mint amilyen. Ha nevét le is apaszthatta egyharmadára, a hasát, sajnos, nem apaszthatta le. Megpróbált bebújni a maga nyitotta résen, de fájdalommal látta be, hogy legalább két-három lécet ki kell még emelnie ahhoz, hogy a nyílás testéhez szabott legyen.

Nagyot sóhajtott, s újra munkához látott.

Grimaud azonban, aki befejezte számadását, felkelt, a folyamatban levő művelet iránti mélységes érdeklődéssel odament a két társához, és láthatta Mousquetonnak az ígéret földje elérésére tett hasztalan erőlködését.

- Majd én! - mondta Grimaud.

E két szó tőle, magában is egész szonettel ért föl, márpedig a szonett, tudjuk, magában egy hosszú költeménnyel fölér.

Mousqueton hátrafordult.

- Mit maga? - kérdezte.

- Én majd bebújok.

- Csakugyan - mondta Mousqueton, barátja hosszú, cingár testét végigmérve -, maga bebújhat, méghozzá könnyen!

- Igaz is - mondta Blaisois -, ő tudja, mely hordók vannak tele, hisz járt már a pincében D'Artagnan lovag úrral. Hadd bújjék be Grimaud, Mousqueton úr!

- Magam is éppoly könnyen bebújhatnék, mint Grimaud - mondta Mousqueton némi sértődöttséggel.

- Igen, de az tovább tartana, márpedig én szomjas vagyok. Érzem, a gyomrom mindjobban forog.

- Menjen hát, Grimaud - mondta Mousqueton, s a söröskorsót meg a fúrót átadta annak, ki helyette fogja most megkísérelni az expedíciót.

- Öblítse ki a poharakat - mondta Grimaud.

Majd baráti mozdulatot tett Mousqueton felé, hogy megbocsássa neki, amiért ő fejezi be az általa oly ragyogóan megkezdett vállalkozást, s mint egy gyík, becsúszott a nyíláson és eltűnt.

Blaisois szinte magánkívül volt örömében. Angliába való érkezésük óta e rendkívüli emberek kalandjai közül, kikhez szerencséje volt tartozhatni, ez tetszett neki vitán felül a legcsodálatosabbnak.

- Most meglátja - mondta Mousqueton Blaisois-nak, s oly felsőbbségesen nézte, hogy a fiú ki se próbált térni előle -, most majd meglátja, Blaisois, hogyan iszunk mi, öreg katonák, mikor szomjasak vagyunk!

- A köpenyt! - hallatszott Grimaud hangja a pince mélyéről.

- Az ám! - mondta Mousqueton.

- Mit akar? - kérdezte Blaisois.

- A nyílást egy köpennyel befedni!

- Ugyan miért? - kérdezte Blaisois.

- Együgyű! - mondta Mousqueton. - És ha valaki betoppanna?

- Vagy úgy! Csakugyan! - kiáltott fel Blaisois egyre láthatóbb csodálattal. - De akkor nem láthat, csak homályosan.

- Grimaud mindig világosan lát - felelte Mousqueton -, éjjel is, mint nappal.

- Boldog ember! - mondta Blaisois. - Ha nincs gyertyám, én két lépést sem tehetek botlás nélkül.

- Mert nem katonáskodott - mondta Mousqueton -; ott gyertya nélkül is megtanulta volna a tűt a boglyában megkeresni! De csitt! Azt hiszem, jön valaki.

Mousqueton halk vészfüttyöt hallatott, melyet az inasok fiatal korukból ismertek, majd leült az asztal mellé, s intett Blaisois-nak, hogy példáját kövesse.

Blaisois engedelmeskedett.

Nyílt az ajtó, s megjelent két, köpenybe burkolózott ember.

- Ejnye - mondta egyikük -, negyed tizenkettő, s még le sem feküdtek! Ez szabályellenes. Egy negyedórán belül mindent oltsanak el s mindenki horkoljon!

A két ember elindult ama rekesz ajtaja felé, melybe az imént Grimaud besurrant; az ajtót kinyitották, majd bezárták maguk mögött.

- Jaj - mondta reszketve Blaisois -, elveszett!

- Nagyon ravasz róka Grimaud - suttogta Mousqueton.

És fülhegyezve, lélegzet-visszafojtva várakoztak.

Eltelt tíz perc, s közben semmi olyan zaj sem hallatszott, melyből Grimaud felfedeztetésére lehetett volna következtetni.

Alighogy eltelt, Mousqueton és Blaisois látták, hogy az ajtó újra kinyílik, s a két köpenyes ember, az ajtót éppoly gondosan bezárván maguk mögött, mint amikor beléptek, eltávozik, még egyszer felszólítván őket a lefekvésre s a lámpák eloltására.

- Engedelmeskedjünk? - kérdezte Blaisois -, az egész nagyon gyanús nekem.

- Egy negyedórát mondtak, még van öt percünk - mondta Mousqueton.

- Ha értesítenők gazdáinkat?

- Várjuk meg Grimaud-t.

- De ha megölték?

- Grimaud kiáltott volna.

- Tudja, hogy majdnem néma.

- Akkor hallottuk volna az ütéseket.

- De ha nem jő vissza?

- Már itt van.

Valóban, Grimaud abban a pillanatban húzta félre a nyílást borító köpenyt s dugta ki a résen sápadt arcát; rémülettől kerekre nyílt szemében, a kitágult szemfehér közepén villogott apró szembogara. Kezében hozta a valamiféle anyaggal teli söröskorsót, a füstölgő lámpás bocsátotta fénykévéhez közeledett, s ezt az egyszerű szótagot nyögte: *Jaj!* - a feneketlen borzalom oly kifejezésével, hogy Mousqueton elszörnyedve hőkölt, s Blaisois azt hitte, menten elájul.

Mégis mindketten kíváncsi pillantást vetettek a söröskupába: puskaporral volt tele.

Mihelyt meggyőződött róla, hogy a hajón nem bor, hanem puskapor a rakomány, Grimaud a feljáróhoz rohant, s egy-két ugrással a helyiségben termett, hol barátaink aludtak. Az ajtót óvatosan benyomta, s ez, nyílva, rögtön felriasztotta a mögötte fekvő D'Artagnant.

Alighogy Grimaud eltorzult képét megpillantotta, megértette, hogy valami rendkívüli történt, s már-már felkiáltott; Grimaud azonban, szónál is gyorsabb mozdulattal, ujját ajkára illesztette, s oly erős fuvintással, melyet e vézna testről ki sem tételezett volna fel, három lépés távolságból eloltotta a kicsi virrasztómécsest.

D'Artagnan fél könyökre támaszkodott, Grimaud fél térdre ereszkedett, s meredt nyakkal, izgalomtól feszülten fülébe darált egy történetet, mely szűken mérve is elég drámai volt ahhoz, hogy taglejtések és arcjáték nélkül is érthető legyen.

Az elbeszélés alatt Athos, Porthos és Aramis az immár egy hét óta nem aludt emberek módján fújták a kását, Mousqueton a hajófeneken előrelátón fűzte bakancsát, Blaisois pedig, ijedtében égnek meredt hajjal, igyekezett példáját követni.

Íme, mi történt.

Grimaud, mihelyt eltűnt a nyíláson, s az első rekeszbe ért, kutatni kezdett, s talált is egy hordót. Megkopogtatta: a hordó üres volt. Egy másikhoz ment, az is üres volt; egy harmadik azonban, melyen megismételte a próbát, oly tompa hangot adott, hogy semmiképp se lehetett tévedés. Grimaud megállapította, hogy a hordó tele van.

Megállt hát ennél, s miközben alkalmas pontot keresett a megfúrására, egy csapra akadt a keze.

- Jó! - mondta Grimaud. - Legalább megkímél a munkától.

És söröskorsóját odatartotta, a csapot elcsavarta, s érezte, hogy valami csendesen folyik egyik edényből a másikba.

Miután a csapot körültekintő óvatossággal elzárta, a kupát éppen készült volna szájához emelni (túl lelkiösmeretesen, semhogy társainak olyan italt vigyen, melyért nem kezeskedhetik), mikor meghallotta a Mousqueton adta vészjelt; valami éjjeli őrjáratra gondolt, besurrant két hordó közé, és elbújt mögöttük.

Valóban, egy pillanat múlva nyílt majd csukódott is az ajtó, miután bebocsátotta a két köpenyes embert, kiket Blaisois s Mousqueton előtt láttunk volt elhaladni, amint parancsot adtak a fények eloltására.

Egyikük üveges és oly magas lámpát vitt, hogy a láng nem érhette el a tetejét. Mi több, maguk az üvegek is fehér ívpapírral voltak bevonva, ami a fényt s a hőt enyhítette, vagy inkább magába szívta.

Ez az ember Groslow volt.

A másik valami hosszú, hajlékony holmit fogott a kezében, olyanszerűt, mint valami kötél-göngyöleg. Arcát széles karimájú kalap fedte el. Grimaud, azt hívén, hogy az övével azonos érdeklődés csalta őket a pincébe, s akárcsak ő, szintén a portói bornál teendik tiszteletüket, egyre jobban lapult hordója mögött, ámbár azt gondolta, hogy ha fel is fedeznék, bűne nem valami nagy.

Ama hordóhoz érve, mely mögött Grimaud rejtőzködött, a két ember megállt.

- A kanóc magánál van? - kérdezte angolul a lámpásvivő.

- Itt van - mondta a másik.

Ez utóbbi hangjára Grimaud összerezzent, s érezte, hogy hideg borzadás fut végig a hátán a velejéig; lassan feltápászkodott, míg csak feje a hordó fölé nem emelkedett, s a széles karima alatt Mordaunt sápadt ábrázatára ismert.

- Meddig éghet ez a kanóc? - kérdezte.

- Hát... körülbelül öt percig - mondta a kapitány.

Ez a másik hang sem volt ismeretlen Grimaud előtt. Tekintete egyikről a másikra rebbent, s Mordaunt után most Groslow-ra is ráismert.

- Akkor hát - mondta Mordaunt - maga indul, s közli embereivel, hogy legyenek készen, anélkül hogy megmondaná, mire. A ladik követi-e a hajót?

- Mint a kutya a gazdáját, holmi kenderpórázon.

- Nos, mikor az ingaóra éjfél után negyedet üt, összeszedi az embereit, s nesztelenül leereszkednek a ladikba...

- Miután a kanócot meggyújtottam?

- Ez az én gondom. Biztos akarok lenni bosszúmban. Az evezők a ladikban vannak?

- Minden előkészítve.

- Jó.

- Akkor hát rendben van?

Mordaunt letérdelt, s a kanóc egyik végét a csaphoz erősítette, hogy egyéb se maradjon hátra, mint a másik végén majd meggyújtani.

Miután e műveletet befejezte, elővette zsebóráját.

- Hallotta? Negyedórával éjfél után - mondta felemelkedve -, vagyis...

S az órájára nézett.

- Húsz perc múlva.

- Parancsára, uram - mondta Groslow -, mégis, figyelmeztetnem kell: a magának fenntartott vállalkozás nem veszélytelen, s jobb volna valamelyik emberünkre bízni a gyújtózsinór meggyújtását!

- Kedves Groslow-m - mondta Mordaunt -, talán ismeri a francia közmondást: *Az embert jól csak önmaga szolgálja ki.* Én most eszerint járok el.

Grimaud, ha nem is értett, de hallott mindent, hisz a látvány pótolta a nyelv teljes értésének hiányát: látta és felismerte a testőrök két halálos ellenségét; látta Mordauntot a gyújtózsinórt felszerelni, hallotta a közmondást, melyet Mordaunt, az ő könnyebb megértésére, franciául

idézett. Végül minduntalan megtapogatta a kezében levő korsó tartalmát, s a folyadék helyett, melyet Mousqueton és Blaisois várt, durva puskaporszemcsék csikorogtak és morzsolódtak az ujjbegyei közt.

Mordaunt a kapitánnyal kifelé indult. Az ajtóban hallgatózva megállt.

- Hallja, hogyan alusznak? - kérdezte.

S valóban, a mennyezeten át hallatszott Porthos horkolása.

- Az Isten küldi a markunkba őket! - mondta Groslow.

- S ezúttal - mondta Mordaunt - az ördög sem menti meg!

S mindketten kimentek.

76
A portói bor
Folytatás

Grimaud megvárta, míg a kulcs csikordult a zárban, s mikor bizonyos volt, hogy egyedül van, lassan feltámaszkodott a fal tövében.

- Jaj - sóhajtott, s ruhaujjával törölgetni kezdte a homlokán gyöngyöző kövér verejték-cseppeket -, micsoda szerencse, hogy Mousqueton megszomjazott!

Sietett visszabújni a lyukon, mert azt hitte, álmodik; de a puskapor látványa a korsóban bizonyította, hogy halálos valóság ez az álom.

D'Artagnan, amint gondolható, fokozódó érdeklődéssel hallgatta e részleteket, s meg se várva, hogy Grimaud befejezze, támolygás nélkül felállt, s száját a bal oldalán alvó Aramis füléhez tartva, s ugyanakkor a vállát is megérintve, hogy minden riadt mozdulatának elejét vegye, így szólt:

- Lovag, keljen fel, és ne üssön semmi zajt.

Aramis felébredt. D'Artagnan a kezét megszorítva elismételte felszólítását. Aramis engedelmeskedett.

- A bal oldalán Athos alszik; figyelmeztesse, ahogyan én figyelmeztettem magát.

Aramis könnyen felébresztette Athost, kinek álma felszínes volt, mint minden finom és ideges alkatú emberé; de Porthos felébresztése már bajosabb volt, okát s célját kezdte kérdezgetni álma megszakításának, ami módfelett kellemetlen volt neki, de ekkor D'Artagnan, minden magyarázat helyett a szájára tette tenyerét.

Ekkor a gascogne-i, két karját kinyújtva, magához kanyarította három barátja fejét oly módon, hogy úgyszólván összeértek.

- Barátaim - mondta -, azonnal elhagyjuk ezt a hajót, különben mind a halál fiai vagyunk!

- Badarság! - mondta Athos. - Már megint?

- Tudják, ki a hajóskapitány?

- Nem.

- Groslow kapitány!

A három testőr borzongó összerázkódása jelezte D'Artagnannak, hogy beszéde kezdett a barátaira némi benyomást tenni.

- Groslow! - csodálkozott Arámis. - Az ördögbe is!

- Kicsoda az a Groslow? - kérdezte Porthos. - Már nem emlékszem rá.

- Az, aki bezúzta a Parry fejét, s most a mi fejünk szétzúzására készül!

- Hűha!

- S az első tisztje, tudják-e, kicsoda?

- Az első tisztje? Nincs is neki - mondta Athos. - Nincs első tiszt egy négyembernyi legény-ségű naszádon.

- Csakhogy Groslow nem olyan kapitány, mint a többi; neki bizony van első tisztje; s ez az első tiszt: Mordaunt!

Most már nemcsak borzongás, majdnem kiáltás rázkódtatta össze a testőröket. Ezek a legyőzhetetlen emberek a titokzatos és végzetes hatás rabjai voltak, melyet ez a név gyakorolt rájuk, s már puszta hallatára is rémület járta őket át.

- Mit tegyünk? - kérdezte Athos.

- Kerítsük hatalmunkba a hajót - mondta Aramis.

- És öljük meg - javasolta Porthos.

- A hajót aláaknázták - mondta D'Artagnan. - Azok a hordók, melyeket portóival teli boroshordóknak néztem, puskaporos hordók! Ha Mordaunt észreveszi, hogy felfedeztük, mindent felrobbant, barátot, ellenséget, márpedig hitemre, ez az úr túl rossz társaság nekem, semhogy vele kívánnék megjelenni akár a mennyben, akár a pokolban.

- Van hát valami terve? - kérdezte Athos.

- Van.

- Éspedig?

- Bíznak-e bennem?

- Rendelkezzék! - mondta egyszerre a három testőr.

- Akkor hát jöjjenek!

D'Artagnan odament egy ablakhoz, mely alacsonyan volt, mint valami lefolyónyílás, de elég nagy ahhoz, hogy rajta egy ember kiférjen, és óvatosan elforgatta a sarkán.

- Íme az út! - mondta.

- A patvarba! - mondta Aramis. - Szörnyű hideg van, kedves barátom.

- Maradjon, ha gondolja, de figyelmeztetem, hamarosan túlságosan meleg lesz idebent!

- De úszva nem érhetjük el a szárazföldet!

- A ladik kötélen követi a hajót, a ladikot elérjük, s a kötelet elvágjuk. Ez az egész. Gyerünk, uraim.

- Egy pillanat - mondta Athos. - Embereink?

- Ihol vagyunk - mondta Mousqueton és Blaisois, kikért Grimaud ment volt, hogy minden erőt ebben a fülkében összpontosítsanak, s akik a lejárón át, mely majdnem érintkezett az ajtóval, észrevétlenül surrantak be.

Azonban a három cimbora sóbálvánnyá meredt a borzalmas látvány előtt, melyet D'Artagnan tárt eléjük, mikor a szűk ablakot kinyitotta.

Valóban, mindenki tudja, akinek e látványban csak egyszer volt is része, hogy mi sem rémületesebb, mint a háborgó tenger, mikor a téli hold halovány világánál tompa mormolással hömpölygeti fekete hullámait.

- Teringettét - mondta D'Artagnan -, tétovázunk, amint látom! Ha mi tétovázunk, mit kezdjenek az embereink?

- Én, én ugyan nem tétovázom, uram - mondta Grimaud.

- Uram - mondta Blaisois -, én csak folyóban tudok úszni, figyelmeztetem.

- Én meg egyáltalán nem tudok úszni - mondta Mousqueton.

Közben D'Artagnan bekúszott a nyílásba.

- Elszánta hát magát, barátom? - kérdezte Athos.

- El - felelte a gascogne-i. - Rajta, Athos, maga, aki tökéletes ember, mondja a szellemnek, hogy uralkodjék az anyagon! Maga, Aramis, nógassa az inasokat! Maga, Porthos, mindenkit öljön meg, aki utunkat állná.

Azzal D'Artagnan, miután megszorította Athos kezét, kiválasztotta azt a pillanatot, mikor a naszád fara, bukdácsolása közben, mélyebbre merült, úgyhogy csak a vízbe kellett csusszannia, s az máris övig nyelte el.

Athos követte, még mielőtt a vitorlás fara kiemelkedett volna; Athos kicsusszanása után a hajófar kiemelkedett, s látható volt, amint a ladik kötele megfeszül s kibukkan a vízből.

D'Artagnan e felé a kötél felé úszott, és el is érte.

Itt várt, fél kézzel e kötélbe fogózva, s csak a fejét dugván ki a vízből.

Athos egy pillanat múlva utolérte.

Majd a hajósodorban két másik fej is felbukkant. Aramis és Grimaud feje volt.

- Blaisois aggaszt - mondta Athos. - Nem hallotta, hogy azt mondta, csak folyóban tud úszni?

- Ha az ember tud úszni, mindenütt tud - mondta D'Artagnan -; a ladikra! A ladikra!

- De Porthos? Őt nem látom.

- Porthos jön majd, legyen nyugodt, úgy úszik, mint maga a Leviatán!

De bizony Porthos csak nem bukkant fel; mert valami félig mókás, félig drámai jelenet zajlott közte és Mousqueton meg Blaisois között.

Ez utóbbiak a víz zúgásától, a szél süvöltözésétől, az örvénylő fekete víz látványától megrémülve hátráltak, ahelyett, hogy előrelendültek volna.

- Gyerünk! Gyerünk! - biztatta őket Porthos. - A vízbe!

- De uram - mondta Mousqueton -, én nem tudok úszni, hagyjon engem itt!

- És engemet is, uram - könyörgött Blaisois.

- Higgye meg, csak terhükre volnék abban a szűk ladikban - folytatta Mousqueton.

- Én meg bizonyosan vízbe fúlok, mielőtt odaérnék - erősködött Blaisois.

- Hej, a nemjóját, mind a kettőt megfojtom, ha nem mennek - mondta Porthos, és torkon ragadta őket. - Előre, Blaisois!

Csak egyetlen, Porthos vaskeze által elfojtott nyögés volt a Blaisois minden válasza, mert az óriás, nyakánál és lábánál megragadva, úgy kicsúsztatta az ablakon, mint egy szál deszkát, s fejjel előre a tengerbe lökte.

- Most pedig, Mouston - mondta Porthos -, remélem, nem hagyja cserben a gazdáját!

- Jaj, uram - mondta Mousqueton könnyes szemmel -, miért is lépett újra szolgálatba? Olyan jól megvoltunk a pierrefonds-i kastélyban!

És további szemrehányás nélkül töprengővé és engedelmessé válva, vagy valóságos odaadásból, vagy a Blaisois-nak adott lecke miatt, Mousqueton leszegett fővel a tengerbe ugrott. Magasztos cselekedet volt mindenesetre, mert Mousqueton máris holtnak hitte magát.

De Porthos nem olyan ember volt, ki cserbenhagyja hűséges bajtársát. Gazdája oly gyorsan követte a szolgát, hogy a két test zuhanása egy és azonos zajt csapott; oly mértékben, hogy Mousqueton, mihelyt - egészen vaksin - felbukkant a vízszintre, Porthos hatalmas kezének fogását érezhette magán, és anélkül, hogy egyetlen mozdulatot tett volna, egy tengeristen fenségével közeledhetett a kötél felé.

Abban a pillanatban Porthos valamit látott hánytorogni egy karnyújtásnyira. Megragadta ezt a valamit a hajánál fogva, Blaisois volt, aki felé már Athos is elindult.

- Csak maradjon, gróf - mondta Porthos -, nincs szükségem magára.

S csakugyan, egyetlen hatalmas rugaszkodással úgy kiemelkedett, mint az óriás Adamastor[120] az ár fölé, s három karcsapással a társai közt találta magát.

D'Artagnan, Aramis és Grimaud segített Mousquetonnak és Blaisois-nak beszállni; aztán Porthos következett, aki, midőn átlépett a ladik oldalán, kevesen múlt, hogy fel nem fordította a kis lélekvesztőt.

- Hát Athos? - kérdezte D'Artagnan.

- Itt vagyok! - mondta Athos, aki, mint valami visszavonulást fedező generális, csak utolsóul akart beszállni, s a ladik pereménél tartózkodott.

- Mind együtt vannak?

- Mind - mondta D'Artagnan. - S magának, Athos, megvan-e a tőre?

- Meg.

- Akkor vágja el a kötelet és jöjjön!

Athos éles tőrt rántott ki az övéből, s a kötelet elvágta; a naszád távolodni kezdett; a ladik veszteg maradt, s más mozgást nem végzett, mint amit a hullámok kényszerítettek rá.

- Jöjjön, Athos! - mondta D'Artagnan.

És kezét nyújtotta La Fère grófnak, ki szintén elfoglalta helyét a ladikban.

- Ideje volt - mondta a gascogne-i -, s most mindjárt valami rendkívülit láthat.

[120] Camões portugál költõ (1525-1580) *Luziádák* című nemzeti eposzában a Jóreménység fokot megszemélyesítő óriás.

77
A végzet

Valóban, alighogy D'Artagnan e mondatát befejezte, füttyszó hangzott a vitorlásról, mely kezdett ködbe s homályba veszni.

- Ez, amint gondolhatják, jelent valamit - szólalt meg újra a gascogne-i.

Ebben a pillanatban jókora lámpás jelent meg a hajóhídon, s árnyékokat rajzolt maga mögé.

Hirtelen borzalmas ordítás reszkettette meg a levegőt, a kétségbeesés kiáltása; s mintha ez a kiáltás szétszórta volna a fellegeket; a holdat burkoló fátyol szétnyílt, s a halovány fény ezüstözte égre kirajzolódtak a hajó szürke vitorlái és fekete kötélzete.

A hajón alakok szaladgáltak fejük vesztve, és siralmas üvöltések kísérték az eszeveszett futkosást.

S az ordítozás, rohangálás közepette, a hajófar ormán látták, amint megjelenik Mordaunt, fáklyával a kezében.

Az eszeveszetten futkosó árnyékok közt volt Groslow, aki a Mordaunt megjelölte időpontra összegyűjtötte embereit; amaz pedig, miután a fülkeajtóból hallgatózott, hogy a testőrök alszanak-e, lement a pincébe, a csend által megnyugtatva.

Csakugyan ki sejtette volna, mi történt?

Mordaunt következésképpen kinyitotta a pinceajtót, s a gyújtózsinórhoz rohant; a bosszúvágyban égő emberek módján s magabiztosan, mint azok, akiket Isten elvakított, meggyújtotta a zsinórt.

Ezalatt Groslow és matrózai a hajófarban gyülekeztek.

- Fogjátok a kötelet, s húzzátok ide a ladikot! - rendelkezett Groslow.

Az egyik matróz átmászott a hajópárkányon, megragadta és húzni kezdte a kötelet; a kötél minden ellenállás nélkül siklott hozzá.

- A kötelet elvágták! - kiáltotta a matróz -; oda a ladik!

- Hogyan? Oda a ladik? - kérdezte Groslow, s maga is a mellvédhez ugrott. - Lehetetlenség!

- Pedig úgy van - mondta a tengerész -, ide nézzen csak! A hajósodorban semmi, s egyébként is, ihol a kötél vége!

Ekkor bődült el Groslow olyan hangosan, hogy a testőrök meghallották.

- Mi történt? - kérdezte Mordaunt, aki a feljáróból kilépve, szintén a hajófarra rohant, fáklyával a kezében.

- Az, hogy ellenségeink kicsúsznak a markunkból; meg az, hogy elvágták a kötelet, s a ladikkal menekülnek.

Mordaunt egyetlen ugrással a fülkénél termett, s ajtaját berúgta.

- Üres! - kiáltott fel. - Jaj, az ördögök!

- Utánuk eredünk - mondta Groslow -, nem lehetnek messzire, s rájuk gázolva elsüllyesztjük őket!

- Az ám, de a tűz! - mondta Mordaunt. - Meggyújtottam!

- Mit?

- A gyújtózsinórt!

- Mennydörgés mennykő! - üvöltötte Groslow, s rohant a lejáró felé. - Talán még nem késő!

Mordaunt csupán irtózatos kacagással felelt; s inkább gyűlölettől, mint rémülettől eltorzult ábrázattal, s az eget riadt szemével azért keresve, hogy még egy utolsó átkot küldjön felé, előbb fáklyáját dobta a tengerbe, majd maga is beleugrott.

Ugyanabban a pillanatban, amikor Groslow a lejáró lépcsőjére tette a lábát, a hajó megnyílt, mint valami tűzhányó krátere; tűzzuhatag szökött az égre, oly robbanással, mintha egyszerre száz ágyú dördült volna el; a levegő lángra lobbant, és lángoló törmelékdarabok barázdálták szanaszerte, aztán az irtózatos villám eltűnt, a törmelékdarabok sisteregve zuhantak egymás után a mélybe, ott kihunytak, s ha nem reszket még a levegő, egy pillanat múlva azt hitte volna az ember, hogy semmi sem történt.

Éppen csak a vitorlás tűnt el a víz színéről, és Groslow meg három embere semmisült meg.

A négy jó barát mindent látott, figyelmüket e szörnyű dráma egyetlen részlete sem kerülte el. Egy pillanatig e villámszerű fény áradásában, amely a tengert több mint egy mérföldnyire megvilágította, mindegyiküket más-más magatartásban láthatta volna az ember, arcukon a rémület kifejezésével, melyet, bármily edzett szívűek voltak is, képtelenek voltak leküzdeni. A lángeső nemsokára épp körülöttük záporozott; végül aztán a tűzhányó kialudt, ahogyan már elmondottuk, és a lebegő ladikra, a nyugtalan óceánra és mindenre ismét sötétség borult. Egy pillanatig csendesen, csüggedten ültek. Athos és D'Artagnan egy-egy evezőt fogott, gépiesen a víz fölött tartották, egész súlyukkal ránehezedtek és görcsös kézzel szorongatták.

- Hát bizony - törte meg Aramis elsőül e halálos csendet - most már igazán azt hiszem, mindennek vége.

- Ide, uraim! Segítség! Segítség! - hallatszott egy kétségbeesett hang, és remegése, akárcsak valami tengeri szellem jajveszékelése, a négy jóbarátig elhatolt.

Összenéztek. Athos maga összerezzent.

- Ő az, az ő hangja! - mondta.

A többiek némák maradtak, bár, akárcsak Athos, mind fölismerték ezt a hangot.

Csak kitágult szembogarú tekintetük fordult abba az irányba, ahol a hajó eltűnt, s hallatlan erőlködéssel próbáltak áthatolni a sötétségen.

Egy pillanat múlva kivehetővé vált egy ember; hatalmas karcsapásokkal, úszva közeledett.

Athos lassan feléje nyújtotta karját, s ujjal mutatta társainak.

- Igen, igen - mondta D'Artagnan -, jól látom.

- Megint ő! - mondta Porthos, s akkorát szuszogott, mint egy kovácsfújtató. - Hallatlan, hisz ez vasból való!

- Jaj, Istenem - sóhajtotta Athos.

Aramis és D'Artagnan egymás füléhez hajolva suttogott.

Mordaunt néhány karcsapást tett még, majd a reménytelenség jeléül a víz fölé tartotta egyik kezét:

- Irgalom! Uraim, irgalom az ég nevében! Erőm cserbenhagy, érzem, meghalok!

A segítséget esdeklő hang oly remegő volt, hogy szánalmat ébresztett Athos szívében.

- A szerencsétlen! - sóhajtotta.

- Jó - mondta D'Artagnan -, még csak az hiányzik, hogy sirassa! Csakugyan azt hiszem, felénk evickél. Azt hiszi, felvesszük? Evezzen, Porthos, evezzen!

És példát szolgáltatva, D'Artagnan belemártotta lapátját a tengerbe, s két evezőcsapás húszölnyire vitte messzebb a ladikot.

- Jaj! Csak nem hagynak cserben! Csak nem hagynak elveszni! Nem lehetnek oly szívtelenek! - jajveszékelt Mordaunt.

- Hohó - kiáltotta oda neki Porthos -, most már igazán azt hiszem, elkaptunk végre, szépfiú, s nem menekülsz innen, hacsak nem a poklok kapuin át!

- Ejnye, Porthos! - sóhajtott La Fère gróf.

- Hagyjon békén, Athos; kereken megmondom, kezd nevetségessé válni örökös nemeslelkűségével! Kijelentem, ha tíz arasznyira megközelíti a ladikot, egy evezőcsapással széthasítom a fejét!

- Jaj! Kegyelem! Ne hagyjanak itt, uraim… Kegyelem... szánjanak meg engem! - hörögte a fiatalember, s ziháló lélegzetétől néha, mikor feje hullám alá merült, jeges vizet bugyborékolt.

D'Artagnan, aki közben szemmel tartván Mordaunt minden mozdulatát, befejezte Aramisszal való eszmecseréjét, felemelkedett:

- Uram - mondta az úszóhoz fordulva -, távolodjék el, legyen szíves. Bűnbánata túl friss keletű, semhogy különösebben higgyünk benne; vegye figyelembe, hogy a hajó, melyben meg akart pörkölni minket, még sistereg néhány lábnyira a víz alatt, s hogy a helyzet, melyben maga leledzik, valóságos rózsanyoszolya ahhoz képest, melybe minket akart juttatni, s ahová Groslow urat és társait juttatta!

- Uraim! - folytatta Mordaunt még kétségbeesettebb hanglejtéssel -, esküszöm, hogy bűnbánatom őszinte! Uraim, még oly fiatal vagyok, alig huszonhárom éves! Uraim, nagyon is természetes érzés ragadott el, anyámat akartam megbosszulni, s maguk is mind megtették volna, amit én tettem.

- Piha! - mondta D'Artagnan, látván, hogy Athos egyre jobban elérzékenyedik. - Az attól függ!

Mordauntnak már csak három-négy karcsapást kellett tennie, hogy a ladikot elérje, mert a halál közelsége mintha természetfölötti erőt adott volna neki.

- Jaj nekem! - folytatta. - Meg fogok hát halni! Úgy ölik meg hát a fiút, ahogyan az anyját megölték! Pedig nem vagyok bűnös; minden isteni és emberi törvény szerint a fiúnak meg kell anyját bosszulnia! Egyébként is - toldta meg, és összetette a kezét -, ha bűn is ez, minthogy megbánom és bocsánatot kérek, meg kell bocsátaniok.

Ekkor, mintha nem győzte volna erővel, s nem tartaná magát tovább a felszínen, egy hullám átcsapott a fején s hangját elnémította.

- Jaj, megszakad a szívem! - mondta Athos.

Mordaunt újra felbukkant.

- Én pedig - szólalt meg D'Artagnan -, amondó vagyok, hogy végezni kell vele; gyilkos uram, nagybátyja gyilkosa, hóhér uram, Károly király hóhéra, gyújtogató uram: felszólítom, szálljon a víz fenekére; mert ha még egy karcsapásnyival közelebb jön a ladikhoz, az evezőmmel verem szét a fejét!

Mordaunt, mintegy végső kétségbeesésében, tett még egy karcsapást. D'Artagnan két kézre kapta evezőjét; Athos felállt.

- D'Artagnan! D'Artagnan! - kiáltotta. - D'Artagnan, fiam, esedezve kérem! Meghal a szerencsétlen, és szörnyű valakit meghalni hagyni, mikor csak a kezünket kell kinyújtanunk, hogy megmentsük. Jaj, az én szívem ilyesmit megtilt nekem; ezt nem tudom elviselni, élnie kell!

- A teremtésit - fortyant fel D'Artagnan -, mért nem szolgáltatja magát ki mindjárt összekötött kézzel-lábbal e nyomorultnak? Az hamarabb menne! Jaj, La Fère gróf, maga általa akar elpusztulni! Nos hát én, vagy ahogy szólítani szokott: a fia, nem akarom!

Most történt először, hogy D'Artagnan ellenállt Athos egy kérésének, melyet fiának szólítva intézett hozzá.

Aramis hidegen kihúzta kardját, melyet úszás közben foga közt tartva hozott magával.

- Ha a csónak szélébe kapaszkodik - mondta -, úgy levágom a kezét, ahogy ez a magafajta királygyilkosnak kijár!

- Én pedig - mondta Porthos -, várjon csak...

- Mit készül tenni? - kérdezte Aramis.

- Beugrom a vízbe és megfojtom!

- Jaj - kiáltott fel Athos ellenállhatatlan elérzékenyedéssel -, uraim, legyünk emberek, legyünk keresztények!

D'Artagnan akkorát sóhajtott, hogy nyögésnek is bevált volna, Aramis leengedte kardját, Porthos visszaült.

- Nézzék - folytatta Athos -, nézzék, már halálszínt váltott az arca! Fogytán az ereje, még egy perc, s a mélység fenekére süllyed. Jaj, ne okozzanak nekem ily szörnyű lelkifurdalást, ne kényszerítsenek engem is meghalni... szégyenemben. Barátaim, adják nekem e boldogtalan ember életét, s én áldani fogom magukat, én...

- Meghalok! - nyöszörgött Mordaunt. - Segítség!... Segítség!...

- Nyerjünk egy percet - mondta Aramis, balra hajolva, D'Artagnannak. - Egy evezőcsapást - szólt oda, jobbra hajolva Porthosnak is.

D'Artagnan se szóval, se mozdulattal nem válaszolt; kezdett megilletődni, félig Athos könyörgéseitől, félig a szeme előtt zajló látványtól. Csak Porthos tett egy evezőcsapást, s e húzásnak ellenpárja nem lévén, a ladik csak maga körül forgott, s e mozgás Athost a haldoklóhoz közelebb vitte.

- La Fère gróf - kiáltotta Mordaunt -, La Fère gróf úr! Magához fordulok, magához esengek, könyörüljön rajtam!... Hol van, La Fère gróf? Már nem látom... meghalok!... Segítség! Segítség!

- Itt vagyok, uram - mondta Athos, és kihajolva karját nyújtotta Mordaunt felé, szokásos nemes és méltóságteljes arckifejezésével -, itt vagyok! Fogja meg a kezem, s jöjjön a csónakunkba!

- Jobb, ha nem nézek oda - mondta D'Artagnan -, ez a gyarlóság felháborít.

És elfordult másik két barátja felé, akik maguk is úgy nyomakodtak a ladik közepére, mintha attól félnének, hozzá találnak érni ahhoz, akinek pedig Athos nem félt kezét odanyújtani.

Mordaunt végső erőfeszítést tett, kiemelkedett, megragadta a feléje nyújtott kezet, s az utolsó remény hevességével kapaszkodott belé.

- Jó - mondta Athos -, tegye ide a másik kezét!

És vállát tartotta oda, mintegy második fogódzkodónak, oly módon, hogy a feje majdnem összeért a Mordaunt fejével, s a két halálos ellenfél úgy ölelte át egymást, mint két testvér.

Mordaunt görcsös ujjaival Athos gallérjába kapaszkodott.

- Jól van, uram - mondta Athos -, most már megmenekült, nyugodjék meg.

- Jaj, anyám! - üvöltött fel Mordaunt lángoló tekintettel, és olyan gyűlölettel, hogy leírni lehetetlen -, csak egy áldozatot ajánlhatok fel neked, de legalább azt, akit magad is választottál volna!

S mialatt D'Artagnan elkiáltotta magát, s Porthos felemelte az evezőt, Aramis pedig alkalmas célpontot keresett, ahová lesújtson, a ladikot ért rettentő rázkódás Athost a vízbe lódította, Mordaunt pedig diadalordítással szorongatta áldozata nyakát, s hogy bénaságra kárhoztassa, lábát a lábával úgy körülcsavarta, hogy egy kígyó se tudta volna jobban.

Athos egyetlen jajszó vagy segélykérés nélkül próbálta egy pillanatig felszínen tartani magát, de a mélybe húzó súllyal fokról fokra alámerült; már csak lebegő, hosszú haja látszott; aztán teljesen eltűnt, s csak a hatalmas bugyborékolás, mely szintén nyomtalanná vált hamarosan, mutatta a helyet, ahol mindketten elmerültek.

A három jó barát, rémülettől némán, mozdulatlanul, keserűségtől és borzalomtól fojtogatva, tátott szájjal, meredt szemmel s kinyújtott karral maradt ott; szobroknak látszottak, azonban mozdulatlanságuk ellenére is hallható volt szívük dobogása. Elsőül Porthos tért magához, s haját két kézzel kezdte tépázni.

- Jaj! - kiáltotta szívet tépő zokogással ez a kemény ember. - Jaj, Athos, Athos! Nemes szív! Jaj, ezerszer jaj nekünk, akik hagytunk meghalni téged!

- Jaj, bizony, jaj nekünk - ismételte D'Artagnan.

- Jaj, jaj nekünk - visszhangozta Aramis is.

E pillanatban a hold világította széles körön belül, a ladiktól négy-öt ölnyi távolságra, ugyanaz az örvénylés, mely elnyelésüket jelezte, kiújult, s előbb valami hajcsomót, aztán egy nyitott szemű s mégis halottsápadt arcot láttak ott, majd testet is, mely előbb övig bukkant ki a tenger színe fölé, majd puhán a hátára fordult, a hullám szeszélye szerint.

A halott melléből tőr meredezett, s csillámlott arany markolatgombja.

- Mordaunt! Mordaunt!. Mordaunt! - kiáltott fel a három cimbora. - Ez Mordaunt!

- Hát Athos? - kérdezte D'Artagnan.

A ladik hirtelen, új és váratlan súly alatt, bal felé dőlt, és Grimaud örömkiáltást hallatott; mind arra fordultak, s ott látták Athost, fénytelen szemmel s reszkető kézzel, amint a csónak szélébe kapaszkodva megpihen. Nyolc ideges kar emelte be mindjárt s fektette le a ladikban, és Athos néhány pillanat múlva érezte, hogyan melegszik, éledezik s születik újjá örömmámoros barátainak simogatásai és ölelései közt.

- Még csak meg sem sebesült? - kérdezte D'Artagnan.

- Nem - válaszolt Athos. - És ő...?

- Hej, Istennek hála, most már igazán halott. Oda nézzen!

És Athost arra kényszerítve, hogy a jelzett irányba nézzen, megmutatta Mordaunt tetemét, amely hanyatt úszott a hullámokon, és hol el-, hol felmerülve, még mindig követni látszott a négy cimborát, vad sértéssel és halálos gyűlölettel telt tekintetével.

Végül elmerült. Athos szomorúság és szánalom áthatotta szemmel követte.

- Bravó, Athos! - mondta Aramis, őnála ritka ömlengéssel.

- Ez volt aztán a szép döfés! - lelkendezett Porthos.

- Van egy fiam - mondta Athos -, élni akarok!

- Végül is - mondta D'Artagnan -, maga az Isten beszélt.

- Nem én öltem meg - suttogta Athos -, hanem a végzet.

78
Melyben Mousquetont, miután majdnem megsütötték, majdnem megeszik

A csónakban, az imént elmesélt borzalmas jelenet után, sokáig mélységes csend uralkodott. A hold, amely egy pillanatra megmutatkozott, mintha Isten akarata volna, hogy ez eseménynek egyetlen részlete se maradjon rejtve a nézők szeme elől, újra eltűnt a felhők mögött; minden visszatért ama mindenféle sivatagban, de kivált e folyékony sivatagban irtóztató sötétségbe, melyet Óceánnak neveznek, és már csak a nyugati szél sivítását lehetett hallani a hullámok taraján.

Elsőül Porthos szegte meg a csendet.

- Sok mindent láttam - mondta -, de semmi sem rázott meg annyira, mint ez az előbb. Azonban, bármily zavart vagyok is, kijelentem, hogy örömömben ugrálhatnék. Száz fonttal könnyebb a mellem, s végre szabadon lélegzem!

S valóban, Porthos oly hangosan vett lélegzetet, hogy becsületére vált hatalmas játékú tüdejének.

- Ami engem illet - mondta Aramis -, én nem mondhatnám azt, amit maga, Porthos. Még mindig hüledezem. Oly mértékben, hogy nem hiszek a szememnek, hogy kételkedem abban, amit láttam, a ladikot körös-körül kutatom, s minden percben várom, hogy a nyomorult megjelenik, s kezében a tőr, mely a szívében állt meg.

- Ó, én nyugodt vagyok - mondta Porthos -, a döfés a hatodik bordája táján érte, s markolatig hatolt. Én nem teszek magának szemrehányást, Athos, sőt ellenkezőleg! Ha már döf az ember, akkor így kell döfni. Most aztán vígan élhetek és szabadon lélegezhetem!

- Csak ne siessen úgy a győzelmi dallal - figyelmeztette D'Artagnan. - Soha nagyobb veszedelemben nem forogtunk, mint e pillanatban; mert az ember elbánhatik egy emberrel, de nem az elemekkel. Nos, mi a tengeren vagyunk, éjjel, kalauz nélkül, egy lélekvesztőben; elég, hogy egy szélroham felfordítsa, és elvesztünk.

Mousqueton sóhajtott egy mélységeset.

- Milyen hálátlan, D'Artagnan - mondta Athos -; igen, hálátlan, mert kételkedik a Gondviselésben akkor, amikor az előbb ilyen csodálatos módon mentett meg mindannyiunkat. Azt hiszi, azért vezetett át kézen fogva minket annyi veszélyen, hogy utána cserbenhagyjon? Bizony nem. Nyugati szélben indultunk el, még mindig ez a szél fú.

- Athos a sarkcsillagról igazodott el. - Ahol ni, a Göncölszekér, következésképp arra van Franciaország. Csak bízzuk magunkat a szélre, s míg meg nem fordul, a calais-i vagy a boulogne-i partok felé fog sodorni minket. Ha pedig a ladik felborul, elég erősek s elég jó úszók vagyunk, legalábbis öten, hogy hátára fordítsuk vagy rákössük magunkat, ha megfordítására nem futná erőnkből. Egyébként is, Doverből Calais-ba és Portsmouth-ból Boulogneba igyekvő hajók rendes útján haladunk; ha a víz megőrizné nyomukat, sodruk egész völgyet ásott volna ezen a helyen, ahol vagyunk. Lehetetlen hát, hogy nappal ne találkozzunk valami halászbárkával, mely majd felvesz.

- De ha eggyel sem találkozunk például, és ha a szél északra fordul!

- Az már más - mondta Athos -, akkor szárazföldet már csak az Atlanti-óceán túlsó partján érünk!

- Ami azt jelenti, hogy éhen pusztulunk - toldta meg Aramis.

- Ez több mint valószínű - hagyta helyben La Fère gróf.

Mousqueton erre még nagyobb sóhajt eresztett meg, mint az előbb.

- Ejnye, Mouston - mordult rá Porthos -, mi a fenéért sóhajtozik folytonosan? Kezd unalmas lenni!

- Attól van, hogy fázom, uram - mentegetőzött Mousqueton.

- Az lehetetlen - mondta Porthos.

- Lehetetlen? - kérdezte döbbenten Mousqueton.

- Az hát! Hisz a testét olyan hájréteg borítja, hogy át nem járhatja a levegő. Valami más baja van, vallja be őszintén.

- Hát igen, uram, éppen e hájréteg, melyért magasztal, tölt el borzalommal!

- Ugyan miért, Mouston? Beszéljen, barátom, az urak megengedik magának.

- Azért, uram, mert eszembe jutott, hogy a bracieux-i kastély könyvtárában, egy halom útleírás között, megvan a Jean Mocquet-é is, aki IV. Henrik király híres világjárója volt.

- S aztán?

- Nos, uram - mondta Mousqueton -, ezekben a könyvekben sok szó esik tengeri viszontagságokról s ehhez hasonló eseményekről, melyek bennünket fenyegetnek ez idő szerint!

- Folytassa, Mouston - biztatta Porthos -, e párhuzam fölöttébb érdekes.

- Nos, uram, hasonló esetben a kiéhezett utasoknak, írja Jean Mocquet, az a szörnyű szokásuk, hogy megesznek maguk közül egyet-egyet, s kezdik ezt...

- A legkövérebben! - kiáltott fel D'Artagnan, s kacagását a helyzet súlyossága ellenére sem tudta elfojtani.

- Bizony, uram - válaszolta Mousqueton egy kissé elképedve a derültségtől -, s hadd legyen szabad megmondanom, hogy nem látom, mi a nevetséges ebben?

- Ez a derék Mouston maga a testet öltött önfeláldozás! - vette át a szót Porthos. - Fogadjunk, hogy már látod magadat földarabolva, amint gazdáid javában faldosnak!

- Biz úgy, uram, ámbátor ez az öröm, melyet megérzett bennem, megvallom, nem minden szomorúság nélkül való. Mindamellett nem sajnálnám nagyon magamat, uram, ha halálom percében bizonyosra vehetném, hogy használhatok kegyelmednek még valamit.

- Mouston - mondta Porthos meghatottan -, ha valaha viszontlátjuk pierrefonds-i kastélyomat, teneked és ivadékaidnak adom, teljes tulajdonjoggal, a szőlőhegyet, mely a gazdaság fölött emelkedik.

- S maga ezt az Önfeláldozás Szőlejének kereszteli, ugye, Mouston? - mondta Aramis -, hogy az utókorra hagyományozza áldozata emlékét!

- Lovag - mondta D'Artagnan, s ő is nevetett -, Moustonból nemde minden különösebb irtózás nélkül eddegélne, kivált két-három napos böjt után?

- Nem én, esküszöm - tiltakozott Aramis -, akkor már inkább Blaisois-ból: őt rövidebb idő óta ismerjük.

El lehet képzelni, hogy e tréfálkozás alatt, melynek fő célja volt Athos figyelmének elterelése a lezajlott jelenetről: az inasok, Grimaud kivételével, aki úgy érezte, hogy a veszedelem, legyen bármiféle, átzúg majd a feje felett, egy cseppet se voltak nyugodtak.

Grimaud, lám csak, anélkül hogy a társalgásban egy cseppet is részt vett volna, s szokása szerint némán, mindkét kezében egy-egy evezővel, ahogy csak erejéből telt, hadakozott.

- Mi az, hát te evezel, hallod? - kérdezte Athos.

Grimaud helybenhagyón bólintott.

- S miért evezel?

- Hogy melegem legyen.

Valóban, míg a többi hajótöröttnek vacogott a foga a hidegtől, a hallgatag Grimaud-ról kövér cseppekben folyt a verejték.

Mousqueton hirtelen egy boldogat rikoltott, s feje fölé emelte palackkal felfegyverzett jobbját.

- Hej - mondta, s a palackot átnyújtotta Porthosnak -, hej, uram, megmenekültünk! Tele élelmiszerrel a ladik!

És fürgén kotorászva tovább a pad alatt, ahonnan e becses holmit előhúzta már, egymás után vagy még egy tucat hasonló palackot varázsolt elő, kenyeret s egy darab sózott marhahúst.

Hogy ez a lelet mindnyájuk vidámságát visszaadta, fölösleges mondani.

- A teremburáját - mondta Porthos, aki, emlékszünk rá, már akkor éhes volt, mikor a vitorlásra szállt -, bámulatos, az izgalmak micsoda étvágyat csinálnak!

És egyetlen hajtásra kiivott egy palackot, s egymaga felfalta a kenyér s a marhahús jó harmadát.

- Most pedig - mondta Athos -, aludjanak vagy próbáljanak aludni, én majd virrasztok.

Másfajta embereknek, mint amilyenek a mi vakmerő kalandhőseink, nevetséges lett volna hasonló ajánlat. Mert bizony, bőrig voltak ázva, jeges szél fújt, s az átélt izgalmak mintha megtiltották volna szemüket is lehunyniuk, azonban e kiváltságos természeteknek, e vas jellemeknek, e minden fáradsághoz hozzáedzett testeknek az álom mindenféle helyzetben jókor érkezett, és sosem maradt el, ha szólították.

Így aztán, egyik percről a másikra, tökéletes bizalommal a kormányosban, ki-ki könyökére támaszkodott, ahogy tudott, s igyekezett hasznosítani az Athostól kapott jó tanácsot, aki a kormányhoz ülve, szemét az égre függesztve (hol kétségkívül nemcsak a Franciaországba vezető utat, hanem Isten orcáját is kereste) egyedül maradt, hogy ígéretéhez híven, ébren vezesse a kis ladikot követendő útján.

Néhány órás alvás után az utasokat Athos felébresztette.

A hajnal első fényei megfehérítették a kékes tengert, és körülbelül tíz puskalövésnyire, elöl, valami fekete tömeget pillantottak meg, mely fölé háromszögű és oly hosszúkás vitorla borult, mint a fecske szárnya.

- Hajó! - mondta egybehangzóan a négy jó barát, az inasok pedig más-más hangon adtak kifejezést örömüknek.

Valóban egy dunkerque-i háromárbocos teherhajó volt, és Boulogne-ba vitorlázott.

A négy lovag, s velük Blaisois meg Mousqueton, hangjukat egyetlen kiáltássá egyesítették, mely tovarezgett a tenger rugalmas felszínén, s közben Grimaud, egyetlen hang nélkül, kalapját evezője végébe tűzte, hogy magára vonja azok figyelmét, kiknek a kiáltás mindjárt megüti a fülét.

Egy negyedóra múlva már a háromárbocos csónakja vontatta őket, majd a kis hajó fedélzetére léptek. Grimaud húsz guineát ajánlott fel a kapitánynak gazdája nevében, és reggel kilenckor, hála a kedvező szélnek, franciáink lába végre hazájuk földjén dobbant.

- Teringettét! De biztosan áll az ember rajta! - jelentette ki Porthos, a homokba mélyesztve hatalmas lábát. - Most kössön belém valaki, most nézzen rám görbe szemmel vagy hergeljen, majd meglátja, kivel van dolga! Teringettét, egy egész királysággal szembeszállnék!

- Márpedig én azt tanácsolom - szólalt meg D'Artagnan -, ne verje nagydobra ezt a kihívást, Porthos, mert úgy látom, túl sokan bámulnak minket itt.

- A mindenségit - mondta Porthos -, inkább csodálnak.

- Nos - felelte D'Artagnan -, ez nem legyezi hiúságomat, esküszöm! Én csak fekete ruhás embereket látok, s a mi helyzetünkben, bevallom, a fekete ruhás emberek megrémítenek.

- Ezek a kikötői vámosok - mondta Aramis.

- A másik bíboros, a nagy bíboros idején - mondta Athos -, nagyobb figyelmet szenteltek volna nekünk, mint az áruknak. De a mostani alatt, nyugodjanak meg, barátaim, nagyobb figyelmet szentelnek az áruknak, mint nekünk.

- Én nem hiszek ebben - mondta D'Artagnan, s elindult a dűnék felé.

- Miért nem a város felé? - kérdezte Porthos. - Jobb szeretnék valami jó vendégfogadót, mint e szörnyű homoksivatagot, mit Isten csak a nyulaknak teremtett! Különben is éhes vagyok.

- Tegyen, amit akar, Porthos! - mondta D'Artagnan. - Én azonban meg vagyok róla győződve, hogy a mi helyzetünkben a legbiztonságosabb a nyílt mező!

És D'Artagnan, remélve, hogy a többség vele tart, nekivágott a dűnéknek, meg sem várva Porthos feleletét.

A kis csoport követte, s nemsokára eltűnt a homokbuckák mögött, mielőtt még a figyelmet magukra vonták volna.

- Most aztán - mondta Aramis, mikor majdnem egy negyed mérföldnyire voltak - beszélgessünk.

- Azt nem - mondta D'Artagnan -, inkább meneküljünk! Elillantunk Cromwell, Mordaunt s a tenger: e három örvény elől, melyek el akartak nyelni bennünket; Mazarin őkegyelme elől nem fogunk elillanni.

- Igaza van, D'Artagnan - mondta Aramis -, s én amondó vagyok, hogy éppen a nagyobb biztonság érdekében váljunk el.

- Igen, igen - mondta D'Artagnan -, váljunk el.

Porthos közbe akart szólni, hogy megellenezze ezt a döntést, de D'Artagnan, a kezét megszorítva, értésére adta, hogy hallgatnia kell; Porthos készségesen engedelmeskedett bajtársa ilyen jelzéseinek, szokásos jámborságával elismervén annak észbeli felsőbbségét. Lenyelte hát a száján kikívánkozó mondanivalót.

- De hát miért váljunk el? - kérdezte Athos.

- Azért, mert Porthost meg engem Cromwellhoz küldött volt Mazarin, s mi Cromwell helyett I. Károly királyt szolgáltuk, ami semmiképp sem ugyanaz a dolog. Hogyha La Fère és D'Herblay urakkal térünk haza, bűnünk bizonyítást nyer; ha magunkban érkezünk, bűnünk a gyanú állapotában marad, s e gyanúval az orruknál fogva vezethetjük az embereket. Nos, én alaposan lóvá akarom tenni Mazarin urat!

- Lám csak - mondta Porthos -, ez világos!

- Igen, de elfelejti - mondta Athos -, hogy mi a foglyai vagyunk, s egyáltalán nem érezzük magunkat feloldottnak adott szavunk alól; ha pedig fogolyként kísérnek Párizsba...

- Az igazat megvallva - vágott a szavába D'Artagnan -, bosszant engem, hogy egy ilyen okos ember, mint maga, mindig efféle badarságokat beszél, amiken pirulnának a harmadikos iskolás gyermekek is! Lovag - folytatta most Aramishoz fordulván, ki büszkén kardjára támaszkodott, s úgy látszott, még ha az imént ellenkező nézetet vallott is, már az első szóra társa véleményéhez csatlakozott -, lovag, értse meg hát, hogy itt is, mint mindig, túloz az én bizalmatlan természetem. Porthos meg jómagam végeredményben mit sem kockáztatunk. De ha véletlenül mégis megpróbálnak bennünket maguk előtt elfogni; nos hát, akkor is csak három embert fognak el, nem pedig hetet; ha a kardok kirepülnek a hüvelyükből, az ügy szörnyűséggé fajul, mely mindnégyünket elveszejt. Különben is, ha kettőt ér közülünk baleset, nem hasznosabb-e, ha a másik kettő szabad marad, hogy amazokat kihúzza a csávából, hogy kúszva, fúrva, ásva végül kiszabadítsa? Azonkívül, ki tudja, nem kapunk-e, maguk a királynétól, mi Mazarintól külön-külön kegyelmet, amit közösleg megtagadtak volna?! Gyerünk, Athos és Aramis, tartsanak jobbra, Porthos, jöjjön velem balra; hadd vágjanak neki az urak Normandia felé, mi pedig rövidebb úton, egyenest Párizsnak!

- De ha útközben elkapnak, hogyan értesítsük egymást a katasztrófáról? - kérdezte Aramis.

- Mi sem könnyebb annál - felelte D'Artagnan -; állapodjunk meg egy-egy útvonalban, melyről nem fogunk letérni. Haladjanak Saint-Valéry, majd Dieppe felé, s a dieppe-i egyenes útról le se térjenek Párizsig. Mi az Abbeville-Amiens-Péronne-Compiègne-Senlis útvonalat követjük, és minden fogadóban és házban, melyben megpihenünk, a falra késheggyel vagy az ablaküvegre valami gyémánt élével útbaigazítást karcolunk, ami majd irányíthatja azokat, akik szabadok maradtak.

- Ó, kedves barátom - mondta Athos -, hogy bámulnám esze kiapadhatatlan gazdagságát, ha nem akadályozna ebben a szíve gazdagságának járó csodálatom!

És kezét nyújtotta D'Artagnannak.

- A róka talán zseniális, Athos? - kérdezte a gascogne-i egy vállrándítással. - Dehogy, csak ért a tyúklopáshoz, a vadászok tévútra vezetéséhez, s útját éjjel-nappal egyformán megtalálja, semmi több. Nos hát, megállapodtunk?

- Meg.

- Akkor osszuk el a pénzt - mondta D'Artagnan -, körülbelül kétszáz aranyunk maradhatott. Mennyi maradt, Grimaud?

- Száznyolcvan arany, uram.

- Ez igen! Ó, vivát! Íme, a Nap! Üdvözöllek, Nap barátom! Ha nem is vagy azonos a gascogne-ival, rád ismerek, vagy úgy teszek, mintha rád ismernék. Üdvözöllek; régóta nem láttalak!

- Ugyan, ugyan, D'Artagnan, ne adja a kérges szívűt, hisz csupa könny a szeme. Legyünk mindig őszinték egymás között, még ha ez a nyíltság jó tulajdonságainkat fedi is fel!

- Miért, Athos - kérdezte D'Artagnan -, azt hiszi tán, hogy az ember hidegvérrel válik el, méghozzá nem is éppen veszélytelen pillanatban, két olyan barátjától, mint maga és Aramis?

- Nem - mondta Athos -; épp ezért boruljon a keblemre, fiam!

- Teringettét - mondta Porthos zokogva -, azt hiszem, sírok; micsoda hülyeség!

És a négy cimbora egyetlen csoportban borult egymás nyakába.

S e testvéri ölelésben egyesült négy embernek e pillanatban minden bizonnyal csak egy lelke volt.

Blaisois-nak és Grimaud-nak Athosszal és Aramisszal kellett tartania.

Porthos és D'Artagnan beérte Mousquetonnal.

A pénzt, mint eddig is mindig, testvériesen elosztották, majd miután egyenként is kezet szorítottak, s kölcsönösen biztosították egymást örök barátságukról, a négy lovag elvált és útjára indult, nem anélkül azonban, hogy vissza-vissza ne fordultak és gyöngéd szavakat ne váltottak volna, melyeket elismételgettek a dűne visszhangjai.

Végre elnyelte őket a távol.

- A mindenségit, D'Artagnan - szólalt meg Porthos -, hadd mondom meg mindjárt, úgysem tudnék maga ellen valami rosszallást a begyemben tartani: én nem ismertem magára az imént!

- Miért? - kérdezte finom mosolyával D'Artagnan.

- Mert ha, amint mondja, Athos és Aramis komoly veszedelemben forog, akkor most nem kellett volna őket cserbenhagyni. Jómagam, bevallom, kész voltam velük tartani, s még mindig örömest mennék utánuk, a föld minden Mazarinja ellen is!

- Igaza volna, Porthos, ha így állna a dolog - mondta D'Artagnan -; de vegyen tudomásul egy apróságot, mely, bármily jelentéktelen is, meg fogja változtatni gondolatmenetét: ez pedig az, hogy nem ők forognak a legnagyobb veszedelemben, hanem mi, vagyis nem azért váltunk el tőlük, hogy cserbenhagyjuk, hanem azért, hogy ne keverjük bajba őket!

- Ez igaz? - kérdezte Porthos, s döbbenten nyitotta kerekre a szemét.

- Bizony, semmi kétség: ha elfogják is őket, az ő esetükben csak a Bastille-ról lehet szó, egyszerűen; ha minket elfognak: akkor már csak a Grève térről!

- Tyűha - mondta Porthos -, ettől biz messze van a bárói címer, melyet ígért volt nekem, D'Artagnan!

- Bah! Talán nem is olyan messze, mint gondolja. Porthos, ugye ismeri a közmondást: „Minden út Rómába vezet."

- De mért fenyeget minket nagyobb veszedelem, mint Athost és Aramist? - kérdezte Porthos.

- Mert ők csak teljesítették a Henriette királyné adta megbízást, mi viszont elárultuk a Mazarintól kapottat; mert Cromwellhoz követként indulván, Károly király párthívei lettünk; mert ahelyett, hogy közreműködtünk volna ama királyi fej leüttetésében, akit olyan bugrisok ítéltek el, mint a Mazarin, Cromwell, Joyce, Pride, Fairfax stb. nevű urak, kis híján megmentettük.

- Ez bizony igaz - mondta Porthos -; de hogy képzeli, kedves barátom, hogy bokros teendői közt Cromwell generálisnak volna ideje gondolni...

- Cromwell mindenre gondol, Cromwellnak mindenre van ideje; épp ezért, kedves barátom, higgyen nekem, mi ne vesztegessük a mienket, mert drága! Addig nem leszünk biztonságban, míg Mazarinnal nem találkoztunk, sőt, meg...

- Az ördögbe - mondta Porthos -, Mazarinnak mit fogunk majd mondani?

- Bízza csak rám, már megvan a tervem; az nevet igazán, aki utoljára nevet. Cromwell úr nagyon erős, Mazarin úr nagyon ravasz, de én mégis szívesebben folytatok ellenük diplomáciai tevékenységet, mint a néhai Mordaunt úr ellen!

- Lám csak - mondta Porthos -, milyen kellemes *néhai Mordaunt urat* mondani!

- Meg kell adni, az! - mondta D'Artagnan -, de kerekedjünk fel! - És késlekedés nélkül nekivágtak toronyiránt a Párizs felé vezető útnak, nyomukban Mousquetonnal, akinek, miután egész éjszaka szörnyen didergett, egy negyedóra múlva már szörnyű melege volt.

79
A visszatérés

Athos és Aramis a D'Artagnan javasolta útirányt választotta, s oly gyorsan menetelt, ahogyan csak tudott. Úgy érezték, előnyösebb lenne számukra Párizshoz közel, mint Párizstól távol elfogatni magukat.

Az éjjeli elfogatástól félve minden este bekarcolták, hol a falra, hol az ablakra a megbeszélt útbaigazító jeleket; de minden reggel szabadon ébredtek, legnagyobb csodálatukra.

Aszerint, hogy Párizshoz közeledtek, a nagy események emlékei, melyekben részt vettek s melyek Angliát felforgatták, úgy szétfoszlottak, mint az álmok; viszont azok az események, melyek távollétük alatt rázták meg Párizst és a vidéket, eléjük siettek.

Hathetes távollétük idején Franciaországban annyi apró-cseprő dolog történt, hogy majdnem valami nagy eseménnyé verődött össze. A párizsiakat egy reggel, királyné és király nélkül ébredvén, valósággal gyötörte ez az elhagyatottság; és Mazarin eltűnése, amit pedig oly élénken kívántak, cseppet sem kárpótolta őket a két felséges szökevény hiányáért.

Az első érzés, amely megrázta Párizst, midőn értesült a Saint-Germainbe való menekülésről, mely menekülést olvasóinkkal átéltük volt, az a fajta rémület volt tehát, mely a gyermeket elfogja, ha sötét éjszakára vagy magányra ébrednek. A parlament megrendült, s elhatároztatott, hogy küldöttség fogja a királynét felkeresni, s megkéri, ne sokáig fossza meg Párizst felséges jelenlététől.

A királyné azonban még a lensi diadalnak és szerencsés kimenetelű menekülésének kettős hatása alatt állt. A küldötteket nemcsak hogy az a megtiszteltetés sem érte, hogy fogadja őket, de még várakoztatták is őket az országúton, ahol a kancellár - ugyanaz a Séguier kancellár, akit, láttuk már e mű első részében, amint egy levelet, makacsságában, egészen a királyné fűzőjéig üldöz - adta át nekik az udvar ultimátumát azzal, hogy ha a parlament nem alázkodik meg a királyi méltóság előtt, tévesnek nyilvánítván mindazokat a kérdéseket, melyek a köztük kitört viszályra vezettek, akkor Párizst holnap ostrom alá veszik; s hogy ez ostrom előreláttában az orléans-i herceg máris elfoglalta a saint-cloud-i hidat, a Hercegúr pedig, még a lensi győzelmétől tündöklőn, Charentont és Saint-Denis-t szállta meg.

Az udvar balszerencséjére azonban, melynek egy mérséklő válasz talán szépszámú hívet toborozott volna, ez a fenyegető válasz az ellenkező hatást szülte, mint amit vártak. Megsértette a parlament büszkeségét, mely érezve a polgárság erőteljes támogatását - ezt pedig Broussel szabadon bocsátása ébresztette ereje tudatára -, e pátensre válaszképp kijelentette, hogy közismerten Mazarin bíboros lévén mindeme zavargás szerzője, őt a király s az Állam ellenségének bélyegzi, s megparancsolta neki, hogy hagyja el az udvart még aznap, Franciaországot pedig nyolc napon belül, és ha e határidő elteltével nem engedelmeskedik, a király minden alattvalóját felszólítja üldözésére.

Ez az erélyes válasz, melyre az udvar egyáltalán nem számított, egyszerre Párizst is, Mazarint is törvényen kívül helyezte. Csak az volt a kérdés, a parlament vagy az udvar kerekedik-e felül.

Az udvar ekkor megtette a támadásra, Párizs pedig a védekezésre való előkészületeit. A polgárok tehát a zavargások idején szokásos munkálatokkal foglalatoskodtak, vagyis láncokat feszítettek ki, és felszedegették az utcák kövezetét, amikor látták, hogy a koadjutor vezetésével segítségükre érkezik Conti herceg, Condé herceg testvére, és Longueville herceg,

a sógora. Ettől fogva megnyugodtak, mert két vér szerinti herceg, mi több, a számbeli fölény is oldalukon volt. Január 10-én történt, hogy a párizsiaknak e nem remélt segítség érkezett.

Viharos viták után Conti herceget nevezték ki a távol levő király seregeinek főparancsnokává, és D'Elbeuf és Bouillon hercegek, valamint La Mothe marsall lettek a tábornokai.[121] Longueville herceg, cím és rang nélkül, beérte a sógorának való segédkezés tisztjével.

Ami Beaufort urat illeti, ő Vendôme vidékéről, mondja a krónika, délceg termetét, szép hosszú haját s azt a népszerűséget hozván érkezett, mely méltóvá tette „a vásárcsarnok királya" címre.

A párizsi sereg most már azzal a gyorsasággal alakult meg, mellyel a polgárok katonává vedlenek át, midőn az átalakulásra valamiféle érzelem sarkallja őket. A rögtönzött sereg 19-én kirohanást kísérelt meg, inkább csak azért, hogy magának s másoknak is bizonyítsa létezését, semmint hogy valami komolyat próbáljon, feje felett zászlót lobogtatván, melyen e különös jelmondat volt olvasható: *Keressük a királyunkat*.

A következő napok néhány részleges hadművelettel teltek el, melyeknek néhány nyáj elrablásán s két-három ház felgyújtásán kívül egyéb eredménye nem volt.

Így érkezett el február eleje, és éppen elsejére esett, hogy barátaink Boulogne-ban partra szálltak s elindultak, kétféle útvonalon, Párizs felé.

A menekülés negyedik, napján Nanterre-t óvatosan elkerülték, nehogy a királyné híveibe botoljanak.

Athosnak egy cseppet sem volt ínyére való ez a sok óvatosság, de Aramis nagyon józanul figyelmeztette, hogy meggondolatlanságra nincs joguk, hisz Károly király fenséges és szent küldetést bízott rájuk, és ez a vérpad tövén kapott megbízatás csak a Henriette királyné lába előtt érhet véget.

Athos tehát engedett.

Az elővárosoknál utasaink erős őrséget találtak, egész Párizs fegyverben volt. Az őrszem nem engedte tovább a két nemest, s hívta őrmesterét.

Az őrmester rögtön előjött, s azzal a fontoskodással, mely a polgáremberekre jellemző, mihelyt katonai méltóságba van szerencséjük beöltözhetni, kérdezte:

- Kik maguk, uraim?

- Két nemes - felelte Athos.

- Honnan jönnek?

- Londonból.

- Mi dolguk Párizsban?

- Üzenetet hozunk az angol királyné őfelségének.

---

[121] *D'Elbeuf* herceg (1596-1657) IV. Henrik és Gabrielle d'Estrée leányának férje volt; *Bouillon* herceg (1605-1652) részt vett Cinq-Mars Richelieu elleni összeesküvésében s csak sedani hercegsége ellenében bocsátották szabadon; *La Mothe* marsall (1605-1657) katalániai alkirály, 1648-ban csatlakozik a Fronde-hoz, később kiegyezik Mazarinnal.

- Micsoda! Hát ma mindenki az angol királynéhoz igyekszik? Már van itt az őrségen három nemesünk, most vizsgálják a passzusaikat, azok is őfelségéhez tartanak. Hol vannak a magukéi?

- Egyáltalán nincsenek.

- Micsoda? Egyáltalán nincsenek?

- Nincsenek. Angliából jövünk, amint már mondottuk; fogalmunk sincs róla, milyen politikai változások estek, hiszen Párizst a király távozása előtt elhagytuk.

- Tyű! - mondta az őrmester ravasz képpel -, maguk mazarinisták, s azért akarnak bejutni hozzánk, hogy kikémleljenek!

- Kedves barátom - szólalt meg Athos, aki eddig Aramisra bízta a válaszolgatást -, ha mazarinisták volnánk, mindenféle passzussal fel volnánk szerelve, a maga helyzetében, higgyen nekem, inkább azokban kételkedném, akiknek mindenük rendben van.

- Menjenek be az őrségre - mondta az őrmester -; majd az őrsparancsnoknak magyarázkodjanak.

Intett az őrszemnek, az félreállt; elsőnek az őrmester lépett be, a két nemes követte az őrszobára.

A helyiség zsúfolva volt polgárokkal s a nép fiaival, némelyek kártyáztak, mások ittak vagy lázasan beszéltek.

Egy majdnem homályos sarokban ott volt az a három, előbb érkezett nemes, kiknek a parancsnok most vizsgálta passzusát.

Ez a tiszt a szomszéd szobában ült, rangjának tekintélyénél fogva a külön szoba kiváltságát élvezte.

Az újonnan jöttek s a korábban jöttek első tényked ése az volt, hogy az őrszoba két ellenkező széléről egymásra gyors és fürkésző pillantást vessenek. A korábban jötteket hosszú köpeny borította, ráncaikba még külön is gondosan beburkolóztak. Egyikük, társainál alacsonyabb termetű ember, a homályban tartózkodott.

Az őrmester jelentette, hogy minden valószínűség szerint két mazarinistát hoz be; a három nemes a sarokban hegyezni kezdte a fülét s figyelt. A legalacsonyabbikuk, ki kettőt lépett előre, most hátra lépett egyet, s újra homályba került.

A jelentésre, miszerint az újonnan jötteknek semminemű útlevelük, az őrségnek, úgy látszott, az az egybehangzó véleménye, hogy a városba nem fognak bejutni.

- Ugyan - mondta Athos -, inkább az látszik valószínűnek, hogy bejutunk, mert minden jel szerint értelmes emberekkel van dolgunk. Nos, a teendő nagyon egyszerű, csak annyi, hogy juttassák el a nevünket az angol királyné őfelségéhez, s ha ő kezeskedik rólunk, remélem, mi akadályát sem látják bebocsáttatásunknak.

E szavakra a homályba húzódott férfiú figyelme nemcsak hogy megkétszereződött, de a meglepődés oly mozdulata is kísérte, hogy kalapja, melyet a még gondosabban magára csavart köpeny hátrataszított, leesett a fejéről; lehajolt s fürgén felkapta.

- Jaj, Úristen - mondta Aramis, s Athost megbökte a könyökével -, látta?

- Mit? - kérdezte Athos.

- Ama három közül a legalacsonyabbik arcát?

- Nem.

- Azért, mert úgy rémlett... de ez lehetetlenség!...

Ebben a pillanatban az őrmester, ki az imént bement volt a különszobába, hogy átvegye az őrsparancsnok rendeleteit, kijött, s a három nemesre mutatva így szólt:

- A passzusok rendben vannak, engedjék tovább az urakat! - és egy papírt adott át nekik.

A három nemes bólintott; és sietett élni az engedelemmel, s használni az utat, mely az őrmester parancsára megnyílt előttük.

Aramis szemmel követte őket; s abban a pillanatban, amidőn a legalacsonyabbik elhaladt előttük, erősen megszorította Athos kezét.

- Mi baj, kedvesem? - kérdezte az.

- Azt hiszem... de csak valami képzelődés, bizonyára.

Aztán az őrmesterhez fordult:

- Mondja csak, uram, ismeri ezt a három nemest, aki most ment ki innen?

- Ismerem, passzusaik szerint; Flammarens, Châtillon és De Bruy urak,[122] három frondőr nemes, Longueville herceghez akarnak csatlakozni.

- Furcsa - mondta Aramis, inkább a maga gondolataira válaszolva, mint az őrmester szavaira -, én magát Mazarint véltem felismerni!

Az őrmester hahotára fakadt.

- Ide merészkednék közibénk, hogy felakasszuk?

- Hát - dünnyögte Aramis -, bizony lehet, hogy csalódtam, nekem nincs oly csalhatatlan szemem, mint D'Artagnannak.

- Ki beszél itt D'Artagnanról? - kérdezte a parancsnok, aki ebben a pillanatban jelent meg a szobája küszöbén.

- Tyű! - álmélkodott Grimaud, s szeme kerekre nyílt.

- Mi az? - kérdezte egyszerre Athos és Aramis.

- Planchet! - válaszolta Grimaud -, Planchet, méghozzá aranygallérral!

- La Fère úr és D'Herblay úr - kiáltott fel a tiszt -, Párizsba visszatérőben! Micsoda öröm ez nekem, uraim, mert bizonyára a hercegekhez készülnek csatlakozni!?

- Amint látod, kedves Planchet-m - mondta Aramis, míg Athos csak mosolygott, látván, mily fontos posztot tölt be a polgári hadseregben Mousqueton, Blaisois és Grimaud régi pajtása.

- Hát D'Artagnan úrról, akit az előbb emlegettek, ha szabad kérdeznem, van-e valami híre, D'Herblay uram?

- Négy napja váltunk tőle el, kedves barátom, s minden arra vall, hogy megelőzött Párizsban.

- Nem, uram, bízvást állíthatom, hogy nem tért vissza a fővárosba; egyébként lehetséges, hogy Saint-Germainben maradt.

---

[122] *Châtillon* hercege a Longueville hercegné miatt párbajban meghalt Gaspard de Coligny fivére; De Bruy neve valóban Mazarint takarta.

- Nem hinném; a Gödölyében van találkozónk.

- Éppen ma fordultam meg ott.

- S a szép Madeleine-nek semmi híre róla? - kérdezte mosolyogva Aramis.

- Nincs, uram, sőt nem titkolom, nagyon nyugtalannak látszott.

- Bizony - mondta Aramis -, mi sem vesztegettünk időt, sőt nagy sietve jöttünk. Engedje meg hát, kedves Athos, hogy barátunkról tovább ne tudakozódjam, és gratuláljak Planchet úrnak!

- Ó, lovag úr - mondta Planchet és meghajolt.

- Hadnagy! - mondta Aramis.

- Hadnagy és várományos kapitány!

- Nagyon szép dolog - mondta Aramis -; és hogyan jutott mind e kitüntetéshez?

- Először is, tudják-e, uraim, hogy én mentettem meg Rochefort urat?

- Hogyne tudnók! Ő maga mondta el.

- Mazarin ebből kifolyólag, kis híja, hogy fel nem akasztatott, ami még népszerűbbé tett, mint addig voltam.

- S hála e népszerűségnek...

- Nem, hanem valami ennél is különbnek. Ugyebár tudják, hogy a piemonti ezredben szolgáltam, ahol volt szerencsém az őrmesterségig vinni.

- Tudjuk.

- Nos, egy napon, mikor senki se tudott sorba állítani egy rakás fegyveres polgárt, kik közül egyesek bal, mások ugyanakkor jobb lábbal léptek ki, nekem sikerült megtanítanom őket egyszerre lépni, mire kineveztek hadnaggyá, ott helyben a gyakorlótéren.

- Íme, a magyarázat - mondta Aramis.

- Eszerint - mondta Athos - egész sor nemes van a maguk oldalán?

- Meghiszem azt! Először is velünk vannak, amint tudják alkalmasint, Conti, Longueville, Beaufort, D'Elbeuf, Bouillon, Chevreuse herceg urak, La Mothe marsall, Brissac és Luynes urak, Vitry és Noirmoutiers márki, Narcillac herceg, Laigues márki, Sévigné márki, Fiesque és Montrésor gróf urak, s mit tudom én, még kicsodák.

- És Raoul de Bragelonne? - kérdezte Athos elfogódott hangon - D'Artagnan azt mondta, magára bízta elutazásakor, kedves Planchet.

- Igenis, gróf úr, mintha csak a saját fia volna, s én, mondhatom, egy pillanatra sem vesztettem szem elől.

- Úgy hát - folytatta Athos örömtől remegő hangon -, jól érzi magát? Nem esett semmi baja?

- Semmi, uram.

- S lakása?

- Változatlanul a Nagy Károly Királyban.

- S hol tölti napjait?

- Hol az angol királynénál, hol Chevreuse hercegnénél. Ő meg Guiche gróf soha el nem szakadnak egymástól.

- Köszönöm, Planchet, köszönöm! - mondta Athos, s kezét nyújtotta neki.

- Ó, gróf úr - mondta Planchet, s alig ujja hegyével érintette azt a kezet.

- Ejnye - kérdezte Aramis -, mit mível, gróf úr! Egy volt inas!

- Barátom, de hisz Raoulról mondott híreket!

- Most pedig, uraim - kérdezte Planchet, ki mit sem hallott a megjegyzésből -, mit határoztak?

- Bemenni Párizsba, feltéve, ha engedélyt ad rá, kedves Planchet uram - válaszolta Athos.

- Hogyan? Hogy engedélyt adok-e? A gróf úr gúnyolódik velem; hisz uraságodnak készséges szolgája vagyok!

És meghajolt.

Majd embereihez fordult, s így szólt:

- Engedjék be ezeket az urakat, ismerem őket, Beaufort úr barátai.

- Éljen Beaufort úr! - kiáltotta egy emberként az őrség, s Athosnak meg Aramisnak utat nyitottak.

Csak az őrmester ment oda Planchet-hoz.

- Hogyhogy? Útlevél nélkül? - dünnyögte.

- Útlevél nélkül - mondta Planchet.

- Vigyázzon, kapitány - folytatta az őrmester, Planchet-nak a megígért rangot előlegezvén -, vigyázzon, mert az egyik az imént kiment három ember közül azt súgta nekem, hogy óvakodjam ezektől az uraktól!

- Márpedig én ismerem őket - mondta Planchet méltóságteljesen -, s felelek értük!

Ezt mondván, megszorította Grimaud kezét, akit láthatóan megtisztelt e kitüntetés.

- A viszontlátásra hát, kapitány - mondta Aramis tréfás hangon -; ha valami bajunk esik, majd magához fordulunk.

- Uram - mondta Planchet -, ebben is, mint mindenben, készséges szolgája vagyok.

- Van szellem a fickóban, még sok is - mondta Aramis, lóra szállva.

- Hát hogyne volna - mondta Athos, s ő is nyeregbe szállt -, ha oly sok időn át kefélgette gazdája kalapját?

80
A követek

A két jó barát rögtön útnak indult, s eregélt lefelé a külváros meredek lejtőjén, de ahogy e lejtő lábához értek, nagy megdöbbenéssel látták, hogy Párizs utcái folyókká s terei tavakká váltak. A nagy januári esők következtében a Szajna kiáradt, és a főváros felét elöntötte.[123]

Athos és Aramis bátran léptetett be lovával az árba; de a szegény páráknak hamarosan szügyéig ért a víz, s a két nemesnek rá kellett szánnia magát, hogy lemond róluk és csónakot bérel. Miután ez megtörtént, az inasokat utasították, hogy a vásárcsarnoknál várjanak rájuk.

A Louvre-t tehát csónakkal közelítették meg. Sötét éjszaka volt, s Párizs így, néhány remegő lámpa világánál, a számtalan tó között, a csillogó fegyverű őrjáratok bárkáival, az éber őrségek sötétben váltott kiáltásaival, oly képet nyújtott, hogy még a harcias érzésekre igen-igen fogékony Aramist is elképesztette.

Megérkeztek a királynéhoz; de kénytelenek voltak várakozni. Őfelsége ugyanis éppen kihallgatást adott két nemesnek, kik Angliából hoztak híreket.

- Mi is - mondta Athos a szolga válaszára -, mi is, de nemcsak hogy híreket hozunk, hanem éppen Angliából jövünk!

- Hogy hívják hát az urakat? - kérdezte a szolga.

- La Fère gróf és D'Herblay lovag - felelte Aramis.

- Ó, akkor, uraim - mondta a szolga, a nevek hallatára, melyeket a királyné annyiszor ejtett ki reménykedve -, másként áll a dolog, s azt hiszem, őfelsége sohasem bocsátana meg nekem, hogy az urakat egy pillanatig is várakoztattam. Kövessenek, kérem.

És előrement; Athos meg Aramis utána.

A királyné szobája elé érve intett, hogy várjanak, majd az ajtót kinyitotta, s így szólt:

- Asszonyom, remélem felséged megbocsátja, hogy parancsát megszegtem, mihelyt megtudja, hogy akiket bejelentek: La Fère gróf és D'Herblay lovag!

A két névre a királyné boldogan felujjongott, hogy az ajtó előtt, ahol megállt, jól hallotta a két cimbora.

- Szegény királyné! - sóhajtotta Athos.

- Ó, jöjjenek be! Jöjjenek hát! - kiáltotta a hercegkisasszony is, s az ajtóhoz rohant.

A szegény leányka anyjától egy percre se tágított, s mindent elkövetett, hogy gyermeki gondoskodásával két bátyja s nénje hiányát feledtesse vele.

- Jöjjenek be, uraim - mondta, s maga nyitott nekik ajtót. Athos és Aramis belépett a szobába. A királyné mély karszékben ült, előtte álltak ama három nemes közül ketten, kikkel az őrségen találkoztak volt.

Flammarens volt és Gaspard de Coligny, Châtillon hercege, kinek öccsét hét-nyolc évvel ezelőtt párbajban ölték meg a Royale téren, Longueville-né miatt.

---

[123] A part menti házak egész sora dőlt össze, sokan belefulladtak a kiáradt folyóba, s nyomban bekövetkezett az éhínség és a járvány, ami csak fokozta a szenvedő tömegek elkeseredését.

A két jó barát nevének hallatára hátráltak egy lépést, s halkan, nyugtalanul összesúgtak.

- Nos, uraim! - kiáltott fel a királyné, ahogy megpillantotta Athost és Aramist. - Végre megjöttek hát, hű barátaim, de az állam futárjai még maguknál is gyorsabbak! Az udvar értesült már a londoni ügyekről, mikor maguk Párizs kapuihoz értek, s éppen itt van Flammarens úr és Châtillon úr, kik Ausztriai Anna megbízásából hozzák a legfrissebb értesüléseket.

Aramis és Athos összenézett; az a nyugalom, sőt öröm, mely a királyné szeméből áradt, zavarba ejtette őket.

- Kérem, folytassák - mondta Flammarens és Châtillon felé fordulva -; tehát azt mondták, hogy I. Károlyt, az én felséges uramat, halálra ítélték, az angol alattvalók többségének akarata ellenére?

- Igenis, asszonyom - hebegte Châtillon.

Athos és Aramis mind nagyobb elképedéssel bámult egymásra.

- És hogy, mikor a vérpadra vitték - folytatta a királyné -, a vérpadra! Ó, Uram! Ó, királyom! és hogy mikor a vérpadra vitték, a felháborodott nép megmentette?

- Igenis, asszonyom - felelte Châtillon oly halkan, hogy a két nemes, bárhogy is fülelt, alig hallhatta ezt a megerősítést.

A királyné hálás töredelemmel kulcsolta össze a kezét, lánya pedig egyik karját anyja nyakára fonta, és örömkönnyes szemmel ölelte át.

- Most már éppen ideje, hogy felségedtől alázatos tisztelettel búcsúzzunk - mondta Châtillon, kinek ez a jelenet kínos lehetett, mert szemmel láthatóan elpirult Athos merő és átható tekintetétől.

- Még egy pillanatra, uraim - mondta a királyné, s visszatartotta őket egy intéssel. - Egy pillanatra, kérem! Mert íme, itt van La Fère és D'Herblay úr, akik, mint bizonyára hallották, Londonból jönnek, s mint szemtanúk talán oly részletekkel szolgálhatnak, melyeket uraimék nem ismernek. Ezeket majd hírül vihetik a királynénak, az én jóságos nénémnek. Beszéljenek, beszéljenek hát, uraim! Kíváncsian hallgatom. Mit se hallgassanak el; mit se titkoljanak. Ha őfelsége, a király él, s a királyi becsület csorbítatlan, minden egyéb közömbös nekem.

Athos elsápadt, s kezét a szívére tette.

- Nos hát - biztatta a királyné, e mozdulat s e sápadtság láttán -, beszéljen hát, uram, kérve kérem.

- Engedelmet, asszonyom - mondta Athos -, de addig semmit se teszek hozzá ez urak elbeszéléséhez, míg be nem ismerik, hogy alkalmasint tévedtek.

- Tévedtek? - kiáltott fel a királyné levegő után kapkodva - tévedtek?... De mi történt hát, az Istenért?!

- Uram - mondta Flammarens Athosnak -, ha mi tévedtünk, akkor a királynétól ered a tévedés, s feltételezem, nem szándékszik helyesbíteni őt, hisz ez őfelsége meghazudtolása volna!

- A királynétól, uram? - kérdezte Athos nyugodt és vibráló hangján.

- Igen - dörmögte Flammarens, s szemét lesütötte.

Athos szomorúan felsóhajtott.

- Nem inkább attól ered ez a tévedés, aki a társaságukban volt, s akit a roule-i sorompónál láttunk? - kérdezte Aramis sértő udvariassággal. - Mert ha nem csalódtunk, La Fère gróf meg jómagam, hárman voltak, midőn Párizsba értek.

Châtillon és Flammarens összerezzent.

- Adjon már magyarázatot, gróf úr! - kiáltotta a királyné, kinek aggodalma percről percre nőtt. - Homlokáról kétségbeesést olvasok le, szája valami borzalmas hírt vonakodik jelenteni nekem s a keze reszket! Jaj, Istenem, Istenem! Mi történt hát?

- Úristen! - rebegte a királylány, s térdre rogyott az anyja mellett -, könyörülj rajtunk!

- Uram - mondta Châtillon -, ha gyászos hírt hoz, kegyetlenséget művel, midőn a királynéval ezt a hírt közli!

Aramis Châtillonhoz lépett, hogy majdnem összeértek.

- Uram - mondta neki összeszorított ajakkal s szikrázó szemmel -, remélem nem szándékszik La Fère grófot meg engem kioktatni, hogy mit illik itt s mit nem illik mondani!

E rövid szóváltás alatt Athos, kezét még mindig a szívére szorítva, lehajtott fővel odament a királynéhoz, s megindult hangon így szólt:

- Asszonyom, a fejedelmek, kik természetüknél fogva a többi halandó fölött állnak, az égtől olyan szívet kaptak, hogy sokkal nagyobb csapásokat képesek elviselni, mint a hétköznapi ember; mert szívük felsőbbrendűségük része. Úgy vélem hát, nem kell felséged irányában úgy viselkednünk, ahogy egy osztályunkbeli nővel viselkednénk. Ó, e földi lét legnagyobb vértanúságára szánt királyné! Íme a ránk bízott megtisztelő küldetés eredménye!

Azzal Athos, a pihegő és dermedt királyné elé térdepelve, kebléből elővette a gyémántos rendjelet, melyet a királyné elutazása előtt Winter lordra bízott, s az egyazon dobozba zárt jegygyűrűt, melyet a király halála előtt Aramisnak átadott; Athos e két tárgytól, amióta átvette, egy pillanatig se vált meg.

A dobozt kinyitotta, s néma, mély gyásszal adta át a királynénak.

A királyné keze kinyúlt, megfogta a gyűrűt, görcsösen ajkához emelte, s karját egyetlen sóhajtás, egyetlen zokogás nélkül széttárva elsápadt, s ájultan hanyatlott két udvarhölgye és leánya karjaiba.

Athos csókkal illette a szerencsétlen özvegy ruhája szegélyét, s oly méltósággal emelkedett föl, mely mély benyomást tett a jelenlevőkre, s így szólt:

- Én, La Fère gróf, ki sohasem hazudtam, esküszöm, először Isten előtt, azután az árva királyné előtt, hogy mindent, ami csak lehetséges volt, megtettünk a király megmentésére Anglia földjén. Most pedig - tette hozzá Aramishoz fordulva - menjünk, D'Herblay lovag, kötelességünket teljesítettük.

- Még nem - mondta Aramis. - Volna még egy-két szavunk ezekhez az urakhoz.

És Châtillonhoz fordulva így szólt:

- Uram, nem volna szíves kijönni, ha csak egy pillanatra is, hogy hallhassa azt a szót, melyet a királyné előtt nem tudok kiejteni?

Châtillon szó nélkül meghajolt a beleegyezés jeléül; előbb Athos és Aramis ment ki, Châtillon és Flammarens utánuk, s szó nélkül szelték át az előcsarnokot; mihelyt azonban egy földszinti, egyablakos teraszhoz értek, Aramis e teljesen elhagyott terasz felé irányította lépteit; az ablaknál megállt, s Châtillon hercegéhez fordulva így szólt:

- Uram, az előbb megengedte magának, hogy rendkívül nyeglén bánjék velünk. Ez semmi esetre sem volt illő dolog, legkevésbé olyan emberektől, akik a királynéval egy hazug fráter híreit közölték.

- Uram - csattant fel Châtillon.

- De hová tették De Bruy urat? - kérdezte Aramis gúnyosan. - Talán bizony nem éppen az ábrázatát cseréli, mely oly nagyon hasonlít a Mazarin úréhoz? Tudjuk, van elég váltásra való talján álarc a Palais-Royalban, Arlecchinótól kezdve egészen Pantaleonéig![124]

- Ejnye, maga provokálni akar minket, azt hiszem! - mondta Flammarens.

- Hát csak hiszik, uraim?

- Lovag! Lovag! - csillapította Athos.

- Hagyjon, hadd intézzem el a dolgot - mondta Aramis bosszúsan -, hisz tudja, hogy semmit sem szeretek befejezetlenül félbehagyni.

- Fejezze be hát, uram - mondta Châtillon, az Aramisétől mivel sem kisebb hetykeséggel.

Aramis meghajolt.

- Uraim, más, mint én vagy La Fère gróf, most elfogatná magukat, mert van néhány barátunk Párizsban; mi azonban szabad elvonulást kínálunk, mitől se aggódjanak. Jöjjenek, s cseveg-jünk egy kicsit, kezükben karddal, ezen az elhagyott teraszon!

- Örömest - mondta Châtillon.

- Egy pillanat, uraim - kiáltotta Flammarens -; belátom, csábító ajánlat, ez idő szerint mégis lehetetlen elfogadnunk.

- Ugyan miért? - kérdezte Aramis csúfondárosan. - Ily óvatossá talán bizony a Mazarin közelsége teszi?

- Ejnye, hallotta, Flammarens - fordult hozzá Châtillon -, ha nem fogadnám el, örök folt maradna nevemen és becsületemen!

- Szerintem is - mondta Aramis.

- És mégse fogja elfogadni, s ezek az urak, meggyőződésem, hamarosan osztani fogják vé-leményemet.

Aramis hihetetlen sértő módon csóválta a fejét.

Châtillon látta ezt, s a kardja markolatához kapott.

- Herceg - mondta Flammarens -, elfelejti, hogy holnap igen fontos expedíciót vezet, s hogy a Hercegúr által kijelölve s a királyné jóváhagyásával holnap estig nem rendelkezik magával!

- Nem bánom hát. Akkor holnapután reggel - mondta Aramis.

- Holnapután reggelig nagyon hosszú az idő, uraim - mondta Châtillon.

- Nem én tűzöm ki az időpontot - mondta Aramis -, s nem én kérem a halasztást. Annál kevésbé sem - tette hozzá -, mert hisz találkozhatnánk, úgy vélem, ezen az expedíción is.

- Igaza van, uram - örvendezett Châtillon. - Kész örömest, ha nem restelli a fáradtságot egészen a Charentoni-kapuig.

---

[124] Az olasz commedia dell'arte komikus-szatirikus karakterfigurái.

- Hogy is restellném, uram? Hogy magával találkozzam, a világ végéig elmennék, nemhogy egy-két mérföldet ne tennék meg érte.

- Nos hát, holnap, uram!

- Számítok rá. Most pedig menjenek a bíborosuk után. Előbb azonban esküdjenek meg a becsületükre, hogy nem értesítik visszatértünkről.

- Feltételek?!

- Miért ne?

- Mert feltételeket csak győzők szabhatnak, maguk pedig nem azok, uraim.

- Akkor rántsunk kardot azonnal. Nekünk mindegy: mi nem vezetünk holnap expedíciót.

Châtillon és Flammarens egymásra nézett; Aramis szavaiban, taglejtésében annyi gunyorosság volt, hogy kivált Châtillon, alig tudta magát féken tartani. De Flammarens egy szavára türtőztette magát.

- Nem bánom hát, társunk bárki legyen is, mit sem tud meg a történtekből. De maga ugyebár megígéri, uram, hogy holnap ott lesz Charentonban?

- Ó, csak legyenek nyugodtak, uraim - mondta Aramis.

A négy nemes üdvözletet váltott, most azonban Flammarens és Châtillon ment ki a Louvre-ból elébb, s Athos meg Aramis utánuk.

- Tulajdonképpen kik ellen irányul szörnyű haragja, Aramis? - kérdezte Athos.

- A mindenségit, hát azok ellen, akikkel szóváltásom volt.

- Mit vétettek magának?

- Mit vétettek?... Hát maga sem látta?

- Nem.

- Vigyorogtak, mikor megesküdtünk, hogy Angliában teljesítettük a kötelességünket. Nos, vagy hitték, vagy nem. Ha hitték, akkor azért vigyorogtak, hogy megsértsenek, ha nem hitték, azzal is megsértettek, épp ezért sürgős megmutatnunk nekik, hogy kicsodák is vagyunk! Egyébként nem bosszant, hogy az ügyet holnapra halasztották, hiszen ma este alkalmasint kellemesebb teendőnk van, mint a párbajozás.

- Mi a teendőnk?

- Mi? A mindenségit! Elfogatjuk Mazarint.

Athos fitymálón húzta el az ajkát.

- Effajta vállalkozásokhoz semmi kedvem, tudja, Aramis.

- Ugyan miért?

- Mert a rajtaütéshez hasonlítanak.

- Az már igaz, Athos, hogy furcsa hadvezér lenne magából! Csak fényes nappal ütközne meg; ellenfelét értesítené a támadás pillanatáról, s óvakodnék bármit is megpróbálni ellene éjjel, nehogy azzal vádolhassa, hogy kihasználta a sötétséget.

Athos mosolygott.

- Tudja, az ember nem változtathatja meg a természetét - mondta -; azonkívül: honnan tudja, mit érünk vele, s Mazarin elfogatásából nem inkább rossz, mint jó származik-e, s nem zűrzavar-e inkább, mint diadal?

- Csak mondja ki, Athos, hogy helyteleníti indítványomat.

- Nem én, sőt azt hiszem, megengedett eszköz; azonban...

- Azonban micsoda?

- Azt hiszem, nem kellett volna megeskettetni ezeket az urakat, hogy Mazarinnak mit sem szólnak; mert azzal, hogy megeskettette őket, szinte maga is kötelezettséget vállalt, hogy mit sem cselekszik.

- Én ugyan nem, semmi kötelezettséget, esküszöm! Tökéletesen szabadnak tekintem magam. Induljunk, Athos, induljunk már!

- Hová?

- Beaufort úrhoz vagy Bouillon úrhoz; megmondjuk nekik, hányadán vagyunk.

- De csak azzal a feltétellel, ha a koadjutoron kezdjük, ő pap, jártas a lelkiismereti ügyekben, majd előadjuk neki a mienket.

- Jaj - mondta Aramis -, ő mindent el fog rontani, s magának fog tulajdonítani; hagyjuk utolsónak, nemhogy rajta kezdenénk.

Athos mosolygott; látható volt, hogy lelke mélyén valami ki nem mondott gondolat rejlik.

- No jó - mondta -, nem bánom; melyikükön kezdjük hát?

- Bouillon úron, ha nincs kifogása ellene; ő esik elsőnek az utunkba.

- Most pedig, ugyebár, megenged nekem valamit?

- Mit?

- Hogy benézzek a Nagy Károly Király fogadóba, s Raoult megöleljem.

- Természetesen! Magával megyek, hadd öleljük meg együtt.

Beszálltak a csónakba, mely idáig hozta volt őket, s a Vásárcsarnokhoz vitették magukat. Grimaud-t és Blaisois-t ott találták, vártak a lovakkal, s mindnégyen elindultak a Guénégaud utca felé.

Raoul azonban nem volt már a Nagy Károly Király fogadójában, napközben üzenetet kapott a Hercegúrtól, s Olivainnal együtt tüstént útnak indult.

81
A fővezér három alvezére

Megállapodásuk szerint, s a maguk közt meghatározott sorrendben, Athos és Aramis a Nagy Károly Király fogadóból a Bouillon herceg palotája felé indultak.

Az este sötét volt, s noha a csendes és magányos órák felé haladt, továbbra is amaz ezernyi zajtól visszhangzott, melyek egy ostromlott várost minduntalan felriasztanak. Az ember lépten-nyomon barikádokat látott, minden utcakanyarban kifeszített láncokat s a kereszt-utaknál táborhelyeket; őrjáratok keresztezték egymást, jelszavakat cseréltek; a tereket külön-féle parancsnokok futárai szeldesték át meg át; végül izgatott s a kedélyek nyugtalanságára való párbeszédek alakultak az ablakokban tartózkodó békés lakosok és harciasabb szellemű polgártársaik között, akik is vállukon alabárddal vagy hónuk alatt muskétával szaladgáltak az utcán.

Athos és Aramis száz lépést se tehettek anélkül, hogy a barikádokon strázsáló őrök meg ne állították volna őket, s ne kérdezték volna a jelszót, de ők azt válaszolták, hogy Bouillon úrhoz igyekeznek valami fontos hírrel, így megúszták annyival, hogy vezetőt adtak melléjük, akinek azzal az ürüggyel, hogy kalauzolja őket és közlekedésüket megkönnyítse, az volt a dolga, hogy szemmel tartsa őket. Vezetőjük előttük haladt és énekelt:

A szegény jó Bouillon urat
gyötri cudarul a köszvény.

A legfrissebbek közül való gúnydal volt, s isten tudja hány párversből állt, melyekben mindenki megkapta a maga részét.

A Bouillon-palota környékére érve három lovasból álló kis csoporttal találkoztak, kik úgy látszik a világ minden jelszavát tudták, mert vezető és kíséret nélkül közlekedtek, s a barikádokhoz érve elég volt egy-két szót váltaniuk őrzőikkel, hogy továbbengedjék őket, a legteljesebb tisztelettel, mely kétségkívül rangjuknak volt köszönhető.

Athos és Aramis, mihelyt megpillantotta őket, megállt.

- Nini! - mondta Aramis. - Látja, gróf?

- Látom - mondta Athos.

- Mit szól e három lovashoz?

- És maga, Aramis?

- Hogy ezek a mi embereink!

- Nem téved: világosan felismertem Flammarens urat.

- Én pedig Châtillon urat.

- Hát az a barna köpenyes lovas?

- Az a bíboros.

- Személy szerint!

- Hogy az ördögbe merészkednek így a Bouillon-palota közelébe? - kérdezte Aramis.

Athos mosolygott, de nem felelt. Öt perc múlva kopogtattak a herceg kapuján.

A kapuban, amint az magas ranggal felruházott embereknél lenni szokott, strázsa őrködött; még az udvarban is tartózkodott egy kisebb őrség, engedelmeskedni készen Conti herceg alvezére parancsainak.

Ahogy a dal mondta, Bouillon herceget köszvény gyötörte, és ágyban feküdt; de a súlyos maródiság dacára, mely egy hónap óta, vagyis Párizs ostromlásától kezdve akadályozta, hogy lóra üljön, mégis kijelentette, hogy kész fogadni La Fère grófot és D'Herblay lovagot.

A két jó barátot tehát bevezették Bouillon herceghez. A beteg ágyban feküdt ugyan, de az elképzelhető legharciasabb szerszámok és eszközök vették körül. A falakat szerén-szerte csupa kard, pisztoly, vért és puska borította, s nyilvánvalón lehetett látni, hogy Bouillon úr, mihelyt köszvénye elmúlik, ugyancsak megtáncoltatja a parlament ellenségeit. Addig is, legnagyobb sajnálatára, mondogatta, kénytelen az ágyban senyvedni.

- Jaj, uraim - kiáltott fel, megpillantván két látogatóját, s fájdalmas fintorgás közepette igyekezvén ágyán feltápászkodni -, milyen boldog emberek maguk! Lóra ülhetnek, jöhetnek-mehetnek, harcolhatnak a nép ügyéért. Bezzeg én, amint látják, ágyamhoz vagyok szegezve. Jaj! Átkozott köszvény! - nyöszörögte, s újra fintorgott fájdalmasan. - Átkozott köszvény!

- Kegyelmes uram - szólalt meg Athos -, Angliából jövünk s Párizs földjére érve első gondunk érdeklődni nagyméltóságod egészségi állapota felől.

- Hálás köszönet, uraim, hálás köszönet! - sopánkodott a herceg. - Rossz, rossz az én egészségem, amint látják... Átkozott köszvény! Hogyan? Angliából jönnek? És Károly király, mint értesültem, ugye jól érzi magát?

- Meghalt, kegyelmes uram - mondta Aramis.

- Micsoda? - álmélkodott a herceg.

- Meghalt a vérpadon, a parlament ítéletével.

- Lehetetlenség!

- Kivégezték, szemünk láttára.

- Mit beszélt hát nekem Flammarens?

- Flammarens? - kérdezte Aramis.

- Ő; az elébb ment el innen.

Athos mosolygott.

- Két társával? - kérdezte.

- Két társával, úgy van - bólintott a herceg; aztán, némi nyugtalansággal, így toldta meg: - találkoztak volna?

- Hogyne, az utcán, ha nem tévedek - mondta Athos.

És mosolyogva nézett Aramisra, akin szintén némi meghökkenés mutatkozott.

- Átkozott köszvény! - sopánkodott a herceg, s nyilvánvalóan rosszul érezte magát.

- Kegyelmes uram - mondta Athos -, valóban minden odaadására szükség van, hogy hű maradjon Párizs ügyéhez, s betegen is a hadsereg élén maradjon, s e kitartás D'Herblay urat is, engem is őszinte bámulatra késztet!

- Hát bizony, uraim, ez kötelességünk, és maguk rá a példa: a bátorságra és az odaadásra, maguk, akiknek kedves kollégám, Beaufort herceg a szabadságát s talán az életét is köszönheti; kötelességünk a közügyért feláldozni magunk! De én már, bevallom, erőm végére értem. Szívem ép, fejem ép, de ez az átkozott köszvény megöl, s hogy őszinte legyek, ha az udvar helyt adna kérésemnek, mégpedig jogos kérésemnek, mert hisz csak azt a kárpótlást kérem, melyet a régi bíboros ígért, midőn a sedani hercegségtől megfosztottak, igen, kijelentem, hogy ha azonos értékű birtokot adnának, ha kárpótolnának a régi elvétele, vagyis nyolc esztendő óta nem élvezhetett birtokomért, továbbá, ha a hercegi címet családomnak is megadnák, s ha Turenne fivéremet[125] parancsnoki tisztjébe visszahelyeznék, tüstént visszavonulnék földjeimre, s hagynám, hogy az udvar s a parlament intézzék el egymás közt, ahogy tudják.

- S milyen igaza volna, kegyelmes uram! - mondta Athos.

- Ez a maga véleménye is, nemde, La Fère gróf?

- Tökéletesen.

- És magáé is, D'Herblay lovag?

- Mindenestül.

- Nos hát, biztosítom az urakat - folytatta a herceg -, hogy minden valószínűség szerint így is járok el. Az udvar ez idő szerint közeledő lépéseket tesz felém; csak tőlem függ, miként fogadom. Egész mostanig visszautasítottam, de ha már olyan emberek mondják, hogy tévedtem, mint maguk, s kivált, hogy ez az átkozott köszvény amúgy is képtelenné tesz mindenféle szolgálatra Párizs ügyéért, esküszöm, nagy kedvem van tanácsukat követni, s elfogadni a Châtillon úrtól imént kapott ajánlatot.

- Fogadja el, kegyelmes uram, fogadja el - biztatta Aramis.

- Bizony, azt kellene. Bosszant, hogy ma este szinte visszautasítottam... De holnap tanácskozás lesz, s majd meglátjuk.

A két jó barát elköszönt a hercegtől.

- Menjenek, uraim - mondta nekik -, menjenek, hisz bizonyára fáradtak az utazástól. Szegény Károly király! De végtére ő maga is hibás egy kissé mindebben, minket pedig az vigasztalhat, hogy Franciaország semmi szemrehányást sem tehet magának ez alkalommal, s hogy megmentéséért mindent megtett, amit csak megtehetett.

- Ó, ami ezt illeti - mondta Aramis -, ennek mi vagyunk a tanúi, kivált Mazarin úr...

- No lám! Jólesik nekem, hogy így tanúskodnak mellette; jó ember alapjában véve a bíboros, s ha nem volna idegen... hát igen, akkor igazságot szolgáltatnának neki. Jaj! Átkozott köszvény!

Athos és Aramis már az előszobában járt, de oda is elkísérték őket Bouillon őkegyelme jajgatásai; a szegény herceg nyilvánvalóan úgy szenvedett, mint egy kárhozott.

Az utca bejárathoz érve Aramis azt kérdezte:

- Nos hát, mit gondol?

- Miről?

- Hát Bouillon úrról, az áldóját?

---

[125] Bouillon herceg öccse, neves hadvezér, Franciaország marsallja, kit felségsértésért elítéltek; száműzetéséből 1650-ben tért vissza, de az udvarral csak 1651-ben békült meg.

- Azt gondolom, barátom - felelte Athos -, amit a vezetőnk dalocskája:

A szegény jó Bouillon urat
gyötri cudarul a köszvény.

- Épp ezért - mondta Aramis - egy szóval sem szóltam neki arról, amiért felkerestük.

- És okosan tette; még görcsöt kaphatott volna szegény feje. Menjünk most Beaufort úrhoz.

És a két cimbora elindult a Vendôme-palota felé.

Mire oda értek, az óra tízet ütött.

A Vendôme-palotát sem kevésbé jól őrizték, s éppoly harcias látványt nyújtott, mint a Bouilloné. Künt őrök, bent strázsák, gúlába rakott fegyverek, kikötött, felnyergelt lovak. Két, éppen kimenő lovas Athos és Aramis beléptekor kénytelen volt egy-egy lépést faroltatni lovát, hogy utat engedjen.

- Ejha, uraim - mondta nekik Aramis -, ez, úgy látszik, a találkozások éje, s bevallom, nagyon boldogtalan lennék, ha e gyakori esti találkozások után sehogy se sikerülne holnap találkoznunk!

- Ó, efelől nyugodt lehet, uram - mondta elhaladtában Châtillon (mert ő és Flammarens voltak, akik Beaufort hercegtől épp most távoztak) -, s ha éjszaka véletlenül is ennyiszer találkozunk, annál biztosabban fogunk nappal találkozni, ha keressük egymást!

- Remélem, uram - mondta Aramis.

Flammarens és Châtillon uraimék folytatták útjukat, Athos és Aramis pedig leszállt.

Alighogy a kötőféket csatlósaik kezébe nyomták, s alighogy köpenyüket levetették, egy ember lépett hozzájuk, s miután egy pillanatig nézegette őket az udvar közepében függő lámpás kétes világánál, meglepődve kiáltott fel, s karjukba vetette magát.

- La Fère gróf! - lelkendezett a férfiú. - D'Herblay lovag! Hogyhogy itt vannak Párizsban?

- Rochefort! - mondta egyszerre a két cimbora.

- Az bizony! Amint tudják, négy-öt napja érkeztünk a Vendôme vidékéről, s készülünk Mazarinnak alaposan befűteni. Még mindig velünk vannak, remélem?

- Inkább, mint valaha! És a herceg?

- Tombol a bíboros ellen. Ugye ismerik a mi drága hercegünk sikereit?! Ő Párizs igazi királya; ki sem teheti a lábát, mert azt kockáztatja, hogy halálra ölelik.

- Legalább nem teszi ki - mondta Aramis -; de mondja, nem Flammarens és Châtillon távozott innen az előbb?

- Ők hát, kihallgatáson voltak a hercegnél; Mazarin küldte őket, kétségkívül, de emberükre akadtak, erről kezeskedem.

- Hál' istennek - mondta Athos. - És mi nem tisztelkedhetnénk őfenségénél?

- Hát hogyne! Most mindjárt: maguknak mindig hozzáférhető. Jöjjenek velem, hadd érjen engem a megtiszteltetés, hogy bevezethessem az urakat!

Rochefort ment elöl. Minden ajtó megnyílt előtte s a két jó barát előtt. Beaufort úr éppen asztalhoz készült. Ezernyi esti elfoglaltsága egészen mostanig késleltette vacsoráját; de a pillanat komolysága ellenére is, alighogy a Rochefort bejelentette két nevet meghallotta, felkelt székéről, melyet éppen készült asztalhoz zökkenteni, s lelkesen a két vendég elé sietett.

- Ó, ez igazán kedves - mondta -, Isten hozta az urakat! Remélem, velem vacsoráznak, ugyebár? Boisjoli, jelentsd Noirmont-nak, hogy két vendégünk van. Ismerik Noirmont-t, nemde, uraim? Ő az én főszakácsom, a Marteau apó utóda, s amint tudják, kitűnő pástétomot készít. Boisjoli, szólj, hogy küldjön egyet a javából, de nem olyant, amilyent La Ramée-nak csinált! Hál' istennek, többé nincs szükségünk kötélhágcsóra, tőrre meg nyuvasztókörtére.

- Kegyelmes uram - mondta Athos -, miattunk ne zaklassa híres főszakácsát, kinek jól ismerjük változatos képességeit. Ma este, fenséged engedelmével, beérjük azzal a megtiszteltetéssel, hogy fenséged egészségi állapota felől érdeklődjünk s kérjük parancsait.

- Ó, ami egészségemet illeti, amint látják, kiváló, uraim! Ez az egészség, mely öt évig állt ellen a Chavigny úrral súlyosbított Vincennes-nek, mindenre képes. Parancsaimat illetően pedig, esküszöm, szörnyű zavarba hozna, ha adnom kellene uraiméknak, tekintve, hogy már boldog-boldogtalan parancsokat osztogat, s én, ha így folyik tovább, a végén egyáltalán nem osztogatok.

- Csakugyan? - kérdezte Athos. - Pedig azt hittem, hogy a parlament éppen az egységre számított.

- Az ám, a mi egységünk! Szép dolog! Bouillon herceggel még megjárja valahogy. Köszvény gyötri, s el nem hagyja az ágyát, igen, vele van mód szót ejteni; de D'Elbeuf úrral, meg azokkal az elefánt-fiaival!...[126] Ismerik a D'Elbeufre írt gúnydalocskát, uraim?

- Nem, kegyelmes uram!

- Csakugyan? - kérdezte a herceg, s máris énekelni kezdett:

D'Elbeuf herceg fiaival
Hetvenkedik a Place-Royale-on.
Bizony, ott ugrat és rivall,
D'Elbeuf herceg fiaival!
De ha közelg a harcizaj,
vitéz kedvüknek istenáldjon,
D'Elbeuf herceg fiaival
hetvenkedik a Place-Royale-on.

- Hanem a koadjutorral - mondta Athos - nem így van, remélem?

- De mennyire így van! A koadjutorral még rosszabb, Isten őrizze magukat az izgága prelátusoktól, kivált, ha vértet viselnek a palástjuk alatt! Ahelyett, hogy nyugodtan ülne püspökségében, és *Te Deum*okat énekelne ki sem vívott győzelmeinkért, vagy olyan győzelmeinkért, melyekben legyőzettünk, tudják, mit mível?

- Nem.

- Ezredet állít fel, s el is kereszteli Korinthoszi Ezrednek! Hadnagyokat, kapitányokat nevez ki, akár Franciaország marsallja, s ezredeseket, mint a király.[127]

- Bezzeg, mikor verekedni kell - vélekedett Aramis -, akkor remélem, az érsekségen húzza meg magát?

---

[126] Harcourt hercege, Charles, Harcourt grófja, François és Lillebonne grófja, François-Marie; oly hatalmas termetű fiatalemberek voltak, hogy az „elefánt-fiak"-nak nevezték őket.

[127] Retz *tiszteletbeli* korinthoszi érsek volt 1644 óta; erről elnevezett hadseregét Renaud de Sévigné vezette.

- Egyáltalán nem! Ebben, látja, téved, kedves D'Herblay! Mikor verekedni kell, verekszik; oly mértékben, hogy nagybátyja halála révén ülőhelyhez jutván a parlamentben, most már folyton a lábunk alatt van, a parlamentben, a tanácsban, a harcban. Conti herceg csak látszat-generális, s még látszatnak is minő! Egy púpos herceg! Hej, de rosszul megy minden, uraim, de rosszul!

- Oly mértékben, hogy fenséged elégedetlen? - kérdezte Athos, s Aramisszal egy pillantást váltott.

- Elégedetlen, uram, sőt, fenségem dühös! Annyira, hogy látják, ezt csak maguknak mondom, s másoknak nem mondanám, ha a királyné, velem szemben való tévedését elismervén, visszahívná száműzött anyámat, s nekem adná az admirálisság utódlási jogát, ami az apámuramé, s halála után nekem ígérték, bizony nem sokat teketóriáznám kutyáimat arra idomítani, hogy ezt ugassák: Franciaországban nagyobb lopók is vannak, mint Mazarin!

Athos és Aramis most már nemcsak egy pillantást, de ezzel együtt jelentős mosolyt is váltott; s ha nem találkoztak volna velük, akkor is kitalálták volna, hogy Châtillon és Flammarens megfordult itt az imént. Nem is említették hát egy szóval sem, hogy Mazarin Párizsban tartózkodik.

- Fenséges uram - mondta Athos -, hálásak és elégedettek vagyunk! Nem is volt más célunk, mint fenségedet biztosítani odaadásunkról s kijelentenünk: rendelkezésére állunk mint leghívebb szolgái.

- Mint leghívebb barátaim, amint ezt bizonyították; s ha valaha az udvarral összebékülök, majd bizonyíthatom, remélem, hogy én is a barátjuk maradtam éppúgy, mint... mi a nevük azoknak az uraknak? D'Artagnan és Porthos?

- D'Artagnan és Porthos.

- Igen, igen, ez az! Így hát értik, La Fère és D'Herblay uraim: mindenben mindig számíthatnak rám.

Athos és Aramis meghajtotta magát és kiment.

- Kedves Athosom - mondta Aramis -, kezdem hinni, csak azért volt hajlandó elkísérni, hogy Isten bocsá', leckét adjon nekem!

- Csak várjon, kedves barátom - mondta Athos -, akkor fogja majd igazán tapasztalni, mikor a koadjutortól távozunk!

- Menjünk hát a püspökségre - mondta Aramis.

És elindultak a Cité felé.

Párizs szívéhez közeledvén, az utcákat víz alatt találták, s újra csónakba kellett szállniuk.

Tizenegy óra elmúlt, de köztudomású volt, hogy a koadjutornál való jelentkezés nincs időhöz kötve; hihetetlen aktivitása, a szükséghez képest, éjt nappallá, nappalt éjszakává tett.

Az érseki palota kiemelkedett az ár közepéből, s a mindenfelől oldalaihoz kötött csónakokról azt hihette az ember, hogy nem is Párizsban, de Velencében van. Jöttek-mentek ezek a csónakok, minden irányból keresztezték egymást, benyomulva a Cité útvesztőjébe, vagy az Arzenál s a Saint-Victor rakpart felé távolodtak, s akkor már úgy suhantak, mint valami tavon. Egyikük-másikuk néma és titokzatos volt, a többiek lármásak s kivilágítottak. A két jó barát a vízi járművek e serege közt suhant s kötött ki végre.

Az érsekség egész földszintje víz alatt volt, de a falakhoz holmi lépcsőket eszkábáltak; s az árvíz mindössze annyi változást okozott, hogy a kapu helyett ablakon kellett ki- s bejárni.

Így esett, hogy Athos és Aramis egyenest a prelátus előszobájában kötött ki. Ez az előszoba tele volt szolgákkal, mert egy tucat uraság várakozott egymás hegyén-hátán a várószobában.

- Úristen! - mondta Aramis - oda nézzen, Athos! Lehetséges, hogy ez a nyegle koadjutor megszerzi magának az örömöt, hogy megvárakoztasson bennünket?

Athos mosolygott.

- Kedves barátom - felelte -, az embereket rangjuk minden kellemetlenségével kell elfogadni; a koadjutor ma a Párizsban uralkodó hét-nyolc király egyike, s valóságos udvara van.

- Látom - mondta Aramis -, mi azonban nem vagyunk udvaroncok, vagy mi.

- Épp ezért beküldjük neki a nevünket, s ha láttára nem illendőképp válaszol, itt hagyjuk őt a maga s a Franciaország ügyeivel. Hívjunk csak egy inast, s nyomjunk a markába egy fél aranyat!

- Tyű! a legjobbkor! - kiáltott fel Aramis -, ha nem tévedek, az ott, nem, nem... de mégis: Bazin bizony! Gyer ide, fickó!

Bazin, aki e pillanatban ment át az előszobán, méghozzá pompázatos egyházi öltözékben, szemöldökráncolva fordult meg, hadd lássa, ki az az orcátlan, aki ekképpen szólítja. De mihelyt Aramisra ismert, a tigris báránnyá változott, s a két nemeshez lépve így szólt:

- Hogyan? Maga az, lovag úr? Maga az, gróf úr? Itt vannak hát mindketten, mikor épp a legnyugtalanabbak voltunk maguk miatt! Ó, be boldoggá tesz a viszontlátás!

- Jól van, jól van, Bazin mester - mondta Aramis -, hagyjuk a bókokat. A koadjutorhoz jöttünk, de dolgunk sietős, s azonnal beszélnünk kell vele.

- Hogyne, természetesen - mondta Bazin -, azonnal, kétségkívül. Ilyen uraságokat nem lehet előszobáztatni. Csakhogy ez idő szerint épp titkos tanácskozást tart bizonyos De Bruy úrral.

- De Bruy! - kiáltott fel egyszerre Athos és Aramis.

- Bizony! Én magam jelentettem be, s világosan emlékszem a nevére. Ismeri őt, uram? - kérdezte Bazin, Aramishoz fordulva.

- Azt hiszem, ismerem.

- Én nem állíthatom - folytatta Bazin -, annyira be volt burkolózva köpenyébe, hogy bármennyire igyekeztem is, még az orra hegyét se láthattam. De bemegyek bejelenteni, s ezúttal talán szerencsésebb leszek.

- Fölösleges - mondta Aramis -, ma estére lemondunk a koadjutor úr meglátogatásáról, nemde, Athos?

- Ahogy akarja - mondta a gróf.

- Igen, túl sok fontos megtárgyalnivalója van De Bruy úrral.

- S én majd jelentem neki, hogy uraimék itt jártak az érsekségen.

- Ne, semmi értelme - mondta Aramis -; jöjjön, Athos.

S a két jó barát, átszelve a szolgák hadát, kiment az érseki palotából, nyomukban Bazin, ki hajbókolással hangsúlyozta tekintélyüket.

- Nos hát - kérdezte Athos Aramistól, mikor már a csónakban ültek -, kezdi már hinni, barátom, hogy rossz szolgálatot tettünk volna ezeknek az embereknek itt, ha elfogatjuk Mazarint?

- Maga a testet öltött bölcsesség, Athos! - felelte Aramis.

A két jó barátot leginkább az lepte meg, hogy mily csekély fontosságot tulajdonítottak a francia udvarban az Angliában végbement szörnyűséges változásoknak, melyeknek pediglen, szerintük, egész Európa figyelmét magukra kellett volna vonni. Valóban, egy szegény özvegy s egy árva kivételével, kik a Louvre egyik zugában sírtak, mintha senki se tudta volna, hogy volt egy I. Károly nevű király, s hogy ez a király a minap múlt ki vérpadon.

A két jó barát másnap reggel tíz órára beszélt meg találkozást, mert bármily késő éjszaka volt is, midőn a fogadó kapujához értek, Aramis kijelentette, hogy néhány fontos látogatást kell tennie, s Athost hagyta egyedül bemenni.

Másnap, mikor tízet ütött az óra, találkoztak. Athos már hat órakor felkelt volt, s kiment a városba.

- Nos hát, van-e valami híre? - kérdezte Aramistól.

- Semmi; D'Artagnant sehol se látták, s Porthos se bukkant még fel. Hát magának?

- Semmi.

- Az ördögbe! - mondta Aramis.

- Annyi szent - mondta Athos -, hogy ez a késés nem természetes; a legegyenesebb úton indultak, következésképp előttünk kellett volna érkezniük.

- Vegye még hozzá - mondta Aramis -, hogy D'Artagnant vállalkozásainak gyorsaságáról ismerjük, s nem az az ember, aki egy órát is vesztegetne, tudván, hogy várjuk...

- Ha emlékszik, ötödikére remélte ideértét.

- S lám, már kilencedike. Ma este jár le a határidő.

- Mit gondol, mit tegyünk - kérdezte Athos -, ha ma este sem kapunk róla hírt?

- Az áldóját, keresni kezdjük!

- Jó - mondta Athos.

- Hát Raoul? - kérdezte Aramis.

A gróf homlokán könnyű felhő suhant át.

- Raoul nem túlságosan nyugtalanít - mondta -, tegnap üzenetet kapott Conti hercegtől, utánament hát Saint-Cloud-ba, s még nem jött vissza.

- Chevreuse-néval még nem találkozott?

- Nem volt otthon. De maga, Aramis, gondolom, benézett Longueville-néhez?

- Csakugyan benéztem.

- Nos?

- Ő sem volt otthon, de legalább az új lakása címét meghagyta.

- Hol volt?

- Találja ki, ezret egy ellen...

- Hogy az ördögbe találjam ki, hol volt éjfélkor, mert azt hiszem, miután tőlem elbúcsúzott, egyenest hozzá igyekezett, mondom, hogy az ördögben találjam ki, hol volt éjfélkor, e minden forradalmárnők legszebbike és legtevékenyebbike?

- A Városházán, barátom!

- Hogyan? A Városházán? Talán polgármesterré választották?

- Nem, hanem Párizs ideiglenes királynőjévé tette meg magát, s mivelhogy nem mert rögtön-rögvest a Palais-Royalban, vagy a Tuilériakban berendezkedni, a Városházába költözködött, ahol is haladéktalanul örökössel vagy örökösnővel fogja megajándékozni a drága herceget.[128]

- Nem közölte velem ezt a körülményt, Aramis - mondta Athos.

- Ejnye, csakugyan! Feledékenység volt, bocsássa meg.

- Most hát mit csinálunk itt estig? - kérdezte Athos. - Semmi tennivalónk, úgy látom.

- Elfelejti, barátom, hogy nagyon is meghatározott feladatunk van.

- Ugyan hol?

- A Charentoni-kapunál, a teremtésit! Ha bízhatom ígéretében, remélem, találkozom ott bizonyos Châtillon úrral, kit oly régóta gyűlölök.

- Ugyan miért?

- Mert egy bizonyos Coligny úr testvére.

- Ah, persze, elfelejtettem... Aki ama tisztességben akart részesülni, hogy a maga vetélytársa legyen. Meg is bűnhődött kegyetlenül e vakmerőségért, kedvesem, s igazság szerint ezzel be kellene érnie.

- Igen, de nem tehetek róla: egyáltalán nem érem be. Haragtartó vagyok: ezen az egyetlen ponton tartozom az egyházhoz. Ezek után, megérti, Athos, mi sem kényszeríti, hogy velem jöjjön.

- Ugyan már - mondta Athos -, talán tréfál!

- Ez esetben, kedvesem, ha úgy döntött, hogy velem jön, nincs vesztegetni való időnk. Pergett már a dob, vonuló ágyúkkal találkoztam, s hadrendben álló polgárokat láttam a Városháza előtt; minden jel szerint Charenton felé mennek megütközni, ahogy Châtillon herceg tegnap mondta.

- Azt hittem volna, hogy a ma éjjeli tanácskozások változtattak valamit e harcias elő-készületeken!

- Igen, kétségkívül; de azért csak megütköznek, ha másért nem, hogy e tanácskozásokat leplezzék.

- Szegény emberek! - mondta Athos. - Azért öletik meg magukat, hogy Sedan visszaadassék Bouillon úrnak, hogy Beaufort megkapja az admirálisság utódlási jogát, s hogy a koadjutorból bíboros legyen!

- Ejnye, ejnye, kedves barátom - mondta Aramis -, vallja be, nem lenne ily filozofáló kedvében, ha Raoulja nem volna benne ezekben a csetepatékban!

- Lehet, hogy igaza van - mondta Athos.

- Nos hát, induljunk oda, ahol hadakoznak, hisz ez a legbiztosabb módja D'Artagnan és Porthos fellelésének, sőt, talán a maga Raouljának is.

- Sajnos! - sóhajtott Athos.

---

[128] Conti herceg - a nép bizalmát megnyerendő - túszul adta oda húgát és unokaöccseit; az említett gyermek január 29-én született, s a krónikák szerint La Rochefoucauld herceg volt vér szerinti apja.

- Kedves barátom - mondta Aramis -, most, hogy Párizsban vagyunk, le kell szoknia a folytonos sóhajtozásról! Háborúban háború van, az áldóját, Athos! Katonaember volna s nem jámbor istenszolgája, hallja! Odanézzen, milyen daliás polgárok vonulnak! De vonzó, a mindenit! S az a kapitány ott, nézze csak, már-már egészen katonás!

- A Birka utcából jönnek kifelé.

- Élükön dobos, mint a valódi katonáknál! De nézze csak azt a fickót, hogy dülleszti a mellét, hogy hányja-veti magát!

- Néttené! - mondta Grimaud.

- Mi? - kérdezte Athos.

- Planchet uram!

- Tegnap hadnagy, ma kapitány, holnap kétségkívül ezredes - vélekedett Aramis. - A fickó egy hét múlva Franciaország fővezére!

- Kérdezzünk meg tőle egyet-mást - javasolta Athos.

S a két jó barát odament Planchet-hoz, ki is, büszkébben, mint valaha, hogy hivatása gyakorlása közben láthatják, méltóztatott megmagyarázni a két nemesnek, hogy parancsot kapott a Royale téren való fölállásra, a párizsi sereg utóvédjéül kétszáz emberrel, s szükség esetén Charenton felé kell vonulnia. Mivel Athos és Aramis is arra tartott, Planchet-t a kijelölt helyig kísérték.

Planchet a Royale téren eléggé ügyesen vezényelte embereit, s egy hosszú sor polgár mögött állította őket fel, kik a Saint-Antoine útján elhelyezkedve várták a harci riadót.

- Meleg napunk lesz - mondta Planchet harciasan.

- Bizony, semmi kétség - hagyta helyben Aramis -, ámbár messze innen az ellenség.

- Majd megközelítjük, uram - válaszolt rá egy tizedes.

Aramis elköszönt, majd Athoshoz fordult:

- Semmi kedvem ezzel a népséggel táborozni a Royale téren; nem akar előbbre rúgtatni? Jobban láthatjuk a fejleményeket.

- Aztán meg Châtillon se jönne ide magáért a Royale térre, nemde? Menjünk hát előbbre, barátom.

- Magának nincs valami elintéznivalója Flammarens úrral?

- Barátom - mondta Athos -, elhatároztam, csak akkor rántok kardot, ha kényszerítnek rá.

- Ugyan mióta?

- Amióta tőrt rántottam.

- Vagy úgy! Megint csak Mordaunt úr emléke! No, még csak az hiányzik, barátom, hogy lelkifurdalása legyen, amiért ezt megölte!

- Pszt! - tette Athos az ujját ajkára azzal a sajátos, szomorú mosollyal. - Ne emlegessük Mordauntot, bajt hoz reánk.

S nekivágott Charenton felé, a Saint-Antoine utat majd a Fécamp völgyét követve, mely a sok fegyveres polgártól csak úgy feketéllett.

Aramis természetesen egy fél lóhossznyira követte.

82
A charentoni csata[129]

Ahogy Athos és Aramis haladt, s haladtában más-más csapatokat érintett, észrevette, hogy a rozsdás vérteket tündöklő, fényes páncélok, s a szedett-vedett dárdákat villogó muskéták váltják fel.

- Azt hiszem, ez már igazi csatatér - mondta Aramis -; látja azt a lovasságot a hídfőnél, pisztollyal a kézben? Ejnye, vigyázzon, ágyút is hoznak!

- Ejnye, barátom - mondta Athos -, hova hozott bennünket? Mintha a királyi hadsereg tisztjeit látnám körös-körül. Nem maga Châtillon jön ott két brigadérosával?

Athos a kardjához kapott, Aramis pedig, abban a hiszemben, hogy csakugyan átlépték a párizsi tábor határvonalát, a nyeregkápához nyúlt.

- Jó napot, uraim - mondta a herceg, mikor a közelükbe ért -, látom, fogalmuk sincs róla, mi történik, de egy szóból mindent megértenek. Pillanatnyilag fegyverszünetet tartunk; tanácskozás folyik, a Hercegúr, Retz, Beaufort és Bouillon urak éppen tárgyalnak. Ha nem rendeződnek a dolgok, akkor is találkozunk, lovag! S ha rendeződnek, s a parancsnokságomtól megszabadulok, akkor is!

- Uram - mondta Aramis -, szívem szerint beszél! Engedje meg hát, hogy kérdezzek valamit.

- Tessék, uram.

- Hol vannak a meghatalmazottak?

- Éppen Charentonban, jobbra a második házban, Párizs felől jövet.

- S ez a tanácskozás nem volt előre tervezett?

- Nem, uram. Minden jel szerint az új javaslatok eredménye, melyeket Mazarin tegnap este tétetett a párizsiaknak.

Athos és Aramis mosolyogva nézett össze; mindenkinél jobban tudták, mifélék voltak ezek a javaslatok s ki tette őket.

- S az a ház - kérdezte Athos -, ahol a tanácskozás folyik, kié?

- Clanleu úré, ki csapataik parancsnoka Charentonban. Csapataikat mondok, mert feltételezem, hogy az urak frondőrök.

- Hát... körülbelül - mondta Aramis.

- Hogyhogy körülbelül?

- Nos, valahogy úgy, uram; maga tudja a legjobban, hogy ilyen időkben ki sem mondhatja meg pontosan, micsoda.

- A király s a herceg urak oldalán állunk - mondta Athos.

- De azért értsük meg egymást - mondta Châtillon -: a király velünk van, s fővezérei az orléans-i meg Condé herceg.

---

[129] 1649. február 8-án zajlott le, s Condé elsöprő győzelmével végződött.

- Igen - mondta Athos -, de a mi sorainkban van a helye, Conti, Beaufort, Elbeuf és Bouillon urak között!

- Meglehet - mondta Châtillon -, s köztudomású, hogy személyem szerint Mazarinnal nem nagyon rokonszenvezek; érdekeim is Párizshoz fűznek; nagy perem folyik ott, ettől függ az egész vagyonom, s úgy, ahogy itt látnak, éppen az ügyvédemmel tanácskoztam...

- Párizsban!

- Dehogy, Charentonban... Viole úr, akit névről ismer, kiváló, de egy kissé makacs ember; nemhiába a parlament tagja! Reméltem, hogy már az este elmehetek hozzá, de találkozásunk megakadályozta, hogy ügyeimmel foglalkozhassam. Mivel azonban az ügyeket intézni kell, éltem a fegyverszünettel, így kerültem össze itt magukkal.

- És Viole úr csak úgy, a szabad ég alatt ad tanácsot? - kérdezte nevetve Aramis.

- Úgy, uram, s méghozzá lóháton! Ma ötszáz puskást kommandíroz, s én ama két kis ágyú kíséretében tisztelegtem nála, melyek élén látva, az urak mintha nagyon elképedtek volna. Nem ismertem rá tüstént, meg kell vallanom; fiskálistalárján hosszú kard, övében pisztolyok, ami oly marcona külsőt kölcsönöz neki, hogy örülnének, ha látnák!

- Hát ha ilyen furcsa látvány, miért ne próbálnók éppen közelről szemügyre venni? - kérdezte Aramis.

- Akkor siessenek, uram, mert a tanácskozás már nem tarthat sokáig.

- S ha eredmény nélkül szakad félbe? - kérdezte Athos. - Megkísérli Charentont elfoglalni?

- Ez a parancsom, támadó csapatokat vezetek, erőmtől telhetően mindent megteszek, hogy sikerüljön.

- Uram - mondta Athos -, lévén a lovasság parancsnoka...

- Bocsánat, főparancsnok vagyok.

- Annál jobb!... bizonyára minden tisztjét ismeri, már úgy érteni, a kiválóbbakat...

- Hát igen, nagyjából.

- Szíveskedjék akkor megmondani, nincs-e parancsnoksága alatt bizonyos D'Artagnan lovag, testőrhadnagy?

- Nincs, uram, nincs minálunk; D'Artagnan jó hat hete elment Párizsból, s azt mondják, Angliában van, küldetésben.

- Ezt tudtam, de azt hittem, visszatért.

- Nem, uram, s nem tudok róla, hogy valaki is látta volna. E kérdésre már csak azért is felelhetek, mert a testőrök velünk vannak, s D'Artagnan helyét ideiglenesen Cambon úr tölti be.

A két jó barát egymásra nézett.

- Látja - mondta Athos.

- Furcsa - mondta Aramis.

- Feltétlenül valami baja eshetett útközben.

- Nyolcadika van, ma este jár le a határidő. Ha estig nem kapunk hírt, holnap reggel indulunk.

Athos rábólintott, majd újra Châtillonhoz fordult.

- Hát Bragelonne urat, egy tizenöt éves ifjút, a Hercegúr szolgálatában - kérdezte majdnem zavarban, hogy így kiszolgáltatja a kérges szívű Aramis jelenlétében apai aggodalmait - nem ismeri véletlenül?

- Hogyne, természetesen - felelte Châtillon -, ma reggel érkezett hozzánk a Hercegúrral. Bájos ifjú! A gróf úr barátai közül való?

- Úgy van, uram - hagyta helyben Athos elérzékenyedve -, oly mértékben, hogy boldog volnék, ha láthatnám. Lehetséges?

- Semmi akadálya, uram. Szíveskedjék velem jönni, majd elviszem a főhadiszállásra.

- Hűha! - mondta Aramis és hátrafordult -, valami lárma hallszik mögöttünk, ha nem csalódom!

- Az ám - szólt Châtillon -, erős lovascsapat vágtat felénk!

- A koadjutor urat fölismerem frondőrkalpagjáról.

- Én meg Beaufort urat fehér tollairól!

- Vágtatva jönnek. A Hercegúr velük... Nini! Most kiválik közülük.

- Sorakozót fújnak! - kiáltott Châtillon. - Hallják az urak? Tájékozódnunk kell!

Csakugyan, fegyverükért futó katonákat, nyeregbe ugró lovasokat láttak, harsogtak a kürtök, peregtek a dobok; Beaufort úr kivonta kardját.

A Hercegúr maga is jelt adott a sorakozóra, s a királyi hadsereg tisztjei, kik jelenleg a párizsi seregben voltak elkeveredve, hozzá rohantak.

- Uraim - mondta Châtillon -, a fegyverszünet véget ért, semmi kétség: ütközet lesz. Menjenek hát vissza Charentonba, mert én rövidesen támadok. Íme, a Hercegúr nekem szóló jele!

Csakugyan, egy zászlós háromszor a magasba emelte a Hercegúr kis lobogóját.

- A viszontlátásra, uraim! - kiáltotta Châtillon.

És vágtatva indult kísérete után.

Athos és Aramis pedig megfordította lovát, és sietett üdvözölni a koadjutort meg Beaufort urat. Bouillon urat azonban a tanácskozás vége felé oly szörnyű köszvénygörcs fogta el, hogy kénytelenek voltak gyaloghintón visszavinni Párizsba.

D'Elbeuf herceg ezzel szemben négy fiával, mint valami vezérkarral körülvéve, szaladgálta be a párizsi hadsereg sorait.

Ezalatt Charenton s a királyi hadsereg közt hosszú, üres tér támadt, mely mintha arra készülődött volna, hogy majd utolsó fekhelyül szolgáljon a holttesteknek.

- Ez a Mazarin Franciaország valóságos szégyene! - mondta a koadjutor, s kardja szíját, melyet a hajdanidők katonaprelátusai módján érseki palást fölött viselt, szorosabbra fűzte. - Ez a bugris úgy szeretné kormányozni Franciaországot, mint valami majort. Nem is remélhet hazánk boldogságot, nyugalmat, míg ez el nem takarodik.

- Úgy látszik, nem tudtak megegyezni a kalap színében - mondta Aramis.

Ebben a pillanatban Beaufort felemelte kardját.

- Uraim - mondta -, hasztalan volt minden diplomáciánk, meg akartunk szabadulni e hitvány Mazarintól; de a királyné, aki tökéletesen belebolondult, feltétlenül meg akarja tartani miniszternek, így hát nincs más megoldás: alaposan meg kell vernünk!

- Ez az! - helyeselt a koadjutor. - Íme, a Beaufort úrtól megszokott ékesszólás!

- Szerencsére - mondta Aramis -, botlásait a francia nyelvben kardjával korrigálja.

- Eh! Esküszöm, ebben a háborúban nagyon erőtlen - mondta a koadjutor megvetően.

És ő is kihúzta kardját.

- Uraim - mondta -, íme, az ellenség felénk jön; remélem, fele útjától megkíméljük!

S nem törődvén vele, hogy követik-e vagy sem, nekivágott.

Ezrede, melynek érsekségéről Korinthoszi Ezred volt a neve, utána lendült és harcba szállt.

Beaufort közben a lovasságot, Noirmoutiers vezérlete alatt, Étampes felé irányította; ahol egy, a párizsiak által türelmetlenül várt élelmiszer-szállítmánnyal kellett találkozniuk.

Clanleu úr, a táborparancsnok, legerősebb csapatával készült ellenállni a támadásnak, vagy, ha az ellenséget visszanyomják, kirohanást megkísérlem.

Félóra múlva minden ponton kifejlődött a csata. A koadjutor, kit Beaufort bátorságának híre elkeserített, előrevágtatott és a bátorság csodáit művelte egymaga. Hivatása, tudjuk, a kard volt, s boldog volt, valahányszor kivonhatta hüvelyéből, mindegy kiért vagy miért. Ebben a helyzetben azonban, ha mesterségét, mint katona, jól végezte is, mint hadvezér, hibázott. Hétnyolcszáz ember élén csapott össze háromezerrel, s ezek, zárt tömegben támadva, folytonos dobpergés közben, visszavetették a koadjutor katonáit, hogy soraik megbomlottak és a legnagyobb zűrzavarban értek vissza a sáncokra.

Clanleu tüzérségének tüze azonban a királyi sereget hirtelen megállította, s úgy látszott egy pillanatra, mintha megingott volna. Ez azonban nem sokáig tartott, mert egy házcsoport s valami erdőcske mögé vonult, hogy újra hadrendbe álljon.

Clanleu elérkezettnek látta a pillanatot; a két ezred élén a királyi sereg üldözésére lendült. Ez azonban, amint mondtuk, rendezte sorait, s újra támadásba kezdett Châtillon személyes vezetése alatt. A támadás oly heves volt, s oly ügyesen irányított, hogy Clanleu-t és embereit már-már bekerítették. Clanleu visszavonulót fúvatott, amit lépésről lépésre kezdtek is végrehajtani.

De Clanleu-t, szerencsétlenségére, rövidesen halálos találat érte.

Châtillon látta őt elesni; halálát fennszóval meghirdette, ami megkettőzte a királyi sereg bátorságát, s végképp demoralizálta azt a két ezredet, melyekkel Clanleu kirohant volt. Következésképp mindenki a maga bőrére gondolt, s csak arra törekedett, hogy elérje a sáncot, melynek tövében a koadjutor igyekezett összeszedni megtépázott ezredét.

Hirtelen egy lovascsapat rúgtatott a győzők felé, kik a menekülőkkel összekeveredve tódultak a sáncba. Elöl Athos és Aramis rohant, Aramis karddal s pisztollyal a kezében. Athos hüvelyben maradt karddal, tokjában maradt pisztolyokkal. Athos nyugodt és hideg volt, mint valami parádén, mindössze szép és nemes tekintete fátylasodott el ennyi ember egymás öldöklése láttán, kik az egyik oldalon a királyi konokságért, a másikon a hercegek bosszújáért áldozták fel magukat.

Aramis ezzel szemben vagdalkozott, lövöldözött, s szokása szerint hovatovább megittasult az öldöklléstől. Élénk szeme lángoló lett; oly finom metszésű szájára komor mosoly fagyott; tágult orrcimpája csak úgy szívta a vérszagot; minden kardcsapása elevenbe talált, s pisztolyának agya adta meg a kegyelemcsapást a sebesültnek, ki megpróbált feltápászkodni.

Az ellenkező oldalról, a királyi sereg soraiból, két lovas - egyiküket aranyozott páncél, másikukat egyszerű bivalybőr borította, melyből kilátszott a kék bársonyzeke ujja - rohamozott az első sorban. Az aranyozott páncélú lovag kardjával Aramisra támadt, s feléje vágott, Aramis azonban szokásos ügyességével kivédte.

- Ohó! Maga az, Châtillon úr! - kiáltott fel a lovag. - Hozta Isten, már vártam!

- Remélem, nem sokáig várattam, uram - mondta a herceg -, akárhogy is, itt vagyok.

- Châtillon úr - mondta Aramis, s nyeregkápájából kihúzta második pisztolyát, melyet erre az alkalomra tartogatott -, attól félek, maga holt ember, ha töltetlen a pisztolya!

- Hál' istennek, nem az! - mondta Châtillon.

S a herceg Aramisra emelte, célzott és lőtt. Aramis azonban hirtelen lesunyta a fejét, mikor látta, hogy a herceg ujja elhúzza a ravaszt, s a golyó a feje felett fütyült el.

- Ejha, elhibázott - mondta Aramis -, de én, az Istenre esküszöm, nem fogom elhibázni.

- Ha adok rá időt - kiáltotta Châtillon, s lovát sarkantyúba kapva, kivont karddal nekiugratott.

Aramis azzal a félelmetes mosollyal várta, mely hasonló helyzetekben mindig megjelent az arcán; Athos pedig, látván, hogy Châtillon hogy ront neki villámgyorsasággal, már-már elkiáltotta magát: „Lőjön! Hát lőjön már!", mikor dördült is a lövés. Châtillon a két karját szétvetette, s nyergében hátrahanyatlott.

A golyó a páncél nyílásán át a mellébe hatolt.

- Végem van! - lehelte a herceg.

És lováról a földre csúszott.

- Megmondtam, uram, s most már bánt, hogy ennyire szavamnak álltam. Lehetek valamivel a szolgálatára?

Châtillon csak legyintett, és Aramis éppen készült leszállni hozzá, mikor hirtelen erős, hatalmas csapást érzett az oldalán: kardcsapás volt, de a páncél felfogta.

Fürgén fordult, új támadóját csuklón ragadta, mikor egyszerre két kiáltás is harsant, az egyik az ő, a másik Athos torkából:

- Raoul!

Az ifjú egyszerre ismert rá D'Herblay lovag alakjára s az apja hangjára, s kardját kiejtette kezéből. A párizsi sereg több lovasa rohant e pillanatban Raoulra, de Aramis kardjával fedezte.

- Az én foglyom! Tágítsanak innen! - kiáltotta Athos, fia lovát kantáron kapta, s kivonszolta a tülekedésből.

E pillanatban a Hercegúr, ki Châtillont a második vonalból támogatta, a tülekedés kellős közepében termett; látható volt sasszemének villogása, s ráismertek csapásairól.

Láttára a Korinthosz érsekének ezrede, melyet a koadjutor, akárhogy erőlködött, képtelen volt újra csatarendbe állítani, a párizsi csapatok közé vetette magát, mindent felborított, s futva tért vissza Charentonba, és megállás, nélkül rohant rajta át. A koadjutor, velük sodródva, az Athos-Aramis-Raoul alkotta csoport mellett loholt.

- Ejha! - mondta Aramis, aki féltékenységében nem állhatta meg, hogy ne örvendezzék a koadjutor kudarcán -, érseki minőségében, kegyelmes uram, bizonyára ismeri a Szentírást!

- Mi köze a Szentírásnak ahhoz, ami velem történik? - kérdezte a koadjutor.

- Az, hogy a Hercegúr úgy bánik most nagyméltóságoddal, ahogy Szent Pál bánt első levelében a korinthosziakkal!

- Ejnye, ejnye - mondta Athos -, szellemes mondás, de itt ne várjon bókokat. Előre, előre, vagy inkább hátra, mert a csata, úgy látom, a frondőrök számára alaposan elveszett.

- Nekem igazán mindegy! - mondta Aramis. - Csak azért jöttem ide, hogy Châtillonnal találkozzam. Találkoztam és elégedett vagyok; párbaj egy Châtillonnal: hízelgő dolog.

- Ráadásul egy fogoly is esett - mutatott Athos Raoulra.

S a három lovas vágtatva folytatta útját.

Az ifjút, apja viszontláttán, örömbizsergés járta át. Egymás mellett nyargaltak, a fiú bal keze Athos jobb kezében.

Mikor a csatatértől jó messzire voltak, Athos megkérdezte tőle:

- Mit keresett oly elöl a harcban, barátom? Gondolom, semmiképp se volt ott a helye, hisz ahhoz nem volt elég jól felfegyverkezve.

- És nem is kellett volna harcolnom ma, uram. Megbízatásom volt a bíboroshoz, s Rueil-be indultam; amikor Châtillon urat támadni láttam, elfogott a harci vágy. Ekkor mondta, hogy a párizsi hadsereg két tisztje keresett, s La Fère grófot meg is nevezte.

- Hogyan? Tudta, hogy itt vagyunk, és meg akarta ölni barátját, Aramis lovagot?

- Egyáltalán nem ismertem föl páncélja alatt - mondta Raoul elpirulva -, ámbár ügyességéről és hidegvéréről ráismerhettem volna.

- Köszönöm a bókot, fiatal barátom - mondta Aramis -, látszik, kitől tanult udvariasságot. Nemde, azt mondta, Rueil-be megy?

- Oda.

- A bíboroshoz?

- Alkalmasint. A Hercegúr sürgős levelet küld őeminenciájának.

- Azt el kell vinni - mondta Athos.

- Álljunk meg ennél egy pillanatra! Csak semmi álnagylelkűség! Ördögbe is, a sorsunk, vagy ami még fontosabb, barátaink sorsa függ talán a sürgönytől!

- A fiatalembernek nem szabad elmulasztani kötelességét - mondta Athos.

- Először is elfelejti, gróf úr, hogy ez a fiatalember fogoly. Amit teszünk, megengedett dolog a tisztességes hadviselésben. Azonkívül: a legyőzöttek nem lehetnek válogatósak az eszközökben. Ide azzal a sürgönnyel, Raoul!

Raoul habozott, s Athosra tekintgetett, mintha a szemében keresett volna a viselkedésére szabályt.

- Adja oda a levelet, Raoul - mondta Athos -, hisz a D'Herblay lovag foglya.

Raoul vonakodva engedelmeskedett, és a La Fère grófnál kevésbé aggályos Aramis türelmetlenül kapott a sürgöny után, átfutotta, majd Athosnak nyújtva, így szólt:

- Maga hivő ember, olvassa és állapítsa meg: nem a Gondviselés tartotta-e fontosnak, hogy megtudjuk, mi van a levélben?

Athos szép szemöldökét ráncolva vette át a levelet, de az olvastán érzett utálkozást még az sem győzte le, hogy D'Artagnanról volt benne szó.

Ez volt a levélben:

> *Kegyelmes uram, Comminges úr csapatának erősítésére elküldöm ma este a kért tíz embert. Jó katonák, alkalmasak ama két kemény ellenfél őrzésére, kiknek ügyességétől és elszántságától annyira tart eminenciád.*

- Hűha! - nézett nagyot Athos.

- Nos - kérdezte Aramis -, mit gondol, ki az a „két ellenfél", kiknek őrzésére, Comminges csapatán kívül, még tíz jó katona kell? Nem hajszálpontosan D'Artagnanra és Porthosra illik ez?

- Egész nap keresünk-kutatunk Párizsban - mondta Athos -, s ha estig semmi nyomunk, nekivágunk Picardiának, s kezeskedem, hogy hála D'Artagnan leleményességének, hamarosan olyan jelre bukkanunk, mely eloszlatja kétségeinket.

- Kutassuk hát Párizst át, s főképp Planchet-tól érdeklődjünk, nem hallott-e régi gazdájáról valamit.

- Az a szegény Planchet! Milyen könnyen beszél róla, Aramis, holott bizonyosan lekaszabolták. Ezek a harcias polgárok, gondolom, mind kirohantak, s micsoda öldöklés lehetett ottan!

Lévén ez valószínű, a két jó barát némi aggodalommal tért vissza Párizsba a Temple-kapun át, s fordult a Royale tér felé, remélve, hogy ott majd megtudnak valamit a szegény polgárokról. De mekkora volt a két cimbora csodálkozása, mikor iddogálva s tréfálkozva találták őket, no meg a kapitányukat, még mindig a Royale téren táborozva, s családjuktól bizonyára megsiratva, kik hallották a charentoni ágyúzást, s odaképzelték őket a csatatérre.

Athos és Aramis tehát újra tudakozódott Planchet-tól: de D'Artagnanról mit sem hallott. Magukkal akarták vinni, de kijelentette, hogy posztját, felsőbb parancs nélkül, nem hagyhatja el.

A polgárok csak öt órakor széledtek haza, mondván, hogy egyenest a csatából jönnek; pedig XIII. Lajos bronzlovát egy percig se vesztették szem elől.

- Mennydörgős mennykő! - mondta Planchet, beállítva a Lombardok utcájabeli boltocskájába. - Minket bizony ripityára vertek. Amíg élek, bánni fogom.

83
A picardiai út

Athos és Aramis Párizsban nagy biztonságban lehettek, de nem áltatták magukat: mihelyt a városból kiteszik a lábuk, a legnagyobb veszedelmeknek néznek elébe; ám tudjuk, mit számít a veszedelem ilyen embereknek. Egyébként érezték, közeledik e második odüsszeia végkifejlete, s amint mondani szokás, már csak egyet kell rugaszkodniok.

Különben maga Párizs nem volt nyugodt; az élelmiszerek fogytán voltak, s aszerint, hogy Conti herceg valamelyik generálisának szüksége volt befolyása öregbítésére, egy-egy zendülés támadt, s a herceg sürgősen elfojtotta, miáltal egy pillanatra fölébe kerekedett kollégáinak.

Egy ilyen zendülés alatt Beaufort kiraboltatta Mazarin házát és könyvtárát, hogy, amint mondta, valami koncot vessen a szegény népnek.

Athos és Aramis Párizst amaz államcsíny után hagyta el, mely a párizsiak charentoni vereségét követő este következett be.

Nyomor és majdnem éhínség fenyegette Párizst hagytak ott: félelem emésztette, pártvillongás dúlta várost. Párizsiak és frondőrök ugyanilyen nyomorúságot, ugyanilyen rettegést és cselszövényeket tételeztek fel az ellenség táborában is. Nagy volt hát a meglepetésük, midőn, Saint-Denis-n átvonulva megtudták, hogy Saint-Germainben kacagó, daloló, vidám élet folyik.

A két nemes kerülőutakat választott, előbb azért, hogy ne essenek az Île-de-France-on szétszóródott mazarinisták kezébe, aztán, hogy kicsússzanak a frondőrök közül, kik Normandiát tartották megszállva, s őket óhatatlanul Longueville herceg elé vezették volna, hogy majd ő döntse el: barátot vagy ellenséget lát-e bennük. Mihelyt mindkét veszedelmen túljutottak, a boulogne-abbeville-i útra tértek, s lépésről lépésre, nyomról nyomra haladtak rajta.

Mégis jó ideig maradtak bizonytalanságban; két-három fogadóst is kifaggattak, de egyetlen jel sem igazította őket útba, egy sem oszlatta el kétségeiket, mikor Athos Montreuil-ben valami érdeset tapintott finom ujjaival az asztalon. Az abroszt felemelte, s a deszkán ez a késsel mélyen bevésett hieroglifa volt olvasható:

PORT... - D'ART... - FEBRUÁR 2.

- Nagyszerű - mondta Athos, s megmutatta Aramisnak a feliratot -, itt akartunk meghálni, de felesleges. Menjünk tovább.

Lóra kaptak, s beértek Abbeville-be. Itt nagy tanácstalanul álldogáltak, lévén a városban számtalan sok fogadó. Nem vizsgálhatták át mindegyiket. Hogy derítsék ki, melyikben szálltak meg, akiket keresnek?

- Amondó vagyok, Athos - mondta Aramis -, tegyünk le róla, hogy Abbeville-ben valami nyomot találunk! Ha mi zavarban vagyunk, zavarban voltak barátaink is, elhiheti. Ha csak Porthos járt volna itt: ő a legpompásabb fogadóban szállt volna meg, s azt megmutattatván magunknak, bízvást a nyomára bukkannánk, D'Artagnannak azonban nincsenek ily gyöngéi; felőle Porthos mondogathatta, hogy éhen hal, ő folytatta volna útját, mint a kérlelhetetlen végzet, vagyis máshol kell őt keresni.

Továbbmentek tehát, de mi sem mutatkozott. A legkínosabb, főként a legunalmasabb feladatok egyike volt, amire most Athos és Aramis vállalkozott, s a becsület, barátság s a lelkükbe vésődött hála hármas indítéka nélkül utasaink százszor letettek volna róla, hogy a homokot vizslassák, a járókelőket faggassák, a jeleket taglalják s az arcokat fürkésszék.

Így értek el egészen Péronne-ig.

Athos kezdett kétségbeesni. E nemes és érdekes jellem magát vádolta amiatt, hogy Aramisszal együtt ily sötétben tapogatóznak. Bizonyára rossz nyomon járnak, bizonyára nem eléggé fáradhatatlanul kérdezősködnek, nem eléggé éleselméjűek a nyomozásban. Már-már visszafordultak volna, mikor egy elővárosban, mely a városkapuk felé terjedt, a várfal mentén kanyarodó utcakiszögellés fehér falán Athos szeme valami kőszénrajzon akadt meg, mely egy kísérletező gyermek naivságával, két eszeveszetten nyargaló lovast ábrázolt.

Az egyik lovas holmi táblát tartott a kezében, rajta spanyolul ez az ákombákom:

ÜLDÖZNEK...

- Hűha - mondta Athos -, ez végre világos, mint a nap! D'Artagnan, ha mégúgy üldözték is, öt percre megállhatott itt; ez egyébként arra is vall, hogy üldözőik nem voltak éppen a sarkukban; talán sikerült egérutat nyernie.

Aramis a fejét csóválta.

- Ha sikerült volna, találkoztunk volna vele, vagy legalábbis hallottunk volna róla.

- Igaza van, Aramis. Menjünk tovább.

A két nemesember nyugtalanságát és türelmetlenségét lehetetlenség volna leírni. A nyugtalanság Athos gyöngéd és baráti szívét szállta meg; a türelmetlenség Aramis ideges és oly könnyen tévelygő szellemét. Így aztán ők is a falrajz lovasainak eszeveszettségével nyargaltak vagy három-négy órán keresztül. Egyszer csak egy szűk szorosban, mely két meredek part közé szorult, látják, hogy az utat félig eltorlaszolja egy hatalmas szikladarab. Eredeti helye ott látszott a szoros egyik oldalán, s a kibillentése után maradt gödörszerű mélyedés bizonyította, hogy nem magától gurult le, súlya pedig azt, hogy megmozdításához legalábbis egy Enkeladosz vagy egy Briareusz karjára volt szükség.[130]

Aramis megállt.

- Tyű - mondta, a követ nézve -, ebben vagy Telamon fia, Ajax,[131] vagy Porthos keze van. Szálljunk csak le, gróf, s vizsgáljuk meg e sziklát!

Leszálltak. A követ nyilván avégett gurították le, hogy az utat lovasok előtt torlaszolja el. Előbb tehát keresztbe fektették; a lovasok aztán, mikor ez akadályra rátaláltak, leszálltak és félrehúzták.

A két jó barát a követ minden oldaláról megvizsgálta; nem láttak rajta semmi különöset. Odahívták Blaisois-t és Grimaud-t. Négyüknek aztán sikerült felfordítaniuk. A föld felőli oldalára ez volt írva:

> *Nyolc lovaskatona üldöz. Ha eljutunk Compiègne-be, a Koszorús Pávában szállunk meg, a fogadós jó emberünk.*

---

[130] A görög mitológiában az istenek ellen lázadó ötvenfejű, százkarú titánok.

[131] *Ajax* (Aiasz) a trójai háború egyik nagy erejű hőse, *Telamon* fia.

- Végre valami fogható - mondta Athos -, s bármi történt is azóta, tudni fogjuk, mihez tartsuk magunkat. Indulhatunk hát a Koszorús Pávába.

- Induljunk - mondta Aramis -, de ha azt akarjuk, hogy oda is érjünk, pihentessük valamicskét a lovakat; egykettőre kidőlnek.

Aramisnak igaza volt. Megálltak hát az első kocsmánál; mindegyik lovat dupla porció borba áztatott zabbal abrakolták, háromórás pihenőt adtak nekik, s újra felkerekedtek. Ők maguk is szörnyen törődöttek voltak, de a reménység tartotta bennük a lelket.

Hat óra múlva Compiègne-ben voltak, s a Koszorús Pávát tudakolták. Egy cégért mutattak nekik, mely Pán istent ábrázolta, koszorúval a fején.

A két jó barát leszállt a lováról, anélkül hogy a cégér jelentésén különösebben fennakadott volna, melyet, más időben, Aramis alaposan megbírált volna. A kínai porcelánfigurákra emlékeztető kopasz és pocakos fogadósban derék emberre találtak, s megkérdezték tőle, nem adott-e szállást a minapában két, lovaskatonák üldözte nemesnek. A fogadós, egy szó felelet nélkül, valami ládából előkotort egy félbe tört kardpengét.

- Ismerik-e ezt? - kérdezte.

Athos a pengére egyetlen pillantást vetett, s így szólt:

- Ez D'Artagnan kardja.

- A nagy-é vagy a kicsi? - kérdezte a fogadós.

- A kicsi - válaszolta Athos.

- Látom, barátaik azoknak az uraknak.

- Nos hát, mi történt velük?

- Mihelyt bejöttek az udvaromba elcsigázott lovaikon, s mielőtt idejük lett volna becsukni a nagykaput, betódult utánuk a nyomukban levő nyolc lovaskatona.

- Nyolc! - mondta Aramis. - Nagyon csodálkozom, hogy D'Artagnan és Porthos, két magukfajta vitéz, hagyta magát nyolc embertől elfogatni!

- Úgy is van, uram, ez a nyolc ember nem bírt volna el velük, ha nem verbuválnak hirtelenében maguk mellé vagy húsz katonát a városban állomásozó királyi olasz ezredből, úgyannyira, hogy két barátjukat a szó szoros értelmében a számbeli túlsúly nyomta el.

- Elfogták őket! - kiáltotta Athos. - És vajon miért?

- Nem tudom, uram, rögtön el is hurcolták, arra sem volt idejük, hogy bármit is mondjanak nekem; csak midőn már elmentek, találtam ezt a karddarabot a csatatéren, amint két halott s vagy öt-hat sebesült összeszedésében segédkeztem.

- És nekik - kérdezte Aramis - nem esett semmi bajuk?

- Nem, uram, nem hiszem.

- No lám - mondta Aramis -, ez mégis valami vigasztalás.

- S azt tudja, hová vitték őket? - kérdezte Athos.

- Louvres felé.

- Hagyjuk itt Blaisois-t és Grimaud-t - mondta Athos -, holnap induljanak vissza Párizsba a lovakkal, hisz ma úgyis kidőlnének alólunk az úton, s szálljunk postalovakra!

- Szálljunk postalovakra - hagyta helyben Aramis.

Valakit lovakért küldtek. Közben a két jó barát sebtiben megebédelt; remélték, hogy Louvres-ban valami útbaigazítást találnak, s folytathatják útjukat.

Megérkeztek Louvres-ba. Csak egy fogadója volt. Benne azt az édes pálinkát mérték, mely jó hírét máig őrzi, s amit már gyártottak ebben a korban is.

- Szálljunk le itt - mondta Athos -, D'Artagnan ezt az alkalmat nem mulasztotta el, nem azért, hogy egy pohár effajta pálinkát igyék, hanem hogy valami jelt hagyjon nekünk.

Beléptek, s két pohárka pálinkát kértek a söntéspultra, ahogyan D'Artagnan és Porthos is kérte, alkalmasint. A söntéspultot, melyen a vendégek rendszerint inni szoktak, cinlemez borította. Erre a lemezre vastag tű hegyével ez volt karcolva: „Rueil, D".

- Rueil-ben vannak! - mondta Aramis, kinek először ütötte meg a felírás a szemét.

- Menjünk hát Rueil-be - indítványozta Athos.

- Vagyis vessük magunkat az oroszlán torkába - mondta Aramis.

- Ha Jónásnak lettem volna a barátja, ahogyan a D'Artagnan barátja vagyok - mondta Athos -, a cethal gyomrába is követem, s maga se cselekednék másként, Aramis!

- Kedves grófom - vetette ellen Aramis -, úgy látszik, maga jobbnak tart, mint amilyen vagyok. Ha magamban lennék, biz én nem mennék Rueil-be csak így, alaposabb körültekintés nélkül. De hát oda megyek, ahova maga megy!

Lovakat béreltek, s elvágtattak Rueil felé.

Athos, anélkül hogy sejtette volna, Aramisnak jobb tanácsot nem is adhatott. A parlament képviselői éppen Rueil-be érkeztek, ama híres, három hétig tartó tanácskozásra, mely az ismert áldatlan s a Hercegúr elfogatásával járó békére vezetett.[132] Rueil-t, a párizsiak képviseletében, valósággal elárasztották a tanácsosok, prókátorok, ülnökök és mindenféle tintanyalók; az udvar képviseletében pedig nemesek, tisztek, gárdisták e zűrzavar közepette; könnyű volt hát oly ismeretlenségben maradni, ahogy az ember akart. Egyébként is a tárgyalás fegyverszünetet ért el, s két nemest elfogatni e pillanatban, mégha fő-fő frondőrök voltak légyen is: az emberi jogok ellen való merényletnek számított volna.

A két jó barát azt hitte, mindenki az őket gyötrő gondolattal foglalkozik. El-elvegyültek a csoportokban, remélvén, D'Artagnanról és Porthosról csak hallanak valamit, de mindenki a törvénymódosító javaslattal foglalkozott. Athos amondó volt, menjenek egyenest a miniszterhez.

- Barátom - vetette ellen Aramis -, szép, szép amit mond, de vigyázzon, biztonságunk ismeretlenségünkből következik. Ha így vagy úgy felfedjük magunkat, haladéktalanul barátaink mellé kerülünk valami börtönbe, ahonnan az ördög se vált ki minket. Igyekezzünk hát őket nem holmi vakeset, de inkább képzeletünk segítségével megtalálni. Compiègne-ben fogták el s Rueil-be vitték őket, ahogy erről itt Louvres-ban megbizonyosodtunk; Rueil-be érve a bíboros kivallatta barátainkat, s e vallatás után vagy maga mellett tartotta, vagy Saint-Germainbe küldte. Ami a Bastille-t illeti, ott semmiképp sem lehetnek, mert az a frondőröké, s Broussel fia a parancsnoka. Nem haltak meg, mert D'Artagnan halála nagy port vert volna fel. Porthost viszont oly örökkévalónak tartom, mint az Istent, csakhogy ő nem annyira türelmes. Ne

[132] Condé, Conti és Longueville herceget 1650. január 18-án tartóztatták le.

essünk hát kétségbe, várjunk s maradjunk Rueil-ben, mert meggyőződésem, hogy Rueil-ben vannak. De magát mi leli? Hogy elsápadt!

- Csak az - mondta Athos, szinte reszkető hangon -, hogy eszembe jutott: Richelieu a rueil-i kastélyban egy iszonyú pincebörtönt csináltatott!

- Ó, legyen nyugodt - mondta Aramis -, Richelieu nemesember volt, születésénél fogva egyrangú velünk, állása szerint feljebbvalónk. Mint valami királynak, elég volt hozzányúlnia legnagyobbjaink fejéhez, hogy ez a fő inogni kezdjen a vállán. De Mazarin egy jöttment, s legfeljebb nyakon csíphet minket, mint valami poroszló. Nyugodjék hát meg, barátom, állítom, hogy D'Artagnan és Porthos Rueil-ben vannak, élnek, mégpedig jól!

- Nem számít - mondta Athos -, a koadjutortól engedélyt kell kapnunk a tárgyalásokon részt vehetni, hogy így Rueil-be bejuthassunk.

- Ezek közé az undorító tintanyalók közé! Hogy képzeli, barátom? S azt hiszi, hogy egy fia szó is esik majd ott D'Artagnan és Porthos szabadságáról vagy fogságáról? Nem! Nézetem szerint valami más megoldást kell találnunk.

- Márpedig én - mondta Athos - ragaszkodom első gondolatomhoz! El sem képzelhetek jobb tervet, mint nyíltan s egyenesen eljárni. Nem Mazarin, hanem a királyné elé járulok, s azt mondom: „Asszonyom, adja vissza nekünk két hű emberét, a mi két barátunkat."

Aramis megrázta a fejét.

- Utolsó segélyforrás ez, s mindég szabadon élhet vele, Athos; de higgyen nekem; csak végső esetben folyamodjék ehhez; sohasem lesz késő visszatérni hozzá. Addig pedig folytassuk kutatásainkat.

Tovább kutattak tehát, s annyi értesülést szereztek, s ezer zseniálisnál zseniálisabb kifogással oly sok embert szólaltattak meg, hogy végre sikerült egy lovaskatonára találniuk, ki a D'Artagnant és Porthost Compiègne-ből Rueil-be szállító kíséret tagja volt. E lovaskatona nélkül sohase tudták volna meg, hogy valóban oda kerültek.

Athos minduntalan visszatért eredeti gondolatához, hogy a királyné elé járul.

- Ahhoz, hogy a királyné elé járuljon, előbb a bíboros elé kell járulnia - mondta Aramis -, s alighogy a bíborossal találkozunk, s ezt vésse jól emlékezetébe, összekerülünk a barátainkkal, de nem olyan módon, ahogyan mi szeretnénk! Márpedig a velük való találkozás e módjának vajmi kevéssé örvendenék, megmondom. Cselekedjünk szabadon, hogy helyesen és gyorsan cselekedhessünk.

- Felkeresem a királynét - mondta Athos.

- Nos hát, barátom, ha elszánta magát e bolondságra, értesítsen, kérem, egy nappal előbb.

- Ugyan miért?

- Mert megragadom az alkalmat, hogy Párizsba látogassak.

- Kihez?

- Az angyalát! Hát tudom én? Talán Longueville-né asszonyhoz. Ő ott mindenható; segíteni fog nekem. Csak arra kérem, üzenje meg valakivel, ha elfogták, s akkor, ha tudok, visszajövök.

- Tehát nem kockáztatja az elfogatást velem együtt, Aramis? - kérdezte Athos.

- Nem, köszönöm!

- Pedig mi négyen együtt, a börtönben, gondolom, már mit sem kockáztatunk. Huszonnégy órán belül szabadok vagyunk!

- Barátom, mióta Châtillont, a saint-germaini hölgyek bálványát megöltem, személyem túl erős megvilágításba került, semhogy a börtöntől ne kellene kétszeresen félnem. A királyné ezúttal képes volna követni Mazarin tanácsát, márpedig Mazarin tanácsa elítélésem mellett szólna.

- Hát csakugyan azt hiszi, Aramis, hogy úgy szereti azt az olaszt, ahogyan híresztelik?

- Nagyon szeretett egy angolt is.

- Ej, kedvesem, de hisz asszony!

- Nem a'! Téved, Athos: királyné!

- Barátom, én elszántam magam, megyek kihallgatást kérni Ausztriai Annától.

- Ég áldja, Athos, én is megyek, és hadsereget szervezek.

- Hát azt minek?

- Hogy visszajöjjek, s Rueil-t megostromoljam.

- Hol találkozunk?

- A bíboros bitófája alatt!

És a két jó barát elvált egymástól. Aramis, hogy visszatérjen Párizsba, Athos pedig, hogy holmi előkészítő lépéssel utat nyisson magának a királynéig.

84
Ausztriai Anna hálája

Athosnak sokkal kevesebb vesződségébe került Ausztriai Anna elé jutnia, mint amennyire számított; sőt, már az első lépésére eltűnt minden akadály, s már másnapra kitűzték a kívánt kihallgatást, a királyné felkelése után, melynél, rangjánál fogva, Athosnak joga volt jelen lennie.

A saint-germaini kastély termeit nagy sokaság töltötte meg; Ausztriai Annának sem a Louvre-ban, sem a Palais-Royalban nem volt több udvaronca; e sokaság összetételében azonban bizonyos eltolódás történt; főleg a másodrangú nemességhez tartoztak, viszont Franciaország főnemesei Conti s Beaufort hercegek, a koadjutor oldalán álltak.

Ebben az udvarban egyébként nagy vidámság uralkodott. A háború sajátos jellegéből következett, hogy benne több gúnydalt szültek, mint ahányat lőttek. Az udvar a párizsiakat pellengérezte ki, azok meg az udvart, s a sebek, ha nem is halálosak, de fájdalmasak voltak, merthogy a gúny fegyverével ütötték őket.

Azonban ez általános vidámság és szembeötlő léhaság közepette minden gondolat mélyén az a komoly kérdés motoszkált, hogy Mazarin miniszter marad-e vagy kegyenc, s hogy Mazarint, aki délről jött, mint valami felhő, elviszi-e ugyanaz a szél, amely hozta? Mindenki remélte, mindenki kívánta; oly mértékben, hogy a miniszter érezte: körülötte minden hódolat, minden hajbókolás csak félelem és érdek által rosszul leplezett gyűlöletet takar. Kényelmetlenül érezte magát, nem tudván, mire számítson s kire támaszkodjék.

Maga a Hercegúr is, ki harcolt érte, minden alkalmat megragadott, hogy csipkedje vagy megalázza; s két vagy három ízben, midőn Mazarin a rocrói győző előtt hatalmaskodni akart, ez úgy nézett rá, hogy megértesse vele, miszerint ha védelmére kelt is, nem meggyőződésből s nem is lelkesedésből tette.

A bíboros tehát újra egyetlen istápjába, a királynéba kapaszkodott. Két vagy három alkalommal azonban úgy érezte, mintha ez az istáp is ingadoznék a keze alatt.

A kihallgatás ideje elérkezvén, jelentették La Fère grófnak, hogy arra mindenképp sor kerül, de néhány percig várnia kell, mert a királynénak tárgyalnivalója van a miniszterrel.

Ez igaz is volt. Párizs új deputációt küldött, azzal a feladattal, hogy az ügyeknek megpróbáljon végre valami fordulatot adni, s a királyné most Mazarinnal a küldöttség fogadtatásának módján tanakodott.

Az állam magas személyiségei körében nagy volt az aggodalom. Athos tehát nem is választhatott rosszabb pillanatot, hogy a barátairól beszéljen, ez árva porszemekről a fékevesztett forgószélben.

Athos azonban hajthatatlan ember volt, elhatározásából nem engedett, ha elhatározását lelkiismeretéből lelkedzettnek, kötelességétől parancsoltnak tartotta; követelte, hogy vezessék be, mondván, hogy bár sem Continak, sem Beaufort-nak, sem Bouillonnak, sem Elbeufnek, sem a koadjutornak, sem Longueville-nének, sem Brousselnek, sem a parlamentnek nem követe, s csak a maga jószántából jön, azért nem kevésbé nagy horderejű dolgokat akar őfelségének mondani.

Mihelyt a tanácskozás véget ért, a királyné szobájába hívatta.

Athost bevezették, és megmondta a nevét. Ez a név túl gyakran visszhangzott már őfelsége fülében, s szintúgy a szívében is, semhogy ne emlékezett volna rá; mégis szenvtelen maradt, s egyelőre beérte, hogy a grófot azzal a szúrós tekintettel nézze, mely csak a szépségük vagy rangjuk szerint való királynőknek jussa.

- Grófságod tehát valami szolgálatot óhajt nekünk tenni? - kérdezte Ausztriai Anna egy pillanatnyi hallgatás után.

- Igen, asszonyom, egy újabb szolgálatot - felelte Athos, egy kissé megütközve azon, hogy a királyné egyáltalán nem látszik őt megismerni.

Athos nagyszívű ember volt, s ehhez képest udvaroncnak vajmi gyatra.

Anna összevonta szemöldökét. Mazarin, aki egy asztal előtt ült, s úgy lapozgatott holmi irományokban, ahogyan valami egyszerű államminiszter lapozhatott volna, felkapta a fejét.

- Beszéljen - mondta a királyné.

Mazarin újra lapozgatni kezdett.

- Asszonyom - folytatta Athos -, két barátunk, felségednek a két tántoríthatatlan szolgája, D'Artagnan úr és Du Vallon úr, kiket a bíboros úr Angliába küldött volt, eltűntek hirtelen, midőn lábukat francia földre tették, s nem tudni, mi történt velük.

- Nos? - kérdezte a királyné.

- Nos - felelte Athos -, felséged jóindulatához fordulok, megtudni, mi lett e két nemessel, fenntartva magamnak, hogy ha netán szükség lesz rá, a törvényhez forduljak.

- Uram - felelte Ausztriai Anna azzal a gőggel, mely bizonyos emberekkel szemben nyegleséggé fajult -, hát ezért zaklat minket nagy és súlyos gondjaink közben? Ez rendőrségi ügy! Nos, uram, jól tudja, vagy jól kellene tudnia, hogy amióta nem vagyunk Párizsban, nincs többé rendőrségünk.

- Úgy vélem - mondta Athos hűvös tekintettel meghajolva -, hogy felségednek szükségtelen volna a rendőrségnél érdeklődnie, megtudandó, hogy D'Artagnannal és Du Vallonnal mi lett; s ha szíveskednék a bíboros úrnál érdeklődni e két nemes iránt, a bíboros úr válaszolhatna, anélkül hogy az emlékezetén kívül bárkit is meg kellene kérdeznie.

- De, Uram bocsá'! - mondta Ausztriai Anna a rá jellemző, megvető ajkbiggyesztéssel. - Úgy látom, a gróf úr már meg is kérdezte!

- Igen, asszonyom, ehhez némi jogom van, hisz D'Artagnanról van szó, D'Artagnanról, értette-é, asszonyom? - mondta oly súllyal, hogy asszony emlékei alatt meghajoltassa a királyné homlokát.

Mazarin úgy látta, éppen ideje, hogy Ausztriai Anna segítségére siessen.

- Gróf uram - mondta -, engedje meg tudomására hoznom valamit, amit őfelsége nem tud, vagyis, hogy mi történt a két nemessel. Megtagadták az engedelmességet és fogságban vannak.

- Úgy hát esedezem felségedhez - mondta Athos, még mindig szenvtelenül, s anélkül, hogy Mazarinnak válaszolt volna -, D'Artagnan és Du Vallon urak javára függesztesse fel ezt a büntetést!

- Amire kér: fegyelmi ügy, és semmiképp sem rám tartozik, uram - felelte a királyné.

- D’Artagnan sohasem válaszolt így, midőn felséged szolgálatáról volt szó - mondta Athos méltóságteljesen elköszönve.

És kettőt lépett hátra az ajtó felé, de Mazarin megállította:

- Maga is Angliából jön, uram? - kérdezte, s vágott a szemével a királynőnek, aki láthatóan elsápadt, s valami szigorú intézkedésre készült.

- És végigéltem I. Károly király utolsó perceit - mondta Athos. - Szegény király! Bűne legfeljebb gyengesége volt, s alattvalói mily szigorúan büntették! Mert a trónusok ugyancsak inognak mostanában, és az áldozatos szíveknek nem ajánlatos a fejedelmek érdekeit szolgálniok. D’Artagnannak ez volt a második útja Angliába: először egy nagy királyné becsületéért, másodszor egy nagy királynak életéért.

- Uram - fordult Ausztriai Anna Mazarinhoz, olyan hangsúllyal, melynek valódi kifejezését semmi színlelésbeli jártasságával sem tudta leplezni -, nézze meg, lehet-e tenni valamit ezekért az emberekért.

- Asszonyom - mondta Mazarin -, mindent megteszek, amit felséged óhajt.

- Tegye meg, amit La Fère gróf kíván. Nemde, így hívják, uram?

- Van egy másik nevem is, asszonyom; Athosnak hívnak.

- Asszonyom - mondta Mazarin olyan mosollyal, mely jelezte, mily könnyen ért ő fél szóból is -, nyugodt lehet, teljesülnek kívánságai.

- Hallotta, uram? - kérdezte a királyné.

- Hallottam, asszonyom, s kevesebbet nem is vártam felséged igazságérzetétől. Így hát viszontláthatom barátaimat; nemde, asszonyom? Ugyebár így értette felséged?

- Úgy van, viszontláthatja őket, uram. De ha már itt tartunk, a gróf úr ugyebár a Fronde-hoz tartozik?

- A királyt szolgálom, asszonyom.

- Igen, a maga módján.

- Minden igaz nemesembernek ez a módja, s én kétféle módot nem ismerek - felelte Athos emelt fővel.

- Menjen hát, uram - bocsátotta el Athost egy intéssel a királyné. - Megkapta, amit kívánt, mi pedig mindent tudunk, amit tudni kívántunk.

Aztán, mikor az ajtó becsapódott Athos mögött, Mazarinhoz fordult.

- Bíboros - mondta -, fogassa el ezt az orcátlan nemest, mielőtt az udvarból kitenné a lábát.

- Gondoltam rá - mondta Mazarin -, s boldog vagyok, hogy olyasmit parancsol, amit éppen kérni akartam felségedtől. Ezek a bajkeverők, akik az előző uralom hagyományait hozzák át a mi korunkba, módfelett bosszantanak; s ha már kettőjük horogra akadt, csapjuk hozzájuk a harmadikat.

Athost a királyné nem tévesztette meg teljesen. Volt a hangjában valami, ami megdöbbentette s amit ígérgetőn is fenyegetőnek érzett. De nem volt az az ember, aki holmi gyanú miatt eloldalog, kivált, ha világosan megmondják neki, hogy viszontláthatja barátait. Tehát csak várta, várta az egyik szobában, mely abból nyílt, ahol a kihallgatás történt, hogy D’Artagnant és Porthost hozzá vezessék, vagy hogy őt hozzájuk vezetni érte jöjjenek.

E várakozás közben odament az ablakhoz, s gépiesen kinézett az udvarra. Látta a párizsiak küldöttségének bevonulását, mely azért jött, hogy kijelölje a tárgyalás végleges helyét s a királynét üdvözölje. Voltak köztük parlamenti tanácsosok, ülnökök, ügyvédek, s elvétve egy-egy katonaember is. Tekintélyes kíséret várt reájuk a kerítésen kívül.

Athos egyre nagyobb figyelemmel nézett, mert e sokaságban felismerni vélt valakit, mikor érezte, hogy könnyedén megérintik a vállát.

Megfordult.

- Ó, Comminges uram! - mondta.

- Úgy van, gróf úr, én magam, de olyan megbízatással, melyért, kérem, fogadja bocsánat-kérésemet.

- Miféle megbízatással? - kérdezte Athos.

- Gróf úr, legyen szíves, adja át a kardját.

Athos mosolygott, s az ablakot kinyitva lekiáltott:

- Aramis!

Egy nemes visszafordult: az, akiben Aramist vélte felismerni. És valóban Aramis volt. A gróf barátsággal üdvözölte.

- Aramis - mondta Athos -, engem letartóztatnak.

- Jó - mondta egykedvűen Aramis.

- Uram - mondta Athos újra Comminges-hoz fordulván, s kardját, markolatával előre, udvariasan átnyújtotta -, itt a kardom; szíveskedjék gondosan megőrizni, hogy visszaadhassa, amikor a börtönből kijövök. Ragaszkodom hozzá, I. Ferenctől kapta egyik ősapám. Akkoriban fel- s nem lefegyverezték a nemesembert! Most pedig, hová visz engem?

- Hát, előbb a szobámba - mondta Comminges. - A királyné aztán majd kijelöli a gróf úr tartózkodási helyét.

Athos követte Comminges-t, egy szó megjegyzés nélkül.

85
Mazarin királysága

Athos elfogatása mi zajt sem ütött, botrányt sem keltett, sőt majdnem titokban maradt. Mi sem akadályozta hát az események alakulását, s a párizsiak deputációjával ünnepélyesen közölték, hogy megjelenhetik a királyné előtt.

A királyné szokása szerint némán és gőgösen fogadta s hallgatta meg a küldöttek sirámait és könyörgéseit, de mondókáik befejeztével Ausztriai Anna arca oly közömbös maradt, hogy ki sem tudta megmondani, egyáltalán hallotta-e őket.

Ezzel szemben Mazarin, ki jelen volt az audiencián, nagyon jól hallotta, mit kértek a küldöttek; az ő menesztését világos és pontos kifejezésekkel, mellébeszélés nélkül.

A beszédek elhangzása után, lévén, hogy a királyné néma maradt, Mazarin így szólt:

- Uraim, hadd csatlakozzam magukhoz, s én is esengve kérjem, a királynét: vessen véget alattvalói szenvedésének. Jómagam mindent megtettem, hogy enyhítsem e szenvedéseket, a közhiedelem szerint, mondták itt, mégis én vagyok az okozójuk, árva idegen, kinek nem sikerült a franciák szeretetét kiérdemelnem. Fájdalom, nem értettek meg, s volt is rá okuk: a legkiválóbb ember nyomába léptem, ki valaha is viselte a francia királyok jogarát. Richelieu emléke nyom engem agyon. Ez emlék ellen, ha nagyravágyó volnék, hasztalan küzdenék; de nem vagyok az, s ennek most bizonyságát adom. Legyőzöttnek nyilvánítom magam. Azt fogom tenni, amit a nép akar. Ha a párizsiaknak van is némely tévedése: de kinek nincsen, uraim? Párizs épp eléggé bűnhődött; elég vér folyt, a királyától, törvényétől megfosztott várost elég nyomorúság terheli. Én, egyszerű magánember, nem vállalhatok akkora felelősséget, hogy egy királynét országától elválasszak. Követelik, hogy visszavonuljak, hát jó, visszavonulok!

- Akkor - súgta Aramis a szomszédjának - a béke megvan, s a tanácskozások feleslegesek. Egyéb se kell, csak Mazarint erős őrizettel a legtávolesőbb határszélre küldeni, s jól vigyázni, nehogy itt vagy amott újra belépjen.

- Várjon, uram, várjon - mondta a taláros férfiú, akinek Aramis ezt súgta -, az áldóját, hogy ellovagolja magát! Látszik, hogy katonaember. A javadalmazások és kártalanítások cikkelyének tisztázása még hátravan.

- Kancellár úr - szólalt meg a királyné, régi ismerősünkhöz, Séguier-hez fordulva -, a tárgyalásokat kegyelmed nyitja meg; Rueil-ben tartatnak meg. A bíboros úr által mondottak nagyon megrendítettek. Ez az oka, miért nem válaszolok bővebben. Ami pedig az ő maradását vagy távozását illeti: sokkal több hálával tartozom őeminenciájának, semhogy bármely ponton is korlátozhatnám cselekvési szabadságát. Azt fogja tenni, amit jónak lát.

A főminiszter arcát futó sápadtság árnyékolta be. Nyugtalanul nézett a királynéra. Ennek arca annyira áthatolhatatlan volt, hogy, akárcsak a többiek, ő sem tudta leolvasni róla, mi zajlik a szívében.

- Azonban - tette hozzá a királyné -, amíg Mazarin úr döntésére várnak, kérem, ne legyen másról szó, csak a királyról.

A küldöttek meghajoltak és kivonultak.

- Micsoda? - kérdezte a királyné, miután az utolsó is kiment a szobából. - Engedne az aktakukacok és fiskálisok akaratának?

- Felséged boldogságáért - mondta Mazarin, s szúrós szemét a királynéra szegezte - kész vagyok minden áldozatra, asszonyom!

Anna lehajtotta a fejét, és egyfajta szokásos révedezésébe merült, Athos emléke kezdte kísérteni. A nemes vakmerő viselkedése, határozott s egyszersmind méltóságteljes beszéde, az egykét szóval felidézett árnyak részegítő lírája múltjára emlékeztették: az ifjúságra, a szépségre, a húszéves kori szerelmek viharaira, pártfogóinak ádáz harcaira, Buckingham, az egyetlen férfi véres pusztulására, akit igazán szeretett, alig ismert védelmezőinek hősiességére, akik őt Richelieu s a király kettős gyűlöletétől megmentették.

Mazarin egyre nézte, s most, hogy a királynét nem vette körül fürkésző, ellenséges sokaság, s végre egyedül érezte magát, úgy követhette gondolatait az arcán, ahogyan áttetsző tavon a felhőket, az ég visszfényeit láthatja az ember.

- Engedni kellene hát a viharnak - suttogta Ausztriai Anna -, megvásárolni a békét, türelmesen s töredelmesen várni a jobb időket?

Mazarin keserűen mosolygott ez ajánlatra, mely azt jelezte, hogy a királyné komolyan vette a miniszter ajánlatát.

Anna, lehajtott fővel, nem látta ezt a mosolygást; de ráeszmélve, hogy semmi választ sem kapott, felkapta a fejét.

- Mi az? Semmi válasz, bíboros? Mire gondol?

- Arra, asszonyom, hogy ez az orcátlan nemes, akit Comminges-zsal elfogattunk, célzást tett Buckinghamre, akit felséged megöletni, Chevreuse-nére, akit száműzetni, s Beaufort-ra, akit bebörtönöztetni engedett. De ha rám is célzott, azért tette, mert nem tudja, kije vagyok felségednek.

Ausztriai Anna összerezzent, mint mindig, ha gőgjében érte sérelem; s hogy ne válaszoljon, szépséges kezébe mélyesztette hegyes körmeit.

- Jó tanácsadó, becsületes és értelmes ember, azonfelül elszánt fickó is ez! Erről tud egyetmást, nemde, asszonyom? Meg fogom hát mondani, s ezzel személyes szívességet teszek neki, hogy engem illetően miben tévedett. Mert bizony, amit ajánlanak: majdnem a lemondás, s ha az, megérdemli, hogy gondolkozzunk rajta.

- Lemondás?! - szisszent fel Anna. - Azt hittem, uram, hogy csak a királyok mondanak le.

- Nos hát - felelte Mazarin -, nem vagyok-e majdnem király, s méghozzá Franciaország királya? Biztosítom, asszonyom, hogy miniszteri talárom, királyi nyoszolya elé vetve, éjjel nagyon hasonlít a királyi palásthoz!

Ilyen megaláztatást igen gyakran kellett Mazarintól elszenvednie, s alattuk a fejét mindig lehorgasztotta. Csak Erzsébet és II. Katalin maradt egyszerre ágyasa és királynéja szeretőjének.[133]

Ausztriai Anna tehát egyfajta rémülettel meredt a bíboros fenyegető ábrázatára, kiből, ilyen pillanatokban, nem hiányzott bizonyos fenségesség.

---

[133] Célzás Erzsébet angol királynő és Essex, illetve II. Katalin cárnő és Potyomkin viszonyára.

- Uram - szólt -, nem mondottam, vagy nem hallotta talán, hogy azt mondtam ezeknek az embereknek: azt teheti, amit jónak lát?

- Ez esetben - felelte Mazarin -, azt hiszem, jónak fogom látni maradni. Nemcsak az én érdekem ez, de, ha szabad mondanom, a felséged boldogulása is.

- Maradjon hát, uram, hisz én is ezt kívánom; de akkor ne engedje, hogy sértegessenek.

- A lázadók követeléseire s a hangra gondol, melyen kifejezik? Türelem! Oly területet választottak, melyen náluknál ügyesebb hadvezér vagyok: a tárgyalásokat. Megverjük őket csak időhúzással is. Már éheznek, s egy hét múlva sokkal keservesebb lesz nekik.

- Ez rendben van, Istenkém, s jól tudom, hogy hamarosan megérjük. Azonban nemcsak róluk van szó; nem ők illetnek a legbántóbb sértésekkel!

- Vagy úgy! Értem. Azokra az emlékekre céloz, melyeket ez a három nemes idézget minduntalan. De hát őket fogva tartjuk, s épp elég bűnösök ahhoz, hogy addig maradjanak börtönben, amíg nekünk tetszik; csak egy nincs még a markunkban, és dacol velünk. De, az ördögbe is, előbb-utóbb ezt is sikerül a társai mellé dugnunk. Gondolom, ennél nehezebb ügyeket is elintéztünk. Először is, óvatosságból Rueil-be, vagyis a közelembe, a szemem elé, a kezem ügyébe zárattam a két legrakoncátlanabbat. Ma a harmadik is odakerül melléjük.

- Amíg foglyok, addig semmi baj - mondta Ausztriai Anna -, de egy napon majd kiszabadulnak.

- Igen, ha felséged kiengedi őket.

- Jaj - sóhajtott fel Ausztriai Anna -, ilyenkor fáj a szívem Párizsért!

- Ugyan miért?

- A Bastille-ért, uram, mely oly erős és oly titoktartó.

- Asszonyom, a tárgyalásokkal megszerezzük a békét; a békével Párizst; Párizzsal a Bastille-t! Négy hetvenkedőnk majd ott rohad.

Ausztriai Anna enyhén összevonta szemöldökét, míg Mazarin kézcsókkal búcsúzott tőle.

Mazarin e félig alázatos, félig gáláns gesztus után kiment. Ausztriai Anna tekintete követte, s ahogy távolodott, úgy rajzolódott ki valami megvető mosoly az ajkán.

- Megvetettem - suttogta - egy bíboros szerelmét, ki sohasem azt mondta: „Megteszem”, hanem mindig: „Megtettem”. Ez Rueil-nél biztosabb s a Bastille-nál is homályosabb és némább zugokat ismert! Ó, a világ elkorcsosul!

86
Óvatosság

Ausztriai Annától elbúcsúzva, Mazarin Rueil felé indult, ahol a háza volt. Erős kísérettel közlekedett, e zavaros időkben olykor éppenséggel álruhában járt. A bíborost, amint már mondottuk, katonás öltözetben valami jóvágású nemesnek nézte volna az ember.

Az ódon kastély udvarában kocsiba ült, és Chatounál elérte a Szajnát. A Hercegúr ötven lovaskatonát adott mellé kíséretül, nem annyira a biztonságáért, mint inkább azért, hogy a küldötteknek megmutassa, milyen könnyen rendelkeznek csapataikkal a királyné tábornokai, s kedvük szerint oszthatják szét őket.

Athos, Comminges őrizetében, lóháton és kard nélkül követte a bíborost egyetlen szó nélkül. Grimaud, akit gazdája a kastélykapuban hagyott volt, elfogatása hírét meghallotta, midőn Aramisnak odakiáltotta, s gazdája intésére, mintha mi sem történt volna, szó nélkül Aramis mellé szegődött.

Persze Grimaud, a gazdája szolgálatában eltöltött húsz év alatt, annyi csávából látta őt szerencsésen menekülni, hogy már mi sem nyugtalanította.

A küldöttek a kihallgatás után rögtön visszafordultak Párizs felé, vagyis a bíborost vagy ötszáz lépéssel megelőzték. Athos tehát maga elé nézve Aramis hátát láthatta, és figyelmét lekötötte aranyozott öve és büszke testtartása ott a párizsiak soraiban éppúgy, mint a szabadulás belé vetett reménye, mely e kipróbált barátságra jellemző megszokásból, vonzalomból és bizalomból tevődött össze.

Aramis viszont látszólag a legkevésbé sem törődött vele, hogy Athos mögötte halad. Csak egyszer fordult hátra; ezt is akkor, mikor a kastélyhoz értek. Feltételezte, hogy Mazarin itt hagyja új foglyát a kiserődben, mely a hidat őrizte, s egy kapitány volt a parancsnoka a királyné szolgálatában. De egyáltalán nem így történt. Athos áthaladt Chatoun, a bíboros nyomában.

A párizsi út rueil-i elágazásánál Aramis újra megfordult. Ez alkalommal nem csapták be sejtelmei. Mazarin jobbra tért, s Aramis láthatta, amint a fogoly eltűnik a fák kanyarulatában. Athos e pillanatban, azonos gondolattól indíttatva, szintén hátranézett. A két jó barát egyszerű bólintást váltott, s Aramis az ujját, üdvözlésképpen, a kalapjához emelte. Csak Athos fogta fel, hogy barátja azt jelezte neki, van valami ötlete.

Mazarin tíz perc múlva bevonult a kastély udvarába, melyet Rueil-ben bíboros elődje rendeztetett be neki.

Abban a pillanatban, midőn lábát a földre tette a lépcsőfeljárat előtt, Comminges hozzálépett.

- Kegyelmes uram - kérdezte -, hová képzeli La Fère gróf elhelyezését?

- Hát a télikerti pavilonba, szemben az őrség pavilonjával. Azt akarom, hogy La Fère grófnak megadjuk a tiszteletet, ámbátor ő a királyné őfelsége foglya.

- Kegyelmes uram - kockáztatta meg Comminges -, azt a kegyet kéri, hogy D'Artagnan mellé vezessék, aki eminenciád parancsa szerint a vadászpavilont foglalja el, szemben a télikerttel.

Mazarin egy pillanatig gondolkozott. Comminges látta, hogy tanakodik magában.

- Nagyon erős ez az őrség - tette hozzá -, negyven megbízható ember, kipróbált katonák, majdnem mindnyájuk német, következésképp semmi kapcsolatuk a frondőrökkel és semmi közük a Fronde-hoz.

- Ha ezt a három embert együvé tesszük, Comminges uram - vélekedett Mazarin -, az őrséget meg kellene kettőznünk, márpedig őrszemélyzetben nem vagyunk oly gazdagok, hogy ily pazarlásba essünk.

Comminges elmosolyodott. Mazarin észrevette és megértette ezt a mosolyt.

- Nem ismeri őket, Comminges uram, én azonban igen, először tőlük maguktól, aztán meg a szóbeszédből. Megbíztam őket, vigyenek segítséget Károly királynak, s ők csodákat műveltek, hogy megmentsék; a végzetnek kellett beleszólnia, hogy az a kedves Károly király ne legyen most biztonságban itt miközöttünk!

- De ha ily jól szolgálták eminenciádat, miért tartja őket börtönben?

- Börtönben?! - csodálkozott Mazarin. - Ugyan bizony Rueil mióta börtön?

- Amióta foglyok vannak benne - mondta Comminges.

- Ezek az urak nem foglyaim, Comminges - mondta Mazarin gúnyos mosolyával -, hanem vendégeim, oly megbecsült vendégeim, hogy lakosztályuk ablakára rácsot, ajtajára lakatot rakattam, annyira félek, hogy meg találják unni társaságomat. De akárhogyan is, s ha első pillantásra foglyoknak látszanak is, nagyra becsülöm őket, bizonyítéka, hogy látogatást óhajtok tenni La Fère grófnál, s négyszemközt elcsevegni vele. Tehát avégett, hogy a társalgásban ne zavarjanak bennünket, vezesse, amint már mondtam, a télikertbe; hisz tudja, ez a szokásos sétautam, nos, séta közben majd betoppanok hozzá és elbeszélgetünk. Bármily ellenségemnek minősítik is őt, rokonszenves nekem, s ha józan esze van, talán kilyukadunk valamire.

Comminges meghajolt, majd visszament Athoshoz, aki látszatra nyugodtan, valójában azonban izgatottan várta a beszélgetés eredményét.

- Nos? - kérdezte az őrség parancsnokától.

- Uram - felelte Comminges -, úgy látszik, lehetetlenség.

- Comminges úr - mondta Athos -, egész életemben katona voltam, tudom hát, mi az az utasítás; azonban ez utasítás mellett tehetne nekem valami szívességet.

- Jó szívvel, uram - felelte Comminges -, amióta tudom, kicsoda s mily szolgálatokat tett annak idején őfelségének; amióta tudom, mily mértékben viseli szívén amaz ifjú sorsát, ki oly bátran sietett segítségemre a vén hóbortos Broussel elfogatásakor, mindenestül a híve vagyok, kivéve ez utasítás tekintetében.

- Köszönöm, uram, ennél többet nem kívánhatok, s olyasmire kérem, ami semmiképp se fogja bajba keverni.

- Ha csak egy kissé kever bajba, uram - mondta mosolyogva Comminges -, csak kérje bátran! Én sem szeretem jobban, mint tekegyelmed, ezt a Mazarint; a királynét szolgálom, ami természetesen a bíboros szolgálatára kényszerít, ám az egyiket örömest, a másikat viszolyogva szolgálom. Beszéljen hát, kérem, figyelemmel hallgatom.

- Mivel semmi akadálya tudnom - mondta Athos -, hogy D'Artagnan itt van, feltételezem, annak sincs, hogy ittlétemet ő is megtudja?

- E tekintetben semmi parancsot sem kaptam, uram.

- Nos hát, legyen szíves, adja át neki üdvözletemet, s mondja meg, hogy a szomszédja vagyok. Ugyanekkor azt is közölje vele, amit az imént velem közölt, vagyis hogy Mazarin a télikerti pavilonba helyeztetett, hogy meglátogathasson, s én e megtiszteltetést arra fogom felhasználni, hogy fogságunkban némi enyhítést érjek el.

- Nem tarthat sokáig - vélekedett Comminges. - A bíboros úr maga mondta nekem, hogy nincs itt semmiféle börtön.

- De vannak süllyesztők - jegyezte meg mosolyogva Athos.

- Jaj, az más dolog - mondta Comminges. - Igen, tudom, vannak erre vonatkozó szóbeszédek, de egy olyan egyszerű származású ember, mint a bíboros, egy olasz, aki szerencsét próbálni jött Franciaországba, nem meri magát ilyen túlkapásokra ragadtatni magunkfajtákkal szemben. Ez szörnyűség volna. Ez a másik bíboros idejében járta, aki nagyúr vala; de Mazarin őkelme! Ugyan! A süllyesztők királyi bosszúk eszközei, egy efféle jöttment nem veheti őket igénybe. Elfogatásáról tudnak, s hamarosan tudni fognak a barátairól is, uram, s Franciaország egész nemessége számon kéri majd tőle eltűnésüket. Nem, uram, nyugodjék meg, a rueil-i süllyesztők az elmúlt tíz esztendő alatt gyermekijesztgető mendemondákká váltak. Maradjon tehát nyugodtan ezen a helyen. A magam részéről értesíteni fogom ideérkeztéről D'Artagnan urat. Ki tudja, két hét múlva nem maga tesz-e nekem hasonló szolgálatot!

- Én, uram?

- Miért ne? Avagy nem lehetek magam is a koadjutor foglya?

- Higgye el, uram - mondta Athos meghajolva -, hogy ez esetben igyekeznék hasznára lenni.

- Megtisztelne azzal, hogy velem vacsorázik, gróf uram? - kérdezte Comminges.

- Köszönöm, uram, de borús kedvemben vagyok, s estéjét csak megkeseríteném. Köszönöm.

Comminges ekkor Athost egy pavilon földszinti szobájába vezette, mely a télikert folytatása volt s azzal egyszintű. Ebbe a télikertbe egy katonákkal és udvaroncokkal népes udvaron át lehetett bejutni. E patkó formájú udvar közepén volt a Mazarin lakosztálya, az egyik szárnyában a vadászpavilon, ahol D'Artagnan ült, s a másikban a télikert, ahova Athos az előbb vonult be. E két oldalszárnyon túl terült el a park.

Athos a szállásául kijelölt szobába lépve, a gondosan rácsozott ablakon át falakat és házfedeleket vett észre.

- Mi ez az épület? - kérdezte.

- A vadászpavilon hátulja, ahol a barátait tartják fogva - mondta Comminges. - Sajnos, az ide néző ablakokat még a másik bíboros idejében befalazták, mert ezek az épületek nemegyszer szolgáltak már börtönül, s Mazarin úr, mikor a gróf urat ide zárja be, csak eredeti rendeltetésüknek adja őket vissza. Ha azok az ablakok ott nem volnának befalazva, megvolna a vigasztalása, hogy barátaival jelbeszéddel érintkezhetik.

- És bizonyos abban, Comminges úr - kérdezte Athos -, hogy a bíboros megtisztel látogatásával?

- Engem legalábbis biztosított róla, uram.

Athos, a rácsos ablakokat nézve, elsóhajtotta magát.

- Igen, igaz - mondta Comminges -, ez majdnem börtön, mi sem hiányzik innen, még a rács sem. De hát miféle furcsa ötlet vitte rá a gróf urat, a nemesség virágát, hogy bátorságát, lojalitását a Fronde vadhajtásai közt tündököltesse? Valóban, ha valaha hittem volna, hogy

van egy barátom a királyi hadseregben, magát gondoltam volna! Frondőr, maga, La Fère gróf, egy Broussel, egy Blancmesnil, egy Viole oldalán! Szörnyű! Azt hinné az ember, hogy édesanyja holmi fiskálisivadék. Maga frondőr!?

- Bizony, kedves uram - mondta Athos -, az ember vagy mazarinista, vagy frondőr. E két szót sokáig visszhangoztattam a fülemben, s a másodikra szavaztam; ez francia szó legalább. Azonkívül én nem Broussellal, Blancmesnillel és Viole úrral vagyok frondőr, hanem Beaufort-ral, Bouillonnal és Elbeuffel, hercegekkel és nem ülnökökkel, tanácsosokkal és más tintanyalókkal! Egyébként, íme, a bíboros szolgálásának kellemes következménye! Nézze csak azt az ablaktalan falat ott, Comminges uram! Szép dolgokat mond az a Mazarin-féle háládatosságról!

- Bizony - bólintott rá mosolyogva Comminges -, kivált, ha elismételgeti, ami szidalmat D'Artagnan szór rá, idestova egy hét óta már.

- Szegény D'Artagnan! - mondta Athos azzal a vonzó mélabúval, mely egyik jellemvonása volt. - Egy ilyen derék, jó ember, s oly félelmetes mindazokra, akik nem szeretik azokat, kiket ő szeret! Két cudar foglya van itt, Comminges uram, s nagyon sajnálom érte, hogy két ily fékezhetetlen embert bíztak a felelősségére!

- Fékezhetetlen? - mondta most már Comminges is mosolyogva. - Uram, tán ijesztgetni akar. Fogsága első napján D'Artagnan úr minden katonát és altisztet párbajra hívott, hogy kardhoz jusson, kétségkívül; ez másnap is tartott, sőt, kiterjedt harmadnapra is, de végül nyugodt s szelíd lett, mint a bárány. Most gascogne-i dalokat énekel, hogy haldoklunk a nevetéstől.

- És Du Vallon úr? - kérdezte Athos.

- Jaj, ő egészen más. Bevallom, félelmetes ember. Első napon, amennyi ajtó, egyetlen váll-lökéssel mind beszakította, hogy azt vártam, úgy vonul ki Rueil-ből, miként Sámson Gázából.[134] De hangulata ugyanazt az utat járta meg, mint a D'Artagnané. Most már nemcsak hogy megszokta a fogságot, hanem tréfálkozik is rajta.

- Hál' istennek - mondta Athos -, hál' istennek!

- Valami mást várt talán? - kérdezte Comminges, mert egyeztetve Mazarin véleményét a foglyairól azzal, amit róluk La Fère gróf mondott, némi nyugtalanságot érzett.

Athos viszont úgy gondolkozott, hogy barátai hangulatának javulása valami D'Artagnan kieszelte plánumból következhetik. Nem dicsérte hát túlságosan őket, nehogy ezzel ártson nekik.

- Hát igen - mondta -, forrófejűek; az egyik gascogne-i, a másik picardiai; mind a kettő könnyen lobban fel, de gyorsan le is hűl. Maga is tanú rá, s amit az imént mesélt, igazolja, amit mondok.

Ez volt Comminges véleménye is; egy kissé nyugodtabban ment el, s Athos magára maradt a nagy szobában, ahol is a bíboros utasítása szerint nemesembert megillető bánásmódban részesült.

Egyébként, hogy pontos fogalmat alkothasson helyzetéről, várta a Mazarin ígérte nevezetes látogatást.

---

[134] Ószövetségi utalás: Sámsont, aki Gáza előtt egy városszéli prostituáltnál hált, a gázaiak meg akarták ölni; ő azonban éjszaka kiszakította a kapu szárnyait a kapufákkal és a závárokkal együtt, s vállára vetve felvitte a Hebronnal szemközti hegyre.

87
Az ész és az erő

Most pedig menjünk át a télikertből a vadászpavilonba.

Az udvar végében, hol ión oszlopokkal lezárt csarnokon át a kutyaólakra lehetett látni, téglalap alakú épület állt, mely kar módján látszék e másik kar, a télikerti-pavilon elé nyúlni, félkörben ölelvén a díszudvart.

Ennek a pavilonnak földszintjén volt bezárva Porthos és D'Artagnan, s osztotta meg a lelkialkatuknak annyira ellenszenves fogság hosszú óráit.

D'Artagnan merev tekintettel, s olykor tompán fel-felordítva, tigris módjára járkált a cselédségi udvarra néző hatalmas ablak rácsai előtt.

Porthos hallgatagon emésztette a kiváló ebédet, melynek az imént hordták el maradékait.

Az egyik mintha eszét vesztette volna, de töprengett; a másik mintha mély töprengésbe merült volna, de aludt. Álma azonban lidércnyomás volt, amire horkolásának összefüggéstelen, szaggatott voltáról lehetett következtetni.

- Íme - mondta D'Artagnan -, a nap leszállt. Körülbelül négy óra lehet. Idestova százhetvenhárom órája, hogy idebent vagyunk.

- Hm! - dünnyögte Porthos, hogy feleljen rá valamit.

- Hallja, maga hétalvó? - mordult rá D'Artagnan bosszankodva, hogy valaki nappal így álomba ringatózhatik, mikor neki éjjel is csak nagy keservesen jön álom a szemére.

- Mit? - kérdezte Porthos.

- Amit mondok.

- Mit mond?

- Azt - folytatta D'Artagnan -, hogy idestova százhetvenhárom órája vagyunk itt!

- Maga az oka - mondta Porthos.

- Mármint én? Hogyhogy?

- Bizony, maga! Nem ajánlottam, hogy menjünk el innen?

- A rácsot kifeszítve vagy az ajtót betörve?

- Úgy bizony.

- Porthos, a magunkfajta ember nem megy el csak úgy, durván és egyszerűen.

- Márpedig én - mondta Porthos - elmegyek bizony, azzal a durvasággal és egyszerűséggel, melyet, úgy látszik, túlságosan megvet!

D'Artagnan vállat vont.

- Aztán meg - mondta -, ha a szobából ki is jutunk, az még nem minden.

- Kedves barátom - mondta Porthos -, úgy látom, ma egy kissé jobb kedvű, mint tegnap. Magyarázza hát meg, hogyhogy még nem minden az, ha kijutunk e szobából?

- Azért nem minden, mert nem lévén se fegyverünk, se jelszónk, ötven lépést se tettünk az udvarban, máris őrszembe botlunk.

- Hát aztán? Az őrt agyonütjük, fegyvereit elvesszük - mondta Porthos.

- Az ám, de mielőtt végképp agyonütnők, szívós az ilyen svájci, kiáltani vagy nyöszörögni fog, s az őrség kiront; úgy bekerítenek s elcsípnek, mint a rókákat, bennünket, kik oroszlánok vagyunk, s valami feneketlen tömlöcbe vetnek, hol még az a vigasztalásunk sem lesz, hogy nézhessük ez undorító szürke rueil-i eget, mely még annyira se hasonlít Tarbes egéhez, mint a hold a naphoz. Az istenfáját! Ha volna valakink odakünt, ki felvilágosításokat adhatna e kastély szokásainak, fekvésének természetéről, arról, amit Július Caesar *szokásoknak* és *környezetnek* nevez, vagy hogyan is mondták volt nekem... Hej, ha arra gondolok, hogy húsz év alatt, mikor azt se tudtam, mivel üssem el az időt, nem jutott eszembe, hogy bár egy órára idejöjjek, s Rueil-t tanulmányozzam.

- Baj is az? Menjünk el akkor is - mondta Porthos.

- Kedvesem - mondta D'Artagnan -, tudja, miért nem dolgoznak soha saját kezükkel a cukrászmesterek?

- Nem - felelte Porthos -, de hálás volnék, ha megtudhatnám.

- Azért, mert attól félnek, hogy inasaik előtt odasütnék a tortát, vagy a krémet odakozmáltatnák!

- S aztán?

- S aztán kicsúfolnák őket, márpedig cukrászmestereken nem gúnyolódhatik az ember.

- S mi közünk nekünk a cukrászmesterekhez?

- Az, hogy kalandok dolgában sosem vallhatunk kudarcot, s nem tehetjük magunkat nevetségessé. Angliában a minap kudarcot vallottunk és megverődtünk, és ez örök folt a hírnevünkön!

- Ki vert meg bennünket?

- Mordaunt.

- Igen, de mi vízbe fojtottuk Mordaunt urat!

- Jól tudom, s ez némiképp helyreállítja majd a becsületünket az utókor előtt, ha az utókor egyáltalán törődik majd velünk. Ámbár Mordaunt sem volt semmibe veendő, Mazarint egészen másként tartom erősnek, s őt nem fogjuk oly könnyen vízbe fojtani! Feszítsük hát meg a figyelmünket, s játsszunk biztosra; mert mi ketten - sóhajtott egyet - nyolccal is felérünk talán, de nem azzal a néggyel, akire maga is gondol!

- Ez igaz - mondta Porthos, D'Artagnan sóhajára sóhajjal felelve.

- Akkor hát, Porthos, tegye azt, amit én: sétáljon fel s alá mindaddig, míg barátainkról valami hírt nem kapunk, vagy valami jó ötletünk nem támad; de ne aludjék mindég, szokása szerint, mert az alvásnál mi sem tompítja jobban az elmét. Ami reánk vár, talán nem is olyan súlyos, mint eleinte gondoltuk. Nem hiszem, hogy Mazarin úr fejünk leüttetését tervezné, mert hisz fejünket nem üthetnék le per nélkül, a per viszont zajt ütne, a zajra idejönnének barátaink, s nem engednék Mazarint cselekedni.

- De jól okoskodik! - mondta Porthos csodálattal.

- Bizony, nem is rosszul - mondta D’Artagnan. - Aztán nézze: ha nem indítnak pert ellenünk, ha nem ütik le a fejünk, itt kell tartaniok, vagy el kell vitetniök máshová.

- Bizony, okvetlenül - mondta Porthos.

- Nos hát, lehetetlen, hogy Aramis mester, e finom vizsla, és Athos, e bölcs férfiú, ne fedezné fel börtönünk, tehát, bizony mondom, ráérünk!

- Igen, már csak azért is, mert nem is olyan rossz itten; egy kivételével, természetesen.

- Éspedig?

- Nem vette észre, D’Artagnan, hogy három nap egymás után roston sült birkát adtak?

- Nem, de ha negyedikszer is előfordul, legyen nyugodt, szóvá teszem.

- Aztán néha nagyon hiányzik az otthonom; már olyan régóta nem látogattam meg a kastélyaimat.

- Ugyan! Ezt most felejtse el; majd viszontlátjuk, hacsak Mazarin úr egytől egyig le nem romboltatja őket.

- Gondolja, megengedi magának ezt a zsarnoki gesztust? - kérdezte Porthos.

- Nem; a másik bíboroshoz illettek az ilyen megoldások. A mienk túl piszlicsári ahhoz, hogy ilyesmiket tenni merjen.

- Megnyugtat, D’Artagnan.

- Nos, akkor hát vágjon jó arcot, mint én; tréfálkozzunk az őrökkel; szórakoztassuk a katonákat, ha már nem tudjuk őket megvesztegetni; ami nem akaródzik magának: hízelegjen nekik, Porthos úr, mikor idejönnek a rácshoz. Eddig csak az öklét mutogatta nekik, márpedig minél tiszteletparancsolóbb ez az ököl, annál kevésbé vonzó. Hej, mit nem adnék érte, ha bár ötszáz Lajos-aranyam volna itt!

- Én is adnék bizony száz tízfrankos aranyat - mondta Porthos, nagylelkűségben nem akarván D’Artagnan mögött maradni.

A két fogoly itt tartott a beszélgetésben, midőn belépett Comminges egy őrmester s két ember kíséretében, kik egy nagy fazékkal és tálakkal teli kosárban a vacsorájukat hozták.

88
Az ész és az erő
Folytatás

- Látja - mondta Porthos -, megint birka!

- Kedves Comminges úr - szólalt meg D'Artagnan -, tudja meg, hogy Du Vallon barátomuram kész magát a legvadabb rémtettekre ragadtatni, ha Mazarin őeminenciája tovább is konokul birkasülttel laktat bennünket.

- Sőt, kijelentem - mondta Porthos -, hogy egy falatot sem eszem, ha ezt el nem takarítják innen.

- Vigyék el a birkát - mondta Comminges -, azt akarom, hogy Du Vallon úr jóízűen vacsorázzék, annál is inkább, mert valami jó hírt akarok közölni, amitől bizonnyal megjön az étvágya.

- Felfordult volna Mazarin? - kérdezte Porthos.

- Nem, sőt, sajnálattal jelentem, kitűnő egészségnek örvend.

- Nagy kár - mondta Porthos.

- S mi az a hír? - kérdezte D'Artagnan. - A hír olyan ritka madár a börtönben, hogy remélem, megbocsátja türelmetlenségemet, ugye, Comminges uram? Annál is inkább, mert értésünkre adta, hogy ez a hír örvendetes.

- Örülne-é, ha megtudná, hogy La Fère gróf jól érzi magát? - kérdezte Comminges.

D'Artagnan apró szeme aránytalanul nagyra nyílt.

- Hogy örülnék-e? - kiáltott fel. - Az semmi, hogy örülnék, felvetne a boldogság!

- Nos hát, ő maga bízott meg, hogy adjam át üdvözletét, s közöljem, hogy jó egészségben van.

D'Artagnan majdnem ugrált örömében. Egy szemvágás értésére adta Porthosnak, mire gondol: „Ha Athos tudja, hol vagyunk - mondta e tekintet -, ha üzen nekünk, akkor rövidesen cselekszik is."

Porthos általában nem fogta fel elég gyorsan az ilyen szemjelzéseket; ez alkalommal, hogy Athos nevére ugyanaz az érzés járta át, mint D'Artagnant, felfogta.

- Azt mondja - kérdezte óvatosan a gascogne-i -, hogy maga La Fère gróf kérte meg üdvözlete átadására Du Vallon úrnak meg nekem?

- Azt, uram.

- Tehát találkozott vele?

- Természetesen.

- Hol, ha nem vagyok indiszkrét?

- Itt, egész közel! - felelte Comminges mosolyogva.

- Itt, egész közel? - ismételte D'Artagnan felragyogó szemmel.

- Olyan közel, hogy ha a télikertre szolgáló ablakokat nem falazták volna be, láthatná onnan, ahol áll.

„A kastély körül bolyong” - gondolta D’Artagnan. Majd fennhangon így szólt:

- Vadászaton találkozott vele, talán a parkban?

- Nem, uram, sokkal közelebb. Megmondom hát: e fal mögött - mondta Comminges, s csapott egyet a falra.

- E fal mögött? Hát mi van e fal mögött? Éjszaka hoztak ide, s vigyen el az ördög, ha tudom, hol vagyok.

- Nos - mondta Comminges -, képzeljen valamit.

- Mindent, amit akar.

- Képzelje, hogy ablak van ezen a falon.

- És aztán?

- S aztán ebből az ablakból láthatná La Fère urat az ő ablakában.

- La Fère úr hát a kastélyban kapott szállást?

- Úgy van.

- S milyen címen?

- Amilyenen maguk.

- Athos fogoly?!

- Jól tudja - mondta Comminges nevetve -, hogy Rueil-ben nincsenek foglyok, hiszen börtön sincsen.

- Ne játsszunk a szavakkal, uram; Athost elfogták?

- Tegnap, Saint-Germainben, midőn a királynétól távozott.

D’Artagnan karja bénán hullt az oldalára. Mintha villámcsapás érte volna.

A sápadtság fehér felhő gyanánt borította el arcát, de el is tűnt hamarosan.

- Fogoly! - ismételte.

- Fogoly! - mondta utána Porthos keserűn.

D’Artagnan most hirtelen felkapta a fejét, s szemében még Porthos számára is felfoghatatlan fény villant.

Aztán e futó ragyogásra az előbbi csüggedtség következett.

- Ugyan már, no - mondta Comminges, ki őszinte vonzalommal viseltetett D’Artagnan iránt, a jelentős szolgálat óta, melyet Broussel elfogatása napján tett neki, kimentvén a párizsiak keze közül -, ugyan, ne essék kétségbe, nem akartam rossz hírt hozni. Hála a háborúnak, mindnyájunk léte bizonytalan. Inkább örüljenek hát a véletlennek, mely közös barátjukat a közelükbe hozta, nemhogy kétségbeesnének miatta!

Ez a felszólítás mi hatást sem tett D’Artagnanra: továbbra is búbánatos maradt.

- És hogyan viselte el? - kérdezte Porthos, ki látván, hogy D’Artagnan elejti a társalgást, megragadta az alkalmat a szólásra.

- Nagyon is jól - mondta Comminges. - Az elején, mint maguk is, elég csüggedtnek látszott, de mikor megtudta, hogy a bíboros úr készül meglátogatni még ma este...

- Úgy? - kérdezte D’Artagnan. - A bíboros úr készül La Fère grófot meglátogatni?

- Igen, meg is üzente neki, s La Fère gróf, e hírt hallván, megbízott, hogy közöljem: arra fogja felhasználni ezt a kegyet, hogy síkraszálljon érdekükben és érdekében.

- Ó, a kedves gróf! - mondta D'Artagnan.

- Szép kis ügy - dörmögte Porthos -, s nagy kegy! Az istenfáját! La Fère gróf, kinek a családja a Montmorencyakkal s a Rohanokkal rokon, ér talán annyit, mint Mazarin!

- Nem fontos - mondta D'Artagnan a legnyájasabb hangján -, ha meggondoljuk, kedves Du Vallon, nagyon megtisztelő ez La Fère grófra nézve, s főként sok reményre jogosító látogatás! Sőt, véleményem szerint egy fogolynak oly nagy megtiszteltetés, hogy attól tartok, Comminges úr téved.

- Hogyan? Én tévedek?

- Nem Mazarin megy látogatóba La Fère grófhoz, hanem La Fère grófot hívatják Mazarinhoz.

- Nem, uram - mondta Comminges, ragaszkodván a tények pontos megállapításához. - Én világosan értettem, amit a bíboros mondott. Ő maga fogja meglátogatni La Fère grófot.

D'Artagnan igyekezett elkapni Porthos egy pillantását, vajon felfogja-e társa e látogatás jelentőségét, de Porthos még csak nem is nézett felé.

- A bíboros úrnak tehát szokása a télikertben sétálgatni? - kérdezte D'Artagnan.

- Minden este bezárkózik oda - felelte Comminges. - Alkalmasint ott elmélkedik az állam-ügyeken.

- Akkor hát kezdem hinni - mondta D'Artagnan -, hogy csakugyan La Fère gróf fogadja őeminenciáját; bizonyára kíséret is lesz vele.

- Igen, két katona.

- S így beszél majd az ügyekről, két idegen előtt?

- Ezek a katonák kis kantonokbeli svájciak, s csak németül tudnak. Egyébként az ajtóban várakoznak majd, minden valószínűség szerint.

D'Artagnan a tenyerébe vájta körmeit, nehogy az arca valami mást fejezzen ki, mint amit megengedett neki.

- Mazarin csak óvakodjék attól, hogy egyedül lépjen be La Fère grófhoz - mondta D'Artagnan -, mert a gróf nagyon dühös lehet.

Comminges elnevette magát.

- No, még ilyet! Biz' isten, azt hinné az ember, hogy maguk emberevők! La Fère gróf igen udvarias ember, semmi fegyver nála; s különben is, őeminenciája első kiáltására berohanna a mindig vele levő két katona.

- Két katona - mondta D'Artagnan, mintha emlékeit idézné -, igen, két katona; ezért hallom hát, hogy minden este két embert szólítanak, s látom, amint itt sétálnak néha egy fél óráig is az ablakom alatt.

- Ez az, várják a bíborost, vagy inkább Bernouint, aki szólítja őket, mikor a bíboros kimegy.

- Derék legények, becsületemre! - mondta D'Artagnan lovag.

- Ez az az ezred, mely Lensban volt, s a bíboros a Hercegúrtól kapta, tisztelete jeléül.

- Jaj, uram - mondta D'Artagnan, úgyszólván egyetlen mondatba sűrítve e hosszú beszélgetést -, vajha őeminenciája megenyhülne, s La Fère grófnak megígérné szabadulásunkat!

- Teljes szívemből kívánom - mondta Comminges.

- S ha őeminenciája megfeledkeznék e látogatásról, mi akadályát sem látná emlékeztetni rá?

- Semmit, sőt, sőt!

- Nos, ez valamennyire megnyugtat.

A társalgásnak ezt az ügyes másra terelését joggal tarthatta pompás manővernek, aki csak olvasni tudott a gascogne-i lelkében!

- Most pedig - folytatta - még egy utolsó szívességet, kedves Comminges uram.

- Szolgálatára, uram!

- Találkozik még La Fère gróffal?

- Holnap reggel.

- Lenne szíves átadni neki üdvözletünket, s megmondani, hogy ugyanolyan kegyet könyörögjön számomra is, amilyent ő kapott?

- Azt kívánja, hogy Mazarin úr idejöjjön?

- Nem; ismerem magamat, s ily igényes igazán nem vagyok. Tiszteljen meg azzal, hogy meghallgat őeminenciája, ez minden, amit kívánok.

„Tyű - dörmögte Porthos fejcsóválva -, ezt sohasem hittem volna róla. Hová süllyeszti a nyomorúság az embert!”

- Meglesz - mondta Comminges.

- S nyugtassa meg a grófot, hogy kitűnő egészségnek örvendek, s hogy szomorúnak látott, de belenyugvónak.

- Tetszik nekem, uram, hogy ezt mondja.

- S mondja ugyanezt Du Vallon úrról is.

- Rólam aztán ne - tiltakozott Porthos -, én egy percig nem nyugszom bele!

- De bizony belenyugszik, barátom.

- Soha!

- Belenyugszik majd, Comminges uram. Én őt jobban ismerem, mint ő magamagát, s ezernyi kiváló tulajdonságát tartom számon, mikről neki még csak fogalma sincs. Hallgasson, kedves Du Vallon, s nyugodjék bele.

- Isten velük - mondta Comminges. - Jó éjszakát.

- Megpróbáljuk.

Comminges köszönt és kiment. D’Artagnan változatlan alázatos testtartásban követte a szemével, s ugyanolyan megadó arckifejezéssel. De alighogy bezáródott az ajtó a gárda-kapitány mögött, odarohant Porthoshoz, s olyan boldog arckifejezéssel ugrott a nyakába, hogy az minden tévedést kizárt.

- Mi ez, mi történt hát? - kérdezte Porthos. - Tán nem bolondult meg, szegény barátom?

- Csak az - mondta D’Artagnan -, hogy megmenekültünk!

- Ebből én semmit se látok - mondta Porthos -, sőt, azt látom, hogy mind foglyok vagyunk, kivéve Aramist, és szabadulásunk reménye csak csökkent, mióta közülünk még egy bekerült a Mazarin egérfogójába.

- Szó sincs róla, barátom, ez az egérfogó csak kettőnek volt jó; de hármat már nem bír meg.

- Sehogy sem értem - mondta Porthos.

- Nem is fontos - jelentette ki D'Artagnan. - Üljünk asztalhoz, s gyűjtsünk erőt, éjjel szükségünk lesz reá.

- Hát mit mívelünk éjjel? - kérdezte Porthos egyre kíváncsibban.

- Utazunk, alkalmasint.

- De...

- Üljünk asztalhoz, kedves barátom, nekem evés közben születnek a gondolataim. Vacsora után, mikor teljesen kialakultak, közlöm őket.

Bármennyire égett is a vágytól, hogy megtudja D'Artagnan tervét, Porthos, ismerve barátja észjárását, további kíváncsiskodás nélkül asztalhoz ült, s olyan étvággyal evett, hogy becsületére vált a D'Artagnan leleményességébe vetett bizalomnak.

89
Az erő és az ész

A vacsora csendes volt, de nem szomorú; időnként ugyanis az a finom mosoly villant D'Artagnan arcán, mely mindig meg-megjelent derűs pillanataiban. Porthos egyetlen ilyen mosolyt se szalasztott el, s mindegyikre felkiáltott, így jelezvén barátjának, hogy, ha nem is érti, de figyelemmel kíséri fejében forgatott gondolatait.

Az utolsó fogásnál D'Artagnan hátradőlt székén, lábát keresztbe vetette, s a magával tökéletesen megelégedett ember arckifejezésével ringatózott.

Porthos az asztalra könyökölt, állát két tenyerére támasztotta, s D'Artagnanra olyan bizalommal bámult, ami ennek az óriásnak hihetetlen jámbor arckifejezést kölcsönzött.

- Nos? - kérdezte D'Artagnan kisvártatva.

- Nos? - ismételte Porthos a kérdést.

- Mit is mondott, kedves barátom?...

- Én? Nem mondtam semmit.

- De bizony, azt mondta, nagy kedve volna innen elmenni.

- Vagy úgy! Hát nem is a kedvem hiányzik hozzá.

- És azt is mondta, hogy ehhez egyéb se kellene, csak beszakítani az ajtót vagy kinyomni a falat.

- Igen, ezt mondtam, sőt, mondom is.

- Én pedig azt feleltem, hogy rossz módszer volna, s száz lépést se tehetnénk, hogy el ne csípjenek s agyon ne verjenek, hacsak álruhát és fegyvert nem szerezhetünk védekezésül.

- Valóban, ruhára s fegyverre volna szükségünk!

- Nos hát - mondta D'Artagnan, s felkelt a székről -, megvannak, Porthos barátom, sőt, van még valami jobb is.

- Ugyan! - mondta Porthos, s körös-körül tekintett.

- Itt ne keresse, hiábavaló, minden elénk terem a kívánt pillanatban. Körülbelül hány órakor láttuk tegnap a két svájcit erre járni?

- Gondolom, egy órával sötétedés után.

- Ha ma is akkor indulnak, amikor tegnap, még egy negyedórát várhatunk az örvendetes találkozásra.

- Vagyis legfeljebb egy negyedórát töltünk itt?

- Mit gondol, elég erős még a karja, Porthos?

Porthos kigombolta ingujját, felhajtotta, s gyönyörködve nézte izmos, a közönséges ember combjánál is vastagabb karját.

- Hogyne - mondta -, elég erős.

- Annyira, hogy különösebb megerőltetés nélkül abronccsá görbítené a piszkavasat s dugóhúzóvá a szénlapátot?

- Semmi akadálya - mondta Porthos.

- Lássuk - biztatta D'Artagnan.

Az óriás fogta a két kijelölt tárgyat, s játszi könnyen, minden látható erőlködés nélkül vitte végbe a barátja által kívánt formai átalakítást.

- Tessék! - mondta.

- Nagyszerű! - dicsérte meg D'Artagnan -, csakugyan áldott tehetség!

- Hallottam emlegetni - mondta Porthos - bizonyos Krotóni Milónt, ki rendkívüli dolgokat mívelt, például szétpattintotta a homlokára abroncsozott vastag kötelet, egyetlen ökölcsapással ütötte le az ökröt, s hazavitte a vállán, a futó lovat hátsó lábánál fogva állította meg stb. stb. Elmeséltettem magamnak a hőstetteket, odalent Pierrefonds-ban, s aztán mindent utánacsináltam, kivéve a halántékom megfeszítésével való kötélszakítását.

- Mivelhogy ereje nem a fejében rejlik, Porthos - jegyezte meg D'Artagnan.

- Nem, hanem a karomban s a vállamban - felelte Porthos jámborul.

- Nos hát, barátom, menjünk oda az ablakhoz, s fordítsa erejét a rács kiemelésére. Várjon, hadd oltsam el a lámpát.

90
Az erő és az ész
Folytatás

Porthos odament az ablakhoz, egy rácsvasat két kézre fogott, nekifeszült, maga felé húzta, ívvé hajlította oly mértékben, hogy két vége kifordult kővájatából, hol a cement harminc éve tartotta beszorítva.

- Nos, barátom - mondta D'Artagnan -, ez az, amire a bíboros sohase lett volna képes, bármily zseniális ember is.

- Kitépjek-e még néhányat? - kérdezte Porthos.

- Nem, nem, ez elég lesz nekünk; egy ember már kibújhat rajta.

Porthos megpróbálta, s egész felsőtestét kidugta.

- Valóban - mondta.

- Csakugyan elég takaros kis nyílás. Most dugja ki a karját.

- Hol?

- Ezen a nyíláson.

- Hát azt miért?

- Mindjárt megtudja. Dugja csak ki.

Porthos engedelmeskedett, mint valami közlegény, s karját átdugta a rácsnyíláson.

- Nagyszerű! - mondta D'Artagnan.

- Gondolja, megy a dolog?

- Mint a karikacsapás, barátom!

- Jó, de most aztán mit kell tennem?

- Semmit.

- Tehát vége?

- Még nincs.

- Azért mégis szeretném világosan érteni - mondta Porthos.

- Ide hallgasson, kedvesem, s két szóból is megérti. Az őrség ajtaja nyílik, amint látja.

- Hogyne, látom.

- Most mindjárt, mikor Mazarin a télikertbe indul, az udvarunkba küldik a két őrt, akik kísérik.

- Ahol ni! Most jönnek ki.

- Csak tegyék be az őrség ajtaját! Jól van, betették.

- Aztán?

- Csend! Meghallhatnak.

- Akkor semmit se fogok megérteni.

- Dehogynem fog, miközben végrehajtja, meg is érti.

- Mégis szerettem volna...

- Majd élvezheti a meglepetés örömét.

- Látja, ebben igaza van - mondta Porthos.

- Pszt!

Porthos néma és mozdulatlan maradt.

Valóban, a két katona elindult az ablak felé: fújták, dörzsölték a kezüket, mert, amint mondottuk, februárius volt és hideg idő.

Ebben a pillanatban újra kinyílt az őrség ajtaja, s az egyik katonát visszahívták. A katona otthagyta bajtársát, s visszament az őrszobába.

- Még mindig jól alakul? - kérdezte Porthos.

- Soha jobban - felelte D'Artagnan. - S most ide figyeljen. Idehívom ezt a katonát, s beszélni kezdek vele, ahogyan tegnap is az egyik bajtársával, emlékszik?

- Hogyne; csakhogy egy szót sem értettem abból, amit mondott.

- Meg kell adni, egy kissé túl idegenes kiejtéssel beszélt. De egy szót se szalasszon el abból, amit én mondok most; minden a végrehajtástól függ, Porthos.

- Jó, a végrehajtás az én erős oldalam.

- Tudom, az árgyélusát! Hát számítok is magára.

- Éspedig?

- Mondom, idehívom a katonát, s szóba elegyedem vele.

- Ezt már mondta egyszer.

- Majd balra fordulok úgy, hogy ő a maga jobb keze ügyibe kerül, mihelyt fellép az ablak alatti padra.

- De ha nem lép fel?!

- Fel fog lépni, legyen nyugodt. Mihelyt fellép a padra, kinyújtja rettenetes karját és nyakon ragadja. Aztán fölemelvén, miként Tóbiás emelte föl a halat kopoltyújánál fogva,[135] behúzza a szobánkba, közben oly erősen szorítja, hogy ne tudjon kiabálni.

- Igen - mondta Porthos -, de hát ha megfojtom?

- Először is legfeljebb egy svájcival kevesebb; de nem fojtja meg, remélem. Gyöngéden leteszi ide, majd szépen betömjük a száját, s valahová, nem fontos, hová, odakötözzük. Ezzel máris egy katonaruhát s egy kardot szereztünk.

- Bámulatos - mondta Porthos, s a legmélyebb csodálattal nézett D'Artagnanra.

- Nos? - kérdezte a gascogne-i.

- Ez már igen - felelte Porthos lelkendezve -, de egy katonaruha s egy kard: kettőnknek sehogy sem elég.

---

[135] Utalás egy bibliai történetre: Tóbiás az angyal szavára hallgatva egy nagy halat tudott kopoltyújánál fogva kihúzni a vízből, amelyik eredetileg őt akarta lenyelni.

- Talán bizony nincs neki bajtársa?

- Igaz - mondta Porthos.

- Mikor tehát elköhintem magam, nyújtsa ki a karját, abban a minutumban.

- Jó.

Azzal a két cimbora elfoglalta kijelölt helyét. Porthos úgy állt oda, hogy teljesen elrejtőzhetett az ablakszegletben.

- Jó estét, bajtárs - köszönt ki D'Artagnan a legnyájasabban s a legmérsékeltebb hangterjedelemmel.

- Jó estét, uram - viszonozta a katona.

- Sétára nincs valami meleg - mondta D'Artagnan.

- Brr - borzongott a katona.

- Gondolom, egy pohár bor nem esnék rosszul!

- Ety bohár por, asz natyon jó folna!

- A hal ráharap! A hal ráharap! - súgta oda D'Artagnan Porthosnak.

- Értem - mondta Porthos.

- Van itt nekem egy üveggel - mondta D'Artagnan.

- Ety üfeggel!

- Bizony!

- Ety teli üfeggel?

- Telivel bizony, s a magáé, ha egészségemre issza!

- Ujjé! Natyon szívesen! - mondta a katona, s közelebb jött.

- Nos, jöjjön, vegye el, barátom - mondta a gascogne-i.

- Poldogan! Aszt hiszem, fan itt ety pad.

- Hogyne volna, Istenkém, talán éppen ezért tették ide. Lépjen föl rá... Úgy, úgy, rendben van, barátom.

S most D'Artagnan köhintett.

És Porthos karja lecsapott abban a szempillantásban; acélmarka villámgyorsasággal és harapófogó-biztonsággal kapta el a katona nyakát, szorítva felemelte, a nyíláson át a megnyúzás kockázatával behúzta, majd letette a padlóra, hol D'Artagnan, épp csak annyi időt hagyva, hogy lélegzetét visszanyerje, száját a kendőjével betömte, s tüstént vetkőztetni kezdte, olyan ember fürgeségével és ügyességével, ki mesterségét a harctéren tanulta.

Aztán a gúzsba kötött, betömött szájú katonát a tűzhelyre vonszolták, melynek tüzét jó előre eloltották.

- Egy kard s egy ruha, ez már mégis valami - mondta Porthos.

- Megtartom őket magamnak. Ha magának is akar kardot s ruhát, mindent elölről kell kezdeni. Vigyázz! Ahol ni, már jön is ki a másik katona az őrségről, s éppen mifelénk.

- Azt hiszem - mondta Porthos -, oktalanság volna az előbbi műveletbe elölről kezdeni. Ugyanez kétszer, ugyanolyan módon, azt mondják, nem sikerül. Ha elvétem, minden elveszett. Kimászom, elkapom, mikor nem is sejti, s betömött szájjal nyújtom be magának.

- Így jobb lesz - felelte a gascogne-i.

- Álljon készen - mondta Porthos, s kicsusszant a nyíláson.

A művelet úgy ment végbe, ahogy Porthos megígérte. Az óriás elbújt a katona útvonalán, s mikor előtte haladt el, nyakon ragadta, száját betömte, s mint valami múmiát lökte be a kitágított ablakrácson át, majd szépen utána mászott.

A második foglyot is levetkőztették, akárcsak az elsőt. Az ágyra fektették, szíjakkal odakötözték; s lévén az ágy vastag tölgyfából való, s a szíjak duplánfonottak, efelől is éppoly nyugodtak lehettek, mint az első felől.

- Így la - mondta D'Artagnan -, ez eddig pompásan sikerült. Most pedig próbálja fel e fickó ruháját, Porthos, bár nem hinném, hogy illenék magára; ha mégis túlságos szűk volna, ne nyugtalanítsa, a derékszíj elég lesz, s kivált a piros tollas kalpag!

Hála a véletlennek, a második svájci oly hatalmas termetű volt, hogy néhány öltés kivételével, ahol a ruha a varrásnál kirepedt, minden illett rá.

Néhány percig csak a szövet suhogását lehetett hallani, amint Porthos és D'Artagnan sebtiben öltözködött.

- Ez megvolna - mondták egyszerre. - Maguknak pedig, bajtársak - fordultak a két katonához -, mi bántódásuk sem esik, ha okosan viselkednek; de ha megmoccannak, halál fiai!

A katonák csendben maradtak. Porthos markának szorításából megértették, hogy a dolog rendkívül komoly, s nem volt ajánlatos tréfára venni.

- Most már nem bosszankodna, ha végre megértené, ugye, Porthos? - kérdezte D'Artagnan.

- Méghozzá világosan! - mondta Porthos.

- Akkor hát ereszkedjünk le az udvarba.

- Jó.

- Elfoglaljuk a két fickó helyét.

- Jó.

- Majd fel s alá járkálunk.

- S ez ajánlatos is, hisz odakünt nincs valami meleg.

- A komornyik hamarosan szólítani fogja, miként tegnap s tegnapelőtt is, az őrséget.

- Válaszolunk?

- Nem, nem válaszolunk, ellenkezőleg.

- Ahogy akarja. Én nem ragaszkodom hozzá.

- Tehát nem válaszolunk; csupán kalapunkat jól a fejünkbe húzzuk, és kísérjük őeminenciáját.

- Hová?

- Ahová megy: Athoshoz. Gondolja, kellemetlenül érinti majd, ha meglát?

- Tyű - kiáltott fel Porthos -, tyű, most már értem!

- Várjon még a kiabálással, Porthos; mert úgy éljek, még nem vagyunk a végén - mondta csúfondárosan a gascogne-i.

- Még mi történik hát? - kérdezte Porthos.

- Kövessen - felelte D'Artagnan. - Aki megéri, megéli!

S a résen átbújván, könnyedén lecsusszantotta magát az udvarba. Porthos ugyanezen az úton követte, igaz, hogy bajosabban, s nem olyan ügyesen.

A szobából még hallatszott a két gúzsba kötött katona rémült vacogása.

Alighogy Porthos és D'Artagnan földre ért, kinyílt egy ajtó, s a komornyik hangja harsant:

- Őrség!

Rögtön kinyílt az őrszoba ajtaja is, s valaki kikiáltott:

- La Bruyère és Barthois, indulj!

- Gondolom, engem hívnak La Bruyère-nek - mondta D'Artagnan.

- Engem pedig Barthois-nak - mondta Porthos.

- Hol vannak, hé? - kérdezte a komornyik, kinek fénytől káprázó szeme nyilván nem fedezhette fel hőseinket a sötétben.

- Itt fagyunk - mondta D'Artagnan.

Aztán Porthoshoz fordult:

- Mit szól hozzá, Du Vallon úr?

- Hát, ha tovább is így menne, azt mondanám, kedves dolog.

A két ál svájci méltósággal vonult a komornyik mögött; ez kinyitotta előttük az előcsarnok ajtaját, majd egy másikat is, mely a városzobáé lehetett, s két zsámolyra mutatva így szólt:

- A parancs igen egyszerű: csak egyvalakit engedjenek ide be, senki mást, értik?! Ennek a személynek mindenben engedelmeskednek. Ami a visszatérést illeti, ebben nem lehet tévedés, várják meg, hogy felváltassam magukat.

D'Artagnant nagyon jól ismerte ez a komornyik, hisz nem volt más, mint Bernouin, aki hat vagy nyolc hónap óta legalább egy tucatszor vezette be a bíboroshoz. Válasz helyett D'Artagnan beérte hát azzal, hogy a lehető legkevésbé gascogne-iasan, s a lehető legnémetesebben já-t dörmögjön neki.

Porthost illetően D'Artagnan kicsikarta tőle az ígéretet, miszerint semmi esetben sem fog megszólalni. Végső szükségben is egy rövid és velős Dertájfelt[136] fog feleletül a száján kiereszteni.

Bernouin kiment, s az ajtót rájuk zárta.

- Tyűha - mondta Porthos, a zárcsikorgás hallatán -, úgy látszik, itt divat a börtöncsere; csak annyi történt, hogy már nem odaát, hanem a télikertben vagyunk bezárva. Nem tudom, nyertünk-e a cserén.

- Porthos barátom - mondta egészen halkan D'Artagnan -, bízzék a Gondviselésben, s hagyjon engem gondolkodni s elmélkedni.

- Hát csak gondolkozzék és elmélkedjék - mondta Porthos keserűen, látván, hogy a dolgok így, s nem másként alakulnak.

---

[136] Itt: Hogy az ördög...

- Nyolcvan lépést tettünk idáig - suttogta D'Artagnan -, hét lépcsőfokon hágtunk föl, itt van tehát, miként az előbb kiváló barátom, Du Vallon mondta, az a másik, a mienkkel párhuzamos pavilon, mely a télikerti pavilonnak neveztetik. La Fère gróf nem lehet messzire; csakhogy az ajtók zárva.

- Ez aztán igazi nehézség!... - mondta Porthos - mikor egyetlen vállnyomással...

- Az áldóját, Porthos barátom - csillapította D'Artagnan -, tartogassa erőművészetét, különben mire igazán szükség lesz rá, nem tudja méltón megmutatni! Hát nem hallotta: ide jön majd valaki?

- Hallottam.

- Nos hát, ez a valaki majd ajtót nyit nekünk.

- Az ám, kedvesem - mondta Porthos -, de ha az a valaki ránk ismer s kiabálni kezd, elvesztünk! Mert végtére is, talán nem szándékszik velem agyonüttetni vagy megfojtatni azt az egyházi férfit! Ez a módszer csak angolokkal vagy németekkel szemben jó.

- Jaj, Isten őrizzen attól engem és magát is! - mondta D'Artagnan. - Az ifjú király valamelyest hálás volna érte; a királyné azonban sohase bocsátaná meg nekünk! Tehát rá tekintettel kell lennünk. Egyébként is, soha felesleges vért! Soha, soha! Megvan a tervem. Hagyjon tehát cselekedni, s nemsokára kacagni fogunk.

- Nagyon helyes - mondta Porthos -, úgy is szükségét érzem.

- Csitt! - figyelmeztette D'Artagnan. - Ihol a jelzett valaki.

Ekkor a külső helyiségből, vagyis az előcsarnokból, könnyű léptek koppanásait lehetett hallani. Az ajtó sarka csikordult, s megjelent egy lovaglóruhás, barna köpenybe burkolt férfiú, széles karimájú nemezkalapja a szemébe húzva, s lámpás a kezében.

Porthos a falhoz lapult, de annyira nem válhatott láthatatlanná, hogy a köpenyes férfiú ne vegye észre; a lámpást odanyújtotta, s így szólt:

- Gyújtsa meg a mennyezetlámpát!

Aztán D'Artagnanhoz fordult:

- Tudják a jelszót?

- Já - vágta rá a gascogne-i, eltökélten, hogy a német nyelvből erre az ízelítőre szorítkozik.

- Tedesco - mondta a lovaglóruhás -, va bene.[137]

A szemközti ajtó felé indulva kinyitotta, eltűnt mögötte, majd újra becsukta.

- Most aztán mitévők leszünk? - kérdezte Porthos.

- Most a vállát hívjuk segítségül, ha ezt az ajtót zárva találjuk! Mindent a maga idejében, s minden kapóra jön annak, aki kivárja. De előbb csak torlaszoljuk el az első ajtót megfelelő módon, aztán kövessük a lovagot.

Azzal a két cimbora tüstént munkához látott, a helyiségben található bútorokkal eltorlaszolta az ajtót, s e torlasz annál is inkább lehetetlenné tette a járást, mivel az ajtó befelé nyílt.

- Így - mondta D'Artagnan - biztosak lehetünk, hogy hátulról nem ér meglepetés. Gyerünk, előre!

---

[137] Német, jól van.

91
Mazarin süllyesztői

Odaértek az ajtóhoz, melyen át eltűnt Mazarin; zárva volt; D'Artagnan hasztalan próbálta kinyitni.

- Ihol az alkalom, hogy fitogtassa válla erejét! Nyomja meg, Porthos barátom, de gyöngéden, zajtalanul; ne törje be, csak válassza el a két szárnyat, és kész.

Porthos úgy nekifeszítette tagbaszakadt vállát az egyik ajtólemeznek, hogy az meghasadt; D'Artagnan most fogta a kardját, s a hegyét beillesztette a zár nyelve és csappantója közé. A ferdén vágott nyelv engedett, s az ajtó kinyílt.

- Ugye mondtam, Porthos barátom, hogy gyöngéd bánásmóddal minden asszonyt s minden ajtót meghódít az ember!

- Való igaz, hogy nagy moralista maga, barátom.

- Lépjünk be - mondta D'Artagnan.

Beléptek. Üvegfal mögött, a bíboros lámpása világában, melyet a folyosó közepén a földre tett, látszottak a rueil-i kastély ládába ültetett narancsfái és gránátalmafái, egy nagyobb s két kisebb oldalsó sétányt formáló hosszú sorban.

- Sehol a bíboros - mondta D'Artagnan -, csak a lámpása egymagában; hol a pokolban lehet?

S amint egy oldalszárnyat fürkészett, miután Porthosnak intett volt, hogy a másikat fürkéssze, bal felől hirtelen egy eltolt ládát vett észre, s helyén egy tátongó üreget.

Tíz embernek is bajos lett volna elmozdítani ezt a ládát, azonban úgy látszik, holmi szerkezet segítségével együtt fordult el a kőpadlóval, amelyen állt.

D'Artagnan, amint mondtuk, meglátta ezt az üreget, s az üregben a csigalépcső fokait.

Porthost odaintette, s megmutatta az üreget s a lépcsőt.

A két ember leesett állal nézett össze.

- Ha csupán aranyat akarnánk - mondta D'Artagnan egészen halkan -, megtaláltuk volna számításunk, s gazdagok volnánk mindörökre.

- Hogyhogy?

- Nem érti, Porthos, hogy minden valószínűség szerint e lépcső mélyén van a bíboros híres kincse, melyről annyit beszélnek, s csak le kellene szállnunk, egy ládát kiürítenünk, s a bíborost lakatra belezárnunk, hogy annyi aranyat vigyünk el, amennyit bírunk, s aztán a narancsfás ládát a helyére tegyük, senki se kérdezné a világon, honnan származik a vagyonunk, még maga a bíboros sem?!

- Póroknak jó fogás volna - mondta Porthos -, de gondolom, méltatlan két nemesemberhez.

- Nekem is ez a véleményem - mondta D'Artagnan -, azért kezdtem így: „ha csupán aranyat akarnánk...", de hát mi egyebet akarunk.

Ebben a pillanatban, mikor D'Artagnan éppen az üreg fölé hajolt, hogy hallgatózzék, érces és száraz csörrenés ütötte meg a fülét, mintha egy zsák aranyat ráznának; összerezzent. Az ajtó is csapódott, s a lépcsőn megjelentek valami fényforrás első sugarai.

Mazarin azért hagyta lámpását a narancsosban, hogy elhitesse: a fasorban sétál. De a titokzatos kincseskamrájában való szemlélődéshez viaszgyertyát vitt magával.

- Az ám - szólalt meg olaszul, miközben a lépcsőn felfelé kaptatott, egy arannyal teli kerek hasú vászonzacskót vizsgálgatván -, az ám, ezzel meg lehet vásárolni a parlament öt tanácsosát és két párizsi generálist! Én is nagy hadvezér vagyok ám, csakhogy a háborút a magam módján viselem...

D'Artagnan és Porthos egy-egy oldalfasorba húzódott, egy-egy narancsfás láda mögé, és várt.

Mazarin odament, s három lépésre D'Artagnantól megnyomott egy falba rejtett rugót. A kőlap fordult, s a rajta levő narancsfás láda magától visszakerült a helyére.

Most a bíboros elfújta a gyertyát és zsebre tette; majd felkapta a lámpást, s így szólt:

- Gyerünk hát La Fère úrhoz.

„Nagyszerű, mi is oda igyekszünk - gondolta D'Artagnan -, együtt mehetünk."

Elindultak mind a hárman, Mazarin a középső, Porthos és D'Artagnan egy-egy párhuzamos fasorban. Utóbbiak gondosan elkerülték a hosszú fénysávokat, melyeket a bíboros lámpása a ládák közt lépésenként vetett.

Mazarin most egy másik üveges ajtóhoz ért, anélkül hogy két kísérőjét észrevette volna, mivel a puha homok elnyelte lépteik zaját.

Aztán indult balra egy folyosó felé, mely eddig hőseinknek fel se tűnt; de mielőtt ajtaját kinyitotta volna, töprengve megállt.

- Ah! Diavolo![138] - mondta. - Elfelejtettem, Comminges mire figyelmeztetett. Ide kell hívnom s az ajtó elé állítanom azt a két katonát, nehogy e hétördögnek kiszolgáltassam magam. Gyerünk.

Türelmetlen mozdulattal fordult meg.

- Ne fáradjon, kegyelmes uram - mondta D'Artagnan, jobb lábbal előrelépve, nemezkalapját a kezében tartva s igen nyájas arccal -, lépésről lépésre követtük eminenciádat, s most itt vagyunk.

- Bizony, itt vagyunk - erősítette meg Porthos. S ő is hasonló nyájassággal üdvözölte.

Mazarin egyikről a másikra kapdosta döbbent tekintetét, mindkettőt felismerte, s lámpását rémült nyögés kíséretében ejtette ki a kezéből.

D'Artagnan felvette, szerencsére nem aludt ki estében.

- Ejnye, micsoda vigyázatlanság, kegyelmes uram! - mondta. - Nem ajánlatos itt világosság nélkül járni! Eminenciád valami ládába botolhat, vagy beeshetik holmi üregbe!

- D'Artagnan úr! - hebegte Mazarin, és nem bírt magához térni döbbenetéből.

- Igen, kegyelmes uram, én magam, és van szerencsém bemutatni Du Vallon urat, az én kiváló barátomat, aki iránt eminenciád szíves volt annak idején oly élénken érdeklődni.

És D'Artagnan a lámpás fényét Porthos örömteli arcára irányította, aki most kezdett mindent megérteni, és erre roppant büszke volt.

---

[138] Az ördögbe is!

- Eminenciád La Fère úrhoz tartott - folytatta D'Artagnan. - Tőlünk ugyan ne zavartassa magát. Kegyeskedjék csak mutatni az utat, s mi majd követjük.

Mazarin fokozatosan magához tért.

- Már régóta a télikertben vannak, uraim? - kérdezte remegő hangon, s a kincseskamrájában tett látogatására gondolt.

Porthos már válaszra nyitotta száját, de D'Artagnan intett neki, s Porthos szája némán, lassan becsukódott.

- Ebben a pillanatban érkeztünk, kegyelmes uram - mondta D'Artagnan.

Mazarin fellélegzett: többé már nem a kincseit féltette, csak magát. Valami kis mosolyszerűség jelent meg az ajkán.

- Jól van - mondta -, tőrbe ejtettek, uraim, s én legyőzöttnek nyilvánítom magam. Nemde, szabadságukat akarják kérni tőlem? Megadom.

- Ó, milyen jóságos eminenciád! - mondta D'Artagnan. - De szabadságunk már megvan, jobb szeretnénk hát valami egyebet kérni.

- Megvan a szabadságuk? - kérdezte Mazarin nagy ijedten.

- Kétségkívül; és épp ellenkezőleg, eminenciád vesztette el a magáét, most tehát ne csodálkozzék, ez a háború törvénye, arról van szó, hogy visszavásárolja.

Mazarint a szíve gyökeréig hideg borzongás járta át. Oly átható tekintete hasztalan meredt a gascogne-i mókás arcára s Porthos szenvtelen ábrázatára. Mindkettő árnyékba rejtőzött, s még a cumae-i szibilla sem tudott volna olvasni róluk.

- Hogy én visszavásároljam a szabadságomat! - ismételte Mazarin.

- Úgy van, kegyelmes uram.

- S mi lesz az ára, D'Artagnan uram?

- Az áldóját, kegyelmes uram, még magam sem tudom. Menjünk, s kérdezzük meg La Fère gróftól, ha eminenciád megengedi. Méltóztassék hát kinyitni a hozzá vezető ajtót, s tíz perc alatt kész a vásár.

Mazarin összeborzadt.

- Láthatja eminenciád - mondta D'Artagnan -, milyen sokat adunk a formákra, mindazonáltal kénytelenek vagyunk figyelmeztetni, hogy nincs vesztegetni való időnk. Nyissa hát ki, kegyelmes uram, azt az ajtót, s kegyeskedjék tudomásul venni, egyszer s mindenkorra, hogy a legkisebb mozdulatára vagy a leghalkabb kiáltására, mely menekülését célozná, lévén a mi helyzetünk egészen rendkívüli, ne nehezteljen, ha valami szélsőségre ragadtatnánk magunkat!

- Nyugodjanak meg, uraim - mondta Mazarin -, semmivel sem próbálkozom, erre becsületszavamat adom.

D'Artagnan jelt adott Porthosnak, hogy kettőzze meg éberségét, majd újra Mazarinhoz fordulva így szólt:

- Most pedig menjünk be, ha úgy tetszik, kegyelmes uram!

92
Tanácskozás

Mazarin kipattintotta egy dupla ajtó fortélyos zárát, s a küszöbön ott állt Athos, előkelő látogatóját fogadni készen, a Comminges-tól kapott értesülés szerint.

Mazarint megpillantva meghajolt.

- Eminenciád - mondta - elengedhette volna, hogy kísértesse magát, a megtiszteltetés így is nagyobb, semhogy megfeledkezhetném róla.

- A kegyelmes úr, kedves grófom, nem is akart minket semmiképpen sem; mi magunk, Du Vallon meg jómagam, ragaszkodtunk hozzá, talán neveletlen módon, annyira kívántuk látni magát!

Erre a hangra, a tréfás hanglejtésre s ez oly ismerős taglejtésre, mely a mondókát kísérte, Athos meglepődésében felkapta a fejét.

- D'Artagnan! Porthos! - kiáltott fel.

- Személyesen, kedves barátom.

- Személyesen - ismételte Porthos.

- Mit jelent ez? - kérdezte Athos.

- Azt jelenti - felelte Mazarin, s mint már az imént is, mosolyogni próbált, miközben az ajkát harapdálta -, azt jelenti, hogy a szerepek megváltoztak, s ahelyett, hogy ezek az urak volnának az én foglyaim, én vagyok az ő foglyuk, oly mértékben, hogy, amint látja, kénytelen vagyok itt feltételeket kérni, ahelyett hogy diktálnék. Azonban figyelmeztetem az urakat, hogy ha nem vágják el a torkom, diadaluk rövid életű lészen; majd én következem, s lesz még...

- Ejnye, kegyelmes uram - mondta D'Artagnan -, egyet se fenyegetőzzék! Rossz példa ez. Oly gyöngédek s nyájasak vagyunk eminenciádhoz! Nosza, tegyünk félre minden haragot, kerüljünk minden kellemetlenséget, s beszélgessünk szépen.

- Nem is kívánok egyebet - mondta Mazarin -, de most, midőn váltságdíjamról lesz szó, nem akarom, hogy jobbnak tartsák a helyzetüket, mint amilyen. Mikor engem tőrbe ejtettek, maguk is beleestek. Hogy jutnak ki innen? Nézzék a rácsokat, az ajtókat, s nézzenek, jobban mondva gondoljanak az őrökre, az udvaron hemzsegő katonákra, s úgy egyezkedjünk. Ide figyeljenek, bebizonyítom maguknak, hogy egyenes vagyok.

„Helyes - gondolta D'Artagnan -, de álljunk résen, valamit forral ellenünk."

- Szabadságukat felajánlottam már - folytatta a bíboros -, ismét felajánlom. Akarják? Egy órán belül felfedezik, körülveszik magukat, s arra kényszerítik, hogy megöljenek, ez pedig szörnyű bűn volna, és magukfajta nemesekhez mindenestül méltatlan.

„Igaza van" - gondolta Athos.

S mint minden gondolat, mely e nemes lélekben átsuhant, ez is ott tükröződött a szemében.

- Erre az erőszakra - mondta D'Artagnan, hogy eloszlassa Mazarinban az Athos hallgatólagos jóváhagyása keltette reményt - nem is kerül sor, csak végszükség esetén.

- Viszont, ha, elfogadván a szabadságot, elbocsátanak...

- Hogy kívánhatja elfogadnunk a szabadságot - szakította félbe D'Artagnan -, ha vissza is veheti, mint mondotta, öt perccel azután, hogy visszaadta? Márpedig - tette még hozzá -, ahogyan eminenciádat ismerem, visszavenné!

- Nem én, bíborosi szavamra... Nem hisz nekem?

- Kegyelmes uram, nem hiszek az olyan bíborosoknak, akik nem papok!

- Akkor hát miniszteri szavamra!

- Már nem az, kegyelmes uram, már csak fogoly!

- Akkor mazarini szavamra! Mert az vagyok, s mindig is az leszek, remélem!

- Hm - mondta D'Artagnan -, hallottam egy Mazarinról, kinek vajmi kevés becsülete volt az esküihez, s attól félek, ez eminenciádnak valami őse lehetett.

- D'Artagnan uram - mondta Mazarin -, maga nagyon szellemes ember, s módfelett sajnálom, hogy összekülönböztünk egymással!

- Béküljünk ki, kegyelmes uram, jobbat nem is kívánok.

- Hát jó - mondta Mazarin -, én nyilvánvaló és tapintható módon biztonságba helyezem magukat.

- Ó, az már más - mondta Porthos.

- Lássuk - mondta Athos.

- Lássuk - mondta D'Artagnan.

- Először is: elfogadják? - kérdezte a bíboros.

- Magyarázza meg a tervét, kegyelmes uram, s majd meglátjuk.

- Vegyék figyelembe, hogy be vannak zárva, rabok!

- Eminenciád jól tudja - mondta D'Artagnan -, hogy még mindig marad egy utolsó megoldásunk.

- Melyik?

- Hogy együtt haljunk meg!

Mazarin összeborzadt.

- Nézzék - mondta -, a folyosó végén van egy ajtó, a kulcsa nálam. Ez az ajtó a parkba vezet. Fogják, itt a kulcsa. Maguk fürgék, erőteljesek, fegyverük is van. Alig száz lépésre balra, a park falához érnek; átmásznak rajta, három ugrással az úton teremnek és szabadok. Most már elég jól ismerem magukat, hogy tudjam: ha kapnak is támadást, az ugyan nem lesz akadálya menekülésüknek.

- Tyű, a kegyelmit, kegyelmes uram - lelkesedett D'Artagnan -, ez már aztán beszéd! Hol az a kulcs, melyet ide akar adni?

- Ihol.

- No, kegyelmes uram, most aztán vezessen is el addig az ajtóig.

- Nagyon szívesen - mondta a bíboros -, ha ez megnyugtatásukra szükséges.

Mazarin, aki nem remélte, hogy ily olcsón ússza meg, boldogan vágott neki a folyosónak, s az ajtót kinyitotta.

Csakugyan a parkra nyílt, s a három szökevény ezt megérezte a folyosóba zúduló éji szélről, mely a havat az arcukba fújta.

- Ördög és pokol - vicsorgott D'Artagnan -, borzalmas éjszaka van, kegyelmes uram! A környéket nem ismerjük, s az utat soha meg nem találjuk. Ha már eminenciád megtette, hogy eddig jött velünk, még néhány lépést, kegyelmes uram... s vezessen minket a falig.

- Legyen - mondta a bíboros.

És toronyiránt, szapora léptekkel ment velük a falig, melynek tövébe mindnégyen egyszerre értek.

- Ezzel beérik, uraim? - kérdezte Mazarin.

- Meghiszem azt! Most legyünk válogatósak? A fenét! Micsoda megtiszteltetés! Három szegény nemesember, kiket egy egyházfejedelem kísér! Jaj, erről jut eszembe, kegyelmes uram, azt mondta az imént, hogy bátrak, fürgék s fegyveresek is vagyunk?

- Azt.

- Tévedni méltóztatik; csak Du Vallon úrnak és nekem van fegyverem; a gróf úr fegyvertelen, márpedig ha valami őrjárattal találkozunk, tudnunk kell majd védekezni.

- Ez való igaz.

- De honnan kerítsünk még egy kardot? - kérdezte Porthos.

- A kegyelmes úr kölcsönadja a grófnak a magáét, úgyis felesleges.

- Kész örömest - mondta a bíboros -, sőt, arra kérem a gróf urat, tartsa meg emlékül.

- Remélem elismeri, gróf úr, hogy ez udvarias gesztus? - kérdezte D'Artagnan.

- Ígérem is a kegyelmes úrnak, hogy e kardtól sohasem fogok megválni.

- Helyes! - mondta D'Artagnan. - Mily megható kölcsönös udvariasság! Porthos, nem lábad könnybe a szeme?

- Dehogynem! - mondta Porthos. - Csak nem tudom, ettől vagy a széltől potyognak-e a könnyeim. Mégis inkább a széltől.

- Most pedig másszék fel, Athos - mondta D'Artagnan -, méghozzá gyorsan.

Athos, akit Porthos pehelyként emelt fel, a kerítésfedélre érkezett.

- Most ugorjék, Athos.

Athos ugrott, s eltűnt a fal túlsó tövében.

- Lent van? - kérdezte D'Artagnan.

- Lent.

- Semmi baja?

- Kutyabajom!

- Porthos, vigyázzon a bíboros úrra, míg felkapaszkodom; ne, ne segítsen, magamtól is könnyen feljutok. Csak vigyázzon a bíboros úrra...

- Vigyázok - mondta Porthos. - Nos?

- Igaza van, nehezebb, mint gondoltam, tartsa ide a hátát, de a bíborost el ne hanyagolja!

- Dehogy hanyagolom!

És Porthos D'Artagnan alá tartotta a hátát, s hála e hágcsónak, egykettőre a kerítésgerincen lovagolt.

Mazarin nevetést színlelt.

- Fent van-e már? - kérdezte Porthos.

- Fent, barátom, s most pedig...

- Most pedig micsoda?

- Most pedig lódítsa fel nekem a bíboros urat, s a leghalkabb nyöszörgésére fojtsa meg.

Mazarin kiáltani akart, Porthos azonban felnyalábolta s D'Artagnanig emelte, aki aztán megragadta a gallérjánál fogva, s odaültette maga mellé. Majd fenyegető hangon ezt mondta neki:

- Uram, ugorjék le ebben a minutumban La Fère gróf mellé, vagy megölöm, nemesi becsületszavamra!

- Uram, uram - nyöszörgött Mazarin -, megszegi az ígéretét!

- Én? Mikor ígértem én eminenciádnak valamit?

Mazarin nyögött egyet.

- Én szabadon bocsátottam, uram, szabadsága volt a váltságdíjam!

- Így is van; de ama teméntelen alagútban elásott kincs váltságdíjáról a fasor alatt, melyhez úgy jut le az ember, ha egy falba rejtett gombnyomással elfordíttat egy narancsosládát, s alatta ott a lépcső: mondom, e kincs váltságdíjáról nem kellene beszélnünk egy kicsit?

- Jézus! - rebegte Mazarin akadozó lélegzettel s kezét összekulcsolva. - Uram Jézus! Elveszett ember vagyok!

Azonban D'Artagnan, óbégatásával mit sem törődve, átkapta a hóna alatt, s óvatosan lecsúsztatta Athos kezébe, ki mozdulatlanul állt a fal tövében.

Most újra Porthoshoz fordult.

- Fogja meg a kezemet; én a falba kapaszkodom.

Porthos úgy nekirugaszkodott, hogy a falat majd kidöntötte, de végül is a tetején termett.

- Eddig nem egészen értettem - mondta -, de most már értem; mulatságos dolog.

- Úgy találja? - kérdezte D'Artagnan. - Nagyon helyes! De hogy végig mulatságos legyen, ne vesztegessük az időt!

S leugrott a fal tövébe.

Porthos követte.

- Kísérjék a bíboros urat, barátaim - mondta D'Artagnan -, én a terepet kémlelem.

A gascogne-i kihúzta kardját, s elővédbe indult.

- Kegyelmes uram - kérdezte -, merre tartsunk, hogy az országútra jussunk? Jól gondolja meg, mielőtt válaszolna; mert ha eminenciád tévedni talál, abból súlyos bajok származhatnak nemcsak miránk, hanem eminenciádra is.

- Csak tovább a fal mentén, uram - mondta Mazarin -, így nem kockáztatják, hogy eltévednek.

A három jó barát megszaporázta lépteit, de néhány pillanat múlva kénytelenek voltak lassítani: a bíboros, bármennyire igyekezett is, képtelen volt lépést tartani.

D’Artagnan hirtelen valami langyos testbe ütközött, s az megmozdult a sötétben.

- Hopp! Egy ló! - mondta. - Egy lovat találtam, uraim!

- Én is - mondta Athos.

- De még én is! - mondta Porthos, aki az utasításhoz híven a bíborost karon fogva vezette.

- Ezt nevezik szerencsének, kegyelmes uram - mondta D’Artagnan -, s a legjobb pillanatban, midőn eminenciád már panaszkodott a gyaloglás miatt...

De mikor e szavakat kimondta, egy pisztoly csöve tapadt a mellére, s fenyegető figyelmeztetést hallott:

- Ne nyúlj hozzá!

- Grimaud! - kiáltott fel. - Grimaud! Mit keresel itt? Tán maga az ég küldött?

- Nem, uram - felelte a derék szolga -, hanem Aramis úr, a lovakat őrizni.

- Hát Aramis itt van?

- Itt van, uram, tegnap óta.

- És mit csináltatok itt?

- Lesben állunk.

- Hogyan? Aramis itt? - ismételte Athos.

- A kastély kiskapujában. Ott van a leshelye.

- Tehát sokan vagytok?

- Hatvanan.

- Értesítsd!

- Máris, uram.

S azzal a meggyőződéssel, hogy e megbízatást nála jobban ki sem teljesítheti, Grimaud nyakába szedte a lábát, mialatt a három jó barát várakozott.

A társaságban csupán Mazarin őeminenciája volt igen petyhüdt kedvében.

93
Melyben hihetővé kezd válni, hogy Porthos végre báró s D’Artagnan kapitány lesz

Alig tíz perc múlva megjött Aramis, Grimaud s nyolc-tíz nemes kíséretében. Sugárzott az örömtől, s barátai nyakába vetette magát.

- Szabadok hát, testvéreim! Segítségem nélkül szabadok! Mit sem tehettem hát az érdekükben, akárhogy is igyekeztem!

- Ne essék kétségbe, kedves barátom! Ami késik, nem múlik. Ha eddig nem tehetett, még tehet!

- Pedig tettem már néhány intézkedést. Hatvan embert kaptam a koadjutor úrtól; húsz a park kerítését őrzi, húsz a rueil-saint-germaini utat, húsz pedig az erdőben van elszórva. Így fogtam el, hála e stratégiámnak, Mazarinnak a királynőhöz küldött két futárát.

Mazarin a fülét hegyezte.

- De remélem - mondta D’Artagnan -, becsületesen visszaküldte őket a bíboros úrnak.

- Ó, hogyne - mondta Aramis -, majd éppen miatta ragadtatom magam efféle finomkodásra! Az egyik levélben a bíboros kijelenti, hogy a ládák üresek, s a felséges asszonynak elfogyott a pénze; a másikban bejelenti, hogy foglyait Melunbe szállíttatja, Rueil nem lévén elég biztonságos környezet. Ugye, megérti, kedves barátom, hogy ez a levél reménységgel töltött el. Lesbe álltam hatvan emberemmel, a kastélyt körülvettem, lovakat állíttattam készenlétbe, az értelmes Grimaud-ra bíztam őket, s vártam a kivonulásukat; erre csak holnap reggelre számítottam, s nem reméltem, hogy barátaimat összecsapás nélkül kiszabadíthatom. Már ma este szabadok, s minden csetepaté nélkül! Annál jobb! Hogy a csodába csinálták, hogy a sehonnai Mazarintól megszöktek? Gondolom, van rá okuk, hogy átkozzák!

- Nem is olyan sok - mondta D’Artagnan.

- Valóban?

- Sőt, én azt szeretném mondani, meg lehetünk vele elégedve!

- Lehetetlen!

- Biz’ isten; neki köszönhető, hogy szabadok vagyunk.

- Neki?

- Bizony, ő vezettetett komornyikjával, Bernouinnal a télikertbe, onnan aztán követtük őt, egészen La Fère gróf szobájába! Akkor felajánlotta, hogy visszaadja szabadságunkat, mi elfogadtuk, s jóindulatát azzal tetőzte be, hogy megmutatta az utat, s a park kerítéséig kísért, melyen alighogy szerencsésen átmásztunk, találkoztunk Grimaud-val.

- Nagyszerű - mondta Aramis -, ez megbékéltet vele, s szeretném, ha itt volna, hogy a szemébe mondjam: nem tartottam képesnek ily szép cselekedetre!

- Kegyelmes uram - mondta D’Artagnan, nem tudván tovább türtőztetni magát -, engedje meg, hogy bemutassam D’Herblay lovagot, ki, amint hallotta, a legtiszteletteljesebb hódolatát szeretné kifejezni eminenciádnak.

És hátralépett, s a riadt Mazarint kiszolgáltatta Aramis álmélkodó tekintetének.

- Ohó! A bíboros! - kiáltott fel. - Jó fogás! Elő, elő, barátaim! A lovakat! A lovakat!

Néhány lovas odarohant.

- Istenemre - mondta Aramis -, mégiscsak hasznomat vehetik valamiben. Kegyelmes uram, kérem, fogadja legmélyebb hódolatomat! Fogadok, hogy ez a Porthos-Szent Kristóf[139] mívelte ezt a huncutságot is. Erről jut eszembe...

És egészen halkan valami utasítást adott az egyik lovasnak.

- Azt hiszem, ajánlatos volna indulni - mondta D'Artagnan.

- Igen, de várok valakit... Athos egy barátját.

- Egy barátomat? - csodálkozott a gróf.

- Ahol ni, már jön is vágtatva a cserjésen át.

- Gróf úr! Gróf úr! - kiáltotta egy fiatal hang, melytől Athos remegni kezdett.

- Raoul! Raoul! - kiáltotta.

Az ifjú egy pillanatra megfeledkezett a szokásos tiszteletről, apja nyakába vetette magát.

- Mondja, bíboros uram, nem lett volna vétek elválasztani egymástól olyan embereket, kik úgy szeretik egymást, ahogyan mi! Uraim - folytatta Aramis a lovasokhoz fordulva, kiknek száma percről percre nőtt -, uraim, vegyék körül őeminenciáját díszkíséretül! Bizonyára nem foszt meg bennünket magas társaságától; s ezért remélem, hálával adóznak. Porthos, le ne vegye szemét a kegyelmes úrról!

És Aramis a tanácskozó D'Artagnanhoz csatlakozott, s hárman tanácskoztak tovább.

- Gyerünk - mondta D'Artagnan ötpercnyi tanakodás után -, indulás!

- És hová megyünk? - kérdezte Porthos.

- Magához, kedves barátom, Pierrefonds-ba, a maga szép kastélyába, mely méltó rá, hogy vendégszeretetét őeminenciájának felajánlja. Egyébként is igen jó helyen fekszik, se túl közel, se túl messze Párizstól: onnan könnyű lesz összeköttetést teremteni a fővárossal. Jöjjön, kegyelmes uram, úgy fogja ott érezni magát, mint valami fejedelem, mert hát az!

- Bukott fejedelem - mondta siralmasan Mazarin.

- A háború szerencse dolga, kegyelmes uram - felelte Athos -, de nyugodjék meg, nem fogunk ezzel visszaélni.

- Nem, csak élni fogunk vele - mondta D'Artagnan.

Mazarin elrablói az éj hátralevő részében a régi gyorsasággal nyargaltak; a bíboros komoran s töprengőn hagyta magát sodródni e fantomszáguldás szelében.

Hajnalra egyhuzamban tizenkét mérföldet hagytak maguk mögött; a kíséret fele holtfáradt volt, néhány ló kidőlt.

- A mai lovak nem érnek annyit, mint a régiek - jelentette ki Porthos -, minden elkorcsosul.

- Grimaud-t elküldtem Dammartinba - mondta Aramis -, öt friss lovat kell hoznia, egyet őeminenciájának, négyet nekünk. A fődolog az, hogy a kegyelmes urat el ne hagyjuk; a kíséret másik része majd utolér később, ha egyszer Saint-Denis-n túljutottunk, nincs mitől tartanunk.

---

[139] Szent Kristóf, ki a legenda szerint vállán vitte Jézust, hatalmas erejéről volt nevezetes.

Grimaud csakugyan hozott öt lovat; az uraság, akihez fordult, Porthos barátja lévén, készséggel adta ajándékba a lovakat, s nem pénzért, ahogy ők gondolták. Tíz perc múlva a kíséret Ermenonville-ben megállt; a négy jó barát azonban újult lendülettel száguldott tovább, közöttük Mazarin.

Délben bevonultak Porthos kastélyának fasorába.

- Hej - sóhajtott fel Mousqueton, aki D'Artagnan oldalán lovagolt és egész úton egyet se mukkant -, hej, ha hiszi, ha nem, uram, most lélegzem először szabadon, amióta Pierrefondsból elindultunk!

És előrevágtatott, hogy a többi szolgának jelentse Du Vallon úr és barátai érkezését.

- Négyen vagyunk - mondta D'Artagnan a barátainak -, a kegyelmes urat majd felváltva vigyázzuk, s ki-ki három órát őrködik. Athos megvizsgálja a kastélyt, mert ostrom esetére bevehetetlenné kell tenni! Porthos a menázsiról gondoskodik, Aramis pedig az őrség toborzásáról; vagyis Athos lesz a főhadmérnök, Porthos a hadtápbiztos, Aramis pedig a térparancsnok.

Addig is Mazarint a kastély legszebb lakosztályában szállásolták el.

- Uraim - mondta, mikor megtörtént az elhelyezkedés -, remélem, nem sokáig szándékoznak itt incognito őrizni?

- Nem, kegyelmes uram - felelte D'Artagnan -, sőt, ellenkezőleg, igyekszünk minél gyorsabban közhírré tenni, hogy fogva tartjuk.

- Akkor ostrom alá kerülnek.

- Számítunk is reá.

- És mihez kezdenek?

- Védekezni fogunk. Ha a boldog emlékezetű Richelieu bíboros élne, elmesélhetné a Szent Gervasius bástya történetét, ahol mi négyen, négy csatlósunkkal s egy tucat halottal egy egész hadsereg ellen tartottuk magunkat!

- Az efféle hőstettek egyszeriek, uram, s nem ismétlődnek.

- Ma nem is lesz rá szükség, hogy ily hősiesek legyünk, holnap értesítjük a párizsi hadsereget, s holnapután itt lesz. A csatát tehát nem Saint-Denis-ben vagy Charentonban vívjuk meg, hanem Compiègne vagy Villers-Cotterets körül.

- A Hercegúr megveri magukat, ahogyan mindig is megverte.

- Lehetséges, kegyelmes uram; a csata előtt azonban átszöktetjük eminenciádat Du Vallon egy másik kastélyába, mert három olyan is van neki, mint emez. Nem akarjuk eminenciádat kiszolgáltatni a háború szeszélyeinek.

- Ejnye - mondta Mazarin -, látom, hogy kapitulálni kell.

- Az ostrom előtt?

- Igen, most talán kedvezőbbek a feltételek.

- Ó, kegyelmes uram, ami a feltételeket illeti, majd meglátja, milyen méltányosak vagyunk!

- Ám lássuk, mik is hát azok a feltételek?

- Előbb csak pihenjen egyet, kegyelmes uram, mi azalatt majd gondolkozunk.

- Nem szükséges pihennem, uraim, de szükséges tudnom, hogy barátnak vagy ellenségnek vagyok-e a kezében?

- Barátnak, kegyelmes uram, barátnak!

- Nos, akkor mondják meg rögtön, mit akarnak, hadd lássam, lehetséges-e köztünk valami egyezség. Beszéljen, La Fère gróf uram!

- Kegyelmes uram - mondta Athos -, nekem mi mondanivalóm sincs magamért, de túl sok kérnivalóm van Franciaországnak! Magamat hát illetéktelennek tartom, s átadom a szót D'Herblay lovagnak.

Athos meghajolva egyet lépett hátra, s ott maradt a kályhához támaszkodva, mint a tárgyalás egyszerű tanúja.

- Beszéljen hát, D'Herblay lovag - mondta a bíboros -, mit kíván? Csak semmi kertelés, semmi kétértelműség! Legyen rövid, világos, szabatos.

- Kegyelmes uram, én nyílt kártyákkal játszom!

- Tegye hát ki a tromfját!

- A zsebemben van - mondta Aramis - a feltételek lajstroma, melyeket tegnapelőtt terjesztett eminenciád elé Saint-Germainben a párizsi küldöttség. Tartsuk tiszteletben mindenekelőtt a régi jogokat; a felsorolt kérelmeket majd egyeztetjük.

- Ezekben már majdnem megegyeztünk - mondta Mazarin -, térjünk rá a különleges feltételekre.

- Hát azt hiszi, hogy lesznek ilyen feltételek? - kérdezte mosolyogva Aramis.

- Gondolom, hogy nem mindnyájan oly önzetlenek, mint La Fère gróf - mondta Mazarin, meghajlással fordulva Athos felé.

- Vagy úgy? Igaza van, kegyelmes uram - mondta Aramis -, s örömmel látom, hogy a grófnak végre igazságot szolgáltat. La Fère gróf felsőbbrendű szellem, s közönséges vágyak és szenvedélyek fölött lebeg; antik világbeli, büszke jellem. Nem mindennapi ember. Igaza van, kegyelmes uram, mi nem érünk fel vele, és ezt egyszerre ismerjük be eminenciáddal.

- Aramis. - kérdezte Athos -, gúnyolódik?

- Nem, kedves grófom, azt mondom, amit gondolunk, s amit mindazok gondolnak, akik ismerik magát. Azonban igaza van, nem magáról van szó, hanem a kegyelmes úrról, s az ő méltatlan szolgájáról, D'Herblay lovagról.

- Nos hát, mit kíván, uram, az általános feltételeken kívül, melyekre még visszatérünk?

- Azt kívánom, kegyelmes uram, hogy Normandia adassék Longueville hercegnének általános és teljes abszolúcióval és ötszázezer frankkal. Azt kívánom, hogy őfelsége a király kegyeskedjék vállalni keresztapaságát e hölgy születendő fiának; s végül, hogy eminenciád, miután jelen volt a keresztelőn, induljon, s mutassa be hódolatát a Szentatyának.

- Vagyis azt akarja, köszönjek le miniszteri tisztemről, hagyjam itt Franciaországot önkéntes száműzetésre?

- Azt akarom, hogy eminenciád legyen a pápa az első üresedéskor, fenntartván magamnak a jogot, hogy akkor majd teljes bűnbocsánatot kérhessek tőle magamnak és barátaimnak.

Mazarin valami lefesthetetlen fintort vágott.

- És maga, uram? - kérdezte D'Artagnantól.

- Én, kegyelmes uram - mondta a gascogne-i -, minden ponton azonos véleményen vagyok D'Herblay lovaggal, kivéve az utolsót, melyben teljesen eltérek tőle. Távol attól, hogy azt kívánjam, hagyja itt Franciaországot, azt szeretném, ha eminenciád Párizsban maradna; s dehogyis legyen pápa! Maradjon csak főminiszter, mert kegyelmes uram nagy politikus. Sőt, erőmtől telhetően magam is azon leszek, hogy a Fronde-ot mindenestül gyűrje le; de azzal a feltétellel, hogy ne feledkezzék meg a király hű szolgáiról, s annak adja az első testőrszázadot, akit majd én ajánlok. Hát maga, Du Vallon?

- Igen, magán van a sor - mondta Mazarin -, beszéljen.

- Én - mondta Porthos - azt szeretném, hogy a bíboros úr, a néki menedéket kínált házamat kitüntetendő, kegyeskedjék birtokomat, e kaland emlékére, báróságra emelni, s megígérni, hogy egyik barátomnak az első előléptetéskor érdemrendet adat.

- Jól tudja, uram, hogy érdemrendhez érdem is szükségeltetik.

- Lesz a barátomnak! Egyébként, ha mindenképp kell, eminenciád majd közli vele, miként kerülhető el a formaság.

Mazarin az ajkába harapott, a szúrás egyenes volt, s egészen ridegen folytatta:

- Mindezt vajmi bajos egyeztetni, uraim! Mert ha egyiküket kielégítem, másik kettejük szükségképpen hoppon marad. Ha Párizsban maradok, nem mehetek Rómába, ha viszont pápa leszek, nem maradhatok miniszter, ha pedig nem vagyok miniszter, nem tehetem D'Artagnan urat kapitánnyá, s Du Vallon urat báróvá.

- Ez igaz - mondta Aramis. - Így hát kisebbségben lévén, visszavonom a római utazásra s eminenciád leköszönésére vonatkozó javaslatomat.

- Tehát miniszter maradok? - kérdezte Mazarin.

- Miniszter marad, természetesen, kegyelmes uram - nyugtatta meg D'Artagnan -, Franciaországnak szüksége lesz eminenciádra.

- Én pedig elállok követeléseimtől - nyugtatta Aramis -, eminenciád főminiszter marad, sőt, őfelsége kegyence, ha barátaimnak és nekem megadja azt, amit Franciaországnak és magunknak kérünk.

- Törődjenek csak magukkal, uraim, a többit bízzák rám és Franciaországra - mondta Mazarin.

- Nem addig az! - tiltakozott Aramis. - A frondőröknek szerződés kell, eminenciád csak ne átallja itt, előttünk megfogalmazni és aláírni is, kötelezvén magát, hogy a királyné jóváhagyását is kieszközli!

- Csak magamért felelhetek - mondta Mazarin -, a királynéért képtelen vagyok. Mert hátha őfelsége megtagadja?

- Ó - mondta D'Artagnan -, kegyelmes uram jól tudja, hogy őfelsége mit sem tagad meg eminenciádtól!

- Tessék, kegyelmes uram - mondta Aramis -, itt van a frondőr küldöttség javasolta szerződés; kegyeskedjék eminenciád elolvasni és áttanulmányozni.

- Ismerem - mondta Mazarin.

- Akkor hát írja alá!

- Gondolják meg, uraim: az ilyen körülmények közt adott aláírás erőszakkal kicsikartnak tekinthető.

- Eminenciád mindig kész lesz kijelenteni, hogy jószántából adta.

- S ha végül is megtagadom?

- Akkor, kegyelmes uram - mondta D'Artagnan -, csak magára vessen viselkedése következményeiért.

- Kezet mernének emelni egy bíborosra?

- Kegyelmes uram talán nem emelt kezet őfelsége testőreire?

- A királyné bosszút áll értem, uraim!

- Kötve hiszem, ámbár nem kétlem, hogy szívesen megtenné; csakhogy mi eminenciáddal együtt megyünk majd Párizsba, s a párizsiaknak van elég erejük hozzá, hogy megvédelmezzenek.

- Be nyugtalanok lehetnek most Rueil-ben és Saint-Germainben! - mondta Aramis. - Mennyit kérdezhetik egymástól, hol a bíboros, mi lett a miniszterrel, hová tűnt a kegyenc? Hogy kereshetik eminenciádat a kastély minden zege-zugában! Micsoda megjegyzések hangozhatnak el, s ha a Fronde tudja már kegyelmes uram eltűnését, micsoda diadalmámorban úszhat!

- Iszonyú - suttogta Mazarin.

- Írja hát alá a szerződést - mondta Aramis.

- De ha én aláírom, s a királyné megtagadja ratifikálni?

- Vállalkozom rá, hogy elmegyek őfelségéhez, s aláírását megszerzem - ajánlkozott D'Artagnan.

- Vigyázzon - mondta Mazarin -, nem olyan fogadtatás várja Saint-Germainben, amilyent, azt hiszi, joga van várni.

- Lárifári - mondta D'Artagnan -, majd teszek róla, hogy szívesen fogadjanak; van rá módom.

- Éspedig?

- Átadom a királyné őfelségének azt a levelet, melyben eminenciád jelenti a kincstár teljes kimerülését.

- Hát aztán? - kérdezte Mazarin és elsápadt.

- Aztán őfelségét, kétségbeesése tetőfokán, elviszem Rueil-be, be a télikertbe, s megmutatok neki bizonyos szerkezetet, mely elmozdítja helyéről ama ládát.

- Elég, uram, elég - hebegte a bíboros -, elég! Hol a szerződés?

- Itt - mondta Aramis.

- Láthatja eminenciád, hogy nagylelkűek vagyunk - mondta D'Artagnan -, hisz vissza is élhetnénk ilyen titokkal!

- Tehát írja alá - mondta Aramis, odanyújtván a tollat.

Mazarin felkelt, s inkább tűnődve, mint kétségbeesve, fel s alá járt néhány pillanatig. Majd hirtelen megállt.

- S ha aláírtam, uraim, mi lesz a garanciám?

- A becsületszavam - mondta Athos.

Mazarin összerezzent, La Fère gróf felé fordult, egy pillanatig vizsgálta e nemes és becsületes arcot, majd fogta a tollat, s így szólt:

- Ez nekem elég, gróf úr!

És aláírta.

- Most pedig, D'Artagnan úr - mondta még -, készüljön Saint-Germainbe, hogy a királynénak tőlem levelet vigyen.

94
Melyből kiderül, hogy tollal és fenyegetéssel jobb s gyorsabb eredmény érhető el, mint karddal és önfeláldozással

D'Artagnan ismerte a szerencse természetét; tudta, hogy amikor üstökét odakínálja, meg kell ragadni, és nem az az ember volt, aki ezt elmulasztja megtenni.

Gyors és biztonságos utazást szervezett, váltólovat küldvén előre Chantillyba, hogy öt-hat óra alatt Párizsban lehessen.

Indulás előtt azonban megjárta az eszét, hogy okos és tapasztalt legénytől bizony furcsa vállalkozás nekivágni a bizonytalannak, s otthagynia a bizonyosat.

„Csakugyan - gondolta, mikor veszedelmes küldetésére nyeregbe szállt -, Athos a nemeslelkűség valódi regényhőse; Porthos kiváló jellem, csak könnyen befolyásolható; Aramis hieroglifszerű arc, vagyis mindig kifürkészhetetlen. Mit mível majd ez a háromféle elem, ha nem leszek köztük, hogy összekapcsoljam őket? Talán a bíborost szabadon bocsátják. És a bíboros szabadon bocsátása: reményeink összeomlása, márpedig eleddig reményeink az egyedüli kárpótlás húsz év olyan tetteiért, hogy mellettük Herkuleséi pigmeusművekké törpülnek..."

Megkereste Aramist.

- Maga, kedves D'Herblay lovag - mondta -, a megtestesült Fronde. Ne bízzék Athosban, ki senki ügyét nem akarja intézni, még a magáét se. Kivált Porthosban ne bízzék, ki, hogy az általa istenített grófnak tessék, segítne neki Mazarint megszöktetni, mihelyt a ravasz Mazarin rimánkodni vagy lovagiaskodni kezd.

Aramis finom s egyszersmind határozott mosolyával válaszolt:

- Mitől se féljen, nekem megvannak a magam feltételei. Én nem magamért, hanem másokért dolgozom. Szerény ambíciómnak a jogos érdek előtt meg kell hajolnia.

„Jó - gondolta D'Artagnan -, efelől nyugodt vagyok."

Aramisnak kezet nyújtott, s Porthoshoz indult.

- Barátom - mondta neki -, maga annyit fáradozott velem szerencsénk kovácsolásán, hogy most, mikor maholnap munkánk gyümölcsét leszüreteljük, nevetséges balekség volna, ha hagyná, hogy uralkodjék magán Aramis, kinek ravaszságát ismeri, s tudja, hogy, kettőnk közt maradjon, nem mindig ment az önzéstől; vagy ha hagyná, hogy Athos uralkodjék, ki nemcsak, hogy nemes és önzetlen ember, de közönyös is, s önnön magának immár mit se kívánva nem érti, hogy másoknak még lehetnek vágyaik. Mit szólna hozzá, ha egyik vagy másik barátunk azt javasolná, hogy hagyják futni Mazarint?

- Azt, hogy túl sok fáradságunkba került elcsípni, semhogy így elszalasszuk.

- Bizony, Porthos, s milyen igaza volna, barátom! Mert vele együtt elszalasztaná a bárságot, mely már a markában van; arról nem is beszélve, hogy Mazarin, mihelyt kiszabadulna innen, felakasztatná.

- Tyű, azt hiszi?

- Biztos vagyok benne.

- Akkor mindenkit megölök inkább, semhogy szökni hagyjam.

- És igaza lesz. Nem arról van szó, ugye tudja, mintha, amikor a magunk ügyeit véltük intézni, a frondőrökét intéztük volna, kik egyébként a politikai kérdésekben másként vélekednek, mint mi, öreg katonák.

- Ne féljen, kedves barátom - mondta Porthos -, az ablakból nézem majd, mikor lóra száll, addig nézek maga után, míg el nem tűnik, aztán letelepszem a bíboros ajtaja, tudja, amaz üveges ajtó elé, mely a szobájába nyílik. Innen mindent látni fogok, s a legkisebb gyanús mozdulatra elintézem.

„Bravó - gondolta D'Artagnan -, erről az oldalról, azt hiszem, a bíboros biztonságban lesz."

Azzal kezet rázott Pierrefonds urával, s Athoshoz indult.

- Kedves Athos - mondta -, én megyek; csak egyet szeretnék mondani: Ausztriai Annát jól ismeri, életemnek egyedül Mazarin fogsága a biztosítéka; ha szabadon engedik, halál fia vagyok.

- Mi sem volt fölöslegesebb, mint ez a figyelmeztetés, hogy porkolábságra szánjam magam. Szavamat adom, hogy a bíborost ott találja majd, ahol hagyta.

„Ez jobban megnyugtat minden királyi pecsétnél - gondolta D'Artagnan. - Most, hogy bírom Athos becsületszavát, útra kelhetek."

S D'Artagnan valóban egyedül indult, minden kísérete a kardja s Mazarin egyszerű menlevele, hogy eljuthasson a királyné elé.

Hat órával a Pierrefonds-ból való elindulása után Saint-Germainben volt.

Mazarin eltűnéséről még nem tudtak; csak Ausztriai Anna tudta, de még a legbizalmasabb emberei előtt is titkolta nyugtalanságát. D'Artagnan és Porthos szobájában megtalálták a két gúzsba kötött, betömött szájú katonát. Végtagjaik szabadságát, nyelvük mozgását rögtön visszakapták ugyan, de mondani egyebet se mondhattak, mint amit tudtak, vagyis, hogy mi módon csípték nyakon, vetkőztették le s kötötték gúzsba őket. Hogy Porthos és D'Artagnan mit mívelt, miután elhagyták a szobát ugyanúgy, ahogy ők bekerültek, efelől éppoly tudatlanok voltak, mint a kastély többi lakója.

Csak Bernouin tudott valamivel többet.

Bernouin, gazdáját nem látván visszatérni, s hallván az éjfelet, rászánta magát, hogy behatol a télikertbe. Már az első, bútorokkal eltorlaszolt ajtó elég gyanús volt neki; gyanúját azonban senkivel sem akarta közölni, s türelmesen utat tört magának az összevisszaságon át. Aztán a folyosóra ért, s minden ajtaját nyitva találta. Éppígy nyitva volt az Athosé, s az is, mely a parkba szolgált. Ideérve könnyűszerrel követhette a hóban a nyomokat. Látta, hogy a nyomok a falnál végződnek; a túlsó oldalon is ugyanezeket a nyomokat találta, aztán lovak toporgásának a nyomait, majd egy egész lovascsapatéit, mely Enghien irányában távolodott. Ettől fogva semmi kétsége sem volt afelől, hogy a bíborost a három fogoly elrabolta, mivel a foglyok vele együtt tűntek el; s rohant Saint-Germainbe, hogy a történteket a királynéval tudassa.

Ausztriai Anna hallgatásra intette, s Bernouin lelkiismeretesen hallgatott; a királyné csak a Hercegurat értesítette, akinek mindent elmondott, s a Hercegúr tüstént felültetett öt-hatszáz lovast, azzal a paranccsal, hogy kutassák át az egész környéket, s vigyenek Saint-Germainbe minden Rueil-ből indult gyanús csoportot, bárhová igyekezzenek is.

Nos, miután D'Artagnan nem tett ki csoportot, hisz egyedül volt s nem távolodott Rueil-től, hanem éppen Saint-Germainbe tartott, ki sem törődött vele, és senki sem állta útját.

Az első ember, aki követünket az ódon kastély udvarába lépvén megpillantotta, maga Bernouin volt, ki is, a küszöbön állván, híreket várt eltűnt gazdájáról.

D'Artagnan láttán, amint lóháton bevonul a díszudvarba, Bernouin dörzsölni kezdte a szemét, s azt hitte, álmodik. De D'Artagnan barátságosan biccentett neki, leszállt a lóról, a kantárszárat egy arra haladó inas kezébe nyomva a komornyik felé indult, s mosolyogva üdvözölte.

- D'Artagnan úr! - kiáltott fel Bernouin, mint akinek lidércnyomása van, s álmában beszél -, D'Artagnan úr!

- Én magam, Bernouin uram!

- Ugyan bizony mit keres itt az úr?

- Híreket hozok Mazarin őeminenciájától, méghozzá a legfrissebbeket!

- Mi van hát vele?

- Olyan jól érzi magát, mint maga vagy én.

- Nem érte hát semmi kellemetlenség?

- Semmi a világon. Éppen csak szükségét érezte, hogy kiruccanjon Île-de-France-ba, s megkért bennünket, La Fère grófot, Du Vallon urat meg engem, hogy kísérjük el. Nagyon is hűséges szolgái vagyunk, semhogy e kérést megtagadtuk volna. Tegnap este indultunk, s most itt vagyok.

- Most itt van.

- Őeminenciájának valami üzennivalója volt őfelségének, titkos és bizalmas dolog, melyet csak hűséges emberre bízhatott, ezért engem küldött Saint-Germainbe. Így hát, kedves Bernouin uram, ha valami örömet akar szerezni a gazdájának, értesítse őfelségét, hogy megjöttem, s mondja meg, mi célból.

Akár tréfált, akár komolyan beszélt, lévén nyilvánvaló, hogy a mostani körülmények közt D'Artagnan az egyetlen, aki a királyné nyugtalanságát csillapíthatja, Bernouin nem akadékoskodott, hanem sietett őfelségét e különös követségről értesíteni, s miként az előre látta, parancsot kapott, hogy D'Artagnan urat tüstént bebocsássa.

D'Artagnan a legmélyebb tisztelet jeleivel közeledett uralkodónője felé.

Három lépésre tőle fél térdre ereszkedett, s átnyújtá a levelet.

Ez, amint mondottuk, egyszerű levél volt, félig ajánlás, félig igazolás. A királyné elolvasta, határozottan felismerte a bíboros keze írását, ámbár egy kissé reszketős volt az; s hogy e levél mit sem árult el neki a történtekről, kérte a részleteket.

D'Artagnan mindent azzal az ártatlan s együgyű képpel mesélt el, melyet bizonyos helyzetekben oly mesterien tudott felölteni.

A királyné, ahogy beszélt, fokozódó álmélkodással nézte; nem értette, hogyan merészkedhetik valaki ilyen vállalkozásra, még kevésbé, hogy ezt annak, akinek érdeke s szinte kötelessége volna megbüntetni érte, még el is meri mondani.

- Hogyan, uram - kiáltott fel haragjában elvörösödve, mikor D'Artagnan a mondókáját befejezte -, bűnét be meri vallani! Árulását kifecsegi nekem?

- Bocsánat, asszonyom, de úgy látom, vagy én fejeztem ki rosszul magam, vagy felséged értette tévesen; nincs ebben se bűn, se árulás, Mazarin úr fogságban tartott bennünket, Du Vallon urat meg engem, mert képtelenek voltunk elhinni, hogy azért küldött Angliába, hogy

nyugodtan nézzük végig, mint vágják le I. Károly királynak, felséged boldogult férje sógorának, Henriette asszony, vagyis felséged testvérhúga és vendége férjeurának a fejét, mi pedig mindent elkövettünk, hogy megmentsük e mártír király életét. Szentül hittük tehát, a barátom meg én, hogy valami tévedés áldozatai vagyunk, és köztünk meg eminenciája közt szükséges valami magyarázkodás. Nos, hogy ez a magyarázkodás gyümölcsöző is legyen, csendben-nyugalomban kellett lezajlania, kellemetlen zajoktól távol. Következésképp elvittük eminenciáját a barátom kastélyába, és ott kimagyarázkodtunk. Nos, asszonyom, igazolódott, amit előre láttunk: tévedés volt. Mazarin úr azt hitte, Cromwell generálist szolgáltuk, ahelyett hogy Károly királyt szolgáltuk volna, ami olyan szégyen lett volna, hogy rólunk őrá, őróla felségedre is kihatott volna: olyan aljasság, mely gyökerében szennyezte volna be felséged dicső fiának uralkodását. Miután Mazarin őeminenciájának bebizonyítottuk ennek ellenkezőjét, készek vagyunk felséged előtt is bebizonyítani, emlékeztetvén a felséges özvegyre, ki a Louvre-ban sírdogál, hová királyi bőkezűséged szállásolta. Ez a bizonyíték őeminenciáját oly mértékben meggyőzte, hogy elégedettsége jeléül, amint felséged láthatja, elküldött ide, ama kárpótlásról beszélni, mely természetesen megilleti a félreismert és igazságtalanul üldözött nemeseket.

- Csak hallgatom és bámulom, uram - mondta Ausztriai Anna. - Biz' isten, ritkán láttam ilyen határtalan vakmerőséget!

- Ejnye, ejnye - csóválta a fejét D'Artagnan -, felséged is éppúgy tévedésben van szándékaink felől, mint Mazarin úr!

- Maga van tévedésben, uram - mondta a királyné -, én pedig oly kevéssé tévedek, hogy tíz perc múlva magát itt elfogják, s egy óra múlva, hadseregem élén, indulok, hogy kiszabadítsam a miniszteremet!

- Bizonyos vagyok benne, hogy felséged nem követ el ily meggondolatlanságot - mondta D'Artagnan -, mert hasztalan volna, s a legsúlyosabb következményekkel járna. Mielőtt kiszabadítanák, a bíboros úr halott, s őeminenciája annyira meg van győződve az előbb elmondottak igaz voltáról, hogy megkért: ha felséged ilyen intézkedéseit észlelném, mindent kövessek el, hogy elhatározása megváltoztatására bírjam.

- Jó, akkor beérem azzal, hogy elfogatom.

- Még azt se, asszonyom, mert elfogatásom esetére is történt intézkedés, éppúgy, mint a bíboros kiszabadítása esetére. Ha holnap meghatározott időre nem érek vissza, holnapután reggel a bíboros urat Párizsba viszik.

- Látszik, uram, hogy pozíciójánál fogva távol él a dolgoktól s az emberektől, különben tudná, hogy a bíboros úr már ötször vagy hatszor is bent volt Párizsban, csak amióta kivonultunk onnan, s Beaufort-ral, Bouillonnal, a koadjutorral, D'Elbeuffel találkozott, s egyiknek se jutott eszébe elfogatni.

- Engedelmet, asszonyom, mindezt jól tudom; és nem is Beauforthoz, Bouillonhoz, a koadjutorhoz vagy Elbeufhöz viszik majd a barátaim, jól tudván, hogy ez urak saját érdekükért háborúskodnak, s ha megkapják, amit kívánnak, a bíboros úr olcsón megússza; hanem igenis a parlamentbe viszik, melyet meg lehet ugyan venni részletekben, de ahhoz még Mazarin úr sem elég gazdag, hogy egészében megvegye!

- Azt hiszem - mondta Ausztriai Anna, s oly tekintettel mérte végig, mely mint női tekintet csak megvető volt, de mint királynői, félelmetes -, azt hiszem, az úr fenyegeti királyának anyját!

- Fenyegetem - mondta D'Artagnan -, mert kényszerítenek rá. Feltartom a fejem, mert az események s a bennük szereplő személyek szintjére kell emelkednem. Egyet azonban higgyen el, asszonyom, mert oly igaz, mint ahogy e szív a kebelben felségedért dobog, higgye el, hogy felséged állandó bálványa volt életünknek, s amint tudja, számtalanszor kockáztattuk is felségedért. Lehetséges-e, asszonyom, hogy ne könyörüljön meg szolgáin, kik húsz éven át homályban tengődtek, anélkül hogy egyetlen sóhajtással is szellőztették volna a szent és magasztos titkokat, melyeket volt szerencséjük felségeddel megosztani?! Nézzen rám, asszonyom, akit itt azzal vádol, hogy emelt s fenyegető hangot használok. Mi vagyok én? Szegény, vagyontalan, hajléktalan, jövőtelen katona, ha királyném tekintete, melyet oly régen keresek, rajtam nem feledkezik egy pillanatig. Nézze La Fère grófot, a nemesség, a lovagság e virágát: szembefordult a királynéjával, vagy inkább a miniszterével, és neki semmi követelése, gondolom. Nézze végül Du Vallon urat, e hű lelket, e vasembert: húsz esztendő óta várja felséged ajkáról ama szót, mely címer szerint is azzá tegye őt, amit eleitől fogva érdemel. Tekintse végül a népet, mely mégiscsak valami egy királynénak, a népet, mely bár szereti felségedet, melyet bár felséged is szeret, mégis szenved és mégis éhezik, s egyebet se kíván, mint királynéját áldani, és mégis, mégis... Nem, nincs igazam: népe soha nem fogja átkozni, asszonyom! Nos hát, csak egyetlen szót, s minden elsimul, a háborút béke váltja fel, a sírást öröm, a nyomorúságot boldogság!

Ausztriai Anna bizonyos megrökönyödéssel nézte D'Artagnan marcona ábrázatát, melyen valami különös elérzékenyülés volt olvasható.

- Mért nem mondta el mindezt, mielőtt cselekedett volna?

- Azért, asszonyom, mert bizonyítani kellett felségednek valamit, amiben, gondolom, kételkedett: azt, hogy van még némi bátorságunk, s legfőbb ideje, hogy törődjenek egy kicsit velünk.

- S ez a bátorság, amint látom, mitől sem riad vissza? - kérdezte Ausztriai Anna.

- A múltban sem riadt vissza semmitől - mondta D'Artagnan -; miért riadna vissza a jövőben?

- S ez a bátorság, visszautasítás s következésképp harc esetén, képes volna arra vetemedni, hogy engem magamat is elraboljon udvarom közepéből, s kiszolgáltasson a Fronde-nak, ahogy ki akarják szolgáltatni a miniszteremet?

- Erre sohasem gondoltunk, asszonyom - mondta D'Artagnan azzal a gascogne-i furfangossággal, mely nála egyéb se volt, mint gyermekesség. - De ha elhatároznánk mi négyen, meg is tennénk bizonyosan.

- Tudnom kellett volna - suttogta Ausztriai Anna -, ezek vasemberek.

- Sajnos, asszonyom - mondta D'Artagnan -, ez azt bizonyítja, hogy felséged csak ma alkot rólunk helyes ítéletet.

- Nos - mondta Anna -, ha végre megvan ez az ítéletem...

- Akkor felséged igazságot szolgáltat nekünk, és ha egyszer igazságot szolgáltatott, többé nem bánik velünk úgy, mint közönséges halandókkal. A magas érdekekhez méltó követet látja bennem, melyeknek felségeddel való megtárgyalására megbízattam.

- Hol a szerződés?

- Itt!

95
Melyből kiderül, hogy tollal és fenyegetéssel jobb s gyorsabb eredmény érhető el, mint karddal és önfeláldozással
Folytatás

Ausztriai Anna végigfutotta a szerződést, melyet D'Artagnan átadott neki.

- Csak általános feltételeket látok - mondta. - Conti, Beaufort, Bouillon, D'Elbeuf s a koadjutor érdekeit érintik. Hol vannak a magukéi?

- Ha igazságot kérünk is magunknak, asszonyom, a magunk szintjén maradunk. Úgy gondoltuk, nevünk nem méltó rá, hogy ily nagy nevek közt szerepeljen.

- Arról azonban nem mondtak le, amint látom, hogy élő szóval jelentsék be igényeiket.

- Én felségedet nagy és hatalmas királynénak tartom, kinek nagyságához és hatalmához méltatlan volna, ha nem jutalmazná méltón azokat a férfiakat, akik visszahozzák Saint-Germainbe a bíboros úr őeminenciáját.

- Ez a szándékom - mondta a királyné. - Rajta, beszéljen.

- Azt, ki az egész ügyet intézte (engedelmet, ha magamon kezdem, de hát oly fontosságot kell tulajdonítanom magamnak, amilyent nekem tulajdonítottak), ki a bíboros úr váltságának ügyét intézte, úgy gondolom, nehogy a jutalom felségedhez méltatlan legyen, a gárda parancsnokának kell kinevezni, amolyan testőrkapitányfélének!

- Ezzel Tréville úr állását kéri, uram!

- Tréville úr állása üres, asszonyom, s amióta ő egy esztendeje otthagyta, be sem töltötték.[140]

- De hisz ez a királyi ház legelső katonai rangja!

- Tréville úr éppoly egyszerű gascogne-i nemesúrfi volt, mint magam, s ezt a sarzsit húsz éven át viselte.

- Mindenre meg tud felelni, uram - mondta Ausztriai Anna.

És fogott egy oklevelet az íróasztalán, kitöltötte és aláírta.

- Valóban - mondta D'Artagnan, miközben meghajolva átvette a kinevezést -, és ez szép és nemes jutalom, azonban a világ csupa változandóság, s aki felségednél kegyvesztettségbe esik, ezt a rangot holnap elveszítheti.

- Akkor hát mit óhajt? - kérdezte a királyné, s belepirult, hogy ez az övéhez hasonló éles elme a veséjébe lát.

- Százezer frankot a szegény testőrkapitánynak! Aznap fizetendő, melyen felséged nem igényli többé szolgálatát.

Anna habozott.

---

[140] Tréville 1634-1646-ig volt testőrkapitány; amikor Mazarin feloszlatta egységét (amely csak 1657-ben szerveződött újjá, s D'Artagnan is csak akkor lett parancsnoka), ő Foix-ban lett katonai parancsnok és kormányzó.

- S ha vesszük, hogy a párizsiak a minap - folytatta D'Artagnan - a parlament határozata alapján hatszázezer frankot ajánlottak fel annak, aki a bíborost élve vagy halva kiszolgáltatja nekik! Élve, hogy felakasszák, halva, hogy a szeméttelepre hurcolják!

- Úgy hát ez még méltányos is - szólt Anna -, ha a királynétól a hatodát kéri a parlament-kínálta summának.

S írásba adta a százezer frankról szóló ígéretet.

- Aztán?

- Asszonyom, Du Vallon barátom gazdag ember, ehhez képest semmi anyagi kívánsága; de úgy tudom, szóba került közte és Mazarin úr közt az ő báróságra való emelésének kérdése. Sőt, ha emlékezetem nem csal, erre ígéretet is kapott.

- Egy senkiházi! - mondta Ausztriai Anna. - Kacagni fognak rajta.

- Csak kacagjanak! - mondta D'Artagnan. - De abban az egyben bizonyos vagyok, hogy akik egyszer a szemébe nevetnek, másodszor nem fognak kacagni.

- Megkapja hát a báróságot - mondta Ausztriai Anna, és aláírta.

- Most már csak D'Herblay lovag vagy abbé van hátra, ahogy felségednek tetszik.

- Püspök akar lenni?

- Nem, nem, asszonyom, szerényebb dolgot kíván.

- Mit?

- Azt, hogy a király vállalni kegyeskedjék Longueville-né fiának a keresztapaságát.

A királyné elmosolyodott.

- Longueville úr királyi vérség, asszonyom - mondta D'Artagnan.

- Ő igen - mondta a királyné -, de a fia?

- A fiának is... annak kell lennie - mondta D'Artagnan -, mivelhogy anyjának férje az.

- S a barátjának Longueville-né számára nincs más kívánsága?

- Nincs, asszonyom, mert feltételezi, hogy a király, fia keresztapaságát vállalván, az anyának, a templomból megtérve, ötszázezer franknál kisebb ajándékot nem adhat, az apának fenntartván, természetesen, Normandia kormányzóságát.

- Ami a normandiai kormányzóságot illeti, azt hiszem, megígérhetem - mondta a királyné -, ami azonban az ötszázezer frankot illeti: a bíboros úr nem szűnik meg panaszolni, hogy nincs több pénz az államkincstárban.

- Majd együtt fogunk keresgélni benne, asszonyom, ha felséged megengedi, és én hiszem, hogy találunk!

- Aztán?

- Aztán, asszonyom?

- Igen.

- Ez minden.

- Talán bizony nincs egy negyedik barátja?

- Abbizony, asszonyom, La Fère gróf.

- Ő mit kér?

- Semmit.

- Semmit?

- Semmit.

- Van a világon ember, aki nem kér, amikor kérhetne?

- Van, s ez La Fère gróf, asszonyom; ám La Fère gróf nem is ember.

- Micsoda hát?

- La Fère gróf valóságos félisten.

- Nincs neki egy fia vagy unokaöccse, egyszóval valami ifjú rokona, kit Comminges kitűnő apródként emlegetett nekem, s aki Châtillonnal együtt hozta volt Párizsba a lensi lobogókat?

- Van neki, amint felséged mondja, egy Bragelonne vicomte nevű gyámfia.

- Ha egy ezredet adnánk az ifjúnak, gyámja mit szólna hozzá?

- Talán elfogadná.

- Talán?

- Igen, ha erre felséged maga kérné.

- Amint mondta, uram, valóban különös ember! Nos jó, ezen még gondolkozunk, s talán kérni fogjuk rá. Meg van elégedve, uram?

- Meg, felség. De van valami, amit felséged nem írt alá.

- Mi az?

- Pedig ez a legfontosabb.

- A szerződés jóváhagyása?

- Az.

- Mire való? Holnap aláírom.

- Egyet határozottan, állíthatok felségednek - mondta D'Artagnan -, ha ma nem írja alá, később már nem lesz alkalma rá. Kegyeskedjék tehát, esedezem, aláírni e pontok alatt, hol Mazarin úr keze írásával láthatja felséged:

Beleegyezem a párizsiak ajánlotta szerződés jóváhagyásába.

Anna hát sarokba szorult, nem hátrálhatott meg, aláírta. De alighogy aláírta, gőgje kitört, mint valami vihar, és sírni kezdett.

D'Artagnan könnyei láttán megborzongott. Ez időtől fogva a királynék is úgy sírnak, mint az egyszerű asszonyok.

A gascogne-i a fejét csóválta. Ezek a királynői könnyek mintha égették volna a szívét.

- Asszonyom - mondta térdre ereszkedve -, tekintsen e boldogtalan nemesre, ki lába előtt térdel, s arra kéri, higgye el, hogy felséged egyetlen intésére mindenre képes volna. Bízik magában, bízik barátaiban, bízni szeretne királynéjában is; s bizonyságául, hogy mitől sem fél, miben sem fondorkodik, Mazarin urat minden feltétel nélkül visszahozza felségedhez, íme, asszonyom, vegye vissza aláírásait! Ha úgy gondolja, vissza kell adnia, úgyis visszaadja. De e pillanattól felségedet mire sem kötelezik!

És D'Artagnan még mindig térden, büszkeségtől s rettenthetetlen férfiasságtól lobogó szemmel, egy csomóban visszaadta Ausztriai Annának ama papírokat, melyeket egyenként s annyi fáradsággal csikart ki tőle.

Vannak pillanatok, mert ha nem is jó minden, nem is rossz minden e világon, vannak pillanatok, mikor a legridegebb s legszárazabb szívekben is kicsírázik, ha végletes meghatottság könnyei öntözik, valami nemes érzés, melyet azonban a számítás s a büszkeség elfojthat, ha születésekor egy másik érzés nem keríti hatalmába. Anna egy ilyen pillanatot élt át.

D'Artagnan saját meghatottságának engedve, mely összhangban volt a királyné elérzékenyedésével, a legbölcsebb diplomáciai tettet hajtotta végre; és tüstént megkapta ügyessége vagy önzetlensége jutalmát, aszerint, hogy szellemének vagy szívének tulajdonítjuk-e ezt a sikert.

- Igaza van, uram - mondta Anna. - Félreismertem magukat. Íme az aláírt okmányok, önként visszaadom őket; menjen, s hozza vissza nekem a bíborost, minél hamarabb!

- Asszonyom - mondta D'Artagnan -, húsz éve történt, mert jó az emlékezetem, hogy a Városháza egy függönye mögött volt szerencsém megcsókolni ezt az egyik gyönyörű kezet.

- Tessék a másik - mondta a királyné -, s hogy a bal kezem ne legyen kevésbé adakozó, mint a jobb (s ujjáról lehúzott egy, a régihez hasonló gyémántgyűrűt), fogadja el és tartsa meg emlékül ezt a gyűrűt!

- Asszonyom! - mondta D'Artagnan felemelkedve. - Csak egyet kívánok: azt, hogy az első dolog, amit kérni fog tőlem, az életem legyen!

És ezzel a testtartással, mely egyedül csak az övé volt, felkelt és távozott.

- Félreismertem ezeket az embereket - mondta Ausztriai Anna, s tűnődve nézett a távolodó D'Artagnan után -, s most már túl késő, hogy felhasználjam őket: a király egy év múlva nagykorú!

Másnap D'Artagnan és Porthos visszahozta a királynénak Mazarint, s egyik testőrkapitányi kinevezést, másik bárói oklevelet kapott.

- Nos, meg vannak elégedve? - kérdezte Ausztriai Anna.

D'Artagnan meghajolt; Porthos csak forgatta-ropogtatta oklevelét a kezében, s mindegyre Mazarinra nézett.

- Még mindig van valami? - kérdezte a miniszter.

- Csak az, kegyelmes uram, hogy megígért volt bizonyos lovagrendet az első előléptetéskor.

- De hisz jól tudja, báró úr - mondta Mazarin -, hogy az ember próbatételek nélkül nem lehet lovag.

- Igen - mondta Porthos -, de én nem magamnak kérem a kék szalagot, kegyelmes uram!

- Hát vajon kinek?

- A barátomnak, La Fère grófnak.

- Ó - mondta a királyné -, az más dolog! Ő már megállta a próbát!

- Megkapja?

- Megkapta!

Aznap a párizsi szerződést is aláírták, s elhíresztelték, hogy a bíboros három napig bezárkózott, hogy a legnagyobb gonddal dolgozza ki.

Íme, ki mit kapott e szerződéssel:

Conti úr megkapta Danvilliers-t, s hogy hadvezérként megállta a helyét, megengedték, hogy katona maradjon, s ne legyen bíboros. Mi több, suttogni kezdték házassága hírét Mazarin egy unokahúgával; ezt a suttogást a herceg kedvezően fogadta, neki mindegy lévén, kivel, csak házasítsák össze.

Beaufort herceg bevonult az udvarhoz, teljes kárpótlással az őt ért sérelmekért, s minden tisztelettel, mely rangját megilleté. Teljes bocsánatot biztosítottak neki s mindazok számára, kik menekülésében segítették, továbbá biztosították az admiralitás fenntartását, melyben apja, Vendôme herceg ült, s végül kárpótlást a házaiért és kastélyaiért, melyeket a bretagne-i parlament leromboltatott.

Bouillon herceg sedani hercegségével azonos értékű uradalmat kapott, kárpótlást e tartomány nyolcévnyi nem élvezhetéséért, s hercegi címet mind neki magának, mind utódainak.

Longueville herceg Pont-de-l'Arche kormányzóságát, feleségének ötszázezer frankot, s azt a kitüntetést kapta, hogy fiát az ifjú király s az ifjú Angliai Henriette által láthatta a keresztelő-medence fölé tartani.

Aramis kivívta, hogy a szertartáson Bazin tevékenykedjék, és Planchet szállítsa a cukrozott mandulát.

D'Elbeuf herceg megkapott bizonyos, a feleségének járó summa pénzt, százezer frankot a legidősebb fiának, s a többi háromnak huszonöt-huszonötezret.

Csak a koadjutor nem kapott semmit; megígérték ugyan, hogy bíborosi kalapja ügyében tárgyalni fognak a pápával; de tudta, mennyire építhet efféle királynéi és mazarini ígéretekre. Contival ellentétben, bíborossá nem lehetvén, kénytelen volt katona maradni.

Így aztán, mikor egész Párizs ujjongott a király másnapra kitűzött visszatértének, ez általános vidámság közepett csak Gondy volt olyan rosszkedvű, hogy tüstént ama két emberért szalasztott, akiket máskor is hívatni szokott, mikor ilyen keserves hangulatban volt.

A két ember közül az egyik Rochefort gróf, a másik a Saint-Eustache koldusa volt.

A szokott pontossággal érkeztek, s a koadjutor az éj egy részét velük töltötte.

96
Melyből kiderül, hogy a királyoknak olykor bajosabb birodalmuk fővárosába visszatérni, mint kivonulni onnan

Míg D'Artagnan és Porthos a bíborossal Saint-Germain felé tartott, Athos és Aramis, Saint-Denis-ben búcsút véve tőlük, visszatért Párizsba.

Mindkettőnek volt kit meglátogatnia.

Aramis, alighogy csizmáját lehúzta, sietett a Városházára Longueville-néhez. A hercegné a béke hírére felsikoltott. A háború királynőt csinált belőle, a béke lemondását követelte; kijelentette, a szerződést soha nem írja alá, s örök háborút akar.

Mikor azonban Aramis ezt a békét igazi mivoltában ismertette neki, vagyis minden előnyével, midőn megnyugtatta, hogy kétes és ingatag párizsi királynéságáért cserébe ott van a Pont-de-l'Arche-i vicekirályság, vagyis az egész Normandia, midőn megcsörgette előtte a bíboros ígérte ötszázezer frankot, s megcsillantotta a kitüntető királyi kegyet, hogy gyermekét a király tartja keresztvíz alá: Longueville-né már csak amúgy szépasszonyok módján tiltakozott, s csak azért védekezett, hogy megadja magát.

Aramis úgy tett, mintha hinne tiltakozása valódiságában, s nem akarta magát attól az érdemtől megfosztani, hogy ő beszélte rá.

- Asszonyom egyszer s mindenkorra meg akarta verni bátyját, a Hercegurat, vagyis korunk legnagyobb hadvezérét - mondta -, s amikor a zseniális nők akarnak valamit, azt mindig el is érik. Asszonyom elérte, a Hercegurat megverték, hisz nem képes folytatni a háborút. Most édesgesse a mi oldalunkra. Vonja el szépszerével a királynétól, akit nem kedvel, s Mazarintól, akit megvet. A Fronde olyan színjáték, melynek még csak az első felvonását játszottuk el. Mazarint tűrjük a végkifejletig, vagyis addig a napig, melyen a Hercegúr, hála asszonyomnak, az udvar ellen fordul.

A rábeszélés sikerült. Longueville-né, a frondőr hercegné, oly szentül hitt szép szemének csáberejében, hogy hatásában nem kételkedett, még a Condé hercegre való hatásában sem, s a kor botránykrónikája tanúsítja, hogy erejét nem becsülte túl.

Athos, miután a Royale téren Aramistól elvált, Chevreuse-néhez indult. Ez is meggyőzendő frondőr dáma volt, de őt bajosabb volt rábeszélni, mint fiatal riválisát; az ő javára nem csikartak ki semmi adományt, Chevreuse urat sehová nem nevezték ki kormányzónak, s ha a királyné el is fogadott volna valami keresztanyaságot, már csak unokájáé lehetett volna.

A béke hírére hát csak összeráncolta szemöldökét, s hiába volt Athos minden okoskodása, hogy a további háborúskodás lehetetlenség, az ellenségeskedés folytatásáért kardoskodott.

- Drága barátnőm - kérlelte Athos -, legyen szabad megmondanom, hogy a háborúba mindenki belefáradt már; s asszonyomat s talán a koadjutort kivéve, mindenki békét kíván. A végén még száműzetteti magát, mint XIII. Lajos idejében. Higgye el nekem, túl vagyunk az intrikák szülte sikerek korán, s asszonyom nem arra hivatott, hogy tündöklése Párizst siratva hunyjék ki, ahol mindig két királynő lesz, amíg itt van, asszonyom.

- Jaj - sóhajtott a hercegné -, egymagam nem folytathatom a háborút, de ezen a hálátlan királynén és nagyravágyó kegyencén bosszút állhatok, és... hercegnői szavamra, bosszút is állok!

- Asszonyom - mondta Athos -, kérve kérem, ne készítsen Bragelonne úrnak sötét jövőt! Pályája szépen ível, a Hercegúr kedveli, fiatal; hagyjuk e fiatal királyt kibontakozni!... Jaj, bocsássa meg gyengeségemet, asszonyom, de eljön az idő, mikor az ember a gyermekeiben újul meg és él tovább.

A hercegné félig gunyorosan, félig érzelmesen elmosolyodott.

- Attól tartok, gróf úr, hogy az udvar oldalára csábult! Nincs valami rendjel a tarsolyában?

- De van, asszonyom - mondta Athos -, mégpedig a Térdszalagrendé, s I. Károly adta néhány nappal halála előtt.

A gróf igazat mondott; Porthos kéréséről mit sem tudott, s nem is sejtette, hogy van egy másik rendjele is.

- Hiába! - mondta a hercegnő elmerengve. - Itt az ideje, hogy vénasszony legyek!

Athos megfogta a kezét és megcsókolta. A hercegné sóhajtva nézte.

- Gróf - mondta -, ugye kedves lakhely az a Bragelonne? Maga jóízlésű ember; biztosan vannak ott vizei, erdei, virágai.

Újra sóhajtott, fejét kecsesen támasztotta negédesen álla alá hajlított s még mindig csodálatosan szép és fehér kezére.

- Asszonyom - felelte a gróf -, jól hallottam, mit mondott az előbb? Soha még ily fiatalnak, soha szebbnek nem láttam!

A hercegné fejét rázta.

- Bragelonne úr Párizsban marad? - kérdezte.

- Erről hogy vélekedik? - kérdezte Athos.

- Hagyja itt nekem - mondta a hercegné.

- Azt nem, asszonyom, ha kegyed el is felejtette Oidiposz történetét, én emlékszem rá.

- Igazán nagyon kedves, gróf, s én szívesen eltöltenék egy hónapot Bragelonne-ban.

- Nem fél, hogy szaporítja irigyeimet, asszonyom? - kérdezte gálánsan Athos.

- Nem, inkognitó mennék, Marie Michon néven.

- Imádnivaló, asszonyom.

- Raoult azonban ne tartsa maga mellett.

- Ugyan miért?

- Mert szerelmes.

- Hisz még gyermek!

- Az is gyermek, akit szeret.

Athos eltűnődött.

- Igaza van, hercegné, ez a szerelem egy hétéves leányka iránt egyszer még nagyon boldogtalanná teheti; Flandriában háború készül, s ő ott lesz.

- Majd ha visszajött, küldje el hozzám, hadd vértezzem fel a szerelem ellen!

- Sajnos, asszonyom - mondta Athos -, a szerelem olyan ma már, mint a háború: a vért fölösleges lett.

E pillanatban betoppant Raoul; jött jelenteni a grófnak s a hercegnének, hogy Guiche gróf, a barátja értesítette, miszerint holnap megtörténik a király, a királyné s a miniszter ünnepélyes bevonulása.

Másnap, már kora hajnaltól fogva, az udvar valóban megtett minden előkészületet Saint-Germain elhagyására.

A királyné már előző este hívatta D'Artagnant.

- Uram - mondta -, bizonygatják nekem, hogy Párizs nyugtalan. Aggódom a király miatt; tartózkodjék a jobb oldali kocsiajtónál!

- Nyugodjék meg felséged - mondta D'Artagnan -, a királyért felelek!

S a királynétól elköszönve kiment.

Ahogy a királynétól kilépett, Bernouin állt elébe, s közölte vele, hogy a bíboros fontos ügyben várja.

Tüstént a bíboroshoz ment.

- Uram - mondta a bíboros -, párizsi lázongásokról beszélnek. Én a király balján ülök majd, s miután leginkább én forgok veszedelemben, tartózkodjék a bal oldali kocsiajtónál.

- Legyen nyugodt, eminenciád - mondta D'Artagnan -, egyetlen haja szála sem fog meggörbülni!

„Az angyalát - gondolta már az előszobában -, ebből aztán hogy vágjam ki magam? Egyszerre a jobb s a bal oldali ajtónál sehogy sem lehetek. Üsse kő, én a királyra vigyázok majd, a bíborost Porthosra hagyom."

Ez a megoldás mindenkinek megfelelt, ami ritka dolog. A királyné D'Artagnan bátorságában bízott, melyet ismert, a bíboros pedig Porthos erejében, melyet közelebbről is megtapasztalt.

A kíséret eleve megállapított rendben vágott neki Párizsnak; legelöl, az őrség élén Guitaut és Comminges haladt, ezután jött a királyi hintó, egyik ajtajánál D'Artagnan, a másiknál Porthos; aztán a testőrök következtek, huszonkét éve barátai D'Artagnannak, aki húsz év óta hadnagyuk és tegnap óta kapitányuk volt.

A sorompóhoz érve a hintót hatalmas kiáltások fogadták: „Éljen a király!" és: „Éljen a királyné!", elvétve egy-egy: „Éljen Mazarin!" is keveredett közéjük, de semmi visszhangjuk se támadt.

A Notre-Dame-ba mentek, hogy meghallgassanak egy *Te Deum*ot.

Egész Párizs az utcán volt. Az út szélén mindenhol svájciakat sorakoztattak fel; de az út hosszú lévén, hat-nyolc lépésenként ha jutott belőlük, méghozzá egyesével. Ez a kordon tehát teljesen elégtelen volt, s az emberáradat által minduntalan áttört gátat vajmi nehezen lehetett csak helyreállítani.

Minden áttörésre, bármily jóindulatú volt is, hisz a párizsiak ama vágyából fakadt, hogy viszontláthassák egy esztendő óta nélkülözött királyukat és királynéjukat, Ausztriai Anna nyugtalanul nézett D'Artagnanra, s ő egy-egy mosollyal nyugtatgatta meg.

Mazarin, ki vagy ezer Lajos-aranyat költött rá, hogy „Éljen Mazarin"-t kiáltasson, s ki a hallott kiáltásokat most félannyira sem becsülte, Porthosra tekingetett éppily nyugtalanul; de az óriás termetű testőr e pillantásokra oly szép basszus hangon felelte mindannyiszor: „Nyugalom, kegyelmes uram", hogy Mazarin csakugyan egyre nyugodtabb lett.

A Palais-Royalhoz érve még nagyobb tömeget találtak, csak úgy tódultak a térre a szomszédos utcákból, s hullámzó folyó gyanánt látták a népet a hintó elé özönleni, s egymás hegyén-hátán hömpölyögni a Saint-Honoré utcában.

Mikor a térre értek, hatalmas: „Éljenek őfelségeik!" kiáltások harsantak. Mazarin a hintóablakhoz hajolt. Megjelenését két-három „Éljen a bíboros!" üdvözölte; de ezt holmi füttyök és hurrogások szinte rögtön kegyetlenül elfojtották. Mazarin elsápadt, és gyorsan hátravetette magát.

- Csőcselék - dörmögte Porthos.

D'Artagnan semmit se mondott, de bajszát oly jellegzetes mozdulattal sodorintotta meg, mely arra vallott, hogy jó gascogne-i vére bizseregni kezd.

Ausztriai Anna az ifjú király füléhez hajolt, s így szólt:

- Intsen neki barátságosan, s intézzen néhány szót D'Artagnan úrhoz, fiam!

Az ifjú király a hintóablakhoz hajolt.

- Még nem is üdvözöltem ma, D'Artagnan uram - mondta -, pedig megismertem ám! Maga állt az ágyam függönye mögött, midőn a párizsiak látni akarták, alszom-e.

- S ha megengedi - mondta D'Artagnan -, ezentúl is mindig felséged mellett leszek, valahányszor veszedelem környékezi.

- Uram - kérdezte Mazarin Porthostól -, mit csinálna, ha ránk rontana ez a szörnyűséges tömeg?

- Annyit ölnék meg belőlük, amennyit csak tudnék, kegyelmes uram - felelte Porthos.

- Hm - dünnyögte Mazarin -, akármilyen vitéz, s akármilyen erős is, az egészet csak nem tudja megölni.

- Ez igaz - mondta Porthos, s a kengyelben felállt, hogy jobban áttekinthesse a tengernyi sokaságot -, ez igaz, rengetegen vannak.

„Azt hiszem, jobban örülnék a másiknak" - gondolta Mazarin.

S újra a hintó mélyére hanyatlott.

A királyné és minisztere, vagy legalábbis az utóbbi, bizony némi joggal nyugtalankodott. A sokaság, ha megőrizte is a tisztelet, sőt szeretet látszatát a király s a régensnő iránt, lármásan mozgolódott. Az a tompa moraj hallatszott minduntalan, amely, mikor vizet borzolva száguld, vihart jelez, s amikor a tömegen száguld át meg át, lázadást jósol.

D'Artagnan visszafordult a testőrök felé, s egy, a sokaság részére érthetetlen, de e maroknyi bátor kiválasztottnak nagyon is érthető kacsintással jelt adott.

A lovak sorai összébb tömörültek, az embereket könnyű borzongás járta át.

A Sergents sorompónál kénytelenek voltak megállni; Comminges a kíséret éléről hátrarúgtatott, s odament a királyné hintájához. A királyné tekintetével D'Artagnant kérdezte; D'Artagnan azonos nyelven felelt.

- Menjen előre - mondta a királyné.

Comminges visszatért a helyére. Nekirugaszkodtak, s az eleven sorompót erőszakkal áttörték.

A tömegből egy-két kiáltás harsant, most már a királyt éppúgy illették, mint a minisztert.

- Előre! - kiáltotta torkaszakadtából D’Artagnan.

- Előre! - visszhangozta Porthos.

De mintha a tömeg csak ezt az erőmutogatást várta volna, hogy kitörhessen, mert egyszeriben, minden visszaszorított ellenséges érzés kifortyant. „Le Mazarinnal! Halál a bíborosra!” - visszhangzott mindenfelől.

Ezenközben a Grenelle, Saint-Honoré és a Coq utcán át kettős áradat zúdult kifelé, a svájciak gyenge sövényét átszakította, s hamarosan egészen D’Artagnan s Porthos lova lábáig örvénylett.

Ez az új gátszakadás veszedelmesebb volt a többinél, mert fegyveres alakok vettek benne részt, méghozzá jobban felfegyverkezettek, mint amilyenek a nép fegyveresei ilyen esetekben. Látható volt, hogy ez a roham nemcsak a véletlen műve, mely bizonyos számú elégedetlent egy pontban sodort össze, hanem valami ellenséges elme kifundálta szervezett támadás.

Mindkét tömeget egy-egy főnök vezette; az egyik nemcsak hogy nem a polgárságból, hanem egyenesen a koldusok tisztes céhéből valónak látszott; a másikban, bárhogy szeretett volna is népi-finak látszani, könnyű volt felismerni az urat.

Mindkettőt nyilvánvalóan azonos indulat fűtötte.

Heves lökés ereje hatott el egészen a királyi hintóig; majd ezer meg ezer, egyetlen üvöltésbe verődő ordítás hallatszott, közben két-három dördülés.

- Testőrök, hozzám! - kiáltotta D’Artagnan.

A kíséret két sorra oszlott; egyik a hintó jobb, másik a bal oldalán helyezkedett el; egyik D’Artagnan, másik Porthos segítségére.

Ekkor kegyetlen hadakozás kezdődött, már csak azért is borzalmas, mert célja sem volt, s annál gyászosabb, mert nem tudták, miért, kiért hadakoznak.

97
Melyből kiderül, hogy a királyoknak olykor bajosabb birodalmuk fővárosába visszatérni, mint kivonulni onnan
Folytatás

Mint minden tömegmegmozdulásnak, ennek is rettenetes ereje volt; a kevés számú, rosszul felsorakozott testőrt, kik e sokaságban lovaikkal nem forgolódhattak, áttöréssel fenyegette.

D'Artagnan a hintófüggönyt le akarta ereszteni, de az ifjú király kinyújtotta karját, s így szólt:

- Ne, D'Artagnan úr, látni akarok.

- Ha felséged látni akar - mondta D'Artagnan -, jól van, ám lásson!

És megfordult azzal a dühvel, mely oly félelmetessé tette, s a támadók vezérére vetette magát, ki egyik kezében pisztollyal, másikban széles karddal igyekezett utat törni a hintó ajtajához, két testőrrel viaskodva.

- Helyet, az istenfáját - kiáltotta D'Artagnan -, helyet!

E hangra a széles kardú ember felkapta a fejét; de már késő volt: D'Artagnan döfött; az egyenes kard a mellébe hatolt.

- Jaj, a keservit! - kiáltott D'Artagnan, s már késő volt, hogy megfékezze a szúrás lendületét -, mi az ördögöt keres itt, gróf?

- Betölteni végzetemet - mondta Rochefort térdre rogyva. - Háromszor kihevertem kard-csapását, negyedszer azonban már nem fogom.

- Gróf úr - mondta D'Artagnan bizonyos megrendüléssel -, szúrtam, de nem tudtam, kibe. Nagyon bántana, ha ellenséges érzésekkel kellene meghalnia.

Rochefort a kezét nyújtotta D'Artagnannak. D'Artagnan megfogta. A gróf beszélni akart, de szava vérhányásba fúlt, teste utolsó görcsbe merevedett és kilehelte lelkét.

- Vissza, csőcselék! - kiáltotta D'Artagnan. - Vezéretek halott, itt már semmi keresnivalótok!

S valóban, mintha Rochefort gróf lett volna ama támadás lelke, mely a királyi hintónak ezt az oldalát érte, az egész gyülevész had, mely követte és engedelmeskedett neki, futásnak eredt, mihelyt elesni látták. D'Artagnan rohamra indult vagy húsz testőrrel a Coq utcába, s a lázadásnak ez a része úgy eloszlott, mint a füst, szétszóródván a Saint-Germain-l'Auxerrois téren, a rakpart felé tódulván.

D'Artagnan visszatért, hogy Porthosnak segítséget nyújtson, ha erre szükség volna; de Porthos a ráeső részt éppoly lelkiismeretesen elvégezte, mint D'Artagnan. A hintó bal oldalát is éppoly alaposan megtisztogatták, s a hintóablak függönyeit felemelték, melyet Mazarin, a királynál jóval kevésbé harciasan, elővigyázatossággal leeresztett.

Porthos nagyon keserűnek látszott.

- Micsoda fancsali képet vág, Porthos? Győzteshez vajmi kevéssé illik ez!

- Hát maga - vágott vissza Porthos -, mitől olyan meghatott?

- Van mitől, a teremtésit! Megöltem egy régi cimborámat.

- Valóban? Kit? - kérdezte Porthos.

- A szegény Rochefort grófot.

- Ejnye, én is megöltem valakit, aki valahonnan ismerős nekem; sajnos, a fejére vágtam, s arcát rögtön elöntötte a vér.

- És mit sem mondott, mikor lerogyott?

- De igen! Azt mondta: Hú!

- Belátom - mondta D'Artagnan, s nem állhatta meg nevetés nélkül -, hogy ha csak ennyit mondott, ebből nem tudhatott meg valami sokat.

- Nos, uram? - kérdezte a királyné.

- Asszonyom, az út teljesen szabad - mondta D'Artagnan -, felséged továbbindulhat.

S valóban, hamarosan az egész kíséret minden baleset nélkül a Notre-Dame-hoz érkezett; a feljárat előtt az egész papság várta már, élén a koadjutorral, a királyt, a királynét s a minisztert, hogy szerencsés visszaérkezésük alkalmával elénekeljék a *Te Deum*ot.

A szertartás alatt, mikor már a végéhez közeledett, egy riadt gyerkőc surrant be a templomba, a sekrestyébe rohant, gyorsan karinget öltött, s a templomot elöntő sokaságot, tisztelet-parancsoló egyenruhájának hála, átszelve, odament Bazinhoz, ki kék, az ujján ezüsthímzéses ruhájában méltóságteljesen állt a kórusfeljárónál, a svájcival szemközt.

Bazin érezte, hogy megrángatják a köntöse ujját. Ájtatosan égre fordított szemét a földre irányította, s ott látta Friquet-t.

- Mi bajod, fickó, hogy mersz zavarni hivatásom gyakorlása közben? - kérdezte a sekrestyés.

- Csak az, Bazin úr - mondta Friquet -, hogy Maillard úr, tudja, a Saint-Eustache szenteltvíz-árusa...

- Mi van vele?...

- Hát izé, a csihipuhiban karddal fejen vágták. Az a nagy óriás, ott né, aki rámérte, abban a sujtás sujtás hátán ruhában!

- Úgy? Akkor bizony nagyon beteg lehet.

- Olyan beteg, hogy meghal, s halála előtt meg szeretne gyónni a koadjutor úrnak, akinek módjában áll, amint mondják, megbocsátani szörnyű bűneit.

- S azt képzeli, a koadjutor úr majd zavartatja magát miatta?

- Bizonyára, mert úgy látszik, a koadjutor úr megígérte neki.

- S ezt ki mondta neked?

- Maillard úr maga.

- Láttad tehát?

- Hogyne, ott voltam, mikor elesett.

- Hát te ott mit csináltál?

- Mit? Kiabáltam: „Le Mazarinnal! Halál a bíborosra! Bitóra a taljánnal!" Azt mondta, hogy ezt kiáltsam.

- Fogd be a szád, kis hülye! - ripakodott rá Bazin, s nyugtalanul nézett körül.

- Bizony akkor mondta nekem a szegény Maillard úr: „Eredj, Friquet, keresd meg a koadjutor urat, s ha idehozod, téged teszlek örökösömmé!” Mit szól hozzá, Bazin apó, én leszek az örököse Maillard úrnak, a Saint-Eustache szenteltvízárusának! Az ám! Ülhetek eztán ölbe tett kézzel. Akárhogy is, ezt a szolgálatot megtehetem neki, nem igaz?

- Megyek s szólok a koadjutor úrnak - mondta Bazin.

S máris tiszteletteljesen odalépkedett a prelátushoz, néhány szót súgott a fülébe, mire az beleegyezőn bólintott, majd ugyanolyan halkan visszament előbbi helyére.

- Eredj, s mondd meg a haldoklónak, legyen türelmes, a kegyelmes úr egy órán belül nála lesz.

- Köszönöm - mondta Friquet -, akkor hát szerencsém megalapozott!

- Mondd csak, hova vitette magát? - kérdezte Bazin.

- A Saint-Jacques-la-Boucherie tornyába.

A küldetés sikerétől mámorosan, Friquet, karingét le se vetve, amely egyébként szabadabb mozgást biztosított neki, kiment a székesegyházból, s gyorsan, ahogy csak tudott, rohant a Saint-Jacques-la-Boucherie tornya felé.

Valóban, mihelyt a *Te Deum* véget ért, a koadjutor, ígérete szerint, szintén elindult az ódon torony felé, melyet már olyan jól ismert.

Még idejében érkezett. A sebesültben, noha percről percre erőtlenedett, volt némi élet.

Kinyitották neki a szoba ajtaját, hol a koldus haldoklott.

Egy pillanattal később Friquet egy jókora bőrzsákkal ment ki onnan; mihelyt kint volt a szobából, kioldozta, s hát legnagyobb bámulatára, színültig volt arannyal.

A koldus megtartotta szavát, s megtette örökösének.

- Ó, Nanette anyó! - kiáltott fel akadozó lélegzettel Friquet. - Ó, Nanette anyó!

S többet nem tudott mondani; de ha beszédre nem maradt ereje, maradt cselekvésre. Eszeveszett rohanásban vágott neki az utcáknak, s miként a marathoni görög összerogyott babérral a kezében Athén piacán, úgy ért Friquet Broussel tanácsos küszöbére, s rogyott össze ott, miközben a zsákjából kiömlött aranypénzt a padlón szanaszét szórta.

Nanette anyó az aranyat szedte fel előbb, s csak aztán Friquet-t.

Ezenközben a kíséret bevonult a Palais-Royalba.

- Csoda bátor ember ez a D’Artagnan, anyám - mondta a király.

- Az, fiam, és milyen nagy szolgálatokat tett volt atyjaurának! Tartsa meg hát a jövendő számára.

- Kapitány úr - mondta a király, a hintóból kilépve -, a királyné asszony megbízott, hívjam meg mára ebédre barátjával, Du Vallon úrral együtt!

Nagy kitüntetés volt ez D’Artagnannak és Porthosnak; Porthos nem tudott betelni vele. Mindazonáltal az ebéd alatt nagyon gondterhesnek látszott.

- Mi bántja, báró? - kérdezte D’Artagnan, lefelé mentükben a Palais-Royal lépcsején. - Ebéd közben nagyon töprengőnek látszott.

- Azon tűnődtem, hol láttam már azt a koldust, akit alkalmasint megöltem.

- És sehogy se jutott eszébe?

- Nem.

- No csak törje a fejét, barátom, törje! Amikor eszébe jut, megmondja ugye?

- Istenemre! - ígérte Porthos.

Zárószó

Hazatérve a cimborákat Athos levele várta; találkozót adott nekik másnap reggelre a Nagy Károly Király fogadóban.

Mindketten korán lefeküdtek, de aludni egyikük sem tudott. Az ember nem érheti meg vágyai teljesülését anélkül, hogy a beteljesülés el ne hessentené az álmát, legalábbis az első éjszakán.

Másnap a kitűzött időben elmentek Athoshoz. A grófot és Aramist útiruhában találták.

- No lám, hát mindnyájan utazunk? - csodálkozott Porthos. - Én is felcihelődtem ma reggel.

- Istenem - sóhajtott Aramis -, ha már megszűnt a Fronde, Párizsban többé semmi dolgunk. Longueville-né meghívott, töltsek néhány napot Normandiában, s megbízott, hogy fia keresztelőjének idejére készítsem elő Rouenban a lakásukat. Megyek, hogy teljesítsem e megbízatást; aztán, ha mi sem jön közbe, visszavonulok Noisy-le-Secbe, a kolostoromba.

- Én pedig visszatérek Bragelonne-ba - mondta Athos. - Tudja, kedves D'Artagnan, én már csak amolyan jámbor vidéki vagyok. Raoulnak, szegény gyermek, nincs más vagyona, csak az én vagyonom, erre vigyáznom kell, mert hisz valamiképpen csak amolyan névkölcsönző vagyok.

- És Raoullal mi a szándéka?

- Magára bízom, barátom. Flandriában háború készül, vigye magával; félek, a blois-i tartózkodás veszedelmes lehet ifjú fejére. Vigye magával, s tanítsa meg, hogy lehet az ember olyan bátor és egyenes, mint maga.

- Ha magát elveszítem is, Athos - mondta D'Artagnan -, kárpótlásul mellettem lesz az a kedves szőke fej; még gyermek ugyan, de annyira a maga lelke él benne tovább, kedves Athos, hogy mindig azt hiszem majd, maga van mellettem, kísér és támogat.

A négy jó barát könnyes szemmel ölelte meg egymást.

Aztán elváltak, azt se tudva, találkoznak-e valaha.

D'Artagnan visszament a Tiquetonne utcába Porthosszal, ki folyton azon töprengett, kicsoda lehetett, akit megölt. A Gödölye fogadó elé érve a báró fogatát útra készen találták, s Mousquetont nyeregben.

- Hallgasson ide, D'Artagnan, hagyja ott a katonáskodást, s jöjjön velem Pierrefonds-ba, Bracieux-be vagy Vallonba; együtt fogunk megöregedni, s el-elemlegetjük bajtársainkat!

- Nem én - mondta D'Artagnan. - A mindenit, kezdődik a háború, ott akarok lenni, remélem, nyerek benne valamit.

- Ugyan, hát mi szeretne lenni?

- Franciaország marsallja, a teremburáját!

- Tyűha! - bámult Porthos D'Artagnanra, kinek gaszkonádjain sohasem tudott teljesen eligazodni.

- Jöjjön velem, Porthos - mondta D'Artagnan -, herceggé teszem!

- Nem - mondta Porthos -, Mouston nem akar többé háborúzni. Egyébként is odahaza oly ünnepélyes fogadtatást készítettek elő nekem, hogy minden szomszédomat megpukkasztja a bosszúság.

- Erre már nincs mit felelnem - mondta D’Artagnan, ismerve az új báró hiúságát. - A viszontlátásra hát, barátom!

- Viszontlátásra, kedves kapitány - mondta Porthos. - Ugye tudja, ha bármikor kedve szottyan meglátogatni, mindig szívesen látott vendég lesz bárói birtokaimon!

- Hogyne - mondta D’Artagnan -, a hadjárat végén meglátogatom.

- A báró úr fogata indulásra kész - jelentette Mousqueton.

Erre a két cimbora egy kézfogással elbúcsúzott egymástól. D’Artagnan a kapuban maradt, s bánatos szemmel nézett a távolodó Porthos után.

De alig volt húsz lépésnyire, Porthos hirtelen megállt, homlokára ütött s visszafordult.

- Eszembe jutott - mondta.

- Mi? - kérdezte D’Artagnan.

- Ki az a koldus, akit megöltem.

- Csakugyan? Kicsoda hát?

- Az a bitang Bonacieux!

S azzal Porthos felszabadult lélekkel utolérte Mousquetont, s eltűnt vele az utcasarkon.

D’Artagnan egy pillanatig mozdulatlanul, gondolkodva állt ott; aztán, ahogy megfordult, észrevette a szép Madeleine-t, ki D’Artagnan új dicsőségétől ittasultan várt a küszöbön.

- Madeleine - fordult hozzá a gascogne-i -, adja nekem az első emeleti lakosztályt, reprezentálnom kell, merthogy testőrkapitány lettem! De azért az ötödiken levő szobámat tartsa fenn! Sohase tudhatjuk, mi minden történhetik.

.oOo.